ISTORIA
IGIENEI IN ROMANIA
IN SECOLUL AL XIX-lea
ŞI
STAREA EI LA INCEPUTUL SECOLULUI AL XX-lea

DE

Dr. I. FELIX
MEMBRU AL ACADÉMIEĬ ROMÂNE.

PARTEA I.

EXTRAS DIN
ANALELE ACADEMIEĬ ROMÂNE
Seria II.—Tom. XXIII.
MEMORIILE SECŢIUNII SCIINŢIFICE.

BUCURESCI
INSTITUTUL DE ARTE GRAFICE CAROL GÖBL
Furnisor al Curţiĭ Regale
16, STRADA DÓMNEI, 16
1901.

ISTORIA IGIENEI IN ROMÂNIA

ÎN SECOLUL AL XIX-lea ŞI STAREA EI LA ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL XX-lea.

DE

Dr. I. FELIX,
Membru al Academieĭ Române.

PARTEA I.

Şedinţa de la 2 Martie 1901.

IX-lea,

Introducere

Intrarea în secolul al XX-lea, ar trebuì să ne deà ocasiunea, ca să aruncăm o privire retrospectivă asupra întreguluĭ secol al XIX-lea, ca să resumăm lucrările îndeplinite în România, în secolul încetat, în diferite ramurĭ ale activităţiĭ intelectuale, ca să facem tot-de-odată inventariul stăriĭ actuale a culturiĭ nóstre.

Mĭ-am propus dar să alcătuesc bilanţul progreselor Igieneĭ realisat în România, să descriŭ starea eĭ în secolul trecut şi cea din momentul de faţă, să arăt ce aŭ făcut representanţiĭ acesteĭ sciinţe în tot secolul al XIX-lea şi carĭ trebue să fie aspiraţiunile lor în secolul al XIX-lea; mĕ voiŭ silì să judec, pe cât este posibil, cu nepărtinire, să nu fiŭ înfluenţat nicĭ de acele scrierĭ carĭ admiră în mod exagerat progresul nostru moral şi material, isbânda strălucită a munciĭ intelectuale săvîrşite în ultimiĭ una sută de anĭ, maĭ ales în ultimile deceniĭ ale secoluluĭ trecut, nicĭ de publicaţiunile pesimiste carĭ găsesc viţióse tóte întocmirile nóstre sanitare, tóte condiţiunile vieţiĭ materiale, carĭ judecă starea igienică a ţĕriĭ, nu măsurând cu cumpĕnă dréptă diferiţiĭ şi numeroşiĭ factorĭ de carĭ ea depinde, ci privind-o dintr'un singur punct de vedere. Voiŭ arătà că, ca în alte ţĕrĭ civilisate, şi la noĭ Igiena s'a desvoltat treptat şi a ocupat dejà la începutul secoluluĭ al XIX-lea un loc în administraţiunea publică; că în administraţiune şi în legislaţiune a existat Igiena înainte de a

să fi întrebuinţat cuvîntul de Igienă, că, ca în alte cercurĭ de activitate intelectuală, şi pe terenul Igieneĭ starea presentă nu este independentă de cea trecută, că progresele nu se datoresc numaĭ munciĭ generaţiuniĭ actuale.

Igiena nu este o sciinţă pură, care se studiéză numaĭ pentru stabilirea unor adevĕrurĭ, unor legĭ sciinţifice; ea este o sciinţă aplicată, pe care nu o póte ignorà administratorul, economistul, omul de stat; nu numaĭ dascălul modest care învaţă Igiena, ci şi omul de stat trebue să tragă, din când în când, bilanţul activităţiĭ naţiuniĭ pe terenul Igieneĭ, să-şĭ deà socotélă de tóte condiţiunile de carĭ depinde propăşirea, prosperitatea poporaţiuniĭ, să facă comptabilitatea elementelor carĭ o compun, critica raţionată a causelor de carĭ depinde îmmulţirea orĭ împuţinarea acestor elemente şi forţa lor fisică şi morală.

Dintre numeroşiĭ factorĭ carĭ determină prosperarea şi îmmulţirea poporaţiuniĭ, nu este cel maĭ important serviciul medical, ci starea eĭ culturală şi economică. Igiena modernă este auxiliara Economieĭ politice, şi, la rîndul eĭ, Igiena socială împrumută multe învĕţăminte de la Economia politică.

Igiena şi Economia politică sunt sciinţe democratice, ele afirmă solidaritatea tutulor cetăţenilor statuluĭ; de acéstă solidaritate noĭ Româniĭ n'am ţinut sémă, am lăsat pe ţĕran să zacă în ignoranţă şi în sărăcie, am negligiat a formà din femeea ţĕranuluĭ pe agentul principal al Igieneĭ, şi suntem datorĭ să inaugurăm secolul al XX-lea cu îndreptarea acestuĭ neajuns grav.

I.

Literatura Igieneĭ.

Igiena ca artă, basată pe rutină, pe experienţă, este veche de miĭ de anĭ; ea a dat în vechime nascere multiplelor prescripţiunĭ religióse şi administrative, carĭ aŭ avut scopul a apĕrà sănătatea individuală şi cea colectivă. Igiena ca sciinţă aparţine secoluluĭ XIX; ea s'a desvoltat maĭ ales după întroducerea experimentuluĭ în Igienă. Chiar Igiena ḑisă clasică a luĭ Hipocrate nu este sciinţifică, căcĭ el nu posedà cunoscinţe de biologie, de fisică, de chimie, şi poveţele luĭ, isvorîte din observaţiune atentă, eraŭ lipsite de basa exactă.

In secolul XVII şi XVIII existaŭ în Principatele Române bibliotecĭ, bogate în scrierĭ de teologie, filosofie, filologie, istorie, matematică, fisică. Constantin Brâncovénu aveà în Bucurescĭ o importantă bibliotecă,

pe care Turciĭ aŭ dus-o la Nicopole şi la Vidin; Constantin Mavrocordat, Domn al Munteniei şi al Moldoveĭ, posedà o bibliotecă însemnată pe care a mutat-o la Constantinopole şi a vîndut-o acolo; Iacovache Constantinopolitanul aveà în România colecţiunĭ importante de cărţĭ (C. Istrati, *Istoria desvoltăriĭ nóstre sciinţifice.* Bulet. Societ. de sciinţe fisice, An. I, Bucurescĭ 1892). Cultura erà înaintată, dar erà cultura grécă, care înlăturase pe cea slavonă. Academiile grecescĭ, fundate de Vasile Lupu la Iaşĭ, la mânăstirea Trisfetitele în anul 1644, de Şerban Cantacuzino la Bucurescĭ, la mânăstirea Sf. Sava în anul 1680, aŭ dat direcţiune culturiĭ. In biblioteca colegului nostru C. Erbiceanu se aflā manuscripte grecescĭ din secolul XVIII, carĭ tratézā despre sciinţă, despre fisică, botanică, chimie, zoologie, medicină. Cultura grécă a amânat pe cea română.

La finele secoluluĭ XVIII literatura română slujesce numaĭ bisericiĭ; în amândouĕ Principatele uniĭ prelaţĭ învĕţaţĭ tipăresc cărţĭ religióse la mânăstirea Némţu, la Episcopia Râmniculuĭ, la Mitropoliile din Bucurescĭ şi din Iaşĭ. In Transilvania găsim un medic învĕţat, pe doctorul Molnar, care socotesce că încă n'a venit timpul ca să scrie Medicină saŭ Igienă, şi că are datoria a săvîrşì maĭ întâiŭ o altă lucrare; el publică în anul 1788 o gramatică română şi în anul 1799 o retorică română (A. D. Xenopol, *Istoria Rom.*, Vol. V, Iaşĭ 1892). Órecarĭ sfaturĭ de Igienă empirică sunt cuprinse în cartea a doua a luĭ Oxisternu, manuscrisă de G. Vêrnav în anul 1780, în capitolele pentru slăbiciune, pentru mórtea cea grabnică, pentru chipul a păzì sănătatea (I. Bianu, *Catalogul manuscriptelor române din Biblioteca Academieĭ.* Bucurescĭ 1897—1899).

La începutul secoluluĭ XIX în Principatele Române, ca şi în Ardél, încă nu existà dar sciinţa Igieneĭ; tótă literatura română din primele douĕ deceniĭ ale acestuĭ secol se compune numaĭ de puţine scrierĭ religióse, didactice, istorice, geografice şi de câte-và poesiĭ. Dar şi în ţĕrile înaintate în cultură constatăm în acel timp o lipsă completă de studiĭ carĭ aŭ raport cu Igiena. După ce în secolul XVIII apăruse în Italia, în Suedia, în Anglia şi în Germania scrierĭ importante ca *Igiena meseriilor* a luĭ Ramazzini, *Studiile demografice* publicate de Toaldo, Nehr, Süssmilch, cartea monumentală a luĭ I. P. Frank despre *Poliţia sanitară* (1791), primele lucrărĭ de *Igiena şcolară şi de gimnastică* ale luĭ Guts Muths, Iahn, Ling, Young, Amoros, Clias, în ceĭ din urmă anĭ aĭ aceluĭ secol şi în primiĭ anĭ aĭ secoluluĭ XIX, marea revoluţie francesă şi răsbóiele din maĭ tótă Europa aŭ fost causa stagnaţiuniĭ studiilor sciinţifice.

Dintre medicii carĭ aŭ trăit în România pe la începutul secoluluĭ XIX, 2 3 aŭ scris câte o tesă, câte o cărticică în limba francesă, grécă, latină: C. I. Darvar, Castoria-Macedo., *De signis coctionis in morbis dissertatio*, Hallae Magdeburgiae 1785; S. C. Philites, *Dissertatio inauguralis medica, febrium verminosarum pathologiam exhibens*, Goettingae 1785; Karakasse (senior), *Poemata medica*, Viennae 1795; I. Seraphim *Dissertation sur les fièvres bilieuses*, Paris 1815. In anul 1803 apare la Bucurescĭ prima scriere antialcoolică română: *Vorbire în versurĭ de glume între Leonat bețivul din Longobarda și între Dorofata* de V. Aaron.

In Transilvania, la Sibiiŭ, I. M. Ballmann publică în anul 1801 o lucrare statistică în limba germană: *Statistische Landeskunde Siebenbürgens*, în care, pe lângă geografia matematică şi fisică a țěriĭ, descrie şi poporațiunea şi starea eĭ materială. Prin îngrijirea administrațiuniĭ confiniilor militare se imprimă în limba română, pe foĭ volante, povețe poporare asupra preveniriĭ unor bóle, precum: *Invěțătura pe scurt a vindecà bólele sfrănțuluĭ*, Sibiiŭ 1803; doctorul M. Neistetter publică tot în Sibiŭ în anul 1804: *Cuvinte despre altoirea věrsatuluĭ de vacă (vaccina)*.

In anul 1812 apare la Viena *Neueste statistisch-topographische Darstellung des Grossfürstenthums Siebenbürgen*, in Hinsicht seiner Grösse, *Bevölkerung*, etc. von I. L. Stolz. Guvernul Transilvanieĭ a împiedecat, prin tóte modurile, studiile carĭ ar fi dat un avînt sciințelor naturale şi Igieneĭ sciințifice, censura s'a exercitat cu asprime, s'a limitat la un minimum trimiterea studenților românĭ la Viena, în aniĭ 1812—1837 s'a suprimat la gimnasiul din Blaj studiul sciințelor naturale (A. D. Xenopol, *Ist. Rom.*)

In anul 1816 sosesce G. Lazăr la Bucurescĭ şi, în al treilea deceniŭ al secoluluĭ XIX, începe în Principatele Române o mişcare literară maĭ vie, condusă la Iaşĭ de G. Asaki, la Bucurescĭ de G. Lazăr şi I. Eliad, la Craiova de Gr. Pleşoianu, şi în acel deceniŭ aŭ şi apărut în Principate primele scrierĭ în limba română, carĭ aŭ de obiect Igiena. In anul 1824, doctorul St. V. Episcopescu publică în Bucurescĭ cărticica: *Mijlóce şi lécurĭ de ocrotirea ciumeĭ;* în anul 1827 doctorul N. Kiriacopul imprimă la Iaşĭ lucrarea sa: *Douě-spre-ḑece învěțăturĭ pentru femeile cele îngreunate pentru casul nasceriĭ şi pentru lehuzie.* In anul 1829 se tipăresce la Iaşĭ o publicațiune oficială importantă, o broşură care conține instrucțiunĭ pentru stârpirea bólelor lipicióse între locuitorĭ, pe care broşură o vom studià maĭ jos, din causă că ea ne dă o imagine a stăriĭ Igieneĭ sciințifice şi a polițieĭ sanitare din acele

timpurĭ. Pe atuncĭ se fac la Iaşĭ primele observaţiunĭ meteorologice şi se publică în «Albina» luĭ Asaki (V. A. Urechiă, *Istoria şcólelor*, I, Bucurescĭ 1892). Pentru ca relaţiunea nóstră să nu aibă multe lacune, menţionăm şi tesa pentru doctorat în Medicină a luĭ N. D. Goussy, né à Vourbiani en Epire: *Les déviations de la colonne vertébrale*, Paris 1828. Gussy a funcţionat ca Protomedic al Ţěriĭ-Românescĭ de la anul 1847 până la 1860. Doctorul C. Caracaş, medic învěţat şi cu vadă, care a exercitat în Bucurescĭ medicina încă de la finele seculuĭ XVIII, ca şi tatăl sěŭ, nu s'a putut hotărî să scrie în limba română şi a tipărit în Bucurescĭ în anul 1830 în limba grécă: *Topografia* şi *Antropologia Valachieĭ*. Tot în anul 1830, regretatul nostru coleg P. Vasicĭ Ungureanul a publicat la Buda *Antropologia* şi la Bucurescĭ *Dietetica*, şi doctorul Zotta, împreună cu farmacistul Abrahamfi a descris în «Albina Moldoveĭ» apa minerală de la Borca, care fusese dejà în anul 1814 analisată de doctorul Plusque.

In anul 1831 s'a tipărit la Bucurescĭ publicaţiunea oficială: *Pověţuirĭ pentru Choleră;* la Iaşĭ o publicaţiune oficială analógă: *Reţetă pentru bóla ce se numesce Cholera Morbus;* în anul 1832 la Pesta cărticica luĭ P. Vasicĭ: *Despre ciuma rěsărituluĭ;* în anul 1833 la Bucurescĭ prima ediţiune a cărţiĭ luĭ St. V. Episcupescu: *Apele metalice ale Românieĭ* şi cartea luĭ Zisu Conofan: *Descrierea bóleĭ věrsatuluĭ mare;* în anul următor doctorul Zotta, Protomedic al Moldoveĭ, publică în Germania în «Buchner's Chemische Annalen» : *Analisa apelor minerale de la Slănic, Şarul Dorneĭ, Borcea, Hangu şi Strunga.* In anul 1832 se imprimă la Bucurescĭ scrierea luĭ A. Pann: *Indreptătorul beţivilor;* în anul 1833 a doua ediţiune a scrieriĭ antialcoolice (publicată pentru prima óră în anul 1803) *Leonat beţivul şi Dorofata femeea sa*, poemă.

Pe acéstă vreme se manifestă la Iaşĭ o mişcare sciinţifică între medicĭ, iar la Bucurescĭ un asemenea curent apare cu mult maĭ târḑiŭ. In anul 1833 se constitue la Iaşĭ Societatea de Medicină şi de Istorie naturală ; în anul 1834 Preşedintele Divanurilor Generalul Kisseleff întăresce statutele Societăţiĭ şi îĭ acordă subvenţiunea de leĭ 6.000 pe an din cassa Statuluĭ. Primul preşedinte al Societăţiĭ a fost Protomedicul Zotta. Societatea proiectéză publicarea uneĭ reviste sciinţifice şi între multiplele cestiunĭ studiate de Societate a ocupat şi Igiena un loc important; în anul 1851 Societatea posedă dejà organul eĭ: Fóea Societăţiĭ de Medicĭ şi Naturaliştĭ din Principatul Moldoveĭ», redigiată de doctorul C. Vèrnav. In Muntenia prima Societate medicală, «Societatea medicală sciinţifică», a fost înfiinţată tocmaĭ în anul 1857 şi

statutele eĭ aprobate de Caimacam în anul 1858; primul preşedinte al acesteĭ Societăţĭ a fost Nicolae Kretzulescu, primul eĭ secretar Carol Davila. Societatea medicală din Galaţĭ a fost înfiinţată în anul 1863 şi statutele eĭ aŭ fost publicate în «Monitorul medical» din 12 Martie 1864.

Doctorul C. Vêrnav ocupă un loc important în literatura Igieneĭ; în anul 1836 el a scris la Buda-Pesta tesa sa instructivă, pentru doctoratul în medicină: *Rudimentum Physiographiae Moldaviae;* în anul 1838 el a publicat în «Albina Moldoveĭ»: *Analisa apelor minerale de la Văiluţa lângă Iaşĭ* şi în anul 1844 el a fondat fóea periodică: *Povĕţuitorul sănătăţiĭ şi al economieĭ.* In anul 1838 I. T. Albineţ imprimă la Iaşĭ: *Macroviotica* saŭ regulele pentru păstrarea sănătăţiĭ şi prelungirea vieţiĭ; în anul 1839 doctorul Dimitrie Culcer din Gorj scrie la Buda-Pesta disertaţiunea inaugurală: *De peste orientali.* Tot în anul 1839 se imprimă în Bucurescĭ: *Manual de meşteşugul moşiriĭ* de doctorul Sporer, profesor la Şcóla de móşe din Bucurescĭ, deschisă în acel an. Acest manual a servit ca carte didactică până în anul 1859, când a fost înlocuit cu prima ediţiune a *Arteĭ Moşituluĭ* de doctorul St. Capşa.

Anul 1842 ne aduce publicaţiunĭ interesante; regretatul nostru coleg N. Kretzulessu, care dejà în anul 1841 scrisese prima ediţiune a *Manualuluĭ de Anatomie,* a tipărit la Bucurescĭ în anul 1842: *Manualul pentru îngrijitorì şi îngrijitórele de bolnavĭ;* Postelnicul G. Cuciuranu la Iaşĭ: *Descrierea celor maĭ însemnate spitale din Germania, Anglia şi Francia.* In anul 1843 Departamentul Trebilor din Năuntru al Munteniei fundéză pe *Invĕţătorul satuluĭ;* «Vornicia a chibzuit de trebuinţă «a întocmì şi o fóie sătéscă, prin care să se pótă da ţĕranuluĭ sciinţa «despre orĭ ce ar puté să-ĭ îmbunătăţéscă starea, precum lucrarea «pĕmîntuluĭ, crescerea vitelor şi apĕrarea lor de bóle, paza sănătăţiĭ «locuitorilor şi îndeletnicire la deosebite felurĭ de meseriĭ folositóre «pentru iconomia caseĭ». In anul 1844 dr. Vartiade publică în Bucurescĭ *Mica chirurgie;* dr. C. Vêrnav la Iaşĭ cărticica despre *Cholera Asiatică;* dr. I. Cihac şi farmacistul F. Humpel în «Albina Română» din Iaşĭ un studiŭ asupra isvórelor de la Bălţătescĭ. In anul 1846 dr. St. V. Episcupescu imprimă la Bucurescĭ *Practica doctoruluĭ de casă,* care conţine elemente de Igienă expuse cu multă cunoscinţă.

In acest timp vĕd lumina şi primele scrierĭ românescĭ despre Medicina veterinară. In anul 1842 apare cartea luĭ Hubetzi: *Sciinţa veterinară,* şi Leon Filipescu, profesor de Economia rurală la Seminarul Veniamin, publică la Iaşĭ în anul 1843 un *Manual popular de Economia*

rurală, care cuprinde noţiunĭ de Medicina veterinară şi de Igiena vitelor.

In maĭ multe ţĕrĭ, maĭ ales în Germania, Austria, Scandinavia, calendarul, cartea cea maĭ rĕspândită după cartea de rugăciunĭ, servă ca instrument de cultură şi cuprinde, pe lângă materia calendaristică, articole de Igienă, de economia casnică, de agronomie, de medicină poporală, de istoria patrieĭ ş. a. M. Kogălniceanu a voit să rĕspândéscă şi la noĭ, cu concursul calendaruluĭ, diferite cunoscinţe utile, şi a publicat în aniĭ 1843—1845 la Iaşĭ un calendar pentru poporul românesc: *Almanachul de învĕţătură şi de petrecere*, care cuprinde şi articole de Igienă, între carĭ scrierĭ antialcoolice; dar nu venise încă timpul pentru rĕspândirea maĭ generală a unor asemenea publicaţiunĭ; prin sate se găsiaŭ fórte puţinĭ cetitorĭ de calendare, căcĭ în anul 1845, cu tóte stăruinţele luĭ G. Asaki, încă nu se înfiinţase în Moldova şcóle sătescĭ.

In anul 1847, Protomedicul Moldoveĭ G. Cuciuranu publică douĕ broşurĭ carĭ ne intereséză: *Proiectul de legiuire pentru hultuire* şi *Despre mĕsurile în contra Choleređ epidemice;* C. Vêrnav, tot în Iaşĭ, *Cercetările asupra apelor de la Slănic;* C. Hepites, la Bucurescĭ, cele asupra apeĭ şi nămoluluĭ de la Balta Albă.

Stagnaţiunea în literatura medicală care urméză acum este întreruptă numaĭ de laboriosul A. Fĕtu, care, în anul 1850, publică la Iaşĭ primele sale lucrărĭ: *Invĕţătura dietetică relativă la Scrofule, Monografia despre frigurĭ;* apoĭ în anul 1851: *Despre întrebuinţarea apeĭ simple şi a apelor minerale în România;* în anul 1852: *Despre starea sănătăţiĭ publice în anul 1851* şi *Manualul pentru învĕţătura móşelor.* In anul 1854, Protomedicul Moldoveĭ L. Steege descrie apele minerale de la Slănic şi T. Stenner în aniĭ 1853—1859 publică maĭ multe lucrărĭ despre apele minerale ale Moldoveĭ. In anul 1858 se imprimă la Berlin tesa inaugurală a doctoruluĭ I. A. Theodori: *De Pellagra.*

Mişcarea sciinţifică între medicĭ, care începuse în Moldova dejà pe la anul 1833, s'a manifestat în Muntenia maĭ târḑiŭ. In anul 1856 Prinţul Ştirbeiŭ, cu inteligentul concurs al doctoruluĭ C. Davila, a creat Şcóla Naţională de Medicină şi Chirurgie, despre care voiŭ vorbì în capitolul următor; în anul 1857 a făcut doctorul I. Barasch în Bucurescĭ în revista «Natura» óre-carĭ încercărĭ de a popularisà Igiena; I. Felix continuă aceste încercărĭ în anul 1859 prin articole poporale de Igienă publicate în «Românul»; doctorul Basserau la Iaşĭ în anul 1863. După mórtea luĭ Barasch, C. Esarcu şi D. Ananescu fundéză în anul 1865

o revistă de sciinţe, pe care o numesc asemenea «Natura,» în care aŭ apărut maĭ multe articole de Igienă scrise de I. Felix.

In anul 1859, G. Polyzu imprimă la Bucurescĭ: *Cărticica altoiuluĭ,* E. Severin editéză pe «Medicul Român,» prima revistă medicală din Muntenia, pe care o precedase cu 8 anĭ «Fóia Societăţiĭ de Medicĭ şi Naturaliştĭ din Moldova». D. P. Marţian, în timpul când se operà în Muntenia sub direcţiunea luĭ recensămîntul general al poporaţiuniĭ, fundéză în anul 1860 «Analele statistice şi economice», în carĭ s'aŭ publicat şi câte-và articole de Igienă scrise de I. Felix.

In anul 1862 se decretéză în Muntenia prima Farmacopee română, redigiată de C. C. Hepites, şi tot în anul 1862 începe a apăré «Monitorul Medical al Românieĭ», prima revistă medicală periodică oficială, care a publicat multe articole de Igienă.

Puţin timp după înfiinţarea Societăţiĭ medicale sciinţifice din Bucurescĭ, în anul 1857, zelul membrilor eĭ s'a rĕcit, şedinţele aŭ devenit rare şi aŭ încetat cu totul până în anul 1863, când Societatea a reluat lucrările şi le-a continuat în mod maĭ regulat. In şedinţa din 26 Aprilie 1864, Societatea a pus la concurs 3 lucrărĭ, din carĭ 2 interreséză Igiena, anume asupra cestiuniĭ propuse de N. Turnescu : «Ebrietatea sub punctul de vedere medical şi social» şi asupra celeĭ propuse de C. Davila: «Despre Paludism.» Pe lângă acéstă Societate s'aŭ maĭ născut la Bucurescĭ alte societăţĭ medicale, carĭ asemenea s'aŭ ocupat şi cu Igiena: în anul 1866 Societatea medico-chirurgicală, în anul 1869 Societatea de hidrologie, în anul 1877 Societatea sciinţelor medicale, care lucréză şi astădĭ cu bun succes, în anul 1900 Societatea sciinţifică a corpuluĭ sanitar militar.

Pe lângă «Monitorul medical» s'aŭ maĭ fondat treptat alte reviste medicale, carĭ s'aŭ ocupat şi cu Igiena: în anul 1864 «Gazeta medicală,» redigiată de N. Turnescu; în anul 1867 «Gazeta spitalelor»; în anul 1870 Gazeta medico-chirurgicală a spitalelor, dirigiată de A. Suţu, Gr. Râmniceanu şi C. D. Severeanu; în anul 1872 «Revista medicală din Bucurescĭ,» publicată de N. Măldărescu, N. Chernbach şi St. Velleanu; în anul 1875 «România medicală,» condusă de A. Marcovicĭ, I. Felix, N. Kalinderu, Gr. Râmniceanu şi L. Fialla, trecută în anul 1893 sub direcţiunea profesoruluĭ V. Babeş; în anul 1877 «Nosographul spitaluluĭ din Némţu»; în anul 1879 «Jurnalul Societăţiĭ sciinţelor medicale din Bucurescĭ», publicat de biuroul societăţiĭ, şi «Progresul medical român», redigiat de doctoriĭ V. Vlădescu şi C. D. Chabudianu; în 1881 «Spitalul», revista studenţilor în medicină; în 1882 «Analele medicale române» dirigiate de un comitet compus din Boicescu, Capşa, Chernbach, De-

mosthen, Drăghiescu, Felix, Fotino, Grecescu, Istrati, ş. a.; în 1888 «Buletinul Direcţiuniĭ generale a serviciuluĭ sanitar»; în 1894 «Presa medicală română», redigiată de M. Petrini-Galaţĭ; în 1896 «Buletinul Societăţiĭ de Medicĭ şi Naturaliştĭ din Iaşĭ , redigiat de G. Socor, apoĭ de G. Bogdan şi acum de Brăescu, Bothesat, Bălăceanu, A. Obreja şi Juvara; «Archives des sciences médicales», dirigiate de T. Ionescu, V. Babeş şi N. Kalinderu şi imprimate la Paris în anul 1897, «Revista de chirurgie», redigiată de T. Ionescu, şi «Buletinul Asociaţiuniĭ generale a medicilor», redigiat de biuroul Asociaţiuniĭ; în 1898 «Revista sanitară militară», dirigiată de A. Demosthen, şi «Călăuza sanitară», dirigiată de I. Ştefănescu, şi altele pe carĭ le enumerăm în Bibliografia anexată la acéstă lucrare.

In anul 1863, A. Fĕtu a tipărit la Iaşĭ: *Proiectul de organisare a poliţieĭ sanitare*, lucrare importantă, în care autorul descrie în mod metodic principiile şi amănuntele administraţiuniĭ sanitare. Deşì A. Fĕtu dă o desvoltare prea mare biurocraţieĭ în serviciul medical, propunerile luĭ sunt cu óre-carĭ modificărĭ practice, şi o parte din ele a fost adoptată de autoriĭ primeĭ legĭ sanitare române din anul 1874. G. Cuciuranu, Protomedicul Moldoveĭ, elaborase un codice al serviciuluĭ sanitar, maĭ desvoltat şi maĭ voluminos decât Poliţia sanitară a luĭ A. Fĕtu, lucrarea luĭ G. Cuciuranu a rĕmas însă manuscript.

De la anul 1865 înainte mediciĭ românĭ încep a colaborà la reviste streine de Medicină şi de Igienă. Inceputul îl fac A. Marcovicĭ şi I. Felix, carĭ în anul 1865 aŭ fost trimişí în Rusia spre a studià Febra recurentă (Tifosul recurent) apărută în acel imperiŭ şi aŭ publicat în «Wiener medicinische Wochenschrift» maĭ multe articole asupra febreĭ recurente şi asupra prevenţiuniĭ eĭ, precum şi asupra Igieneĭ publice în Rusia. I. Felix a devenit colaborator al maĭ multor reviste speciale de Igienă şi de Poliţie sanitară francese şi germane; de la anul 1870 M. G. Obedenaru a scris în unele reviste medicale francese, şi în cele din urmă douĕ deceniĭ ale secoluluĭ trecut, un numĕr maĭ mare de medicĭ românĭ aŭ publicat lucrărĭ importante în Franţa şi în Germania.

La finele anuluĭ 1869, a fost completată Universitatea din Bucurescĭ prin transformarea Şcóleĭ Naţionale de Medicină în Facultate de Medicină. Dintre juniĭ medicĭ eşiţĭ din acea facultate mulţĭ s'aŭ dedat studiuluĭ Igieneĭ şi unele tese de doctorat, trecute la Facultatea de Medicină, constitue lucrărĭ interesante de Igienă. Asemenea a dat un

*

noŭ avînt studiuluĭ Igieneĭ înfiinţarea Facultăţiĭ de medicină din Iaşĭ în anul 1885.

In anul 1872, A. Fĕtu a rostit în Societatea Academică Română remarcabilul discurs de recepţiune, despre încercările făcute pentru desvoltarea sciinţelor în România, publicat în «Analele Societăţiĭ Academice» Ser. I, T. V, care conţine câte-và date relative la literatura Igieneĭ.

Lucrările speciale de Igienă devin acum maĭ numeróse, se publică tractate de Igienă sciinţifică, manuale de Igenă pentru şcólele secundare, primare urbane şi rurale, scrierĭ menite a popularisà Igiena, scrierĭ sciinţifice asupra unor cestiunĭ restrînse de Igienă, de I. Felix, C. C. Codrescu, C. Istrati, M. G. Obedenaru, E. Rizu, M. Petrini-Galaţĭ, V. G. Negrescu, C. S. Antonescu-Remuş, I. Antoniu, N. P. Takeanu, S. Argeşanu, D. Brândză, D. I. Buzĕŭ, D. Cantemir, Z. Petrescu, V. Bianu, G. Crainiceanu, N. Manolescu, St. Corvin, N. P. Zorileanu, I. Neagoe, D. Pelissier, A. V. Urechiă, V. Babeş, V. Sion, G. Proca, M. Minovicĭ şi mulţĭ alţiĭ, ale căror scrierĭ vor fi menţionate în Bibliografia de la finele acesteĭ lucrărĭ.

Studiul analitic al demografieĭ este strîns legat cu acela al Igieneĭ şi maĭ multe publicaţiunĭ române se ocupă de odată de amândouĕ. Din aceste lucrărĭ menţionăm seria rapórtelor generale asupra serviciuluĭ sanitar şi Igieneĭ publice a oraşelor Bucurescĭ şi Iaşĭ, publicate pentru Bucurescĭ: de I. Felix, pe aniĭ 1868—1892; de N. Georgescu, de la anul 1892 înainte; pentru Iaşĭ: de G. Flaişlen, pe aniĭ 1876—1879; de T. Filipescu, pe aniĭ 1880—1888; de G. Rojniţă, pe aniĭ 1889—1899; seria rapórtelor generale asupra serviciuluĭ sanitar şi Igieneĭ publice a Regatuluĭ Român întreg, publicate: de D. Sergiu, pe aniĭ 1886 şi 1887; de I. Felix, pe aniĭ 1892—1897; publicaţiunile Ministeriuluĭ de Răsboiŭ asupra statisticeĭ recrutaţiunilor de la anul 1885 până astădĭ; Analele statistice şi economice fondate de D. P. Marţian în anul 1860, şi publicaţiunile demografice ulteriόre ale Direcţiuniĭ de statistică a ministeruluĭ de Agricultură, Comerciŭ, Industrie şi Domeniĭ, maĭ ales lucrările luĭ E. Crupenschi; scrierile de Economia politică şi de Demografie ale luĭ Ion Ghica, I. Ionescu de la Bradu, P. S. Aurelian, C. I. Istrati, V. Agapi, I. Bibicescu, D. A. Sturdza, I. I. Nacian, N. A. Alexandrini, A. C. Cuza, Z. Arbore, I. Kalinderu, A. Xenopol, ş. a.

Pe terenul Igieneĭ morale şi preveniriĭ bólelor mintale, aŭ apărut la noĭ puţine lucrărĭ, din carĭ însă aŭ osebită valóre cele scrise de colegul nostru A. Suţu în anul 1877.

De la anul 1860, România a participat prin delegaţĭ oficialĭ la con-

gresele internaţionale de Statistică. In ultimul pătrar al secoluluï XIX aŭ devenit maï frecuente întrunirile internaţionale ale representanţilor diferitelor sciinţe; între aceste întrunirï, carï la începutul lor aveaŭ, cu puţine excepţiunï, o însemnătate maï mare decât astădĭ, congresele de Medicină şi de Igienă aŭ exercitat o influenţă salutară asupra vieţiï nóstre sciinţifice, şi de la anul 1878 România a fost representată în mod oficial la maï tóte congresele internaţionale de Igienă şi de Medicină. In dările de sémă ale acestor congrese figuréză şi unele lucrărï importante ale medicilor românï. Asemenea aŭ participat veterinarï românï la congresele internaţionale de medicină veterinară, în carï s'aŭ studiat şi cestiunï carï intreséză Igiena omuluï.

In anul 1884, s'a adunat în Bucurescï primul congres medical român, pe care am avut onóre a-l deschide în presenţa luï Ioan Brătianu, şi în acéstă consfătuire naţională, cu caracter pur sciinţific, fără alt scop, Igiena a constituit partea principală a lucrărilor şi a dat multor medicï impulsiune pentru nouĕ studiï roditóre. Darea de sémă a acestuï congres a înavuţit literatura cu câte-va lucrărï de Igienă şi de Medicină. Cele treï congrese medicale naţionale posteriόre, organisate în aniï 1898, 1899 şi 1900 de Asociaţiunea generală a medicilor, aŭ dat asemenea nascere unor lucrărï de Igienă.

Am vorbit dejà despre numerósele analise de ape minerale române, săvîrşite în prima jumătate a secoluluï XIX. Le succede de la anul 1863 variatele publicaţiunï de Chimie sanitară modernă, datorite luï A. Bernad-Lendway, P. Poni, C. Istrati, A. O. Saligny, V. Buţureanu, S. Konya, ş. a. Multe lucrărï însemnate carï intereséză Igiena aŭ eşit din Institutul central de Chimie, în lungul şir de anï de când funcţionéză sub direcţiunea doctoruluï A. Bernad Lendway. Acest institut a fost creat de doctorul C. Davila cu concursul doctoruluï Bernad, într'un timp, când în Bucurescï nu se aflà nicï un alt laborator de chimie, când chiar Universitatea nu posedà un asemenea laborator sistematic, când analisele judiciare se executaŭ într'o farmacie; el a eşit din vechile laboratoriï de chimie ale Şcóleï Naţionale de Medicină, ale Etorieï spitalelor civile şi ale Ministeriuluï financelor, el a luat maï târḑiŭ numire de Institut de Chimie universitar, a fost însărcinat cu lucrările chimice de Igienă şi de Poliţie sanitară, maï ales cu examinarea alimentelor şi bĕuturilor, cu analisa apelor minerale indigene, cu diferite cercetărï farmaceutice, cu expertisele chimico-legale ale Ministeriuluï Justiţieï, cu lucrările vămilor, cu analise de petrol, cu numerόse alte examinărï şi a servit instrucţiuniï medicale şi farmaceutice. Numaï de câţĭ-và anï s'a separat de la Institutul central de Chi-

mie Laboratoriul de Chimie al Facultăţiĭ de medicină, acela al Şcóleĭ superióre de farmacie şi secţiunea lucrărilor chimico-legale. Dintre publicaţiunile eşite din Institut ne interesézā, pe lângă numeróse analise de ape minerale indigene, de alimente şi bĕuturĭ, de diferite materiĭ carĭ servesc pentru prepararea de bĕuturĭ, de apă de bĕut, de lapte şi de derivatele luĭ, cercetările petroleuluĭ şi ale derivatelor luĭ, ale lumînărilor, ale apelor gazóse, ale armaturelor de sifóne şi multe altele.

Asemenea s'aŭ publicat maĭ multe lucrărĭ instructive carĭ interesézā Igiena, executate în Institutul de Chimie din Iaşĭ al Ministeriuluĭ de Interne, dirigiat de V. Buţureanu, în laboratoriile de chimie ale Facultăţilor de sciinţe din Bucurescĭ şi din Iaşĭ, dirigiate de C. Istrati şi P. Poni, în laboratoriul de chimie al Şcóleĭ de podurĭ şi Şosele condus de A. O. Saligny, în acela al Şcóleĭ superióre de Agricultură şi al Institutuluĭ Agronomic, în carĭ funcţionézā C. Roman, în laboratoriile municipale de chimie ale oraşelor Bucurescĭ şi Iaşĭ.

In anul 1887 s'a înfiinţat în Bucurescĭ Institutul de Patologie şi de Bacteriologie, dirigiat de colegul nostru V. Babeş. Patologia experimentală şi Bacteriologia sunt sciinţe auxiliare ale Igieneĭ, care le datoresce mult şi care nu se póte lipsì de concursul lor. Din aceste Institute aŭ eşit multe lucrărĭ originale importante şi «Analele Institutuluĭ» dovedesc, că el nu servă numaĭ ca şcólă studenţilor şi medicilor carĭ se perfecţionézā în Bacteriologia şi în Anatomia patologică, ci că el participă în mod activ la înaintarea generală a sciinţeĭ, în emulaţiune cu instituţiunile analóge streine.

Clinicele şi tóte spitalele maĭ însemnate civile şi militare aŭ fost treptat înzestrate cu laboratoriĭ pentru cercetărĭ sciinţifice, carĭ aŭ luat o desvoltare însemnată, şi carĭ asemenea aŭ permis medicilor românĭ ca să participe în mod demn la progresul general al sciinţelor medicale. Publicaţiunile sciinţifice ale unor spitale, maĭ ales «Analele Eforieĭ spitalelor» şi ale spitalelor Caseĭ Sf. Spiridon conţin şi lucrărĭ asupra Igieneĭ spitalelor şi asupra prevenţiuniĭ bólelor infecţióse.

Publicaţiunile Institutuluĭ Meteorologic al Românieĭ, condus de colegul nostru St. C. Hepites, interesézā asemenea Igiena, care studiézā tóte modificările mediuluĭ în care trăesce omul. Clima Românieĭ a fost descrisă dejà de Principile Dimitrie Cantemir în: «Descriptio antiqui et hodierni status Moldaviae,» Iaşĭ 1716; în a doua jumătate a secoluluĭ XVIII de medicul militar rus Lerch şi de alţĭ Ruşĭ; de St. I. Raicevich în «Osservazioni storiche, naturali e politiche intorno la Valachia e Moldavia», Napoli 1788, dar după St. C. Hepites nu sunt certe datele resultate din observaţiunile meteorologice făcute în ţéră,

înainte de anul 1839. La Iaşĭ s'aŭ înregistrat în aniĭ 1839 şi 1840 óre-carĭ observaţiunĭ ale temperaturiĭ, a presiuniĭ barometrice, a direcţiuniĭ vînturilor, a numĕruluĭ ḑilelor frumóse şi celor furtunóse, carī sunt resumate în: *Notions statistiques sur la Moldavie*, par le prince Nicolas Soutzo, Iassy 1849. Maĭ târḑiŭ, în aniĭ 1877—1881, s'aŭ maĭ făcut la Iaşĭ observaţiunĭ meteorologice cu instrumente precise de colegul nostru P. Poni. Comisiunea europeană a Dunăriĭ a organisat la Sulina în anul 1859 o staţiune meteorologică, unde s'aŭ făcut d'atuncĭ, fără întrerupere, observaţiunile. Colegul nostru St. C. Hepites, în «Istoricul studiilor meteorologice în România», Bucurescĭ 1886, dă óre-carĭ amănunte asupra tuturor acestor observaţiunĭ, precum şi asupra celor făcute la Bucurescĭ de dr. I. Barasch, în aniĭ 1859—1860, şi asupra silinţelor luĭ D. P. Marţian de a adunà date meteorologice din judeţele Munteniеĭ, după raporturile referendarilor de statistică, în aniĭ 1860—1864. După înfiinţarea Şcóleĭ Naţionale de Medicină, Davila a început să facă la acea şcólă observaţiunĭ meteorologice, şi de la anul 1862 A. Lessmann, preparator la şcólă, a fost însărcinat cu înregistrarea lor; ele aŭ fost publicate regulat în «Monitorul Medical», câte odată şi în «Monitorul Oficial». In anul 1871, colegul nostru P. S. Aurelian a dispus instalarea unuĭ mic observatoriŭ meteorologic la Şcóla de agricultură de la Herĕstrăŭ, unde observaţiunile aŭ continuat până în anul 1884, când s'a înfiinţat Institutul Meteorologic. In anul 1874, Societatea Academică Română a căutat să înfiinţeze staţiunĭ meteorologice, a cumpĕrat instrumentele necesariĭ şi le-a încredinţat D-luĭ P. S. Aurelian pentru Observatoriul de la Herĕstrăŭ şi D-luĭ P. Poni pentru acela din Iaşĭ. La Galaţĭ doctorul A. Hepites a făcut observaţiunĭ meteorologice în aniĭ 1878—1883 şi a publicat resultatul lor în ḑiarele locale. La Brăila a înfiinţat d-l St. C. Hepites o staţiune meteorologică, în care a lucrat în aniĭ 1878—1880; observaţiunile aceleĭ staţiunĭ aŭ fost publicate în «Analele Academieĭ Române». După ce St. C. Hepites studiase, în anul 1883, organisaţiunea institutelor meteorologice celor maĭ însemnate din Europa (St. C. Hepites, *Serviciul meteorologic în Europa*, Anal. Acad. Rom. ser. II, T. IV, secţ. II), a fost înfiinţat în anul 1884, de ministrul de Agricultură I. Câmpineanu, Institutul Meteorologic din Bucurescĭ, care prin munca inteligentă a directoruluĭ sĕŭ a fost treptat desvoltat, ast-fel că astăḑĭ ocupă un loc important între institutele similare din lumea civilisată şi dispune astăḑĭ de staţiunĭ de observaţiune în tóte judeţele. In ţĕrile române de dincolo de Carpaţĭ s'aŭ făcut asemenea în ultimele două deceniĭ cercetărĭ meteorologice sistematice şi în anul 1889, A. P. Alexi a publicat la Braşov un *Compendiŭ de Meteorologie*.

Inălţimea diferitelor localităţĭ din ţéră a fost măsurată de colegul nostru Gr. Stefănescu în aniĭ 1875—1882 şi resultatul a fost publicat în «Revista sciinţifică», T. V, şi VI, Bucurescĭ 1875 şi 1876 şi în «Buletinul Societăţiĭ geografice rom.», T. III, Bucurescĭ 1882.

Despre Igiena şcolară vom vorbì într'un capital special; acì menţionăm numaĭ în ordine cronologică publicaţiunile asupra acesteĭ ramure a Igieneĭ: o serie de articole asupra Igieneĭ şcolare publicate de I. Felix în «Monitorul Medical» din aniĭ 1863 şi 1864; *Consideraţiunĭ asupra importanţeĭ gimnasticeĭ* de C. I. Istrati, Bucurescĭ 1880; *Studiul asupra miopieĭ şcolarilor* de N. Manolescu, Bucurescĭ 1883; *Localele de şcólă primară* de Sp. Haret, Bârlad 1889; *Studiĭ asupra stăriĭ igieneĭ şcólelor publice din Bucurescĭ*, de Hermina Walch-Kaminski, Bucurescĭ 1890; *Memoriul asupra Internatelor statuluĭ* de C. I. Istrati, Bucurescĭ 1893; *Statistica clădirilor şcolare*, publicată de Ministeriul Cultelor şi al Instrucţiuniĭ publice în anul 1896.

Pentru studiul Igieneĭ închisorilor găsim date interesante în cartea luĭ Gr. I. Dianu: *Istoria închisorilor din România*, Bucurescĭ 1900.

Pentru studiul Igieneĭ industriale posedăm un material bogat în variatele lucrărĭ technologice ale d-lor I. S. Ordeanu, B. G. Assan, M. Popovicĭ, C. R.-Mircea şi G. Filiti, V. Taban, Gr. Antippa, N. Cucu-St., A. Bernad-Lendway, C. Istrati, P. Poni, A. O. Saligny, ş. a.

Intre scrierile carĭ popularisézä Igiena ocupă un loc important revistele «Apĕrătorul sănătăţiĭ» publicat de N. Manolescu, «Călăuza sanitară» de I. Ştefănescu, şi «Albina», fóie fórte rĕspândită prin sate, şi publicaţiunile antialcoolice ale colegului nostru A. Xenopol, ale d-luĭ A. C. Cuza, C. Thiron, M. Minovicĭ. Asemenea contribue la popularisarea Igieneĭ unele conferinţe ţinute la Ateneul din Bucurescĭ şi în filialele luĭ din diferite alte oraşe şi unele conferinţe ţinute în adunările anuale ale Societăţiĭ geografice române şi publicate în Buletinul eĭ.

Nu putem să trecem cu vederea «Enciclopedia Română», care apare la Sibiiŭ de la anul 1897 sub direcţiunea meritosuluĭ C. Diaconovich, op bogat în articole sciinţifice şi poporale de Igienă şi de sciinţe auxiliare ale Igieneĭ şi «Buletinul Societăţiĭ de sciinţe» din Bucurescĭ, care se publică de la anul 1892.

Academia Română, credinciósă misiuniĭ de instituţiunea română cea maĭ înaltă de cultura literilor şi sciinţelor, a dat şi dă studiuluĭ Igieneĭ sciinţifice o impulsiune puternică, atât prin iniţiativa individuală a unora din membriĭ sĕĭ, carĭ tractéză în şedinţele publice ale Academieĭ despre diferite cestiunĭ de Igienă, precum şi prin decisiunile corpuluĭ academic, în urma cărora s'aŭ publicat concursurĭ, s'aŭ acordat pre-

miĭ pentru diferite lucrărĭ de Igienă, s'aŭ imprimat cărţĭ de Igienă cu spesele Academieĭ.

Regatul Român n'a rĕmas dar înapoĭ pe terenul Igieneĭ sciinţifice, al studiuluĭ Igieneĭ, dar precum voiŭ arătà în capitolele următóre, aplicarea practică a învĕţămintelor Igieneĭ progreséză încet.

II.

Invĕţămîntul Medicineĭ şi al Igieneĭ.

In prima jumătate a secoluluĭ XIX mediciĭ carĭ aŭ exercitat în oraşele Principatelor Române, cu fórte puţine excepţiunĭ străinĭ, studiaŭ la universităţile italiane, francese, germane şi austro-ungare.

După promulgarea Regulamentuluĭ organic s'a făcut în Muntenia prima încercare de a se instituì în ţéră şi învĕţămîntul medical. In anul 1832, Generalul Kisseleff a numit o comisiune însărcinată cu cercetarea stăriĭ şcólelor în Muntenia; comisiunea cere ca şcóla centrală să se completeze, ca pe lângă cursurile superióre de drept, de literatură, de limbĭ streine, să se adaoge cursurĭ speciale de medicină, inginerie civilă şi architectură, ca cursul de medicină să aibă scopul a formà operatorĭ practicĭ, chemaţĭ a înlocuì pe empiriciĭ carĭ exploatéză poporaţiunea. Comisiunea propune o catedră de farmacie cu botanică şi materia medică, o catedră de mică chirurgie şi patologie specială, o catedră de anatomie şi fisiologie şi o catedră de Igienă şi istorie naturală; cursul să fie de 3 anĭ, în al doilea an se începe studiul în spital, după 3 anĭ studenţiĭ vor depune examenul pentru diplomă şi vor maĭ face practică în spital. Kisseleff aprobă, cere însă ca pe lângă chirurgĭ să se prepare şi veterinarĭ şi incuviinţéză ca să se angageze ca profesor de medicină doctorul Piccolo, Efor al spitalelor. Eforia şcólelor elaboréză un regulament al şcólelor; în acest regulament la cursurile superióre nu se maĭ face menţiune de medicină, ci numaĭ de drept, de matematice şi de agricultură. Cursul superior de agricultură cuprinde 3 anĭ de studiŭ, în al doilea an studenţiĭ învaţă medicina veterinară (V. A. Urechiă, *Istoria şcólelor*, T. I, Bucurescĭ 1892; A. G. Găleşescu, *Eforia spitalelor* Bucurescĭ 1900). In anul 1834, noul regulament al Seminarelor din Muntenia prescrie între materiile de învĕţămînt din anul IV-lea: vaccinaţia, medicina veterinară şi fisica poporală.

In Moldova, în aniĭ 1832 şi 1835, Epitropia şcólelor, la organisarea învĕţămîntuluĭ superior, prevede cursul de Economia rurală şi de Medicină veterinară. In anul 1851, o comisiune numită de Domnul

Grigorie Ghica alcătuesce un regulament al şcólelor şi propune ca atuncĭ, când învĕţămîntul secundar va avé pregătit un numĕr de elevĭ, să se înfiinţeze învĕţămîntul superior, compus din 4 facultăţĭ: de filosofie, de drept, de teologie şi de medicină. In anul 1856 se deschide la Iaşĭ Facultatea de drept, în anul 1860 şi cele de litere şi sciinţe. M. Kogălniceanu stăruesce pentru crearea Facultăţiĭ de medicină, dar el nu este ascultat (*Manual administr. al Moldoveĭ;* A. D. Xenopol, *Memoriul asupra învĕţămîntuluĭ superior în Moldova,* Iaşĭ 1885).

In anul şcolar 1843—1844 funcţionéză la seminarul Veniamin (Socola) doctorul Aga C. Vêrnav ca profesor de medicină poporală.

Inceputul învĕţămîntuluĭ de medicină veterinară îl constituì, pe lângă catedra de medicină veterinară întrunită cu cea de agronomie de la învĕţătura înaltă a Academieĭ din Iaşĭ, crearea de 2 burse în anul 1843 pentru învĕţătura arteĭ veterinare, pentru studenţiĭ ataşaţĭ pe lângă ceĭ 2 veterinarĭ austriacĭ aduşĭ de guvernul Moldoveĭ (V. A. Urechiă, *Istoria şcólelor,* T. II, Bucurescĭ 1892). In Muntenia s'a înfiinţat în anul 1842 postul de Protoveterinar, care erà chemat să deà şi lecţiunĭ acelor ce vor voì să înveţe acest meşteşug.

In Muntenia se face începutul formăriĭ de móşe în aniĭ 1837—1839. In anul 1837 Michail Ghica, ctitor al Spitaluluĭ Pantelimon, cumpĕră pe séma spitaluluĭ locul luĭ I. Jianu din mahalaua Radu-Vodă împreună cu casele, în carĭ a instalat spitalul de nascere cu 12 paturĭ şi şcóla de moşit deschisă în anul 1839. Chrisovul aprobator al Domnitoruluĭ Al. D. Ghica din 10 Iunie 1839 conţine şi regulamentul spitaluluĭ şi al şcóleĭ, carĭ se vor întreţiné din prisosul veniturilor spitaluluĭ Sf. Pantelimon şi se vor cârmuì de Epitropia acestuĭ spital (A. Fĕtu, *Discursul de recepţiune în Societatea Academ. Rom.*, din anul 1872, în *Anal. Soc. Academ. Rom., Ser. I, T. V;* A. G. Găleşescu, *Eforia spitalelor civile din Bucurescĭ,* Bucurescĭ 1900). Tot în anul 1839 s'a imprimat la Bucurescĭ *Manualul de meşteşugul moşireĭ* de doctorul I. Sporer, primul profesor la şcóla de móşe. In «Buletin, Gazetă oficială» a Ţĕriĭ-Românescĭ, No. 50, din 1 August 1840, departamentul Trebilor din Lăuntru publică raportul comisiuniĭ doctoricescĭ, asupra primuluĭ examen de terminarea învĕţăturiĭ din şcóla pentru meşteşugul moşiriĭ din spitalul de nascere, despre care l-a încunosciinţat ctitorésca Eforie a spitaluluĭ Sf. Pantelimon; 16 eleve aŭ primit diploma de móşă. Raportul asupra examenuluĭ este subscris de doctoriĭ I. Rasti, C. Alexandridis, A. Karazisu, V. Formion şi N. Kretzulescu. In anul 1855, în urma stăruinţelor doctoruluĭ St. Capşa, succesorul luĭ I. Sporer, s'a dat şcóleĭ o desvoltare maĭ mare. In «Buletin, Gazetă oficială», No. 49 din anul 1855,

Eforia şcólelor publică proectul pentru organisaţiunea şcóleĭ de învĕţătura meşteşuguluĭ moşiriĭ în Institutul de nascere din capitala Bucurescĭ, aprobată de Domnitor. Noul regulament al şcóleĭ, subscris de doctorul St. Capşa, prelungesce durata învĕţătuŕiĭ la 2 anĭ. In anul 1856, St. Capşa a fost însărcinat să compue un manual noŭ pentru móşe, care a fost imprimat în anul 1859.

Şcóla de móşe a Institutuluĭ Grigorian din Iaşĭ a fost înfiinţată în anul 1852. Regulamentul organic al principatuluĭ Moldoveĭ prescrie, că ocârmuirea doctoricéscă va proiectà un Institut pentru formarea de móşe, care se va înfiinţà la vreme cuvenită. In anul 1852, Domnul Moldoveĭ Grigorie A. Ghica a înfiinţat şi dotat din propria sa avere Institutul Grigorian, care se compune din Spital de nascere, Şcólă de móşe şi Asil de copiĭ găsiţĭ; vom maĭ vorbì despre acéstă instituţiune la capitolele despre asistenţa şi despre protecţiunea copiilor.

In anul 1841, Nicolae Kretzulescu supune Eforieĭ spitalelor din Bucurescĭ proiectul pentru înfiinţarea în spitalul Colţeĭ a uneĭ şcóle de mică chirurgie, care va puté devenì germenul din care se va desvoltà treptat şi învĕţămîntul medical superior. Nicolae Kretzulescu a voit ca, chiar de la început, să nu se mărginéscă în formarea de felcerĭ saŭ subchirurgĭ, ci să lărgéscă cursul şcóleĭ, pentru ca să pótă eşì dintr'însa un fel de medicĭ ruralĭ, de oficerĭ de sănătate. Proiectul luĭ N. Kretzulescu este supus la apreciarea comisiuniĭ doctoricescĭ, care modifică proiectul, cerênd ca îndeletnicirea de felcer să se însoţéscă cu bărbieria. Şcóla de mică chirurgie s'a înfiinţat în anul 1842, cu cursul de 2 anĭ, cu programul alcătuit de comisia doctoricéscă, aprobat de Domnitorul Alexandru D. Ghica. N. Kretzulescu primesce să fie profesor la acea şcólă, cu speranţa că peste puţin va puté recrutà elevĭ maĭ bine pregătiţĭ decât bărbieriĭ şi scrie şi o carte de Anatomie şi de Fisiologie pentru eleviĭ şcóleĭ. In luna Martie 1843, N. Kretzulescu a cerut Eforieĭ spitalelor permisiune, ca să facă elevilor şcóleĭ de mică chirurgie un fel de clinică la spitalul Colţeĭ; permisiunea a fost refusată, din causă că doctorul şi gerahul spitaluluĭ, consultaţĭ de Eforie, s'aŭ opus. N. Kretzulescu a demisionat de la şcólă şi a fost înlocuit cu medicul spitaluluĭ Colţea Vartiadi şi cu gerahul Rissdorfer. Aceştia aŭ negligiat şcóla şi cursurile eĭ aŭ fost adesea orĭ întrerupte pentru maĭ mult timp, maĭ ales de la anul 1848 până la 1852. La 5 Maiŭ 1852, Comitetul carantinelor raportéză Domnitoruluĭ, că pentru serviciul medical din judeţe şi spitale lipsesc felcerĭ şi că trebuinţa cere redeschiderea şcóleĭ de mică chirurgie, care în timpul cât a funcţionat cu profesorul N. Kretzulescu a dat resultat bun. Domnitorul invită Eforia,

prin Ministeriul de Interne, ca să redeschidă şcóla, ceea-ce se şi face, însărcinându-se cu predarea cursuluĭ de mică chirurgie doctorul G. Polyzu, medic la Filantropia, unde şcóla a funcţionat de la 1 Ianuarie 1853 până în anul 1856, când Prinţul B. Ştirbeiŭ a desfiinţat-o, din causa că se deschisese la spitalul militar de la Michaiŭ Vodă Şcóla inferióră de Medicină («Buletin, Gazeta Ofic.», a. 1856, No. 21; A. Fĕtu, *Discursul de recepţiune în Soc. Acad. Rom.*, 1872. Anal. Soc. Acad. Rom. Ser. I, T. V.; A. G. Găleşescu, *Eforia Spitalelor civile din Bucurescĭ*, Bucurescĭ 1900). La 1 Fevruarie 1854, Departamentul din Năuntru al Munteniei publică, că bărbieriĭ din Capitală aŭ fost supuşĭ la examen, spre a se alege ceĭ cu sciinţă, capabilĭ a luà sânge, a pune lipitorĭ şi ventuse; se publică numele acelora cărora s'a acordat dreptul acesta, 73 la numĕr, carĭ aŭ fost examinaţĭ de însuşĭ Protomedicul. («Bulet. Ofic.», anul 1854, No. 9.)

Doctorul C. Davila, care intrase în armata română la 13 Martie 1853 ca medic de regiment clasa I, a înfiinţat cu a sa cheltuélă la spitalul militar de la Michaiŭ Vodă un museŭ de anatomie şi de chirurgie, cu permisiunea Domnitoruluĭ B. Ştirbeiŭ. («Bulet. Gazeta ofic.», a. 1855, Ian. 10). Acest museŭ a constituit începutul şcóleĭ militare de mică chirurgie, a căreĭ înfiinţare s'a decis în anul 1855. La 14 Noemvrie 1855, Ministeriul Departamentuluĭ ostăşesc publică în «Bulet». No. 90, că la 18 Noemvrie va începe învĕţătura meşteşuguluĭ felcerieĭ la spitalul ostăşesc, să se presinte dar tineriĭ carĭ cu învoirea părinţilor voesc a se înrolà în acea şcolă, ca să-ĭ vadă maĭ întâiŭ Ober-Ştab-Doctorul Davila. De fapt s'a deschis şcóla de mică chirurgie de la spitalul ostăşesc Michaiŭ Vodă la 4 Decemvrie 1855, cu programul alcătuit în anul 1843 de Nicolae Kretzulescu, pe care program atuncĭ Eforia spitalelor îl respinsese. S'aŭ primit elevĭ până la etate de 15 anĭ, deocamdată cu 4 clase primare, urmând ca să se deà elevilor în şcólă şi învĕţătura gimnasială de uniĭ profesorĭ aĭ colegiuluĭ Sf. Sava.

La 6 Martie 1856, Prinţul Ştirbeiŭ a organisat acéstă şcólă, mănţinênd caracterul eĭ militar, dându-ĭ programul şcólelor secundare de medicină din Francia pentru formarea de ofiţerĭ de sănătate şi de farmacişti; în decretul către Sfatul administrativ extraordinar, publicat în «Bulet.», No. 21, din anul 1856, Domnitorul B. Ştirbeiŭ ḑice, că avênd în vedere raportul Departamentuluĭ din Năuntru din 24 Noemvrie 1855 cu jurnalul comisiuniĭ pentru cercetarea propuneriĭ a se unì şcóla de felcerĭ a spitalelor civile cu acea a felcerilor ostăşescĭ, se descarcă Eforia spitalelor de îndatorirea de a maĭ ţiné osebita şcólă pentru felcerĭ şi se aprobă organisaţiunea şcóleĭ de chirurgĭ ce se înfiinţéză pe

lângă spitalul de la Michaiŭ-Vodă. Pentru întâiul ajutor se înzestréză şcóla cu un capital de leĭ 240.000 din suma agonisită din dobândile sumelor ce alcătuesc casa beneficiuluĭ recruţilor, restul de leĭ 16.123 se va slobodì şcóleĭ pentru cheltuelile anuluĭ d'întâiŭ. Se vor primì 25 elevĭ pentru armată şi 25 pentru spitalele civile; pentru ceĭ din urmă se vor rĕspunde şcóleĭ din fondul sanitar L. 30.000 pe an. Pentru întâia stabilire a şcóleĭ se vor slobodì L. 10.000 din reservele pe aniĭ trecuţĭ ale spitalelor de judeţe. Léfa profesorilor de L. 20.000 pe an se va întîmpina din casa Eforieĭ spitalelor; învĕţătura pregătitóre se va înlesnì de Eforia şcólelor. Director şcóleĭ se numesce Ober-Ştab-Doctorul C. Davila, membri aĭ Comitetuluĭ de inspecţiune: Banul Năsturel-Herĕscu, mădular al Eforieĭ spitalelor, Protomedicul N. Gusi şi Davila.

In anul 1857, Impĕratul Francesilor a acordat studenţilor şcóleĭ Naţionale de medicină din Bucurescĭ dreptul ca să termine ultimul an de studiŭ la Facultatea de medicină din Paris, şi să trécă acolo examenele de doctorat în medicină. In «Buletinul Oficial» din 21 Ianuarie 1858, se publică decretul Caimacamuluĭ din 18 Decemvrie 1857 către Departamentul credinţeĭ, prin care îĭ comunică, că Ministeriul Frances al Instrucţiuniĭ publice şi al Cultelor a asemenit şcóla de medicină şi chirurgie din Bucurescĭ cu şcólele pregătitóre de medicină şi farmacie din Francia, şi îngăduesce elevilor din şcóla nóstră să săvîrşéscă studiile medicale la Paris şi să dobândéscă acolo diploma de doctor. In anul 1858, Regele Sardinieĭ a acordat asemenea studenţilor şcóleĭ de medicină din Bucurescĭ dreptul de a terminà ultimul an de studiŭ la Torino şi a luà acolo doctoratul în medicină («Bulet. ofic.» din 22 Sept. 1858). Eleviĭ ceĭ maĭ bunĭ aĭ şcóleĭ aŭ fost trimişĭ cu spesele guvernuluĭ la Paris şi la Torino, de unde s'aŭ întors ca doctorĭ în medicină.

In anul 1857, Prinţul Caimacam Alexandru Ghica, pe basa propuneriĭ Consiliuluĭ administrativ extraordinar, a dat şcóleĭ numire de Şcóla Naţională de medicină şi de farmacie; în anul 1858, Caimacamul a completat programul eĭ; i s'a acordat dreptul a conferì titlul de Ofiţer de sănătate, care după doĭ anĭ a fost transformat în acela de Licenţiat în medicină şi în chirurgie, elevilor după absolvirea studiilor, după depunerea în şcólă a bacalaureatuluĭ de sciinţe fisice şi naturale şi a 5 examene riguróse.

Dejà în anul 1855, Comitetul sanitar al Munteniei făcuse încercare a formà veterinarĭ pentru serviciul judeţelor, însărcinând pe Protoveterinarul W. Lucacĭ cu predarea unuĭ curs de medicină veterinară. In «Buletinul oficial» din 24 August 1856, Protomedicul N. Gusi pu-

blică că, cursul studiilor veterinare, urmând a fi în anul viitor scolastic maĭ extensiv, după programa următóre: Zootomia, Zoofisiologia, descrierea bólelor acute, bóle epidemice şi lipiciósе, materia medică, doctorul Lucacĭ, Protoveterinarul statuluĭ, însărcinat cu predarea acestuĭ curs în şcóla veterinărieĭ, va începe la 1 Septemvrie. Comitetul sanitar invită pe doritoriĭ, carĭ voèsc a studià acéstă sciinţă, să se înscrie la doctorul Lucacĭ. Acéstă încercare de a formà veterinarĭ n'a reuşit, şi cu 2 anĭ maĭ târḑiŭ, în anul scolar 1858—1859, doctorul Davila a înfiinţat şcóla de medicină veterinară, care, ca şi cea de farmacie, a constituit o secţiune a şcóleĭ naţionale de medicină.

Primiĭ profesorĭ aĭ şcóleĭ aŭ fost în anul 1855—1856: C. Davila, G. Polisu, I. Barasch, Suhamel, Alexi Marin, Prujinski; apoĭ s'aŭ adăogat treptat, în aniĭ 1857—1861: P. Proticĭ, N. Turnescu, D. Zitzeos, E. Severin, St. Capşa, C. C. Hepites, Gaudi, L. Fialla, I. Patzelt, G. Atanasovicĭ, I. Felix, A. Fotino, W. Lucacĭ; în aniĭ 1862—1865: I. Teodori, D. Grecescu, D. Ananescu, Hoffmann, E. Bacaloglu, Prokesch, Enicec, L. Kugel, A. Bernad-Lendway şi A. Marcovicĭ.

In anul 1858, şcóla naţională de medicină a avut 90 de elevĭ: 40 destinaţĭ pentru armată, 50 pentru judeţe, şi 20 elevĭ în farmacie. De la anul 1859 se primesc, cu puţine excepţiunĭ, numaĭ şcolarĭ cu 4 clase gimnasiale; eĭ învĕţaŭ 8 anĭ, 5 anĭ studiĭ teoretice în carĭ intră şi completarea învĕţămîntuluĭ liceal, şi 3 anĭ studiĭ practice. După unirea Principatelor aŭ intrat în şcólă şi elevĭ din Moldova.

In anul 1861 s'aŭ aflat în şcólă 40 elevĭ din Moldova, 67 din Muntenia, 35 din alte ţĕrĭ române, 46 din Bulgaria şi din Rumelia. Până la finele anuluĭ 1862, din eleviĭ şcóleĭ trimişĭ în streinătate, 14 aŭ luat diploma de doctor în medicină la Paris, 14 la Torino şi 2 la Florenţa. De la anul 1864, se primesc în şcólă şi elevĭ civilĭ cu cel puţin 6 clase liceale pentru a devenì licenţiaţi în medicină.

De la anul 1861, spitalele marĭ din Bucurescĭ şi din Iaşĭ sunt puse la disposiţiunea învĕţămîntuluĭ medical şi devin instituţiunĭ de cultură a sciinţelor medicale. Eforia spitalelor civile face marĭ sacrificiĭ pentru înlesnirea şi încuragiarea studiilor medicale. Concursurile de externat, de internat, de medic secundar şi de medic primar, introduse de Davila de la anul 1860, devin, cu tóte defectele concursuluĭ, pârghiĭ puternice pentru progresul studiilor medicale şi sunt treptat adoptate ca sistem de recrutare a personaluluĭ medical de administraţiunea sanitară a Ministeriuluĭ de Interne, a judeţelor, a comunelor urbane.

La 8 August 1866, se decretéză regulamentul relativ la examinarea diplomelor de capacitate pentru practica medicineĭ, farmacieĭ şi a me-

dicineĭ veterinare; regulamentul hotărĕsce că acele examene se depun la Şcóla naţională de medicină.

La 13 Fevruarie 1867, apare un decret princiar prin care se decide ca, în conformitate cu prescripţiunea legiĭ instrucţiuniĭ publice, să se transforme şcóla secundară de medicină din Bucurescĭ în Facultate de medicină, şi acea facultate să încépă a funcţionà în anul şcolar 1867—1868; cu tóte acestea, tocmaĭ în anul 1869 se transformă Şcóla Naţională de medicină în Facultatea de medicină a Universităţiĭ din Bucurescĭ.

La Iaşĭ, în urma stăruinţeĭ luĭ M. Kogălniceanu, se decretéză la 26 Octomvrie 1860 înfiinţarea Universităţiĭ cu 4 Facultăţĭ: de Filosofie, de Drept, de Teologie şi de Medicină, pe basa legiĭ instrucţiuniĭ publice din anul 1851; cu tóte acestea, Facultatea de medicină din Iaşĭ n'a fost deschisă decât în anul 1885. Dejà aşezămîntul pentru reorganisarea învĕţăturilor publice în Moldova, alcătuit în anul 1851 de o comisiune rînduită de Domn, prevede crearea la Iaşĭ a uneĭ Academiĭ, compuse din 4 facultăţĭ, dar regulamentul şcólelor din anul 1851 ḑice, că în locul uneĭ facultăţĭ medicale, a căreĭ înfiinţare se crede a fi condiţionată de la jertfe peste putinţa mijlócelor şi a căreia roduri ar covîrşì în curînd trebuinţele ţĕriĭ, nevoia de faţă reclamă pentru Moldova: 1) Intemeierea uneĭ Şcóle de móşe prevĕḑută şi în Regulamentul organic, 2) Infiinţarea uneĭ Şcóle chirurgice pentru formarea de chirurgĭ de sate, câte unŭl pentru fie-care ocol, pentru tîrguşórele cele micĭ, pentru mânăstirile, pentru posturile secundare de spitale, pentru întinderea vaccinaţiuniĭ şi alte nevoĭ. Şcóla va primì studenţĭ cu 4 clase gimnasiale şi cursul va durà 4 anĭ; între materiile de învĕţătură figuréză şi clinica veterinară. Acéstă şcólă va puté formà şi spiţerĭ. Ceĭ 7 profesorĭ vor fi obligaţĭ a pregătì manuale în limba română, pentru carĭ vor primì premiĭ. Pentru medicina veterinară se va trimite un bursier la Viena, spre a învĕţà, pe lângă medicină, şi arta veterinară. Acéstă şcólă de chirurgie n'a fost înfiinţată.

In anul 1864 s'a proiectat din noŭ creearea uneĭ Şcóle de medicină la Iaşĭ. La 19 Decemvrie 1864 a apărut un decret princiar, contrasemnat de Ministrul Justiţieĭ, Cultelor şi Instrucţiuniĭ publice N. Kretzulescu, prin care se însărcinéză doctorul Davila ca, pentru Şcóla de medicină şi de farmacie ce se va înfiinţà la Iaşĭ, să ieà cuvenitele măsurĭ pentru prepararea celor necesare la acea şcólă, ca la 1 Septemvrie 1865 să pótă funcţionà în tótă întinderea. Dar uniĭ medicĭ influenţĭ, carĭ credeaŭ că este maĭ util ca, în loc de şcólă secundară, să se înfiinţeze Facultate de medicină, n'aŭ voit ca Davila să formeze

la Iaşĭ o şcólă analógă cu cea din Bucurescĭ şi aŭ convins pe Domnitorul Cuza, că şi la Iaşĭ există persóne capabile a organisà învĕţămîntul medical. Ast-fel, la 24 Decemvrie 1864, a apărut un alt decret princiar, prin care s'a numit pentru înfiinţarea Şcóleĭ de medicină şi de farmacie din Iaşĭ o comisiune, compusă din doctoriĭ G. Cuciuranu, preşedinte, A. Fĕtu, Bendela, D. Zisu şi C. Davila membri. Cuciuranu, Bendela şi Fĕtu aŭ recomandat înfiinţarea uneĭ Facultăţĭ de Medicină. Din diferite motive, s'a amânat până în anul 1885 înfiinţarea uneĭ Facultăţĭ de medicină la Iaşĭ.

Atât ridicarea Şcóleĭ Naţionale de medicină din Bucurescĭ la rangul uneĭ facultăţĭ în anul 1869, precum şi crearea Facultăţiĭ de medicină la Iaşĭ în anul 1885, aŭ dat studiuluĭ medicineĭ o impulsiune puternică; tineriĭ medicĭ cu aspiraţiune la profesorat aŭ trebuit să se pregătéscă lungĭ anĭ pentru cariera didactică şi emulaţiunea lor a produs multe lucrărĭ de valóre. Cercetările sciinţifice sunt înlesnite prin munificenţa Eforieĭ spitalelor din Bucurescĭ, a Epitropieĭ generale a spitalelor Sf. Spiridon, a Epitropieĭ aşezămintelor Brâncovenescĭ, carĭ aŭ deschis stabilimentele lor pentru acele cercetărĭ şi le-aŭ înzestrat cu instalaţiunĭ moderne pentru căutarea bolnavilor; pe lângă clinicele vechĭ se creéză clinice nouĕ şi dispensariĭ, carĭ permit specialisarea în diferite ramurĭ ale medicineĭ şi facerea de cursurĭ complementare practice. Amândouĕ facultăţile de medicină aŭ fost dotate cu laboratoriĭ bine organisate, în carĭ se execută lucrărĭ originale şi se examinéză descoperirile însemnate făcute de somităţile medicale din streinătate.

A rĕmas însă o lacună de împlinit. Starea materială a învĕţămîntuluĭ Igieneĭ la amândouĕ facultăţile de medicină nu maĭ corespunde cu cerinţele moderne. Deşĭ astăḑĭ Igiena este o sciinţă experimentală, nu s'a înfiinţat un laborator de Igienă, în care s'ar puté întreprinde numerósele lucrărĭ de Igienă, independent de Bacteriologie şi de Chimie, care cere instrumente şi instalaţiunĭ speciale. Magnifica instalaţiune a Institutuluĭ de Patologie, de Anatomie patologică şi de Bacteriologie din Bucurescĭ nu ne dă o compensaţiune pentru laboratoriul de Igienă pe care-l solicităm de mult, căcĭ Igiena nu este un apendice al Bacteriologieĭ, şi Bacteriologia aplicată la Igienă constitue numaĭ o mică parte a acesteĭ sciinţe. La Facultatea de medicină din Bucurescĭ, abià în anul 1900 s'a destinat o cameră pentru modesta colecţiune de materialul de demonstraţiune al cursuluĭ de Igienă, din care se va desvoltà treptat un museŭ de Igienă şi care trebue neapĕrat să se completeze cu un laborator de Igienă.

Recunóscem însă serviciile însemnate, pe carĭ în mod direct şi indi-

rect le-aŭ adus studiuluĭ Igieneĭ unele din Institutele şi Laboratoriile facultăţilor de medicină. In acéstă privinţă Institutul de Patologie, Anatomie potologică şi Bacteriologie din Bucurescĭ, creat în anul 1887, condus cu multă activitate de colegul nostru V. Babeş, şi despre care am vorbit în capitolul precedent, are o osebită însemnătate. Din acel Institut aŭ eşit numeróse lucrărĭ de valóre, de carĭ se folosesce şi Igiena. Asemenea ea se folosesce de unele cercetărĭ asupra etiologieĭ unor bóle, săvîrşite în Laboratoriile clinicelor şi de multe lucrărĭ ale Institutelor şi Laboratoriilor de chimie din Bucurescĭ şi din Iaşĭ.

Desvoltarea ce în cele din urmă 2—3 deceniĭ aŭ luat industriile chimice a produs o specialisare a chimieĭ aplicate, şi acesteĭ specialisărĭ, acesteĭ divisiunĭ a munceĭ datorim însemnatele progrese ale chimieĭ alimentare, perfecţionarea metódelor pentru examinarea multiplelor producte nouĕ, carĭ servă la confecţionarea de alimente şi de bĕuturĭ. Pentru ca să se formeze chimiştĭ sanitarĭ, familiarisaţĭ cu metódele de examinare ale tuturor articolelor de consumaţiune, s'a instituit, în anul 1897, la Şcóla superióră de farmacie din Bucurescĭ, un curs special de chimie alimentară şi de constatarea falsificaţiunilor alimentelor şi bĕuturilor şi, în anul 1898, s'a intercalat în legea sanitară un articol, care stabilesce modalităţile examinăriĭ şi ale numiriĭ chimiştilor sanitarĭ.

De la anul 1894 servă instrucţiuniĭ medicale şi Institutul medico-legal din Bucurescĭ, eşit din Morga zidită de Primăria oraşuluĭ în anul 1891 şi cedată Ministeriuluĭ Justiţieĭ.

Din aşezămintele pentru studiul medicineĭ face parte şi Institutul medico-militar din Bucurescĭ, înfiinţat în anul 1884 de Ministrul de Răsboiŭ I. Brătianu, şters din budget în anul 1889 şi redeschis în anul 1892, internat în care studenţiĭ Facultăţiĭ de medicină, destinaţĭ pentru serviciul militar permanent, primesc o educaţiune militară şi ascultă şi câte-và cursurĭ speciale de medicina militară.

Cele douĕ şcóle de móşe de la Maternităţile din Bucurescĭ şi din Iaşĭ, întreţinute de Eforia spitalelor civile şi de Eforia generală a caseĭ spitalelor Sf. Spiridon, nu produc un numĕr îndestulător de móşe şi lipsa de móşe rurale este fórte simţită. Causa acesteĭ lipse este programul de studiŭ al şcólelor de móşe şi grelele condiţiunĭ de admitere. Noul regulament al şcóleĭ de móşe din Bucurescĭ prescrie, ca candidatele, ce se vor primì de la anul 1901, să fi făcut cel puţin 2 clase gimnasiale; învĕţătura durézǎ 2 anĭ, din care numaĭ unul este destinat pentru partea practică a studiuluĭ. De vreme ce în Germania şi Austro-Ungaria, unde nu există o lipsă aşà de mare de

móşe ca la noĭ, tótă învĕţătura móşelor se termină într'un singur an, noĭ am adoptat sistemul vechiŭ frances cu studiul de 2 anĭ. S'a proiectat, în aniĭ 1897—1898, înfiinţarea de móşe rurale, de móşe de clasa II, cu un singur an de studiŭ, şi s'a pregătit la Craiova instalarea uneĭ şcóle de móşe de clasa II, care a fost deschisă în anul şcolar 1899—1900. Acéstă instituţiune are importanţă mare pentru Igiena rurală; móşa comunală rurală trebue să devie pentru poporaţia satelor un factor al popularisăriĭ Igieneĭ; înfiinţarea noueĭ şcóle de móşe rurale însemnéză dar şi din acest punct de vedere un progres. Este de dorit ca să se maĭ înfiinţeze una saŭ douĕ alte şcóle de móşe rurale.

Atât pentru învĕţătura elevelor móşe, precum şi pentru trebuinţa móşelor în exerciţiŭ, carĭ voesc a repetà cele învĕţate, a împrospĕtà cunoscinţele lor, a consultà o carte scrisă pentru acest scop, trebue să existe un manual oficial al arteĭ moşituluĭ. Dintre cărţile publicate asupra acesteĭ materiĭ, unele ca cele ale profesorilor Spohrer şi St. Capşa sunt învechite, cele ale profesorilor E. Max şi T. Hepites sunt prea voluminóse, nefiind scrise exclusiv pentru móşe, iar din cartea profesoruluĭ D. Drăghiescu, maĭ potrivită pentru acest scop, s'a imprimat numaĭ o mică parte, restul se află în stare de manuscript. Din acéstă causă Ministerul de Interne, de care depind şcólele de móşe, a publicat în anul 1898, pe basa propuneriĭ Consiliuluĭ sanitar superior, un concurs pentru compunerea unuĭ manual noŭ pentru móşe.

In cele maĭ multe ţĕrĭ, înaintate în cultură, există astădĭ societăţĭ de Igienă. Causa că la noĭ nu s'aŭ format până astădĭ asemenea societăţĭ este aceea, că societăţile române de medicină studiéză şi cestiunĭ de Igienă, că la noĭ este necesar ca toţĭ mediciĭ să cultive de o potrivă medicina curativă şi cea preventivă. Igiena ca sciinţă nu progreséză prin societăţile de Igienă; ele servă maĭ mult pentru popularisarea eĭ, pentru deşteptarea interesuluĭ pentru Igienă la publicul cel mare, cel puţin la ómeniĭ culţĭ streinĭ de medicină. Din acest punct de vedere ar puté fi utilă formarea de societăţĭ de Igienă, care nu s'ar compune numaĭ de medicĭ, farmaciştĭ, veterinarĭ, ci şi de legiştĭ, administratorĭ, architecţĭ, inginerĭ, profesorĭ aĭ învĕţămîntuluĭ secundar, institutorĭ, de cetăţenĭ carĭ pot întreţiné legătura între Igiena sciinţifică şi între misiunea socială a Igieneĭ, de ceĭ carĭ participă la aplicarea, la punerea în practică a diferitelor măsurĭ de igienă. Acele societăţĭ ar puté da impulsiune studiuluĭ de inginerie sanitară, de geniul sanitar, carĭ încă nu există la noĭ, şi ar umplé lacuna lăsată în învĕţămîntul nostru technic, lipsa de învĕţătură a Igieneĭ în şcólele de inginerĭ şi de architecţĭ. Să nu uităm că Igiena nu depinde

numaï de regimul la care omul se supune, ci şi de mediul în care el trăesce; regimul îl prescrie medicul, mediul în care trăim ni-l forméză architectul şi inginerul.

Maï este necesar ca în seminariile, în şcólele normale şi în tóte şcólele secundare de ambe-sexe să se deà învĕţămîntuluï Igieneï o desvoltare maï mare decât cea de astăḑĭ, ca profesoriĭ însărcinaţĭ în aceste şcolĭ cu cursul de Igienă să fie bine formaţĭ, să nu se créḑă că un bun profesor de sciinţe naturale este şi tot-deauna capabil a predà Igiena.

Progreselor învĕţământuluï medical, ale lucrărilor practice, ale studiilor de laborator, se datoresce la noĭ, ca şi în altă parte, înaintarea însemnată a terapieï; metodica aseptică şi antiseptică permite astăḑĭ chirurgilor să execute cu deplin succes operaţiunile cele maï delicate; seroterapia şi organoterapia înlesnesc vindecarea multor bóle grave şi reduc mortalitatea în proporţiunĭ largĭ. Bilanţul lucrărilor săvîrşite în secolul XIX se închee dar cu un activ însemnat al studiilor terapeutice, al învĕţămêntuluï medical în ceea ce privesce vindecarea bólelor. Maï mic este acest activ în ceea ce privesce prevenirea bólelor, nu din causa insuficienţeï învĕţămîntuluï, ci din cause morale, administrative şi economice, maï ales din causa relelor moravurĭ, carĭ ne fac să subordonăm binele public intereselor private ale momentuluï. Măsurile de medicină preventivă nu se execută numaï de medicĭ, şi trebue să trécă mult timp, până când sciinţa va luminà pe toţĭ carĭ execută, carĭ aplică Igiena. In anul 1860, Berlinul n'a avut nicĭ canale, nicĭ apeducte şi astăḑĭ este oraşul cel maï salubru din lume; să nu desperăm dar, să întrăm în secolul XX cu încredere în bunul simţ al naţiuniĭ, care va ascultà sciinţa, se va folosì de poveţele eĭ în ceea ce se referă la prevenirea bólelor.

III.

Administraţiunea Serviciuluï sanitar, a Igieneï şi a Poliţieï sanitare.

In România serviciul sanitar al statuluï începe cu asistenţa bolnavilor sărmanĭ, cu fondarea şi administrarea de spitale, carĭ datéză din secolul XVI, şi despre carĭ vom vorbì în capitolul despre asistenţă. La finele secoluluï XVIII şi la începutul secoluluï XIX, găsim spitale permanente, bine dotate, în Bucurescĭ, Iaşĭ, Craiova, Buzĕŭ, şi spitale de isolare pentru bolnaviĭ de ciumă şi de lingóre, carĭ func-

ţionaŭ la Bucurescĭ şi la Iaşĭ în timpul epidemiilor marĭ; începutul organisaţiuniĭ asistenţeĭ medicale afară de spitale, în capitalele amândurora Principatelor Române, la Bârlad, Focşanĭ, Ploescĭ, Craiova, Râmnicu-Vâlciĭ. In Bucurescĭ funcţionéză o Orfanotrofie, institut pentru îngrijirea copiilor găsiţĭ şi orfanĭ; la Iaşĭ Domnul Alexandru Moruzi înfiinţéză, în anul 1804, o Orfanotrofie după exemplul celeĭ din Bucurescĭ. In luna Aprilie 1803, Constantin A. Ipsilant, Domnul Munteniеĭ, înfiinţéză o infirmerie pentru pandurĭ în apropierea mânăstiriĭ Michaiŭ-Vodă şi însărcinéză pe Archiatros cu căutarea lor. Tot în anul 1803, Marele Vornic al Munteniеĭ scrie Ispravniculuĭ de Slam-Râmnic, că Măria-Sa Vodă a numit doctor al oraşuluĭ Focşanĭ pe Spiridon Calogheros cu talerĭ 80 pe lună (V. A. Urechiă, *Ist. Rom.*; G. I. Ionnescu-Gion, *Istor. Bucurescilor*).

La începutul seculuĭ XIX încă nu existà o administraţiune sanitară centrală cu ramificaţiunĭ prin judeţe; un serviciŭ sanitar local existà atuncĭ numaĭ în capitalele Principatelor şi în 2—3 alte oraşe; el cuprindeà asistenţa gratuită a bolnavilor săracĭ şi vremelnicesce prevenirea şi combaterea unor bóle epidemice. Aceste lucrărĭ n'aŭ fost centralisate într'o singură mână, ci încredinţate diferitelor autorităţĭ. Dregĕtoriele supreme, Divanul Domnesc presidat de însuşĭ Domnul şi Divanul veliţilor boerĭ nu constitue numaĭ adunărĭ consultative, ci ele exercită şi funcţiunĭ administrative şi judecătorescĭ şi ieaŭ adesea orĭ iniţiativa în cestiunĭ sanitare. In Muntenia funcţionéză Epitropia obştirilor cu Casa milosteniilor din carĭ eraŭ plătiţĭ şi mediciĭ, Eforiele şi Epitropiele spitalelor, din carĭ cea maĭ veche erà Epitropia spitaluluĭ Colţea, înfiinţată în anul 1695 şi mediciĭ politieĭ; în Moldova Vornicia de obşte, care sub Alexandru Calimach a devenit Vornicia de politie, Epitropia caseĭ doctorilor, Epitropia mânăstiriĭ şi spitaluluĭ Sf. Spiridon, protomedicul şi medicul politieĭ. La Bucurescĭ, ca şi la Iaşĭ, funcţionéză câte un archiatros, protomedic saŭ doctor mare al Curţiĭ Domnescĭ, medicĭ aĭ politieĭ, medicĭ aĭ obrazelor scăpătate şi aĭ şcólelor, apoĭ câte un medic al politieĭ la Craiova Râmnicu-Vâlciĭ, Ploescĭ, Bârlad, Focşanĭ (V. A. Urechiă, *Ist. Rom.*, T. X şi XI, Bucur. 1900; G. I. Ionnescu-Gion, *Istor. Bucur.*, Bucurescĭ 1899; A. G. Găleşescu, *Eforia spitalelor în Bucurescĭ*, Bucurescĭ 1900; C. Erbiceanu, articol în *Bis. Ort. Rom.*, *XVI*, Bucurescĭ 1893; C. Angelescu, *Descrierea Instituţiunilor cu carĭ se guvernà România înaintea Regul. org.*, Bucurescĭ 1878).

Andr. Wolf în «Beschreibung des Fürstenthums Moldau», Hermanst. 1805, descrie pe archiatriĭ Domnitorilor românĭ ca pe nisce ignoranţĭ şi

aventurierĭ; el spune că fie-care Domnitor fanariot, la venirea în ţéră, aduce din Constantinopole medicul sĕŭ, obicĭnuit un şarlatan grec fără multă învĕţătură, care nu se mulţumesce cu rangul de medic al Curţiĭ şi pretinde şi dreptul a fi protoiatrul Capitaleĭ. Nu trebue să se generaliseze aprecierea luĭ A. Wolf; nu o putem primì fără critică, căcĭ pe de o parte uniĭ archiatri aŭ fost bărbaţĭ învĕţaţĭ şi onorabilĭ, pe de alta resultă din diferite acte vechĭ, că uniĭ Domnitorĭ aŭ limitat competinţa mediculuĭ Curţiĭ şi l-aŭ oprit de a se amestecà în administraţiunea sanitară.

In Muntenia Epitropia obştirilor a avut atribuţiunĭ multiple şi veniturĭ stabilite; ea îngrijesce de şcóle, de combaterea luxuluĭ, de încuragiarea meşteşugurilor, de alimentarea capitaleĭ cu apă, de podirea şi lărgirea stradelor, de cutia milosténieĭ, de serviciul medicilor, de orfanotrofie, şi primesce ḑeciuéla din veniturile mânăstirilor, vinăriciul şi alte dărĭ. In biblioteca colegului nostru C. Erbiceanu se află o condică veche de socotelĭ ale Obşteşteĭ Epitropiĭ din anul 1797, din care ne putem informà despre modul eĭ de funcţionare.

Un chrisov al Domnuluĭ Munteniei Alexandru Ipsilanti Vv. din anul 1799 fixéză din noŭ veniturile Cutieĭ milelor înfiinţate de maĭ nainte, hotărĕsce cât are să deà la acea Cutie Metropolia, Episcopiĭ, Egumeniĭ, mânăstirile închinate şi pămîntene, boeriĭ ce vor îmbrăcà caftan, ispravniciĭ ce se vor numì, cât se va oprì din lefile ce se plătesc din Casa răsurilor (T. Codrescu, *Uricarul*, *III*, Iaşĭ 1853).

In Moldova găsim, la finele secululuĭ XVIII, Eforia caseĭ doftorilor cu veniturĭ stabilite dejà, între aniĭ 1782 şi 1785, de Domnul Alexandru Ioan Mavrocordat (*Hurmuzaki*, *Documente*, T. X, Buc. 1897). Atribuţiunile Vorniculuĭ de obşte sunt enumerate în ţidula gospod din 1 Ghenare 1803 a Domnuluĭ Alexandru Moruzi către Vornicul Dimachi, când s'a orînduit Vornic de Obşte, reprodusă în «Uricarul» luĭ T. Codrescu, part. I, Iaşĭ 1852: Ingrijirea de Casa miliĭ, intervenirea în pricinĭ de clironomie, sprijinirea şi ajutorul săracilor şi a nevîrstnicilor fără părinţĭ, alcătuirea de isvóde pentru darea de pensiunĭ şi de milĭ carĭ se vor aprobà de Domn, îngrijirea ca să se înscrie în acele isvóde numaĭ ceĭ vrednicĭ de milĭ, presintarea socotelelor la Domn, care le va pune la cercetarea veliţilor boerĭ, îngrijirea spre adăogirea veniturilor Caseĭ miliĭ, facerea de cişniurĭ (de narturĭ) de carne şi de pâne împreună cu Aga, epistasia cişmelelor şi a apelor ce se aduc în oraş.

Domnul Alexandru Moruzi a numit, în anul 1804, pe doctorul Froe-

lich medic vaccinator peste tot principatul Moldoveĭ, nu găsim însă urme ale activităţiĭ sale, nu scim cât timp şi în ce mod el a funcţionat.

In anul 1808, Domnul Munteniei Alexandru Ipsilant numesce doctor al politieĭ Craiova pe doctorul Panait şi gerah (chirurg) pe Moral, pe carĭ archiiatros ĭ-a examinat şi ĭ-a găsit vrednicĭ. In Bucurescĭ s'aŭ numit, în anul 1815, 5 doctorĭ şi 2 gerahĭ aĭ politieĭ cu léfa din Cutia milosténieĭ, ca să caute săraciĭ şi să altoiéscă copiiĭ de vĕrsat. Aceştĭ doctorĭ aŭ fost: C. Darvari la Sf. Dimitrie, C. Caracaş la Curtea veche, Silvestru la Sf. Dimitrie, C. Filite la Sf. Ioan vechiŭ, I. Pascal la Sf. Spiridon noŭ (C. Erbiceanu în *Bis. Ort. Rom.*, a. XVI, Bucur. 1893).

In amândouĕ Principatele isolarea bolnavilor şi curăţirea obiectelor contaminate a constituit de timpuriŭ prima regulă a prevenţiuniĭ la bóle de ómenĭ şi de vite. Vom vorbì maĭ pe lung, în capitolul despre asistenţa şi despre prevenirea bólelor, de spitalele de isolare înfiinţate lângă Bucurescĭ în aniĭ 1735, 1796, 1798; lângă Iaşĭ în anul 1795. In Muntenia Domnul Hangerli numesce, la 1 Ianuarie 1798, 100 epistaţĭ de paza ciumeĭ; la 25 Ianuarie 1798, acest Domn trimite un cioclu la Muscel ca, sub povĕţuirea Ispravniculuĭ, să cureţe o casă în care s'a întâmplat molima; la 23 Fevruarie 1798, Vodă Hangerli rînduesce pe marele boer Ştefan Hiotu epistat pentru curăţirea lucrurilor molipsite şi publică, la 9 Decem. 1798, nisce instrucţiunĭ înţelepte pentru combaterea ciumeĭ, opresce vîndarea de vechiturĭ, aglomerarea prin cârciumĭ, ordonând ca calabalîc să nu fie prin cârciume, ci fie-care să-şĭ cumpere bĕutura în vase şi să se ducă; polcovnicul de ciocli să aibă 40 de ómenĭ la stégul sĕŭ, 20 pe jos şi 20 cu care pentru ridicatul celor bolnavĭ şi celor molipsiţĭ, precum şi a celor cu ipopsia de molipsire. Ciocliĭ comiteaŭ însă abusurĭ din cele maĭ neomenóse. In Moldova Domniĭ Alexandru Calimach, în anul 1795, şi Constantin Ipsilante, în anul 1799, aŭ luat măsurĭ analoge contra ciumeĭ, dară în Moldova ca şi în Muntenia, ciocliĭ eraŭ un biciŭ al luĭ Dumneḑeŭ tot atât de cumplit ca bóla; sub pretext de curăţirea caselor molipsite, prădaŭ casele ómenilor, le ardeaŭ tot, chiar documente vechĭ (V. A. Urechiă, *Ist. Rom.*, T. XI, Bucur. 1900).

In casurĭ rare se trimite câte un medic din capitală în judeţe pentru combaterea uneĭ epidemiĭ. In luna Aprilie 1808, Divanul Munntenesc însărcinéză pe doctorul Panaiotache, ca să mérgă în judeţul Teleorman, unde s'a întins o bólă; după întórcere, el ţine consiliŭ cu doftoriĭ politieĭ, cărora le comunică resultatul cercetărilor făcute, se stabilesce

că bóla este Scorbut, se alcătuesc instrucţiunĭ carĭ se trimit Ispravnicilor de Teleorman (V. A. Urechiă, *Ist. Rom.*, T. XI).

Tot în anul 1808, întâiul Divan al Munteniei scrie Ispravnicilor de Ilfov că s'a ivit dalac între oĭ, bólă primejdiósă şi la ómenĭ; oile bolnave să se deosebéscă de cele sănătóse, cele mórte să se îngrópe; se recomandă locuitorilor să se cureţe cu mijlócele cunoscute şi Ispravnicilor să pedepséscă pe ceĭ abătuţĭ (V. A. Urechiă, *Ist. Rom.*, T. XI).

Farmaciĭ aŭ existat în ţéră dejà la începutul secoluluĭ XVIII. In actul Patriarchuluĭ Alexandrieĭ Samoil din anul 1715, prin care întĕresce fundaţiunea spitaluluĭ Colţeĭ din Bucurescĭ, se vorbesce dejà de Spiţĕria spitaluluĭ şi se prescrie ca spitalul să maĭ aibă osebit un om sciitor şi cunoscĕtor botanicescilor ierburĭ, să le culégă şi să le aducă la spiţĕrie (A. G. Găleşescu, *Eforia spitalelor*, Bucurescĭ 1900). La începutul secoluluĭ al XIX se controlaŭ dejà farmaciile, se priveghià comerciul cu substanţe otrăvitóre şi se oprì exerciţiul ilicit al medicineĭ. In anul 1803, Constantin Ipsilanti, Domn al Munteniei, ordonă luĭ archiatros, ca să pue capĕt unor înţelegerĭ ilicite între medicĭ şi farmacişti, ḑicênd că uniĭ dintre doftorĭ şi uniĭ dintre spiţerĭ, avênd între dînşiĭ simfonie, nu scriŭ reţetele cu ifosul cel obicĭnuit şi cu numirea cea sciută a doftoriilor de a fi cunoscut fieşĭ-căruia, şi a puté cel cu trebuinţă a merge la verĭ-care spiţerie, ci pune între acele reţete numere şi numirĭ nesciute, carĭ sunt cunoscute numaĭ spiţerilor acelora cu carĭ sunt simfonisaţĭ, ast-fel se face un mare catahrisis la plata acelor doftorìĭ, încărcându-se cel cu trebuinţa cu preţ nesuferit. In anul 1804, Vodă Ipsilante, într'un pitac către Vel Spătar, ordonă ca pe Anica Arménca, care înşélă lume, căutând bolnavĭ cu buruenĭ fără a posedà cunoscinţele necesare, să o tréca surgun peste Dunăre. Comerţul cu otrăvurĭ s'a supus la óre-carĭ regule restrictive; neexistând pe atuncia drogueriĭ, s'a dat unuĭ numĕr limitat de farmaciştĭ dreptul ca, cu precauţiunile necesare, să vînḑă substanţe toxice. In anul 1805, Constantin Ipsilanti, Domn al Munteniei, ordonă Ispravnicilor, ca să oprésca pe băcaniĭ, pe alţĭ prăvăliaşĭ şi pe mămularĭ ca să nu maĭ vînḑă săricică şi şoriciócă, ci archiatros va alege dintre spiţerĭ unul saŭ doĭ, ómenĭ de ispravă, carĭ vor avé dreptul a vinde săricică şi şoriciócă, însă nu la fiteşĭ-cine, ci cu chezăşie bună şi cu rĕvaş de la archiiatros (V. A. Urechiă, *Ist. Rom.*, T. XI).

In anul 1808, Divanul muntenesc însărcinéză o comisiune de practicoşĭ şi cu sciinţe vechĭ doctorĭ Silv. Filiti, C. Caracaş şi C. Darvari, ca să inspecteze farmaciile din Bucurescĭ, şi în anul 1813, Domnitorul Moldoveĭ Scarlat Calimach hotărĕsce, ca boeriĭ Epitropĭ aĭ Vornicieĭ de obşte,

împreună cu doftoriĭ politieĭ, să facă prin farmaciĭ inspecţiunĭ periodice (*Hurmuzaki, Documente, X.* Bucur. 1897).

In amândouĕ Principatele, cu tótă lipsa de medicĭ, administraţiunea urmăresce persónele, carĭ fără a fi medicĭ exercită medicina. Dejà în anul 1775 apăruse un pitac al Domnuluĭ Munteniei Alexandru C. Moruzi, prin care opresce pe şarlatanĭ a exercità medicina. In anul 1809, când în Bucurescĭ s'a aflat dejà un numĕr de medicĭ destul de mare pentru acel timp, s'a numit de Divan o comisiune însărcinată cu examinarea titlurilor acestor medicĭ, compusă din doctoriĭ C. Caracaş, G. Schina, Silv. Filiti, C. Darvari şi E. Rizu, care comisiune constată că, între persónele carĭ exercită medicina în Bucurescĭ, 11 n'aŭ făcut studiĭ medicale (V. A. Urechiă, *Ist. Rom.*, T. XI, Buc. 1900).

La 14 August 1813, Domnitorul Moldoveĭ Scarlat Calimach reguléză din noŭ casa doctorilor; el ḑice în chrisovul prin care aprobă propunerea Divanuluĭ asupra plăţiĭ doctorilor, că nu sunt înadins doftorĭ rînduiţĭ spre căutarea celor săracĭ şi pătimaşĭ, că veniturile caseĭ doftorilor sunt numaĭ de 27.000 leĭ, iar cheltuelile de leĭ 40.000 anual; el hotărĕsce ca să se ieà câte 2 parale la leŭ din lefile din Casa răsurilor, peste cele ce după obiceiul vechiŭ se daŭ la Cutia milelor, ca să rĕmâe în fiinţă veniturile vechĭ ale cutieĭ asupra peşteluĭ din bălţile ţĕriĭ şi de peste hotar, asupra unor dărĭ domnescĭ şi contribuţia Caseĭ răsurilor. Casa doftorilor va orînduì:

2 doftorĭ aleşĭ profesorĭ (Plusque şi Eustatie Rola), carĭ vor avé din Casa doftorilor câte leĭ 9.800 pe an şi câte 15 scutelnicĭ;

3 doftorĭ carĭ să aibă şi gerahĭ, precum este Şmelţ, Lorenz şi altul al treilea ce se va alege cu leĭ 2.800, 2.600 şi 2.000 pe an, cu dreptul de pensiune după 20 de anĭ, dacă atuncĭ nu vor maĭ puté slujì;

1 gerah (chirurg) ascuţit cu leĭ 3.000 pe an, cu chiria caseĭ şi cu 15 scutelnicĭ;

1 doftor al temniţeĭ cu leĭ 150 pe lună;

2 móşe cu leĭ 1.800 pe an şi chiria caseĭ;

1 doftor la Bârlad cu leĭ 360 pe an din Casa doftorilor.

Aceştĭ doctorĭ, gerah şi móşe să fie îndatoraţĭ a alergà cu sîrguinţă la trebuinţele şi chemările nu numaĭ ale boerilor, şi la săracĭ şi ticăloşĭ, în cât orĭ în care cés, nóptea saŭ ḑiua, vor fi chemaţĭ, să nu îndrăsnéscă a prelungì mergerea până a doua ḑi. Spiţeria politieĭ se va face la Iaşĭ, pe uliţa cea mare, precum şi maĭ înainte a fost, ea va rĕmâné nesupĕrată, în cât archiatros (doftorul cel mare al Curţiĭ Domnescĭ) să nu se atingă de dînsa, iar boeriĭ epitropĭ, împreună cu doftoriĭ politieĭ, vor cercetà cu amănuntul doftoriile, vor îngrijì de le-

pĕdarea celor vechĭ şi vor aşezà preţurile la doftoriĭ (*Hurmuzaki, Documente* X, Bucurescĭ 1897).

Inainte de ocupaţiunea ruséscă, în aniĭ 1829—1830, nu există dar nicĭ în Moldova nicĭ în Muntenia o administraţiune centrală a serviciuluĭ sanitar pentru tot principatul, nicĭ o comisiune consultativă permanentă ; aŭ funcţionat însă direcţiunĭ de spitale cu fundaţiunĭ bogate, serviciĭ locale de asistenţă medicală, şi s'a numit vremelnicesce, pentru anumite scopurĭ, câte o comisiune de medicĭ saŭ de boerĭ. Ast-fel în anul 1815, când se apropie ciuma de fruntariile ţĕriĭ, Domnitorul Munteniéĭ Ioan Caragea numesce, prin pitacul din 4 Decemvrie 1815, o comisiune sanitară executivă şi ḑice membrilor acesteĭ comisiunĭ: pentru ca să apucăm maĭ înainte, şi să nu lăsăm a se întinde rĕul, ci să-l desrădăcinăm cu totul, ales-am patru dintre veliţiĭ boerĭ carĭ sunt cu sciinţă, cu frica luĭ Dumneḑeŭ şi vrednicĭ de a puté chibzuì mijlócele cuviincióse spre a se puté păḑì sănătatea şi spre izbăvirea rĕuluĭ, şi orînduim pe d-vóstră cinstiţĭ şi credincioşĭ boerĭ, biv Vel Postelnic Lucache Arghiropolu, Vel Spătar Gheorghe Arghiropolu, biv Vel Dvornic Barbu Văcărescu şi Vel Logofĕt Atanasie Hristopolu, ca să întocmiţĭ aicĭ în ţéră îngrijirea sănătăţiĭ şi vĕ însărcinăm cu purtarea de grijă izbăviriĭ rĕuluĭ ce a intrat în ţéră, chibzuindu-vĕ şi hotărînd verĭ-ce va fi trebuinţă.... îndată să scriţĭ Ispravnicilor şi celor-lalţĭ dregĕtorĭ aĭ judeţelor, făcêndu-le cunoscut acéstă întocmire (V. A. Urechiă, *Ist. Rom.*, T. X. A., Bucurescĭ 1900).

După isolarea bolnavilor, măsura preventivă principală constă în purificarea obiectelor contaminate. La 9 Fevruarie 1820, Divanul Moldoveĭ supune Domnitoruluĭ Michail Gr. Suţu o anaforà, în care expune că mulţĭ locuitorĭ carĭ, în timpul ciumeĭ, aŭ ascuns orĭ îngropat banĭ şi alte lucrurĭ, acum după încetarea bóleĭ le scóte, le desgrópă, fără ca să însciinţeze pe dregĕtorie spre a se pune la cale curăţirea lor de odată cu scosul orĭ desgropatul. Domnitorul aprobă ca să se publice spre cunoscinţă obştéscă, că asemenea faptă primejdiósă constitue crimă, şi ca să se înscrie în condica criminalicéscă, că ceĭ ce o vor comite vor fi certaţĭ prin uliţele oraşuluĭ din ţinutul unde s'a descoperit fapta şi apoĭ trimişĭ la Ocnă, pe timpul cât va hotărî stăpânirea după împrejurărĭ (Colecţiune de manuscripte şi foĭ volante imprimate din Bibl. Acad. Rom.).

Indată după intrarea armateĭ ruse în ţéră, în anul 1829, se publică la Iaşĭ nisce instrucţiunĭ excelente asupra preveniriĭ ciumeĭ, alcătuite de medicĭ militarĭ ruşĭ, despre carĭ instrucţiunĭ vom vorbì în capitolul următor. In capul serviciuluĭ sanitar al armateĭ de ocupaţiune s'a aflat

doctorul Chr. Witt, medic învĕţat, care a scris asupra condiţiunilor sanitare ale Românieĭ, asupra ciumeĭ şi asupra paludismuluĭ în România. In anul 1830, generalul Kisseleff, Preşedintele Divanurilor, organiséză în mod provisoriŭ serviciul sanitar şi asistenţa medicală în Bucurescĭ şi în Iaşĭ şi institue carantina la Dunăre.

Organisaţiunea definitivă a serviciuluĭ sanitar şi a Igieneĭ publice din Principatele Române începe cu Regulamentele organice şi constitue partea bună a regulamentelor, carĭ însă nu pot compensà nedreptăţile lor. Regulamentele acordă uneĭ clase de cetăţenĭ numaĭ drepturĭ şi folóse fără sarcinĭ şi impune părţiĭ celeĭ maĭ numeróse a poporaţiuniĭ numaĭ datoriĭ fără drepturĭ. Igiena este o sciinţă democratică, care voesce să asigure tuturor cetăţenilor, fără deosebire, cultură, sănătate, viéţă lungă, progenitură voinică şi traiŭ bun; dar apĕsarea fisică, morală şi economică, impusă de Regulamente mareĭ majorităţĭ a poporuluĭ lăsată în ignoranţă, trage după sine şi inferioritatea întreguluĭ traiŭ, prin urmare vătĕmarea sănătăţiĭ individuluĭ şi a progenituriĭ sale.

Serviciul sanitar depinde de departamentul Ministeriuluĭ din Lăuntru. Regulamentele organice preciséză atribuţiunile acestuĭ departament, alcătuesc o administraţiune sanitară potrivită cu cultura şi cu cunoscinţele din acele timpurĭ; carantinele spre Turcia ocupă locul principal în noua organisaţiune, se pun basele prevenţiuniĭ unor bóle, se codifică organisaţiunea existentă a asistenţeĭ săracilor, bolnavilor şi copiilor găsiţĭ, se prescriŭ regule de salubritate urbană. Autoritatea sanitară superióră o constitue comitetul carantinelor saŭ comitetul de sănătate, presidat de Ministrul de Interne, compus, afară de acest Ministru, în Moldova de Hatmanul, de obştescul Inspector al carantinelor şi de Protomedic; în Valachia tot de marele Inspector al carantinelor şi de Protomedic. Spătarul Ţĕriĭ-Românescĭ nu iea parte la lucrările comitetuluĭ în mod permanent, ci numaĭ când se cercetéză cestiunĭ carĭ privesc resortul sĕŭ. Inspectorul general al carantinelor din amândouĕ Principatele se numesce de Domn în înţelegere cu Domnul celuĭ-lalt Principat şi cu Consulul general al Rusieĭ. Deşì atribuţiunile principale ale comitetuluĭ sănătăţiĭ constaŭ în administrarea şi priveghierea carantinelor, în oprirea invasiuniĭ ciumeĭ, Regulamentele nu negligéză lucrările sanitare din interiorul ţĕriĭ, pe carĭ le specifică maĭ bine Regulamentul organic al Moldoveĭ decât acela al Valachieĭ: paza sănătăţiĭ, hultuirea vĕrsatuluĭ, cercetarea şi stîrpirea pricinilor aducĕtóre de frigurĭ, lingorĭ şi alte lipiciόse bóle carĭ ticăloşesc poporul, privigherea carantinelor, publicarea mijlócelor celor

maĭ nimerite spre îmmulţirea şi îmbunătăţirea némuluĭ a tot felul de vite, îngrijirea de a se aduce locuinţele în bună stare. Ispravniciĭ priveghézā sănătatea poporaţiuniĭ şi a vitelor şi raportézā comitetuluĭ; Protomedicul priveghézā pe toţĭ doctoriĭ.

Regulamentele organice organisézā şi serviciul sanitar local al amândurura capitalelor Principatelor, compus la Bucurescĭ din 5 medicĭ aĭ oraşuluĭ, din carĭ fie-care îngrijesce de una din cele 5 plăşĭ în care oraşul este împărţit, de 1 chirurg, 1 mamoş, 1 veterinar şi 5 mőşe; la Iaşĭ din 4 medicĭ aĭ oraşuluĭ, 1 mamoş şi 4 mőşe. Mediciĭ oraşuluĭ constituesc la Bucurescĭ şi la Iaşĭ câte o comisiune medicală permanentă, comisia doctoricéscă, care este consultată de Agie şi care-ĭ face propunerĭ şi rapórte; eĭ sunt însărcinaţĭ cu căutarea gratuită a bolnavilor săracĭ, cu vaccinaţia şi cu inspecţia pieţeler unde se vînd alimente. Comisia doctoricéscă saŭ medicală cercetézā diplomele medicilor celor noŭ veniţĭ, examinézā pe farmaciştiĭ noĭ, visitézā farmaciile, spitalele, orfanotrofia şi maĭ târḑiŭ, după ce ea a trecut sub preşedenţia Protomediculuĭ, comisiunea întinde acţiunea eĭ peste tot principatul, rĕmânênd subordonată comitetuluĭ sanitar.

Fiind-că numĕrul medicilor aflaţĭ în ţérā nu erà suficient pentru a se aşezà câte unul în fie-care judeţ, se împarte Moldova în 5 departamente medicale, şi se numesce câte 1 medic şi 1 ipochirurg pentru maĭ multe ţinuturĭ. Aceste departamente aŭ fost: Iaşĭ, Botoşanĭ, Roman, Bârlad şi Galaţĭ. In mod analog se organisézā serviciul sanitar în Valachia, împărţindu-se principatul în 6 circumscripţiunĭ: Craiova, Râmnicul-Vâlciĭ, Bucurescĭ, Pitescĭ, Buzĕŭ şi Ploescĭ, maĭ târḑiŭ şi în 7 circumscripţiunĭ, până în anul 1842, când, prin legiuirĭ pentru adăogirea şi regularisirea doctorilor de judeţe, pe lângă ceĭ 7 doctorĭ de ocrugurĭ ce se aflaŭ în fiinţă, s'aŭ maĭ orînduit alţĭ 11 tot cu léfă de câte leĭ 5.000 pe an, ca să fie pentru tot judeţul câte unul, împărtăşiţĭ academicesce, pe lângă sciinţa doctoricéscă şi cu cea veterinară. In mod analog s'a numit şi în Moldova câte 1 medic la fie-care, judeţ, în aniĭ 1847—1849.

In budgetele statuluĭ fixate prin Regulamentele organice sunt înscrise următórele cheltuelĭ pentru serviciul sanitar şi pentru asistenţa publică, osebit de cheltuelile spitalelor cu fundaţiunĭ speciale:

In Valachia:

Carantinele de pe marginea Dunăriĭ	Leĭ 600.000
3 spitale, în capitală, într'un alt oraş al Munteniеĭ şi la Craiova . . .	» 150.000
Orfanotrofia copiilor sărmanĭ din Bucurescĭ	» 100.000
Lefile doctorilor şi mőşelor	» 100.000

In Moldova:

Carantinele	Leĭ 100.000
Lefile doctorilor, chirurgilor, mósélor	» 120.000
Casa milelor întru ajutor al familiilor sărace, a cerşetorilor, a neputincioşilor	» 100.000
Subvenţia spitaluluĭ Sf. Spiridon	» 21.000

In Muntenia Generalul P. Kisselef, Preşedintele Divanurilor, printr'un ofis din 2 Aprilie 1832, centraliséză administraţiunea spitalelor, întocmesce o singură Eforie a spitalelor, căreia este subordonată Epitropia fie-căruĭ spital în parte, şi o altă Eforie a Caselor făcĕtóre-de-bine, care va cârmuì Spitalul sărmanilor copiĭ, Casa milogilor şi Casa mileĭ. Amândouĕ Eforiile se subordonă Logofeţieĭ pricinilor bisericescĭ (A. G. Găleşescu, *Eforia spitalelor*, Bucurescí 1900).

Regulamentele organice ale amânduror principatelor şi legiuirile şi instrucţiunile, carĭ le completéză, preciséză rolul diferiţilor funcţionarĭ publicĭ în administraţiunea sanitară. Misiunea principală a doctorilor şi chirurgilor ţinuturilor este combaterea epidemiilor, altoirea, săvîrşirea lucrărilor medico-legale, revisia farmaciilor şi oprirea şarlatanilor carĭ exercită medicina. Ispravniciĭ sunt, între altele, însărcinaţĭ cu paza sănătăţiĭ, cu concursul la vaccinaţie, cu cercetarea şi stîrpirea pricinilor aducĕtóre de felurite bóle, cu îngrijirea ca să se găséscă în cantitate suficientă şi cu preţurĭ potrivite diferitele obiecte de hrană, cu vegherea asupra cresceriĭ raţionale a vitelor şi cu combaterea bólelor de vite, cu îndemnarea locuitorilor la agricultura raţională, la facerea de plantaţiunĭ de pomĭ, la cultura de cartofĭ, la construirea de locuinţe odihnitóre şi sănătóse; Ispravniciĭ ţinuturilor de la Dunăre şi cu executarea măsurilor carantinescĭ. Toţĭ Ispravniciĭ sunt îndatoraţĭ să raporteze Comitetuluĭ sanitar de 2 orĭ pe lună despre sănătatea locuitorilor şi a vitelor, iar la ivirea de epidemiĭ îndată. Zapciiĭ, subocârmuitoriĭ saŭ privighetoriĭ de ocóle sunt obligaţĭ să însciinţeze Isprăvnicia de epidemiĭ între locuitorĭ, de omoritóre bóle ale vitelor (Instrucţiunĭ din 10 Ian. şi 21 Fevr. 1832). Printr'un ordin circular al departamentuluĭ din Năuntru către Ispravnicĭ din 12 Mart. 1834, eĭ se maĭ însărcinéză cu ocrotirea copiilor lepădaţĭ, să aibă îngrijire a nu se lăsà peritorĭ şi să îndemne orĭ-care din feţele pravoslavnice a-ĭ primì în a lor socotélă.

In Moldova cârmuitoriĭ ţĕriĭ aŭ înţeles bine, că agentul principal al sănătăţiĭ publice din sate este capul comuneĭ, Pârcălabul în Muntenia, Vornicelul în Moldova. Instrucţiile pentru Vorniceiĭ satelor din 20 Martie 1834 le explică în mod amănunţit datoriile ce le incumbă (*Manualul administr. al Principatuluĭ Moldoveĭ*, T. II); din nenorocire, ele

aŭ rĕmas pe hârtie, n'aŭ fost executate; ele prescriŭ între altele: Vornicelul va cercetà adesea orĭ starea sănătăţiĭ locuitorilor satuluĭ sĕŭ şi la fie-care 15 ḑile vor da izvod privighetoruluĭ de ocol, câţĭ bolnavĭ sunt în sate, de ce bólă şi câţĭ aŭ murit; la bólele molipsitóre va oprì împărtăşirea cu casa celuĭ bolnav saŭ mort, va pune pază şi îndată va da de scire privighetoruluĭ de ocol. Vornicelul va purtà grijă, ca fie-care locuitor să-şĭ facă cu îndestulare şi la timp arăturĭ şi semĕnăturĭ, pe ceĭ beţivĭ şi leneşĭ îĭ va face cunoscut privighetoruluĭ de ocol; va îngrijì ca fieşte-care locuitor să aibă casele bune şi odihnitóre şi să le grijéscă la fie-care 3 lunĭ, să le murue şi să le spele, să aibă şurĭ, poeţĭ, ocóle pentru vitele lor, şi acelea să fie pururea grijite, curăţite de gunoiŭ, fără a se îngăduì ca să se ardă; să pórte de grijă pentru vitele sale după orînduelĭ. Vornicelul va cercetà în tótă vremea starea sănătăţiĭ a tot soiul de vite, va duce raport privighetoruluĭ de ocol, va pune în lucrare a se întrebuinţà la ómenĭ şi la vite reţetele ce s'ar trimite pentru bólele ómenilor şi ale dobitócelor, iar stârvurile vitelor ce ar murì este dator stăpânul lor a le îngropà adânc de o lature în depărtare de sat.

In anul 1835 se completéză în Moldova instrucţiunile pentru ispravnicĭ şi li se comunică cu Domnescul ofis din 10 Maiŭ 1835. Ispravniciĭ aŭ să privigheze a nu se vinde doftorìĭ în potriva orînduelilor, să oprécă nelegiuita lor preparare şi asupritórele preţurĭ ale doftoriilor, să oprécă întinderea bólelor lipiciόse, să ieà măsurĭ pentru curăţenia târgurilor şi satelor contra bólelor de vite, să privigheze spitalele şi să îngrijéscă de construirea de spitale, să puie la cale a se cercetà lucrurile de hrană ale noroduluĭ ce se scot spre vîndare.

In anul 1840 se decretéză în Moldova instrucţiunile pentru privighetoriĭ de ocóle (sub-prefecţĭ), aleşĭ dintre nobilĭ proprietarĭ de avere nemişcătóre, prin carĭ eĭ sunt obligaţĭ între altele, ca să pórte grijă pentru păstrarea sănătăţiĭ locuitorilor, cerĕnd într'acésta sfătuirea şi ajutorul doftoruluĭ ţinutal, să îndemne pe locuitorĭ ca rînduiţiĭ cu hultuirea copiilor să pótă împlinì la vreme a lor însărcinare, să vegheze ca orîndariĭ de pe la sate să nu însărcineze pe locuitorĭ cu datoriĭ pentru bĕutură maĭ mult decât până la 10 leĭ fruntaşul, 5 leĭ mijlocaşul şi 2 leĭ 20 parale codaşul, să îndemne pe locuitorĭ la facerea de plantaţiunĭ, de grădinĭ, la sădirea de pomĭ roditorĭ, la hultuirea pomilor, la îngrijirea gospodărieĭ lor *(Manualul administr. al Principatuluĭ Mold.*, T. II).

Indatoririle poliţieĭ ca organ al administraţiuniĭ sanitare în oraşe şi târgurĭ sunt prescrise prin instrucţiile pentru Poliţmaisteriĭ şi Comi-

sariĭ poliţienescĭ din Moldova din 8 Iunie 1835; eĭ aŭ să privigheze buna stare a sănătăţiĭ locuitorilor, bunătatea lucrurilor de mâncare ce se vînd, ridicarea caselor şi dughenelor fără strîmtorarea uliţelor, după un plan de la Comitetul obşteştilor lucrărĭ (comitet înlocuit maĭ târḑiŭ prin departamentul Lucrărilor publice), curăţirea oraşuluĭ, să opréscă vînḑarea alimentelor stricate.

Se maĭ completéză treptat în amândouĕ principatele şi alte legiuirĭ sanitare ale Regulamentelor organice. In Moldova Epitropia Caseĭ doctorilor, care maĭ funcţionéză, cu tóte că atribuţiunile eĭ urmaŭ să trécă la Comitetul sanitar, publică la 15 Maiŭ 1832 Regulamentul despre spiţerĭ şi a lor îndatorirĭ, disposiţiunĭ alcătuite de comisiunea doctoricéscă; la 27 Iunie 1834 Comitetul sanitar al Moldoveĭ publică Regulamentul móşelor; la 17 Iulie acelaşĭ an Regulamentul drogueriilor; la 13 August 1836 se decretéză Regulamentul comisieĭ doctoricescĭ, în care se prescrie modul examinăriĭ diplomelor doctorilor, spiţerilor şi ale móşelor *(Manual adm. al Mold.)*.

Regulamentul organic al Moldoveĭ a înfiinţat un Comitet central, compus din membriĭ celor 4 Epitropiĭ: Epitropia Caseĭ milelor, Epitropia mânăstiriĭ Sf. Spiridon, Epitropia învĕţăturilor publice şi Epitropia apelor. Epitropia Caseĭ spitalelor Sf. Spiridon este subordonată acestuĭ comitet central şi comitetuluĭ sanitar şi supusă inspecţiuniĭ Protomediculuĭ.

In Muntenia Eforia spitalelor, centralisată şi constituită din cele treĭ Epitropiĭ ale spitalelor Colţea, Sf. Pantelimon şi Filantropia, forméză numaĭ un fel de consiliŭ de privighere al spitalelor, carĭ devin instituţiunĭ publice ale statuluĭ şi partea principală a administraţiuniĭ incumbă Directoruluĭ cancelarieĭ Eforieĭ. Legiuirea din anul 1841 asupra îndatoririlor Directoruluĭ Eforieĭ spitalelor prescrie, ca Directorul Eforieĭ să aibă scire de tot ce se urméză în «spitalurile statuluĭ»; se va încredinţă prin visitare de starea fie-căruĭ spital «al statuluĭ». Deşì există o singură Eforie a tuturor spitalelor, averile lor sunt separate şi administrate în parte. In anul 1847, Prinţul Gheorghe D. Bibescu desfiinţéză epitropiile speciale de spitale («Bulet.» din 2 Aug. 1842) şi completéză acéstă centralisare prin legiuirea din 6 Maiŭ 1848 care hotărĕsce: 1) Spitalele Colţeĭ, Filantropieĭ, al Pantelimonuluĭ şi sucursala acestora, precum şi orĭ câte alte spitale se vor întocmì în capitală saŭ în alte oraşe ale principatuluĭ, vor fi sub una şi aceaşĭ ocârmuire. 2) Acea ocârmuire se va alcătuì de o Eforie compusă de 3 mădularĭ, de un doctor inspector şi de un obştesc epitrop cu a sa cancelarie, care toţĭ aceştia se orînduesc de Domn. 3) Fie-care spital va avé osebitul sĕŭ econom, doctor şi chirurg,

întăriţĭ de Domn. 4) Veniturile tuturor spitalelor vor intrà în una şi aceeaşĭ cassă şi se vor păstrà de către cassierul casseĭ centrale, care va rĕspunde rîndurĭ-rîndurĭ sumele cuvenite după budget, iar cassierul Eforieĭ va ţiné socotélă după orînduélă. 6) După ce se vor împlinì trebuinţele cele maĭ d'întâiŭ ale capitaleĭ, prisosul se va întrebuinţà pentru înfiinţarea de spitalurĭ sucursale prin alte oraşe. 7) Spitalul Panteleimon rĕmâne pentru bóle cronice. 8) Eforia se va adunà cel puţin odată pe sĕptămână. 10) Doctorul inspector va fi maĭ cu sémă însărcinat cu obştésca priveghere asupra părţiĭ sanitare. 11) Obştescul Epitrop saŭ Director va fi îndeplinitor chibzuirilor Eforieĭ întărite de Domn, el va fi şeful cancelarieĭ («Bulet.», No. 23 din 6 Maiŭ 1848). Acéstă legiuire o maĭ completéză Prinţul B. Stirbeiŭ în luna Fevruarie 1856, ordonând unirea spitalelor din Craiova sub o singură direcţiune, aceea a Eforieĭ obştescĭ a spitalelor, care va întreţiné la Craiova 100 paturĭ şi va primì de la Comitetul sanitar leĭ 50.000 pe an («Bulet. ofic.», No. 10 din 3 Fevr. 1856).

In anul 1834, Comisiunea doctorécă din Bucurescĭ publică lista medicilor din tot principatul Munteniеĭ; lista cuprinde 27 doctorĭ şi 15 chirurgĭ şi mamoşĭ. *Almanachul statuluĭ din principatul a tótă Ţéra-Românéscă*, pe anul 1837, întocmit de Zaharia Karkaleki şi imprimat la Buda, conţine statul funcţionarilor serviciuluĭ sanitar, din carĭ uniĭ aŭ rangurĭ rusescĭ. Comitetul carantinelor se compune din Marele Dvornic Michail Ghica, Ministrul din Năuntru ca Preşedinte, şi ca mădularĭ: Nic. Mavrus, consilier de stat (rusesc), obştescul Inspector al caratinelor, Gr. Caribol Nodvornoĭ sovetnic (consilier al Curţiĭ), C. Istiotu Protomedic, D. Toplicescu Inspector; apoĭ funcţionaŭ în cancelaria Comitetuluĭ 2 secretarĭ, 2 ajutóre, 1 cassier, 1 revisor, 1 registrator, 7 scriitorĭ, 1 tâlmaciŭ, 1 executor. Carantinele aveaŭ 7 directorĭ, 3 subdirectorĭ, 4 şefĭ de carantină, 7 doctorĭ de carantină, 7 secretarĭ. Eraŭ 2 doctorĭ de vite, Ostalaj pentru Valachia-mică şi judeţele Argeş, Teleorman, Vlaşca şi Olt şi Kiş pentru celelalte judeţe ale Munteniеĭ. De prin judeţe funcţionaŭ 7 doctorĭ de ocrugurĭ: Fogt pentru Dolj şi Gorj, V. Ananie pentru Vâlcea şi Romanaţĭ, G. Bacaloglu pentru Ilfov, Şobel pentru Dâmboviţa, G. Sekeli pentru Muscel şi Argeş, A. Paleologu pentru Buzĕŭ şi Slam-Râmnic şi I. Binder pentru Prahova şi Sacu. In capitala Bucurescĭ eraŭ doctorĭ de văpsele: C. Alexandri, I. Rasti, V. Formion, A. Karazisi şi N. Gusi, chirurg D. Paciurea, mamos I. Sporer şi 5 móşe.

In Almanachul statuluĭ pe anul 1839, publicat la Bucurescĭ, găsim enumĕrat cam acelaşĭ personal, dar în Bucurescĭ maĭ funcţionéză Hristu Ianiotul, doctor de ochĭ (empiric) plătit de stat. Obştésca Epitropie a sărmanilor este constituită din 1 preşedinte, 2 mădularĭ, 1 secretar, 1

cassier; Eforia Caselor făcĕtóre-de-bine din 1 preşedinte, 1 director, 1 secretar, 1 registrator, 4 scriitorĭ; Eforia spitalelor din 3 eforĭ, 1 secretar, 1 cassier, 1 registrator, 1 pomojnic; cele 3 spitale «Iubirea-de-ómenĭ», «Sf. Pantelimon» şi «Colţea» aŭ în parte câte un epitrop, 1 econom, 1 doctor, 1 chirurg, 1 ajutor al chirurguluĭ; la spitalul Brâncovenesc figuréză Metropolitul ca epitrop; spitalul ostăşesc din Bucurescĭ are 100 paturĭ, cel din Craiova 40 paturĭ.

Budgetul Serviciuluĭ sanitar şi al Igieneĭ publice al principatuluĭ Moldoveĭ, pe anul 1839, îl găsim între documentele adunate de D. A. Sturdza şi C. Colescu-Vartic, carĭ constituesc continuarea colecţiuniĭ Hurmuzaki, Supl. I, Vol. VI, Bucurescĭ 1895; acel budget se compune la cheltuelĭ de sumele următóre:

§ 9 pentru carantine	Leĭ	120.000
§ 16 pentru doctorĭ şi móşe	»	120.000
§ 17 pentru cutia milelor	»	100.000
§ 19 despăgubire mânăstiriĭ Sf. Spiridon	»	21.000
§ 20 pentru facerea pavelelor	»	125.000
§ 21 pentru cişmele	»	50.000

Budgetul întreg al principatuluĭ Moldoveĭ pe acel an este la veniturĭ şi la cheltuelĭ de leĭ 8.479.475 b. 111.

In anul 1836, farmaciile din Bucurescĭ se constituesc în corporaţiune, cu stărostia subordonată Comitetuluĭ carantinelor şi Comisieĭ doctoricescĭ. In lunile Maiŭ şi Iunie 1836, «Buletinul oficial» al Munteniei publică, pe lângă statutele corporaţiuniĭ spiţerilor, şi instrucţiunile aprobate de Sfatul administrativ pentru datoriile spiţerilor. Prin aceste instrucţiunĭ se mănţine taxa farmaceutică austriacă cu un adaos de 25%, şi se hotărĕsce alcătuirea uneĭ taxe farmaceutice române. La admiterea specialităţilor farmaceutice streine, administraţiunea sanitară a fost atuncĭ maĭ severă decât astăḑĭ. La 1 Noemvrie 1836, departamentul pricinilor din Lăuntru al Ţĕriĭ-Româneseĭ publică în «Buletin», că hapurile şi prafurile luĭ Morison, după cercetarea făcută de comisia doctoricéscă, găsindu-se netrebnice, s'aŭ poprit cu totul.

La 12 Martie 1841, Comitetul sănătăţiĭ al Moldoveĭ hotărĕsce alcătuirea uneĭ Farmacopee pentru Moldova, stabilesce principiile ce aŭ a slujì la redigiarea eĭ şi însărcinéză cu acéstă lucrare o comisiune compusă din doctoriĭ Cuciuranu, Dreittel, Bendela şi farmaciştiĭ Degre şi Abrahamfi; iar la 15 Noemvrie 1841, Comitetul recunósce neputinţa de a se alcătuì o asemenea farmacopee moldovenéscă, şi mănţine tot pe cea austriacă, conform Regulamentuluĭ organic. Prima taxă farmaceutică română a fost publicată în Moldova la 16 August 1854; ea a

fost elaborată de Protomedicul cu comisiunea doctoricéscă şi cu uniĭ farmaciştĭ.

Gremiul farmaceutic al Moldoveĭ s'a înfiinţat în anul 1854. La 26 August 1854 Comitetul sănătăţiĭ din Iaşĭ publică instrucţiunile gremiuluĭ spiţeresc din Principatul Moldoveĭ şi arată, că pentru înlesnirea desvoltăriĭ sciinţifice şi îmbunătăţirea morală a spiţerilor, pentru a regulà relaţiunile lor cu subalterniĭ şi a aduce uniformitate în spiţeriile ţěriĭ, Comitetul a întrunit spiţeriĭ principatuluĭ într'o corporaţiune solidară, rĕspunḑĕtóre către cârmuire *(Manual. admin. al princ. Moldoveĭ).*

In anul 1841, guvernul Muntenesc numesce un doctor Hubotzi, veterinar al statuluĭ. In anul 1842, când se înfiinţéză în fie-care judeţ al Munteniei câte un medic de judeţ, i se prescrie, ca să ieà măsurĭ în contra epidemiilor, să vaccineze copiiĭ şi să înveţe pe candidaţiĭ satelor saŭ pe alţĭ locuitorĭ ca să vaccineze.

In luna Decemvrie 1841, Comitetul sănătăţiĭ al principatuluĭ Moldoveĭ alcătuesce regulamentul atribuţiilor sale propriĭ şi ale organelor dependinte de el; acel regulament a fost aprobat de Sfatul ocârmuitor în Octomvrie 1842. Atribuţiunile organelor sanitare sunt: hultuirea copiilor, revisuirea spitalelor, înlesnirea umblăriĭ prin sate a doctorilor ţinuturilor, revisuirea spiţeriilor, examinarea de către doctorĭ a vitelor ce se tăiaŭ în capitalele ţinuturilor, combaterea epidemiilor. Regulamentul preciséză competinţa drogueriilor, a móşelor, prescrie că, la Iaşĭ, Protomedicul va examinà alimentele expuse spre vînḑare, că comisiunea doctoricéscă va examinà pe mediciĭ ce se aşéză în ţéră. De osebită importanţă este măsura prescrisă de acest regulament, ca odată pe an, la 15 Maiŭ, să se adune la Comitetul sănătăţiĭ toţĭ doctoriĭ ţinuturilor, spre a arătà observaţiunile ce aŭ făcut în departamenturĭ în curgerea anuluĭ şi spre a propune pe acele ce ar socotì a se maĭ face în privinţa omeniriĭ *(Manual. admin. al Moldoveĭ,* T. II).

Immulţirea bólelor venerice îndemnă guvernele amândurora principatelor la măsurĭ apĕrătóre. La Iaşĭ Comisiunea doctoricéscă alcătuesce în anul 1846 nisce instrucţiunĭ amănunţite, carĭ sunt încuviinţate de Comitetul sănătăţiĭ, asupra înscrieriĭ femeilor publice la Agie, unde primesc câte un bilet cu care se presintă doctoruluĭ de cvartal; cele bolnave sunt trimise la spital, cele în etate maĭ mică decât de 15 anĭ se trimit la mânăstirĭ. In Muntenia Comitetul carantinelor înfiinţase dejà în aniĭ 1835 şi 1836 în judeţele Argeş, Olt, Teleorman, Vlaşca şi Gorj spitale vremelnice pentru căutarea numeroşilor bolnavĭ de bóle lumescĭ; ceĭ din Bucurescĭ se căutaŭ la spitalul Mărcuţa; aceştĭ bolnavĭ trebuiaŭ să plătéscă singurĭ doctoriile şi hrana şi numaĭ pentru ceĭ săracĭ se aco-

perì cheltuéla căutăriĭ din veniturile municipalităţilor urbane şi a cutiilor sătescĭ (Relaţiunea Dvorniculuĭ din Lăuntru M. Ghica către obştésca Adunare, publicată în «Bulet.», No. 16 din 31 Iunie 1836). In aniĭ 1845—1852, Prinţul Barbu Ştirbeiŭ înfiinţéză treptat şi în cele-lalte judeţe spitale micĭ, de o cam dată provisoriĭ, pentru căutarea bolnavilor de bóle venerice; în aniĭ 1853—1854 aceste spitale devin permanente.

De Igiena rurală se ocupă administraţiunile sanitare centrale fórte puţin, maĭ mult de Igiena urbană. In anul 1845, Comitetul sanitar al Moldoveĭ ordonă, ca în oraşe să se înlăture prin curăţenie evaporaţiunea materiilor puturóse, ca Ispravniciĭ şi Eforiele (municipalităţile) să vegheze ca să nu se zidéscă fără autorisaţiune, ca gunóiele sá fie transportate cu cheltuéla proprietarilor la locurile arătate de poliţie, ca să se oprĕscă scurgerea prin ogrăḑĭ şi drumurĭ publice a apelor necurate şi puturóse *(Man. admin. al Mold., T. I.)*. Maĭ multe prescripţiunĭ înţelepte de Igiena urbană, carĭ completéză legiuirile Regulamentelor organice, se datoresc iniţiativeĭ directe a Ministeriuluĭ de Interne, în Moldova, şi a Ministeriuluĭ Lucrărilor publice. Le vom expune în capitolul asupra Igieneĭ urbane.

Cu tótă lipsa de medicĭ, sunt în amândouĕ principatele urmăriţĭ ceĭ carĭ caută bolnavĭ, fără ca să posédă dreptul a exercità medicina. In luna Iunie 1836, departamentul pricinilor din Lăuntru al Munteniei, după cererea Comitetuluĭ carantinesc, ordonă Ispravnicilor, ca să oprĕscă pe ceĭ carĭ, fără a avé cuviinciósele diplome, întrebuinţéză meşteşugul doftoricesc cu darea de doctorìĭ, şi să-ĭ trimită la departament, care îĭ va da peste graniţă («Bulet.», No. 16 din 31 Iun. 1836). In anul 1847, printr'o circulară a Comitetuluĭ sănătăţiĭ din Moldova către Ispravniciĭ şi Fisiciĭ de ţinuturĭ, se hotărĕsc pedepse pentru femeile doftoróe ce ar da fumurĭ şi pentru móşele carĭ pun lut pe pântece după nascere (*Man. adm. al Princ. Mold.*, T. I.).

In amândouĕ principatele Comitetul sanitar îngrijesce de îndestularea ţĕriĭ cu lipitorĭ, căreia se dă mare atenţiune; ea se încredinţéză unuĭ întreprinḑĕtor învestit cu monopol şi guvernul fixéză taxa pentru vînḑarea lipitorilor şi pentru punerea lor. In anul 1847 se desfiinţéză acest monopol în Moldova; se credeà ca libera concurenţă va înlesnì aprovisionarea cu lipitorile, considerate pe atuncĭ indispensabile pentru căutarea celor maĭ multe bóle şi, la 28 Fevruarie 1847, sunt obligaţĭ spiţeriĭ, chirurgiĭ şi bărbieriĭ ca să ţină lipitorĭ; preţul uneĭ lipitorĭ se fixéză la 15 parale vara, la 25 parale érna, osebit de taxa pentru aplicare (*Man. admin.)*.

Cu osebită activitate privegheză amândouĕ comitetele sanitare, pe

lângă serviciul carantinelor şi acela al vaccinaţiunilor. In Muntenia Comitetul carantinelor publicase dejà în anul 1835 orînduéla lucrăriĭ vaccinaţiuniĭ, instrucţiunĭ amănunţite pentru mediciĭ ocrugurilor şi Ispravniciĭ judeţelor. («Bulet.» din 25 Apr. 1835).

In anul 1847 apare excelenta legiuire pentru hultuire în principatul Moldoveĭ, elaborată de Protomedicul G. Cuciuranu, care prescrie în mod corect culegerea, conservarea şi aplicarea vaccinuluĭ, cu precauţiunile necesare pentru prevenirea accidentelor vaccinale. In anul 1859 se publică la Bucurescĭ cărticica altoiuluĭ, redigiată de G. Polizu.

De la promulgarea Regulamentelor organice funcţionéză regulat serviciul carantinelor din stânga Dunăriĭ. Stabilimentele carantinescĭ sunt de 3 clase: carantine marĭ la Galaţĭ, Brăila şi Giurgiu; carantine de a doua mână la Călăraşĭ, Olteniţa, Zimnicea, Turnul, Calafat şi Noul Severin şi obóre de schimb la Gura Ialomiţeĭ, Islaz, Bechet, Gruia, Vîrciorova; pe tótă linia Dunăriĭ există un cordon militar pe uscat pentru paza carantinéscă. Inspectoratul carantinelor se informéză despre existenţa de bóle molipsitóre dincolo de Dunăre şi raportéză regulat guvernelor amândurora principatelor, care publică din când în când în fóea oficială o mică dare de sémă despre starea sanitară de dincolo de Dunăre. In anul 1837 se publică în Muntenia («Bulet.», No. 53, din 15 Noemvrie 1837) instrucţiunĭ de cum în vremea viitóre, vremelnicesce până ce molipsitórea bólă va încetà din vecinătatea părţiĭ Turcieĭ, carantinele să urmeze cu curăţenia de obşte a tuturor lucrurilor, carĭ instrucţiĭ se asémĕnă întocmaĭ măsurilor ce sunt luate prin pravila carantinéscă din Regulamentul organic: mărfurile şi obiectele călĕtorilor, carĭ nu se pot spĕlà, se afumă cu gaz de chlor şi cu pucićsă 48 de ore şi se aerisesc după felul mărfiĭ până la 40 ḑile. Pentru scrisorĭ se mănţine găurirea şi afumarea cu chlor şi cu puciósă.

Guvernele amândurora principatelor atribue o importanţă prea mare activităţiĭ funcţionarilor carantinescĭ, cu tóte abusurile constatate, şi acordă acestor funcţionarĭ numeróse gratificaţiunĭ; ast-fel în anul 1838, guvernul Munténieĭ acordă numaĭ Inspectoruluĭ general Mavrus gratificaţia de 2.000 galbenĭ.

In luna Aprilie 1849 se maĭ completéză regulamentul carantinesc pentru amândouĕ principatele; acest regulament completat, publicat în tom. II. al *Manual. admin. al Moldoveĭ*, diferă fórte puţin de cel din Regulamentele organice şi de cel publicat în «Buletinul» din Bucurescĭ, din 18 Ianuarie 1834.

Dejà în anul 1831 se înfiinţase la Prut în contra choléreĭ carantine şi cordon militar, carĭ n'aŭ putut oprì invasiunea bóleĭ în România.

In anul 1847 se fac pregătirĭ pentru prevenirea cholereĭ, care amenință maĭ întâiŭ Moldova. La 17 Oct. 1847, Sfatul administrativ extraordinar al Moldoveĭ, sub președința Domnuluĭ, hotărĕsce măsurile necesare: carantina la Galațĭ pentru proveniențele din Marea Négră de 5 ḑile pentru corăbiĭ, de 4 ḑile pentru călĕtorĭ, cu curățirea persónelor, bagajelor și mărfurilor, întocmaĭ ca în contra ciumeĭ. Pe tótă linia Prutuluĭ se înființéză un cordon militar și se opresce trecerea din Rusia, afară de punctele Sculenĭ, Lipcanĭ, Leova și Galațĭ, unde se stabilesc carantine. La Iașĭ se organiséză spitale de isolare, asistența medicală la domiciliŭ și serviciul de transportarea bolnavilor și al morților, paza la barierele orașuluĭ; se răresc locuitoriĭ grămădițĭ în locuințe neîncăpĕtóre, parte din evreiĭ săracĭ sunt trimișĭ la țéră; fântânele se curăță, se ordonă curățirea stradelor, piețelor, curților; se publică povĕțuirĭ pentru sătenĭ. La 4 Decemvrie 1847, Comitetul sănătățiĭ Moldoveĭ, tot în așteptarea epidemieĭ de cholеră, publică povața, ca morțiĭ să nu se îmmormînteze îndată după săvîrșirea lor, spre a nu se îngropà ómenĭ carĭ nu sunt morțĭ, ci vara după 48 césurĭ, érna după 72 césurĭ, se recomandă medicilor, chirurgilor și revisuitorilor de morțĭ ca, când presupun că o persónă este numaĭ leșinată, să se ardă maĭ nainte de îngropare cu un cilindru de fer roș înfocat drept inimă și pe spinare, și dacă se ridică împrejurul loculuĭ ars un țărcălaș roșu saŭ o bĕșicuță, să se interḑică îmmormîntarea, în care timp să se și întrebuințeze frecărĭ și alte chipurĭ de deșteptare.

In amândouĕ principatele pesta bovină, importată din Rusia, face ravagiĭ însemnate și măsurile preventive se ieaŭ, în lipsă de veterinarĭ, după sfaturile date de medicĭ. La Bucurescĭ se adună, la 19 Iunie 1846, Sfatul administrativ extraordinar, aflându-se față și Inspectorul general al carantinelor, spre a deliberà asupra mortalitățiĭ vitelor din câte-và sate. Protomedicul a dovedit că bóla este «lipiciósă și molipsitóre»; se hotărĕsce ca satele molipsite să se periorisésсă, ca în fie-care județ să se înființeze o comisiune compusă din cârmuitor, 3 boerĭ și docforul județuluĭ, care va întâmpinà mortalitatea vitelor («Bulet.», No. 43, din 24 Iunie 1846). Epizootia cresce și, în luna Iulie 1846, Sfatul administrativ extraordinar, presidat de Domnitorul G. Bibescu, decide: ca din Bucurescĭ să mérgă câte un boer în fie-care județ în care se arată bóla, comisia de epizootiĭ și tóte autoritățile se vor aflà sub ascultarea acestuĭ boer, care va luà măsurĭ de curățenie și pentru încetarea bóleĭ. Vitele mórte se pot jupuì, dar pieile se vor pune în saramură. Acolo însă unde vitele vor rĕmâné neîn-

gropate şi unde se vor comite alte neîngrijirĭ, se va oprì voia de a se luà pieĭ, şi se vor supune juraţiĭ şi pârcălabul satuluĭ la pedépsa trupéscă de 100 toiage. («Bulet.», No. 50, din 18 Iulie 1846). Epizootia tot se întinde şi, în luna Fevruarie 1847, Vodă G. Bibescu însărcinéză cu mergerea la faţa loculuĭ şi cu luarea de măsurĭ pentru Valachia-mică pe fratele sĕŭ Ioan Bibescu, pentru Valachia dincóce de Olt pe colonelul Banov, însoţit de Protomedicul N. Gusi, şi ordonă ca vitele mórte să se îngrópe cu piele, ca pieile dejà liberate să se adune şi să se purifice 40 de ḑile.

In Moldova se publică, în luna Iunie 1850, legea pentru reorganisarea Poliţieĭ oraşelor, căreia se confere un rol important în administraţiunea sanitară. Poliţia se însărcinéză cu privegherea caselor de desfrânare, a comerciuluĭ cu otrăvurĭ, cu oprirea de la exerciţiul medicineĭ a persónelor neîndrituite; Poliţieĭ municipale incumbă îngrijirea de curăţenia oraşelor, de privegherea pieţelor şi a comerciuluĭ cu alimente, de aprovisionarea oraşelor, de prescrierea măturăriĭ stradelor către proprietarĭ, de oprirea scurgeriĭ de zoĭ şi necurăţeniĭ din ogrăḑĭ, de privegherea clădiriĭ de case. Ridicarea gloduluĭ şi stropirea stradelor privesce pe Eforiile oraşelor.

Dejà în anul 1846, Obştésca Adunare a Moldoveĭ a creḑut, că feredeele apelor minerale de la Slănic vor aduce ţĕriĭ maĭ marĭ folóse, dacă se vor administrà de Epitropia Caseĭ spitalelor Sf. Spiridon. Pe basa încheeriĭ obştesceĭ Adunărĭ, Vodă Grigorie A. Ghica, printr'un chrisov din 6 Noemvrie 1851, sloboḑit Epitropieĭ generale a Caseĭ spitalicescĭ din mânăstirea Sf. Spiridon, legiuesce a se da Epitropieĭ generale feredeele apelor minerale de la Slănic în de vecĭ disposiţiune şi îngrijire, împreună cu 800 fălcĭ de moşie, ca să aibă pădure. Epitropia va înfiinţà 80 odăĭ, basinurĭ la tóte isvórele, va ţiné acolo doftor, spiţerie, 20 crivaturĭ pentru săracĭ şi va înlesnì comunicaţiunea între băĭ şi locuinţe.

Domnitorul Grigorie A. Ghica a dotat Moldova cu o instituţiune importantă; la 2 Ianuare 1852, el a fundat Institutul Grigorian din Iaşĭ, aşezămînt pentru moşit, copiĭ lepădaţĭ, şcólă de móşă şi biuroŭ de mance. Vodă dăruesce Institutuluĭ casa, o adaptéză, o înzestréză cu cele necesare şi cu un capital de 15.000 galbenĭ, dându-l în administraţiunea Epitropieĭ generale a Caseĭ Sf. Spiridon.

Am arătat maĭ sus că, pentru combaterea bólelor venerice apărute în Muntenia, s'aŭ înfiinţat, în anul 1836, în 5 judeţe şi în oraşul Bucurescĭ micĭ spitale provisoriĭ, că până în anul 1852 s'a îmmulţit treptat numĕrul acestor spitale vremelnicescĭ, ast-fel ca să funcţioneze câte

unul în fie-care judeţ. La 3 Aprilie 1853, Domnitorul Barbu Ştirbeiŭ a promulgat legea pentru întinderea aşezămintelor sanitare şi îmbunătăţirea serviciuluĭ medical, care hotărĕsce: spitalele vremelnice pentru căutarea bólelor lumescĭ devin permanente, atât pentru căutarea bólelor venerice, precum şi pentru orĭ-ce altă bólă; în fie-care capitală de judeţ se va aşezà un doctor cu léfa de leĭ 800 pe lună, care va îngrijì de aceştĭ bolnavĭ, va ţiné consultaţiunĭ slobode la spital, va alergà la locuinţa bolnavilor săracĭ, la întâmplărĭ grabnice şi afară din oraş; se va orînduì în fie-care judeţ şi un al doilea doctor-chirurg cu léfa de leĭ 400, care în lipsa doctoruluĭ d'întâiŭ va îndeplinì datoriile luĭ, şi un felcer; doctorul judeţuluĭ va priveghià spiţeriile, va dirige vaccinaţiunile, va merge în judeţ la întâmplare de epidemiĭ, va face o dată pe an inspecţiune prin sate, va examinà recruţiĭ şi va săvîrşì lucrările medico-legale. In capitală ceĭ 5 medicĭ de despărţirĭ împreună cu Protomedicul vor formà Consiliul medical al Principatuluĭ. Budgetul de veniturĭ şi de cheltuelĭ al serviciuluĭ sanitar se fixéză la leĭ 634.800, din carĭ:

Pentru 17 doctorĭ pe la oraşele de căpetenie ale judeţelor	Leĭ	163.200
» 17 chirurgĭ	»	81.600
Progon pentru transportarea doctorilor prin judeţ	»	6.000
17 Felcerĭ pe la judeţe	»	40.800
5 » pentru Capitala Bucurescĭ	»	12.000
8 Doctorĭ de carantine	»	36.000
1 Protomedic	»	18.000
5 Doctorĭ în Bucurescĭ	»	48.000
1 Chirurg » »	»	7.200
1 Mamos » »	»	7.200
1 Doctor-Veterinar al principatuluĭ	»	7.200
1 Sub-veterinar în Bucurescĭ pentru cercetarea vitelor ce se tae	»	3.600
Întreţinerea a 17 spitale venerice de prin judeţe, câte 100 leĭ pe lună de spital	»	204.000
	Leĭ	634.800

De fapt găsim, în luna Iunie 1853, funcţionând un numĕr maĭ mare de funcţionarĭ sanitarĭ decât ceĭ cuprinşĭ în bugetul care făceà parte din legea din 3 Aprilie 1853, anume: 1 oculist al statuluĭ, Hristea Ianiotu, 2 revisorĭ de spitale venerice, 1 doctor al spitaluluĭ veneric de Ilfov, 1 chirurg al judeţuluĭ Ilfov, 34 felcerĭ de judeţ, 17 felcerĭ de spitale venerice. Budgetul carantinelor n'a fost atins de legea Prinţuluĭ Ştirbeiŭ.

În virtutea tratatuluĭ de la Paris din 30 Martie 1856, s'a încheiat la Viena, la 7 Noemvrie 1857, actul de navigaţiune pe Dunăre între sta-

tele riverane, redigiat de o comisiune compusă de delegaţiĭ specialĭ aĭ guvernelor Turcieĭ, Austrieĭ, Bavarieĭ, Würtembergului şi de comisarĭ orînduiţĭ din partea Valachieĭ, Moldoveĭ şi Serbieĭ şi ratificat de guvernele acestor ţĕrĭ. Acest act prescrie la art. 28, că regulamentele instituţiunilor carantinescĭ vor fi chibzuite într'un fel, ca să pótă împlinì scopul poliţieĭ sanitare, fără a împedicà navigaţiunea în zadar; la art. 29, că pe cât timp starea sănătăţiĭ în ţĕrile învecinate cu Dunărea nu va înfăţişà nicĭ o îngrijire, timpul ce vor fi întrebuinţat vasele carĭ vin din Mare, de la intrarea lor în Dunăre, li se va socotì în periodul de observaţiune şi de carantină ce s'ar prescrie prin regulamente; la art. 30, că vasele ce plutesc pe Dunăre nu vor puté fi supuse la nicĭ o măsură carantinéscă, dacă într'o curgere de vreme de 12 lunĭ n'a urmat nicĭ un prepus de bólă pestilenţială, nicĭ în Turcia europeană, nicĭ în cele-lalte ţĕrĭ riverane ale ḑisuluĭ fluviŭ. Se înţelege că vasele carĭ vin de pe Mare se vor folosì tot de acea libertate, după ce ele odată vor fi fost supuse, după provenienţa lor, măsurilor prescrise de regulamente; la art. 31, că guvernele ţĕrilor riverane îşĭ reservă în interesul navigaţiuniĭ de a adoptà maĭ departe tóte dispoziţiunile, ce experienţa ar puté să le arate, pentru a simplificà, pe cât se póte, sistemul carantinesc pe Dunăre («Bulet. ofic. al Princip. Mold.», 1858 Maiŭ 1, No. 35).

În luna Iulie 1859, Prinţul Cuza decretéză reducerea numĕruluĭ funcţionarilor carantinescĭ. Carantinele rĕmân în fiinţă, dar în timpul când nu există în partea drépță a Dunăriĭ nicĭ o bólă epidemică, personalul carantinelor se desfiinţéză vremelnicesce. Mediciĭ de carantină din oraşele, unde nu există medic de oraş, devin medicĭ de oraş şi de carantină; în cele-lalte oraşe urméză, ca la nevoe să se însărcineze medicul oraşuluĭ şi cu serviciul carantineĭ. Se numesc în loc de directorĭ de carantine conservatorĭ pentru îngrijirea clădirilor şi materialuluĭ, care treptat se afectă pentru alte serviciĭ. Din acéstă reformă resultă deocamdată o economie de leĭ 253.017 pentru Cassa statuluĭ.

Tot în anul 1859 este şi Eforia spitalelor reformată. Prinţul Cuza îĭ restitue administraţiunea spitaluluĭ Sf. Panteleimon cu averile aceluĭ spital, pentru care Caimacamul Alexandru Ghica, în anul 1856, instituise o Epitropie specială. («Bulet. ofic.», No. 47, din 27 Aprilie 1859).

Alte reforme salutare în serviciile Eforieĭ spitalelor din Bucurescĭ sunt datorite iniţiativeĭ Doctoruluĭ V. Grădianu, numit în anul 1859 Inspector al spitalelor Eforieĭ, în locul doctoruluĭ Arsachi. Grădianu arată în rapórtele sale, că în spitalele Eforieĭ lucrările sciinţifice sunt

negligiate, că trebuinţa cere ca serviciile de chirurgie să fie separate de cele de medicină, pentru ca să se pótă formà chirurgĭ, ca Eforia să cumpere instrumente chirurgicale pentru 15.000 leĭ; el constată şi alte neajunsurĭ morale şi materiale în serviciile spitalicescĭ şi stimuléză atât administraţiunea, precum şi pe medicĭ, la o activitate maĭ rodnică.

Serviciul sanitar al ţěriĭ întregĭ iea o desvoltare maĭ mare, după ce bătrânul Protomedic al Munteniei, N. Gussi, a fost înlocuit prin tînĕrul şi energicul C. Davila. Davila, cap al spitaluluĭ militar din Bucurescĭ, a fost numit tot de-odată, la 3 Septemvrie 1859, medic-inspector şi membru al Eforieĭ Spitalelor civile, pendinte de Ministeriul Cultelor şi Instrucţiuniĭ publice, în locul doctoruluĭ V. Grădianu şi, la 5 Septemvrie 1859, după demisionarea Protomediculuĭ N. Gussi, Inspector general al spitalelor districtuale, însărcinat şi cu dirigerea lucrărilor Comitetuluĭ sanitar al Munteniei, pendinte de Ministeriul de Interne.

Prima ţintă a luĭ Davila erà îmmulţirea medicilor românĭ şi înlocuirea gradată a medicilor streinĭ prin medicĭ românĭ, şi numaĭ după ce acest scop a fost în mare parte îndeplinit, s'a putut păşì la reformarea completă a serviciilor sanitare din România întrégă prin legea sanitară din 1874. Basa reformeĭ erà dar desvoltarea treptată a învĕţămîntuluĭ medical, trimiterea la facultăţile de medicină din streinătate a elevilor celor maĭ bunĭ aĭ Scóleĭ Naţionale de medicină şi numirea lor în diferite funcţiunĭ medicale, după întórcerea lor ca doctorĭ în medicină. Acéstă reformă a devenit posibilă numaĭ prin împrejurarea, că guvernul încredinţase luĭ Davila conducerea Şcóleĭ Naţionale de medicină, a administraţiuniĭ sanitare civile şi militare şi totdeodată participarea la administraţiunea spitalelor Eforieĭ. Comitetul sanitar a devenit administraţiunea generală a serviciuluĭ sanitar, Comisia doctoricéscă Consiliul medical. Davila a întrodus numirea personaluluĭ medical prin concurs. La 16 Fevruarie 1860 se publică primul concurs, acela pentru postul de medic al poliţieĭ sanitare din Bucurescĭ; la 13 Martie 1860 se regulamentéză Internatul şi Externatul în spitalele Eforieĭ şi se întroduce concursul de Internat şi de Externat; în luna Iulie 1860, Consiliul medical decide revisuirea diplomelor a tot personalul medical din ţéră, din causă că administraţiunea generală a serviciuluĭ sanitar nu posedă registre exacte ale personaluluĭ, ci numaĭ o condică veche, scrisă în cea maĭ mare parte în limba grécă şi o listă veche incompletă, care merge până la anul 1842; iar pentru periodul 1842—1854 nu se află în administraţiune nicĭ o însemnare a medicilor admişĭ la exerciţiul medicineĭ, ci numaĭ tabela personaluluĭ medical din Muntenia, publicată de departamentul din Năun-

tru în «Buletinul Oficial» din 6 Iulie 1851, după care s'aŭ aflat atuncĭ în principat 54 doctorĭ în medicină, 12 magistri şi 12 patronĭ în chirurgie. Din catagrafia personaluluĭ medical din Muntenia, făcută în luna luĭ Iulie 1860 resultă, că atuncĭ exercitaŭ 96 doctorĭ în medicină, 18 magistri în chirurgie, 18 patronĭ în chirurgie, 7 veterinarĭ, 5 dentiştĭ, 74 móşe, 78 farmaciştĭ. La începutul anuluĭ 1862 exercită în Muntenia 99 doctorĭ în medicină cu diplome de la universităţile:

Din Austria	34
» Germania	22
» Francia	14
» Italia	18
» Rusia	1
» Turcia	3
» Grecia	4
» Englitera	1
» Elveţia	1
» Belgia	1
	99

In Moldova se publică la 3 Maiŭ 1856 o ordonanţă Domnéscă din 3 Maiŭ 1856, după care toţĭ mediciĭ şi farmaciştiĭ veniţĭ din noŭ vor trece examenul înaintea comisiuniĭ doctorescĭ; eĭ vor presintà, pe lângă diplomă şi certificate de studiŭ, ceĭ cu diploma din Germania şi certificatul de admitere la libera practică în Germania. Direcţiunea de statistică a Ministeriuluĭ de Interne al Moldoveĭ publică, la 28 Martie 1862, lista personaluluĭ medical care cuprinde 95 doctorĭ în medicină, 4 magistri în chirurgie, 41 patronĭ în chirurgie, 7 dentiştĭ, 8 veterinarĭ, 230 móşe, 58 farmaciştĭ, 44 farmaciĭ, din carĭ, la Iaşĭ 12, la Galaţĭ 5, la Botoşanĭ, Bârlad, Bacăŭ, Focşanĭ şi Ismail câte 2.

In Muntenia se modifică, în anul 1860, vechiul regulament din anul 1851 asupra examenuluĭ de liberă practică a medicilor; după noul regulament juriul examenuluĭ se compune din 5 profesorĭ aĭ Şcóleĭ Naţionale de medicină.

C. C. Hepites este însărcinat cu elaborarea primeĭ Farmacopee române şi, la finele luneĭ Noemvrie 1860, ese de sub presă prima parte de 12 cóle, lucrare meritorie care face onóre defunctuluĭ autor. Asemenea se imprimă la Bucurescĭ taxa nouă a medicamentelor; precum am arătat maĭ sus, în Moldova se publicase prima taxă farmaceutică română în anul 1854.

In amândouĕ principatele se regulamentéză comerciul droguiştilor. In Muntenia administraţiunea generală a serviciuluĭ sanitar publică jurnalul Consiliuluĭ medical, prin care se stabilesce, că cine voesce să

fie recunoscut ca droguist trebue să presinte certificatul de la o şcólă, doveditor că posedă cunoscinţa droguelor; el este obligat a ţiné registre de otrăvurĭ vîndute, să nu le vîndă fără un bilet al comisaruluĭ poliţienesc, să ţie materiile otrăvitóre închise, etc. («Monit. Ţěriĭ-Român.», din 30 Iunie 1860). Instrucţiunile pentru droguiştĭ, publicate de guvernul Moldoveĭ, sunt maĭ amănunţite şi fórte tolerante; ele obligă pe viitoriĭ droguiştĭ ca să depună un examen, la care se admit şi streinĭ, dacă se obligă a se supune la jurisdicţiunea ţěriĭ; li se interdice ca să vîndă medicamente gata, medicamente compuse, medicamentele chiar simple cu paralîcul; li se prescrie ca să ţie otrăvurile în deosebite dulapurĭ, să le libereze numaĭ în contra uneĭ adeverinţe de primire, ca signaturile mărfurilor să fie scrise cu litere latine, cu termenĭ technicĭ, pe lângă care se pot însemnà şi numirile românescĭ şi ovreescĭ. Droguele de clasa II, necesare pentru industrie şi pentru medicina de casă, se pot vinde cu voia poliţieĭ de orĭ-cine; lista lungă a droguelor de clasa II conţine, între altele, Ruta, Gummi guttae, Laudanum, etc. («Monit. ofic. al Mold.», No. 54, din 8 Decemvrie 1860).

In Muntenia, în luna Octomvrie 1860, administraţiunea Caseĭ de nebunĭ şi Serviciul copiilor găsiţĭ şi orfanĭ trece de la Ministerul Cultelor şi al Instrucţiuniĭ publice la acela de Interne, la Administraţiunea generală a serviciuluĭ sanitar. La începutul secoluluĭ XIX, alienaţiĭ eraŭ internaţĭ în diferite mânăstirĭ din Moldova şi din Muntenia, despre carĭ vom vorbì în capitolul «Asistenţa»; în anul 1837, alienaţiĭ din mânăstirea Negoescĭ din jud. Ilfov sunt mutaţĭ la mânăstirea Malamucĭ, tot în judeţul Ilfov, şi d'acolo în anul 1846 la vechea fabrică de testemele lângă mânăstirea Mărcuţa (A. G. Găleşescu, *Eforia spitalelor civile*, Bucurescĭ 1900). Davila a găsit ospiciul Mărcuţa, ca şi serviciul copiilor găsiţĭ şi orfanĭ, într'o stare fórte negligiată şi a păşit îndată la îndreptarea neorînduelilor constatate. Asemenea în Moldova M. Kogălniceanu, în anul 1861, a înlăturat desordinele existente în Orfanotrofia din Iaşĭ, despre carĭ vom vorbì tot în capitolul despre asistenţă.

In anul 1860 s'a întrodus, deocamdată în spitalul Colţeĭ, maĭ târdiŭ şi în alte spitale, un serviciŭ regulat de consultaţiunĭ gratuite pentru bolnavĭ ambulanţĭ.

Serviciul veterinar din amândouě principatele este încredinţat medicilor de judeţe şi se limitéză în câte-và lucrărĭ administrative şi empirice. Davila, neputênd aduce o îndreptare imediată, din causa lipseĭ de veterinarĭ, deschide, la 1 Ian. 1861, şcóla specială de medicină veterinară. In Moldova Comitetul sanitar publică, în luna August 1861, instrucţiunĭ pentru serviciul veterinar al statuluĭ, alcătuite de comisia

doctoricéscă şi aprobate de Consiliul de ministri, cu descrierea amĕnunţită a fie-căreï bóle în parte; lipsesc însă veterinariï carï să execute aceste instrucţiunï şi pesta bovină se întinde. In luna Noemvrie 1866, fiind Ministru de Interne Ion Ghica, Principele Carol I decretéză un regulament de poliţie veterinară, în care se prescrie regulele principale de prevenirea bólelor infecţióse: Inregistrarea vitelor, declararea bóleï, isolarea vitelor bolnave şi bănuite, catagrafia vitelor bolnave cu evaluarea lor, uciderea vitelor bolnave şi purificarea obiectelor molipsite.

In luna Aprilie 1860, sub Ministrul de Interne Ion Ghica, se publicĕ în Muntenia regulamentul pentru îmmormîntărï. Se interdice îmmormîntarea în biserici; cimitirele se vor mută afară din oraşe şi sate, într'o depărtare de cel puţin 200 metri de la cea din urmĕ locuinţĕ; fie-care cimitir va avé capelă; se prescrie întinderea şi adâncimea mormintelor, clasificarea lor, termenul minimal de 7 anï pentru redeschiderea mormintelor vechï, regulele de salubritate pentru cimitire, modul de ţinerea registrelor de îmmormîntare şi câte-và alte măsurï de medicină legală şi de poliţie sanitarĕ, înfiinţarea de camere mortuare, verificarea deceselor, serviciul religios al cimitirelor.

In luna Noemvrie 1860, Ministrul de Interne al Munteniei, G. Costaforu, printr'un ordin circular povĕţuesce pe prefecţï asupra atribuţiunilor lor, relative la serviciul sanitar, la Igiena publicĕ şi la Asistenţă, le explică că sunt chemaţï să îngrijéscă de salubritatea publică, să îmbunătăţéscă spitalele, să execute măsurile prescrise în contra epidemiilor şi epizootiilor, să ajute pe săracï, să privegheze hotelurile, birturile, cârciumile, casele de prostituţiune, măcelăriile; să controleze lucrările de poliţie comunală, curăţenia stradelor, depărtarea gunóielor şi altor necurăţeniï, înlăturarea exhalaţiunilor vătĕmătóre şi a altor cause de infecţiune a aeruluï, scurgerea mocirlelor, desecarea bălţilor, păzirea regulamentuluï de îmmormîntărï, depărtarea regulată a cadavrelor animale, poliţia sanitară a industriilor, controlul alimentelor din comerciŭ şi darea în judecată a celor abătuţï. Acest ordin instructiv a maï fost completat în anul 1862 prin instrucţiunï şi desluşirï pentru aplicarea regulamentuluï consiliilor sătescï («Monit.», No. 229, 16 Oct. 1862).

In amândouĕ principatele se regulamentéză priveghérea prostituţiuniï. Comitetul sanitar al Moldoveï publică în «Monit. ofic.» din 21 Mart 1862, instrucţiunile prelucrate de Comisia doctoricéscă şi aprobate de Domnitor, pentru prostituţiune şi înfiinţarea de spitale sifilitice; se înregistréză de Poliţie şi se supun la visite medicale regulate numaï femeile

şi fetele prostituate în etate de 15—30 anĭ, cele bolnave se vor trimite la spitalele speciale cu 10—25 paturĭ, carĭ se vor înfiinţà pentru acest scop. La Galaţĭ există dejà de maĭ înainte un spital de bóle venerice cu 30 paturĭ. Aceste spitale se vor întreţiné din taxa ce vor plătì femeile înregistrate, din amenḑile la carĭ vor fi supuşĭ «mediatoriĭ» şi, dacă aceste veniturĭ nu vor ajunge, din budgetele Eforiilor oraşelor. Aceste instrucţiunĭ n'aŭ fost aplicate în întregimea lor. In Muntenia se publică în «Monitorul» din 29 Maiŭ 1862 un regulament noŭ pentru privegherea prostituţiuniĭ, prin care se face Poliţia responsabilă pentru înregistrarea femeilor prostituate; femeile prostituate bolnave se caută în spitale în mod gratuit, în Bucurescĭ un medic special este însărcinat cu visitele sanitare ale prostituatelor.

Asistenţa medicală prin comunele rurale există numaĭ de nume; este imposibil ca singurul medic de judeţ să visiteze regulat tóte satele; nicĭ în timp de epidemiĭ nu se pot face aceste visite tot-deauna cu óre-care regularitate. Dejà în anul 1860, Davila obligase pe medicií de judeţe, ca la excursiunile lor să fie aprovisionaţĭ cu medicamente şi cu instrumentele chirurgicale de prima necesitate. S'aŭ şi cumpĕrat din cassa Statuluĭ pentru fie-care medic de judeţ din Muntenia câte 2 farmaciĭ portative. Singurul spital din capitala judeţuluĭ primesce bolnavĭ din comunele rurale, atât pentru internare precum şi ca bolnavĭ ambulanţĭ, şi lipsa de medicĭ ruralĭ devine din an în an maĭ simţită. Regulamentul şcólelor din Moldova din anul 1851 prevĕḑuse necesitatea de a se formà medicĭ ruralĭ şi prescrisese înfiinţarea şcóleĭ de chirurgĭ de sate, câte unul de fie-care ocol *(Manual. admin. al Princ. Mold.*, T. II). Acest regulament a rĕmas literă mórtă. Acum face Davila primul pas pentru organisarea asistenţeĭ medicale a sătenilor, prin crearea instituţiuniĭ de medicĭ de plasă. La 31 Martie 1862 se decretéză în Muntenia numirea a 17 medicĭ de plasă, de o cam dată câte unul de fie-care judeţ. Primiĭ medicĭ de plasă încă nu posedaŭ titlu academic; eĭ eraŭ ceĭ maĭ bunĭ absolvenţĭ aĭ Şcóleĭ Naţionale de medicină cu gradul militar de medic de batalion cl. II, care încă nu depusese tóte examenele de licenţă în medicină. După ce se întrunise serviciile medicale din amândouĕ principatele, se numise şi un medic de plasă la fie-care judeţ din Moldova, unde numĕrul patronilor de chirurgie a fost considerabil, de 41, şi unde uniĭ dintre eĭ aŭ fost însărcinaţĭ provisoriŭ cu serviciul de medic de plasă.

La 24 Ianuarie 1859 s'a făcut Unirea Principatelor, a secat Milcovul, cum spuneà V. Alecsandri; în luna Iunie 1862, unirea amândurora principatelor a devenit completă; s'a numit un sinugr Ministeriŭ pentru tótă

România, s'aŭ mănţinut la Iaşĭ până la 31 Iulie 1861 numaĭ Directoriĭ diferitelor Ministere, însărcinaţĭ ca să maĭ expedieze unele lucrărĭ curente şi să conducă strămutarea la Bucurescĭ a parte din Archivele lor. Se limitéză dar şi acţiunea Comitetuluĭ sanitar din Moldova, şi la Iaşĭ se numesce doctorul Zisu Protomedic provisoriŭ, până la definitiva reorganisare a corpuluĭ medical, care se operéză iute. Prin decretul Domnitoruluĭ din 25 August 1862, se întrunesc administraţiunile sanitare din amândouĕ principatele într'o singură direcţiune gene rală a Serviciuluĭ sanitar cu 4 biurourĭ, cu un Inspector general (C. Davila), un vice-inspector (I. Felix) şi un Consiliŭ medical superior de 9 membri (C. Davila, G. Atanasovicĭ, St. Capşa, I. Felix, G. Polisu, P. Proticĭ, I. Theodori, A. Wehnert şi farmac. C. Zürner), se organiséză serviciul sanitar al oraşelor Bucurescĭ şi Iaşĭ condus de câte un medic-şef cu cancelaria sa, plătit din budgetul Municipalităţiĭ şi se înfiinţéză câte un Consiliŭ de Igienă pentru oraşele Bucurescĭ şi Iaşĭ. Mediciĭ de judeţe din Muntenia şi Fisiciĭ de ţinuturĭ din Moldova ieaŭ numire de Medicĭ primarĭ de districte. Pentru serviciul sanitar al porturilor se mănţin medicĭ specialĭ numaĭ la Galaţĭ şi la Braila, în cele lalte porturĭ mediciĭ de judeţ sunt însărcinaţĭ şi cu serviciul sanitar al portuluĭ. Se alcătuesc instrucţiunĭ pentru serviciul sanitar al oraşelor Bucurescĭ şi Iaşĭ.

Prima lucrare după întrunirea serviciilor sanitare din amândouĕ principatele erà completarea numĕruluĭ spitalelor, crearea de spitale judeţene în judeţele lipsite de spital, maĭ ales în partea Basarabieĭ anexată după tractatul de la Paris, în care serviciul medical se negligiase. In luna August 1862 se decretéză înfiinţarea de spitale din budgetul Statuluĭ la Dorohoiŭ, Piatra, Bacăŭ, Tecucĭ, Râmnicu-Sărat, Huşĭ, Ismail, Bolgrad, Cahul cu câte 15 paturĭ, la Renĭ şi Chilia cu câte 10 paturĭ, la Braila se adaogă 23 paturĭ pe lângă cele 40 în fiinţă, peste tot 186 paturĭ. Autorul acesteĭ lucrărĭ a fost însărcinat cu instalarea nouĕlor spitale.

La 9 Noemvrie 1862 se publĭcă instrucţiunĭ nouĕ pentru mediciĭ primarĭ de judeţe, în carĭ sunt stabilite regulele pentru asistenţa medicală, pentru căutarea bolnavilor din comunele rurale, pentru inspecţiunea scólelor, ş. a. In luna Decemvrie 1862 se maĭ decretéză, pe lângă Consiliile de Igienă din Bucurescĭ şi Iaşĭ, constituirea de Consiliĭ locale de Igienă în oraşele Botoşanĭ, Focşanĭ, Galaţĭ, Brăila, Ploescĭ, Craiova, carĭ vor avé dreptul de iniţiativă şi vor luminà administraţiunea urbană asupra cestiunilor technice de competinţa lor.

Centralisarea serviciilor medicale s'a făcut în mod pripit şi nu s'a

respectat în destul tradiţiunea. In luna Septemvrie 1862 s'a decretat, că cancelaria Eforieĭ spitalelor civile se întrunesce cu a Direcţiuniĭ serviciuluĭ sanitar, că ea va formà o secţiune separată a Direcţiuniĭ serviciuluĭ sanitar, iar Eforia va rĕmâné în drepturile sale. Amândouĕ cancelariile aŭ rĕmas întrunite până în luna Octomvrie 1864, când în puterea Statutuluĭ şi în interesul descentralisăriĭ, Eforia a fost reintegrată în tóte drepturile sale.

Direcţiunea sanitară alcătuesce statistica medicală şi o publică regulat în «Monitorul medical»; la 1 Ianuarie 1864 apare primul *Anuar* al serviciuluĭ sanitar; se face primul pas pentru întemeierea unuĭ serviciŭ de chimie sanitară prin instrucţiunĭ date Laboratoriilor de chimie din Bucurescĭ şi Iaşĭ şi medicilor de judeţe şi de oraşe; se culeg date despre Pelagră şi se studiéză măsurile pentru combaterea eĭ.

Legiuirile sanitare din Regulamentele organice aŭ fost dar treptat completate, modificate, înlocuite prin măsurĭ administrative, prin reforme carĭ n'aŭ fost tot-deauna în armonie cu legile organice. In luna Iulie 1862 s'a publicat un regulament de tóte atribuţiunile sfaturilor sătescĭ, prin care se pregătesce emanciparea comuneĭ rurale, conform art. 46 din Convenţiune. Consiliul comunal are să îngrijéscă, între altele, de fântânĭ, de înscrierea stăriĭ civile, de vaccinare, să vegheze ca locuitoriĭ să nu fie asupriţĭ din partea marilor proprietarĭ. Acest regulament n'a dat resultatul aşteptat. Pentru îndreptarea neajunsurilor existente s'a promulgat în anul 1864 legea comunală şi cea judeţénă, în anul 1874 legea sanitară.

La începutul anuluĭ 1865, C. Davila şi I. Felix es din Direcţiunea generală a serviciuluí sanitar; locul luĭ Davila îl iea T. Glück, care nu erà pregătit pentru acéstă funcţiune. La intrarea în vigóre a nouĕĭ legĭ comunale şi a celeĭ judeţene, nicĭ o instrucţiune nu povĕţuesce pe organele sanitare asupra nouĕlor lor raporturĭ cu administraţiunile locale. Direcţiunea sanitară nu-şĭ dă sémă de prefacerea radicală a organismuluĭ sanitar întemeiată pe nouĕle legĭ şi proectul de lege pentru organisarea Consiliuluĭ medical superior, elaborat de Glück şi aprobat de Consiliul de Ministri, n'a fost încuviinţat de Consiliul de stat.

Legea comunală şi a consiliilor judeţene din anul 1864 descentraliséză serviciul sanitar. Art. 52 din legea judeţénă impune consiliuluĭ judeţén întreţinerea spitalelor şi a aşezămintelor de bine-facere atârnate de judeţ, cheltuelile întreţineriĭ copiilor găsiţĭ (lepădaţĭ) şi a smintiţilor. Spitalele judeţene trec de subt administraţiunea Direcţiuniĭ sanitare subt a judeţelor şi d'atuncĭ datéză mărirea şi îmmulţirea lor treptată. Deşì administraţiunea consiliilor judeţene n'a fost tot-deauna corectă, totuşĭ

resultatele eĭ n'aŭ fost inferióre celeĭ centralisate, care presupuneà un mecanism de control prea complicat.

Legea comunală din anul 1864 prescrie la art. 13, că fie-care comună este datóre a îngrijì de neputincioşĭ şi de copiiĭ găsiţĭ; la art. 16, că fie-care comună urbană de la 6.000 locuitorĭ în sus va întreţiné un spital; la art. 96, că primarul supraveghéză ospiciile şi birourile de bine-facere; la art. 98, că primarul opresce întîmplările ce ar puté fi ocasionate de furioşĭ şi nebunĭ lăsaţĭ în libertate şi că el póte ordonà depunerea furiosuluĭ; la art. 99, că primarul priveghéză casele de prostituţiune şi iea măsurile cerute în interesul sănătăţiĭ şi al linişteĭ. Aceste prescripţiunĭ se îndeplinesc în limitele mijlócelor şi ale necesităţiĭ; tóte comunele îngrijesc de copiiĭ găsiţĭ, multe comune urbane aŭ înfiinţat spitale frumóse, altele plătesc subvenţiunĭ spitalelor judeţene saŭ administraţiunilor spitalicescĭ cu fundaţiunĭ speciale, pentru ca să mărescă numĕrul paturilor întreţinute; primăriile comunelor urbane celor maĭ marĭ aŭ creat asile de infirmĭ şi de bătrânĭ; în unele comune caritatea privată a fondat asemenea ospiciĭ, comunele maĭ sărace trimit neputincioşiĭ lor în asilele întreţinute de stat. Asemenea plătesc comunele urbane, deşì cu óre-care dificultate, spesele întreţineriĭ alienaţilor săracĭ din comună în asilele de alienaţĭ; pentru ceĭ din comunele rurale plătesce judeţul.

În anul 1859 se promulgă legea de poliţie rurală, din care ne interesézǎ prescripţiunile relative la declararea şi isolarea vitelor bolnave, la uciderea celor afectate de epizootiĭ infecţióse şi măsurile, deşì incomplete, de poliţia cârciumilor. Măsurile de poliţie veterinară, cuprinse în legea de poliţie rurală, nu se părcaŭ guvernuluĭ austro-ungar suficiente, ca garanţiĭ în contra importaţiuniĭ pesteĭ bovine din România în Austro-Ungaria, şi la începutul anuluĭ 1872 s'a întrunit la Viena o comisiune internaţională, compusă de delegaţiĭ Austro-Ungarieĭ, Rusieĭ şi Românieĭ, spre a stabilì o procedare comună în contra epizootiilor. Din partea Românieĭ s'a delegat în acea comisiune mixtă Dr. St. Capsa, Director general al serviciuluĭ sanitar, asistat de M. Colben, profesor la Şcóla de medicină veterinară.

Interesele publice cereaŭ, ca serviciul sanitar să aparţie statuluĭ, ca el să fie sustras influenţelor locale; erà dar necesar ca capiĭ serviciuluĭ sanitar judeţean şi urban, deşì plătiţĭ de consiliile judeţene şi comunale, să rĕmâe funcţionarĭ aĭ statuluĭ, ca să se reguleze numirea personaluluĭ sanitar al comunelor urbane într'un mod uniform pentru tótă ţéra şi ca aceste numirĭ să fie făcute după merit, dintr'un numĕr maĭ mare de candidaţĭ. Numaĭ o lege organică a întreguluĭ serviciŭ

sanitar a putut împlinì lacunele lăsate în acéstă privinţă în legile judeţene şi comunale. Aŭ trecut însă maĭ mulţĭ anĭ după aplicarea legiĭ judeţene şi comunale, până la alcătuirea primeĭ legĭ organice speciale a tuturor serviciilor sanitare, în care s'aŭ precisat atribuţiunile diferitelor administraţiunĭ relative la sănătatea publică şi mecanismul serviciuluĭ lor. În aniĭ 1872 şi 1873 o comisiune de medicĭ şi farmaciştĭ, în care A. Fĕtu şi I. Felix aŭ ocupat locul de raportorĭ, a fost însărcinată cu redactarea proiectuluĭ legiĭ sanitare, care a fost primit de guvern, votat de Corpurile legiuitóre cu óre-carĭ modificărĭ, şi promulgat la 8 Iunie 1874.

Legea sanitară din anul 1874 a luat de basă organisaţiunea sanitară existentă atuncĭ, creată prin Regulamentele organice, treptat modificată după cererea timpuluĭ; ea a fost desvoltată şi modernisată, cu mănţinerea centralisăriĭ serviciilor sanitare în mânile Ministruluĭ de Interne, cu realisarea principiuluĭ că serviciul sanitar este serviciŭ de stat. Deşì Constituţiunea prescrie descentralisarea treptată a diferitelor serviciĭ publice, tocmaĭ o administraţiune atât de importantă ca cea sanitară nu s'a putut descentralisà într'o măsură maĭ largă; legea a lăsat însă consiliilor judeţene şi celor comunale urbane o înrîurire suficientă la votarea budgetelor şi prin dreptul de numire în unele funcţiunĭ medicale. Legea sanitară preciséză competinţa diferitelor autorităţĭ în materie sanitară, dă Prefectuluĭ, Sub-prefectuluĭ şi Primaruluĭ partea ce li se cuvine în administraţiunea sanitară, îĭ face responsabilĭ pentru executarea diferitelor măsurĭ sanitare, stabilesce competinţa Consiliuluĭ medical superior, a Comisiuniĭ veterinare permanente a celeĭ farmaceutice, supune la concurs numirile în maĭ tóte funcţiunile medicale şi veterinare, mănţine organisaţiunea Eforieĭ spitalelor civile şi a Epitropieĭ generale a Caseĭ spitalelor Sf. Spiridon, alcătuită prin legĭ anterióre, reguléză privegherea exerciţiuluĭ medicineĭ, al arteĭ moşituluĭ, al farmacieĭ, darea de concesiunĭ de farmaciĭ, prescrie regule de Igiena publică, maĭ ales în ceea ce privesce poliţia sanitară a alimentelor şi bĕuturilor, a locuinţelor, a industriilor, salubritatea şcólelor, prevenirea bólelor infecţióse, poliţia veterinară, şi fixéză penalităţile la carĭ vor fi supuşĭ funcţionariĭ publicĭ şi particulariĭ carĭ vor călcà legea.

Legea sanitară din anul 1874 a avut sórtea care o aŭ la noĭ maĭ tóte legile; ea a suferit multe modificărĭ, din carĭ unele necesare şi utile, altele însă fără nicĭ un folos. Dejà la 1 Aprilie 1877 s'a promulgat legea pentru modificarea unor articole din legea sanitară; motivul principal al modificărilor aŭ fost economiile bugetare; s'a redus

personalul Direcţiuniĭ generale a serviciuluĭ sanitar, numĕrul membrilor Consiliuluĭ medical superior şi tot serviciul sanitar de districte a trecut din budgetul statuluĭ în acela al judeţelor.

La finele anuluĭ 1878 s'a ivit ciumă în Rusia, în satul Wetljanca din guvernămîntul Astrachan. Guvernele statelor vecine cu Rusia, ale Germanieĭ, Austro-Ungarieĭ şi Românieĭ aŭ decis ca să ieà măsurĭ cât se póte de uniforme, pentru a se apĕrà în contra invasiuniĭ bóleĭ. Pentru acest scop, maĭ întâiŭ guvernul german, apoĭ cel român aŭ trimis în primele ḑile ale anuluĭ 1879 delegaţiĭ lor la Viena şi la Budapesta, spre a se înţelege cu guvernele Austrieĭ şi Ungarieĭ asupra măsurilor comune. Delegaţiĭ Românieĭ aŭ fost doctoriĭ St. Capşa şi I. Felix. În urma acesteĭ înţelegerĭ, guvernul român a interḑis intrarea din Rusia şi din Bulgaria în România a maĭ multor mărfurĭ reputate susceptibile de transmiterea contagiuluĭ şi a călĕtorilor, carĭ de maĭ puţin decât de 20 de ḑile aŭ plecat dintr'o localitate bântuită de ciumă, a hotărît închiderea fruntariilor spre Rusia şi Bulgaria cu excepţiunea unuĭ numĕr mic de puncte, unde comunicaţiunea rĕmâneà deschisă şi unde s'aŭ instalat staţiunĭ sanitare, înzestrate cu cele necesare pentru desinfectarea bagagelor, trăsurilor, vagónelor. Mica epidemie de ciumă din Wetljanca a fost curînd stinsă, graţie acţiuniĭ energice a autorităţilor rusescĭ şi delegaţiĭ trimişĭ acolo din maĭ multe ţĕrĭ, pentru ca să studieze bóla, din partea Românieĭ dr. Z. Petrescu, n'aŭ maĭ găsit nicĭ un bolnav.

Ne-am ales cu óre-carĭ măsurĭ preventive permanente; pe de o parte s'a publicat, la 25 Ianuarie 1879, Regulamentul pentru disposiţiunile ce trebuesc luate la fruntariĭ spre a ferì România de invasiunea pesteĭ orientale, prin care regulament se prescriŭ 3 gradaţiunĭ de măsurĭ preventive la hotarele ţĕriĭ: revisia sanitară cu desinfectare, stabilirea de carantine pe uscat şi pe marginea fluviilor, închiderea desăvîrşită a fruntariilor, lăsându-se liberă numaĭ comunicaţiunea prin telegraf; pe de alta s'a publicat, la 24 Martie 1879, regulamentul relativ la poliţia porturilor şi malurilor Dunărene; la 23 Octomvrie 1879, regulamentul serviciuluĭ sanitar al porturilor de la gurile Dunăreĭ; la 25 Octomvrie 1879, instrucţiunea pentru directorul serviciuluĭ sanitar al porturilor de la gurile Dunăriĭ.

La 26 Iunie 1881, s'aŭ modificat iar douĕ articole din legea sanitară, s'a mărit iar personalul Direcţiuniĭ sanitare, de óre-ce nu puteà bine funcţionà cu personalul redus în anul 1877, şi s'aŭ creat 5 carantine de vite la fruntariile ţĕriĭ expuse la importarea pesteĭ bovine, spre

a se luà· Autro-Ungarieĭ pretextul pentru oprirea exportuluĭ nostru de vite.

Tot din acéstă din urmă causă s'a promulgat, în anul 1882, legea de poliţie veterinară, după ce dejà prin legea de poliţie rurală din anul 1869 se prescrisese uciderea vitelor bolnave de epizootiĭ contagióse, şi după ce se stabilise la Viena, în anul 1872, de o comisiune internaţională compusă din delegaţiĭ Austro-Ungarieĭ, Rusieĭ şi Românieĭ, câte-và regule comune pentru combaterea epizootiilor, după ce dejà în anul 1874, ca urmare a legiĭ de poliţie rurală, se promulgase legea pentru formarea fonduluĭ de epizootiĭ, destinat a despăgubì pe proprietariĭ vitelor ucise pentru limitarea bólelor infecţióse şi legea pentru clădirea de 5 carantine de vite la fruntariĭ spre Rusia. Prin legea de poliţie veterinară s'a dat serviciuluĭ veterinar o desvoltare maĭ largă, s'a prescris înfiinţarea zoneĭ preventive la hotare spre Rusia şi Bulgaria, s'a instituit Consiliul superior de epizootiĭ, s'aŭ numit 4 Inspectorĭ veterinarĭ.

Prin legea din 20 Iunie 1881 s'aŭ înfiinţat primele spitale rurale şi s'a prescris ca măsură provisorie mobilisarea de ambulanţe rurale; în capitolul despre «Asistenţa medicală» vom vorbì despre acéstă lege importantă şi despre completarea eĭ prin legea din 28 Maiŭ 1892.

După ce dejà în anul 1872 se înfiinţase un serviciŭ medical al căilor ferate, în anul 1880, după crearea Direcţiuniĭ române a căilor ferate, acest serviciŭ a fost treptat perfecţionat şi se compune în anul 1900 din 1 medic şef cu 61 medicĭ.

In anul 1885 s'a modificat din noŭ legea sanitară: Consiliul medical superior a luat numirea de Consiliul sanitar superior; membriĭ aceluĭ consiliŭ aŭ fost însărcinaţĭ cu inspectarea periodică a serviciilor sanitare; la personalul direcţiuniĭ sanitare s'aŭ adăogat funcţionariĭ necesarĭ pentru administrarea spitalelor rurale, create prin legea din anul 1881; s'a stabilit numirea medicilor şi veterinarilor din serviciul judeţelor şi oraşelor prin decret regal pe basa concursuluĭ, dependinţa lor de Direcţiunea generală a serviciuluĭ sanitar, retribuţiunea lor; s'a înfiinţat pe lângă Eforia spitalelor şi Epitropia generală a Caseĭ Sf. Spiridon câte un consiliŭ medical consultativ; s'a dat o întindere maĭ mare privegheriĭ sanitare a alimentelor şi bĕuturilor şi s'aŭ regulat pensiunile personaluluĭ medical.

Organisaţiunea sanitară a maĭ fost completată prin legea din anul 1886, pentru înfiinţarea a 6 asile de imfirmĭ săracĭ, din carĭ 2 de clasa I şi 2 de clasa II pentru bărbaţĭ şi 2 de clasa II pentru femeĭ, instalate în localurile mânăstirilor carĭ se vor puté evacuà de monachĭ

saŭ monache, saŭ într'o parte din acele localurĭ. Din aceste asile până astăḑĭ s'aŭ înființat numaĭ 2: Brâncovenĭ din județul Romanațĭ pentru bărbațĭ şi Richitósa din județul Tecuciŭ pentru ambele sexe. Intr'o despărțire separată a mânăstiriĭ Richitósa, s'a instalat în anul 1897 un asil provisoriŭ pentru leproşĭ, urmând ca, când o vor permite mijlócele, să se înființeze un asil pentru leproşĭ maĭ confortabil.

In anul 1887, de odată cu crearea Institutuluĭ de Patologie şi de Bacteriologie din Bucurescĭ, s'a înființat şi un serviciŭ antirabic ca secțiune specială a aceluĭ Institut; la Iaşĭ s'a fondat în anul 1891 un serviciŭ antirabic ca anex al Laboratoruluĭ de terapeutică, care serviciŭ în anul 1892 a devenit independent de Universitate şi subvenționat de Ministeriul de Interne.

După ce vaccinul animal a fost pentru prima óră cultivat în România de doctorul V. Vlădescu, într'un institut vaccinal privat în Bucurescĭ în anul 1874, şi după ce în anul 1884 doctorul I. Felix şi veterinarul L. Vincent aŭ înființat în Bucurescĭ Institutul vaccinal al Primărieĭ, cu scopul de a înlocuì în oraş vaccinul umanisat cu vaccin animal, s'a creat la Bucurescĭ în anul 1891 Institutul vaccinal al statuluĭ.

Prin legea sanitară modificată în anul 1885 s'a dat membrilor Consiliuluĭ sanitar superior, însărcinarea de a inspectà periodic diferitele serviciĭ sanitare; acéstă întocmire a avut, pe lângă avantagiul autorităţiĭ şi competințeĭ acestor inspectorĭ, desavantagiul, că membriĭ Consiliuluĭ sanitar superior, ocupând funcțiunea lor în mod onorific, Ministrul de Interne n'a putut dispune de serviciile lor în orĭ-ce timp, şi maĭ tóte inspecțiunile s'aŭ făcut în timpul vacanțelor de vară. Pentru casul de inspecțiunĭ extra-ordinare, Direcțiunea sanitară erà lipsită de inspectorĭ specialĭ şi s'a recunoscut necesitatea creăriĭ acestor funcțiunĭ. Prin legea sanitară modificată în anul 1885 nu s'aŭ obligat județele şi comunele urbane ca să întrețină spitale, nu s'a prescris modul de administrare al spitalelor rurale ale statuluĭ, care administrațiune a absorbit maĭ tótă activitatea Direcțiuniĭ sanitare şi nu ĭ-a lăsat timpul necesar pentru prevenirea bólelor. Legea sanitară de la anul 1885 maĭ aveà lacune în privința profilaxieĭ Pelagreĭ şi a Alcoolismuluĭ. Din acéstă causă, legea sanitară a maĭ fost completată în anul 1893.

Prin legea pentru modificarea legiĭ sanitare, promulgată la 14 Iunie 1893, se înființéză 4 inspectorĭ sanitarĭ, se modifică organisațiunea concursurilor pentru funcțiunile medicale, se sustrag mediciĭ de oraş şi de spital şi veterinariĭ de sub tutela medicilor primarĭ de județe, se obligă administrațiunile județelor şi ale comunelor urbane a avé

spitalele lor în parte, se descentraliséză administraţiunea spitalelor rurale ale statuluĭ, încredinţându-se prefecţilor cu spesele statuluĭ, se dă o desvoltare maĭ mare serviciilor de consultaţiunĭ gratuite pentru bolnaviĭ ambulanţĭ la spitalele rurale, se preciséză modul de administrare al tuturor spitalelor cu fundaţiunĭ speciale şi controlul guvernuluĭ asupra gestiuniĭ lor, cu deplina respectare a actelor de fundaţiune, se institue adunările anuale sciinţifice ale medicilor din serviciul Eforieĭ spitalelor şi al Epitropieĭ generale a Caseĭ Sf. Spiridon şi se prescrie publicarea lucrărilor acestor adunărĭ, se clasifică industriile insalubre într'un mod maĭ practic, se asigură protecţiunea copiilor întrebuinţaţĭ în industrie, precum şi a copiilor micĭ crescuţĭ afară de casa părintéscă; se prescrie, pe lângă vaccinaţie, şi revaccinaţia obligatorie; se ordonă înlăturarea din consumaţiune a porumbuluĭ şi mălaiuluĭ stricat, a alcooluluĭ nerafinat, nerectificat, a bĕuturilor prea bogate în alcool, se ieaŭ óre-carĭ măsurĭ pentru stîrpirea apelor stătătóre, pentru poliţia sanitară a locuinţelor şi se stabilesc budgetele Institutuluĭ de chimie al Ministeriuluĭ de Interne, al Institutuluĭ vaccinal al statuluĭ, ale Punctelor de observaţiune veterinară, al Institutuluĭ de Patologie şi de Bacteriologie, care însă de la Ministeriul de Interne trece la cel de Culte şi Instrucţiune publică.

Dejà în sesiunea anilor 1891—92, guvernul supusese Corpurilor legiuitóre un proiect de lege asupra alienaţilor, asupra internăriĭ şi căutăriĭ lor, asupra ospiciilor publice şi private de alienaţĭ şi asupra tuteleĭ alienaţilor; acest proiect a devenit lege şi s'a promulgat tocmaĭ în anul 1896.

Convenţiunea internaţională de la 3 (15) Decemvrie 1866, relativă la navigaţiunea Prutuluĭ, stabilesce că o comisiune mixtă permanentă, compusă din delegaţiĭ Austrieĭ, Rusieĭ şi Românieĭ, este instituită, pentru a pune acest rîŭ în cele maĭ bune condiţiunĭ posibile de navigabilitate şi pentru a elaborà un act de navigaţiune, conţinênd regulamentele de poliţie fluvială şi tariful peagiuluĭ. Acéstă comisiune a întocmit regulamentele pentru poliţia navigaţiuniĭ, pentru tarife şi pentru administrarea Caseĭ de navigaţiune. După înţelegerea cu cele-lalte două state riverane, guvernul român a decis, la 24 Martie 1871, a se înfiinţà îndată Comisiunea de navigaţiune permanentă cu scaunul la Galaţĭ şi a şi numit în comisiune un comisar român. In luna Octomvrie 1871, Comisia mixtă permanentă a Prutuluĭ a alcătuit regulamentul de navigaţiune şi de poliţie aplicabilă Prutuluĭ. In cursul anuluĭ 1895 s'aŭ modificat unele disposiţiunĭ din stipulaţiunile convenţiuniĭ internaţionale din anul 1866, privitóre la navigaţiunea Prutuluĭ (lege sancţionată

prin Decretul regal No. 3.555 din 20 Septemvrie 1895). Din aceste stipulaţiunĭ ne intereséză articolele 29 şi 30, carĭ cuprind nouĕ disposiţiunĭ asupra regimuluĭ sanitar, în casul apariţiuniĭ de epidemie în judeţele învecinate cu Prutul, carĭ disposiţiunĭ corespund cu principiile de poliţie sanitară consfinţite prin convenţiunea sanitară internaţională de la Dresda din anul 1893 şi prin regulamentul german asupra priveghieriĭ sanitare a navigaţiuniĭ fluviale din anul 1892. La elaborarea de către Comisia mixtă a Prutuluĭ a proiectuluĭ de regulament desvoltător al art. 29 şi 30 din Convenţiune a luat parte activă Directorul general al serviciuluĭ sanitar român.

Legea sanitară din anul 1893 maĭ aveà micĭ imperfecţiunĭ, ea a fost însă învinovăţită cu nedrept pentru unele greşelĭ comise la aplicarea eĭ, pentru unele neregularităţĭ reale saŭ închipuite întâmplate la concursurĭ, pe carĭ nu le va înlăturà nicĭ o lege, până când nu ne vom îndreptà moravurile. In anul 1898, legea sanitară a fost din noŭ modificată; concursul pentru posturile medicale dependinte de Direcţiunea sanitară, care se făceà cu alternare la Bucurescĭ şi la Iaşĭ, se va face numaĭ la Bucurescĭ înaintea unuĭ juriŭ în care participă şi delegaţĭ din Iaşĭ se lărgesce cercul din care se aleg membriĭ juriuluĭ pentru concursurile Eforieĭ spitalelor şi ale Epitropieĭ generale a Sf. Spiridon; s'aŭ creat funcţiunile de chimiştĭ sanitarĭ pentru controlul alimentelor, bĕuturilor şi altor obiecte capabile a vătĕmà sănătatea; s'a lărgit lista bólelor infecţióse la carĭ declaraţiunea, isolarea şi desinfectarea sunt obligatóre; s'a însărcinat administraţiunea cu prevenirea maĭ strictă a acestor bóle; s'a prescris înfiinţarea de sanatoriĭ pentru tuberculoşĭ, serviciĭ spitalicescĭ speciale pentru Sifilis, Lepră, Conjunctivită granulósă, Pelagră.

Aplicarea legiĭ sanitare a fost înlesnită prin numeróse regulamente, parte generale publicate de guvern pentru tótă ţéra, parte locale, alcătuite de marele administraţiunĭ de spitale, de consiliile judeţene şi comunale urbane şi sancţionate de puterea executivă. Desele modificărĭ ale legiĭ sanitare aŭ produs şi modificărĭ acestor regulamente.

Dintre regulamentele generale aŭ osebită importanţă:

Regulamentul pentru alinierea satelor şi pentru construirea locuinţelor ţĕrănescĭ din anul 1888, care, neputêndu-se executà din causa unor prescripţiunĭ prea grele, a fost modificat în anul 1894.

Regulamentul pentru prevenirea bólelor infecţióse din anul 1891, modificat în aniĭ 1893 şi 1897 pe basa convenţiunilor sanitare internaţionale de la Dresda şi de la Veneţia; instrucţiunile pentru medicul portuluĭ Galaţĭ din anul 1894; instrucţiunile pentru desinfectarea bastimen-

telor, călĕtorilor şi efectelor lor în porturile maritime şi fluviale din anul 1897;

Regulamentul pentru vaccinare şi revaccinare din anul 1874, modificat în anul 1893;

Regulamentul pentru serviciul sanitar de oraş din anul 1886; Regulamentul serviciuluĭ sanitar de judeţe din anul 1894;

Regulamentul industriilor insalubre din anul 1894, cu adăogirile decretate în aniĭ 1895—1899;

Regulamentul asupra fabricaţiuniĭ şi vîndăriĭ produselor destilaţiuniĭ petroluluĭ din anul 1892, modificat în anul 1893;

Regulamentul asupra privegheriĭ sanitare a fabricaţiuniĭ alimentelor şi bĕuturilor şi a comerciuluĭ cu alimente şi cu bĕuturĭ din anul 1895; instrucţiunile pentru controlarea şi examinarea lapteluĭ din comerciŭ din anul 1897.

Dintre regulamentele locale, alcătuite de consiliile comunale urbane, conform instrucţiunilor ce aŭ primit de la Ministeriul de Interne, sunt cele maĭ importante: Regulamentele asupra privegheriĭ sanitare şi administrative a prostituţiuniĭ; Regulamentele de construcţiunĭ, de salubritatea locuinţelor, de curăţenia stradelor, pieţelor, curţilor, de depărtarea necurăţeniilor, de abatorii şi măcelăriĭ.

Asemenea s'aŭ alcătuit maĭ multe regulamente de aplicarea serviciuluĭ veterinar şi cu concursul fonduluĭ de epizootiĭ s'aŭ instituit comisiunĭ sciinţifice pentru studiarea etiologieĭ unor bóle ale animalelor domestice şi a preveniriĭ bólelor epizootice; s'aŭ făcut încercărĭ, cu vaccine preventive şi curative, dintre carĭ Maleina (Morvina A. Babeş) întrodusă în serviciul poliţieĭ veterinare în anul 1896 este maĭ importantă.

După ce regatul Român a participat prin delegaţiĭ sĕĭ la conferinţa sanitară internaţională de la Dresda din anul 1893, pentru regularea uniformă a prevenţiuniĭ choloreĭ şi la conferinţa sanitară internaţională de la Veneţia din anul 1897, pentru înţelegerea comună asupra preveniriĭ ciumeĭ, aŭ primit legile nóstre sanitare o completare importantă prin legea din 3 Aprilie 1897, prin care guvernul este autorisat a ratificà şi a executà convenţiunea sanitară internaţională de la Dresda, şi prin legea din 14 Decemvrie 1898, prin care guvernul este asemenea autorisat a ratificà şi a executà convenţiunea sanitară internaţională de la Veneţia. La conferinţele de la Dresda şi de la Veneţia s'a ţinut sémă de condiţiunile speciale în care se află Sulina, ca port fluvial şi ca port maritim al Măriĭ Negre, şi convenţiunile de la Dresda şi de la Veneţia ne permit aplicarea lor destul de largă şi luare de măsurĭ

excepţionale, nepermise în porturile maritime ale altor state, pentru ca să ne putem apĕrà contra invasiuniĭ ciumeĭ şi cholereĭ.

Aderarea la aceste convenţiunĭ din partea Românieĭ a fost criticată în Academie şi în străinătate de un distins coleg al nostru, care, basându-se pe presupunerĭ greşite, pe date statistice inexacte a acusat guvernul Român de precipitare regretabilă, căcĭ conferinţele n'ar fi ţinut sémă de unele constatărĭ bacteriologice şi starea nóstră sanitară şi culturală înapoiată n'ar permite ca să se aplice cu succes stipulaţiunile convenţiunilor. Aceste afirmaţiunĭ le cred greşite: la amândouĕ conferinţele aŭ participat bacteriologiştĭ celebri, carĭ aŭ fost ascultaţĭ, şi starea nóstră sanitară şi culturală, deşì ea lasă încă mult de dorit nu este maĭ înapoiată decât a unor alte state, carĭ asemenea aŭ aderat şi eraŭ datóre să adere la amândouĕ convenţiunile. Este natural că eŭ, care am colaborat la alcătuirea acelor convenţiunĭ şi maĭ ales la stabilirea unor drepturĭ excepţionale, concedate de convenţiunĭ guvernuluĭ român, în ceea ce privesce portul Sulina, nu împărtăşesc opiniunea colegului nostru. Părerile diverginte ale unor bacteriologiştĭ, orĭ cât de învĕţaţĭ ar fi eĭ, nu pot singure să determine acţiunea nóstră într'o cestiune practică de poliţie sanitară; dacă administraţiunea sanitară fixéză contra ciumeĭ carantina de 10—11 ḑile, ea nu afirmă prin acésta că baccilul ciumeĭ nu póte să tráiéscă câte o dată maĭ mult decât 11 ḑile şi pentru asemenea excepţiunĭ ea stabilesce precauţiunĭ osebite. Administratorul sanitar care, convins de exactitatea unor fapte constatate în laborator, ar voì să le aplice în totdeauna şi tóte, imediat după ce aŭ fost formulate, care ar voì să se supue fără critică domnieĭ absolute a laboratoruluĭ, s'ar lovì câte odată de numeróse obstacole, ar creà regule inaplicabile. Administratorul sanitar trebue să împace nepotrivirea între faptele stabilite astăḑĭ în laborator, carĭ póte mâne vor fi îndreptate, şi între cerinţele vieţiĭ practice; el trebue să găsécă un modus vivendi pentru a înlăturà pericolele economice, maĭ grave adesea orĭ decât cele patologice. Guvernul român erà dator să adere la convenţiunile de la Dresda şi de la Veneţia, din motive economice şi sanitare, şi aceste convenţiunĭ aŭ dat dejà şi la noĭ probă de utilitatea lor. Vom maĭ vorbì asupra convenţiunilor de la Dresda şi Veneţia în capitolul despre prevenirea bólelor.

Legea sanitară, în urma modificărilor şi completărilor ce a primit în aniĭ 1893—1898 a devenit o lege modernă, după declaraţiunea unor Igieniştĭ şi administratorĭ sanitarĭ competinţĭ din străinătate, o lege excelentă, pentru care ne-aŭ invidiat chiar uniĭ carĭ ignoréză deose-

birea ce există între legea scrisă şi cea aplicată. Noĭ credem că, deşì legile nóstre sanitare de astădĭ, cu tot organismul Igieneĭ publice, maĭ sunt pasibile de adăogirĭ şi modificărĭ, ele ne permit ca să avem un bun serviciŭ sanitar şi cu nedrept se face legiuitorul responsabil pentru réua executare a unor prescripţiunĭ ale legiĭ, pentru viţiurile aparatuluĭ administrativ. In ceĭ din urmă 6 anĭ s'aŭ publicat maĭ multe criticĭ ale legiĭ sanitare, maĭ multe proiecte pentru reformarea eĭ; parte din autoriĭ lor cred, că o nouă lege póte îndreptà de odată tóte neajunsurile sanitare. Pe Igienistul luminat nu-l opresc legĭ rele şi regulamente învechite de la aplicarea inovaţiunilor necesare. Să-mĭ fie permis a da un singur exemplu: regatul Prusieĭ are o administraţiune sanitară excelentă în unele privinţe, maĭ ales în privinţa prevenţiuniĭ bólelor infecţióse. Administraţiunea Prusiană este considerată ca cea maĭ bună din lume, cu tóte acestea până la finele anuluĭ 1900, în Prusia prevenirea bólelor trasmisibile erà basată pe o lege veche din anul 1835, adecă dintr'un timp când Igiena şi poliţia sanitară eraŭ încă fórte înapoiate, când n'a existat Bacteriologia care constitue basa profilaxieĭ moderne, şi numaĭ în anul 1900, Impĕratul Germanieĭ a promulgat noua lege valabilă pentru tot Imperiul asupra prevenţiuniĭ bólelor infecţióse. Valórea instituţiunilor sanitare şi a măsurilor de Igienă depinde maĭ puţin de legile scrise, maĭ mult de cultura, de sciinţa, de consciinţa şi de disciplina ómenilor chemaţĭ a le aplicà.

In ceea ce privesce lacunele ce maĭ există în organisaţiunea nóstră sanitară, lacune dependinte, parte de neexecutarea legiĭ, parte de lipsa de prescripţiunĭ precise, credem că cele maĭ importante carĭ trebue să se îndrepteze sunt: completarea în tóte porturile fluviale a instalaţiunilor pentru isolarea bolnavilor de bóle infecţióse; înfiinţarea de instalaţiunĭ modeste dar permanente pentru isolarea bolnavilor de bóle infecţióse, carĭ intră în ţéră la Vîrciorova, Predél, Burdujenĭ şi Unghenĭ; alimentarea maĭ bună cu apă de bĕut a tuturor porturilor, a tuturor comunelor; generalisarea şi în comunele rurale a verificăriĭ deceselor şi a examinăriĭ vitelor carĭ se taie şi a cărnurilor; prevenirea maĭ energică a Paludismuluĭ, a Pelagreĭ, a Alcolismuluĭ şi a Sifilisuluĭ; interdicerea absolută a prostituţiuniĭ fetelor minore; înfiinţarea de case de educaţiune corecţională pentru fetele minore, carĭ voesc a se dedà prostituţiuniĭ.

In comunele rurale astădĭ nu se verifică decesele, fiind-că lipsesc mediciĭ carĭ s'ar puté însărcinà cu acéstă misiune; nu putem însă aşteptà lungĭ anĭ, până când vom dispune de un numĕr suficient de

medicĭ ruralĭ şi trebue să recurgem la măsurĭ analóge cu cele pe carĭ le-aŭ luat guvernele altor ţĕrĭ, în carĭ ca şi la noĭ medicii sunt împărţiţĭ în mod inegal peste teritoriul ţĕriĭ. Se pot alcătuì instrucţiunĭ poporale pentru verificarea deceselor, după care un om inteligent, care scie a cetì şi a scrie, póte constată în casurĭ ordinare mórtea naturală saŭ bănuită, existenţa probabilă saŭ lipsa probelor uneĭ bóle infecţióse, şi se cere intervenirea mediculuĭ numaĭ în casurĭ dubióse. Asemenea se pot alcătuì instrucţiĭ poporale pentru examinarea vitelor, carĭ se taie pentru consumaţiune prin târgurĭ micĭ şi prin sate. Nu este necesar ca pentru acest scop să îmmulţim în proporţiune largă numĕrul funcţionarilor sanitarĭ ruralĭ. Pe lângă agenţiĭ sanitarĭ aĭ comunelor rurale s'a creat de curînd şi un fel de asemenea agenţĭ veterinarĭ; amândouĕ funcţiunile se pot întrunì, una şi aceeaşĭ persónă póte să înveţe noţiunile elementare, pentru ca să recunóscă la timp existenţa uneĭ bóle infecţióse la ómenĭ ca şi la vite, să distingă între mórtea reală şi mórtea aparentă, între mórtea cu probabilitate naturală şi cea bănuită, şi să însciinţeze de urgenţă pe primar asupra casurilor extraordinare. Móşa rurală trebue să aibă asemenea un rol important în constatarea primelor casurĭ de bóle infecţióse.

In anul 1900 s'a maĭ proiectat crearea unuĭ fond sanitar saŭ, maĭ bine ḑis, destinarea uneĭ părţĭ din fondul de epizootiĭ dejà existent pentru trebuinţele Igieneĭ ómenilor. Acest fond va puté fi util, dacă nu se va cheltuì o prea mare parte din el, ca şi din fondul de epizootiĭ, cu lefĭ şi diurne; dar neajunsul cel maĭ grav al Igieneĭ publice nu constă numaĭ în sărăcia comunelor rurale, ci şi în nepĕsarea Prefecţilor, Sub-prefecţilor şi Primarilor.

Colegul şi amicul nostru V. Babeş a maĭ propus înfiinţarea unuĭ Ministeriŭ special al Igieneĭ publice şi al serviciuluĭ sanitar. La Igiena publică conlucréză tóte departamentele, maĭ ales însă acela de Interne, de Agricultură, Industrie, Comerciŭ şi Domeniĭ, de Lucrările publice, de Instrucţiune publică şi de Răsboiŭ şi n'ar fi folositor ca să se încredinţeze Ministeriul propus unuĭ politician saŭ unuĭ diletant în Igienă. Nu un asemenea Ministeriŭ va înlăturà influenţa fluctuaţiunilor politice asupra stabilităţiĭ medicilor-funcţionarĭ, ci purtarea a înşişĭ acestor medicĭ şi îndreptarea moravurilor nóstre.

Cu tóte lacunele şi neajunsurile carĭ, la începutul secoluluĭ XX, maĭ există în organisaţiunea nóstră sanitară, ca şi în a maĭ tuturor statelor, nu ne aflăm în acéstă privinţă atât de jos, în cât să nu fim în stare a ne luptà cu succes în contra bólelor venite din streinătate saŭ născute în interiorul ţĕriĭ. Progresul este lent, dar el există, şi va

venì în curînd timpul, când se va face Igiena maĭ bună decât astădĭ, când Ministriĭ, Prefecţiĭ, Primariĭ îşĭ vor da séma de rĕspunderea ce aŭ, nu faţă cu un partid politic, ci faţă cu întréga ţéră. Sperăm că în noul secol, tóte administraţiunile, toţĭ funcţionariĭ publicĭ vor respectà legile maĭ strict decât în secolul trecut, că prin înălţarea niveluluĭ moral şi economic, se va înălţà şi nivelul igienic, maĭ ales al muncitorilor de pămînt, carĭ constituesc fundamentul edificiuluĭ social, că prin împlinirea consciinţiósă a datoriilor, maĭ ales faţă cu ţĕranul, vom învinge obstacolele carĭ se opun prosperităţiĭ naţiuniĭ şi vom înlăturà pericolele carĭ ameninţă sănătatea publică.

Am deplină convingere, că cu instituţiunile actuale vom puté săvîrşì asanarea fisică de odată cu cea morală, căcĭ amândouĕ sunt strîns legate una de alta. Nu instituţiunile nóstre sunt causa relelor, ci ómeniĭ, tradiţiunile, moravurile.

Lista capilor Serviciuluĭ sanitar de la promulgarea Regulamentelor organice până la finele secoluluĭ XIX.

Protomediciĭ din Muntenia.

C. Estiotu	1832—1840
V. Formion	1840—1847
N. Gusy	1847—1860
C. Davila	1860—1862

Protomediciĭ din Moldova.

... Zota	1832—1846
G. Cuciuranu	1846—1849
C. Vărnav	1849—1855
L. Steege	1855—1860
I. Cihac	1860—1862
D. Zisu	1862

Drectoriĭ generalĭ aĭ Serviciuluĭ sanitar al Românieĭ.

C. Davila	1862—1864
T. Glück	1864—1866
St. Capşa	1866—1885
A. Fotino	1885—1886
D. Sergiu	1886—1888
G. Alexianu	1888—1892
I. Felix	1892—1899
A. Obreja	1899—1901

IV.

Prevenirea bólelor.

Natura a inzestrat organismul omenesc şi animal cu diferite arme pentru ca să se pótă luptà şi apĕrà contra multor bóle. Dejà în anticitate, medicina a stabilit că: Natura sanat, Medicus curat, că corpul

sănătos obicĭnuit se apĕră singur contra bólelor, că medicul este chemat să înlesnéscă opera naturiĭ, atât cea preventivă, precum şi cea vindecătóre. Igiena modernă desvoltă acest principiŭ prin întărirea corpuluĭ, prin aplicarea cât de largă a regulelor de curăţenie, de Igienă generală, prin protecţiunea sănătăţiĭ copiilor, prin studiarea metodică a diferitelor aparate protectóre ale organismuluĭ sănătos, spre a le întărì, a le face capabile ca să împlinéscă misiunea lor.

Intrarea pulverilor în ochĭ este oprită prin gene; la intrarea prin orificiile căilor respiratoriĭ pulverile sunt reţinute de muciĭ carĭ acoperă membranele mucóse, depărtate prin mişcările expulsatoriĭ ale celulelor epiteliale vibratile, cu carĭ membrana mucósă este căptuşită.

Metódele lupteĭ organismuluĭ în contra otrăvirilor sunt în parte de mult cunoscute; unele otrăvurĭ sunt scóse din corp fără intervenţiunea arteĭ medicale prin vĕrsăturĭ, cu materiile fecale, cu urina, cu sudórea; astădĭ cunóscem unele procese chimice prin carĭ unele substanţe toxice sunt în organism modificate, descompuse, spre a devenì inofensive. A. Ettinger din Königsberg a constatat de curînd, că ficatul transformă sărurile amoniacale în acid uric (*Deutsche medic. Wochenschr.*, Berlin, Sept. 1900); A. Charrin a resumat tóte lucrările carĭ probéză rolul glandelor interne în apĕrarea corpuluĭ în contra otrăvurilor interne, a autointoxicaţiunilor (*Les défenses naturelles de l'organisme*, Paris 1898); P. Brouardel şi Thoinot aŭ comunicat în luna Iulie 1900, în Societatea medicală a spitalelor din Paris, resultatele experimentelor lor, carĭ probéză că rinichiĭ şi ficatul neutraliséză maĭ multe otrăvurĭ, maĭ ales sulfatul de strichnină, de atropină, de morfină; că ţesutul muscular, că cel cardiac neutraliséză asemenea sărurile de strichnină, de atropină, de morfină; ţesutul cerebral, morfina şi strichnina.

Din bacteriile patogene, aflate în mediul în care trăim, numaĭ o mică parte vine cu organismul nostru în contact imediat; cu greŭ ele străbat epidermul intact. Casurile de trecerea lor prin epiderm, constatate în mod experimental de colegul nostru V. Babeş, constituesc excepţiune nu regulă; dacă bacteriile aŭ intrat prin orificiile naturale ale cavităţilor corpuluĭ în formă de pulvere, ele sunt obicĭnuit respinse prin mişcările vibratóre ale epiteliilor; dacă ele intră în stomac, ele sunt adeseorĭ distruse prin acţiunea suculuĭ gastric. Germeniĭ bólelor infecţióse intraţĭ în ţesăturile din interiorul corpuluĭ pot fi nimiciţĭ prin douĕ procese, prin fagocitosa descoperită de Metchnikoff, adecă prin digerarea saŭ încorporarea bacteriilor de leucocite, amibocite ale sângeluĭ şi prin procese inflamatoriĭ, saŭ prin starea bactericidă a zemurilor corpuluĭ descrisă de Bouchard, prin piocianasa descrisă de Emmerich

şi Loew, prin fermenţiĭ bacterioliticĭ aĭ sângeluĭ, prin toxine şi alexine, materiĭ antiseptice aflate în serul sângeluĭ şi în limfe, capabile a nimicì bacteriile intrate în organism, singure saŭ de odată prin amândouĕ modurile, prin fagocitosă şi prin piocianasă («Semaine médicale», 10 Aug, 1890.—Zeitschrift für Hygiene und Infectionskrankheiten, XXXI, 1.). V. Babeş constată, pe basa experimentelor făcute de d-sa şi de alţiĭ, că parte din centrul sistemuluĭ nervos, bulbul normal, conţine substanţe carĭ se opun infecţiuniĭ rabice, tetanice, acţiuniĭ toxinelor epileptigene, a alcaloiḑilor şi diferitelor viruse carĭ se adreséză sistemuluĭ nervos, şi rĕmâne numaĭ ca să se maĭ constate până la ce grad, şi bulbul viŭ se folosesce de acéstă calitate, cu alte cuvinte dacă ea se manifestă la omul şi animalul bolnav numaĭ în urma injecţiuniĭ de substanţă nervósă a unuĭ animal sănătos, saŭ dacă materia antitoxică aflată în bulb apĕră, deşì într'un grad slab, şi organismul propriŭ fără intervenţiunea arteĭ («România medicală», VIII, 2 Ianuarie 1900).

In contra acţiuniĭ excesive a agenţilor termicĭ ne apĕră nerviĭ vasomotorĭ, nerviĭ sudoriparĭ, acţiunea moderatóre a centrelor sistemuluĭ nervos.

Natura ne maĭ vine în ajutor prin distrugerea inimicilor celor maĭ periculoşĭ aĭ sănătăţiĭ, a bacteriilor aflate afară de corpul omenesc şi animal, în mediul în care trăim; natura le nimicesce prin forţele naturale, prin căldură, frig, desicaţiune, prin acţiunea chimică a oxigenuluĭ, ozonuluĭ, a electricităţiĭ, a lumineĭ. Lumina este factorul cel maĭ important al distrugeriĭ naturale a microorganismelor vătĕmătóre şi E. Duclaux, actualul Director al Institutuluĭ Pasteur din Paris, numesce lumina desinfectantul cel maĭ rĕspândit, cel maĭ eftin, cel maĭ puternic.

Tóte aceste arme ale organismuluĭ şi ale naturiĭ aŭ o putere limitată, acţiunea lor depinde pe de o parte de sănătatea perfectă a corpuluĭ omenesc, pe de altă parte de cantitatea şi de tăria materieĭ patogene care face saŭ póte face invasiune în organism; corpul omuluĭ sănătos, care trăesce în condiţiunĭ igienice, se póte luptà în contra acestor influenţe, dacă ele nu sunt prea puternice, dacă tăria şi cantitatea substanţelor morbifere nu este excesiv de mare.

Nu trebue să ne mirăm dacă bólele fac ravagiile însemnate de prin sate, unde ignoranţa, necurăţenia, hrana rea, locuinţa lipsită de aer şi de lumină, constitue un mediŭ favorabil pentru înmulţirea unor bóle.

Singurul concurs pe care ni-l dă natura la apĕrarea contra bólelor nu este suficient, omul trebue să ieà şi el măsurĭ preventive prin întărirea sănătăţiĭ individuluĭ şi a némuluĭ, spre a face corpul maĭ puţin

primitor pentru bóle, prin curăţenia, prin înlăturarea şi distrugerea agenţilor carĭ produc bóle, şi în casurile în carĭ cunoscinţele, voinţa şi puterea individuluĭ în parte nu póte oprì pericolul intră în acţiune forţa publică, statul prin agenţiĭ Igieneĭ publice şi aĭ poliţieĭ sanitare.

Statul are un interes însemnat, ca fie-care cetăţén să-şĭ conserve sănătatea, să desvolte şi să perfecţioneze puterile sale fisice şi intelectuale, pentru ca să pótă contribuì la prosperarea ţĕriĭ şi transmite urmaşilor sĕĭ sănătate trupéscă şi morală.

De la capul statuluĭ până la cel din urmă salaor, fie-care individ are misiunea sa în societate, şi numaĭ cel sănătos îşĭ póte împlinì acéstă misiune. Bolnavul consumă fără a produce; unele bóle aduc mórte prematură, altele slăbesc organismul pentru tot-deauna, făcêndu-l incapabil pentru muncă şi pentru procreaţiunea copiilor sănătoşĭ, iar altele sunt sorginţĭ de infecţiune pentru ceĭ sănătoşĭ, focare carĭ produc, propagă şi îmmulţesc germenele bóleĭ, capabile a causà miserie şi peire în locurĭ fórte depărtate de la originea lor.

Nu putem oprì nascerea tuturor bólelor, nu le putem vindecà pe tóte, avem însă datoria să le prevenim în limitele posibilităţiĭ, să împuţinăm numĕrul victimelor lor, să ne opunem lăţiriĭ bólelor, să micşorăm ast-fel periculositatea lor pentru ceĭ sănătoşĭ, să dăm bolnavilor mijlóce pentru restabilirea grabnică a sănătăţiĭ şi să alinăm suferinţele acelor bolnavĭ, carĭ sunt perduţĭ pentru societate.

Administraţiunea publică are dar misiunea a povĕţuì pe cetăţenĭ asupra causelor carĭ produc bólele şi asupra măsurilor pentru preîntîmpinarea lor, a înlăturà după putinţă acele cause ale bólelor, pe carĭ o singură persónă în parte nu le póte înlăturà, prin măsurĭ de Igienă privată (individuală), a face ca toţĭ bolnaviĭ să găséscă ajutor medical, ca aceĭ carĭ pot devenì sorginţĭ de infecţiune, carĭ pot contribuì la propagarea bóleĭ lor, să rĕmână nevĕtămătorĭ pentru concetăţeniĭ lor sănătoşĭ, şi ca persónele sărace, carĭ în timpul bóleĭ nu-şĭ pot procurà singurĭ mijlócele de existenţă, să nu fie lipsite de adăpost şi de alimente.

In vechime asistenţa medicală, ajutorul bolnavilor săracĭ, erà în Ţĕrile Române maĭ bine organisată decât prevenirea bólelor; pentru căutarea bolnavilor lipsiţĭ de mijlóce existaŭ instituţiunĭ permanente, despre carĭ vom vorbì în capitolul despre asistenţa medicală; măsurile profilactice intraŭ obicĭnuit în vigóre numaĭ în momentul, când ţéra erà ameninţată de o epidemie, apărută în apropierea fruntariilor saŭ în interiorul ţĕriĭ.

După opiniunile fórte vechĭ asupra origineĭ bólelor, ele se împart şi

astădĭ, în bóle causate prin influenţe ordinare: prin cause mecanice, prin frig şi căldură, prin lipsa de alimente, prin intemperanţă, prin munca excesivă, prin cause chimice, prin materiĭ toxice anorganice şi organice, şi în bóle parasitare şi virulente, produse printr'o causă biologică. Dintre cele din urmă bóle, cele maĭ periculóse pentru societate sunt bólele infecţióse, din causă că fie-care individ afectat de o asemenea bólă este capabil a o comunicà altor persóne, carĭ şi din partea lor constituesc focare de îmmulţirea bóleĭ, de epidemiĭ. Acéstă periculositate a unor bóle a fost recunoscută dejà în vechime şi a provocat dejà atuncĭ intervenţiunea statuluĭ.

Prevenţiunea bólelor este dar fórte veche, ea a precedat cu miĭ de anĭ cunoscinţa germenelor bólelor infecţióse; observaţiunea inteligentă a acestor bóle, cugetarea clară asupra causelor probabile ale propagăriĭ lor, aŭ făcut pe uniĭ învĕţaţĭ sĕ prevadă înaintea luĭ L. Pasteur şi R. Koch natura vie a virusuluĭ, pe care în timpul nostru a demonstrat-o technica perfecţionată a sciinţelor biologice. Juna Bacteriologie lărgesce treptat domeniul bólelor transmisibile, luminéză multe procese patologice carĭ până de-ună-di rĕmăsese întunecóse, dă o basă sciinţifică profilaxieĭ bólelor infecţióse şi perfecţionéză metódele preveniriĭ lor, dar principiile aceste preveniri, consacrate din timpiĭ ante-bacteriologicĭ, sunt conservate şi de medicina preventivă modernă.

La finele seculuĭ XVIII, găsim în România declararea obligatóre a bólelor presupuse transmisibile, isolarea bolnavilor afectaţĭ de acele bóle, spitale de isolare, în timp de epidemiĭ serviciĭ de curăţire şi de desinfectare, vaccinaţiunea preventivă. Domnul Munteniei Grigorie Ghica II, care în anul 1735 a înfiinţat spitalul Sf. Pantelimon, a zidit, afară de incinta aceluĭ spital, într'un loc separat, lângă bisericuţa Sf. Visarion un spital de isolare, cu gard mare şi temeinic de jur împrejur şi, prin testamentul din anul 1752, a orînduit la bisericuţa şi la spitalul Sf. Visarion, afară de doctor şi spiţer, 2 preoţĭ osebiţĭ de preoţiĭ spitaluluĭ Sf. Pantelimon, 20 slujitorĭ numiţĭ ciocli cu căpitanul lor şi muerĭ poslujnice la partea femeéscă, o căruţă cu 2 caĭ învĕlită bine, pentru tréba celor din oraş ce s'ar bolnăvì de ciumă saŭ de lingóre; apoĭ a numit doĭ boerĭ epitropĭ, carĭ, împreună cu Metropolitul, vor purtà grija spitalelor, un ispravnic şi un econom. Domnitorul Mateiŭ Ghica dice în anul 1753, în chrisovul prin care întăresce testamentul Domnitoruluĭ Grigore Ghica II de fundarea şi înzestrarea spitalelor Sf. Pantelimon şi Sf. Visarion: Aga va avé grijă pentru borfele ce ar avé bolnaviĭ de ciumă şi de lingóre, carĭ se aduc din oraş cu căruţe

osebite la spitalul Sf. Visarion, să le deà foc să ardă, ca să rĕmâie numaĭ casa curată (A. G. Găleşescu, *Eforia spitalelor*, Bucurescĭ 1900).

Tot în secolul XVIII a maĭ funcţionat spitalul de bóle molipsitóre din valea Florescilor, lângă Bucurescĭ, care în anul 1796 a fost desfiinţat fiind locul mocirlos, şi înlocuit cu spitalul Dudescĭ, care aveà camere separate pentru bolnaviĭ molipsiţĭ, altele pentru ceĭ molipsiţĭ şi nu bolnavĭ, altele pentru schimbarea aerisituluĭ şi altele numaĭ pentru ceĭ cu ipopsia de molipsélă (V. A. Urechiă, *Ist. Rom.*). La Iaşĭ, în anul 1770, bolnaviĭ de ciumă aŭ fost isolaţĭ într'o clădire separată din curtea mânăstiriĭ Sf. Spiridon (G. Oraei *Descriptio Pestis*, Petropoli 1784) şi, în anul 1799, Vodă Const. A. Ipsilanti a hotărît, ca schitul din Măgura Iaşuluĭ să serve ca spital pentru ceĭ smreduiţĭ de bóla ciumeĭ, când se va întîmplà (T. Codrescu, *Uricarul*, I, Iaşĭ 1852). Maĭ târḑiŭ s'a înfiinţat la mânăstirea Hlincea un spital de isolare pentru ciumă, care a maĭ funcţionat în anul 1821 (A. D. Xenopol, *Ist. Rom*).

In Ardél guvernul răspândesce, la începutul seculuĭ XIX, instrucţiunĭ imprimate în foĭ volante şi în broşurĭ despre prevenirea bólelor, despre primul ajutor medical la accidente. Biblioteca Academieĭ Române posedă multe exemplare din aceste poveţe din aniĭ 1805—1813, între carĭ se află şi unele enciclice, prin care prelaţiĭ românĭ din Transilvania recomandă vaccinarea. Se pare că aceste publicaţiunĭ, chiar dacă aŭ trecut peste Carpaţĭ, aŭ avut puţină influenţă asupra stăriĭ sanitare din principate.

In secolul XVIII, una din bólele cele maĭ temute, cele maĭ omorîtóre erà vĕrsatul, Variola. Singura măsură profilactică în contra vĕrsatuluĭ grav erà variolisaţiunea. Chinesiĭ aŭ cunoscut-o în secolul XI; ea a fost introdusă la Constantinopole, în anul 1672; în anul 1713 a descris-o medicul grec Thimoni; în anul 1721 s'a făcut la Londra experimentul variolisaţiuniĭ la 7 criminalĭ condamnaţĭ la mórte şi reuşita încercăriĭ a provocat întrebuinţarea aceste operaţiunĭ în practica ḑilnică. Şi în principatele Române s'a practicat la finele secoluluĭ XVIII şi la începutul secoluluĭ XIX, ca măsură preventivă contra varioleĭ, variolisaţiunea, inoculaţiunea limfeĭ din vesiculele bolnavilor afectaţĭ de vĕrsat, adevĕrat într'un grad maĭ uşor. F. I. Sulzer (*Geschichte des transalpinischen Daciens*, Wien 1782) arată, că de preferinţă aŭ fost variolisate fetele, că li se inoculà virusul varioleĭ pe frunte şi pe partea dorsală a amândurora mânilor. Trecĕnd prin corpul maĭ multor persóne, virusul varioleĭ s'a slăbit şi pericolul acestor inoculaţiunĭ a devenit maĭ mic, când limfa a fost luată nu direct de la primul bolnav, ci de la persónele inoculate artificial. La începutul

carierei mele medicale, în anul 1858, am mai găsit în ţéră mai mulţi bătrâni, între cari şi pe Protomedicul N. Gusy, cari în copilăria lor fusese variolisaţi, cari vĕḑuse singuri executarea acestei operaţiuni, saŭ aflase de la contimporanii lor modul ei de procedare. Variolisatorii, ca şi primii vaccinatori, aŭ fost greci veniţi în ţéră.

După ce în anii 1796—1798, Edw. Icnner a înlocuit variolisaţiunea prin vaccinaţiune, prin inocularea limfei luate din vesiculele vacilor bolnave de vaccina originară ori din vesiculele vaccinale ale persónelor inoculate de la vacă, noua procedare a fost curînd importată din Anglia pe tot continentul şi introdusă şi în amândouĕ capitalele principatelor Române. Doctorul Hesse, Archiiatrul Domnului Moldovei Alexandru Moruzi, a făcut la Iaşi în anul 1803 primele vaccinaţiuni şi în anul următor doctorul Froelich a fost numit vaccinator peste tot principatul (C. Vêrnav, *Rudimenta Physiographiae Moldaviae*, Buda 1836). Despre timpul începerii vaccinaţiunii în Muntenia, nu posedăm alte sciinţe decât arătarea lui G. I. Ionnescu-Gion în «Revista Nouă», an III, No. 8, Bucur. 1890, că doctorul Constantin Caracaş, fiul bătrânului doctor Dimitrie Caracaş din Bucuresci, întors în ţéră în anul 1800, ar fi rĕspândit vaccinaţiunea prin tóte clasele poporului. Este însă probabil că chiar prin oraşe s'a vaccinat puţin la începutul secolului XIX; prin comunele rurale vaccinaţiunea s'a făcut numai în casuri rare, înainte de promulgarea Regulamentelor organice, şi chiar după promulgarea lor a fost neînsemnat numĕrul vaccinaţiunilor prin sate, din causa lipsei de personal medical.

Pe la anul 1815, guvernul Munteniei voesce să generaliseze vaccinaţiunea cel puţin în oraşul Bucuresci şi cere pentru acésta concursul preoţilor. La 12 Aprilie 1815, Vel Vornicul Ţĕrii-Românesci scrie Metropolitului, că în Bucuresci s'aŭ aşezat la léfă 5 doctori şi 2 gerahi ai politiei, plătiţi din Cutia milosteniilor, pentru ca să caute sărăcime şi să altoiéscă copiii de vĕrsat fără plată şi se rógă de Metropolit, ca să facă acésta cunoscut tuturor preoţilor, pentru ca aceştia să deà de scire tuturor sărmanilor cari vor avé copii nealtoiţi, să-i aducă la aceşti doctori (C. Erbiceanu, articol în *Biserica ortodoxă Română*, anul XVI, Bucuresci 1893).

Pe atunci contagiositatea Leprei erà bine cunoscută, nu scim însă dacă la începutul secolului XIX nu s'a confundat Lepra cu altă bólă. In anul 1816, doctorul C. Samurcaş, medic al politiei, găsesce la Bucuresci doi ómeni bolnavi de Lof (Lepră) şi Domnitorul Ioan G. Caragea, avênd în vedere că bóla este fórte lipiciósă şi fără léc, ordonă ca aceşti nenorociţi să fie isolaţi, adăpostiţi lângă Sf. Elefterie din

vale de lângă Cotrocenĭ, hrănițĭ din Cutia milosteniilor, fieş-care cu câte 20 talerĭ pe lună, sub îngrijirea doctoruluĭ Constandinache (Const. Samurcaş) (V. A. Urechiă, *Edilitatea sub Domnia luĭ Caragea,* Bucurescĭ 1900).

Vom vorbì într'un capitol osebit despre bólele venerice şi despre isvorul lor principal, prostituțiunea. Prostituțiunea a existat ca în alte țĕrĭ şi în România în timpurĭ vechĭ; o găsim menționată în Pravila luĭ Vasile Vodă din anul 1640. F. I. Sulzer în *Geschichte des transalpin. Daciens*, Wien 1782, vorbesce de frecuența sifilisuluĭ în principate şi de căutarea luĭ cu fumurĭ de cinabar; în secolul XVIII şi la începutul secoluluĭ XIX se ieaŭ óre-carĭ măsurĭ slabe pentru restrîngerea prostituțiuniĭ; este însă straniŭ că Regulamentele organice nu conțin nicĭ o prescripțiune pentru prevenirea bólelor lumescĭ, deşì ele eraŭ dejà rĕspândite în amândouĕ principatele în timpul promulgăriĭ Regulamentelor, importate de armatele streine.

De timpuriŭ s'a recunoscut, că unele bóle ale animalelor domestice se transmit la om şi ca prevenire a lor s'a prescris isolarea şi curățirea. In anul 1808, întâiul Divan al Munteniei scrie Ispravnicilor de Ilfov că s'a ivit dălac între oĭ, bólă primejdiósă şi la ómenĭ; oile bolnave să se deosebéscă de cele sănătóse, cele mórte să se îngrópe, locuitoriĭ să se curețe cu mijlócele obicĭnuite, Ispravniciĭ să pedepséscă pe ceĭ abătuțĭ (V. A. Urechiă, *Ist. Rom.*, T. XI). In Bucurescĭ s'aŭ înființat în anul 1810 primiĭ ucidĕtorĭ de cânĭ pribegĭ, hingherĭ (V. A. Urechiă).

In anul 1735, când Austria a stăpânit Oltenia, ea a stabilit carantina la fruntariile austriace din județele Vâlcea şi Gorj, pentru apĕrarea de ciumă *(Hurmuzaki, Documente,* VI, Bucurescĭ 1878).

In principatele Române activitatea principală a medicineĭ preventive, din cele d'întâĭ 3 deceniĭ ale secoluluĭ XIX, a constat în apĕrarea țĕriĭ, şi maĭ ales a capitalelor eĭ, în contra ciumeĭ, atât în interiorul principatelor, precum şi la fruntariile lor. In Muntenia s'a înființat pentru prima óră carantina la Dunăre contra ciumeĭ în anul 1809. S'a stabilit la Dunăre un cordon cu puncte de priveghere şi cu lazarete pentru călĕtorĭ şi mărfurĭ la Brăila, în dreptul Silistreĭ, la Giurgiu şi la Zimnicea, şi după ce în anul 1812 ciuma s'a ivit în județul Teleorman, s'a înființat pentru apĕrarea Bucurescilor un cordon între județele Teleorman şi Vlaşca. Cu tóte acestea ciuma 's'a întins şi în județul Olt, Vlaşca, Ilfov şi a apărut în Bucurescĭ în luna Aprilie 1813. S'aŭ aplicat din noŭ măsurile pentru combaterea bóleĭ, carĭ fusese

dejà întrebuinţate în aniĭ 1797—1799, şi poporaţiunea erà umplută de grózǎ de spitale (lazarete) şi de tot aparatul administrativ şi medical pentru transportarea şi îngrijirea bolnavilor şi pentru curăţirea caselor molipsite, din causa barbariilor comise de ciocli, descrise de I. Ghica, V. A. Urechiă, A. Xenopol, G. I. Ionnescu-Gion, ş. a. Oraşul Bucurescĭ s'a închis, s'a întrerupt comunicaţiunea cu judeţele de peste Argeş, la malul Argeşuluĭ s'a făcut carantină de 3 ḑile şi nimenĭ n'a putut intrà în Bucurescĭ, dacă n'a făcut la marginea oraşuluĭ carantina de 12 ḑile, iar mărfurile aŭ fost supuse la carantină de 15 ḑile. Satele în carĭ s'a ivit ciuma aŭ fost ţepuite, casele de mică valóre aŭ fost arse.

In Moldova s'aŭ luat în anul 1815 aceleaşĭ măsurĭ ca în Muntenia, s'aŭ înfiinţat lazarete, s'aŭ organisat ciocli pentru transportarea bolnavilor şi morţilor, serviciĭ de curăţire a caselor şi obiectelor molipsite; bóla s'a stins în anul 1816 şi a apărut din noŭ în anul 1819, când, din causa abusurilor comise de funcţionariĭ însărcinaţĭ cu profilaxia ciumeĭ, poporul s'a rĕsculat. Guvernul austriac a stabilit, atât în Bucovina, precum şi la Orşova şi la Turnul-Roşu, carantină de 11—25 ḑile, guvernul rusesc la Prut carantinà de 40 de ḑile (V. A. Urechiă, *Hurmuzaki*, *Documente)*.

Pentru ultima óră apare ciuma în România ca epidemie în timpul ocupaţiuniĭ rusescĭ, în anul 1829. In Moldova se publică atuncĭ de guvern o broşură, care conţine instrucţiunĭ pentru stîrpirea lipicióselor bóle între locuitorĭ, alcătuită de o comisiune presidată de doctorul Chr. Witt, capul serviciuluĭ sanitar al armateĭ de ocupaţiune, din care broşură se află un exemplar în biblioteca coleguluĭ nostru C. Erbiceanu; ea merită admiraţiunea nóstră, din causa vederilor fórte înaintate pentru acele timpurĭ, despre transmiterea bólelor infecţióse şi despre desinfectarea obiectelor contaminate. Vom analisà acele instrucţiunĭ în capitolul asupra ciumeĭ.

Cholera asiatică, care până la anul 1817 a rĕmas endemică în Indiĭ, s'a întins în aniĭ 1817—1823 ca epidemie peste o mare parte a Asieĭ şi Africeĭ şi s'a oprit la intrarea în Europa, la Astrachan. In Europa s'aŭ făcut pregătirĭ pentru prevenirea cholereĭ, dar tótă profilaxia erà incompletă, lipsită de basă, căcĭ germenele bóleĭ şi sediul eĭ nu erà încă cunoscut. In anul 1824 se publică în Bucurescĭ maĭ multe scrierĭ despre cholerǎ, una anonimă: *Povĕţuire pentru holeră*, alta a doctoruluĭ A. Tavernier, imprimată în limba română şi francesă: *Amănunturĭ apĕrătóre şi higienice pentru miserere saŭ cholera morbus—Détails prêservateurs et hygiéniques, relatifs au Miserere ou Cholera morbus.*

La Iaşĭ s'a imprimat în anul 1831 o broşură oficială: *Reţetă pentru bóla ce se numesce cholera morbus* şi conţine povĕţuirĭ pentru măsurile ce se cuvin în privinţa bóleĭ Cholera morbus, la locurile unde lipsesce ajutorul doctorilor. Broşura recomandă curăţenia, mutarea locuitorilor sănătoşĭ din casele contaminate, văruirea caselor molipsite, curăţirea straelor molipsite. Comunicaţiunea erà pe atuncĭ lentă, epidemiile se transportaŭ încet de la un loc la altul. Cholera apare în Basarabia tocmaĭ în anul 1830, în Moldova în anul 1831. Moldova erà ocupată de Ruşĭ, generalul P. Kisseleff stabilise la Prut cordóne militare şi carantine carĭ nu putuse oprì mersul bóleĭ; după ce ea se ivesce la Iaşĭ, unde mor câte 150—200 ómenĭ pe ḑi, se înfiinţéză la Focşanĭ cordon şi carantină. Cholera trece prin cordon şi face invasiune la Galaţĭ, Brăila, Giurgiu şi, în luna Iulie 1831, la Bucurescĭ; generalul Kisseleff, atât la Bucurescĭ precum şi la Iaşĭ, a scos ómeniĭ sănătoşĭ din oraş la câmp în barace.

Guvernul austriac a înfiinţat carantine la fruntariile principatelor române, cholera a trecut însă în Ungaria unde a făcut revagiĭ teribile. La finele anuluĭ 1831, bóla s'a stins în România şi în Ungaria. In Moldova şi în Muntenia, cu 2.817.162 locuitorĭ, s'aŭ îmbolnăvit de choleră 33.560 ómenĭ şi aŭ murit 20.218. In Ungaria, din 9 milióne de locuitorĭ, s'aŭ îmbolnăvit de choleră 501.657 şi aŭ murit 217.594. Cheltuelile făcute în amândouĕ principatele pentru aşezarea carantinelor, lefile cinovnicilor şi medicilor, medicamentele şi hrana săracilor s'aŭ suit la 97.410 leĭ (A. Papadopol-Calimach, *Generalul P. Kisseleff* după documentele rusescĭ, 1887; I. Felix, *Tractatul de Igienă publică*, II, 1889; A. D. Xenopol, *Ist. Rom.*; G. I. Ionnescu-Gion, *Ciuma şi cholera*, 1893).

Cholera a maĭ bântuit în România în aniĭ 1848, 1855, 1865—1866, 1873 şi 1893.

Prevenţiunea maĭ sistematică a bólelor infecţióse începe cu Regulamentele organice; cu mijlócele slabe de carĭ dispuneaŭ principatele, din causa culturiĭ înapoiate, prescripţiunile Regulamentelor organice nu puteaŭ să fie eficace; cu tóte acestea s'a constituit un început de profilaxia bólelor infecţióse născute în interiorul ţĕriĭ, activitatea principală a serviciuluĭ sanitar a rĕmas însă concentrată în apĕrarea principatelor de ciumă.

In tractatul de la Adrianopole s'a stipulat dejà înfiinţarea de carantine la Dunăre şi ele aŭ fost instituite, de o cam dată în mod provisoriŭ, în anul 1830, apoĭ definitiv prin Regulamentele organice, carĭ aŭ maĭ fost completate prin legiuirĭ şi instrucţiĭ posterióre. S'aŭ stabilit la Dunăre pichete pentru paza fruntariilor şi s'aŭ zidit clădirĭ de carantină. Că-

lĕtoriĭ aŭ făcut în timpurĭ normale carantina de 4 ḑile, iar când ciuma bântuià în Turcia pâna la 21 ḑile, în care timp eĭ s'aŭ spĕlat, obiectele lor ca şi mărfurile aŭ fost desinfectate cu gaz de clor şi cu puciósă 48 ore şi apoĭ aerisite după felul obiectelor până la 40 ḑile. Camerile aŭ fost afumate şi apoĭ aerate în tóte ḑilele, iar păzitoriĭ şĭ-aŭ spĕlat des mânile cu o soluţiune chimicéscă numită gaz acru-muriatic-supraoxigenat. Serviciul carantinelor s'a mănţinut cu mare cheltuélă şi cu vătĕmarea însemnată a comerciuluĭ până în anul 1854; d'atuncĭ până în anul 1860 a fost treptat redus.

Regulamentele organice încredinţéză serviciul sanitar, atât asistenţa medicală precum şi prevenirea bólelor, departamentuluĭ Ministeriuluĭ din Lăuntru cu Comitetul carantinelor, numit maĭ târḑiŭ Comitetul de sănătate, presidat de Ministeriul din Lăuntru. Intre atribuţiunile autorităţiĭ sanitare superióre, Regulamentele organice enumĕră: paza sănătăţiĭ, hultuirea vĕrsatuluĭ, cercetarea şi stârpirea pricinilor aducĕtóre de frigurĭ, lingorĭ şi alte lipiciósе bóle carĭ ticăloşesc poporul, priveghierea carantinelor.

Legiuirile şi instrucţiunile carĭ completéză Regulamentele organice preciséză rolul diferiţilor funcţionarĭ publicĭ în prevenirea bólelor. Misiunea principală a doctorilor şi chirurgilor de ţinuturĭ este combaterea epidemiilor, altoirea. Ispravniciĭ sunt, între altele, însărcinaţĭ cu paza sănătăţiĭ, cu concursul la vaccinaţie, cu cercetarea şi stârpirea pricinilor aducĕtóre de felurite bóle, cu combaterea bólelor de vite; fie-care Ispravnic este îndatorat să raporteze Comitetuluĭ sanitar de 2 orĭ pe lună despre sănătatea locuitorilor şi a vitelor, iar la ivirea de epidemiĭ îndată. Zapciiĭ orĭ priveghetoriĭ de ocóle sunt obligaţĭ să însciinţeze pe Ispravnicĭ despre epidemiĭ între locuitorĭ şi de omorîtórele bóle ale vitelor. In comunele rurale agentul principal al sănătăţiĭ publice este capul comuneĭ, Pârcălabul, Vornicelul; în Moldova, Instrucţiunile pentru Vorniceiĭ satelor din anul 1834 iĭ obligă, ca la bóle molipsitóre să opréscă împărtăşirea cu casa celuĭ bolnav orĭ mort, să pună pază şi îndată să deà de scire priveghetoruluĭ de ocol. In oraşe organele poliţieĭ, comisariĭ poliţienescĭ şi poliţmaisteriĭ, sunt îndatoraţĭ ca să privegheze buna stare a sănătăţiĭ locuitorilor.

In amândouĕ principatele vaccinaţia progreséză încet, din causa lipseĭ de personal medical. In Muntenia comitetul carantinelor a publicat în anul 1835: *Orînduirea lucrăriĭ vaccinaţieĭ, instrucţiunĭ amănunţite pentru mediciĭ ocrugurilor şi pentru Ispravnicĭ;* în Moldova s'a imprimat în anul 1847: *Legiuire pentru hultuire*, redigiată de Protomedicul G. Cuciuranu, în care sunt prescrise în mod corect precauţiunile

pentru prevenirea accidentelor vaccinale. In acele timpurĭ, când s'a vaccinat numaĭ cu vaccin umanisat, s'aŭ ivit şi în România, deşi maĭ rar decât în unele alte ţĕrĭ, casurĭ de sifilis vaccinal. Tocmaĭ în anul 1863, Direcţiunea sanitară, printr'un ordin circular special, a povĕţuit pe medicĭ ca să controleze maĭ de aprópe pe vaccinatorĭ, pentru ca să nu ieà vaccin de la copiĭ afectaţĭ de sifilis congenital.

In anul 1847 se fac în amândouĕ ţĕrile pregătirĭ pentru prevenirea Cholereĭ, care pentru a doua óră ameninţă România. Vom vorbì într'un capitol osebit despre combaterea aceleĭ epidemiĭ de cholerĕ, precum şi a celor din aniĭ 1855, 1865—66, 1873 şi 1893.

Puţin timp după promulgarea Regulamentelor organice, se constată că armatele de ocupaţiune aŭ rĕspândit bólele venerice în ţéră şi se ieaŭ óre-carĭ măsurĭ pentru căutarea lor. In anul 1834, din porunca luĭ Vodă, se trimit la spitalul Iubiriĭ-de-ómenĭ din Bucurescĭ 40 femeĭ bolnave de bóle lumescĭ (A. G. Găleşescu, *Eforia spitalelor*, 1900). In anul 1835, sifilisul face ravagiĭ însemnate în Bucurescĭ şi în judeţele Argeş, Teleorman, Olt, Vlaşca şi Gorj, în care, după vorbele Dvorniculuĭ din Lăuntru, locuitoriĭ aŭ fost aduşĭ într'o desăvîrşită ticăloşie şi slutire şi aşezaţĭ în spitale vremelnice înfiinţate în acele judeţe, ceĭ din Bucurescĭ la Mărcuţa (*Buletinul* din 22 şi 23 Aug. 1836). La Iaşĭ Comisia doctoricéscă alcătuesce în anul 1846 instrucţiunĭ amănunţite, carĭ aŭ fost aprobate, asupra înscrieriĭ femeilor publice la Agie, visităriĭ lor de doctorĭ de cvartal, şi trimiteriĭ celor bolnave la spital, iar celor în etate maĭ mică de 15 anĭ la mânăstirĭ. In Muntenia se înfiinţéză, în anul 1845, în fie-care judeţ câte un mic spital de bóle venerice, care în anul 1852 a devenit spital definitiv pentru bolnaviĭ de tóte bólele. In anul 1862 s'a publicat în Bucurescĭ primul regulament asupra privegheriĭ prostituţieĭ.

Pentru uciderea lupilor s'aŭ luat măsurĭ într'un timp, când încă nu se cunosceà rolul important ce eĭ jócă în etiologia turbăriĭ cânelui şi a omuluĭ. In Moldova, departamentul de Finanţe a publicat, la 26 Ianuarie 1841, că pentru fie-care lup omorît va plătì câte 6 sorcoveţĭ şi a repetat aceste publicaţiunĭ în aniĭ 1843 şi 1851. In anul 1852, guvernul Moldoveĭ statornicesce măsurile pentru stârpirea cânilor netrebnicĭ de pe uliţe; Eforia oraşuluĭ Iaşĭ se obligă a alcătuì 4 ómenĭ, carĭ pururea se vor purtà pe uliţe ca să prindă cânĭ, să-ĭ ţină la locul însemnat 36 ore, şi stăpâniĭ carĭ ĭĭ vor luà înapoĭ vor plătì ştraf. Legea de poliţie rurală din anul 1869 prescrie uciderea metodică a fiarelor sălbatice şi stabilesce rĕsplata pentru acest scop.

In anul 1865, de odată cu Cholera, România a fost ameninţată şi de

Febră recurentă, apărută în Rusia unde a luat o întindere mare. Acéstă bólă, fiind atuncĭ încă puţin cunoscută, guvernul român, ca şi alte guverne, a trimis în Rusia 2 medicĭ, pe doctoriĭ I. Felix şi A. Marcovicĭ, ca să studieze bóla şi prevenţiunea eĭ; raporturile şi observaţiunile lor aŭ fost publicate în «Monitorul medical» şi «Wiener medicinische Wochenschrift». Febra recurentă n'a făcut însă invasiune în România.

Fundarea Şcóleĭ de medicină din Bucurescĭ, în anul 1856, n'a putut imediat influenţà asistenţa medicală şi prevenirea bólelor, şi chiar prima instituire de medicĭ de plasă, în aniĭ 1862—63, câte unul de fie-care judeţ, erà numaĭ începutul unuĭ serviciŭ sanitar sistematic. Prevenţiunea bólelor basată pe sciinţă devine maĭ eficace de la promulgarea legiĭ sanitare din anul 1874 şi a legilor posterióre carĭ o modifică şi o completéză, precum şi de la crearea unor instituţiunĭ sanitare nouĕ. Aceste legĭ stabilesc responsabilitatea diferiţilor funcţionarĭ publicĭ în aplicarea măsurilor sanitare şi daŭ maĭ multă iniţiativă Consiliuluĭ medical superior şi consiliilor locale de Igienă. Pentru oprirea invasiuniĭ de bóle infecţióse din statele vecine în România, legea sanitară din anul 1874 acordă Consiliuluĭ de Ministri dreptul ca, pe basa avisuluĭ Consiliuluĭ medical superior, să închidă fruntariile ţĕriĭ pentru călĕtorĭ înfectaţĭ şi suspecţĭ, pentru mărfurĭ şi alte obiecte susceptibile a transmite un contagiŭ, să secuestreze călĕtoriĭ bolnavĭ pentru un timp determinat printr'un regulament special.

La începutul anuluĭ 1879, când a apărut ciumă la Wentljanca, în guvernămîntul rusesc Astrachan, s'a publicat, pe basa legiĭ sanitare din anul 1874, Regulamentul pentru disposiţiunile ce trebuesc luate la fruntariĭ spre a ferì România de invasiunea pesteĭ orientale.

Pentru prevenirea de epidemiĭ ivite în interiorul ţĕriĭ, legea sanitară din anul 1874 autorisă pe prefecţĭ ca, după avisul consiliuluĭ local de Igienă, saŭ după ordinul Ministruluĭ de Interne, să secuestreze casele şi persónele infectate, să ordone desinfectarea caselor, persónelor, cadavrelor, vestmintelor şi altor obiecte şi închiderea şcólelor.

După anexarea Dobrogeĭ s'a regulamentat, în anul 1879, serviciul sanitar al porturilor de la gurile Dunăriĭ, s'a reformat importantul serviciŭ carantinesc maritim, şi fluviul de la Sulina s'a înzestrat, în anul 1892, cu un aparat de desinfectare prin vaporĭ şi, în anul 1894, cu concursul Comisiuniĭ Europene a Dunăriĭ, cu un spital de isolare modern, osebit şi depărtat de spitalul ordinar, întreţinut tot de Comisiunea Dunăriĭ.

Legea sanitară din anul 1874 a fost treptat completată. Importante

sunt inovaţiunile întroduse în acea lege în 1893 prin măsurĭ preventive contra Pelagreĭ, Paludismuluĭ, Alcoolismuluĭ, Sifilisuluĭ, prin prescripţiunĭ asupra declaraţiuniĭ obligatóre a bólelor infecţióse, asupra isolăriĭ bolnavilor, asupra desinfectăriĭ locuinţelor şi obiectelor contaminate, asupra înfiinţăriĭ, în cas de epidemiĭ, de spitale temporare speciale, asupra vaccinaţieĭ şi revaccinaţieĭ obligatóre cu vaccin animal.

Acéstă lege a maĭ fost lărgită în anul 1898, când s'a prescris înfiinţarea de spitale de isolare pentru bolnavĭ de Sifilis, Conjunctivită granulósă, Lepră, de sanatoriĭ pentru bolnavĭ de Tuberculosă şi de Pelagră. Legile sanitare aŭ fost regulamentate, parte de guvern, parte de administraţiunile judeţene şi comunale. Pentru prevenirea bólelor infecţióse aŭ osebită importanţă: Legea de poliţie veterinară din anul 1882, unele regulamente de poliţie veterinară carĭ apĕră în mod direct pe om în contra unor bóle infecţióse comune omuluĭ şi animalelor domestice, precum: Regulamentul serviciuluĭ veterinar de oraşe din anul 1886, Regulamentul serviciuluĭ veterinar de judeţe, Regulamentul abatoriilor din anul 1890, Regulamentul general de poliţie veterinară din anul 1891, Regulamentul pentru transportarea animalelor şi productelor animale brute cu calea ferată din aniĭ 1886 şi 1894, Regulamentul pentru Maleinisare din anul 1896, măsurile pentru Tuberculinisare din anul 1900. Cele maĭ dese modificărĭ a suferit treptat, cu progresele techniceĭ, cu întroducerea asepsieĭ şi a vaccinuluĭ animal: Regulamentul pentru vaccinare din anul 1860, modernisat pentru ultima óră în anul 1893; Regulamentul pentru combaterea conjunctiviteĭ granulóse din anul 1890 a fost completat în anul 1894; asemenea Regulamentul pentru prevenirea bólelor infecţióse din anul 1891 a fost modificat în aniĭ 1893 şi 1897 pe basa convenţiunilor sanitare internaţionale de la Dresda şi de la Veneţia şi completat prin instrucţiunile pentru desinfectarea bastimentelor, călĕtorilor şi efectelor în porturile maritime şi fluviale din anul 1897. Dintre regulamentele locale alcătuite de consiliile comunelor urbane, conform instrucţiunilor ce aŭ primit de la Ministeriul de Interne, ne interesézä acì regulamentele asupra privegheriĭ sanitare şi administrative a prostituţiuniĭ; numerósele regulamente, ordonanţe, instrucţiunĭ, poveţe ale Primărieĭ oraşuluĭ Bucurescĭ pentru prevenirea bólelor infecţióse, din aniĭ 1866—1900, din carĭ menţionăm numaĭ pe cele maĭ nouĕ: Ordonanţa din anul 1891 prin care se prescriŭ măsurile preventive, menite a oprì transmiterea de bóle în oficinele bărbierilor şi coaforilor prin instrumente, lighene, şervete, bureţĭ, mânĭ şi alte obiecte necurate, şi precauţiunile necesare la operaţiunea de mică chirurgie şi la tăierea de bătăturĭ, care ordonanţă

însă nu se observă; Instrucţiunile pentru prevenirea Febreĭ tifoide din anul 1897; Instrucţiunile pentru prevenirea bólelor în şcolĭ din anul 1898; Poveţele pentru prevenirea Tuberculoseĭ din anul 1898; Poveţele pentru prevenirea Angineĭ difterice şi a Crupuluĭ din anul 1899.

Apĕrarea Românieĭ şi a Europeĭ întregĭ în contra Ciumeĭ şi Choləreĭ constă în măsurile luate, atât la isvorul bóleĭ, precum şi în drumul eĭ pe mare şi pe uscat, în priveghereа sanitară a pelerinagiilor religióse şi, în fine, în măsurĭ luate în Europa. Din acéstă serie de măsurĭ, cele maĭ importante sunt cele luate în Orient, şi este o jumătate de secol, de când s'a încercat pentru prima óră un sistem de apĕrarea Europeĭ în contra bólelor exotice.

In anul 1847, guvernul frances a stabilit, pentru prima óră, un numĕr mic de medicĭ sanitarĭ la câte-và puncte ale Levantuluĭ, cu misiunea de a-l informà asupra stăriĭ sanitare a Orientuluĭ. In anul 1851, tot guvernul frances a convocat prima Conferinţă sanitară internaţională, care s'a adunat la Paris în aniĭ 1852 şi 1853; resultatul eĭ a fost Convenţiunea sanitară internaţională din anul 1853, încheiată între Franţa, Sardinia şi Turcia, la care aŭ aderat maĭ în urmă şi maĭ multe alte state. Acea convenţiune internaţională erà menită a oprì importaţiunea în Europa a Pesteĭ, a Choleréĭ şi a Febreĭ galbene, prin măsurĭ comune şi identice, prescrise pentru porturile maritime, rĕmânĕnd ţĕrile contractante libere a înfiinţà carantine şi pe uscat. Convenţiunea stabilià un Regulament sanitar internaţional, în care se prescriaŭ organisaţiunea şi competinţa Consiliuluĭ sanitar internaţional din Constantinopole şi a Intendenţeĭ sanitare din Alexandria.

Apariţiunea pandemieĭ de Cholеră din anul 1865 a demonstrat insuficienţa Regulamentuluĭ sanitar internaţional din anul 1853 şi a Regulamentuluĭ pentru India englesă, «Native passager act» din anul 1859, în contra pericolelor carĭ isvorĕsc din pelerinagiile Mahometanilor la Meca şi în contra transportuluĭ germenilor Choleréĭ indice, cu ocasiunea acelor pelerinagiĭ. Guvernul frances a luat iarăşĭ iniţiativa pentru ca să se convóce o nouă Conferinţă sanitară internaţională, care s'a şi întrunit la Constantinopole în anul 1866. Acea Conferinţă, recunoscĕnd că Cholera este o bólă exotică, originară din India şi importată de acolo în Hedjaz (Arabia), în Egipt şi în Europa, a propus măsurile de luat în India, în porturile Măriĭ Roşiĭ şi în Egipt, cerĕnd ca să se restrîngă după putinţă pelerinagiile la Meca şi să se supue la o priveghere sanitară severă, să se deà serviciuluĭ sanitar internaţional din Marea Roşie o organisaţiune maĭ perfectă.

Stipulaţiunile Conferinţeĭ sanitare internaţionale din Constantino-

pole din anul 1866 aŭ fost numaĭ în parte îndeplinite şi poliţia sanitară internaţională n'a dat resultate practice importante, din causa lipseĭ uneĭ autorităţĭ centrale saŭ a unuĭ organ internaţional permanent, care ar fi putut luà direcţiunea lucrărilor de apĕrare în contra importaţiuniĭ bólelor exotice. Pentru a se puté înfiinţà un asemenea organ, a fost convocată Conferinţa sanitară internaţională din Viena din anul 1874, în care şi România a fost representată prin regretatul profesor dr. A. Marcovicĭ. Conferinţa a studiat cestiunea numaĭ din punctul de vedere teoretic, fără a formulà programul pentru o acţiune practică, şi din acéstă causă ea n'a reuşit. Conferinţa din Viena, după ce a studiat din noŭ cestiunile sciinţifice, carĭ aŭ fost dejà tractate la Conferinţa din Constantinopole şi carĭ se referiaŭ la originea, la transmisiunea şi la incubaţiunea Choleret, la înfiinţarea carantinelor pe uscat, la malurile fluviilor şi pe mare, a propus crearea uneĭ Comisiunĭ internaţionale permanente a epidemiilor, cu sediul la Viena şi cu misiunea pur sciinţifică de a studià maĭ cu osebire etiologia şi profilaxia Choleret. Conferinţa din Viena a maĭ cerut ca să se înfiinţeze în Persia un consiliŭ sanitar internaţional, analog cu acelea din Constantinopole şi din Alexandria.

România a început a se interesà de poliţia sanitară internaţională în anul 1856. In virtutea tractatuluĭ de la Paris din 30 Martie 1856, s'a încheiat la Viena, la 7 Noemvrie 1857, actul de navigaţiune pe Dunăre între statele riverane, redigiat de o comisiune compusă din delegaţiĭ specialĭ aĭ guvernelor Turcieĭ, Austrieĭ, Bavarieĭ, Wuertembergului şi din comisariĭ orînduiţĭ din partea Valachieĭ, Moldoveĭ şi Serbieĭ şi ratificat de guvernele acestor state. Actul prescrie la art. 28, că regulamentele instituţiunilor carantinescĭ vor fi chibzuite într'un fel, ca să pótă împlinì scopul poliţieĭ sanitare, fără a împedicà navigaţiunea în zadar; la art. 29, că pe cât timp starea sănătăţiĭ în ţĕrile învecinate cu Dunărea nu va înfăţişà nicĭ o îngrijire, timpul ce vor fi întrebuinţat vascle carĭ vin din mare, de la intrarea lor în fluviŭ, li se va socoti în periodul de observaţiune şi de carantină ce s'ar prescrie prin regulamente; la art. 30, că vasele ce plutesc pe Dunăre nu vor puté fi supuse la nicĭ o măsură carantinéscă, dacă într'o curgere de vreme de 12 lunĭ n'a urmat nicĭ un prepus de bólă pestilenţială nicĭ în Turcia Europeană, nicĭ în cele-lalte ţĕrĭ riverane ale ḑisuluĭ fluviŭ. Se înţelege că vasele carĭ vin de pe mare se vor folosì tot de acea libertate, după ce ele odată vor fi fost supuse după provenienţa lor măsurilor prescrise de regulamente; la art. 31, că guvernele ţĕrilor riverane îşĭ reservă, în interesul navigaţiuniĭ, de a adoptà maĭ de-

parte tóte dispositiunile ce experienţa ar puté să le arate, pentru a simplificà pe cât se póte sistemul carantinesc pe Dunăre.

Un alt act care se ocupă şi de poliţia sanitară internaţională, tot anterior convenţiunilor sanitare internaţionale de la Dresda şi de la Veneţia, este Convenţiunea de la 3/15 Decemvrie 1866 relativă la navigaţiunea pe Prut; ea stabilesce, că o comisiune mixtă, permanentă, compusă din delegaţi aĭ Austrieĭ, Rusieĭ şi Românieĭ, este instituită pentru a pune acest rîŭ în cele maĭ bune condiţiunĭ posibile de navigabilitate şi pentru a elaborà un act de navigaţiune, conţinênd regulamentul de poliţie fluvială şi tariful peagiuluĭ. Comisiunea mixtă a Prutuluĭ saŭ Comisiunea permanentă de navigaţiune cu scaunul la Galaţĭ, a fost constituită în luna Martie 1871 şi în luna Octomvrie 1871 ea a alcătuit Regulamentul de navigaţiune şi de poliţie aplicabilă Prutuluĭ.

In cursul anuluĭ 1895 s'aŭ modificat unele dispoziţiunĭ din stipulaţiunile Convenţiuniĭ internaţionale din anul 1866, privitóre la navigaţiunea Prutuluĭ (lege sancţionată prin înaltul Decret regal No. 3.555 din 20 Septemvrie 1895). Din aceste stipulaţiunĭ ne intereséză articolele 29 şi 30, carĭ cuprind nouĕ dispoziţiunĭ asupra regimuluĭ sanitar, în casul apariţiuniĭ de epidemie în judeţele învecinate cu Prutul, carĭ dispoziţiunĭ corespund cu principiile de poliţie sanitară, consfinţite prin Convenţiunea sanitară internaţională din Dresda din anul 1893 şi prin Regulamentul german asupra privegheriĭ sanitare a navigaţiuniĭ fluviale din anul 1892.

La începutul anuluĭ 1879, când ciuma epidemică a apărut în guvernămîntul Astrachan din Rusia, s'a ţinut la Viena o conferinţă, pe de o parte între delegaţiĭ guvernuluĭ german şi aĭ celuĭ austro-ungar, pe de alta între delegaţiĭ guvernuluĭ austriac şi aĭ celuĭ român (d-riĭ St. Capşa şi I. Felix), şi o altă conferinţă la Budapesta între delegaţiĭ guvernuluĭ ungar şi aĭ guvernuluĭ român, pentru înţelegerea reciprocă asupra măsurilor de luat în contra importaţiuniĭ Pesteĭ în Germania, Austro-Ungaria şi România. Resultatul acestor conferinţe a fost, pe de o parte promulgarea în aceste state a regulamentelor sanitare speciale asupra măsurilor de luat la fruntaria din spre Rusia, iar pe de alta trimiterea de experţĭ la Astrachan şi Wetljianca (din partea Românieĭ dr. Z. Petrescu), însărcinaţĭ cu misiunea de a referì guvernelor lor asupra întinderiĭ şi caracteruluĭ epidemieĭ.

Tot în anul 1879, Consiliul sanitar internaţional din Constantinopole a elaborat un regulament, aplicabil navelor carĭ transportă pelerinĭ, care regulament a fost aprobat de Sultan, la 10 Fevruarie 1880. Re-

gulamentul prescrie disposițiunĭ generale de igienă, disposițiunĭ speciale pentru Djeddah și pentru cele-lalte porturĭ ale Măriĭ Roșiĭ și amenḑĭ până la 4.600 francĭ pentru căpitaniĭ și armatoriĭ carĭ vor contravenì prescripțiunilor de poliție sanitară.

Apariţiunea cholereĭ în Europa în anul 1892 a îndemnat pe unele guverne, ca să se înțelégă din noŭ asupra măsurilor preventive comune în contra acestuĭ flagel și, pentru acest scop, s'aŭ convocat maĭ multe conferințe internaționale și s'aŭ încheiat Convențiunile sanitare internaționale din Veneția (1892), din Dresda (1893) și din Paris (1894). Ultima Conferință sanitară din Veneția, în care s'a încheiat Convențiunea sanitară internațională din anul 1897, s'a ocupat de prevențiunea ciumeĭ. Ea n'a creat un sistem noŭ de apĕrare Europeĭ în contra acesteĭ bóle, ci a modificat și a adaptat pentru combaterea ciumeĭ măsurile prescrise prin convențiunile sanitare anterióre.

Guvernul român a participat la Conferința sanitară internațională de la Dresda din anul 1893 prin 2 delegațĭ, Ministrul Românieĭ la Berlin și ca delegat technic Directorul general al serviciuluĭ sanitar dr. I. Felix; la cea de la Veneția din anul 1897 tot prin 2 delegațĭ, Ministrul Românieĭ la Roma și ca delegat technic dr. I. Felix.

După amândouĕ convențiunile, partea principală a prevențiuniĭ incumbă administrațiunilor locale de la isvorul bóleĭ. Convențiunea de la Veneția a stabilit regula, că acele administrațiunĭ aŭ să opréscă transmiterea bóleĭ în alte localitățĭ, să interḑică plecarea persónelor bolnave, transportarea în altă parte a obiectelor contaminate, cu un cuvînt să localiseze epidemia, și să declare apariţiunea bóleĭ tuturor guvernelor carĭ aŭ aderat la Convențiune.

Poliția sanitară a maĭ tuturor Stateler subordonă astăḑĭ măsurile profilactice în contra bólelor exotice necesităților traficuluĭ internațional. Țĕrile depărtate s'aŭ apropiat de noĭ prin repeḑiciunea comunicațiuniĭ, relațiunile comerciale s'aŭ îmmulțit, bastimentele s'aŭ mărit și sémĕnă cu orașe micĭ flotante, în carĭ sunt aglomerațĭ până la 1.000 locuitorĭ într'un spațiŭ de 10.000 metri cubĭ; navele marĭ de călĕtorĭ transportă adese-orĭ până la 25.000 de colĭ de mărfurĭ, navele de mărfurĭ până la 60.000 colĭ; inspecțiunea sanitară a tuturor acestor călĕtorĭ, desinfecțiunea bagagelor și a tuturor acestor mărfurĭ ar fi imposibilă, dacă n'am face distincțiunĭ raționale, după condițiunile în carĭ aŭ fost imbarcate persónele și mărfurile, în carĭ s'a făcut călĕtoria și în carĭ ele aŭ sosit în porturile nóstre. Cunoscințele bacteriologice și perfecționarea desinfecțiuniĭ ne permit însă, ca să facem astăḑĭ concesiunĭ însemnate necesităților comerciuluĭ.

Cu tóte înlesnirile aduse navigaţiunii, prin măsurile preventive moderne ce se ieaŭ în porturĭ la plecarea şi la sosirea navelor, întreţinem şi astădĭ serviciĭ complicate şi costisitóre, pentru a oprì invasiunea unor bóle exotice, carĭ fac cu mult maĭ puţine victime decât unele bóle indigene, în contra cărora prevenţiunea este în general maĭ slabă.

Convenţiunile de Dresda şi de Veneţia aŭ îndulcit rigórea măsurilor, carĭ împedică comunicaţiunea şi nu aduc în schimb un folos óre-care, aŭ modificat vechiul regim sanitar, aŭ desfiinţat carantinele de pe uscat, aŭ precisat casurile în carĭ se póte aplicà carantina în porturile maritime, aŭ redus durata carantineĭ maritime şi aŭ întrodus un control sanitar maĭ raţional al navigaţiuniĭ fluviale; ele aŭ regulat prevenţiunea ast-fel, ca viéţa economică şi comerciul să nu sufere maĭ mult decât cer interesele sanitare, şi în acéstă privinţă ele representă un progres însemnat.

Nu putem însă să ne mărginim numaĭ în prevenţiunea internaţională, ci trebue să desvoltăm şi profilaxia naţională, poliţia sanitară de la fruntariile şi din interiorul ţĕriĭ, să ne apĕrăm singurĭ, prin constatarea repede a fie-căruĭ cas de choleră saŭ de ciumă care se presentă la fruntarie, înainte de a fi importat în ţéră, prin isolarea severă a bolnavilor, prin desinfectarea radicală a obiectelor capabile a transmite bóla şi prin asanarea maĭ energică a tuturor comunelor insalubre.

Legile din 3 Aprilie 1897 şi din 14 Decemvrie 1898, prin carĭ guvernul român este autorisat a ratificà Convenţiunile sanitare de la Dresda şi de la Veneţia, privitóre la prevenţiunea choleregĭ şi ciumeĭ, completézá organisaţiunea profilaxieĭ nóstre, care este regulamentată în mod amănunţit. Amândouĕ convenţiunile, ţinênd sémă de condiţiunile îndoite ale portuluĭ Sulina ca port maritim şi ca port fluvial, ca cheia comunicaţiuniĭ cu interiorul ţĕriĭ prin navigaţiunea fluvială, daŭ guvernuluĭ român facultate largă a modificà regimul carantinar de la Sulina, conform cu aceste condiţiunĭ.

Regulamentul principal, basa lupteĭ contra bólelor infecţióse, este regulamentul pentru prevenirea bólelor molipsitóre, publicat maĭ întâiŭ de mine ca proiect, în timpul când conduceam serviciul sanitar al oraşuluĭ Bucurescĭ, în Raportul general asupra serviciul sanitar al Capitaleĭ pe anul 1890, decretat în anul 1891 şi modificat treptat în aniĭ 1892, 1893, completat în anul 1897 prin prescripţiunile asupra poliţieĭ sanitare fluviale şi prin instrucţiunile pentru desinfectarea bastimentelor, a călĕtorilor şi a efectelor lor în porturile maritime şi fluviale, cu măsurĭ speciale pentru choleră şi pentru ciumă.

Dejà în anul 1892, Direcţiunea generală a serviciuluĭ sanitar a aşezat aparate de desinfectare prin vaporĭ la fruntariile ţĕriĭ, la staţiunile principale ale căilor ferate şi ale navigaţiuniĭ. Astăḑĭ posedăm la Sulina instalaţiunile necesare uneĭ staţiunĭ sanitare (carantine). Sulina (cu sucursalele eĭ Chilia-Veche şi Sf. Gheorghe) posedă organisaţiunea potrivită, pentru ca să se pótă supune la măsurĭ sanitare bastimentele de mare infectate şi suspecte cu călĕtoriĭ, cu echipagiul şi cu mărfurile ce ele transportă, ca să se pótă oprì intrarea din Marea Négră în Dunăre a navelor contaminate. In casurile ordinare nu se debarcă tótă poporaţiunea uneĭ nave, ci numaĭ persónele bolnave şi suspecte, restul rĕmâne în observaţiune în însăşĭ nava, în care se desinfecteză părţile contaminate şi suspecte.

S'a dat tótă îngrijirea posibilă *staţiuniĭ sanitare Sulina*. Orăşelul Sulina fiind sărac, neputênd suportà spesele îmbunătăţirilor indispensabile ale Igieneĭ publice, a luat guverul sarcina de a-l asanà. Tot oraşul este aşezat în partea cea maĭ jósă a delteĭ Dunăriĭ, pe un teren artificial ridicat prin savură şi prin nisip de mare. Nivelul stradelor fiind prea jos, oraşul erà expus la inundaţiunĭ prin revĕrsarea apelor din bălţile de la spatele oraşuluĭ. Ministeriul de Interne a hotărît dar ridicarea niveluluĭ soluluĭ întreg al stradelor şi curţilor, carĭ sunt expuse inundaţiuniĭ, precum şi al soluluĭ inundat din dosul ultimeĭ liniĭ a caselor; acéstă lucrare s'a executat în aniĭ 1895—1900, în comptul Statuluĭ.

O lucrare maĭ importantă o constitue alimentarea portuluĭ şi oraşuluĭ Sulina cu apă curată. In practica poliţieĭ sanitare a porturilor şi la priveghereа sanitară a navigaţiuniĭ fluviale, se consideră astăḑĭ controlul apeĭ din vasele plutitóre ca partea cea maĭ esenţială a preventiuniĭ bólelor, şi ni s'a impus dar datoria să aprovisionăm portul şi oraşul cu apă maĭ curată decât a Dunăriĭ, infectată prin numerósele bastimente carĭ staţioneză în dreptul şi în susul oraşuluĭ. In apropiere de Sulina nu se póte găsì apă subterană dulce; de la Sulina în sus până la Tulcea, tóte apele subterane sunt sărate, din causă că marea se întinsese odinióră pană dincolo de Tulcea, şi depositele aluviale, carĭ treptat aŭ umplut parte din vechiul basin maritim, conţin sare de mare până la o adâncime considerabilă; administraţiunea sanitară a fost dar nevoită să recurgă la apa filtrată a Dunăriĭ şi a creḑut că cu filtrul Fischer din Worms, constituit din plăcĭ de pétră artificială, va procurà portuluĭ o apă maĭ curată decât prin filtre ordinare cu nisip, carĭ se curăţă maĭ greŭ şi carĭ cer o privegheге cu mult maĭ scrupulósă decât filtrele după sistemul Fischer-Worms. In-

stalaţiunile complete ale filtrăriĭ şi împărţiriĭ apeĭ filtrate aŭ fost executate în aniĭ 1897 1900.

Bolnaviĭ de bóle infecţióse se isoléză la Sulina într'un spital special construit pentru acest scop de Comisiunea Europeană a Dunăriĭ în anul 1894, compus din 5 pavilióne pentru 60 bolnavĭ, din pavilionul de administraţiune şi din dependinţele necesare; acest spital noŭ de bóle infecţióse este separat şi fórte depărtat de vechiul spital de marină pentru bóle ordinare, întreţinut asemenea de Comisiunea Europeană a Dunăriĭ. Parte din instalaţiunile staţiuniĭ sanitare Sulina aŭ însă trebuinţă de completărĭ şi îmbunătăţirĭ.

Maĭ avem la Galaţĭ un serviciŭ sanitar permanent al portuluĭ, care la necesitate, în casul de epidemiĭ primejdióse în porturile Dunărene ale imperiuluĭ rus, exercită controlul sanitar special al navigaţiuniĭ fluviale, al bastimentelor sosite din staţiunile ruse ale Dunăriĭ şi ale Prutuluĭ.

Aparatul nostru de prevenirea bólelor infecţióse, completat în pripă în anul 1892, când epidemia de choleră se apropiase de fruntariile nóstre, a dat atuncĭ prima probă maĭ seriósă de destoinicia luĭ. Acea epidemie, care a fost limitată şi n'a causat multe victime, precum voiŭ expune într'un capitol special, ne-a servit de şcólă; d'atuncĭ am maĭ îndreptat şi modernisat organisaţiunea nóstră sanitară, dar acésta operă nu este terminată, ne-aŭ maĭ rĕmas multe de făcut, şi nu este de ajuns ca să legiferăm şi să regulamentăm, ci legile şi regulamentele trebue să se şi execute.

Legile şi regulamentele se execută de ómenĭ şi ómeniĭ pot greşì. In aniĭ 1899 şi 1900 s'aŭ comis în streinătate greşelĭ la aplicarea Convenţiuniĭ sanitare internaţionale de la Veneţia, greşelĭ carĭ, deşi aŭ înlesnit formarea de focare secundare de ciumă, n'aŭ adus turburărĭ maĭ simţitóre ale sănătăţiĭ publice. Aceste greşelĭ nu pot micşorà valórea convenţiuniĭ, care este fórte folositóre, dacă se aplică în mod corect.

Nu ne maĭ temem mult de epidemiĭ de ciumă şi de choleră, pe de o parte dispunem de mijlóce suficiente, pentru ca să oprim invasiunea lor, să isolăm pe bolnaviĭ carĭ s'ar strecurà în ţéră, să stingem micile focare ce s'ar puté formà; pe de alta, prin îmbunătăţirea treptată a Igieneĭ publice din porturile şi oraşele nóstre, sustragem germenelor ciumeĭ şi cholereĭ ocasiunea de a se îmmulţì repede, şi vedem de fapt că astăḑĭ aceĭ germenĭ cu greŭ prind rădăcinĭ, că micile focare secundare formate în Europa nu se multiplică, se întind cu greŭ şi se limitéză prin munca seriósă a administraţiunilor sanitare. De la vaccinaţiunile

preventive în contra ciumeĭ nu aşteptăm de o cam dată o acţiune însemnată, din causă că ele produc o imunitate de durată prea scurtă. Ceea-ce ne îngrijesce maĭ mult decât bólele exotice, sunt bólele sporadice, endemice şi epidemice indigene, născute în interiorul ţĕriĭ, în contra cărora prevenţiunea nóstră, cu tóte progresele dobândite, este încă în parte slabă şi cu aceste bóle trebue să ne ocupăm maĭ pe larg.

V.

Bólele infecţióse şi contagióse; bólele epidemice, endemice şi sporadice.

Prevenţiunea bólelor infecţióse este prescrisă de legea sanitară şi de regulamentele asupra aplicăriĭ acesteĭ legĭ, maĭ ales de regulamentul de prevenţiunea bólelor infecţióse. Aceste prescripţiunĭ aŭ sórtea tuturor disposiţiunilor analoge; acolo unde poporaţiunea este convinsă de folosul lor, ele sunt observate, acolo însă unde lipsesce încrederea în măsurile preventive prescrise de autoritate, unde populaţia, în nesciinţă şi sub influenţa fatalismuluĭ, negligéză precauţiunile cele maĭ elementare, bólele epidemice se propagă cu repeḑiciune însemnată. Poporaţiunea rurală dintr'o mare parte a ţĕriĭ este decimată de bóle infecţióse, din causă că nu se ieaŭ la timp măsurĭ pentru limitarea lor; medicul de plasă nu este însciinţat la timp, şi chiar dacă vine în sat destul de timpuriŭ, sfaturile sale nu sunt ascultate, el nu póte să mérgă totdeauna din casă în casă pentru a povĕţuì direct pe toţĭ locuitoriĭ sănătoşĭ, ca să se feréscă de contact cu ceĭ bolnavĭ, şi însărcinéză cu acésta pe primar, care nu dă acesteĭ măsurĭ importanţă. Icĭ, colo, mediciĭ primarĭ de judeţe, cu concursul prefecţilor, aŭ imprimat instrucţiunĭ poporane asupra prevenţiuniĭ bólelor molipsitóre. Cele două persóne, carĭ ar puté îndemnà pe sătenĭ ca să nu expună copiiĭ lor la infecţiune, preotul şi învĕţătorul, n'aŭ adesea-orĭ nicĭ autoritatea, nicĭ bunavoinţă necesară; instituţiunea agenţilor sanitarĭ comunalĭ ruralĭ este nouă, n'a prins încă rădăcină, nu s'a putut introduce în tóte comunele; în mare parte eĭ maĭ sunt lipsiţĭ de autoritate şi chiar de noţiunile necesare pentru ca să pótă îndreptà acéstă stare de lucrurĭ. Multe comune rurale sunt lipsite de mijlóce, pentru ca să pótă plătì un agent sanitar comunal.

Prima regulă a prevenţiuniĭ bólelor infecţióse este *declaraţiunea obligatóre a bóleĭ,* şi tocmaĭ prescripţiunea relativă la declaraţiune nu

se observă. In comunele rurale, primarii în mare parte nu pricep importanţa declaraţiunii, şi raportéză despre ivirea bólelor infecţióse, după ce ele aŭ luat dejà un caracter epidemic şi aŭ causat multe decese; numaĭ cu multă stăruinţă din partea medicilor primarĭ şi a medicilor de plasă vom puté îndreptà acéstă neregularitate. In comunele rurale carĭ aŭ agenţĭ sanitarĭ comunalĭ, aceştia sunt obligaţĭ a se informà necontenit despre apariţiunea bólelor infecţióse, a face singurĭ declaraţiunea bóleĭ şi a luà singurĭ primele măsurĭ preventive. Dorinţa nóstră, ca fie-care comună rurală să aibă câte un agent sanitar, fost soldat sanitar, înzestrat cu óre-carĭ noţiunĭ elementare de igienă, nu se póte realisà decât cu încetul.

Plângerĭ despre negligenţa în declararea bólelor infecţióse nu se ivesc numaĭ la noĭ, ci şi în multe alte ţĕrĭ. Ultimele rapórte generale asupra serviciuluĭ sanitar al Imperiuluĭ Austrieĭ constată, că din unele bóle infecţióse nu se declară decât 30%, din altele numaĭ 50%.

Tóte cele-lalte măsurĭ preventive sunt subordonate declaraţiuniĭ bóleĭ. In comunele, unde administraţiunea nu este informată despre existenţa uneĭ bóle infecţióse, nu se ieaŭ şi nu se pot luà măsurĭ profilactice; este dar natural că şi a doua lucrare preventivă prescrisă de lege, *isolarea persóneĭ bolnave saŭ a caseĭ ocupate de bolnav*, nu se execută la timp şi regulat. In comunele rurale, contactul locuitorilor bolnavĭ cu ceĭ sănătoşĭ s'ar puté oprì maĭ lesne decât în oraşe, din causa depărtăriĭ maĭ marĭ între case; cu tóte acestea tocmaĭ prin sate bólele infecţióse se lăţesc iute, fiind-că obicĭnuit bolnavul nu se trimite la spital îndată după apariţiunea bóleĭ, nicĭ nu se cere primaruluĭ ca să trimită după medicul de plasă, ci se solicită maĭ întâiŭ concursul vecinilor; femeile cu copiĭ sănătoşĭ din casele vecine vin în casa în care se află bolnaviĭ; apoĭ cârciuma, localul de întrunire al sătenilor, devine lesne focarul din care bólele transmisibile iradiéză în tóte direcţiunile. Ţĕraniĭ se opun isolăriĭ caselor infectate, fiind-că ca nu corespunde cu ideia ce eĭ îşĭ fac despre causa şi originea bóleĭ. Aceeaşĭ opunere la isolarea bolnavilor o întâlnim în suburbiile mărginaşe ale oraşelor, locuite de agricultorĭ.

Ţĕranul negligéză şi astădĭ, ca la începutul seculuĭ XIX, regulele elementare de prevenţiune contra bólelor de carĭ sunt ameninţaţĭ copiiĭ sĕĭ, cu aceeaşĭ ignoranţă cu care negligéză apĕrarea vitelor sale în contra contagiuniĭ de la vitele bolnave ale altor sătenĭ.

In cele maĭ multe comune rurale, isolarea individuală a câte unuĭ bolnav în parte este imposibilă, şi se póte isolà numaĭ întrégă casa contaminată, dar acéstă isolare este tardivă şi incompletă. Popora-

ţiunii îi lipsesc noţiunile necesare, pentru ca să se apere singură, pentru ca să se facă isolare de bună voie, iar administraţiunea ordonă un simulacru de isolare. Şcóla rĕmâne adese-orĭ deschisă după apariţiunea primelor casurĭ ale bóleĭ, şi se închide numaĭ după ce maĭ mulţĭ şcolarĭ s'aŭ infectat unul de la altul.

Postarea de sentinelă la pórta caselor molipsite nu aduce nicĭ un folos, dacă poporaţiunea nu înţelege necesitatea sechestrăriĭ acestor case. In unele comune se însărcinéză cu acéstă pază un vătăşel, un nevoiaş pe care nu-l ascultă nimenĭ, un idiot incapabil a înţelege adevĕratul scop al acesteĭ însărcinărĭ; în alte comune se încredinţéză acéstă misiune unuĭ miliţian. Miliţianul, posta ca sentinelă în dreptul caseĭ, este saŭ indiferent saŭ fatalist; el nu crede în eficacitatea isolăriĭ şi nu oparesce pe femeile din vecinătate, cu copiiĭ în braţe, să intre în casa unde zace bolnavul, pentru a da ajutor. Cât stă medicul în comună stă şi miliţianul şi păzesce de formă casa infectată; după plecarea medicului încetéză paza. Nicĭ soldatul cu schimbul întrebuinţat ca sentinelă nu opresce transmiterea contagiuluĭ şi el singur intră în casa bolnavuluĭ, bea apă din casa infectată, mănâncă bucate din acea casă şi se infectă singur saŭ transmite bóla copiilor sĕĭ propriĭ. Adesea-orĭ mediciĭ primarĭ de judeţe cer pentru acéstă pază soldaţĭ din trupa permanentă carĭ, fiind bine disciplinaţĭ, pot aduce serviciĭ maĭ bune.

Acéstă cerere se póte împlinì numaĭ de rare orĭ; pe de oparte detaşarea acestor trupe este subordonată la formalităţĭ şi causéză cheltuelĭ, carĭ amână sosirea soldaţilor în comună; adăpostirea militarilor într'o comună infectată presentă alte dificultăţĭ, dar obstacolul cel maĭ mare este, că avem adesea-orĭ în acelaşĭ timp multe epidemiĭ în ţéră, şi dacă am voì să isolăm cu soldaţiĭ din trupele permanente pe toţĭ bolnaviĭ de bóle infecţióse, am întrebuinţà pentru acésta maĭ tóte aceste trupe şi le-am sustrage de la adevĕratul lor scop, din care causă Ministeriul de Răsboiŭ se opune la păzirea caselor contaminate cu soldaţĭ din trupa permanentă. Nu putem dar să dăm mare importanţă isolăriĭ prin sentinelă, şi trebue să insistăm în povĕţuirea poporaţiuniĭ asupra moduluĭ de transmitere a bóleĭ, să o convingem despre necesitatea de a se apĕrà singură prin oprirea contactuluĭ cu bolnaviĭ şi cu obiectele de carĭ s'aŭ servit bolnaviĭ. Numaĭ preoţiĭ culţĭ, învĕţătoriĭ consciinţioşĭ şi agenţiĭ sanitarĭ înzestraţĭ cu noţiunile necesare vor puté, cu timpul, luminà pe ţĕranĭ, vor puté modificà vederile lor asupra originiĭ bólelor. De o cam dată incumbă medicilor ruralĭ da-

toria a dobândì, înainte de tóte, încrederea sătenilor, pentru ca să-ĭ pótă povĕţuì cu succes despre prevenţiunea bólelor.

Isolarea individuală saŭ isolarea unuĭ copil bolnav, împreună cu mama sa sănătósă, nu este dificilă, dacă se află în apropiere un spital. Dacă spitalul este depărtat, atuncĭ transportarea bolnavuluĭ póte da ocasiune la infectarea cârciumilor şi hanurilor, la carĭ se opresce bolnavul în timpul transportuluĭ. S'a propus ca, la apariţiunea uneĭ epidemiĭ într'o comună lipsită de spital, să se înfiinţeze un fel de spital temporar, în care să se isoleze şi să se caute bolnaviĭ.

Deşì în comunele rurale se găsesce anevoie o casă bună gólă, deşì montarea uneĭ asemenea case, înzestrarea eĭ cu obiecte indispensabile este câte odată dificilă, se recomandă acéstă măsură ca folositóre.

Un alt neajuns, care aştéptă îndreptare, este numĕrul insuficient de spitale speciale permanente pentru isolare, lipsa de pavilióne separate de isolare pe lângă multe spitale judeţene, comunale şi ale Caseĭ Sf. Spiridon. In maĭ multe oraşe populate, instalaţiunile de isolarea bolnavilor sunt încă fórte imperfecte. Din spitalele rurale infiinţate de Stat pe basa legilor din aniĭ 1881 şi 1892, maĭ multe n'aŭ pavilióne de isolare.

In multe casurĭ, şcóla este mediul de propagare a bólelor infecţióse, şi de aceea se impune închiderea şcóleĭ, după apariţiunea bóleĭ care tinde a luà caracter epidemic. Este însă de recomandat, ca şcóla să nu se închidă fără necesitate, să se congedieze numaĭ şcolariĭ din casele în carĭ a apărut bóla, în tóte casurile când nu este temere de epidemie; dacă însă bóla se întinde, atuncĭ şcóla trebue să se închidă de timpurìŭ, ceea-ce nu se face tot-deauna.

In ceea-ce privesce *desinfectarea locuinţelor şi obiectelor infectate*, ea se face, în multe casurĭ, în comunele rurale, în mod superficial saŭ nicĭ de cum, din causă că medicul de plasă nu asistă tot-deauna până la terminarea operaţiuniĭ, ci se mărginesce obicĭnuit în darea prescripţiuniĭ despre modul desinfecţiunĭ şi apoĭ plécă. Pe alocurea pretinsa desinfectare constă în stropirea pereţilor şi soluluĭ cu o soluţiune slabă de acid carbolic. Desinfectantele cele maĭ active şi cele maĭ lesne de găsit, ca apa ferbinte, laptele de calce próspĕt, soluţiunea de săpun verde cu acid fenic, sunt rar întrebuinţate, şi rolul principal îl jócă o soluţiune de acid carbolic, care obicĭnuit se găsesce în farmacia comunală în cantitate insuficientă. Şi în acéstă privinţă aşteptăm îndreptarea neajunsurilor descrise de la înfiinţarea succesivă de agenţĭ sanitarĭ comunalĭ, aleşĭ dintre foştiĭ soldaţĭ sanitarĭ, carĭ vor primì instrucţiunĭ amănunţite de la mediciĭ de plasă. La desinfectare scapă

multe obiecte contaminate de curăţirea cea maĭ elementară şi servă apoĭ ca vehicul pentru transmiterea ulterióră a bóleĭ.

De la anul 1892 până astăḑĭ, multe comune urbane şi unele administraţiunĭ judeţene aŭ fost înzestrate cu aparate moderne de desinfectare, unele oraşe însă posedă asemenea aparate vechĭ şi imperfecte, altele sunt cu totul lipsite de aparate de desinfectare prin vaporĭ. Iar nu tóte primăriile, carĭ posedă asemenea aparate de bună calitate, dispun şi de mecanicĭ specialĭ pentru mânuirea lor, aflaţĭ în serviciul permanent şi exclusiv al aparatelor.

Ca în altă parte, s'aŭ făcut în ceĭ din urmă 6 anĭ şi în Institutul de Patologie şi Bacteriologie din Bucurescĭ încercărĭ repetate de desinfectare prin formol (formalina, aldehid formic); resultatele acestor experimente cu diferitele aparate cunoscute până astăḑĭ nu sunt satisfăcĕtóre, nu ne permit ca să ne servim exclusiv de formol pentru desinfectarea obiectelor contaminate, fără concursul unuĭ alt metod de desinfectare.

La propagarea bólelor infecţióse contribuesc şi cadavrele victimelor acelor bóle. Regulamentul pentru prevenţiunea bólelor infecţióse prescrie precauţiunile necesare: desinfectarea cadavruluĭ, închiderea luĭ într'un sicrìŭ curînd după mórte şi transportarea luĭ la cimitir într'un sicrìŭ închis. Aceste măsurĭ se execută în puţine comune urbane; medicul verificator de decese nu asistă tot-ḑeauna în persónă la disinfectarea cadavruluĭ, la închiderea luĭ urgentă în sicrìŭ, la transportarea luĭ urgentă la casa mortuară din cimitir, pentru ca să se pótă începe desinfectarea locuinţeĭ contaminate cu obiectele aflate într'însa, înainte de îmmormîntarea victimeĭ; în comunele rurale, primarul nu are destulă autoritate, pentru ca să pótă oprì lăsarea sicriuluĭ deschis în tot timpul ceremonieĭ funebre, ca să interḑică femeilor cu copiĭ în braţe intrarea la cadavrul nedesinfectat şi în camera nedesinfectată; el nu distinge între obiceiurĭ şi între prescripţiunĭ bisericescĭ şi nu se atinge de procedările usitate, fiind-că nicĭ el nu crede în eficacitatea măsurilor de poliţie sanitară. Tot satul vine la pomenĭ carĭ se fac în casa saŭ în curtea contaminată, şi de acolo contagiul se rĕspândesce prin tótă comuna. Preoţiĭ carĭ ar puté îndreptà aceste rele staŭ indiferenţĭ, şi trebue să vină o nouă generaţiune de preoţĭ maĭ culţĭ, carĭ vor contribuì la luminarea sătenilor. De o camdată aşteptăm o mică îndreptare a neregularităţilor descrise de la activitatea agenţilor sanitarĭ ruralĭ; acéstă instituţiune nouă va devenì numaĭ atuncĭ folositóre, când mediciĭ primarĭ de judeţe şi mediciĭ de plasă se vor ocupà de

instruirea agenţilor sanitarĭ, ceea-ce până acum s'a făcut în puţine judeţe.

O măsură ulterióră, menită a preveni epidemiile, a împuţină focarele de infecţiune, constă în căutarea bolnavilor. Bolnavul aflat sub îngrijirea unuĭ medic, supus unuĭ regim terapeutic şi igienic, nu devine aşà lesne isvorul altor infecţiunĭ ca acela care este lăsat în voia întîmplăriĭ, care este căutat de babe cu buruenĭ şi descântece şi carĭ babe transportă germenele bóleĭ din casă în casă. Poporaţiunea rurală a început să aibă încredere în spitale, să priméscă de bună voie isolarea în spital; din an în an se îmmulţesce numĕrul spitalelor şi personaluluĭ spitalelor este dat ca, prin purtarea umană, prin blândeţea faţă cu ţĕran, să arate poporaţiuniĭ rurale, că spitalul este înfiinţat pentru folósele eĭ, că medicul este pus în serviciul ţĕrănimiĭ, fiind plătit şi din contribuţiunea ţĕranilor.

Vagónele de călĕtorĭ ale căilor ferate se contaminéză adesea orĭ prin călĕtorĭ bolnavĭ de bóle infecţióse. Este dar necesar ca ele să fie după fie-care călĕtorie curăţite cu îngrijire şi din când în când disinfectate; ca medicii căilor ferate să fie consultaţĭ asupra acestor curăţirĭ şi desinfectărĭ. La noĭ este maĭ veche regula de a se desinfectà după fie-care întrebuinţare şi sub controlul veterinarilor competenţĭ vagónele în carĭ s'aŭ transportat vite; ea datéză cam de la anul 1880; în vreme ce desinfectarea periodică a vagónelor de călĕtorĭ, după indicaţiunile medicilor căilor ferate, este de dată maĭ nouă. La noĭ serviciul medical al căilor ferate a fost înfiinţat în anul 1872, când ele încă aparţineaŭ uneĭ societăţĭ de acţionarĭ, şi erà condus de doctorul G. Darvari, iar de la anul 1880, de la crearea Direcţiuniĭ române a căilor ferate până astăḑĭ, a fost încredinţat doctoruluĭ Er. Clement, ca medic şef, care astăḑĭ dirigéză lucrările a 61 medicĭ de cale ferată. Vagónele de călĕtorĭ se desinfectéză la noĭ cel puţin odată pe lună: cele de clasa I şi II cu formol, cele de clasa III prin spĕlarea cu soluţiunĭ desinfectante. Vagónele de vite se desinfectă după fie-care transport sub controlul veterinarilor de gară, conform regulamentuluĭ asupra transportuluĭ de animale şi de producte animale brute.

Măsura recomandată în ceĭ din urmă 3—4 anĭ de presă şi de congresele internaţionale de igienă, ca să se destine pentru transportarea de bolnavĭ afectaţĭ de bóle infecţióse vagóne orĭ compartimente speciale, isolate, carĭ vor fi imediat desinfectate, este greŭ de realisat, fiind-că aceştĭ bolnavĭ rare orĭ declară bóla lor; acéstă măsură aĭ fost întrodusă de puţine administraţiunĭ de cale ferată; la noĭ ea se aplică în casurile rare, când bolnavul declară bóla, orĭ când ceĭ-lalţĭ

călĕtorĭ o cer. Asemenea se generaliséză încet aşezarea de scuipătorĭ moderne în interiorul vagónelor şi în salele de aşteptare, interḑicerea de a maĭ scuipà pe jos în vagon, în sala de aşteptare şi în gară, măturarea vagónelor şi salelor de aşteptare cu mătura udă. In acéstă privinţă Ministeriul Lucrărilor publice al regatuluĭ Prusieĭ a luat o măsură, care merită ca să fie imitată, prin ordonanţa din 17 Noemvrie 1897; el a prescris modul de curăţire a salelor de aşteptare şi a vagónelor şi metódele de desinfectarea vagónelor, precum şi timpul când are să fie desinfectate.

Cunóscem numaĭ cu aproximaţiune numĕrul bolnavilor din tótă ţéra, carĭ suferă de bóle infecţióse. Numĕrul casurilor declarate nu exprimă tótă întinderea acestor bóle; mare parte din numĕrul bolnavilor nu ajunge la cunoscinţa primarilor. Deşì se declară tóte decesele, nu se înregistréză în comunele rurale causele deceselor, ast-fel chiar numĕrul morţilor de aceste bóle este numaĭ cu aproximaţiune exact. Din an în an se culege cu maĭ multă îngrijire statistica deceselor de bóle infecţióse, şi numĕrul crescênd al acestor decese nu exprimă în mod cert o crescere reală, ci ea póte fi şi resultatul înregistrăriĭ maĭ exacte.

Numĕrul deceselor de bóle infecţióse acute, înregistrate în ceĭ 7 anĭ de la 1891—1897 a fost:

In anul 1891	4.584
» » 1892	4.480
» » 1893	5.396
» » 1894	8.841
» » 1895	6.103
» » 1896	8.476
» » 1897	9.048

Vom studià fie-care bólă infecţiósă în parte.

Scarlatina, Pojarul, Tusea convulsivă şi Disenteria epidemică.

Până în a doua jumătate a seculuĭ XVIII, autoriĭ aŭ confundat scarlatina cu pojarul, cu febra miliară şi chiar cu difteria, bóle carĭ aŭ apărut adese-orĭ ca epidemiĭ în Europa în tot evul mediŭ, ca şi în timpul modern. Nu cunóscem originea şi patria acestor bóle.

Scarlatina (Cochinadă) este o febră eruptivă specială, contagiósă, însoţită de o inflamaţiune a faringeluĭ, maĭ ales a tonsilelor, maĭ mult saŭ maĭ puţin violentă şi caracterisată pe piele prin puncte roşiĭ, la început isolate, maĭ târḑiŭ unite între dînsele spre a formà pete marĭ, roşiĭ, ce acoperă pielea în total saŭ înparte; erupţiunea este urmată

de descamaţiunea epidermuluĭ. Scarlatina se deosebesce de pojar (de coriŭ) prin prodromiĭ sĕĭ, prin inflamaţiunea faringeluĭ, prin caracterul erupţiuniĭ, prin fenomenele ce o însoţesc, prin modul descamaţiuniĭ, prin nefrita consecutivă şi prin prognosa care este la scarlatină în general maĭ gravă.

Prima descripţiune corectă a scarlatineĭ este aceea a luĭ Sydenham (1624—1689), apoĭ aceea a luĭ Morton (pe la finele secoluluĭ XVIII).

In România, Austro-Ungaria, Germania, Scandinavia, Rusia, Anglia, Belgia, Olanda, Italia, scarlatina este astădĭ frecuentă.

In România scarlatina a maĭ fost, în prima jumătate a secoluluĭ XIX, adesea orĭ confundată cu pojarul (coriul, morbili, rugeola). Există descântece vechĭ şi doctorìĭ poporane contra pojaruluĭ, nu însă contra scarlatineĭ. C. Vèınav dice în *Rudimentum Physiographiae Moldaviae*, 1836, că în Moldova este: Scarlatina rarissima, Morbilli nunquam ocurrunt.

Microorganismul care produce scarlatina nu este încă cunoscut. Litton (1881), V. Babeş (1883), Loefler (1884) aŭ găsit în corpul scarlatinoşilor, maĭ ales în exudatele inflamatoriĭ, streptococĭ, carĭ nu constituesc adevĕratul germene al scarlatineĭ şi care probabil se asociéză cu acel germene încă necunoscut. V. Babeş atribue acestor streptococĭ un rol important în patogenia scarlatineĭ, fără a afirmà că eĭ sunt causa scarlatineĭ. Contagiul scarlatineĭ se transmite probabil prin epidermul exfoliat în ultimul stadiŭ al bóleĭ şi în convalescenţă, prin vestminte şi aşternuturĭ, şi prin alimente carĭ s'aŭ aflat în localele ocupate de bolnavĭ, precum lapte crud nefiert, prin urina bolnavuluĭ, prin scuipatul şi flegmele luĭ.

Măsurile profilactice în contra transmiteriĭ contagiuluĭ constaŭ în separaţiunea sănătoşilor de ceĭ bolnavĭ, în ventilaţiunea prelungită şi în desinfectarea localelor unde eĭ aŭ zăcut, a aşternuturilor, pânzeturilor şi vestmintelor de carĭ s'aŭ servit, a cadavrelor persónelor carĭ aŭ murit de scarlatină, în oprirea copiilor convalescenţĭ de scarlatină de a frecuentà şcóla în cea dintâĭ lună după terminarea bóleĭ, în oprirea în general de la frecuentarea şcóleĭ a copiilor din familiile în carĭ se aflà alţĭ copiĭ afectaţĭ de scarlatină.

Pojarul (Ilerul, Coriul, Morbilli, Rugeola) este febra eruptivă cea maĭ contagiósă, cunoscută peste tot pămîntul, fórte frecuentă în România şi în ţĕrile vecine cu România. Ea se deosebesce de scarlatină, în stadiul invasiuniĭ, prin congestiunea şi secreţiunea catarală a conjunctiveĭ ochilor şi a membraneĭ mucóse a nasuluĭ şi a organelor respiratoriĭ; în stadiul erupţiuniĭ prin pete caracteristice, micĭ, circulare, separate

unele de altele. V. Babeş a descris Pneumonia catarală (lobulară) specifică care însoţesce pojarul; microorganismul care-l produce nu este încă cunoscut. Muciĭ nasalĭ, scuipatul şi flegmele bolnavuluĭ mijlocesc transmiterea bóleĭ. Pojarul se transmite şi se întinde maĭ lesne şi maĭ repede decât scarlatina. Măsurile preventive contra pojaruluĭ sunt identice cu acelea contra scarlatineĭ.

Tusea convulsivă (Tusea măgăréscă) este o bólă contagiósă a copiilor, care de multe orĭ devine epidemică. In istorie o găsim pentru prima óră menţionată într'un mod clar, care nu lasă nicĭ un dubiŭ asupra naturiĭ bóleĭ, în anul 1578, când Baillou a descris o epidemie de tuse convulsivă din Paris (Tussis quinta seu quintana, quod certis horis repetit). Tusea convulsivă este astăḑĭ frecuentă în România; în tótă Europa ea a luat pe la finele secoluluĭ XIX o întindere epidemică maĭ mare decât în aniĭ precedenţĭ.

Contagiul se găsesce în scuipatul şi în materiile expectorate de bolnav, în muciĭ laringeluĭ. Germenele bóleĭ este încă necunoscut.

Singura măsură profilactică ce putem luà în contra tuseĭ convulsive epidemice este oprirea copiilor afectaţĭ de dînsa de la frecuentarea şcóleĭ, şi în stabilimentele, unde sunt aglomerate multe persóne, separarea consecuentă a bolnavilor de ceĭ sănătoşĭ.

Disenteria epidemică erà cunoscută dejà luĭ Hipocrate; o găsim descrisă la Aretaeu, Celsu, Archigene, Galenu, Caeliu Aurelian. De o potrivă cu bólele malarice (palustre), ea posedă o extensitate şi intensitate maĭ mare în ţĕrile călduróse decât în cele temperate. Mediciĭ englesĭ Annesley, Hunter, Gordon deosebesc şi o formă malarică a disenterieĭ, care a fost observată şi în România şi descrisă de M. G. Obedenaru.

Disenteria infecţiósă apare în formă epidemică adese orĭ în timpul răsbóielor în armate, în campamente (lagăre), în fortăreţe închise, de maĭ rare orĭ în timp de pace între poporaţiunea civilă, în casarme şi penitenciare. Istoria disenterieĭ epidemice este dar legată de istoria răsbóielor, de la marea epidemie din Atena, din timpul răsboiuluĭ pelopones, până la răsboiul franco-german din aniĭ 1870—1871 şi până la răsboiul ruso-român-turc din aniĭ 1877—1878, în care armata rusă a suferit mult de disenterie. La noĭ se observă câte odată epidemiĭ locale de disenterie în comunele rurale, ocasionate prin alimentaţiunea rea.

Apa de bĕut alterată prin materiĭ organice descompuse, maĭ cu osebire prin excremente, alimentaţiunea rea, insuficientă, indigestă, sunt cause predisponente ale disenterieĭ epidemice. Formele maĭ grave ale disenterieĭ, maĭ cu osebire afecţiunile crupóse şi difterice ale intesti-

nuluĭ gros, sunt contagióse. Contagiul inheră materiilor fecale şi se transmite prin latrine şi scaunele de nópte, prin încălţăminte şi prin aşternutul mânjit cu dejecţiunile bolnavilor şi prin fructe căḑute pe pămîntul infectat cu excremente. Până astăḑí nu s'a putut descoperì microorganismul specific care produce disenteria.

Entero-hepatita supurată, descrisă de V. Babeş şi Zigura, se distinge de disenterie prin sediul şi prin caracterele anatomo-patologice.

Prevenirea disenterieĭ infecţióse constă maĭ ales în curăţenie.

Disenteria se confundă adesea-orĭ în practica medicală şi în statistica sanitară cu gastro-enterita; amândouĕ bólele se disting una de alta prin sediul, prin caracterele clinice şi anatomo-patologice.

Gastro-enterita este causa cea maĭ frecuentă a morţiĭ premature a copiilor micĭ, provocată prin nutrirea lor viţiósă, prin alăptarea insuficientă, prin înlocuirea prea timpurie a lapteluĭ matern prin alimente grele, prin înţărcarea pripită, fără pregătire prealabilă şi nutrirea iraţională a copiilor după înţărcare, prin lipsa de lapte de vacă saŭ de capră, prin fermentarea lapteluĭ de vacă rĕŭ conservat, prin mâncărĭ grele de post, nepotrivite cu etatea copiluluĭ, prin fructe necópte. Gastro-enterita copiilor este în comunele rurale tot atât de frecuentă ca în cele urbane, dar nu cunóscem numĕrul deceselor din sate, provocate prin acéstă bólă, căcĭ causele deceselor se înregistréză numaĭ în oraşe; dar chiar în comunele urbane, acéstă înregistrare nu se face exact, din causă că adesea-orĭ se stabilesce diagnosa după mórtea copiluluĭ şi bóla se confundă cu disenteria şi cu alte afecţiunĭ analóge. Un contingent mare la aceste decese daŭ copiiĭ propriĭ aĭ doicelor.

V. Babeş şi Alexandrescu aŭ descris rolul ce Bacilul coli com. jócă în etiologia gastro-enteriteĭ infecţióse, a gastro-enteriteĭ copiilor.

Prevenţiunea gastro-enteriteĭ copiilor micĭ aparţine móşelor, carĭ ar trebuì să povĕţuéscă pe clientele lor despre crescerea raţională a copiilor; dar, pe de o parte, chiar multe móşe nu posedă noţiunile elementare despre igiena primeĭ copilăriĭ, pe de alta, clientela móşelor este fórte restrînsă; móşele comunale urbane şi maĭ ales cele rurale sunt de rare-orĭ chemate la facerĭ, căcĭ marea majoritate a poporaţiuniĭ sărace din oraşe şi maĭ tótă poporaţiunea rurală preferă la moşit asistenţa móşelor empirice, a babelor.

După tabela statistică alcătuită de A. Kaminski, capul serviciuluĭ statistic la Direcţiunea sanitară, s'a înregistrat în tótă ţéra, în aniĭ 1886 până la 1899, următorul numĕr de bolnavĭ şi morţĭ de Scarlatină Pojar, Tuse convulsivă, Disenterie epidemică:

Anul	*Scarlatină* Bolnavĭ	*Scarlatină* Morţĭ	*Pojar* Bolnavĭ	*Pojar* Morţĭ	*Tuse convulsivă* Bolnavĭ	*Tuse convulsivă* Morţĭ	*Disent. epidem.* Bolnavĭ	*Disent. epidem.* Morţĭ
1886	2.880	550	3.089	323	5.580	183	1.177	101
1887	5.464	1.088	9.896	1.291	6.005	332	4.373	611
1888	7.041	1.574	3.227	268	3.389	190	3.359	378
1889	1.937	446	6.600	352	3.127	189	1.033	109
1890	1.416	295	13.614	1.055	3.928	199	1.922	185
1891	3.402	713	2.998	360	9.325	776	2.249	233
1892	4.174	829	6.057	402	30.083	808	2.411	384
1893	—	1.620	—	875	—	613	—	200
1894	—	3.638	—	2.568	—	495	—	232
1895	8 278	2.080	10.374	729	8.633	488	2.505	284
1896	7.109	1.773	4.401	361	12.534	623	2.609	349
1897	3.601	889	5.457	452	15.174	1.178	1.167	97
1898	2.922	727	32.315	2.0,9	19.639	1.482	464	17
1899	8.318	2.046	37.128	1 954	15 073	706	5.270	547

Dacă facem comparaţiune între frecuenţa acestor bóle şi finitul lor letal în alte state şi la noĭ, după ultimele date statistice publicate, constatăm că, în raport cu numĕrul locuitorilor, este la noĭ încă mare numĕrul deceselor de Scarlatină şi de Pojar, în privinţa cărora ne întrece numaĭ Austria, Ungaria şi Alsacia-Lorania. In anul 1896 aŭ murit în Ungaria 7.756 persóne de Scarlatină, 12.204 de Tuse convulsivă, 3.041 de Disenterie; în Belgia 1.003 de Scarlatină, 3.134 de Pojar, 3.290 de Tuse convulsivă, 278 de Disenterie; în anul 1898 în Austria 14.875 de Scarlatină, 13.695 de Pojar, 10.402 de Tuse convulsivă, 3.302 de Disenterie; în Italia 4.476 de Scarlatină, 5.443 de Pojar; în regatul Saxonieĭ 498 de Scarlatină, 715 de Pojar, 627 de Tuse convulsivă; în Olanda de Scarlatină şi Pojar împreună 944, de Tuse convulsivă 1.357 persóne; în Alsacia-Lorania (1.641.000 locuitorĭ) în anul 1899 de Scarlatină 32, de Pojar 833, de Tuse convulsivă 516 persóne. In ceea-ce privesce Disenteria epidemică, nu putem face comparaţiune î ntr România şi tóte ţĕrile străine numite, căcĭ în statistica Italieĭ, Saxonieĭ şi a Ţĕrilor-de-jos figureză decesele de Disenterie la un loc cu cele de Gastro-enterită; în Italia în anul 1897 cu un numĕr de 99.622, în Saxonia în anul 1898 cu 25.984, în Ţĕrile-de-jos, tot în anul 1898, cu 9.035. La noĭ Gastro-enterita se înregistreză numaĭ în oraşe, unde ea a produs, în anul 1897, 1.849 decese, în Alsacia-Lorania, în anul 1899, 4.993 decese. Acéstă lacună în organismul statisticeĭ nóstre sanitare este pe cale a fi îndreptată, prin înregistrarea causeĭ deceselor şi în comunele rurale; ea are importanţă mare, fiind-că gastro-enterita este causa predomnitóre a morţiĭ premature a copiilor micĭ.

Dacă comparăm numĕrul deceselor de Scarlatină, Pojar, Tuse convulsivă şi Gastro-enterită din Bucurescĭ şi din alte oraşe marĭ, dobândim tabela următóre:

Bucurescĭ	a. 1898,	282.071	loc.	105	decese de Scarl.	166	de Pojar,	104	de Tuse convuls.	539	de Gastro-enterită.
„	1899	„	„	266	„ „	31	„	46	„	723	„
St.-Petersburg	1899	1.160.857	„	518	„ „	701	„	318	„	3.980	„
Moscova	„	988.614	„	387	„ „	378	„	119	„	5.144	„
Londra	„	4.586.752	„	398	„ „	2.143	„	1.720	„	7.706	„
Liverpool	„	634.212	„	162	„ „	319	„	307	„	1.183	„
Berlin	„	1.747.903	„	651	„ „	530	„	655	„	4.417	„
Hamburg	„	663.073	„	35	„ „	9	„	193	„	1.052	„
München	„	407.307	„	4	„ „	29	„	601	„	1.980	„
Viena	„	1.606.629	„	266	„ „	725	„	183	„	3.373	„
Budapesta	„	666.722	„	337	„ „	239	„	28	„	1.168	„
Paris	„	2.511.699	„	227	„ „	975	„	412	„	3.203	„
Londra	„	466.767	„	28	„ „	27	„	27	„	460	„
Marseille	„	447.344	„	4	„ „	215	„	16	„	1.013	„
Bruxelles	„	545.560	„	36	„ „	272	„	53	„	1.098	„
Roma	„	512.433	„	58	„ „	348	„	48	„	815	„
Torino	„	344.203	„	2	„ „	32	„	130	„	396	„
Madrid	„	470.283	„	72	„ „	292	„	103	„	?	„

Influenţa.

Influenţa, Gripa epidemică, apare în tóte ţĕrile din când în când, ca epidemie fórte întinsă şi chiar ca pandemie. Descripţiunile cele maĭ vechĭ despre epidemiile de influenţă, epidemiile catarale ivite în Italia, Germania şi Anglia, datéză de la 1173, datele cele maĭ vechĭ despre pandemiile de influenţă din anul 1510. In literatura medicală română, influenţa este menţionată pentru prima óră ca bólă observată în ţéră în anul 1836 de C. Vĕrnav (Rudimentum Physiographiae Moldaviae), subt numele de «Influenza (Grippa).»

Contagiul bóleĭ se lăţesce lesne şi repede; germenele bóleĭ se aflâ în secreţiunile nasale şi bronchice. La noĭ, ca şi în altă parte, s'aŭ observat câte treĭ forme clinice ale influenţeĭ: forma catarală, cea intestinală şi cea nervósă; forma catarală devine adesea-orĭ mortală prin pneumonie. Bacteriile influenţeĭ aŭ fost isolate de maĭ mulţĭ autorĭ; în epidemia din aniĭ 1889—1890 le-a descris şi V. Babeş. Bacteriile influenţeĭ se asociéză adesea-orĭ cu alţĭ microbĭ, carĭ produc diferite complicaţiunĭ.

Deşĭ în ceĭ din urmă 25 anĭ s'aŭ observat în România maĭ multe epidemiĭ de influenţă, din carĭ unele grave, nu posedăm date statistice asupra întinderiĭ şi numĕruluĭ victimelor lor, din causă că legile şi regulamentele nu prescriŭ declaraţiunea obligatóre a influenţeĭ. În Austria aŭ fost înregistrate, în anul 1899, 1.445 decese de influenţă.

Febra puerperală.

Bólele septice, bólele infecţióse ocasionate prin plăgĭ (rănĭ) aŭ fost cunoscute dejà în anticitate. In colecţiunea scrierilor Hipocratice găsim dejà dinstincţiunea între Erisipelul idiopatic şi cel traumatic şi menţiunea gangreneĭ rănilor; Celsiu, Galeniu, Avicenna, chirurgiĭ şcóleĭ Salernitane Guido de Cauliaco şi de Vigo, chirurgiĭ secoluluĭ XVI şi XVII, maĭ ales Paracelsu şi Paré, aŭ descris bólele infecţióse vulnerare, în conformitate cu ideile timpuluĭ în care aŭ trăit; dar numaĭ după ce, în anul 1867, I. Lister a stabilit principiul asepsieĭ chirurgicale, rănile aŭ pierdut din periculositatea lor.

Febra puerperală n'a fost considerată ca bólă vulnerară decât în mod trecĕtor în secolul XVII.

Febra puerperală este o bólă septică, produsă prin întroducerea în organismul femeeĭ lehuze a unuĭ ferment septic. Nu numaĭ faţa internă a uteruluĭ, care după eliminarea placenteĭ presentă o rană întinsă, este o pórtă largă pentru intrarea în sânge a virusuluĭ septic, a microorganismelor carĭ daŭ nascere uneĭ infecţiunĭ generale a corpuluĭ, ci şi contusiunile şi rupturile coluluĭ uteruluĭ, ale vagineĭ şi ale părţilor externe, înlesnesc inoculaţiunea materiilor putrede, care este causa febreĭ puerperale.

Febra puerperală erà dejà cunoscută luĭ Hipocrate, care a observat-o la Thasos în formă de epidemie. Celsiu, Galeniu, Avicenna şi mediciĭ evuluĭ mediŭ n'aŭ adăogat nimic la observaţiunile luĭ Hippocrate. In secolul al XVII găsim pentru prima óră o aplicaţiune maĭ raţională a acesteĭ bóle în scrierile luĭ Willis («De febribus», Amstelod. 1682), care o pune în raport cu lesiunile uteruluĭ şi cu un miasma veninos. Sydenham o clasifică între febrele putrede. De la finele seculuĭ al XVII, când s'aŭ înfiinţat cele dintâĭ maternităţĭ, febra puerperală devine maĭ frecuentă, etiologia eĭ a rĕmas însă întunecósă până la Semmelweiss, care în anul 1846 a constatat, că mediciĭ şi studenţiĭ carĭ, venind din laboratoriile de anatomie în clinica obstetricală din Viena, aŭ asistat femeile la facerĭ, fără o curăţire prealabilă radicală a mânilor, aŭ provocat febra puerperală prin importarea materiile cadaverice în organele genitale ale femeilor leuze. Semmelweiss, în calitate de asistent clinic, a întrodus în anul 1847 spĕlarea obligatóre a mânilor cu apă chlorată, şi în urma acesteĭ măsurĭ a scădut repede frecuenţa febreĭ puerperale. Semmelweiss a considerat însă infecţiunea cadaverică ca singura causă a febreĭ puerperale, igno-

rând că transmiterea materiilor septice se mijlocesce nu numaĭ prin mânile mediculuĭ şi ale móşeĭ, ci şi prin vestminte, instrumente, bureţĭ, prin pânzeturĭ necurate, póte şi prin atmosfera infectată care intră în vagină şi uter, şi prin putreḑirea ţesăturilor organice rĕmase în vagină şi în uter. Maĭ târḑiŭ Hervieux, P. Dubois, Depaul, Tarnier, C. de Braun, Gusserow, Schröder şi alţiĭ, aŭ arătat diferitele modurĭ de importaţiune a virusuluĭ febreĭ puerperale, şi Pasteur, Doléris, Chauveau, Arloing, Fraenkel, Cornil şi V. Babeş, Grawitz, de Barry, Buchner, Leber, Marmoreck, Van de Velde, ş. a. aŭ descris şi aŭ cultivat microorganismiĭ patogenĭ carĭ circulă în sângele femeilor afectate de febră puerperală şi al bolnavilor de alte bóle vulnerare, stafilococĭ piogenĭ şi streptococĭ.

Singura măsură prin care prevenim febra puerperală constă în tratamentul aseptic al faceriĭ şi al lehuzieĭ, în curăţenia scrupulósă a personaluluĭ care servă pe lehuză şi în desinfectarea radicală a tuturor obiectelor, maĭ ales a pânzeturilor şi a obiectelor de aşternut, întrebuinţate de femeia gravidă în momentul faceriĭ saŭ în timpul lehuzieĭ. Móşele sunt povĕţuite asupra faptuluĭ, că simpla spĕlare cu săpun a mânilor şi a instrumentelor nu depărtéză de la ele materiile virulente, că cantitatea cea maĭ mică a substanţelor organice descompuse, aflate subt unghiile mânilor, pe bureţĭ şi pe alte obiecte carĭ vin în contact cu părţile genitale ale lehuzeĭ, póte provocà febră puerperală, că vestmintele cu carĭ móşa erà îmbrăcată, în timpul când a asistat o lehuză infectată de febră puerperală, pot transmite acéstă bólă uneĭ alte lehuze, că soluţiunile desinfectante slabe şi desinfecţiunea superficială executată în pripă sunt periculóse, din causă că provócă numaĭ ilusiunĭ.

Tractamentul aseptic al lehuzieĭ este costisitor, şi din acéstă causă este necesar, ca materialul antiseptic să se pună la disposiţiunea móşelor însărcinate cu căutarea femeilor sărace, plătindu-se din fondurile comunale saŭ judeţene.

Móşele maĭ vechĭ nu posedă tot-deauna cunoscinţe asupra moduluĭ de a prevenì febra puerperală, de aceea la câte 2, 3 anĭ se adună tóte móşele dintr'un judeţ orĭ oraş mare pentru 2 ḑile, în care timp li se fac 2 saŭ 3 conferinţe asupra tratamentuluĭ modern al facerilor şi al lehuzieĭ.

In Institutele de nascere se preîntîmpină epidemiile de febră puerperală prin curăţenia scrupulósă, prin sterilisarea prostirelor şi a altor pânzeturĭ, imediat înaintea întrebuinţăriĭ, expunêndu-se acţiuniĭ aeruluĭ uscat ferbinte, printr'o sobă construită special pentru acésta

(C. Braun), prin isolarea tuturor lehuzelor la carĭ a apărut febre, prin desinfectarea părţilor genitale.

Manualul, carte de învĕţătură pentru móşe, conţine regulele amănunţite de asepsia necesară pentru móşe, pentru veştmintele, mânile, instrumentele lor, pentru tóte persónele carĭ îngrijesc pe lehuză, pentru însăşĭ lehuza, corpul eĭ, părţile genitale, aşternutul, rufele, obiectele de pansament. Prevenirea febreĭ puerperale constă, maĭ ales, în îmmulţirea móşelor eşite din şcóle speciale, în formarea de móşe rurale numeróse, pentru ca să se pótă treptat înlăturà móşele empirice, babele. Chiar în oraşe, numĕrul femeilor lehuze asistate de móşe eşite din şcóle de moşit este mic, în raport cu cele carĭ nasc cu ajutorul de femeĭ fără învĕţătură, de móşe empirice. In comunele rurale nu se găsesc móşe în numĕr suficient, şi o să maĭ trécă un timp óre-care până când ţĕranca va dobândì încredere în móşa funcţionară, care face pe cucóna, şi care nu este de nicĭ un folos, dacă nu-şĭ schimbă obiceiurile. Numĕrul deceselor de febră puerperală înregistrate în comunele urbane este mic, din causă că mare parte din acele decese se înscriŭ sub alte denumirĭ, precum: metrită, perimetrită, peritonită, pelvi-perimetrită, accidente de facerĭ, etc.

In anul 1895 s'aŭ înregistrat în tóte comunele urbane din România 82 decese de febră puerperală; în anul 1896, 97; în anul 1897, 58 decese de febră puerperală.

In Italia s'aŭ înregistrat, în anul 1896, 1.306; în Anglia 2.053 decese de febră puerperală; în Prusia, în anul 1896, în oraşe 1.154, la ţéră 2.877 decese, în anul 1897, în oraşe 1.057, la ţéră 2.678 decese; in imperiul Austrieĭ, în anul 1898, 2.005, în anul 1899, 2.409 decese de febră puerperală.

Febra tifoidă.

Febra tifoidă (Tifoidul, Lingórea, Dothienenteria, Tifosul abdominal, Ileotifosul) este bóla infecţiósă cea maĭ rĕspândită peste tótă faţa pămîntuluĭ, obicĭnuit endemică; ea apare câte odată într'o localitate în mod epidemic, fiind caracterisată prin febra continuă, prin ulceraţiunea placelor luĭ Payer şi a foliculelor închise ale intestinelor, prin umflătura ganglionilor limfaticĭ aĭ mesenteruluĭ şi aĭ splineĭ, câte odată şi prin bronchită şi prin lesiunĭ ale parenchinuluĭ, ale ficatuluĭ şi ale rinichilor. In scrierile medicale ale antichităţiĭ şi ale evuluĭ mediŭ nu găsim nicĭ o descripţiune, nicĭ o menţiune a acesteĭ bóle, ceea-ce nu ne dă dreptul a conchide, că în acele timpurĭ febra tifoidă n'a existat.

Febra pestilenţială şi febra putredă malignă din secolul XVI şi XVII se par a fi fost febra tifoidă; febra nervósă, febra intestinală şi febra mucósă a secoluluĭ XVIII şi febra ataxică descrisă la începutul secoluluĭ XIX sunt absolut identice cu acéstă bólă.

In România, febra tifoidă este de mult cunoscută sub numire de Lingóre. In literatura medicală română o întâlnim pentru prima óră în anul 1836 la C. Vĕrnav (Rudimentum Physiographiae Moldaviae), care a observat-o în Moldova: febres nervosas et nervoso-putridas, febres biliosas, febres gastricas. Diagnosa febreĭ tifoide a devenit sigură în urma progreselor anatomieĭ patologice, în urma lucrărilor clasice ale medicilor francesĭ Cloquet, Andral, Bretonneau şi Louis, ale luĭ Schönlein din Berlin şi Rokitanscky din Viena. Louis a fost cel dintâiŭ care s'a servit de numele de «febră tifoidă» (1829), Schönlein cel dintâiŭ care, prin denumirea de «Abdominal—oder Ganglien-Typhus», a desemnat localisaţiunea bóleĭ. Klebs şi Eberth aŭ cultivat şi aŭ descris, în anul 1880, bacilul febreĭ tifoide, beţişor scurt cu extremităţĭ rotunḑite, găsit atât în membrana mucósă a intestinuluĭ subţire precum şi în sângele bolnavilor de febră tifoidă, în glandele limfatice ale mesenteruluĭ, în splină, ficat şi rinichĭ. Acest bacil este provĕḑut cu câte 10—18 ciliĭ; el póte trăi în apă, în lapte, în excremente.

Febra tifoidă a cailor nu este identică cu a omuluĭ.

Febra tifoidă se nasce în cele maĭ multe casurĭ din causa locală, ca o bólă endemică, între locuitoriĭ uneĭ singure case saŭ unuĭ complex maĭ mic de case. Ea nu este o bólă exclusiv a săracilor; aglomeraţiunea, miseria fisică şi morală nu predispun la nascerea eĭ. Purtătoriĭ contagiuluĭ tifoid sunt excrementele şi ţesăturile mortificate ale intestinelor, provenite de la bolnaviĭ carĭ sufer de febra tifoidă. Depărtarea viţiósă şi incompletă a excrementelor din locuinţele şi din vecinătatea lor, infectarea cu ele a apelor de bĕut, de spĕlat, înlesnesce nascerea febreĭ tifoide; germele eĭ se póte transmite prin intermediul mânilor, vestmintelor, rufelor, aşternuturilor şi altor obiecte mânjite cu dejecţiunile bolnavilor de febră tifoidă. Ca vehicul principal al contagiuluĭ servă însă apa de bĕut, apa cu care ne spĕlăm, cu care gătim alimentele nóstre, apa infectată cu care s'a falsificat laptele din comerţ. Excrementele bolnavilor aŭ destulă ocasiune a infectà apa; ele se infiltră dintr'o hasnă rĕŭ construită într'un puţ vecin, dintr'o latrină situată la marginea uneĭ gârle în apa eĭ, şi se varsă direct în apele curgĕtóre de carĭ se servă locuitoriĭ din vecinătatea lor. Contagiul febreĭ tifoide se póte propagà şi prin excrementele persónelor afectate numaĭ de gradele cele maĭ

ușóre ale febreĭ tifoide, de diarea tifoidă fără febre, de tifoidul ambulator care nu le opresce a umblà și a călětorì. S'a și observat transmiterea febreĭ tifoide prin stridiĭ, cultivate în apa infectată prin materiĭ fecale.

Bacilul febreĭ tifoide n'are sporĭ și se îmmulțesce prin divisiune; din acéstă causă contagiul tifoid este maĭ puțin tenace decât, spre exemplu, acela al dalaculuĭ și se distruge maĭ lesne decât cel din urmă.

Profilaxia febreĭ tifoide constă în curățenia, în depărtarea excrementelor din locuințele și din vecinătatea lor, în construcțiunea corectă a latrinelor, în canalisațiunea orașelor, în alimentarea comunelor cu apă curată, în oprirea infecțiuniĭ apeĭ de běut și a alimentelor prin excrementele bolnavilor, în curățirea necontenită a camerilor locuite de eĭ, în desinfectarea perfectă a excrementelor lor și a tuturor obiectelor carĭ pot fi mânjite cu acele excremente. Desinfectarea excrementelor, a latrinelor și hasnalelor, a pânzeturilor, vestmintelor și obiectelor de așternut, precum și a patuluĭ, a pardoseleĭ cameređ și a tuturor obiectelor carĭ pot fi infectate prin excrementele unuĭ bolnav de febră tifoidă, este prescrisă prin regulamentul de prevenirea bólelor infecțióse. Febra tifoidă este maĭ frecuentă la orașe decât la țéră.

Cele maĭ multe epidemiĭ de febră tifoidă sunt produse prin apa contaminată. Apariținnea simultanee a unuĭ numěr mare de casurĭ, forma de explosiune ce presintă unele epidemiĭ, probéză existența uneĭ cause comune, și acéstă causă comună este obicĭnuit apa de běut, maĭ ales în orașe cu alimentare centrală cu apă. La noĭ, unde multe administrațiunĭ județene și comunale nu voesc să înțelégă, că prima lor datorie este ca să procure cetățenilor apă bună în abundență, că acéstă lucrare este maĭ urgentă decât clădirea de teatre, deschiderea de bulevarde, iluminarea electrică; la noĭ febra tifoidă este o bólă ordinară, cu care sătĕnul și orășénul s'aŭ deprins ca cu un rĕŭ necesar, ca cu o bólă care «vine de la Dumneḑeŭ», nu din necurățenie. Casurile sporadice, dar fórte numeróse de febră tifoidă, carĭ n'aŭ originea idrică, sunt provocate de contaminarea locuințelor și curților prin excremente, de zăcerea lor în jurul caselor, de depărtarea primitivă a necurățeniilor.

In tótă România s'a înregistrat, în aniĭ 1886—1899, după tabela statistică alcătuită de A. Kaminski, următorul numěr de bolnavĭ și de morțĭ de febra tifoidă:

In anul	1886	1.061	bolnavĭ cu	75	decese
»	1887	591	»	75	»
»	1888	110	»	23	»

In anul	1889	252	bolnavĭ cu	17	decese
»	1890	324	»	33	»
	1891	3.081	»	1.363	»
»	1892	4.084	»	1.056	»
»	1893		»	734	»
»	1894		»	629	»
»	1895	8.278	»	573	»
»	1896	7.109	»	407	»
»	1897	3.601	»	972	»
»	1898	2.922	»	706	»
»	1899	8.318	»	579	»

Dacă facem comparaţiune între frecuenţa febreĭ tifoide în alte state şi cea de la noĭ, găsim că în anul 1896 aŭ murit în Ungaria de febră tifoidă 7.322 persóne, în Belgia 1.584 persóne; în anul 1898, în Austria 3.544, în regatul Saxonieĭ 224, în Olanda 517 persóne; în anul 1899, în Alsacia-Lorania 334 persóne.

Dacă comparăm numĕrul deceselor de febră tifoidă din oraşul Bucurescĭ cu acela din alte oraşe marĭ, dobândim tabela următóre:

Bucurescĭ	în anul	1898	417	decese	de febră tifoidă
»	»	1899	121	»	»
St. Petersburg	»	1899	1.010	»	»
Moscova	»	»	164	»	»
Londra	»	»	802	»	»
Liverpool	»	»	199	»	»
Berlin	»	»	74	»	»
Hamburg		»	28	»	»
München	»	»	16	»	»
Viena	»	»	67	»	»
Budapesta	»	»	195	»	»
Paris	»	»	849	»	»
Lyon	»	»	147	»	»
Marseille	»	»	204	»	»
Bruxelles	»	»	129	»	»
Roma	»	»	826	»	»
Torino	»	»	78	»	»
Madrid	»	»	412	»	»

G. Proca, cercetând mortalitatea de febră tifoidă în Bucurescĭ în periodul de la 1878—1899, a dobândit proporţiunile următóre:

Mortalitatea de febră tifoidă în Bucurescĭ la 10.000 locuitorĭ:

In aniĭ	1878	46.6	decese	(răsboiul).
»	1879	16.1	»	
»	1880	14.7	»	
»	1881	8.7	»	(începerea lucrărilor de rectificarea Dâmboviţeĭ).
»	1882	12.4	»	

In aniĭ 1883	14.4	decese	
» 1884	5 8	»	(terminarea lucrărilor de rectificarea Dâmboviţeĭ).
» 1885	5.3	»	
» 1886	5.2	»	
» 1887	4.6	»	
» 1888	7 9	»	
» 1889	5.3	»	
» 1890	3.5	»	
» 1891	5.1	»	
» 1892	4.0	»	
» 1893	2.6	»	
» 1894	2.0	»	
» 1895	1.9	»	
» 1896	3.7		
» 1897	9.0	»	
» 1898	4.0	»	
» 1899	4.2	»	

Intre epidemiile locale de febră tifoidă, ivite în ceĭ din urmă anĭ în ţéră, cele maĭ importante aŭ fost epidemiile din Focşanĭ şi din Bucurescĭ.

In oraşul Focşanĭ, epidemia a fost declarată la 18 Maiŭ 1897 cu 7 bolnavĭ şi s'a stins pe la jumătatea luneĭ Noemvrie; în tótă durata epidemieĭ s'aŭ îmbolnăvit de febră tifoidă 412 persóne, dintre carĭ 99 militarĭ şi aŭ murit 46 persóne, printre carĭ 17 militarĭ.

Epidemia a fost causată prin infectarea apeĭ ce se distribue în oraş. Oraşul Focşanĭ este alimentat cu apă suterană captată din cósta déluluĭ Babele, alăturĭ cu şoséua Focşanĭ-Vidra, în depărtare de 30 kilometri de la oraş. Instalaţiunile serviciuluĭ apelor aŭ fost terminate la finele anuluĭ 1889, dar chiar de la anul 1890 s'a observat, că după ploĭ apa vine câte odată turbure în oraş şi de la anul 1892 s'aŭ înregistrat adesea-orĭ în oraş casurĭ de febră tifoidă, pe carĭ maĭ ales mediciĭ militarĭ le aŭ declarat a fi produse prin apa contaminată, căreĭ declaraţiunĭ nu s'a dat atenţiune din partea administraţiuniĭ sanitare a oraşuluĭ.

La inspecţiunea făcută la finele luneĭ Maiŭ 1897, am constatat, că stratul aquifer, în care sunt aşezate tuburile de drenagiŭ, este superficial, că pe alocurea nivelul apeĭ se află la adâncime de numaĭ 1 metru, că deşĭ localitatea unde se captéză apă nu este locuită, terenul nu este destul apĕrat în contra cantaminăriĭ, că gurile de observaţiune nu sunt închise ermetic, că conductele de ciment carĭ aduc apa la reservoriŭ sunt pe alocurea permeabile, din causa releĭ lor construcţiunĭ, şi expuse a primì lichide infecte, maĭ ales la trecerea lor

prin satele situate alăturĭ cu şoséua Focşanĭ-Vidra, că chiar reservoriul nu este bine apĕrat în contra contaminăriĭ. La 15 Iunie, examenul bacteriologic a constatat, că la locul de captare apa erà curată, la reservoriŭ ea conţine în 1 c. c., 889 bacteriĭ din carĭ 50 lichefiante; primarul oraşuluĭ Focşanĭ a fost însărcinat ca să îndrepteze tóte defectele instalaţiunilor de apă, începênd cu cele maĭ importante; în anul 1897 s'aŭ înălţat tóte gurile de observaţiune şi s'aŭ închis ermetic, s'a descoperit, curăţat şi reconstruit partea cea maĭ stricată a conductelor în lungime de 4 kilometri şi s'aŭ îndreptat viciurile reservoriuluĭ, iar restul lucrărilor de îndreptare, controlarea şi repararea conductelor, carĭ n'aŭ fost descoperite în anul 1897, s'a executat în anul 1898.

In Bucurescĭ febra tifoidă a existat în mod sporadic de la începutul anuluĭ 1897 până la 27 Octomvrie, când bóla a luat un caracter epidemic. De la 1 Ianuarie până la 27 Octomvrie 1897 aŭ fost declaraţĭ 118 bolnavĭ, dintre carĭ 42 s'aŭ vindecat, 63 aŭ murit şi 13 aŭ rĕmas bolnavĭ. De la 27 Octomvrie, epidemia a mers crescênd până la 10 Noemvrie; în acest timp, maximul ḑilnic de bolnavĭ a fost de 99 şi minimum de 25; de la 10 Noemvrie, epidemia a început a descresce până la finitul anuluĭ, când bóla şĭ-a reluat caracterul sporadic. De la 27 Octomvrie 1897 până la 1 Ianuarie 1898 s'aŭ îmbolnăvit de febră tifoidă 1.133 persóne, din carĭ 453 tratate în oraş, 496 în spitalele civile şi 184 în spitalul militar central. Din aceştĭ 1.133 bolnavĭ aŭ murit 120 saŭ 10.58%, dintre carĭ 31 militarĭ.

Acéstă epidemie, ca şi cea din Focşanĭ, este datorită releĭ ape de bĕut; este însă bine constatat, maĭ ales de mediciĭ militarĭ, că contactul direct a jucat un rol mare în propagarea bóleĭ, că numeróse casurĭ aŭ fost transmise de la bolnavĭ la persóne sănătóse fără intermediul apeĭ. Apa cu care se alimentéză Capitala este fórte necurată; cele două filtre de la Bâcu-Arcuda rĕŭ construite, neacoperite, eraŭ atuncĭ nedespărţite în secţiunĭ maĭ micĭ; când unul din ele se curăţà, rĕmâneà în funcţiune numaĭ unul cu o suprafaţă filtrătóre de 10.000 metri pătraţĭ, insuficientă pentru trebuinţele Capitaleĭ, şi din acéstă causă se amestecà adesea orĭ apa filtrată cu apă numaĭ decantată (curăţată de partea materiilor suspendate prin simplă depunere în timpul unuĭ scurt repaos). Existaŭ destule ocasiunĭ pentru infectarea apeĭ Dâmboviţeĭ de la Bâcu-Arcuda în sus prin dejecţiunile satelor riverane.

Primăria Capitaleĭ n'are însă nicĭ un drept să se plângă de acéstă contaminare relativ mică, căcĭ Capitala otrăvesce într'o măsură largă

apa Dâmboviţeï de care se servă satele de pe la malurile eï din josul Bucurescilor, vĕrsându-se de Bucurescenï în gârlă lăturile, excrementele, residuele industriilor şi alte necurăţeniï. Dacă Bucurescenii primesc febra tifoidă prin apa Dâmboviţeï de la satele din susul Capitaleï, ceea-ce nu este probat, eï trimit bóla tot prin apa Dâmboviţeï satelor aflate în josul Capitaleï. La Ministeriul de Interne (Direcţia sanitară şi Consiliul sanitar superior) şi la Primărie s'a studiat de 3 anï o măsură pentru remediarea parţială a acestor rele, prin întrebuinţarea conţinutuluï hasnalelor pentru fabricarea de pudretă, dar administraţiunea comunală nu se grăbesce cu resolvarea cestiuniï.

G. Proca, în cercetările sale asupra relaţiunilor dintre apa de bĕut şi epidemiile de febră tifoidă din oraşul Bucurescï, a probat, că singură alimentarea Capitaleï cu apa bună de bĕut nu va împiedecà isbucnirï nouĕ de febră tifoidă, dacă nu se va canalisà tot oraşul, dacă nu se vor construì în tot oraşul latrine regulamentare, dacă nu se vor ţiné curat casele, curţile şi stradele.

Tifosul.

Tifosul, Tifus exantematic, Tifus petechial, este o bólă contagiósă şi infecţiósă, caracterisată prin febra însemnată şi persistentă, urmată de erupţiunea unuï exantem maculos saŭ papulos, în casurï grave echimotic. In cadavre se găsesc şi echimose interne.

Cele dintâï scirï positive ce posedăm despre Tifos datéză de la anul 1501, când acéstă bólă, încă necunoscută medicilor Italienï, fu întrodusă din Cypru în Italia (Fracastoro, *Lib. de contagione*, Lugd. 1554). Prima întindere pandemică dobândì tifosul în secolul al XVI. De atuncï îl vedem făcênd concurenţă pesteï orientale, urmând armatele în răsbóie numeróse, devastând şi în timp de pace multe ţĕrï, şi însoţind maï cu osebire miseria fisică. Mediciï şi chroniştiï diferitelor naţiunï îï daŭ diferite numirï, precum: febra maculósă, febra ungarică, febra putredă, lingóre, febra lentă, febra irică, febra navală. Cu încetarea răsbóielor Impĕratuluï Napoleon I (a. 1814) încetéză şi ultima pandemie de tifos. In cele din urmă deceniï maï vedem în Europa, când epidemiï de tifos maï mărginite într'o comună saŭ într'un district, când epidemiï întinse peste provinciï întregï. Ultima epidemie maï mare de tifos a fost cea din aniï 1867 şi 1868, care însoţì fómetea din Nord-Estul Prusieï şi care infectă chiar districtele Rusieï limitrofe cu acea parte a Prusieï. Endemiï de tifos s'aŭ observat câte odată în corăbiï necurate şi aglomerate cu mulţï călĕtorï.

Tifosul apare astăḑĭ maĭ adesea orĭ în unele provinciĭ ale Rusieĭ, maĭ ales în Polonia, în Irlanda, în Galiţia, câte-odată în Bucovina.

In România, tifosul erà cunoscut în prima jumătate a seculuĭ XIX, s'a confundat însă, sub diagnosa de lingóre, febrele tifoide cu tifosul şi cu febrele palustre continue. C. Vêrnav în «Rudimentum Physiographiae Moldaviae» din anul 1836, menţionéză între bólele observate de el în Moldova Typhus contagiosus şi Febres nervoso-putridae.

Până acum 40 anĭ s'aŭ observat la noĭ adese-orĭ endemiĭ mărginite de tifos în închisorĭ, şi câte odată micĭ epidemiĭ în garnisónele militare. In unele penitenciare, tifosul erà bóla predomnitóre. Vechiul penitenciar central de la Curtea-arsă din Bucurescĭ erà mulţĭ anĭ un focar deleter ḑe infecţiune tifică, care a causat mórtea maĭ multor medicĭ aĭ aceleĭ închisorĭ; în anul 1867, şi autorul acesteĭ lucrărĭ, însărcinat cu serviciul medical al penitenciaruluĭ în timpul uneĭ endemiĭ tifice fórte întinse, şi ocupat câte 4 până la 5 ore pe ḑi în atmosfera necurată a stabilimentuluĭ, s'a bolnăvit asemenea de un tifos grav; în acel penitenciar endemia tifică nu s'a putut stinge prin alt mediŭ, decât prin strămutarea stabilimentuluĭ într'un edificiŭ salubru, la Văcărescĭ. Micĭ epidemiĭ de tifos exantematic s'aŭ maĭ observat în România în unele tîrguşóre, în carĭ poporaţiunea evreéscă este aglomerată în locuinţe murdare, neîncăpětóre. In anul 1898 s'a ivit la Bârlad o mică epidemie de tifos exantematic, începută între măturătoriĭ de stradă şi propagată şi la locuitoriĭ vecinĭ cu bordeele murdare ale măturătorilor. S'aŭ bolnăvit de tifos aprópe 60 persóne, din carĭ 34 căutaţĭ în spital aŭ dat 4 decese; doctorul Cerchez crede, că bóla a fost importată din Bucovina printr'un măturător întors d'acolo din congediŭ. (T. Cerchez, *Analele medicale ale spitaluluĭ Bârlad şi Elena Beldiman,* pe anul 1898, Vasluiŭ 1900).

In oraşul Bucurescĭ, în unele locuinţe miserabile, ocupate de ómenĭ fórte necuraţĭ, de măturătorĭ de stradă, bragagiĭ, servitorĭ oltenĭ aĭ unor precupeţĭ, maĭ apar din când în când casurĭ sporadice de tifos exantematic. Strămutarea locuitorilor în case salubre şi curăţirea radicală a locuinţeĭ opresce tot-deauna lăţirea contagiuluĭ.

In ceĭ 5 anĭ de la 1893 până la 1897, s'aŭ înregistrat în tótă ţéra 65 decese de tifus exantematic şi anume:

In anul	1893	31	decese
»	1894	18	»
»	1895	13	»
»	1896	1	»
»	1897	2	»

In Italia s'aŭ înregistrat, în anul 1896, 80 decese de tifus exantematic; în Prusia, în anul 1897, 11 decese; în Austria aŭ fost declarate, în anul 1898, 4.147 casurĭ; în anul 1899, 6.056 casurĭ de tifus cu 505 decese.

Difteria şi Crupul.

Cuvîntul «Difterie», precum şi cunoscinţa acesteĭ bóle aparţine timpuluĭ modern. Mediciĭ perioduluĭ Hipocratic aŭ tractat tóte bólele gâtuluĭ sub numele colectiv de «κυνάγχη», Galeniu şi discipoliĭ sĕĭ aŭ înţeles sub acest cuvînt numaĭ bólele laringeluĭ şi aŭ cuprins tóte bólele faringeluĭ subt numirea de συνάγχη şi παρασυνάγχη. Scrierile medicilor evuluĭ mediŭ asupra bólelor faringeluĭ şi ale laringeluĭ aŭ fost asemenea lipsite de claritate.

In anul 1567, Baillon a descris pseudomembranele, carĭ forméză simptomul clinic cel maĭ important al difterieĭ. Prima descripţiune precisă a crupuluĭ este aceea a luĭ Home din Edinburg din anul 1765; el îl numesce «sufocatio stridula» şi descrie cu deplină claritate pseudomembranele crupóse observate, atât în clinică, precum şi în sala de anatomie.

Crupul, coraca, guşterul, laryngita difterică, este o inflamaţiune a membraneĭ mucóse a laringeluĭ, la care exsudatul se află înfiltrat în ţesutul eĭ, formând şi membrane false pe suprafaţa mucóseĭ, întocmaĭ ca la difterie. In prima jumătate a seculuduĭ XIX maĭ observăm o confusiune generală în stabilirea diagnoseĭ acestor bóle, până când Bretonneau a precisat caracterele difterieĭ, prin scrierile sale clasice despre inflamaţiunea difterică şi despre epidemia de difterie de la Tours din aniĭ 1818—1848.

Difteria, Difterita, Angina difterică şi Crupul este o bólă infecţiósă epidemică şi endemică, care afectă de preferinţă pe copiĭ. Ea este provocată de un bacil, care a fost pentru prima óră descris de Klebs în anul 1873, ca Microsperon diphthericum, cultivat şi isolat de Loeffler în anul 1884. De la anul 1885 înainte, V. Babeş şi alţiĭ aŭ găsit acelaşĭ bacil în pseudomembranele crupuluĭ.

Difteria este astăḑĭ endemică în tótă Europa. Deşĭ ea a fost în România constatată clinicesce pentru prima óră în anul 1868, se pare că ea apăruse şi maĭ înainte în ţéră. La 4 Decemvrie 1822, Consulul Prusieĭ din Iaşĭ scrie Ambasadoruluĭ Prusieĭ din Constantinopole: «Sgomot de ciumă există de maĭ multe sĕptămânĭ, angină este multă, dar nu ciumă» (Hurmuzaki, *Documente*, X. Bucurescĭ 1897). In medicina po-

porală a Moldoveĭ, angina difterică este de mult timp cunoscută sub nume de Bolfe. In colecţiunile de medicamente poporale publicate în ‹Şezătórea› găsim următórele: ‹Bolfele sunt fórte primejdióse. De ele nu scapĭ. Contra lor lécurile doftorilor nu pot nimic. Legăturile făcute cu lucrurĭ spurcate sunt bune, căcĭ bolfele se spurcă şi daŭ înapoĭ. Sunt bune pentru bolfe şi legăturile cu brósce. Doftoriile de la doftor nu sunt bune. Angina e o pedépsă dumneḑeéscă şi doftorul nu póte luptà contra luĭ Dumneḑeŭ.» (M. Lupaşcu, *Medicina populară*, ‹Şezătórea , Fălticenĭ, 1892—1893).

In România angina difterică a fost adusă în anul 1868 din Constantinopol, prin Brăila, unde a fost descrisă ca Angină cremósă şi ca Stomatită albă. Din Brăila, bóla a fost importată în multe alte comune, maĭ ales la Bucurescĭ, unde a causat, în anul 1868, 17 decese. A. Marcovicĭ împreună cu I. Felix, atuncĭ medic-şef al oraşuluĭ Bucurescĭ, aŭ recunoscut identitatea acesteĭ bóle cu cea descrisă de Bretonneau şi ĭ-aŭ dat adevĕratul nume de angină difterică. Peste puţin timp, bóla erà întinsă peste tótă ţéra; numaĭ în Capitală ea a provocat, în anul 1869, 200, în anul 1870, 1.164, în anul 1871, 471 decese. In luna August 1871 s'a instituit la Bucurescĭ un comitet special, compus din autorităţile sanitare şi administrative din Capitală, pentru a combate bóla, a dirigià şi controlà executarea măsurilor preventive. Comitetul a apelat la concursul medicilor, pentru ca să pótă organisà serviciĭ medicale auxiliare şi a prescris isolarea bolnavilor, desinfectarea obiectelor şi locuinţelor contaminate, visitarea désă a şcólelor şi a grădinilor de copiĭ, înfiinţarea de cimitire afară din oraş şi alte măsurĭ de salubritate, la carĭ s'a maĭ adăogat, în luna Septemvrie 1871, declararea obligatóre a bóleĭ, descoperirea prin poliţie a casurilor de bólă nedeclarate, darea de ajutor pentru strămutarea celor sănătoşĭ din locuinţele infectate. De la anul 1873, frecuenţa bóleĭ a scăḑut cu óre-carĭ oscilaţiunĭ şi a dobândit întinderea cea maĭ mare în aniĭ 1897—1899.

In aniĭ 1886—1899, numĕrul bolnavilor de angină difterică şi de crup, înregistraţĭ în tótă ţéra, a fost:

In anul	1886	2.281	bolnavĭ	cu	1.366	decese								
	1887	2.444	»		1.096	»								
»	1888	1.337	»		656	»								
»	1889	1.339	»		604	»								
»	1890	3.101	»		1.236	»								
»	1891	3.962	»		1.128	»	în	83	comune,	79	rurale,	4	urbane;
»	1892	2.593	»		1.077	»	»	105	»	96	»	9	»
»	1893	1.122	»		907	»	»	97	»	64	»	33	»

In anul	1894	2.070	bolnavĭ	cu 1.036	decese	133	comune,	100	rurale,	33	urbane;
»	1895	3.093	»	1.092	»	» 176	»	146	»	30	»
»	1896	5.448	»	1.339	»	» 264	»	224	»	40	»
»	1897	12.534	»	2.297	»	» 513	»	473	»	40	»
»	1898	12.964	»	1.934							
»	1899	9.540	»	1.712	fără bolnaviĭ din spitale.						

Pentru a comparà numĕrul deceselor de angină difterică şi de crup, observate la noĭ, cu cele constatate în alte ţĕrĭ, în carĭ s'a publicat dejà statistica medicală a celor din urmă anĭ, recurgem, înainte de tóte, la publicaţiunea administraţiuniĭ sanitare a regatuluĭ Bavarieĭ, care are un numĕr de locuitorĭ aprópe egal cu al Românieĭ şi unde mor pe an, de angină difterică şi de crup, 2.800 până la 3.000 suflete. In Ungaria aŭ murit de acéstă bólă, în anul 1896, 16.868 persóne, din carĭ în Transilvania relativ maĭ mult de cât în cele-alte părţĭ ale Statuluĭ ungar; în Austria s'aŭ înregistrat, în anul 1898, 33.355 casurĭ de difterie şi de crup cu 19.440 decese, în anul 1899, 31.581 bolnavĭ cu 8.565 decese; în Bucovina, în parte în anul 1896, 1.295, în 1897, 341, în 1898, 631 decese, în 1899, 436 bolnavĭ cu 186 decese; în Italia, în anul 1897, 8.881, în anul 1898, 7.830 decese de difterie şi de crup; în regatul Saxonieĭ, în anul 1897, 1.576, în 1898, 1.415 decese de difterie şi crup; în Alsacia-Lorania (1.641.000 locuitorĭ), în anul 1899, 578 decese de difterie şi de crup; în Olanda, în anul 1898, 721 decese de difterie şi de crup; în Belgia, în anul 1896, 1.982, în 1897, 4.761, în 1898, 1.682 decese de difterie şi de crup; în Elveţia, în anul 1896, 848, în 1897, 760, în 1898, 994 decese de difterie.

In oraşul Bucurescĭ s'aŭ declarat, în anul 1898, 534 casurĭ de difterie şi de crup cu 170 decese, în anul 1899, 1.113 casurĭ cu 281 decese; în ceĭ din urmă anĭ s'a înregistrat în oraşul Bucurescĭ următorul numĕr de decese de difterie şi de crup:

In anul	1892	79	decese
»	1893	68	»
»	1894	71	»
»	1895	58	»
»	1896	84	»
»	1897	149	»
»	1898	170	»
»	1899	281	»

Numĕrul deceselor de difterie şi de crup înregistrate în alte oraşe marĭ în anul 1899 a fost:

La	Paris	390	decese
»	Marseille	78	»

La	Bordeaux	72	decese	
»	Lyon	45	»	
»	Londra	2.041	»	
»	Birmingham	166	»	fără crup
»	Leeds	328	»	»
»	Sheffield	460	»	»
»	Berlin	655	»	
»	Colonia	110	»	
»	Hamburg	110	»	
»	Magdeburg	131	»	
»	Viena	489	»	
»	Budapesta	206	»	
»	Praga	147	»	
»	Triest	109	»	
»	Barcelona	342	»	
»	Madrid	161	»	
»	Porto	122	»	
»	Milano	147	»	
»	Veneţia	121	»	
»	Moscova	545	»	
»	Odesa	108	»	
»	St.-Petersburg	1.192	»	
»	Varsovia	181	»	
»	Copenhaga	133	»	
»	Stokholm	320	»	

Căutarea şi prevenirea difteriei a intrat într'o fasă nouă, maĭ fericită decât cea veche, prin întrebuinţarea injecţiunilor curative şi preventive de ser antidifteric, introdus în medicină de Behring şi de Roux, după studiĭ îndelungate, terminate în anul 1894. La noĭ injecţiunile cu ser antidifteric aŭ fost introduse în practica oficială din judeţele bântuite de difterie dejà în luna Noemvrie 1894, când ne-am servit de ser adus din Germania. De la anul 1895, serul antidifteric pentru tóte serviciile publice se prepară, sub controlul personal al d-luĭ profesor V. Babeş, în Institutul de patologie şi de bacteriologie din Bucurescĭ. Prepararea seruluĭ antidifteric, după metoda d-luĭ V. Babeş, constă în imunisarea unuĭ cal prin injecţiunĭ succesive, în timp de maĭ multe lunĭ, de bulion de culturĭ de bacilĭ difterici, slăbit prin amestecare cu iod, bulion care conţine o cantitate determinată de toxine, şi extragerea succesivă din acest cal a uneĭ óre-care cantităţĭ de sânge care se coaguléză şi din care se culege serul de sânge, care posedă calităţĭ antitoxice în contra toxinelor difterieĭ.

Injecţiunile cu ser antidifteric, făcute la începutul bóleĭ în prima ḑi, aduc maĭ tot-deauna vindecare, dacă însă aŭ trecut 4—5 ḑile de la ivirea bóleĭ, în cât baciliĭ difterici sunt dejà însoţiţĭ de streptococĭ,

când angina difterică a început dejà a se transformà în angină putredă, gangrenósă, atuncï succesul este problematic. In comunele rurale, medicul nu póte să facă tot-deauna injecţiunile cu ser în primele ḑile ale bóleï, din causă că nu este însciinţat îndată după apariţiunea eï, saŭ fiind-că are de odată maï multe comune infectate de îngrijit. Din acéstă causă a trebuit să se tolereze ca, în unele casurï, agenţiï sanitarï să facă injecţiunï cu ser antidifteric. In spitale se aduc asemenea copiï adesea-orï a patra ḑi şi maï târḑiŭ. Pe lângă injecţiunile de ser antidifteric nu se negligéză tratamentul local. La început, poporaţiunea rurală din multe judeţe s'a opus injecţiunilor cu ser antidifteric, după ce însă locuitoriï aŭ vĕḑut efectele luï binefăcĕtóre, a dispărut treptat acéstă oposiţiune.

Considerăm ca fórte importante şi injecţiunile preventive de ser antidifteric; ele se pun la noï adesea-orï în practică la copiï încă sănătoşï din familiï, în care a apărut bóla, spre a-ï apĕrà în contra focaruluï de infecţiunï pe care-l constitue nu numaï bolnavul, în timpul bóleï, ci şi cel aflat în convalescenţă şi cel abià vindecat.

Inaintea întrebuinţăriï seruluï antidifteric, mortalitatea de angină difterică şi de crup a fost la noï de 41% până la 63% din numĕrul bolnavilor; de la anul 1895 ea a scăḑut treptat la 12% din numĕrul celor căutaţï cu injecţiunï de ser antidifteric, la 15% din numĕrul total al bolnavilor de difterie şi de crup. Resultatele injecţiunilor depind maï cu sémă de timpul când ele sunt aplicate; în termin mediŭ mor la noï din bolnaviï inoculaţï, în prima ḑi a bóleï, numaï 3%, din ceï inoculaţï a doua ḑi 3.66%, din ceï injectaţï a treia ḑi 6.39%, a patra ḑi 25%, a cincea ḑi 35.4%, a şésea ḑi 56.7%, a şéptea ḑi 67.8%, a opta ḑi 85%.

Din numĕrul total al bolnavilor de angină difterică şi de crup se tratéză la noï cu ser antidifteric 83%, numĕr însemnat în comparaţiune cu alte ţĕrï. In anul 1898 s'a aplicat în imperiul Austrieï serul antidifteric la 46% din numĕrul bolnavilor de angină difterică şi de crup, în anul 1899 la 53.5%. Mortalitatea generală a bolnavilor de difterie şi de crup a fost în Austria, în anul 1899, de 27.1%, a celor căutaţï cu ser antidifteric de 16.13%. Trebue să observăm însă, că statistica angineï difterice maï sufere de óre-carï imperfecţiunï, fiind-că se confundă adesea-orï la noï, ca şi în tóte cele-lalte ţĕrï cu difteria adevĕrată, datorită baciluluï luï Loeffler, pseudodifteria nepericulósă, care produce asemenea pseudomembrane, lipsite însă de infecţiositate. Acéstă neregularitate va dispăré, după ce se va generalisà examinarea bacteriologică a secreţiunilor faringeluï şi nasuluï, pentru verificarea diag-

noseĭ. Din acéstă causă mortalitatea mică de angină difterică de 7.6 $^0/_0$ din Elveţia, declarată în rapórtele oficiale, nu este expresiunea adevěrateĭ letalităţí a difteriei din Confederaţiunea elveţiană; la ancheta făcută în Elveţia asupra difterieĭ, în aniĭ 1896—1898, s'a constatat că din 16.950 bolnavĭ de difterie aŭ murit numaĭ 1.231, dar din acele 16.950 casurĭ, numaĭ 11.931 aŭ fost examinate bacteriologicesce şi din acestea din urmă numaĭ la 9.123 diagnosa a fost confirmată.

In regatul Român, serul antidifteric se produce cu spesele statuluĭ în Institutul de Patologie şi de Bacteriologie în Bucurescĭ şi se împarte gratis tuturor medicilor de spital, de oraş, de judeţ, de plasă; tóte farmaciile sunt obligate ca să fie tot-deauna aprovisionate cu ser antidifteric şi să-l vîndă cu un preţ minim; serul învechit din farmaciĭ se înlocuesce gratis cu altul próspět.

In anul 1899 s'aŭ distribuit med. de judeţe, de oraşe, de spitale 16.145, farmac. 5.214
» » 1900 » » » » » » 15.013, » 5.084
dose de ser antidifteric.

Vĕrsatul şi vaccinaţiunea.

Vĕrsatul (Variola), originar în India, în Arabia, în Egipt, în Nubia şi în Africa centrală, este una dintre bólele cele maĭ vechĭ ale omeniriĭ. Găsim descripţiunea luĭ dejà în cărţile indice sanscrite şi în cărţĭ chinese cu 12 secolí înaintea Domnuluĭ Christos. Vĕrsatul erà cunoscut luĭ Hipocrate, Aetiu şi Celsu; în secolul VI el erà fórte rĕspândit în părţile meridionale ale Europeĭ. Cruciadele contribuiră la importarea luĭ în centrul şi în Nordul Europeĭ, şi în secolul XII s'a observat în Anglia cea dintâĭ epidemie de vĕrsat. De atuncĭ încóce îl vedem ca pandemie, întindêndu-se peste tot pămîntul. In America variola a fost importată din Europa după descoperirea Americeĭ prin Christof Columb.

După generalisarea vaccinaţiuniĭ, vĕrsatul a devenit în secolul XIX maĭ rar, a perdut caracterul sĕŭ pandemic, şi apare numaĭ în epidemiĭ şi sporadic.

In ţĕrile Române, vĕrsatul erà fórte rĕspândit în secolul XVIII, şi în acel secol, ca şi la începutul secoluluĭ XIX, ómeniĭ cu dare de mână întrebuinţaŭ variolisaţiunea ca măsură preventivă în contra varioleĭ grave. Dejà în anul 1803, s'aŭ făcut primele vaccinaţiunĭ Ieneriane la Iaşĭ şi cu puţinĭ anĭ maĭ târdiŭ la Bucurescĭ; aceste operaţiunĭ n'aŭ fost practicate în tótă ţéra, ci numaĭ în unele oraşe, la o parte mică a poporaţiuniĭ; ele n'aŭ putut dar stârpì epidemiile de vĕrsat care, împreună cu alte bóle, a maĭ pustiit multe comune, nu numaĭ până la

Regulamentele Organice, carĭ aŭ prescris organisaţiunea vaccinaţiunilor, ci şi mult timp după promulgarea Regulamentelor Organice, carĭ n'aŭ fost şi n'aŭ putut a fi observate în tóte prescripţiunile lor în ceea-ce privesce serviciul sanitar. Cu tóte acestea, epidemiile de vĕrsat aŭ devenit treptat maĭ puţin omorîtóre şi maĭ rare, în măsura în care s'aŭ îmmulţit vaccinaţiunile. Introducerea în România a vaccinaţiuniĭ Ieneriane, care constitue faptul cel maĭ importat pe terenul Igieneĭ şi şi al Medicineĭ din prima jumătate a seculuĭ XIX, a dat dejà róde la începutul jumătăţiĭ a doua a secoluluĭ.

Ca în alte ţĕrĭ şi la noĭ, vaccinaţiunile s'aŭ inaugurat la pragul secoluluĭ XIX. In anul 1896 s'aŭ împlinit 100 de anĭ de la invenţiunea vaccinaţiuniĭ ca măsură preventivă în contra vĕrsatuluĭ; la 14 Maiŭ 1796, Edward Ienner a executat la Berkeley prima vaccinaţiune. Naţiunea englesă a ridicat luĭ Edward Ienner un monument pe Trafalgar-Square din Londra, alăturĭ cu statua luĭ Nelson, şi când în anul 1896 s'a serbat în tótă lumea centenarul invenţiuniĭ vaccinaţiuniĭ, am dat şi noĭ tributul respectuluĭ şi al recunoscinţeĭ memorieĭ bărbatuluĭ modest, care prin descoperirea luĭ a redus la un minimum numĕrul victimelor vĕrsatuluĭ, care în timpurile trecute a decimat poporaţiunile.

Am expus maĭ sus, că dejà în secolul XVIII s'a practicat la noĭ inoculaţiunea antivariolică; dar vaccinaţiunea modernă nu este identică cu inoculaţiunea variolică, cu variolisaţiunea saŭ variolaţiunea, cu inocularea vĕrsatuluĭ adevĕrat, a varioleĭ omuluĭ, usitată în timpurile trecute. Chinesiĭ aŭ cunoscut variolisaţiunea în secolul XI; ea a fost întrodusă în Constantinopole în anul 1672, în anul 1713 a descris-o medicul grec Thimoni, în anul 1721 s'a făcut la Londra experimentul variolisaţiuniĭ la 7 criminalĭ condamnaţĭ la mórte şi reuşita încercăriĭ a provocat întroducerea acesteĭ operaţiunĭ în practica ḑilnică. Celebrul medic german Hufeland a publicat, în anul 1793, experienţele sale asupra variolisaţiuniĭ făcute la Weimar, la anul 1788 (*Bemerkungen über die natürlichen und geimpften Blattern,* Leipzig 1793).

In România, pe la finele secoluluĭ XVIII, variolisaţiunea a fost adesea-orĭ practicată. F. I. Sulzer (*Geschichte des transalpinischen Daciens,* Wien 1782) ḑice că Româniĭ se servă de mult de variolisaţiune pentru preservarea frumuseţeĭ, că acéstă operaţiune este impusă de etichetă, că fetele se inoculézā pe frunte şi pe partea superióră a dosuluĭ mânilor.

Pericolul inoculaţiuniĭ (variolaţiuniĭ) a fost slăbit prin faptul că limfa pentru inoculare nu s'a maĭ luat direct de la bolnaviĭ afectaţĭ

de variola spontanee, ci de la ceĭ la carĭ bóla a fost provocată artificial prin altoire şi care obicĭnuit a dat un virus slăbit. Prin repetarea acesteĭ procedărĭ, prin slăbirea succesivă a virusuluĭ, vaccinatoriĭ aŭ ajuns dejà, pe la finele secoluluĭ XVIII, a înlăturà erupţiunĭ variolice grave şi obicĭnuit nu s'aŭ arătat în urma operaţiuniĭ decât simptome locale la locul inoculaţiuniĭ, însoţite de febră fórte slabă. Uniĭ medicĭ recomandaŭ variolisaţiunea ca o măsură preventivă utilă în tóte timpurile; alţiĭ numaĭ în timpul pericoluluĭ, când vĕrsatul epidemic apăruse dejà în localitate. Hufeland sprijinì în anul 1798 cea din urmă opiniune. Cu tóte că mortalitatea celor inoculaţĭ (variolisaţĭ) erà fórte mică, după Gregory în termen mediŭ 3 la 1.000, eĭ formaŭ focare de infecţiune pentru ceĭ nealtoiţĭ, şi Pringle probéză prin statistica mediçală a oraşuluĭ Londra din secolul trecut, că variolaţiunea a mărit mortalitatea de variolă. Variolisaţiunea se maĭ întrebuinţéză şi astădĭ de Arabiĭ din Algeria (Hervieux, comunicare făcută Academ. de Medic. din Paris, 1901).

Pe la finele secoluluĭ XVIII, în urma descopeririĭ vaccineĭ prin Ienner, profilaxia vĕrsatuluĭ a fost în Europa cu totul reformată şi inoculaţiunea variolică a făcut loc vaccinaţiuniĭ.

Edward Ienner, elev al mareluĭ chirurg John Hunter, a început studiile sale asupra vaccineĭ în anul 1775, şi a luptat mulţĭ anĭ în contra neîncrederiĭ cu care colegiĭ sĕĭ primiră acéstă inovaţiune. In anul 1788, Ienner a arătat maĭ multor medicĭ din Londra desemne ale vaccineĭ de pe ugerul vacilor şi de pe degetele persónelor infectate de la vacă, cu ocasiunea mulgeriĭ; în anul 1796, el a vaccinat un copil cu vaccinul luat de la pustule vaccinale apărute pe degetele uneĭ fete ocupate cu mulgerea vacilor, care vaccinaţiune a reuşit pe deplin, căcĭ copilul a devenit imun în contra variolisaţiuniĭ încercate la el de două orĭ. In anul 1798, Edward Ienner a publicat scrierea importantă *An inquiry into the causes and effects of the variole vaccine* (Cercetărĭ asupra causelor şi efectelor varioleĭ vaceĭ), care a introdus în tóte ţĕrile civilisate noul sistem al prevenţiuniĭ vĕrsatuluĭ. In anul 1799, a fost creat de către guvernul engles un institut vaccinal la Londra, în anul 1800 la Dublin. Anglia trimeteà vaccinatorĭ în tóte coloniile sale, şi tot în anul 1800 a fost deschis la Paris un stabiliment vaccinal public; în acelaşĭ an vaccinaţiunea a fost întrodusă în Germania, Austria şi apoĭ generalisată prin Hufeland, Heim şi Zenker; în Italia prin L. Sacco.

Ienner a considerat cow-poxul, vaccina, ca o bólă originară, specială a vacilor, ca vĕrsatul vacilor, însă identică cu horse-poxul, cu

vĕrsatul cailor, şi în lipsă de cow-pox, el a inoculat vacilor limfa luată din pustule de horse-pox, pentru a produce artificial vaccina, şi a vaccinat copiiĭ chiar direct de la caĭ. Transmisiunea horse-poxuluĭ (a varioleĭ equine) pe ugerul vacilor a maĭ fost practicată în Anglia de Tanner (în anul 1800), în Franţa de Loy (1801), în Italia de Sacco (1803). In acelaşĭ timp s'a făcut adesea-orĭ retrovaccinaţiunea, transmiţêndu-se virusul de la pustula vaccinală a ómenilor pe ugerul vacilor şi vaccinul umanisat (limfa din pustulele ómenilor vaccinaţĭ) a fost adesea-orĭ întrebuinţat de o potrivă cu cow-poxul originar. De la începutul seculuĭ XIX, cele maĭ multe vaccinaţiunĭ s'aŭ făcut în Europa cu vaccin umanisat.

Pe la începutul secoluluĭ curent, variolisaţiunea a fost şi în România înlocuită prin vaccinaţiune, prin altoire cu limfa din pustulele vacilor afectate de vaccină şi, în lipsa acestora, cu limfa din pustulele ómenilor vaccinaţĭ. Doctorul Hesse, Archiatrul Principeluĭ Moldoveĭ Alexandru Moruzi, a făcut în anul 1803, la Iaşĭ, primele vaccinaţiunĭ, şi în anul următor, Principele Moruzi a numit pe doctorul Froelich vaccinator peste tot Principatul (C. Vêrnav, *Rudimenta Physiographiae Moldaviae*, Budae 1836).

Despre primele vaccinaţiunĭ din Muntenia relatéză G. I. Ionnescu-Gion, că doctorul Constantin Caracaş, fiul doctoruluĭ Dimitrie Caracaş, întors în ţéră după terminarea studiilor în anul 1800, a rĕspândit vaccinaţiunea în tóte clasele poporuluĭ (G. I. Ionnescu-Gion în «Revista Nouă», anul III, No. 8, Bucurescĭ 1890).

Technica variolisaţiuniĭ n'a fost mănţinută la vaccinaţiune. Metoda usitată încă la începutul secoluluĭ XIX în Grecia, la Constantinopole, în România constà în muiarea de aţe de mătase în limfa vaccinală, conservarea lor în cutiĭ şi aşezarea uneĭ bucăţele din acele aţe într'o tăetură operată într'o parţe óre-care a corpuluĭ. Acéstă procedare a fost părăsită. Se întroduceà cu lanţete direct într'o mică tăetură superficială orĭ înţepătură vaccinul próspĕt saŭ uscat pe vîrful uneĭ pene; asemenea nu se maĭ alegeà ca loc al inoculaţiuniĭ nasul, fruntea, urechile, pulpele, locurĭ de predilecţiune din timpiĭ trecuţĭ, ci braţele.

Colegul nostru C. Erbiceanu a reprodus în «Biserica Ortodoxă Română» o adresă a Vel Vorniculuĭ Munteniеĭ către Mitropolit, din 12 Aprilie 1815, prin care îĭ comunică, că în Bucurescĭ s'aŭ aşezat la léfă 5 doctorĭ şi 2 gerahĭ aĭ politieĭ, plătiţĭ din Cutia milosteniilor, pentru ca să caute sărăcimea şi să altoiéscă copiiĭ de vĕrsat, fără plată, şi să róge de I. P. S. S. să facă acésta cunoscut preoţilor, pentru ca aceştia să deà de şcire tuturor săracilor carĭ vor avé copiĭ neal-

toiţi, să-i aducă la aceşti doctori. («Biserica ort. Rom.», anul XVI, Bucurescĭ 1893).

In Transilvania, doctorul Michail Neistetter a publicat: *Cuvinte despre altoirea vĕrsatuluĭ de vacă (vaccină)*, Sibiŭ 1803, şi guvernul Transilvanieĭ a rĕspândit în foĭ volante poveţe poporale asupra folóselor vaccinăriĭ, în primul deceniŭ al secoluluĭ XIX.

Pânăla promulgarea Regulamentelor Organice, vaccinaţiunea s'a făcut numaĭ în casurĭ maĭ rare; Regulamentul a impus organelor sanitare datoria de a vaccinà, dar numĕrul restrîns al acestor organe, lipsa de control şi micul interes ce administraţiunea aveà pentru prosperarea poporaţiuniĭ rurale, aŭ amânat generalisarea vaccinaţiuniĭ. Posedăm numaĭ statistice vaccinale parţiale din primul deceniŭ după promulgarea Regulamentelor Organice. Din diferite acte oficiale se constată însă că, numaĭ pe la jumătatea secoluluĭ curent, vaccinaţiunea a luat un avînt maĭ mare, cu tóte că după promulgarea Regulamentelor Organice s'aŭ făcut în amândouĕ principatele încercărĭ a se da vaccinaţiuniĭ o întindere maĭ mare. La Bucurescĭ, Comitetul carantinelor a încheiat, la 20 Fevruarie 1835, un jurnal prin care a hotărît, că nicĭ un ţîrcovnic să nu se hirotoniséscă, până nu va fi învĕţat vaccinarea, ca să se numéscă pentru 6 lunĭ de vară 4 doctorĭ-vaccinatorĭ pentru cele 6 judeţe carĭ n'aŭ doctor, a stabilit orînduéla lucrăriĭ vaccinaţiuniĭ, după care la 1 Aprilie este a se mişcà doctorul ocruguluĭ în altoirea copiilor de vĕrsat, povĕţuind prin cele maĭ dulcĭ şi cu blândeţe cuvinte pe tot părintele. Când doctorul va fi gata a plecà prin sate, ocârmuirea va arătà satul în care va fi strîngerea copiilor şi de prin satele învecinate. Nu se vor întrebuinţà silnice mijlóce, nu se va luà altoiŭ de la copiĭ bolnavĭ. Revaccinaţiunea nu este necesară, se póte însă face, dacă se cere. Vodă Alexandru Ghica aprobă aceste disposiţiunĭ cu modificarea următóre: Când o familie se va opune la vaccinaţiune şi se va ivì vĕrsat în familie, ea va fi scósă afară din oraş orĭ sat şi ţinută subt pază 40 de ḑile.

Cu tóte rapórtele despre mersul regulat al vaccinaţiunilor, variola bântue în ţéră. In anul 1836, Dvornicul din Lăuntru al Munteniei relatéză Adunăriĭ Obştescĭ despre progresele datorite administraţiuniĭ sale, despre numĕrul crescênd al vaccinaţiunilor. După acea relaţiune s'aŭ vaccinat în Muntenia:

In anul	1832	13.616	copiĭ.
»	1833	18.332	»
»	1834	19.441	»
»	1835	33.961	» din 42.742 copiĭ născuţĭ în anul 1834.

Maĭ ales cel din urmă numĕr de copiĭ vaccinaţĭ este de necreḑut de mare, faţă cu lipsa de medicĭ şi de felcerĭ, cu oposiţiunea poporaţiuniĭ rurale contra vaccinaţiunilor şi cu marea mortalitate a copiilor, căcĭ pe atuncĭ din 42.742 copiĭ n'aŭ împlinit 33.961 primul an al vieţiĭ; pe atuncĭ statistica vacinaţiunilor a fost dar în parte fictivă, ca şi cu mulţĭ anĭ maĭ târḑiŭ.

In Moldova s'a publicat, la 9 Iunie 1847, Regulamentul despre hultuirea copiilor de vĕrsat, lucrare bine alcătuită de Protomedicul G. Cuciuranu; ea cuprinde prescripţiunĭ despre dirigerea vaccinaţiunilor, despre culegerea vaccinuluĭ, despre povĕţuirea poporuluĭ, descripţiunea erupţiunilor vaccineĭ în tóte periódele lor, a cursuluĭ bóleĭ, a accidentelor şi complicaţiunilor, a erisipeluluĭ şi flegmonuluĭ; recomandă curăţenia, precauţiunile la luarea de vaccin, ferirea de vesiculele bolnave deschise, sgâriate, de copiĭ bolnavĭ de scrofule, rachitism, atrofie, spuzélă, pecingine, râie. La 7 Aprilie 1855, Sfatul Domnesc a decis, ca pe fie-care an să se deà premiĭ pentru aceĭ ce, după listele presentate, vor dovedì că aŭ hultuit cel maĭ mare numĕr de copiĭ.

După statistica oficială, numĕrul vaccinaţiunilor săvîrşite în Moldova a fost cel următor:

In aniĭ	1834—1848	s'aŭ	vaccinat	299.607	copiĭ
In anul	1849	»	»	18.154	»
» »	1850	»	»	14.459	»
» »	1851	»	»	12.971	
» »	1852	»	»	16.390	»
» »	1853	»	»	15.648	»
» »	1854	»	»	16.847	»
» »	1855	»	»	22.376	
» »	1856	»	»	21.675	»
» »	1857	»	»	20.509	»
» »	1858	»	»	30.440	»
» »	1859	»	»	30.940	»
» »	1860	»	»	26.999	»
» »	1861	»	»	31 373	»

In Muntenia, în anul 1859, doctorul G. Polizu (senior) secretarul Comitetuluĭ sanitar, a alcătuit *Cărticica altoiuluĭ*, călăuza pentru vaccinatorĭ.

In aniĭ 1861 şi 1862, după ce doctorul C. Davila a luat conducerea Serviciuluĭ sanitar, şi în anul 1863, după ce a înfiinţat prima serie de medicĭ de plasă, vaccinaţiunile aŭ început a devenì puţin maĭ numeróse, numĕrul lor a rĕmas însă cu mult maĭ jos decât acela al copiilor în etate de 1 an. Atuncĭ s'a şi publicat un regulament pentru vaccinaţiĭ valabil pentru tótă ţéra, care a rĕmas în vigóre până la 5 Maiŭ 1875,

când, pe basa legiĭ sanitare, s'a alcătuit un regulament noŭ. Maĭ târḑiŭ, în anul 1893, s'a modificat şi acest din urmă regulament, pe basa cunoscințelor nouĕ asupra bólelor septice, carĭ pot apăré după vaccinaţiune.

Legea sanitară din anul 1874 şi cea modificată din anul 1885 fac vaccinaţiunea obligatóre şi gratuită; sub impulsiunea acesteĭ legĭ, administraţiunile judeţene aŭ îmmulţit numĕrul vaccinatorilor, carĭ aŭ rĕmas aprópe exclusiv însărcinaţĭ cu vaccinaţiunea, căcĭ medicilor de plasă, puţinĭ la numĕr, nu le rĕmâne nicĭ timpul necesar pentru îngrijirea bolnavilor de bóle epidemice şi endemice. Dar poporaţiunea rurală şi parte din locuitoriĭ urbanĭ aŭ maĭ opus resistenţă vaccinaţiuniĭ, din causa mulţimiĭ de bóle septice, apărute în urma luăriĭ fără precauţiune de vaccin din vesiculele vaccinale, din réua luĭ conservare, şi vĕrsatul a maĭ făcut ravagiĭ în multe judeţe.

De la primele încercărĭ ale luĭ Edw. Ienner până în timpul de faţă, vaccinaţiunea a fost şi maĭ este combătută ca inutilă şi vătĕmătóre. Fiind-că sciinţa n'a dat până astăḑĭ o explicaţiune satisfăcĕtóre a imunităţiĭ celor vaccinaţĭ contra vĕrsatuluĭ, fiind-că nu cunóscem prefacerile din organism provocate prin inoculaţiune şi raportul între aceste prefacerĭ şi între starea refractară ce corpul a dobândit prin ele în contra infecţiuniĭ variolice, uniĭ aŭ negat valórea vaccinaţiuniĭ, afirmând că, şi fără vaccinaţiune, epidemiile de variolă ar fi devenit maĭ rare şi maĭ puţin periculóse, în urma progreselor Igieneĭ generale; alţiĭ, deşì aŭ admis acţiunea preventivă a vaccinaţiuniĭ, s'aŭ temut că vaccinul umanisat, care până deunăḑi a fost întrebuinţat în tótă Europa în marea majoritate a vaccinaţiunilor, şi care şi astăḑĭ se maĭ întrebuinţéză în unele ţĕrĭ pe lângă vaccinul animal, că acel vaccin póte comunicà persónelor vaccinate, de odată cu limfa preservativă în contra vĕrsatuluĭ, şi germenele diferitelor bóle. Afirmaţiunea că vaccinaţiunea ar fi inutilă este eronată, căcĭ statistica modernă ne probéză utilitatea eĭ, prin extincţiunea aprópe generală a varioleĭ în Germania, unde pe lângă vaccinaţiune şi revaccinaţiune este de mult generalisată, şi unde ea se execută cu o corectitudine exemplară.

Este însă adevĕrat că vaccinul póte comunicà virusul altor bóle. Autoriĭ aŭ avut în vedere, afară de bólele septice, scrofulosa cu tuberculosa şi sifilisul.

In anul 1883, când Parlamentul german primì o petiţiune în contra vaccinaţiuniĭ obligatóre, Cancelarul imperiuluĭ numì o comisiune technică sub preşedinţa luĭ R. Koch, însărcinată cu studiarea motivelor invocate în contra vaccinaţiuniĭ; acéstă comisiune a admis posibilitatea transmisiuniĭ scrofuloseĭ prin vaccin umanisat, ea a conchis însă,

că tóte infecţiunile accidentale, carĭ însoţesc vaccinaţiunea şi al căror numĕr este minim, nu pot invalidà valórea imensă a vaccinaţiuniĭ obligatóre.

Asemenea a admis comisiunea germană din anul 1883 posibilitatea transmisiuniĭ tuberculoseĭ prin limfa vaccinală, luată de la o persónă tuberculósă saŭ de la un animal tuberculos, ea recomandă însă, ca să se vaccineze cu vaccin animal, controlat asupra origineĭ sale de la un viţel sănătos, prin tăerea viţeluluĭ după recoltarea vaccinuluĭ şi prin examinarea scrupulósă a diferitelor organe, pentru constatarea absenţeĭ tuberculelor. Lotar Meyer a constatat însă în anul 1883 prin experimente repetate, că pustulele vaccinale ale persónelor tuberculóse nu conţin nicĭ odată baccilul tuberculoseĭ, că prin urmare transmisiunea tuberculoseĭ prin limfa vaccinală este imposibilă.

Cel maĭ funest dintre tóte accidentele vaccinaţiuniĭ este transmisiunea virusuluĭ sifilitic prin limfa vaccinală de la un copil sifilitic. Ea a fost observată, deşì se puteà lesne preîntîmpinà. Cele dintâĭ casurĭ cunoscute ale sifilisuluĭ, inoculat cu ocasiunea vaccinăriĭ, sunt cele descrise de Mosly în Anglia şi de Monteggia în Italia, în anul 1807. In aniĭ 1860—1885 s'aŭ observat chiar micĭ epidemiĭ de sifilis vaccinal, anume în Bavaria, la Rivolta (Italia), la Bezières (Francia) şi la Schleinitz (Stiria). Depaul a numĕrat, în anul 1860, şi asemenea Viennois, în anul 1865, 300 casurĭ; Pissin, în anul 1874, 500 casurĭ de sifilis vaccinal; C. Codrescu a constatat în spitalul din Bârlad un asemenea cas, în anul 1881.

Acésta nu erà însă singurul cas de sifilis vaccinal observat în România; infecţiunile sifilitice vaccinale aŭ fost la noĭ, ca şi în alte ţĕrĭ, ascunse, pentru ca să nu se discrediteze vaccinaţiunea.

Bólele accidentale, carĭ însoţesc erupţiunea vesiculelor şi a pustulelor vaccinale, aparţin mareĭ grupe a infecţiunilor vulnerare, şi în timpul când asepsia nu erà încă cunoscută, s'a observat adesea-orĭ în urma vaccinaţiuniĭ tótă seria infecţiunilor prin plăgĭ: Flegmóne, Erisipele şi Piemie, Septicemie, adevĕrate otrăvirĭ ale organismuluĭ prin toxine produse de streptococĭ. Ele pot apăré atât după vaccinare cu vaccin umanisat, precum şi după aceea cu vaccin animal. In cele maĭ multe casurĭ, infecţiunile septice consecutive vaccinăriĭ nu se transmit prin vaccin, ci prin intermediul mânilor, al instrumentuluĭ cu care se vaccinéză, al atmosfereĭ, maĭ ales când vesiculele saŭ pustulele aŭ fost strivite, deschise.

S'a propus înlăturarea accidentelor vaccinale prin pansarea aseptică a loculuĭ inoculat; eŭ însumĭ am încercat acest metod în ser-

viciul sanitar al orașuluĭ Bucurescĭ, în aniĭ 1886 și 1887, resultatele dobândite n'aŭ fost însă încuragiatóre pentru generalisarea pansamentuluĭ; la animale pansamentul prin oclusiune opresce desvoltarea normală a pustulelor și micșoréză cantitatea limfeĭ recoltate. Regulamentul pentru vaccinare și revaccinare din anul 1893 prescrie regulele de asepsie ce trebue să se observe la vaccinare și la revaccinare.

Cestiunea naturiĭ și origineĭ vaccineĭ, precum și a identitățiĭ equineĭ cu vaccina, a fost studiată pe larg de Academia de Medicină din Paris pe la finele anuluĭ 1863, fără soluțiune suficientă, apoĭ de Societatea sciințelor medicale din Lyon în anul 1865; cea din urmă Societate a numit o comisiune, din care aŭ făcut parte doĭ specialiștĭ cunoscuțĭ, Chauveau și Viennois, și a publicat raportul comisiuniĭ (*Vaccine et Variole. Nouvelle étude expérimentale*, Lyon 1865). Comisiunea Lyonesă a afirmat, că vaccina vacilor nu este identică cu variola omuluĭ, că inocularea varioleĭ umane la vacĭ produce numaĭ un virus variolic slăbit, nicĭ de cum însă vaccin. Cea din urmă opiniune a fost susținută în anul 1883 de către R. Koch și ceĭ-lalțĭ membrĭ aĭ comisiuniĭ pentru studiarea obligativitățiĭ vaccinațiuniĭ, numită de Cancelarul imperiuluĭ german.

Cu totul divergéză de aceste opiniunĭ faptul că în anul 1840, Reiter în Germania și Cecly în Anglia aŭ constatat slăbirea virusuluĭ variolic al omuluĭ prin inoculațiunea luĭ la vacă, producêndu-se ast-fel vaccina perfectă. Scaton, raportorul comisiuniĭ numite din ordinul Parlamentuluĭ engles pentru studiarea cestiuniĭ vaccinațiuniĭ, afirmă în anul 1868, că în Anglia este de mult recunoscută cultura vaccineĭ prin inocularea vacilor cu variolă, că acéstă procedare a fost mult timp usitată într'o parte a Mareĭ Britaniĭ și că nu există nicĭ o diferință între pustulele ast-fel produse și între pustulele ordinare de vaccină. Dr. Thiele în Casan arată, că și în Rusia s'a practicat mult timp inocularea vacilor cu variola umană pentru producerea vacciniĭ. In anul 1884 și 1885, doctorul Voigt, Directorul institutuluĭ vaccinal comunal din Hamburg, a inoculat de multe orĭ vacĭ cu virusul variolic al omuluĭ, producênd pustule cu un virus forte, pe care l-a slăbit prin altoirea ulterióră pe vacĭ, repetată de 2 și de 3 orĭ, și a produs ast-fel un vaccin perfect pentru vaccinațiunile oficiale. Nicĭ cercetările anatomo-patologice, nicĭ cele bacteriologice nu arată o deosebire morfologică între pustula variolică și cea vaccinală. A. V. Cornil și V. Babeș aŭ arătat în anul 1886, că disposițiunea istologică a pustuleĭ vaccinale este cu totul analogă cu a varioleĭ, că nicĭ structura

pustuleĭ, nicĭ forma microbilor, nicĭ vre-un alt element nu permite o distincţiune între variolă şi vaccină.

Reforma care s'a impus serviciuluĭ sanitar în mod imperios erà înlocuirea vaccinuluĭ umanisat prin vaccin animal, pe de o parte pentru a înlăturà manipulaţiunea cu totul nepoporală a luăriĭ vaccinuluĭ de la copiĭ, pe de altă parte pentru a apĕrà poporaţiunea în contra infecţiuniĭ prin altoiul luat de la copiĭ afectaţĭ cu sifilis şi cu alte bóle transmisibile.

Inceputul acesteĭ reforme se datoréză în tótă Europa iniţiativeĭ private. După prima impulsiune, dată dejà în anul 1840 de Negri în Neapole, s'aŭ creat micĭ institute pentru cultivarea vaccinuluĭ animal, în anul 1864 de Lanoix în Francia, în aniĭ 1867—1868 de Warlomont în Bruxelles şi de Pissin în Berlin; la noĭ doctorul Vasile Vlădescu a înfiinţat în anul 1874 în Bucurescĭ un mic institut pentru producerea de vaccin animal; în anul 1875, d-l dr. C. D. Severeanu, cu câţĭ-và alţĭ medicĭ, a început a cultivà vaccin animal la casa de sănătate din strada Teilor; de la anul 1876 aŭ început şi alţĭ medicĭ şi uniĭ medicĭ veterinarĭ a inoculà viţeĭ şi a recoltà vaccin, dar aceste întreprinderĭ nu eraŭ viabile, din causa concurenţeĭ institutelor vaccinale din streinătate, carĭ aŭ importat la noĭ produsele lor fără nicĭ un control. Administraţiunea publică a rĕmas pasivă, în faţa încercărilor făcute de uniĭ medicĭ primarĭ şi veterinarĭ de judeţe, de a creà micĭ institute publice pentru cultivarea vaccinuluĭ animal. Singură Primăria Capitaleĭ Bucurescĭ a dat un sprijin maĭ puternic înlocuiriĭ vaccinuluĭ umanisat prin vaccin animal, începută în anul 1875 cu vaccinul animal cultivat în ţéră de institutele vaccinale private, continuată de la anul 1884 cu vaccin animal cultivat de I. Felix şi de veterinarul L. Vincent, într'un local primitiv improvisat pentru acest scop, de la anul 1888 de la un personal însărcinat special cu acéstă lucrare în Institutul vaccinal al Primărieĭ, zidit în grădina Primărieĭ.

Pe lângă vaccinul umanisat şi pe lângă vaccinul animal cultivat în ţéră de Primăria Capitaleĭ, de 4 administraţiunĭ judeţene şi de 3 institute vaccinale private, s'aŭ întrebuinţat şi óre-carĭ cantităţĭ de vaccin animal adus din streinătate: din Francia, Elveţia, Belgia, Austro-Ungaria.

Ministeriul de Interne a construit în anul 1890, în grădina Primărieĭ Capitaleĭ, un edificiŭ modest pentru un mic institut vaccinal, de aceleaşĭ dimensiunĭ ca Institutul vaccinal al Primărieĭ.

Producţiunea de vaccin din Institutul vaccinal al Statuluĭ fiind insuficientă, pe de o parte ea a fost îmmulţită într'o proporţiune largă, pe

*

de alta a fost îndemnat doctorul C. Constantinescu, medicul spitaluluĭ Obedenĭ din judeţul Vlaşca, care erà familiarisat cu technica cultivăriĭ vaccinuluĭ animal, din timpul când a servit la Institutul vaccinal al Primărieĭ Bucurescĭ, ca să înfiinţeze la Obedenĭ un mic institut de vaccin animal, care a vîndut, prin intermediul Direcţiuniĭ sanitare, vaccinul controlat de dînsa diferitelor administraţiunĭ judeţene şi comunale, cu acelaşĭ preţ ca vaccinul din Institutul vaccinal al Statuluĭ; acest mic institut vaccinal a funcţionat până la începutul anuluĭ 1898, apoĭ a fost rugat Directorul şcóleĭ superióre de medicină veterinară, ca să înfiinţeze în acea şcólă un mic institut vaccinal pentru instrucţiunea studenţilor, precum şi pentru producerea de vaccin animal pentru judeţe, care institut a început a funcţionà în vara anuluĭ 1893. Afară de acésta, Direcţiunea sanitară a stăruit ca să se înfiinţeze la Iaşĭ, prin iniţiativă privată, un mic institut vaccinal, pe care guvernul îl va puté subvenţionà în mod indirect, procurându-ĭ clientela maĭ multor judeţe; acest institut, proprietatea profesoruluĭ E. Puşcariŭ, a produs cantităţĭ însemnate de vaccin de bună calitate până în aniĭ 1899—1900, când a fost strămutat în Bucurescĭ şi întrunit cu Institutul vaccinal al Statuluĭ.

Vaccinul animal a înlocuit vaccinul umanisat; de la anul 1895 nu s'a maĭ făcut în România nicĭ o vaccinaţiune cu vaccin umanisat.

Uniĭ autorĭ aŭ exprimat temerea că, cu ocasiunea vaccinăriĭ cu vaccin animal se pot transmite şi diferite bóle ale vitelor bovine. Aceste temerĭ sunt exagerate, căcĭ bólele animalelor transmisibile la om se manifestă prin semne bine pronunţate. Cărbunele (Dalacul), Septicemia, Piemia, Erisipelul, Aftele epizootice, se constată lesne prin semnele clinice. Transmiterea tuberculoseĭ prin limfa vaccinală de la viţeĭ n'a fost constatată de nimenĭ; afară de acésta putem ferì pe ceĭ vaccinaţĭ în contra transmisiuniĭ tuberculoseĭ, dacă înainte de a ne servì de vaccinul luat de la un viţel, îl tăiem şi examinăm bine interiorul corpuluĭ sĕŭ, precum am arătat maĭ sus.

In primele deceniĭ ale secoluluĭ curent, succesele vaccinaţiunilor aŭ fost apreciate cu un entusiasm prea mare; cu tóte că însuşĭ Edward Ienner şi apoĭ Hufeland aŭ consiliat la moderaţiune pe aceĭ carĭ credeaŭ că, în urma întroduceriĭ vaccinaţiuniĭ, variola a dispărut din lume, dejà în al doilea deceniŭ după întroducerea vaccinaţiuniĭ Ienneriane s'a manifestat o desilusiune la mediciĭ carĭ aşteptaŭ, că vaccinaţiunea va preservà pe ceĭ vaccinaţĭ pentru tótă viéţa. Ast-fel s'a impus revaccinaţiunea, ca resultatul uneĭ observaţiunĭ maĭ calme a faptelor, şi diferiţĭ autorĭ aŭ atribuit vaccinaţiuniĭ o durată preservativă diferită: uniĭ aŭ

revaccinat dar după 5, alţiĭ după 7, iar alţiĭ după 10 anĭ de la prima vaccinaţiune.

Revaccinaţiunea obligatóre a fost succesiv întrodusă în diferite armate; în anul 1829 în armata würtembergesă, în anul 1833 în cea prusiană, maĭ târḑiŭ în cea englesă şi italiană, în anul 1848 în cea francesă. In anul 1874, revaccinaţiunea a devenit obligatóre în tótă Germania pentru tótă poporaţiunea, în virtutea uneĭ legĭ speciale, care prescrie revaccinaţiunea pentru copiĭ în etate de 12 anĭ.

In România, revaccinaţiunea a fost întrodusă în armată înainte de anul 1874. Prima lege sanitară din anul 1874 a făcut numaĭ vaccinaţiunea obligatóre şi a îndatorat pe guvern ca să subvenţioneze douĕ stabilimente de producere de vaccin animal, unul la Bucurescĭ şi altul la Iaşĭ; legea sanitară din anul 1893 a făcut şi revaccinaţiunea obligatóre pentru toţĭ copiiĭ în etate de la 10 până la 15 anĭ. Controlul revaccinaţiuniĭ maĭ este astăḑĭ dificil, maĭ ales pentru copiiĭ carĭ nu frecuentéză şcóla, şi va fi util, ca să se prescrie, ca prima vaccinaţiune să se facă numaĭ pe braţul drept, iar revaccinaţiunea pe cel stâng.

Numaĭ de 5—6 anĭ, statistica vaccinaţiunilor şi revaccinaţiunilor a devenit maĭ exactă, numaĭ în ceĭ din urmă 6 anĭ, controlul eĭ a devenit maĭ eficace, maĭ ales după ce epidemiile de variolă din aniĭ 1896—1897 aŭ desvelit tóte neregularităţile, comise de maĭ bine de 30 de anĭ de vaccinatoriĭ inculţĭ şi imoralĭ, necontrolaţĭ de nimenĭ, carĭ singurĭ şi în unire cu primariĭ aŭ falsificat listele vaccinaţilor, aŭ trecut în ele nume fictive, aŭ înscris ca vaccinaţĭ cu succes copiĭ, carĭ nicĭ nu fusese vaccinaţĭ saŭ la carĭ vaccinaţiunea n'a prins.

In casurile când prima vaccinaţiune a rĕmas ineficace, se învinge cu mare greutate opunerea mamelor în contra uneĭ a doua vaccinaţiunĭ. Nereuşita unor vaccinaţiunĭ se observă în tóte ţĕrile, dar la noĭ proporţiunea acestor nereuşite a fost, în primul timp al generalisăriĭ vaccinaţiuniĭ cu vaccin animal, maĭ mare decât în altă parte. In fine aŭ fost învinse şi aceste dificultăţĭ şi s'aŭ găsit mijlóce, pentru a garantà maĭ bine eficacitatea vaccinuluĭ. Proporţiunea vaccinaţiunilor nereuşite a scăḑut la noĭ treptat în termen mediŭ la 6%, şi va maĭ scădé la un numĕr neînsemnat; în diferitele state ale Germanieĭ, proporţiunea vaccinaţiunilor fără succes este de 1% până la 6,5%, în diferitele provinciĭ ale Austrieĭ de la 1% până la 8%; în Belgia 0,5% până la 3%. Este natural că revaccinaţiunile daŭ la noĭ, ca şi în alte state, o proporţiune de nereuşită până la 20%, din causă că se re-

vaccinéză numeróse persóne, carĭ maĭ sunt imunisate de la prima vaccinaţiune.

O dificultate ulterióră, care contribue la amânarea generalisăriĭ vaccinaţiunilor, provine de la lipsa de domiciliŭ stabil a unor locuitorĭ aĭ teritoriuluĭ român, precum sunt ţiganiĭ nomadĭ, carĭ se vaccinéză cu mare anevoinţă; de la împrejurarea că, în multe comune, locuitoriĭ plécă cu tótă familia primă-vara, spre a lucrà pămîntul într'o depărtare considerabilă de la locuinţa lor, şi nu se întorc decât érna; iar în timpul erniĭ se opun la vaccinaţiunea copiilor, din causa opiniuniĭ greşite, dar fórte rĕspândite, că vaccinaţiunea este în timpul erniĭ periculósă.

Un element care maĭ hrănesce epidemiile de variolă este mulţimea de lucrătorĭ nevaccinaţĭ, imigraţĭ din Italia, Bulgaria, Albania, Macedonia, Ungaria şi Galiţia. Pe cât se póte, se vaccinéză parte din aceştĭ lucrătorĭ aflaţĭ la şantiere. In ceea-ce privesce ţiganiĭ, găsim şi în rapórtele oficiale asupra serviciuluĭ sanitar al Regatuluĭ ungar plângerĭ despre provocarea de epidemiĭ de variolă prin renitenţa în contra vaccinaţiuniĭ a ţiganilor, carí rĕmân în mare numĕr nevaccinaţĭ.

Lipoveniĭ din judeţele de peste Dunăre carĭ, ca şi coreligionariĭ lor din Galiţia, se opun vaccinăriĭ, aŭ început la noĭ a se supune la acéstă operaţiune.

Cea maĭ mare parte din aceste neajunsurĭ se îndreptéză treptat prin obligaţiunea de a presintà certificat de vaccinare la intrarea în şcólă, prin vaccinare şi revaccinare în şcólă, în armată, în spitalele rurale, în comunele rurale şi urbane, în unele casurĭ în porturile maritime şi fluviale şi la unele puncte ale fruntariilor pe uscat, prin carĭ intră un numĕr maĭ mare de lucrătorĭ streinĭ.

In tot Regatul Român se vaccinéză astădĭ pe an cu succes în termin mediŭ 330.000 şi se revaccinéză cu succes 295.000 persóne, fără vaccinaţiunile şi revaccinaţiunile din armată. In anul 1899, s'aŭ vaccinat în armată cu succes 3.175, s'aŭ revaccinat cu succes 10.800, s'aŭ vaccinat cu succes 1.741 militarĭ variolaţĭ.

Din când în când, variola maĭ apare la noĭ în mod epidemic; cea din urmă epidemie maĭ mare de vĕrsat s'a observat în România în aniĭ 1896—1897. In ceĭ din urmă 14 anĭ s'aŭ înregistrat în tótă ţéra îmbolnăvirĭ şi decese de variolă în numĕrul următor:

Anul	1886	4.969	bolnavĭ de	variolă cu	1.046	decese.
»	1887	6.690	»	»	1.471	»
»	1888	13.248	»	»	2.662	»
»	1889	5.547	»	»	285	»

Anul	1890	1.836	bolnavĭ de	variolă cu	236	decese
»	1891	2.882	»	»	244	»
»	1892	2.342	»	»	308	»
»	1893	3.083	»	»	289	»
»	1894	180	»	»	26	»
»	1895	2.683	»	»	638	»
»	1896	14.659	»	»	2.813	»
»	1897	8.541	»	»	1.512	»
»	1898	674	»	»	101	»
»	1899	397	»	»	54	»

Făcênd comparațiune între România și între alte state, găsim că numaĭ în Serbia, Bulgaria, Rusia, Austria și în Italia maĭ apar din când în când epidemiĭ de vĕrsat. In regatul Serbieĭ, numĕrul morților de variolă face 5.55$^{\circ}/_{0}$ din numĕrul tuturor deceselor; în anul 1895 aŭ murit în Serbia de variolă 1.461, în 1896, 1.360 persóne; în Ungaria aŭ murit de variolă, în anul 1895, 1.937, în 1896, 2.019 persóne; epidemia de vĕrsat din România din 1896—1897 a coincidat cu o epidemie analogă în regatul Ungar; în Austria s'aŭ îmbolnăvit de vĕrsat, în anul 1898, 8.674 persóne, din carĭ aŭ murit 2.474; în Bucovina în parte aŭ murit de vĕrsat, în 1896, 202, în 1897, 201, în 1898, 460 persóne; în Italia aŭ murit de vĕrsat, în periodul de la 1893—1897, în termin mediu câte 2.256 persóne pe an; în Belgia s'aŭ înregistrat, în anul 1898, 158 decese de vĕrsat; în Olanda, în același an, 34 decese; în Elveția, în ceĭ din urmă anĭ, s'aŭ constatat în termin mediŭ 10 decese de variolă pe an; în regatul Prusieĭ s'aŭ înregistrat, în anul 1898, 12 decese de vĕrsat; în Anglia, în 1896, 541 decese.

In orașul	Bucurescĭ aŭ murit de	variolă	în a.	1893	2	persóne
		»	»	1894	2	»
		»	»	1895	3	»
				1896	106	»
		»	»	1897	71	»
		»	»	1898	1	»
		»	»	1899	6	»
In orașul	Berlin	»	»	»	4	»
»	Londra		»	»	3	»
»	Hull (Anglia)	»			141	»
»	Paris			»	4	»
»	Marsilia	»	»	»	461	»
»	Lyon		»	»	6	»
»	Toulon.	»	»	»	7	»
»	Moscova	»	»	»	136	»
»	Odesa	»		»	49	
»	Riga	»			251	
»	St. Petersburg.	»	»	»	106	»

In orașul	Varșovia.	de variolă	în a.	1899	176	persóne
»	Budapesta	»	»	»	5	»
»	Viena	»	»	»	1	»
»	Anvers.	»	»	»	79	»
»	Bruxelles	»	»	»	1	»
	Atena.	»	»	»	171	»
»	Madrid	»	»	»	127	»

In tot regatul Român se află aproximativ 2.600 orbĭ. Nu scim câțĭ din eĭ aŭ orbit din causa varioleĭ. In Elveția s'a făcut, în aniĭ 1895 și 1896, o anchetă asupra număruluĭ orbilor și asupra causelor orbiriĭ, resultatul eĭ a fost că, din 2.102 orbĭ aflațĭ în Confederațiunea elvețiană (722 la câte 10.000 locuitorĭ), 1.783 aŭ fost examinațĭ de medicĭ și din aceștĭ din urmă 43 aŭ rĕmas orbĭ în urma varioleĭ.

Bólele venerice.

Nu putem admite terminologia adoptată de uniĭ autorĭ streinĭ și românĭ, carĭ fac din sifilis o clasă osebită de bólele venerice, vorbind de «sifilis și de bóle venerice»; noĭ cuprindem sub numele de bóle venerice într'o singură grupă: Sifilisul, Ulcerul veneric móle, Blenoragia virulentă cu consecințele eĭ și Vegetațiunile venerice (Condilomele nesifilitice). Clasificațiunea nóstră se baséză, pe lângă logica etimologieĭ și pe interesele polițieĭ sanitare, care cere luarea de măsurĭ aprópe identice pentru tóte bólele din acéstă grupă.

Bólele venerice sunt fórte vechĭ; le găsim menționate în timpurile mitice, în primele timpurĭ istorice ale multor popóre, în poesia erotică a Romanilor și Grecilor, în scrierile medicale ale anticitățiĭ și ale evuluĭ mediŭ. Cunoscința despre contagiunea venerică aparține evuluĭ mediŭ, raportul între ea și prostituțiune este pentru prima óră descris în secolul XIII de medicul frances Gérard de Barry. In secolul XV, sifilisul a apărut în Europa în formă epidemică; în secolul XVI, și în secolele următóre, prostituțiunea erà factorul principal al infecțiunilor venerice. Evenimentul cel maĭ important în istoria prostituțiuniĭ îl constitue intrarea femeiĭ în viéța industrială în secolul XIX, și ca consecință a eĭ slăbirea legăturilor de familie.

Se pare că bólele venerice aŭ fost importate în România pentru prima óră cu ocasiunea invasiunilor armatelor streine pe la finele secoluluĭ XVII saŭ pe la începutul secoluluĭ XVIII; în Moldova ele aŭ fost întroduse de Polonĭ și Rușĭ, în Muntenia de armatele austriace și rusescĭ. Prostituțiunea o găsim dejà menționată în Pravila de la Go-

vora (Pravila bisericéscă cea mică) şi în Pravila luĭ Vasile Vodă din anul 1640: ‹Curva se cunósce pre locul ce locuesce şi pre haina ce pórtă› (M. Kogălniceanu, *Arhiva Românéscă*, T. I, Iaşĭ 1840). In secolul XVIII, prostituţiunea erà dejà considerată ca isvor al bólelor lumescĭ şi pe la începutul aceluĭ secol, prostituţiunea erà dejà rĕspândită în Bucurescĭ. Del Chiaro scrie, că în tóte mahalalele Bucurescilor se află cârciumĭ subterane, carĭ servă şi ca locurĭ de prostituţiune (Antonio Maria Del Chiaro, *Istoria delle moderne rivoluzioni della Valachia*, 1709). In a doua jumătate a seculuĭ XVIII, sifilisul erà dejà frecuent în România. Despre Muntenia scrie Sulzer, că remediul obicĭnuit în contra sifilisuluĭ constă în fumurĭ produse de cinabar pus pe cărbunĭ aprinşĭ, care fum produce salivaţie abundentă şi că aceste fumurĭ sunt însoţite de diferite decocturĭ. (F. I. Sulzer, *Geschichte des transalpinischen Daciens*, Wien 1782). Pe la finele secoluluĭ XVIII, isgonirea femeilor din cârciumile Bucurescilor n'aveà numaĭ scopul limităriĭ bólelor venerice, ci şi înlăturarea ocasiuniĭ pentru lăţirea ciumeĭ. Colegul nostru V. A. Urechiă reproduce în Istoria Românilor› un pitac al Domnitoruluĭ Munteniei Moruzi, din 22 Noemvrie 1793, către Vel Spătar şi Vel Agă, prin care ordonă, ca prin cârciumĭ să nu şédă muerĭ şi fete, şi un alt pitac al Domnuluĭ A. Ipsilanti, din 5 Iunie 1797, prin care interḑice prostituţiunea prin cârciumĭ. Andr. Wolf *(Beitraege zu einer statistisch-historischen Beschreibung des Fuerstenthums Moldau,* Hermannstadt 1805) ḑice, că a vĕḑut adesea-orĭ în Moldova sifilide cutane.

Pentru ca frecuentarea cărciumilor de femeĭ prostituate să nu înlesnéscă rĕspândirea ciumeĭ, ele aŭ fost isgonite din cârciumile din Bucurescĭ, în aniĭ ciumeĭ 1812—1813 (V. A. Urechiă, *Edilitatea sub Domnia luĭ Caragea*, Bucurescĭ 1900). In anul 1829, St. V. Episcopescu a cerut suprimarea prostituţiuniĭ, el n'a fost ascultat şi n'a putut să fie ascultat.

In anul 1836, C. Vêrnav *(Rudimenta Physiographiae Moldaviae)*, încă tînĕr şi lipsit de experienţă, nu cunósce tóte formele sifilisuluĭ; el ḑice că sifilisul este rar la ţéră, că însă cel-perit, pe care l-a vĕḑut pe moşia părintéscă, este ‹morbus inter populum moldavicum sat fre‹quens, maximum offert similitudinem cum morbo Radesyge a celeberrimo Rust descripto . Sub nume de Radesyge s'aŭ descris în ţĕrile scandinave diferite bóle cutane, maĭ ales sifilisul învechit, dar şi tuberculosa peleĭ.

După C. Istrati *(O pagină din Istoria contimpurană a Românieĭ*, Bucur. 1880), bólele venerice aŭ fost importate în ţĕră, nu numaĭ de armatele streine, ci în secolul XIX şi prin imigraţiunea de Evreĭ din

Galiţia şi de Ungurĭ, şi boeriĭ le-aŭ adus adesea-orĭ din călĕtoriile lor în streinătate; militariĭ şi funcţionariĭ aŭ transportat bóla din oraşe în sate. In al doilea şi al treilea deceniŭ al secoluluĭ XIX însă armatele rusescĭ, carĭ aŭ ocupat principatele, aŭ fost factorul de căpetenie al lăţiriĭ bólelor venerice.

Regulamentele Organice nu se ocupă de prevenirea bólelor lumescĭ. In anul 1834, din porunca luĭ Vodă, se trimit la spitalul «Iubiriĭ de ómenĭ» din Bucurescĭ 40 de femeĭ bolnave de bóle lumescĭ (A. G. Gălesescu, *Eforia spitalelor civile din Bucurescĭ*, Bucur. 1900). In anul 1835 s'a constatat că sifilisul face ravagiĭ însemnate în Bucurescĭ şi în judeţele Argeş, Teleorman, Olt, Vlaşca şi Gorj. Dvornicul din Lăuntru M. Ghica arată obşteściĭ Adunărĭ, într'o relaţiune publicată în fóia oficială «Buletin , din 22 şi 23 August 1836, că bóla luméscă, încuibată în acele judeţe, a adus pe locuitorĭ într'o desăvîrşită ticăloşie şi slutire, din care causă eĭ aŭ fost aşezaţĭ în spitale vremelnice înfiinţate în acele judeţe, ceĭ din Bucurescĭ în spitalul Mărcuţa. Dvornicul activ şi inteligent îşĭ face însă ilusiunĭ asupra tămăduiriĭ repede a sifilisuluĭ, căcĭ el adaogă că, afară din bolnaviĭ din judeţul Olt şi Teleorman, carĭ aŭ fost mulţĭ la numĕr şi se maĭ află în spitale, ceĭ-lalţĭ tămăduiţĭ, bucurându-se acum de întréga sănătate şi isbăvire de acéstă patimă, laudă şi slăvesc privigherea şi îngrijirea stăpâniriĭ.

La 21 August 1843, sfatul administrativ extraordinar al Munteniеĭ a încheiat un jurnal, care a fost aprobat de Domn, cu cuprinsul următor: Bólele venerice încuibându-se, se va face întru ascuns catagrafia femeilor publice, se vor strînge la un loc la ḑiua şi ora hotărîtă, se vor examinà şi cele bolnave se vor trimite la spitale. Acésta se va face şi în cele-lalte oraşe. Se va face şi o visitare de obşte prin satele unde s'aŭ încuibat bóle venerice. Doctorul judeţuluĭ, în înţelegere cu proprietarul moşieĭ, va visità pe ceĭ bănuiţĭ şi dacă propietarul nu va îngrijì singur de căutarea lor, se vor trimite la spital. Spesele căutăriĭ le vor suportà cutiile satelor. In anul 1844 s'aŭ căutat la spitalele Colţea şi Pantelimon 227 femeĭ de bóle venerice. In urma nouĕlor ocupaţiunĭ rusescĭ, bólele venerice s'aŭ maĭ îmmulţit şi, la 24 Aprilie 1851, Sfatul administrativ, cu concursul Comitetuluĭ sanitar, a alcătuit instrucţiunĭ de isnóvă pentru stârpirea bólelor lumescĭ. (A. G. Gălesescu, *Eforia spitalelor civ. din Bucurescĭ*, Bucur. 1900).

In anul 1852, Domnul B. Ştirbeĭ a înfiinţat în tóte judeţele Munteniеĭ spitale judeţene, maĭ ales pentru combaterea bólelor venerice; ele aŭ contribuit la împuţinarea lor, dar n'aŭ putut să le stîrpéscă cu desăvîrşire. La 18 Martie 1855, Vodă scrie către Departamentul din

Năuntru: Aŭ trecut doĭ anĭ de la înființarea spitalelor județene și bólele venerice nu se împuținéză. Să se cerceteze și să se aducă venericiĭ la spital. Femeile prostituate să se visiteze regulat în Capitală și în județe și cele bolnave să se caute. Să se facă inspecțiunĭ prin județe de Protomedic și de Revisor. («Bulet. ofic.», 1855, No. 22).

De sigur s'aŭ luat și în Moldova de timpuriŭ măsurĭ preventive contra lățiriĭ bólelor lumescĭ, n'am găsit însă date certe despre acele măsurĭ înainte de 9 Maiŭ 1846, când s'a întrodus în Principatele române pentru prima óră privigherea sanitară regulată, perpetuă, a prostituatelor, și când s'aŭ publicat Instrucțiunile alcătuite de comisiunea doctoricéscă și încuviințate de comitetul sănătățiĭ al Principatuluĭ Moldoveĭ, atingĕtóre de măsurile chibzuite pentru femeile publice, în scop de ferirea sănătățiĭ publice de bóle venerice. Agia înscrie femeile publice, le dă bilete, medicul le visitéză și cele bolnave se trimit la spital. Femeile publice sunt înscrise în 4 clase, cele de clasele superióre plătesc pe lună un galben, cele-lalte jumătate de galben, cele în vîrstă maĭ mică de 15 anĭ se trimit la mânăstirĭ. La Bucurescĭ, primul regulament pentru privigherea prostituțiuniĭ a fost alcătuit cu mult maĭ têrḑiŭ, în anul 1862, proectat de C. Davila și I. Felix. Treptat s'aŭ întrodus în maĭ multe alte orașe visitațiunile medicale periodice ale femeilor prostituate. In luna Iulie 1867, Primarul orașuluĭ Bucurescĭ a publicat un regulament noŭ pentru privigherea prostituțiuniĭ în Capitală, elaborat de Consiliul de Igienă al Capitaleĭ, votat de consiliul comunal și aprobat de Ministerul de Interne.

Legea sanitară din anul 1874 conține prescripțiunĭ precise și maĭ generale pentru combaterea bólelor venerice; ea ordonă că în tóte comunele unde există medicĭ, femeile prostituate vor fi supuse la visitațiunĭ sanitare cel puțin odată pe sĕptămână, că femeile prostituate bolnave se vor internă în spitale până la vindecarea lor, unde se vor căută în socotéla comuneĭ, că se vor internă asemenea în spitale până la vindecare vagabonḑiĭ de ambele sexe bolnavĭ de bóle venerice. Legea sanitară însărcinéză pe prefecțĭ ca, cu concursul medicilor primarĭ și a consiliilor de Igienă, să ieă măsurĭ în contra bólelor contagióse în genere; pe primariĭ comunelor urbane ca, cu concursul consiliilor de Igienă, să privegheze prostituțiunea; pe mediciĭ primarĭ de județe ca să controleze privegherea sanitară a prostituțiuniĭ.

In cele din urmă deceniĭ ale secoluluĭ XIX, cu slăbirea moravurilor, cu îmmulțirea celibatarilor, cu întârḑierea căsătoriilor din causa luxuluĭ crescênd, a serviciuluĭ militar obligator pentru toțĭ, a creăreĭ de dificultățĭ la îndeplinirea formalităților căsătorieĭ de către notarĭ din multe

comune rurale, bólele venerice s'aŭ maĭ lăţit; prin comunele rurale din plaiurile şi plăşile muntóse, depărtate de centrele administraţiuniĭ, cu comunicaţiunĭ dificile, bóla s'a încuibat şi a făcut revagiĭ teribile, dar şi în plăşile de la câmp ea este din când în când împrospĕtată prin infecţiunĭ nouĕ, aduse din oraşe prin militariĭ cu schimbul, prin arendaşĭ şi servitoriĭ lor, prin lucrătoriĭ agricolĭ tocmiţĭ timpural, prin lucrătoriĭ din fabricile de alcool, de zachăr, aduşĭ din altă parte. Administraţiunea sanitară a combătut-o maĭ mult prin mijlóce curative decât prin măsurĭ preventive, prin îmmulţirea spitalelor, prin organisarea de consultaţiunĭ gratuite pentru bolnaviĭ ambulanţĭ, în aniĭ 1884 până la 1887, prin mobilisarea ambulanţelor militare pentru câte 3 lunĭ de vară şi trimiterea lor în multe comune rurale, prin căutarea bolnavilor la domiciliŭ de către mediciĭ de plasă.

In luna Maiŭ 1886, Consiliul sanitar superior, supuind Ministeriuluĭ de Interne resultatul inspecţiunilor sanitare făcute în anul 1885, constată întinderea sifilisuluĭ, propune ca să se combată cu energie prostituţiunea clandestină, ca sergenţiĭ de oraş şi soldaţiĭ din armata permanentă cât şi din cea teritorială, militariĭ cu schimbul, să fie examinaţĭ regulat de medicĭ civilĭ şi militarĭ, şi ceĭ găsiţĭ bolnavĭ de bóle venerice să fie internaţĭ în spitale. Asemenea să se privegheze d'aprópe de primariĭ comunelor rurale şi să se viziteze de mediciĭ de plasă ţiganiĭ carĭ se reîntorc érna în comună de la lucru din oraşe şi ceĭ găsiţĭ bolnavĭ de sifilis să se trimită la spital. Bolnaviĭ de sifilis să fie primiţĭ în spitale de preferinţă şi reţinuţĭ până la vindecare. Măsurile preventive constaŭ şi astăḑĭ în examinarea militarilor şi într'o priveghere slabă a femeilor prostituate. Amândouĕ seriile de măsurĭ, cele curative ca şi cele preventive, sunt pe alocurea insuficiente. Guvernul le-a completat pe amândouĕ, îmmulţind numĕrul spitalelor rurale întreţinute din budgetul Statuluĭ, cerênd de la administraţiunile judeţene ca şi ele să îmmulţéscă mijlócele de căutarea bolnavilor şi întroducênd în legea sanitară din anul 1893 óre-carĭ prescripţiunĭ nouĕ relative la prevenţiunea bólelor venerice.

Art. 161 din legea sanitară (modificată în anul 1893) obligă pe administraţiunile tuturor spitalelor, ca să îngrijéscă de căutarea gratuită a bolnavilor afectaţĭ de bóle venerice, fără ca să pótă respinge căutarea unuĭ asemenea bolnav. Acéstă prescripţiune se păzesce într'un mod imperfect. Este natural că nu se pot internà în spitale mulţĭ bolnavĭ peste complet, dar sub căutarea gratuită nu se înţelege numaĭ aşezarea bolnavuluĭ la pat, ci sunt bóle venerice carĭ se pot căutà în mod ambulatoriŭ, şi numaĭ bolnavilor carĭ aŭ neapĕrată trebuinţă de a fi

căutaţĭ în spital nu se póte refusà un pat. Dar serviciile consultaţiunilor gratuite sunt pe alocurea fictive, fiind-că se daŭ numaĭ consultaţiunĭ fără medicamente gratuite, maĭ ales în budgetul unor spitale ale caseĭ S-tuluĭ Spiridon nu sunt alocate fondurĭ pentru medicamente gratuite, date bolnavilor ambulanţĭ, şi bolnaviĭ fără mijlóce vin rar la acele consultaţiunĭ, neavênd cu ce să plătéscă medicamentele la farmaciĭ private. In unele spitale se maĭ caută femeile cinstite, infectate de bóle venerice, în aceeaşĭ sală orĭ cameră cu femeile prostituate, ceea-ce opresce multe femeĭ ca să recurgă la spital; este necesar şi din causa de moralitate, ca femeile prostituate să fie aşezate în camere separate, destinate exclusiv pentru ele.

Prin modificările introduse în legea sanitară prin legea din 22 Maiŭ 1898, se conferă prefecţilor de judeţe şi primarilor capitalelor de judeţ dreptul de a internà într'un spital pe orĭ-care bolnav sifilitic, care a devenit periculos pentru societate. Este necesar ca să se execute acéstă măsură, maĭ ales în unele comune rurale în carĭ există adevĕrate epidemiĭ de sifilis, şi ca ea să fie completată, prin oprirea în infirmeriile militare a militarilor cu schimbul bolnavĭ de bóle venerice, a militarilor bolnavĭ de asemenea bóle carĭ cer congediŭ.

Este asemenea necesar ca la prevenţiunea bólelor venerice să nu ne ocupăm aprópe exclusiv de prostituate, şi să urmărim focarele bóleĭ şi la aceĭ bărbaţĭ, carĭ o aduc din streinătate saŭ carĭ o transportă în interiorul ţěriĭ din comună în comună, la lucrătoriĭ carĭ vin în massă în ţéră pentru lucrărĭ industriale, agricole şi silvice, la servitorĭ, la tolbaşĭ şi la alţĭ micĭ negustorĭ carĭ colportéză mărfurĭ prin sate, la lucrătoriĭ căilor ferate în construcţiune; ca mediciĭ din serviciul comunelor urbane să examineze, pe cât este posibil, pe servitorĭ şi servitóre la biurourile de servitorĭ, înaintea intrăriĭ lor în serviciŭ, pe servitórele din cârciumile din apropierea casarmelor, pe lucrătoriĭ suspecţĭ şi maĭ ales pe vagabonḑiĭ arestaţĭ la aresturile poliţienescĭ, isolându-se ceĭ bolnavĭ; ca mediciĭ primarĭ de judeţe şi mediciĭ de plasă să visiteze, pe cât se póte, pe lucrătoriĭ agricolĭ, silvicĭ, pe ceĭ de la fabricĭ de alcool, de zachăr, de la construcţiunĭ de căĭ ferate şi de şosele, de la cariere de piétră.

In unele localităţĭ, poporul maĭ are o opiniune greşită asupra originiĭ şi asupra nepericulosităţiĭ sifilisuluĭ. Ca exemplu al vederilor poporuluĭ asupra sifilisuluĭ, extragem următórele rîndurĭ din scrierea unuĭ folklorist din munţiĭ judeţuluĭ Sucéva, Michail Lupescu, dirigintele şcóleĭ din Brosceni.

«Orĭ-cine are cel-perit, omul se nasce cu el. E de ajuns să-l zădă-

rescĭ cu mâncărĭ iuţĭ, prea sărate, cu acriturĭ şi el ese. Ardeiul roşu mic şi iute e pricina cea maĭ mare a iscăriĭ sale; crapul sărat încă îl stîrnesce. Se arată maĭ ales la nas. Se tămăduesce greŭ. Zéma de mĕr dulce, de şovîrf şi cimbrişor de câmp e bună când bóla e uşóră. Sunt şi descântece. Când bóla e grea de tot se dă salcie, uneorĭ fumurĭ. Se crede asemenea că fumatul tutunuluĭ vindecă bóla; uniĭ se spală cu zémă de tutun fiert la bubele de pe la nas. Se face şi în gât, atuncĭ bolnaviĭ sunt răguşiţĭ. Unora cel-peritul le strică nasul.» (*Şedĕtórea*, Fălticenĭ, 1892—1893).

In medicina poporală există numeróse descântece vechĭ pentru vindecarea bólelor lumescĭ. Multe descântece de cel-perit sunt reproduse în *Medicina babelor* de D. P. Lupaşcu (*Anal. Acad. Române*, Seria II, T. XII, Bucurescĭ 1890). Intre lécurile poporale se întrebuinţéză şi astădĭ fumurĭ mercuriale, spĕlarea bubelor cu zémă de tutun fiert, cimbrişor, thymus serpillum, şi maĭ ales în Moldova salcie (salsaparilla) (N. Leon, *Botanica medicală a ţĕranuluĭ român*, în *Archiva*, T. X, Iaşĭ 1899).

Infecţiunea extragenitală este frecuentă maĭ ales în comunele rurale; ea se provócă la cârciumă prin óla, paharul, plosca care circulă de la gură la gură.

In timpul când se vaccinà cu vaccin umanisat, când vaccinarea cu vaccin animal încă nu erà generalisată, s'a observat în casurĭ rare transmiterea virusuluĭ sifilitic prin limfa vaccinală luată de la un copil sifilitic. In 1863, Direcţiunea sanitară a atras atenţiunea medicilor aflaţĭ în serviciul public asupra sifilisuluĭ vaccinal, temêndu-se ca vaccinatoriĭ ignoranţĭ şi necontralaţĭ să nu ieà vaccin de la copiiĭ bolnavĭ de sifilis congenital. In anul 1881, Doctorul C. Codrescu a constatat în spitalul din Bârlad originea vaccinală a sifilisuluĭ unuĭ copil: acésta nu erà însă singurul cas de sifilis vaccinal observat în România; rarele infecţiunĭ sifilitice vaccinale aŭ fost ascunse, pentru a nu se discredità vaccinaţiunea.

Nu judecăm periculositatea uneĭ bóle numaĭ după numĕrul deceselor, ce ea produce în mod direct orĭ indirect; sifilisul provócă mórtea imediată numaĭ într'un numĕr relativ mic de casurĭ, şi cu tóte acestea el este una din bólele cele maĭ grave, care reclamă intervenţiunea cea maĭ energică a Statuluĭ pentru limitarea transmisiuniĭ, din causa distrucţiunilor profunde, adesea-orĭ incurabile, din causa sterilităţiĭ şi a morţiĭ premature ce sifilisul causéză, din causă că el nu compromite numaĭ sănătatea individuluĭ bolnav, ci şi pe aceea a generaţiunilor viitóre. Victimele sifilisuluĭ nu sunt numaĭ ómeniĭ carĭ aŭ nesocotit legile

moraleĭ, carĭ aŭ comis acte de desfrânare, ci şi persóne virtuóse, copiĭ nevinovaţĭ. Cholera şi alte epidemiĭ acute, în contra cărora punem în mişcare un aparat complicat de măsurĭ fórte costisitóre, apar pentru un timp scurt, produc mórtea unuĭ numĕr óre-care de persóne şi dispar iar. Sifilisul însă este o bólă insidiósă, care se ascunde anĭ întregĭ în organismul omenesc, îl minéză cu încetul, producênd perturbaţiunile cele maĭ variate, infectând familiĭ întregĭ şi compromiţênd progenitura.

Din an în an se lărgesc cunoscinţele nóstre etiologice ale unor bóle, carĭ până deunăḑi aŭ fost clasificate în alte grupurĭ şi carĭ aparţin grupuluĭ bólelor sifilitice, precum multiplele sclerose ale tuturor organelor, maĭ ales ale sistemuluĭ nervos şi ale celuĭ circulator, endocardite, nefrite, ş. a. Ast-fel, în urma cercetărilor luĭ A. Fournier şi ale altor învĕţaţĭ, unele afecţiunĭ nasale şi buco-faringiane se separă de la scrofulosă şi de la tuberculosă şi se clasifică astăḑĭ între bólele sifilitice moştenite saŭ dobândite; ast-fel se scie astăḑĭ că, afară de bólele măduveĭ spinale (unele paralisiĭ progresive şi tabes), dejà cunoscute de maĭ mult timp ca de origine sifilitică, că afară de idrocefal, isterie, neurastenie, epilepsie şi alte afecţiunĭ ale sistemuluĭ nervos, alte perturbaţiunĭ ale organelor vederiĭ, carĭ conduc la orbire, sunt datorite sifilisuluĭ; ast-fel se maĭ recunosc astăḑĭ ca de natură sifilitică unele spasmurĭ ale musculuĭ orbicular, maĭ tóte oftalmoplegiile externe (paralisiile nucleare ale muschilor ocularĭ) şi unele paralisiĭ ale nervuluĭ facial. Cunóscem astăḑĭ, afară de sterilitatea moştenită şi dobândită, variatele bóle, diformităţĭ şi infirmităţĭ de origine sifilitică, degenerescenţa, stigmatul distrofic, inferioritatea fisică şi intelectuală ce sifilisul imprimă specieĭ, decrepitudinea infantilă, debilitatea intelectuală şi alte infirmităţĭ ale sistemuluĭ nervos, distrofia dentară şi alte distrofiĭ datorite sifilisuluĭ ereditar, din carĭ unele maĭ afectă şi a treia generaţiune.

Asemenea s'aŭ lărgit de câţĭ-và anĭ cunoscinţele asupra metastaselor gonoroice prin studiile d-lor Neisser şi Nöggerth, şi în anul 1900 Eulenburg (Berlin) a atras atenţiunea medicilor asupra unor bóle nervóse de origine gonoroică. La femee, sterilitatea produsă prin blenoragie trage după sine neurose şi psichose; la bărbat, bóla gonococică locală prelungită provócă neurastenia locală şi generală. Dintre bólele nervilor localisate de origine gonoroică sunt astăḑĭ cunoscute nevralgiile nervuluĭ ischiatic şi ale nervilor lumbalĭ, atrofiile musculare şi paralisiile, neurite şi mielite, carĭ se deosebesc de tabes prin predomnirea afecţiuniĭ sfereĭ motóre. Nu sunt încă bine lămurite procesele cachectice datorite intoxicaţiuniĭ prin toxinele secretate de gonococĭ.

Periculositatea bólelor venerice a fost recunoscută de mult, şi atât în anticitate precum şi în Evul Mediŭ profilaxia lor erà fórte severă, pe alocurea barbară. In timpurile clasice ale Romeĭ, a cerut Cicerone, în primele timpurĭ ale creştinătăţiĭ S-tul Augustin, în timpul reformaţiuniĭ Martin Luther desfiinţarea prostituţiuniĭ. In Evul Mediŭ, în Germania, în Elveţia şi în alte ţĕrĭ, bolnaviĭ de sifilis eraŭ supuşĭ la isolare strictă şi la alte măsurĭ analoge cu cele pentru leproşĭ, şi în anul 1500, Erasmus de Roterdam propuneà chiar castrarea bărbaţilor sifiliticĭ. Civilisaţiunea modernă a moderat rigórea măsurilor preventive, carĭ treptat aŭ devenit fórte slabe, mărginindu-se aprópe exclusiv în privegherea sanitară incompletă a prostituţiuniĭ, cu negligiarea isolăriĭ bărbaţilor bolnavĭ carĭ transmit bóla femeilor prostituate. Până deunăḑi, afară de armată, nu s'aŭ luat măsurĭ în contra bărbaţilor afectaţĭ de bóle venerice.

Partea principală a prevenţiuniĭ constă în împuţinarea focarelor bóleĭ prin căutarea bolnavilor, şi în acéstă privinţă legea sanitară din anul 1898 obligă pe Guvern, pe Direcţiunile marĭ de spitale cu veniturĭ propriĭ, pe Primăriile oraşelor marĭ, ca să întreţină spitale saŭ serviciĭ speciale pentru bolnaviĭ de sifilis.

In ceĭ din urmă anĭ s'aŭ căutat în tóte spitalele din ţéră de bóle venerice pe an 8.000 până la 10.000 bolnavĭ internaţĭ în spital (în anul 1898, 9.332, în anul 1899, 10.055) şi 23.000—28.000 bolnavĭ ambulanţĭ la consultaţiunĭ gratuite (în anul 1898, 20.655, în anul 1899, 24.682).

Mediciĭ primarĭ de judeţe, mediciĭ de plasă şi mediciĭ comunelor urbane caută pe an în termen mediŭ 8.000 bolnavĭ de bóle venerice, în anul 1898 acest numĕr a fost de 6.702, în anul 1899 de 9.302.

La examinarea medicală a femeilor prostituate, s'aŭ găsit în anul 1897 în tótă ţéra bolnave de bóle venerice 1.340 femeĭ, din carĭ:

Cu sifilis secundar şi terţiar	193
Cu şancăr îndurat	108
Cu ulcer veneric simplu	754
Cu blenoree	285

De fapt numĕrul bolnavelor a fost maĭ mic decât 1.340, fiind-că una şi aceeaşĭ femee, infectată de maĭ multe orĭ, a fost de maĭ multe orĭ înscrisă ca bolnavă.

In regatul Italieĭ aŭ fost declarate, în anul 1898, 10.501 infecţiunĭ venerice; din 5.244 prostituate înscrise s'aŭ găsit bolnave 1.041.

In spitalele militare şi în infirmeriile militare române s'aŭ căutat de diferite bóle venerice, în anul 1897, 4.529, în anul 1898, 4.430 persóne, şi anume:

De Uretrită virulentă cu consecințele eĭ în a.	1897	2.116 ómenĭ	orĭ	22.1‰	din efectiv.
»	1898	2.307	»	23.4‰	»
De Ulcere venerice simple	1897	943	»	9.8‰	»
»	1898	862	»	8.4‰	
De Sifilis . . . . »	1897	1.470	»	15.3‰	»
»	1898	1.261	»	12.8‰	»

Făcênd comparațiune cu armatele streine, ni se presentă tabela următóre asupra frecuențeĭ bólelor venerice în corpurile de trupă:

Germania	în anul	1897	21.9‰
Danemarca . . .	»	1898	26.5‰
Francia	»	1897	37.7‰
România	»	1898	45.1‰
Țĕrile-de-Jos . .	»	1897	51.2‰
Austro-Ungaria .	»	1896	61.4‰
Italia	»	1898	96.3‰
Anglia	»	1897	158 3‰

Numĕrul excesiv de mare al bólelor venerice din Marea-Britanie se explică din faptul, că acolo femeile prostituate nu sunt supuse la visite medicale regulate.

La recrutațiune s'aŭ scutit la noĭ tinerĭ afectațĭ de sifilis terțiar:

Din	contingentul	anuluĭ	1893	8
»	»	»	1894	16
»		»	1895	8
»	»	»	1896	9
»	»	»	1897	10
»	»	»	1898	10 și 1 bolnav de sifilis congenital.
»	»	»	1899	14

In închisorile centrale s'aŭ căutat de sifilis, în anul 1896, 79, în anul 1897, 85 bolnavĭ; în aresturile preventive, în anul 1896, 32, în anul 1897, 43 persóne.

Numĕrul deceselor de sifilis, înregistrate în tótă țéra, se pare neînsemnat. In comunele urbane și în spitale s'aŭ constatat:

In	anul	1893	85	morțĭ	de	sifilis.
»	»	1894	75	»	»	»
»	»	1895	94	»	»	»
»	»	1896	130	»	»	»
»	»	1897	138	»	»	»
»	»	1898	113	»	»	»
»	»	1899	142	»	»	»

Acest numĕr nu exprimă în mod fidel ravagiile sifilisuluĭ, nu cunóscem numĕrul mare de avorturĭ datorite aceste bóle, nu se înregistréză cu adevĕrata diagnosă morțile premature ale copiilor sifiliticĭ

născuţĭ din părinţĭ cu cunoscinţă de carte, nu se înregistréză asemenea cu adevĕratul nume causele deceselor din clientela privată, datorite sifilisuluĭ cerebral şi altor forme ale sifilisuluĭ terţiar; în fine, în comunele rurale nu se înregistréză causa morţiĭ.

Victimele sifilisuluĭ nu sunt numaĭ ómenĭ, carĭ aŭ nesocotit legile moraleĭ, carĭ aŭ comis acte de desfrânare, ci şi persóne virtuóse, copiĭ nevinovaţĭ; infecţiunile accidentale extragenitale nu sunt rare în comunele rurale, precum am arătat maĭ sus.

Dintre alte State carĭ aŭ publicat dejà statistica lor sanitară pe ceĭ din urmă anĭ, Italia are o mortalitate mare de sifilis: în anul 1896, 2.313, în anul 1897, 2.307 decese causate de sifilis. In regatul Prusieĭ aŭ murit de sifilis, în anul 1898, 328 persóne, din carĭ 261 copiĭ în primul an al vieţiĭ. In Elveţia, ancheta făcută în aniĭ 1895 şi 1896 asupra causelor orbiriĭ a constatat, că din 1783 orbĭ examinaţĭ, causa orbiriĭ a fost la 124 sifilisul, la 264 blenorea ochilor contractată în momentul nasceriĭ.

Legea sanitară prescrie ca, în tóte comunele unde există medicĭ, femeile prostituate să fie supuse la visitaţiunĭ sanitare de două orĭ pe sĕptămână; acéstă prescripţiune se observă.

Nu se visitéză însă şi nu se pot visità tóte femeile carĭ trăesc din prostituţiune, căcĭ, ca în alte ţĕrĭ, şi la noĭ, nu se pot înregistrà tóte femeile prostituate şi, pe lângă prostituţiunea recunoscută, maĭ există prostituţiunea clandestină.

Privegherea sanitară şi administrativă (poliţienéscă) a prostituţiuniĭ se baséză pe regulamentele locale ale primăriilor urbane. In anul 1896, Consiliul sanitar superior a stabilit într'un proiect de regulament, care fusese aprobat de Ministeriul de Interne, principiile privegheriĭ prostituţiuniĭ pentru tótă ţéra; acest proiect servià de basă consiliilor comunelor urbane, la votarea regulamentelor locale pentru prevenirea bólelor venerice. La alcătuirea acestor din urmă regulamente se presentă maĭ multe dificultăţĭ, din carĭ cea maĭ mare constă în regularea sórteĭ fetelor minore dedate prostituţiuniĭ, carĭ nu se maĭ pot aduce la o viéţă morală.

Regularea examenuluĭ medical al prostituatelor într'un mod conform cu cunoscinţele moderne merită osebita nóstră atenţiune, atât în ce privesce frecuenţa visitaţiunilor, cât şi în ceea-ce privesce metoda de care ne servim pentru constatarea bólelor venerice. In maĭ multe dintre oraşele nóstre, până deunăḑi, femeile prostituate aŭ fost examinate o singură dată pe sĕptămână, ceea-ce nu este suficient, minimum admisibil sunt douĕ examinărĭ regulate pe sĕptămână, cu sechestrarea imediată

nu numaĭ a femeilor bolnave, ci şi a celor suspecte, cu diagnosa nedeterminată. Nouĕle regulamente române pentru privigherea prostituţiuniĭ conţin prescripţiunĭ amănunţite asupra metodeĭ examenuluĭ medical, asupra casurilor când acest examen trebue să se completeze prin cercetarea microscopică a secreţiunilor suspecte, asupra primeĭ îngrijirĭ medicale care trebue să se deà femeilor bolnave imediat după visita la dispensar saŭ la domiciliul lor.

Până deună-ḑi numaĭ sifilisul, cu manifestaţiunile sale primitive şi cu cele consecutive şi tardive, a fost considerat cn o bólă constituţională; cele-lalte bóle venerice, maĭ ales scurgerile blenoragice, aŭ fost clasificate între bólele locale, carĭ, numaĭ în casurĭ excepţionale produc consecinţe grave ; cercetările făcute în ceĭ din urmă 15 anĭ aŭ modificat cu totul prognosa acestor din urmă infecţiunĭ venerice, aŭ arătat periculositatea lor, aŭ constatat că şi ele sunt causa unor perturbaţiunĭ grave, maĭ ales în corpul femeiĭ, că şi ele produc bóle incurabile şi sterilitate. Dar tot-de-odată ne-am convins, că metodele actuale ale examenuluĭ femeilor prostituate sunt fórte incomplete; că, pe lângă cercetarea macroscopică a corpuluĭ întreg, trebue să recurgem adese-orĭ şi la examenul microscopic al unor secrete, spre a puté recunósce virulenţa lor. Ca în alte ţĕrĭ şi la noĭ, majoritatea medicilor încă nu este familiarisată cu aceste cercetărĭ, şi acéstă lacună trebue să se împlinéscă cel puţin la generaţiunile tinere de medicĭ; este necesar ca la concursul medicilor spitalelor Eforieĭ să se înlocuéscă proba istologică prin examinarea microscopică a secretelor şi excretelor patologice pentru determinarea diagnoseĭ, ca şi la concursul medicilor Caseĭ Sf. Spiridon, la acela pentru mediciĭ de oraş, de spital urban, judeţean, rural, să se întroducă o asemenea probă.

Numaĭ o parte a femeilor carĭ fac comerciŭ cu corpul lor sunt înregistrate şi supuse la visite medicale regulate; prostituţiunea clandestină este fórte întinsă şi constitue focarul cel maĭ periculos al bólelor venerice.

Prostituţiunea clandestină nu va dispăré cu desăvîrşire; ea există şi în alte ţĕrĭ cu administraţiunea maĭ bună decât a nóstră. La Berlin, numĕrul femeilor prostituate neînregistrate este de 30.000 până la 40.000; la Paris, după uniĭ autorĭ, până la 100.000; la Viena, după ultimul raport general al mediculuĭ-şef al direcţiuniĭ poliţieĭ, pe lângă cele 2.446 femeĭ prostituate înregistrate, maĭ există cel puţin 25.000 prostituate clandestine; cerem însă numaĭ ceea ce este posibil, înregistrarea tuturor femeilor carĭ exercită prostituţiunea într'un mod patent.

Cunóscem în mod exact frecuenţa şi natura bólelor venerice la fe-

*

meile prostituate înregistrate, carĭ sunt maĭ tóte căutate în spitale, nu o cunóscem la prostituatele clandestine, maĭ adesea-orĭ infectate decât cele supuse regulamentuluĭ. Maĭ ales prostituatele clandestine minore sunt cele maĭ periculóse; lipsite de experienţă, ele se infectă maĭ lesne şi transmit bóla clienţilor.

Fetele minore carĭ se prostituéză fac în tóte ţĕrile dificilă aplicarea legilor şi regulamentelor. In cele maĭ multe State, admiterea lor între femeile prostituate este interḑisă de lege; cu tóte acestea există pretutindenĭ prostituate de 15, 16 anĭ. Noĭ nu posedăm o statistică a proporţiuniĭ fetelor prostituate minore, nicĭ date despre sórtea lor ulterióră. Chiar Primăria oraşuluĭ Bucurescĭ, care dispune de maĭ multe mijlóce decât acelea ale altor oraşe, nu s'a preocupat de sórtea fetelor minore, carĭ nu aparţin tóte prostiţiuniĭ clandestine, din carĭ unele se află în casele publice de prostituţiune. Regulamentele prescriŭ, ca fetele minore, carĭ cer înscrierea lor între prostituate, să se înapoeze în primirea familieĭ, cele carĭ n'aŭ familie să se trimită la biuroul de servitorĭ şi, dacă sunt streine, să se încredinţeze consulatuluĭ lor.

Ne lipsesc aşezăminte carĭ să se ocupe de ridicarea moraluluĭ prostituatelor, de aducerea, cel puţin a celor minore, la viéţa regulată, la munca onestă. Caritatea privată, care crează la noĭ, pe lângă instituţiunĭ necesare şi câte una de utilitate maĭ mică, ar trebuì să se scobóre şi la aceste fete nenorocite carĭ, din causa educaţiuniĭ negligiate, a lenevieĭ, a camaraderieĭ rele, a vanităţiĭ şi luxuluĭ, a traiuluĭ rĕŭ în familie, a promiscuităţiĭ în ateliere, a neîngrijiriĭ din partea părinţilor, a exempluluĭ rĕŭ, s'aŭ dedat viţiuluĭ, carĭ fete s'ar maĭ puté însă ridicà, dacă li s'ar da ajutor moral şi material, ajutor pe care-l pot da numaĭ femeile virtuóse, carĭ sunt respectate şi ascultate şi de fiinţele cele maĭ decăḑute. In Belgia, Danemarca, Marea-Britanie, Olanda, Italia, Ungaria, Elveţia, Francia există case de refugiŭ private, întreţinute de asociaţiunĭ filantropice, carĭ înlesnesc îndreptarea morală a acestor femeĭ; parte din aceste instituţiunĭ are un caracter maĭ mult religios, altă parte, maĭ bogată în succese, se ocupă nu numaĭ de ridicarea moraluluĭ, ci şi de educaţiunea profesională a acestor fete, pe lângă îngrijirea sănătăţiĭ lor. Aceste asociaţiunĭ nu recrutéză fetele în cestiune numaĭ în locuinţa lor, ci şi de prin spitale, în carĭ ele caută vindecare. O asemenea instituţiune ar puté să aibă forma uneĭ case pentru fete convalescente eşite din spital.

Partea principală a privigheriĭ prostituţiuniĭ constă în înregistrarea femeilor, carĭ exercită prostituţiunea în mod patent. Regulamentele cer óre-carĭ garanţiĭ în contra înscrieriĭ pripite; ele prescriŭ ca înregis-

trarea să se facă de o comisiune ad-hoc, care să explice feteĭ saŭ femeiĭ, înaintea înscrieriĭ, consecinţele acestuĭ act; ca să se înscrie numaĭ fetele şi femeile majore carĭ, în urma poveţeĭ ce li s'a dat ca să caute o ocupaţiune onestă, persistă în cererea de a fi înscrise.

In tótă ţéră aŭ fost supuse la controlul medical regulat:

In anul 1892	în 43 orașe	2.076 femeĭ prost.,	din carĭ 1.818 așezate	în 236 case de prost.	și 258 carĭ locuiaŭ singure.
„ „ 1893	„ 46 „	2.360 „	„ „ „ 2.065 „	„ 238 „ „ „	„ 295 „ „ „
„ „ 1894	„ 49 „	2.950 „	„ „ „ 2.625 „	„ 245 „ „ „	„ 325 „ „ „
„ „ 1895	„ 49 „	2.663 „	„ „ „ 2.186 „	„ 225 „ „ „	„ 477 „ „ „
„ „ 1896	„ 50 „	2.817 „	„ „ „ 2.066 „	„ 222 „ „ „	„ 751 „ „ „
„ „ 1897	„ 50 „	2.860 „	„ „ „ 2.154 „	„ 220 „ „ „	„ 706 „ „ „

Numĕrul cel maĭ mare de femeĭ prostituate s'a înregistat în anul 1897 în următórele orașe.

Bucurescĭ	50 case de prostituţiune	cu 484 femeĭ	şi 214	femeĭ prostituate carĭ aŭ locuit singure.
Galaţĭ	17 „ „ „	„ 215 „	„ 107	„ „ „ „ „ „
Iaşĭ	11 „ „ „	„ 191 „	„ 160	„ „ „ „ „ „
Brăila	20 „ „ „	„ 173 „	„ 80	„ „ „ „ „ „
T.-Severin	3 „ „ „	„ 100 „	„ 63	„ „ „ „ „ „
Constanţa	6 „ „ „	„ 76 „	„ —	„ „ „ „ „ „
Craiova	15 „ „ „	„ 63 „	„ 47	„ „ „ „ „ „
Giurgiu	6 „ „ „	„ 62 „	„ —	„ „ „ „ „ „
Alexandria.	2 „ „ „	„ 55 „	„ —	„ „ „ „ „ „

La examinarea medicală a acestor femeĭ s'aŭ găsit bolnave de bóle venerice:

Anul				
1892...1.507,	din carĭ cu sifilis sec. şi terţ. 290,	cu şancăr indurat 246,	cu ulcer veneric simplu 496,	cu blenoree 221
1893...1.402,	„ „ „ „ „ „ „ 289,	„ „ „ 258,	„ „ „ „ 410,	„ „ 203
1894...1.295,	„ „ „ „ „ „ „ 259,	„ „ „ 207,	„ „ „ „ 312,	„ „ 208
1895...1.215,	„ „ „ „ „ „ „ 137,	„ „ „ 157,	„ „ „ „ 550,	„ „ 198
1896...1.248,	„ „ „ „ „ „ „ 126,	„ „ „ 181,	„ „ „ „ 662,	„ „ 219
1897...1.340,	„ „ „ „ „ „ „ 193,	„ „ „ 108,	„ „ „ „ 754,	„ „ 285

In regatul Italieĭ aŭ fost în anul 1898 înregistrate 1.115 case de prostituţiune şi 5.244 femeĭ prostituate; pentru călcarea bunelor moravurĭ aŭ fost pedepsite 6.755 femeĭ, din carĭ 5.822 pentru prostituţiune clandestină.

In oraşul Bucurescĭ, numĕrul femeilor prostituate supuse controluluĭ medical a fost cel următor:

La 1 Ianuarie 1899 s'aŭ aflat înregistrate . . .		510 femeĭ prostituate.	
S'aŭ înregistrat în cursul anuluĭ 1899		120	
Total		630	
Din carĭ se scad: retrase în viéţa onestă	81 femeĭ		
dispărute	136 »		
mórte	5 »	222	
Rĕmase la 1 Ianuarie 1900.		408	252 în case de prostituţie, 156 singuratice.

La 1 Ianuarie 1899 aŭ existat în Bucurescĭ 51 case de prostituţie.
S'aŭ înregistrat din noŭ în cursul anuluĭ 1899 11 » »
s'aŭ desfiinţat . . . . 16 »
aŭ rĕmas la 1 Ianuarie 1900 . . . . 46 » »

După naţionalitate, cele 408 femeĭ prostituate rĕmase controlate la 1 Ianuarie 1900 se împart ast-fel:

Românce din Regat şi din alte ţĕrĭ române	235
Ţigance	36
Israelite	61
Unguróice	41
Germane	13
Bulgăróice	3
Sîrbóică	1
Polonese	15
Rusóice	2
Armence	1
	408

Numĕrul examinărilor medicale făcute acestor femeĭ în cursul anuluĭ 1899 a fost de 35.541, din carĭ 15.625 la domiciliŭ şi 19.916 la dispensar.

Numĕrul prostituatelor bolnave în cursul anuluĭ 1899 şi trimise la spitalul Colentina a fost de 429 din carĭ:

Bolnave de	Ulcer veneric simplu	338
	Blenoree	149
»	Vegetaţiunĭ	17
»	Sifilis	196
»	Diferite alte bóle	31
		731

Acest total de 731 se explică prin faptul că din cele 429 bolnave, maĭ multe s'aŭ îmbolnăvit de la 1 până la 6 orĭ în cursul anuluĭ.

Regulamentele nóstre pentru privegherea prostituţiuniĭ nu negligéză misiunea morală, care incumbă administraţiuniĭ publice în înlăturarea şi slăbirea efectelor desastróse, carĭ le produce înregistrarea poliţienéscă a femeilor. Regulamentele în cestiune obligă pe autoritate, ca să întrebuinţeze tóte mijlócele pentru a oprì femeile de a intrà în casele de prostituţiune şi ca să lè înlesnéscă întórcerea la viéţa onestă; ordonă că orĭ-ce femee aflată într'o casă de prostituţiune este liberă a o părăsì orĭ-când va voì, că ea nu póte fi reţinută sub nicĭ un motiv; că condicuţa de sănătate este proprietatea femeiĭ prostituate şi trebue să se afle în mâna eĭ, că patróna caseĭ nu o póte închide, nu o póte oprì când proprietara condicuţeĭ părăsesce casa de prostituţiune; că patróna caseĭ de prostituţiune nu póte secuestrà nimic din avutul femeilor prostituate, nu póte oprì pentru datoriĭ vestminte, încălţăminte,

rufe şi alte obiecte pe carï le-aŭ cumpĕrat femeile aflate în casa eï; că din baniï ce femeile prostituate câştigă, patróna caseï nu póte oprı decât cel mult două treimĭ ca plată de locuinţă, mâncare, încălḑire, serviciŭ şi spĕlatul rufelor, că cel puţin o treime a acelor banĭ rĕmâne proprietate absolută a femeiĭ prostituate.

In ultimul pătrar al secoluluĭ XIX se discută în maĭ tótă Europa dreptatea măsurilor excepţionale luate în contra femeilor carĭ fac comerţ periculos cu corpul lor. Noĭ ne vom pune pe tĕrîmul realităţiĭ, vom contà cu un rĕŭ existent pe care nu-l putem extermină. Prostituţiunea există în tóte Statele, sub tóte formele de guvernămînt, sub tóte religiunile; încercările de a o înlăturà prin legile cele maĭ severe aŭ avut numaĭ resultatul de a o ascunde, de a o face maĭ periculósă, maĭ ales în centrele comerciuluĭ şi ale industrieĭ, în oraşe cu garnisone militare şi cu şcóle superióre.

Deşì nu recunóscem prostituţiuniĭ un drept la existenţa legală, deşì nu o patentăm, nu o punem în rîndul ocupaţiunilor oneste, o tolerăm fiind-că interese morale şi sanitare de ordine superióre ne impun datoria a o tolerà, a o priveghià, a limità pericolele eĭ, pericole carĭ nu amenință numaĭ sănătatea acelora carĭ satisfac, afară de căsătorie, trebuinţele lor sexuale, ci carĭ compromit şi viéţa şi existenţa generaţiunilor viitóre, sănătatea uneĭ mulţimĭ de femeĭ nevinovate carĭ devin victimele uşurinţeĭ, ale egoismuluĭ şi ale desfrînăriĭ bărbaţilor lor.

Priveghierea administrativă şi sanitară a prostituţiuniĭ póte micşorà pericolele eĭ, nu trebue să ne facem însă ilusiune că le vom înlăturà cu totul, căcĭ pe de o parte există şi va există, pe lângă prostituţiunea controlată, înregistrată, şi prostituţiunea clandestină, focarul principal al infecţiunilor venerice. Pe de alta inspecţiunile sanitare ale prostituatelor înregistrate nu presentă o garanţie absolută în contra infecţiuniĭ.

In maĭ multe ţĕrĭ s'a organisat o campanie în contra regulamentăriĭ prin urmare, şi în contra înscrieriĭ femeilor prostituate, campanie deschisă de diferite asociaţiunĭ de femeĭ şi provocată de ideia greşită, că prin înregistrare s'ar înjosì tot sexul femenin, că priveghiarea sanitară a prostituţiunĭ ar fi imorală, fiind-că ea tinde a garantà bărbaţilor impunitatea viţiuluĭ. Acéstă mişcare, la care participă, pe lângă multe femeĭ instruite şi numeroşĭ preoţĭ protestanţĭ, se întinde în Anglia, Scandinavia, Elveţia, chiar în Austria şi Federaţiunea aboliţionistă convócă congrese internaţionale pentru a discutà cestiunea, pentru a cere aceleaşĭ legĭ morale pentru amândouĕ sexele, pentru a combate guvernele carĭ toleréză prostituţiunea. Sperăm că acéstă miş-

care nu se va întinde până la noĭ; cu tótă simpatia pe care o avem pentru tendinţele eĭ morale, cu tot respectul pentru aspiraţiunile nobile ale asociaţiunii abolitioniste, combatem din rĕsputerĭ libertatea femeiĭ, ca şi a bărbatuluĭ, de a propagà una din bólele cele maĭ periculóse, nu numaĭ pentru persóna infectată, ci şi pentru progenitura eĭ; trebue să tratăm prostituţiunea ca o industrie insalubră, care nu se póte exercità decât cu condiţiunea, că se supune regulelor speciale prescrise de autoritatea competinte.

In luna Septemvrie 1899 s'a adunat la Bruxelles o conferinţă internaţională, care a studiat profilaxia «sifilisuluĭ şi a bólelor venerice». Aŭ luat parte la acea conferinţă nu numaĭ medicĭ specialiştĭ în sifiliologie şi igieniştĭ, ci şi legiştĭ şi administratorĭ, căcĭ bólele în cestiune nu se limitéză numaĭ prin mijlóce medicale, şi măsura principală, priveghiarea prostituţiuniĭ, se studiéză de maĭ mulţĭ anĭ din punctul de vedere moral, legal, administrativ şi social şi afară de cercurĭ medicale. Nu putem trece cu vedere acea conferinţă, la care şi România a fost representată prin profesorul M. Petrini-Galatz şi prin medicul şef al Capitaleĭ. Conferinţa a dat nascere la lucrărĭ importante, carĭ arată periculositatea şi întinderea bólelor venerice, starea actuală a prevenţiuniĭ lor, şi carĭ lucrĕrĭ vor stimulà probabil guvernele la o campanie maĭ activă şi maĭ metodică în contra bólelor venerice. Pentru noĭ acéstă conferinţă a fost instructivă, fiind-că din lucrările eĭ, din compararea stăriĭ profilaxieĭ din diferite state aflăm, că în ceea ce privesce prescripţiunea legilor şi regulamentelor, stăm alăturĭ cu ţĕrile cele maĭ culte; noĭ scim însă că modul aplicăriĭ acelor legĭ şi regulamente maĭ lasă de dorit. Raportul unor delegaţĭ la conferinţă ne maĭ arată întinderea însemnată a bóleler venerice în unele ţĕrĭ vecine cu România saŭ apropiate de România, din carĭ ţĕrĭ aceste bóle pot fi lesne din noŭ importate la noĭ.

In ceea ce privesce frecuenţa şi modul de propagare al bólelor venerice din ţĕrile vecine cu noĭ, aflăm din rapórtele delegaţilor la conferinţă, că în Bulgaria nu s'aŭ cules date statistice asupra bólelor venerice, afară de cele asupra femeilor prostituate supuse la visite sanitare, că în principatul Bulgar, sifilisul este fórte rĕspândit, că numĕrul bolnavilor nu scade, că prin comunele rurale bóla se propagă maĭ mult pe calea extrasexuală, în comunele urbane prin prostituţiune, că numaĭ în oraşul Sofia privighiarea prostituţuniĭ este regulamentată, că numĕrul fetelor şi al femeilor, carĭ exercită prostituţiunea clandestină, este considerabil; că în regatul Serbieĭ, sifilisul este asemenea rĕspândit şi se propagă în jumătatea casurilor pe cale extragenitală, că în anul

1898 s'aŭ constatat 11.602 casurĭ de sifilis, în unele districte peste 118 casurĭ la câte 1.000 locuitorĭ, că în oraşe prostituatele sunt supuse controluluĭ medical; că şi în ţĕrile vecine cu Serbia, în Bosnia şi Erţegovina, bólele venerice sunt fórte frecuente şi se propagă tot pe cale extragenitală, că în aniĭ 1894 1898 s'aŭ căutat în Bosnia şi în Erţegovina în spitale 41.715 bolnavĭ, din carĭ 4.797 saŭ 11% de sifilis şi 3.101 saŭ 7.6% de alte bóle venerice, că la câte 10.000 locuitorĭ vin 30 afectaţĭ de sifilis şi 19 de alte bóle venerice căutaţĭ în spitale, că în anul 1898 s'aŭ căutat în mod ambulator în 32 comune 1.644 bolnavĭ de sifilis şi 199 de alte bóle venerice; că în Turcia maĭ ales poporaţiunea cóstelor Măriĭ Negre este fórte infectată, că în Anatolia 10% din locuitoriĭ cóstelor şi 5% din ceĭ aĭ părţilor maĭ depărtate de cóstă sunt sifiliticĭ, din carĭ $^2/_3$ sufer de forme terţiare şi ereditare şi $^1/_3$ de forme secundare, că bóla se transmite atât prin prostituţiune precum şi pe cale extragenitală, prin ciubuc, narghileà, băĭ, brice şi prin pederastie. In Rusia, prostituţiunea există de maĭ multe secole, cu tóte că a fost urmărită şi greŭ pedepsită în secolul XVII; de la anul 1763 a început un tratament maĭ uman şi căutarea medicală a prostituatelor bolnave. Impĕrătésa Caterina II a tolerat prostituţiunea în cartiere anume desemnate şi a promulgat legĭ pentru combaterea sifilisuluĭ în poporaţiunea civilă şi în armată. Astădĭ, în unele regiunĭ rurale ale Imperiuluĭ rus, 80% din poporaţiune sunt infectaţĭ de sifilis, în cea maĭ mare parte pe cale extragenitală. In tótă Rusia, în aniĭ 1889—1893, s'aŭ înregistrat şi căutat 4.383.905 bolnavĭ de sifilis şi 1.215.438 bolnavĭ de alte bóle venerice. In anul 1897 s'a adunat la St. Petersburg congresul naţional al medicilor ruşĭ pentru studiarea limităriĭ sifilisuluĭ, congres oficial pregătit de direcţiune sanitară a Ministeriuluĭ de Interne. Acest congres a recomandat regulamentarea şi privegherea medicală întinsă a prostituţiuniĭ, urmărirea severă a prostituţiuniĭ clandestine, căutarea gratuită a tuturor bolnavilor de bóle venerice. Astădĭ în oraşele Imperiuluĭ rus, privegherea prostituţiuniĭ este bine organisată.

In Ungaria nu există o statistică a bólelor venerice din tótă ţéra, ci numaĭ pentru oraşul Budapesta, unde în anul 1898 aŭ fost înregistrate 34 case de prostituţiune cu 439 femeĭ şi osebit 969 femeĭ singuratice, inspectate de 21 medicĭ şi 1 bacteriologist însărcinat cu constatarea de gonococĭ. Prostituţiunea clandestină este frecuentă şi inaccesibilă poliţieĭ; între prostituatele înregistrate şi între cele clandestine se află multe minore. Unele biurourĭ pentru plasare de servitóre recrutéză şi fete pentru bordele. In Budapesta, numĕrul bólelor venerice cresce din causa controluluĭ insuficient al prostituţiuniĭ; la câte 30 locuitorĭ în etate de la

12—70 anĭ vine un sifilitic. In garnisona armateĭ comune din Budapesta se bolnăvesc de bóle venerice pe an 94.3‰. Doctoriĭ Friedrich şi Török aŭ constatat la Budapesta, în anul 1897, că din lucrătoriĭ bolnavĭ de bóle venerice 7.7% eraŭ infectaţĭ de soţiile propriĭ. Infecţiunea extragenitală este rară.

Măsurile propuse la conferinţa de la Bruxelles, pentru combaterea bólelor venerice, constaŭ în regulamentarea maĭ severă a privigheriĭ prostituţiuniĭ, în controlul medical metodic şi minuţios al prostituatelor, în pregătirea maĭ perfectă a medicilor pentru acest control prin studiul serios al techniceĭ examenuluĭ, maĭ ales al familiarisăriĭ cu examenul microscopic pentru stabilirea diagnoseĭ blenoreeĭ, în căutarea gratuită a tuturor bolnavilor de bóle venerice şi darea de medicamente gratuite. Un număr însemnat al membrilor conferinţeĭ a combătut regulamentarea prostituţiuniĭ ca imorală şi nefolositóre, credênd că fie-care bărbat se póte apĕrà singur, uitând însă că sifilisul şi gonorea afectă şi pe ceĭ carĭ nu se expun, chiar pe copiĭ, carĭ încă nu s'aŭ născut. S'a constatat însă din noŭ faptul cunoscut de maĭ nainte, că controlul medical al prostituţiuniĭ este o necesitate socială, că deşì acest control nu dă garanţiĭ suficiente în contra infecţiunilor, ele provin maĭ rar de la prostituate controlate şi în parte de la cele din casele de prostituţiune decât de la cele cladestine, în raport cu frecuenţa acelor case; că infecţiunile sunt fórte numeróse acolo unde nu există un control medical al prostituţiuniĭ, că chiar acolo unde controlul există, numaĭ o mică parte a prostituatelor este supusă visitelor medicale. La Paris, după Mireur, acéstă parte nu face decât 10% din numĕrul total. Regulamentariştiĭ şi aboliţioniştiĭ de la conferinţă s'aŭ unit asupra recunósceriĭ periculosităţiĭ sanitare şi morale a prostituţiuniĭ exercitate de fete minore, din care jumătate se infectă, şi asupra suprimăriĭ eĭ prin case de educaţiune corecţională saŭ prin alte măsurĭ.

S'a şi propus de o minimă minoritate o măsură extremă: declararea obligatóre a bólelor venerice; acéstă obligaţiune a existat în vechea lege prusiană din anul 1835 asupra bólelor contagióse, care a îndatorat pe medicĭ la denunţarea acelor casurĭ, în carĭ libertatea bolnavuluĭ devine periculósă pentru societate. Declaraţiunea este astăḑĭ prescrisă pentru medicĭ în Danemarca şi în Norvegia, în cea din urmă ţéră fără arătare de numele bolnavuluĭ, prin urmare numaĭ pentru scopurĭ statistice. Declaraţiunea obligatóre este periculósă, ea ar oprì mulţĭ bolnavĭ ca să se arate unuĭ medic. Constatarea maĭ ales în armată a isvórelor infecţiuniĭ, indicarea de la care anume femee s'aŭ infectat bărbaţiĭ bolnavĭ, n'a dat nicăierĭ resultatul aşteptat. S'aŭ

probat la conferinţă avantagiile caselor de prostituţiune în comparaţiune cu femeile singuratice, căcĭ se póte impune patrónei caseĭ rĕspundere pentru sănătatea femeilor, visitarea lor ḑilnică de un medic particular plătit de patrónă, ast-fel că medicul statuluĭ ar fi însărcinat numaĭ cu visite neaşteptate pentru control; în unele state însă opiniunea publică şi cercurile guvernamentale sunt ostile tolerăriĭ bordelelor; pentru acele ţĕrĭ s'a propus aşezarea femeilor prostituate singuratice în strade anume destinate, isgonirea lor din alte strade, examinarea lor medicală cel puţin de 3 orĭ pe sĕptămână, înlăturarea fraudeĭ prin lipire în condicuţa de sănătate a fotografieĭ verificate a femeeĭ prostituate (măsură întrodusă în Bucurescĭ de maĭ bine de 16 anĭ, precum şi în maĭ multe alte oraşe), anexarea la condicuţă de instrucţiunĭ pentru femeia prostituată asupra prevenţiuniĭ prin spĕlăturĭ desinfectante, pentru bărbaţĭ prin spĕlăturĭ şi instalaţiunĭ desinfectante. Conferinţa a constatat că fetele minore dedate prostituţiuniĭ, şi în special prostituţiuniĭ clandestine, presentă pericolul principal, că ele constitue o parte însemnată a femeilor prostituate în Ţĕrile-de-jos, Anglia, Germania, Ungaria, Francia şi alte ţĕrĭ şi a propus urmărirea lor severă, restituirea la familie şi internarea în case de corecţiune.

Prostituţiunea nu este astăḑĭ regulamentată în tótă Anglia, în tótă Norvegia, în tóte cantónele Elveţieĭ.

Examenul medical al prostituatelor nu se face astăḑĭ cu minuţiositatea şi cu atenţiunea cerută din causa pripeĭ, căcĭ în oraşele marĭ, câte un medic visitéză într'un timp scurt un numĕr maĭ mare de femeĭ, în cât fie-care examen duréză în termin mediŭ numaĭ 2—3 minute de femee, timp cu totul insuficient, chiar dacă medicul este asistat de alte persóne pentru înscrierea în registru şi în condicuţă şi pentru curăţirea instrumentelor. Examenul microscopic al unor secrete trebue să facă parte integrantă a visităriĭ medicale, de aceea trebue să se destine în termin mediŭ 10 minute pentru examinarea a câte uneĭ femeĭ şi acéstă examinare să nu se facă în locuinţa femeiĭ, ci într'un local luminos, spaţios, înzestrat cu tóte aparatele şi instrumentele necesare. Constatarea blenoreeĭ la femeile în aparenţă vindecate, carĭ însă maĭ sunt capabile a infectà pe bărbaţĭ, din causă că maĭ adăpostesc gonococĭ, cere cunoscinţă şi timp; este un fapt straniŭ, că astăḑĭ examinarea secretelor pentru constatarea gonococuluĭ la prostituate se face în mod regulat numaĭ la Breslau, Stuttgart, München, Strassburg, maĭ puţin regulat la Metz, Bonn, Dortmund, Frankfurt pe Main, Dresda, Königsberg, câte odată la Budapesta şi la Bucurescĭ; acest examen nu se face în cea maĭ mare parte a Germanieĭ, în Belgia, Ţĕrile-de-jos

Danemarca, Francia, Spania, Austria. Astădĭ numĕrul visitelor medicale este insuficient, parte din femeile prostituate sunt supuse numaĭ la 2 visite pe lună la Paris, Nantes; odată pe sĕptămână la Amiens, Berlin, Besançon, Bordeaux, Breslau, Colonia, Danzig, Dresda, Frankfurt pe Main, Leipzig, Lyon, Marseille, Paris (casele de prostituţiune), Stettin, Toulon; de 2 orĭ pe sĕptămână la Altona, Bruxelles, Bucurescĭ şi cele-lalte oraşe ale Românieĭ, Gent, Geneva, Groeningen, Hamburg, Haaga, Lüttich (Liège), Lille, Madrid, Posen, Praga, Roma, Viena; de 4 orĭ pe sĕptămână la Hanovra; în tóte dilele la Anvers.

Căutarea medicală a bolnavilor de ambe sexe carĭ suferă de bóle venerice este o măsură importantă pentru împuţinarea infecţiunilor ulterióre. Conferinţa de la Bruxelles a constatat, că acéstă căutare este încă maĭ pretutindinea imperfectă; ea cuprinde curarea în spital precum şi curarea ambulatorie la dispensare pentru consultaţiunile gratuite. Pentru femeile prostituate, căutarea în spital trebue să formeze regulă, şi pentru ca să li se înlesnéscă intrarea, trebue să se îndulcéscă rigórea poliţienéscă, să se înlăture totul ce dă spitaluluĭ caracterul orĭ aparenţa uneĭ închisorĭ, să se îngrijéscă ca femeile prostituate trimise ex-officio la spital să fie tratate cu aceeaşĭ umanitate şi bunăvoinţă, cu care suntem datorĭ a căută toţĭ bolnaviĭ fără distincţiune; iar pentru consultaţiunile gratuite s'a propus ca să se alégă orele de séră şi Duminica, când lucrătoriĭ de ambe sexe sunt liberĭ, ca să se facă la acele consultaţiunĭ examenul bolnavilor cu scrupulositate, nu în pripă, ca ele să fie ast-fel organisate, ca fie-care bolnav să intre singur în cabinetul mediculuĭ.

Maĭ sunt astădĭ ţĕrĭ unde nu se pot spitalisà tóte femeile prostituate bolnave, toţĭ bolnaviĭ de bóle venerice carĭ nu se pot căută în mod ambulator, din causa lipseĭ de paturĭ; ast-fel în Belgia, mijlóce de căutare există numaĭ în oraşele principale; ele lipsesc la ţéră, şi în multe centre industriale, biurourile de binefacere refusă asistenţa bolnavilor de bóle venerice; în Germania, în Elveţia şi Austria, multe case de asigurarea lucrătorilor pentru cas de bólă refusă asemenea ajutorul medical pentru căutarea bólelor venerice; în Francia se maĭ permite căutarea în casele de prostituţiune în loc de spital a unor femeĭ bolnave de bóle contagióse; în oraşele marĭ ale Mareĭ Britaniĭ şi Olandeĭ sunt în spitale fórte puţine paturĭ destinate pentru bólele venerice. In general, din causa numĕruluĭ insuficient de paturĭ şi pentru ca câte un pat să nu fie ocupat prea mult timp de un singur bolnav, se caută de preferinţă simptomele locale şi se negligéză afecţiunea generală, se congediéză bolnavĭ cu sifilisul latent; în acéstă periódă a

bóleĭ, care duréză 2—3 anĭ, femeile o maĭ pot transmite. După Sperk, din tóte infecţiunile sifilitice ale bărbaţilor provenite de la femeile prostituate, $^1/_7$ a fost transmisă de la afecţiunile iniţiale şi $^6/_7$ de la afecţiunile secundare şi latente. Din tóte femeile prostituate sunt bolnave de sifilis latent, la Viena şi la Moscova 47%, la St. Petersburg şi la Kiew 38%, la Bruxelles 25%, cu tóte acestea durata medie a cureĭ din spital a fost, în anul 1896, la Viena la Gonoree 17.8 ḑile, la Ulcer veneric 19.1 ḑile, la Sifilis 21.1 ḑile; la Copenhaga, în anul 1897, la Blenoree 32.2 ḑile, la Sifilis 77 ḑile; la Paris, în anul 1893, la Blenoree 69 ḑile, la Ulcer veneric 54 ḑile, la Sifilis 65 ḑile; la Bucurescĭ, în anul 1899, în spitalul Colentina, unde se caută femeile prostituate bolnave, la Blenoree 14.5 ḑile, la Vegetaţiunĭ 16.2 ḑile, la Ulcere venerice 26.1 ḑile, la Sifilis 10 ḑile (minimum 5 ḑile, maximum 93.5 ḑile).

Tratamentul intermitent după metoda Fournier se întrebuinţéză de rare-orĭ. S'a propus înfiinţarea de asile pentru femeile prostituate afectate de sifilis latent, ceea ce este greŭ de realisat. Aceleaşĭ pericole ca sifilisul latent le presentă şi gonorea latentă a prostituatelor, blenorea fără semne clinice, la care gonocociĭ sunt localisaţĭ în focare micĭ; obicĭnuit bolnavele sunt congediate după dispariţiunea simptomelor clinice, după vindecarea aparentă, când maĭ există puţinĭ gonococĭ, capabilĭ a transmite blenorea. Bolnavele cu sifilis latent şi cu gonorea latentă, în lipsa de paturĭ, s'ar puté căutà în mod ambulator la serviciĭ de consultaţiunĭ gratuite.

Conferinţa a recomandat, ca publicul şi maĭ ales tineretul să fie povĕţuit asupra pericolelor prostituţiuniĭ şi ale bólelor venerice.

O măsură necesară o constitue profilaxia morală, oprirea fetelor de a se dedà la prostituţiune, înlesnirea oferită prostituatelor de a se întórce la viéţa onestă. In acéstă privinţă există în oraşele principale ale Elveţieĭ o organisaţiune excelentă, asociaţiunĭ de femeĭ carĭ se ocupă de sórtea fetelor, carĭ vin în oraş pentru a căutà un serviciŭ saŭ pentru a lucrà într'o fabrică; delegatele acestor asociaţiunĭ se află în gară la sosirea trenurilor, oferă ajutorul lor fetelor tinere sosite carĭ caută o ocupaţiune, şi le aşéză provisoriŭ într'un asil instituit special pentru acest scop. La conferinţă s'a recomandat înfiinţarea de «home», de adăposturĭ pentru fetele fără familie, carĭ lucréză în fabricĭ saŭ carĭ caută serviciŭ; în Bucurescĭ există un asemenea «home» pentru guvernante.

Conferinţa a cerut ca înregistrarea femeilor prostituate să nu se încredinţeze unuĭ funcţionar inferior, unuĭ om incult care nu-şĭ dă sémă de importanţa acestuĭ act, ci uneĭ comisiunĭ care, înainte de a

înregistrà o femee, o va povĕţuì asupra sórteĭ ce o aştéptă, o va îndemnà la părăsirea prostituţiuniĭ, îĭ va acordà un termen ca să cugete asupra hotărâriĭ ce voesce a luà. In maĭ tóte oraşele Românieĭ, regulamentul pentru privigherea prostituţiuniĭ prescrie înfiinţarea uneĭ asemenea comisiunĭ, compuse de un delegat al Primaruluĭ, un medic şi capul poliţieĭ saŭ locţiitorul luĭ.

S'a maĭ recomandat ajutarea fetelor rĕmase însărcinate şi a copiilor lor, suprimarea literaturiĭ pornografice, în fine conferinţa a decis fondarea uneĭ societăţĭ internaţionale cu sediul la Bruxelles pentru profilaxia sanitară şi morală şi publicarea unuĭ buletin al acesteĭ societăţĭ.

Dorim ca la noĭ cercurile competinte să se foloséscă de învĕţămintele, ce ne-a dat conferinţa internaţională de la Bruxelles pentru profilaxia bólelor venerice; ca să se aplice în mod consciinţios legile şi regulamentele carĭ prescriŭ acéstă profilaxie; ca filantropia organisată a femeilor din societatea cultă, în loc de a se ocupà cu lucrărĭ maĭ puţin importante carĭ incumbă statuluĭ şi comuneĭ, să facă un act de abnegaţiune, să se scobóre în stratele sociale din carĭ se recrutéză prostituţiunea şi să întindă mână de ajutor acelor minore, carĭ se află la pragul corupţiuniĭ şi carĭ se maĭ pot scăpà de bóla morală şi fisică.

Tuberculosa.

Tuberculosa este o bólă infecţiósă, causată prin bacilul tuberculoseĭ, descoperit de R. Koch în anul 1882; ea se manifestă ca bólă locală saŭ generală şi apare în diferite organe, fórte adesea-orĭ în plămânĭ. Tuberculosa localisată în glandele limfatice, maĭ ales la copiĭ, caracterisată prin mers lent, se numesce Scrofulosă. Tuberculosa este maĭ frecuentă în oraşe decât la ţéră.

Una din formele clinice ale tuberculoseĭ, cea pulmonară, a fost dejà cunoscută luĭ Hipocrate 400 de anĭ înaintea ereĭ creştine, luĭ Celsiu în primul secol, luĭ Galeniu în al doilea secol al ereĭ nóstre. Cunoscinţele asupra transmisibilităţiĭ tuberculoseĭ sunt maĭ vechĭ decât bacteriologia, decât descoperirea remarcabilă a luĭ R. Koch. Ftisia pulmonară, consumpţiunea pulmonară, ulceraţiunea pulmonilor, oftica a fost recunoscută ca contagiósă pe basa experienţelor clinice în tóte timpurile, de la Galeniu (anul 131—200) până la P. Frank (1786). In vechime, aerul expirat de un ofticos erà considerat de medicĭ şi de popor ca purtător al germenelor bóleĭ. In Italia, în sudul Francieĭ, în

Portugalia, la Viena, în Polonia s'aŭ ars, în secolul XVIII, vestmintele şi aşternutul ómenilor carĭ murise de oftică.

In aniĭ 1782 şi 1783 s'aŭ publicat la Veneţia şi la Neapole ordonanţe, ce ameninţaŭ cu pedepse fórte aspre pe persónele carĭ ar vinde obiecte purtate de ftisicĭ fără curăţirea prealabilă, precum şi pe medicul care ar negligià a arătà administraţiuniĭ pe un bolnav ftisic aflat în cura sa. In prima jumătate a secoluluĭ XIX, doctrina asupra contagiuniĭ ftisieĭ a perdut din importanţa eĭ, din causă că cercetările anatomo-patologice aŭ înlăturat pentru maĭ multe deceniĭ studiile etiologice, cu tóte acestea tocmaĭ anatomia patologică a adeverit cunoscinţele vechĭ asupra contagiuniĭ ftisieĭ.

Dejà în anul 1826, Laënnec a admis inoculabilitatea virusuluĭ tuberculoseĭ, în urma uneĭ inoculaţiunĭ accidentate a căreĭ victimă a fost el însuşĭ; în anul 1865 a făcut Villemin cu succes strălucit cele dintâĭ inoculaţiunĭ experimentale de materie tuberculósă la diferite animale Ponfick, Chauveau, Klebs, Baumgarten, Kohnheim, Toussaint, Villemin aŭ căutat germenele care produce tuberculosa şi n'aŭ reuşit; în anul 1882, R. Koch a făcut descoperirea importantă a baciluluĭ tuberculoseĭ; în aniĭ 1883—1888, R. Koch, Ziegler, Cornil, V. Babeş şi Watson Cheyne aŭ constatat, că pe lângă bacilul tuberculoseĭ concură şi alţĭ bacilĭ pentru producerea unor lesiunĭ specifice ale tuberculoseĭ.

Identitatea scrofuloseĭ cu tuberculosa a fost recunoscută dejà de Bayle (1774—1816), de Hufeland (1796), de Laënnec, Cruveilhier, Rokitansky şi confirmată după descoperirea baciluluĭ tuberculoseĭ.

Focarul principal pentru împrăştierea bacililor tuberculoseĭ sunt bolnaviĭ de tuberculosă pulmonară deschisă, flegmele (sputele) acestor bolnavĭ, carĭ flegme, după uscarea lor şi transformarea lor în pulbere, se pot câte o dată ridicà şi înotà în atmosferă, care maĭ adeseorĭ, cu ocasiunea vorbiriĭ şi a tuşiriĭ bolnavilor, se aruncă în aer ca picăturĭ fórte fine. Mecanismul şi condiţiunile infecţiuniĭ tuberculóse aŭ fost studiate în mod amănunţit în ceĭ din urmă anĭ, maĭ ales de G. Cornet (Reichenhall şi Berlin) şi K. Fluegge (Breslau), dar afirmaţiunea luĭ Cornet, că obicĭnuit germenele bóleĭ este întrodus în corpul omuluĭ prin flegme uscate şi transformate în pulbere, maĭ are trebuinţă de confirmare. Astăḑĭ este bine stabilit că tuberculosa se produce prin infecţiune, de rare-orĭ prin ereditate, că însă copiiĭ părinţilor tuberculoşĭ pot moştenì predisposiţiunea pentru tuberculosă.

Despre frecuenţa tuberculoseĭ în România în timpurile trecute nu posedăm date; că ea fost cunoscută probéză doftoriile babelor şi descântecele fórte vechĭ pentru oftică, pentru durere de pept îndelungată,

pentru curăţirea flegmelor. Din multele medicamente poporale vechĭ contra tuseĭ rele, ca varză, leuştén, nalbă, verbascum, tusilago, hrén, scolopendriu, salcâm, dafin, ş. a., unele sunt de origine romană, recomandate dejà de Pliniu contra «perniciosa tussis». In medicina poporală, la recomandarea lécurilor se stabilesc şi contraindicaţiunĭ, astfel, s. e.: salcea (salsaparila) nu este bună pentru oftică (B. P. Hasdeŭ, în *Columna luĭ Traian,* an. III, Bucurescĭ 1872. I. Brezianu, *Vechile Instituţiunĭ ale Românilor,* Bucurescĭ 1882. D. P. Lupaşcu, *Medicina Babelor*, *Analele Acad. Rom.*, ser. II, t. XII, Bucurescĭ 1890. N. Leon, *Botanica medicală a ţĕranuluĭ român,* în *Archiva,* t. X, Iaşĭ 1899. Gr. G. Tocilescu, *Materialurĭ Folkloristice,* 2 vol., Bucurescĭ 1900).

F. I. Sulzer, în *Geschichte des transalpinischen Daciens,* t. III, Wien 1782, ḑice, că a observat în ţéră şi oftică, «Brustkrankheiten, Schwindsucht . C. Vêrnav arată în *Rudimentum Physiographiae Moldaviae*, Budae 1836, că în Moldova scrofulosa este frecuentă; despre tuberculosa pulmonară nu vorbesce. Prima menţiune a simptomelor acesteĭ bóle în literatura medicală română sciinţifică o găsim în anul 1837, în cartea luĭ S. V. Episcopescu, *Apele metalice ale Românieĭ-marĭ*, imprimată la tipografia Episcopieĭ Buzĕuluĭ, conformă cu starea sciinţeĭ d'atuncĭ. Episcopescu enumĕră între bólele şi patimile cronice, carĭ se vindecă saŭ se uşuréză cu întrebuinţarea apeĭ de puciósă cu sare amară (Slam-Râmnic, la Délul Măgura, Lopătarĭ din Buzĕŭ, Nifon, Gornet, Călimănescĭ, Ocina în Dâmboviţa) tusea cu năduf şi cea uscată saŭ umedă din tróhnă; între bólele şi patimile cronice carĭ se vindecă saŭ se uşuréză cu întrebuinţarea apeĭ de puciósă cu sare de bucate (Puturósa, Văleniĭ-de-munte, Telega, Şerbănescĭ, Bughea) bólele scrofulóse; între bólele cronice carĭ se vindecă saŭ se uşuréză cu întrebuinţarea apeĭ de puciósă cu magnesia carbonică: maĭ cu sémă patimile de pept cu junghiurĭ cronice, cu tuse şi scuipare de sânge, răguşélă; să se întrebuinţeze băĭ şi bĕutură 2 litre pe ḑi.

Statistica tuberculoseĭ este şi astăḑĭ fórte imperfectă. In Francia şi în alte ţĕrĭ se publică numaĭ numĕrul deceselor de tuberculosă din oraşe; pe alocurea se subsuméză într'un singur condeiŭ tuberculosa tuturor organelor, în altă parte se publică numaĭ decesele de tuberculosa pulmonară, în statistica prusiană se înscriŭ în una şi aceeaşĭ rubrică scrofulosa şi rachitismul. Şi în Regatul român n'avem o statistică completă a îmbolnăvirilor şi a deceselor de tuberculosă, fiind-că în comunele rurale nu se verifică decesele.

In tótă România aŭ fost căutaţĭ, în anul 1897, în spitalele civile şi militare, la dispensare şi de mediciĭ însărcinaţĭ cu căutarea săracilor

la domiciliŭ 12.385 persóne de tuberculosa pulmonară şi s'aŭ înregistrat în spitale şi în oraşe 3.905 decese de tuberculosă pulmonară; în anul 1898 s'aŭ căutat în spitale 3.319, la consultaţiunile gratuite din spitale 6.954 tuberculoşĭ şi s'aŭ înregistrat în oraşe şi spitale 3.155 decese de tuberculosă; în anul 1899 s'aŭ căutat în spitale 3.507, la consultaţiunile gratuite 8.714 tuberculoşĭ şi s'aŭ înregistrat 3.393 decese de tuberculosă în oraşe şi spitale. In armata română aŭ murit de tuberculosa diferitelor organe, în anul 1897, 26 persóne, din carĭ 21 de tuberculosa pulmonară; în anul 1898, 27 persóne, din carĭ 23 de tuberculosa pulmonară. Mortalitatea de tóte tuberculosele diferitelor organe constitue în armata română 0,25‰ din efectiv, în armata germană, în anul 1897, 0.24‰ din efectiv. In armata italiană, în anul 1896, aŭ decedat de tuberculosa diferitelor organe 1.22‰ din efectiv, în poporaţiunea civilă de tóte etăţile 1.86‰.

La recrutaţie s'aŭ scutit în tótă România pentru bóle tuberculóse ale diferitelor organe, din contingentul anuluĭ 1898, din 56.734 tinerĭ examinaţĭ 216 tinerĭ, din carĭ 138 afectaţĭ de tuberculosa pulmonară şi 73 de scrofulosă; din contingentul anuluĭ 1899, din 54.714 examinaţĭ tot 216 tinerĭ, din carĭ 143 de tuberculosă pulmonară şi 67 de scrofulosă. In ceĭ 7 anĭ, de la 1883—1899, s'aŭ scutit la recrutaţie de serviciul militar pentru ftisia pulmonară:

Din	contigentul	anuluĭ	1893	156	tinerĭ
»	»	»	1894	153	»
»	»	»	1895	140	»
»	»	»	1696	149	»
»	»	»	1897	195	»
»	»	»	1898	138	»
»	»	»	1899	143	»

Spre a face comparaţiunea între starea de astădĭ şi cea din trecut, am căutat datele recrutaţiilor anterióre; cele maĭ vechĭ, dar incomplete, pe carĭ le-am putut aflà, sunt cele ale examinăriĭ recruţilor făcute de mine însumĭ, ale recrutaţieĭ grănicerilor pentru batalionul Olteniţa din anul 1858, la care am găsit un ftisic, şi ale contingentuluĭ judeţuluĭ Muscel din anul 1859, la care n'am găsit nicĭ un ftisic. Ce-và maĭ complete sunt datele recrutaţieĭ făcute de Z. Petrescu în judeţul Vâlcea în anul 1869, când din 1.195 tinerĭ examinaţĭ aŭ fost scutiţĭ ca infirmĭ şi debilĭ 327, dintre carĭ 1 cu bronchită cronică şi 2 cu predisposiţia ftisică. Făcênd comparaţiune între acéstă recrutaţie şi recrutaţiile recente din judeţul Vâlcea, am găsit că din contingentul anuluĭ 1898, din 2.016 tinerĭ din judeţul Vâlcea examinaţĭ, aŭ fost scutiţĭ ca

infirmĭ şi debilĭ 163, din carĭ 2 cu ftisie pulmonară; din contingentul anuluĭ 1899, din 1.692 tinerĭ examinaţĭ aŭ fost scutiţĭ ca impropriĭ 148, din carĭ 2 cu ftisie pulmonară, 4 cu scrofulosă. Acéstă statistică este prea restrînsă, ea nu ne permite ca să facem la noĭ dejà astăḑĭ conclusiunea, pe care o fac uniĭ autorĭ germanĭ, că numĕrul tuberculoşilor merge scăḑênd, nicĭ cea care o face F. Schmidt, Capul serviciuluĭ sanitar al Confederaţiuniĭ elveţiene, că numĕrul bolnavilor de tuberculosă pulmonară scade, iar acela al tuberculoselor altor organe cresce, din causă că astăḑĭ diagnosa se face maĭ bine.

După G. Cornet, *Die Tuberculose*, Wien 1899, aŭ murit în imperiul german, în anul 1894, de tuberculosă 123.904 persóne. După M. Rubner, *Lehrbuch der Hygiene*, Leipzig 1900, mor cel puţin 10—12% din toţĭ ómeniĭ de tuberculosă; din 10.000 ómenĭ viĭ mor pe an de tuberculosă în Austria 54, în Germania 31, în Italia 24. Din tóte decesele lucrătorilor din fabricile din Germania sunt causate de tuberculosă 62 %. In Germania se află astăḑĭ 800.000—900.000 tuberculoşĭ. In Austria aŭ murit de tuberculosă, în anul 1898, 83.267 persóne; în Bucovina în parte, în anul 1896, 2.121 persóne saŭ 3.15 din câte 1.000 locuitorĭ, în anul 1897, 1.725 = 2.49 ‰, în anul 1898, 1.970 = 2.79 ‰; în Ungaria, în anul 1896, 61.597 persóne; în Belgia s'aŭ înregistrat, în anul 1896, 9.524 decese de tuberculosă; în Olanda, în anul 1898, 8.027; în Italia, în anul 1898, 55.570 decese. După G. Cornet mor de tuberculosă în tótă Europa 1 milion de persóne pe an.

In oraşul Bucurescĭ aŭ murit de tuberculosa pulmonară:

In anul	1868	623	persóne	saŭ	4.15	din câte 1.000 locuitorĭ
»	1869	631	»		4.20	»
»	1875	845	»	»	4.22	»
	1876	830		»	4.10	»
»	1877	867		»	4.33	»
	1879	856	»	»	4.25	»
	1881	820	»	»	4.10	»
	1883	908	»	»	5.0	»
	1887	917	»	»	4.45	»
	1890	848	»	»	4.35	»
»	1891	863	»	»	4.14	»
	1892	710	»	»	3.44	»
»	1893	832	»	»	3.78	»
	1894	865	»	»	3.76	»
	1895	959		»	3.49	»
»	1896	947		»	3.48	»
»	1897	841	»	»	2.58	»
	1898	785		»	2.70	»
	1899	879	»	»	2.93	»

In alte oraşe marĭ aŭ murit de tuberculosa pulmonară, în anul 1899,

La	Paris	10.547	persóne	saŭ	4.2	din câte 1.000 locuitorĭ
»	Lyon	1.428	»		3.0	»
»	Marsilia	834	»		1.8	»
»	Londra	8.510	»		1.87	»
»	Glasgow	1.444	»		2.0	»
»	Dublin	1.241	»		3.54	»
»	Berlin	3.988	»		2.20	»
»	Breslau	1.290	»		2.28	»
»	Hamburg	1.366	»		2.0	»
»	Lipsca	1.102	»		2.56	»
»	Viena	6.179	»		3.84	»
»	Budapesta	2.422	»		3.63	»
»	Bruxelles	1.106	»		2.0	»
»	Lisabona	1.111	»		3.2	»
»	Milano	924	»		1.9	»
»	Napoli	995	»		1.76	»
»	Roma	869	»		1.73	»
»	Moscova	3.216	»		3.24	»
»	Odesa	1.025	»		2.56	»
»	St. Petersburg	3.836	»		3.38	»
»	Varşovia	1.449	»		2.4	»
»	Christiania	620	»		2.0	»
»	Stockholm	757	»		2.7	»
»	Zürich	343	»		2.1	»

Prevenirea tuberculoseĭ a fost slabă până în anul 1882, fiind-că până atuncĭ pe de o parte a maĭ predomnit opinia, că tuberculosa este maĭ mult ereditară decât contagiósă, iar pe de alta, fiind-că nu erà ca astăḑĭ probată vindecarea eĭ în numeróse casurĭ. Astăḑĭ se ieaŭ în maĭ tótă Europa măsurĭ pentru limitarea tuberculoseĭ.

In România, campania în contra tuberculoseĭ a început târḑiŭ. Legea sanitară din anul 1874 nu face menţiune nicĭ de tuberculosa omuluĭ, nicĭ de a vitelor; asemenea din legea de poliţie veterinară din anul 1882 nu se menţionéză tuberculosa, art. 173 din cea din urmă lege autorisă însă guvernul, ca să pótă adăogà şi alte bóle la lista celor contagióse cuprinse în lege, ceea-ce s'a şi făcut în anul 1898, când s'a adăogat tuberculosa la bólele pentru carĭ se ieaŭ măsurĭ speciale de poliţie veterinară. Legea sanitară din anul 1885 se ocupă numaĭ în atât de tuberculosă, că prescrie inspecţiunea veterinară a cărnurilor şi distrugerea părţilor animale afectate de tuberculosă. Lacunele acesteĭ legĭ aŭ fost însă în parte împlinite, în ceea-ce privesce tuberculosa, prin primul regulament pentru prevenirea bólelor infecţióse din anul 1891, valabil pentru tótă ţéra, proiectat de mine în

calitate de Medic-şef al oraşuluĭ Bucurescĭ, şi publicat ca proiect în *Raportul general asupra Igieneĭ publice a Capitaleĭ pe anul 1890*, care regulament prescrie amănunţit măsurile profilactice contra tuberculoseĭ pentru public, pentru administraţiune, pentru medicĭ şi pentru veterinarĭ. Regulamentul abatoriilor din anul 1897 ordonă excluderea din consumaţiune a cărniĭ rumegătórelor şi a rîmătorilor bolnavĭ de tuberculosă. Importante sunt modificările întroduse în legea sanitară în anul 1898, prin care se autorisă administraţiunile sanitare ca să isoleze în spitale şi sanatoriĭ pe tuberculoşiĭ carĭ sunt în stare a contaminà pe ceĭ sănătoşĭ şi se obligă statul, Eforiele spitalelor şi, pe cât va fi posibil, Primăriele capitalelor de judeţe, la înfiinţarea de spitale speciale şi de sanatoriĭ pentru tuberculoşĭ. Până astădĭ însă nu s'a început cu îndeplinirea acestor din urmă prescripţiunĭ.

In ceea-ce privesce basa sciinţifică a profilaxieĭ, cunoscinţele nóstre asupra baciluluĭ tuberculoseĭ nu pot înlăturà vechea experienţă clinică, că pentru îmbolnăvirea de tuberculosă este necesar, ca persóna infectată să posédă şi o predisposiţiune moştenită saŭ dobândită, că singura ocasiune pentru infecţiune nu este suficientă pentru producerea bóleĭ. Acésta se probéză prin faptele invocate de Roux, Hueppe şi alţiĭ, că se găsesc adesea-orĭ bacilĭ tuberculoşĭ în gura şi în nasul ómenilor sănătoşĭ, că persónele diabetice carĭ nu convieţuesc cu ómeniĭ tuberculoşĭ, carĭ nu aŭ moştenit tuberculosa, devin lesne tuberculoşĭ.

In tótă Europa se organiséză astădĭ o luptă maĭ metodică contra tuberculoseĭ, începută la primul Congres internaţional pentru studiul tuberculoseĭ, ţinut la Paris în anul 1888, pe care l-aŭ urmat Congresele analoge de la Paris din aniĭ 1890, 1893 şi 1898, de la Berlin din anul 1899, de la Neapole din anul 1900 şi desbaterile importante din unele Academiĭ şi societăţĭ de medicină. Clinicianiĭ, bacteriologiştiĭ şi igieniştiĭ românĭ participă la acéstă mişcare, care activéză prevenirea şi curarea tuberculoseĭ.

Prevenţiunea tuberculoseĭ are să îndeplinéscă treĭ condiţiunĭ: 1) să facă pe om maĭ puţin primitor pentru infecţiune; 2) să înlăture, pe cât este posibil, ocasiunea pentru infecţiunea ómenilor sănătoşĭ; 3) să înlesnéscă căutarea şi vindecarea bolnavilor de tuberculosă, carĭ sunt focare pentru infecţiunĭ ulterióre.

1). Prima condiţiune a prevenţiuniĭ, înlăturarea saŭ micşorarea predisposiţiuniĭ pentru bólă, întărirea organismuluĭ copiluluĭ, aparţine maĭ mult Igieneĭ private decât celeĭ publice. Statul nu póte influenţà direct educaţiunea fisică a copiilor micĭ, dar administraţiunea publică face ceea-ce póte pentru rĕspândirea noţiunilor de Igienă, pentru îmbu-

nătăţirea treptată a locuinţeĭ, a igieneĭ şcolare, pentru întărirea corpuluĭ şcolarilor prin salubritatea şcóleĭ, prin exerciţiul corporal condus în mod raţional, prin trimiterea celor cu sănătate şubredă în timpul vacanţelor în sanatoriĭ şcolare. Administraţiuniĭ publice îĭ maĭ incumbă datoria, ca să contribue la înlăturarea predisposiţiuniĭ patogene, prin îndreptarea Igieneĭ publice, prin stîrpirea focarelor malarice, prin îmbunătăţirea condiţiunilor economice ale poporaţiuniĭ rurale. Trebue să povĕţuim cu maĭ multă stăruinţă poporaţia incultă asupra igieneĭ în familie, asupra îngrijiriĭ copiluluĭ de la nascere, asupra acţiuniĭ salutare a luminiĭ solare şi a aeruluĭ curat, dar cantitatea şi calitatea agenţilor publicĭ însărcinaţĭ cu acéstă misiune maĭ lasă de dorit. Ne lipsesc înainte de tóte móşe înzestrate cu cunoscinţele necesare, şi numaĭ cu încetul îndeplinim aceste lipsurĭ. De o cam dată reformatorul principal al Igieniĭ rurale este medicul spitaluluĭ rural (al spitalelor rurale ale Statuluĭ şi ale judeţelor); el lucréză fórte încet, din causă că numaĭ cu încetul ţĕranul capĕtă încredere în poveţele mediculuĭ, carĭ poveţe nu corespund cu vederile sale, cu ceea-ce a învĕţat de la părinţĭ şi de la babe. Medicul de plasă vine în al doilea rînd, acţiunea luĭ educătóre este obicĭnuit slabă; el trece în pripă prin comuna rurală şi n'are vreme să steà de vorbă cu ţĕranca; un mic numĕr de medicĭ de plasă înţeleg bine frumósa lor misiune şi lucréză pentru rĕspândirea noţiunilor asupra cresceriĭ fisice a copiilor.

2). Pentru ca să înlăturăm ocasiunea pentru infecţiunea tuberculósă, trebue să distrugem, pe cât este posibil, bacilul tuberculoseĭ, trebue să cunóscem modul, mecanismul acesteĭ infecţiunĭ, pentru a o oprì. Ea se operéză prin contactul direct, maĭ ales la ceĭ carĭ convieţuesc cu bolnavul de tuberculosă, prin intermediul obiectelor contaminate, prin aerul infectat şi prin alimente animale provenite de la vite tuberculóse. Contactul direct se înlătură prin curăţenia scrupulósă. Medicul este dator să deà în acéstă privinţă poveţe des repetate, să facă educaţiunea igienică a bolnavuluĭ şi a familieĭ bolnavuluĭ, să o informeze despre natura bóleĭ, despre curabilitatea eĭ, despre necesitatea de a se culege cu îngrijire flegmele bolnavuluĭ în scuipătorĭ speciale şi portative, de a se desinfectà şi nimicì în starea umedă înainte de a se uscà, de a se desinfectà asemenea din când în când diferitele obiecte contaminate şi tótă locuinţa ocupată de bolnav. G. Cornet (Reichenhall şi Berlin) şi Heller (Kiel) afirmă, că un tuberculos póte expectorà într'o singură ḑi până la 2.700 milióne de bacilĭ aĭ tuberculoseĭ, eĭ nu spun însă cam câţĭ din aceştĭ bacilĭ sunt viĭ şi câţĭ morţĭ. G. Cornet propune ca, pe cât se póte, să se culégă în scuipătorĭ speciale nu numaĭ

flegmele tuberculoşilor, ci şi ale altor bolnavĭ carĭ expectoréză, ca ceĭ de pneumonie, difterie, influenţă, tuse convulsivă, carĭ flegme conţin germenĭ periculoşĭ. Cornet crede că prin generalisarea acesteĭ măsurĭ se va înlesnì observarea eĭ de către tuberculoşĭ; noĭ nu credem că ea este practică. Este însă necesar ca să se aşeze un numĕr suficient de scuipătorĭ umplute cu apă saŭ cu o soluţiune desinfectantă în oteluri, cafenele, ateliere, în tóte localurile frecuentate de public, în şcóle, teatre, casarme, administraţiunĭ publice, judecătoriĭ, în tóte cancelariile, în localurile poştelor şi ale căilor ferate, în vagóne şi omnibusurĭ, şi ca acele scuipătorĭ să se goléscă ḑilnic în hasnà şi să se desinfecteze.

Bolnaviĭ de tuberculosă trebue să se excludă de la unele ocupaţiunĭ carĭ le-ar puté da ocasiune pentru transmiterea bóleĭ, precum cea de vînḑĕtóre de alimente, de móşe, de servitóre la copiĭ, de bărbier. Căutăm să rĕspândim în public prin diferite căĭ noţiunile despre modul transmiteriĭ tuberculoseĭ, despre rolul însemnat ce curăţenia jócă în prevenirea eĭ şi ne servim pentru acésta de scrierĭ poporale, de conferinţe, de instrucţiunĭ publicate de autoritate ; se ţin din când în când în diferitele Atenee şi în alte întrunirĭ analóge prelegerĭ despre cestiunĭ de igienă. In Ateneul din Bucurescĭ, autorul acesteĭ scrierĭ a ţinut dejà în anul 1889 o conferinţă despre prevenirea tuberculoseĭ, care a fost imprimată şi împărţită în tótă ţéra; de atuncĭ s'aŭ maĭ ţinut în maĭ multe alte oraşe asemenea conferinţe şi s'aŭ tipărit maĭ multe publicaţiunĭ poporale analóge. Unele consiliĭ locale de Igienă, în capul lor Consiliul de Igienă al oraşuluĭ Bucurescĭ şi Medicul primar al judeţuluĭ Ilfov aŭ publicat asemenea poveţe preventive în contra tuberculoseĭ.

La prevenirea infecţiuniĭ tuberculóse prin intermediul aeruluĭ, nu trebue să ne basăm numaĭ pe ipotesa, că baciliĭ tuberculoseĭ viĭ, suspendaţĭ în pulbere din atmosferă şi carĭ n'aŭ murit prin uscare, constitue factorul principal în etiologia tuberculoseĭ, că pulberea depusă pe pereţĭ şi pe pardoséla camerelor, vagónelor, pe mobile, care provine din sputele uscate, circulă cu aerul, se inspiră şi produce tuberculosa, că chiar praful din strade póte infectà prin baciliĭ tuberculoseĭ ce conţine; ci şi pe un alt mod al infecţiuniĭ tuberculóse, descris de Fluegge (Breslau), maĭ frecuent decât acela prin praf, care mod a fost până acum negligiat, care se găsesce însă menţionat în poveţele poporale alcătuite de Consiliul de Igienă al Capitaleĭ, adăogite şi aprobate de consiliul sanitar superior. Mulţĭ bolnavĭ de tuberculosă umplu atmosfera cu picăturĭ fórte fine de mucĭ, de scuipat, pe carĭ le aruncă în aer la vorbire cu glas maĭ tare, la tuşire, la strănutare; aceste picăturĭ fine, carĭ conţin adesea-orĭ baciliĭ tuberculoseĭ viĭ, rĕmân mult timp sus-

pendate în aer şi pot infectà pe aceĭ carĭ le inspiră. La vitele bovine din grajdurĭ, încărcarea atmosferiĭ cu picăturile fine eşite din gură la tuşirea vitelor bolnave şi inspirarea aeruluĭ ast-fel infectat de vitele sănătóse din acelaşĭ grajd, maĭ ales la cele vecine cu animalul bolnav, constitue modul obicĭnuit de infectarea tuberculósă, pe lângă acela prin nutreţul contaminat prin balele animaluluĭ bolnav. De acì resultă două indicaţiunĭ importante: aceea de a se aerisì în mod energic localurile ocupate de ftisicĭ şi, în general, orĭ-ce local în care locuesc saŭ se adună pentru un timp maĭ scurt saŭ maĭ lung un numĕr maĭ mare de persóne, şi apoĭ aceea de a se isolà, în cât este posibil, bolnaviĭ cu tuberculosa pulmonară deschisă, bolnaviĭ aflaţĭ într'un stadiŭ al bóleĭ în care baciliĭ tuberculoseĭ şĭ-aŭ făcut drum spre suprafaţa membraneĭ mucóse. Mediciĭ carĭ caută pe bolnavĭ, mediciĭ comunalĭ cărora le incumbă prevenirea bólelor infecţióse, trebue să se informeze bine despre condiţiunile în carĭ trăesc bolnaviĭ tuberculoşĭ, pentru ca să aviseze la înlăturarea saŭ la micşorarea pericoluluĭ de infecţiune. Mediciĭ spitalelor trebue să deà pe cât posibil bolnavuluĭ şi familieĭ sale poveţele cuvenite întru acésta. Cu ocasiunea inspectăriĭ sanitare a şcólelor, mediciĭ cer congediarea şcolarilor cu tuberculosa deschisă.

In România, desinfectarea locuinţelor ţĕrănescĭ nu este dificilă; ele se spoesc din noŭ; se văruesc cu lapte de calce, şi pămîntul bătut care înlocuesce pardoséla, obiectele de aşternut şi vestmintele carĭ nu se pot opărì cu apă fierbinte se expun la acţiunea prelungită a radelor solare.

In cele maĭ multe oraşe se desinfectéză la noĭ, după mórtea unuĭ tuberculos, locuinţa luĭ şi obiectele, de carĭ el s'a servit; asemenea se desinfectéză maĭ adesea saŭ maĭ rare-orĭ în diferitele oraşe vestmintele vechĭ şi obiectele vechĭ de aşternut din comerciŭ. Numaĭ cu încetul se deprinde poporaţiunea oraşelor ca, cu ocasiunea mutăriĭ, să cureţe locuinţa nouă într'un mod radical prin spoirea saŭ prin ştergerea repetată a pereţilor. Afară de spitale, depărtarea inofensivă a flegmelor bolnavuluĭ se observă la noĭ numaĭ de rare-orĭ; maĭ lipsesc în multe localurĭ publice scuipătórele moderne umplute cu un lichid desinfectant saŭ cu apă; maĭ există în multe otelurĭ, cafenele, cancelariĭ, prăvăliĭ, şcolĭ, scuipătorĭ umplute cu nisip, saŭ scuipătórea lipsesce cu desăvîrşire.

Pentru ca să se pótă limità transmiterea tuberculoseĭ, s'a propus în ceĭ din urmă anĭ, în streinătate şi la noĭ, pentru ultima óră la Congresul internaţional de Igienă de la Paris din anul 1900, declararea obligatóre a bolnavilor de tuberculosă; aplicarea acesteĭ măsurĭ este

însă fórte dificilă, din causă că avem a face cu bolnavĭ carĭ adesea-orĭ suferă de ḑecimĭ de anĭ, carĭ maĭ lucréză, carĭ în lungul timp al bóleĭ călĕtoresc, îşĭ schimbă domiciliul; obligativitatea declaraţiuniĭ ar oprì multe familiĭ de a chemà un medic, pentru ca să nu fie supĕrate prin consecinţele declaraţiuniĭ; declaraţiunea este însă indispensabilă pentru bolnaviĭ cu tuberculosa deschisă aflaţĭ în otelurĭ garnite, hanurĭ, internate, pensionate, şcolĭ, ateliere, în cas de deces, de mutare în altă locuinţă, pentru ca să se asigure desinfectarea. Un singur stat din Europa, Norvegia, a legiferat declaraţiunea obligatóre a tuberculoseĭ deschise, dar legea nu se aplică în mod sincer. In statul New-York s'a prescris numaĭ declararea acelor bolnavĭ de tuberculosă carĭ, din nesupunerea la regulele igienice saŭ din alte cause, devin periculoşĭ pentru societate.

Infecţiunea tuberculósă prin alimente se observă obicĭnuit numaĭ la copiĭ; la ómenĭ adulţĭ ea este rară. Copiiĭ pot dobândì tuberculosa când sunt alăptaţĭ de mume saŭ doicĭ tuberculóse, când sunt hrăniţĭ cu lapte crud provenit de la vacĭ tuberculóse. Cu tot controlul lapteluĭ din comerciŭ, cu tótă interdicţiunea vînḑăriĭ lapteluĭ de la vite tuberculóse şi din casele în carĭ se află un tuberculos, prescrisă de regulamentul român pentru priveghiarea sanitară a alimentelor şi bĕuturilor, nu putem oprì cu desăvîrşire dejà astăḑĭ vînḑarea de lapte provenit de la vacĭ tuberculóse, el devine însă nevătămător dacă a fost bine fiert. Sterilisarea lapteluĭ, încălḑirea la temperatura maĭ înaltă decât de 100°, modifică calităţile lapteluĭ şi nu este necesară. Omul adult nu se infectéză lesne prin laptele crud; în general este rară la adulţĭ tuberculosa intestinală, şi chiar infecţiunea prin carnea vitelor tuberculóse nu este probabilă la noĭ, unde nu se mănâncă carne crudă. Acéstă a nóstră convincţiune nu ne va îndemnà, ca să slăbim rigórea măsurilor veterinare, ca să admitem în comerciŭ carnea vitelor bolnave într'un grad, în care ea în stare crudă ar puté póte vătĕmà sănătatea consumatorilor; maĭ ales la prepararea unor felurĭ de salamĭ, de cârnaţĭ, de cartabóşe, carnea şi alte organe animale tocate şi amestecate cu carne, nu se încălḑesce le acel grad şi într'un timp destul de prelungit, pentru ca să se garanteze nimicirea microorganismilor patogenĭ aflaţĭ în acele substanţe.

Constatăm însă că la animalele nóstre domestice, tuberculosa este maĭ rară decât în alte ţĕrĭ, că maĭ ales rasa vitelor bovine române este maĭ refractară în contra infecţiuniĭ tuberculoseĭ.

Astăḑĭ în diferitele abatoriĭ ale tuturor Statelor, se procede după principiĭ diferite, atât la excluderea animalelor găsite tuberculóse în

viéţă, precum şi la tratarea acelora la carĭ tuberculosa se constată după tăiere, şi consideraţiunĭ de natură economică aŭ slăbit în maĭ multe ţĕrĭ rigórea măsurilor propuse.

Regula care se observă astăḑĭ obicĭnuit în abatoriile nóstre este cea următóre: animalele viĭ infectate de tuberculosă nu se admit la tăiere. La inspecţiune, după tăiere, se exclud de la consumaţiune tóte organele bolnave, dar animalul întreg numaĭ în casul de tuberculosă generalisată, de slăbirea înaintată a tot organismuluĭ, de întinderea bóleĭ asupra maĭ multor organe.

Dacă veterinarul a admis un animal la tăiere şi dacă după tăiere se constată că este tuberculos, cere echitatea ca proprietarul animaluluĭ să fie despăgubit. De o cam dată, faţă cu legea de poliţie veterinară, acéstă despăgubire nu póte privì fondul de epizootiĭ, şi unele primăriĭ aŭ luat asupră-şĭ spesele despăgubiriĭ, carĭ la noĭ nu sunt însemnate în comparaţiune cu Occidentul. Cu aceste despăgubirĭ a făcut începutul Primăria oraşuluĭ Bucurescĭ în anul 1889 şi treptat aŭ urmat acest exemplu maĭ tóte oraşele maĭ însemnate ale ţĕriĭ; observăm însă că în Bucurescĭ şi în multe alte oraşe se taie în abatoriĭ numaĭ vitele cornute marĭ, ast-fel că controlul viţeilor, oilor, rîmătorilor este slab.

Statistica abatoriilor nu exprimă în mod exact frecuenţa tuberculoseĭ între tóte vitele uneĭ regiunĭ, căcĭ la inspecţiunea repede făcută după tăiere nu se observă şi micile infiltrate ale unor glande ascunse şi nicĭ n'aŭ importanţa practică aceste forme iniţiale ale tuberculoseĭ vitelor dejà tăiate. Diferinţele între statisticile fie-căreĭ ţĕrĭ şi chiar ale fie-căruĭ abator dintr'una şi aceeaşĭ ţéră sunt marĭ. In abatoriile din România se găsesc tuberculose numaĭ câte 3 la 1.000 vite cornute marĭ; acéstă proporţiune este maĭ mică la vitele crescute în aerul liber, maĭ mare la cele ţinute în grajdurĭ. Aglomerarea vitelor în grajdurĭ înlesnesce infecţiunea şi veterinarul danes Bang a constatat, că din acéstă causă în Danemarca, unde la începutul seculu− XIX tuberculosa bovină erà fórte rară, ea a luat astăḑĭ o întindere înspăimîntătóre în urma negligeriĭ isolăriĭ vitelor tuberculóse. In Germania, proporţiunea vitelor găsite tuberculóse în abatoriĭ variéză după regiune; în anul 1899, ea a fost în marele Ducat Baden de 5%; în regatul Bavarieĭ pentru boĭ şi vacĭ de 6%, pentru viţeĭ de 0.05%, pentru oĭ şi capre de 0.03%, pentru rîmătorĭ de 0.41%; în regatul Saxonieĭ la boĭ şi vacĭ de 29.76%, la viţeĭ de 0.25%, la rîmătorĭ de 3.03%, la oĭ şi capre 0.60%; în oraşul Dresda în parte la boĭ şi vacĭ de 29.63%, la viţeĭ 0.29%, la rîmătorĭ 2.71%, la oĭ 0.01%; în regatul

Prusieĭ, în anul 1897, la boĭ şi vacĭ de 15.8%, la viţeĭ de 0.14%, la oĭ şi capre de 0.10, la rîmătorĭ de 2.14%; în tótă Germania, în 1899, după termenul mediŭ din abatoriile a 361 oraşe, aŭ fost tuberculóse boĭ şi vacĭ 16%, viţeĭ 0.14%, rîmătorĭ 2.32%. La abatoriile din Viena s'aŭ găsit tuberculóse în termen mediŭ 1.30% până la 1.80% din vitele aduse din Ungaria, la cercetarea cu tuberculină s'aŭ găsit însă în Austria bolnave până la 43% din vitele cornute marĭ. In Francia, tuberculosa pare iarăşĭ inegal rĕspândită; în abatoriul din Tulusa s'aŭ găsit tuberculóse 9.28%, la Bordeaux 5% din vitele cornute marĭ, Nocard afirmă însă că în Francia 25% din vitele cornute sunt tuberculóse. In Olanda s'aŭ găsit, în anul 1897, din vitele de măcelărie tuberculóse: la Amsterdam 8.12%, la Rotterdam 7%, la Leyden 4.17%; tot în anul 1897 s'aŭ aflat tuberculóse din vitele cornute marĭ la Manchester 29.4%, la Copenhaga 26.87%.

In tóte ţĕrile civilisate, tuberculosa este fórte lăţită printre bovidee, şi se impune luarea de măsurĭ pentru a se combate progresarea eĭ, fără a se vătĕmà interesele economice. Aceste măsurĭ trebue să se baseze pe cunoscinţele asupra naturiĭ bóleĭ, asupra moduluĭ eĭ de propagare, asupra întinderiĭ eĭ, şi în acest scop s'aŭ organisat în diferite State anchete. Inceputul l-a făcut în acéstă privinţă Anglia. Anchetele asupra tuberculoseĭ vitelor aŭ dat resultate maĭ sigure numaĭ de la întrebuinţarea tuberculineĭ. In Danemarca, Suedia, Norvegia s'a întrodus în anul 1893 inocularea voluntară a vitelor cu tuberculină, pentru precisarea diagnoseĭ prin ridicarea temperaturiĭ animaluluĭ inoculat, tăierea a rĕmas însă obligatóre numaĭ pentru vitele cu semne clinice de tuberculosă. In Belgia s'a încercat în anul 1895 «sistemul eroic», tăierea obligatóre a vitelor tuberculóse şi suspecte; în anul 1896, s'aŭ tuberculinisat în Belgia 19.000 vite, din carĭ 48.88% aŭ manifestat reacţiunea caracteristică, s'aŭ ucis însă numaĭ 3.496 vite, pentru care guvernul a plătit despăgubirea de francĭ 721.544; din cause economice şi financiare s'a părăsit «sistemul eroic», şi în anul 1897 s'a prescris numaĭ tăierea obligatóre a vitelor cu semne clinice de tuberculosă şi despăgubirea proprietarilor după diferite împrejurărĭ cu 15%—70% din valórea animalelor. In Ungaria se studiéză cestiunea tuberculinisăriĭ de la anul 1896; comisiunea de anchetă ungară a luat de basă un raport amănunţit al d-ruluĭ Hutyra, Directorul Academieĭ de medicină veterinară din Budapesta, şi a propus tuberculinisarea facultativă, dar gratuită, şi isolarea animalelor bolnave, uciderea vacilor cu tuberculosa ugeruluĭ şi despăgubirea proprietarilor din cassa Statuluĭ. Cercurile competinte din Ungaria se tem, că uciderea tuturor ani-

malelor tuberculóse ar puté provocà o crisă agricolă teribilă. In Bosnia şi Erţegovina este prescrisă tuberculinisarea vitelor importate din alte ţĕrĭ; în urma acestor inoculărĭ s'aŭ respins în anul 1898 la fruntariĭ 36 vite. In Olanda se tuberculiniséză asemenea la fruntariĭ vitele importate din alte ţĕrĭ; cele carĭ reacţionéză trebue să se taie la un abatoriŭ cel mult după 18 lunĭ. In Elveţia, guvernul federal împarte gratis tuberculina pentru inoculaţiunile voluntare; în urma acestor operaţiunĭ s'aŭ găsit, în aniĭ 1896—1898, tuberculóse 41%—52.5% din vitele bovine.

Ancheta făcută în Prusia a probat, că tuberculosa se moştenesce fórte rar, că din vacile tuberculóse se nasc viţeĭ sănătoşĭ, carĭ rĕmân sănătoşĭ, dacă nu sunt alăptaţĭ direct de la vacă, ci hrăniţĭ cu lapte fiert. Deşi în Imperiul german aŭ reacţionat în diferite state 37—80% din animalele inoculate, s'a întrodus în Germania numaĭ tuberculinisarea facultativă cu despăgubire din partea Statuluĭ.

In România dejà la primul congres de medicină, adunat la Bucurescĭ în anul 1884, A. Locusteanu a propus, ca tuberculosa animalelor să se declare bólă de domeniul poliţieĭ veterinare, animalele bolnave de tuberculosă de orĭ-ce grad, carĭ servesc la alimentaţiune, să se ucidă şi proprietariĭ să fie despăgubiţĭ cu $^2/_3$ din valórea animaluluĭ. Propunerea, deşi bună în principiŭ, a fost combătută, din causă că atuncĭ încă nu existaŭ abatoriĭ şi veterinarĭ de oraş în tóte capitalele judeţelor. Membriĭ congresuluĭ, carĭ aŭ cerut amânarea propuneriĭ prof. A. Locusteanu, între carĭ eram şi eŭ, n'aŭ credut că aŭ să trécă maĭ bine de 12 anĭ până la studiarea din noŭ a cestiuniĭ.

In anul 1896 Consiliul superior de epizootiĭ a ales din sînul sĕŭ o comisiune, care să studieze şi să propună măsurile contra tuberculoseĭ animalelor, care comisiune a pregătit un proiect de regulament pentru combaterea tuberculoseĭ bovine şi întroducerea tuberculineĭ în practica poliţieĭ veterinare. Pe basa acestuĭ proiect şi a propuneriĭ Consiliuluĭ superior de epizootiĭ, s'a înscris prin decret regal, în anul 1898, tuberculosa animalelor bovine printre bólele infecţióse, prevĕdute de art. 1 din legea de poliţie veterinară şi în contra cărora se ieaŭ măsurĭ speciale.

In vedere însă că, pentru stabilirea diagnoseĭ tuberculoseĭ bovine, se prescrie prin proiectul de regulament menţionat întrebuinţarea tuberculineĭ care, la vitele din ţéra nóstră, s'a experimentat pe o scară mică, aşà că resultatele obţinute nu sunt suficiente, Consiliul superior de epizootiĭ a propus şi Ministeriul de Interne a aprobat, ca maĭ înainte să se institue o comisiune, care va întreprinde cercetărĭ şi va referì

asupra tuberculineĭ preparate la noĭ în ţéră de chimistul A. Babeş, faţă de tuberculina din streinătate şi asupra reacţiuniĭ obţinute cu tuberculină la vitele nóstre. Comisiunea a găsit tuberculina A. Babeş fórte eficace; vitele tuberculóse aŭ manifestat după tuberculinisare o ridicare de temperatură de 1°.50—3°. Comisiunea a constatat la abatoriul din Bucurescĭ că din vitele de măcelărie indigene reacţionéză la tuberculină 6 %, iar la vitele de rase streine de la Şcóla centrală de agricultură de la Herĕstrĕŭ şi de la lăptăria şcóleĭ aŭ reacţionat peste 60 %.

Proiectul de regulament pentru combaterea tuberculoseĭ bovine, elaborat de comisiune, n'a fost până acum aprobat de Guvern, dar s'aŭ instituit la punctele principale de la fruntariĭ serviciĭ veterinare permanente, însărcinate cu examinarea şi cu tuberculinisarea vitelor, carĭ se importă în ţéră şi carĭ se exportéză din ţéră.

3). A treia condiţiune a prevenţiuniĭ tuberculoseĭ constă în căutarea şi vindecarea tuberculoseĭ pulmonare. Tuberculosa închisă a ganglionilor limfaticĭ, a óselor, a multor viscere, chiar tuberculosa pulmonară la începutul eĭ, este nevătĕmătóre pentru ceĭ carĭ înconjóră pe bolnav, din causă că bacilul tuberculoseĭ este de o cam dată secuestrat în interiorul ţesĕturilor. Trebue să îngrijim, pe cât este posibil, ca pe de o parte tuberculosa închisă să rĕmână închisă, iar pe de alta, ca bolnaviĭ cu tuberculosa deschisă, la carĭ baciliĭ patogenĭ aŭ apărut pe suprafaţa membranelor mucóse (respiratoriĭ saŭ intestinale), saŭ pe suprafaţa externă a corpuluĭ (ulcere, abscese deschise), să fie căutaţĭ, dacă se póte isolaţĭ, şi vindecaţĭ. Tuberculosa se póte vindecà; multe lesiunĭ tuberculóse pot cicatrisà; la mulţĭ se póte restabilì sănătatea pentru un period maĭ lung saŭ maĭ scurt; mulţĭ bolnavĭ pot redobândì puterea de a muncì, pot rĕmâné saŭ devenì în mod direct saŭ indirect inofensivĭ şi utilĭ pentru societate. Vindecarea tuberculoseĭ este probată prin anatomia patologică, prin examinarea numeróselor cadavre, la carĭ s'aŭ găsit lesiunĭ tuberculóse vechĭ închise, cicatrisate, încrustate de mulţĭ anĭ; persónele în cestiune aŭ maĭ trăit în urma vindecăriĭ, fără manifestaţiunĭ tuberculóse, şi aŭ murit de alte bóle. Acéstă vindecare însă este greŭ de realisat în condiţiunile ordinare, în carĭ trăesce bolnavul acasă saŭ în spital; ea este probabilă numaĭ in sanatoriĭ speciale, cu un regim special. Brehmer a fost cel dintâĭ care a proclamat posibilitatea vindecăriĭ tuberculoseĭ prin regim; în anul 1854 el a creat primul sanatoriŭ de tuberculoşĭ la Görbersdorf în Silesia prusiană; de atuncĭ încóce s'aŭ maĭ înfiinţat numeróse alte sanatoriĭ private, în carĭ bolnaviĭ sunt căutaţĭ după metoda luĭ Brehmer.

Spitalele englese maĭ vechĭ pentru ftisicĭ, Brompton Hospital din Londra fondat în anul 1841 şi Ventnor National Hospital for Consumption nu sunt sanatoriĭ în sensul modern, carĭ aŭ scopul a vindecà tuberculosa, precum o indică cuvîntul sanare. Dettweiler afirmă, că din sanatoriul Falkenstein, din toţĭ bolnaviĭ aşezaţĭ acolo, es absolut vindecaţĭ 13%, relativ vindecaţĭ 11 %.

Până deunădi aceste sanatoriĭ eraŭ accesibile numaĭ bolnavilor avuţĭ, şi numaĭ în ceĭ din urmă anĭ în streinătate puţine administraţiunĭ publice, maĭ multe asociaţiunĭ filantropice şi maĭ multe case de asigurare aŭ înfiinţat asilurĭ şi sanatoriĭ pentru tuberculoşĭ săracĭ. In aceste sanatoriĭ, aşezate în localităţĭ apărate în contra vînturilor şi în contra prafuluĭ, de preferinţă la munte, în mijlocul pădurilor, bolnaviĭ se află diua şi nóptea într'o atmosferă curată, sunt bine nutriţĭ şi supuşĭ, după individualitate, la un regim întăritor, care constitue partea principală a tratamentuluĭ; cura medicamentósă vine în al doilea rînd. Folosul principal al sanatoriilor constă însă în deprinderea bolnavuluĭ cu curăţenia, cu asepsia în familie, cu înlăturarea obiceiurilor rele carĭ înlesnesc infectarea altor persóne. In sanatoriŭ, bolnavul primesce o educaţiune antituberculósă, care face din el un propagator al disciplineĭ antituberculóse, al căreĭ principiŭ este culegerea şi depărtarea inofensivă a sputelor. In sanatoriŭ, bolnavul nu rĕmâne tótă viéţa, dar cel puţin 3 lunĭ.

In Anglia se caută pe an 7.000 tuberculoşĭ în spitale şi sanatoriĭ; Marea Britanie are 19 sanatoriĭ; Irlanda 3 sanatoriĭ pentru săracĭ; Francia are 2 asemenea instituţiunĭ pentru adulţĭ, afară de cele 23 sanatoriĭ pentru copiĭ scrofuloşĭ; Regele Suedieĭ a dăruit 2.200.000 coróne pentru înfiinţarea unuĭ sanatoriŭ; în Elveţia există 18 sanatoriĭ pentru tuberculoşĭ, din carĭ pentru săracĭ 7, cu 336 paturĭ, şi 6 alte proectate; în Rusia societatea Cruceĭ-Roşiĭ pregătesce, cu subvenţiunea din partea Ţaruluĭ şi a Statuluĭ, înfiinţarea de sanatoriĭ pentru tuberculoşĭ săracĭ; în Ungaria caritatea privată crează acum un sanatoriŭ pentru tuberculoşĭ lângă Budapesta; în Austria s'a deschis primul sanatoriŭ pentru săracĭ adulţĭ la Alland; pentru copiĭ tuberculoşĭ există în Austria douĕ sanatoriĭ maĭ vechĭ; în Germania s'aŭ pus societăţile Crucea-Roşie în capul propagandeĭ pentru înfiinţarea de sanatoriĭ şi de asilurĭ pentru tuberculoşĭ şi aŭ înfiinţat de o cam dată un sanatoriŭ mare; unele societăţĭ filantropice aŭ instituit asemenea sanatoriĭ pentru tuberculoşiĭ lipsiţĭ de mijlóce; maĭ multe oraşe marĭ, ca Berlin, Münich, Lübek, Hamburg aŭ creat sanatoriĭ municipale; unele provinciĭ sanatoriĭ provinciale pentru tuberculoşiĭ lipsiţĭ de mijlóce; partea cea maĭ activă

în acéstă campanie în contra tuberculoseĭ o ieaŭ însă numerósele case de asigurare obligatóre a lucrătorilor industrialĭ, carĭ case aştéptă folóse directe de la sanatoriĭ, prin micşorarea numĕruluĭ lucrătorilor invaliḑí, al vĕduvelor şi orfanilor carĭ devin pensionariĭ acelor case. In fine, unele întreprinderĭ industriale marĭ aŭ fondat sanatoriĭ pentru lucrătoriĭ lor tuberculoşĭ. Ast-fel, Germania posedă astăḑĭ 33 sanatoriĭ pentru popor şi maĭ multe altele aflate în construcţiune şi în proiect.

Infiinţarea şi întreţinerea de sanatoriĭ pentru tuberculoşiĭ fără mijlóce orĭ cu mijlóce restrînse nu scutesce pe societate de datoria de a îmbunătăţì traiul celor eşiţĭ din sanatoriĭ, pentru ca vindecarea orĭ ameliorarea lor să fie durabilă, iar pe de alta, de a îngrijì şi de ospitalisarea bolnavilor cu tuberculosa înaintată, a căror isolare este necesară în interesul lor şi al celor sănătoşĭ. In nicĭ o ţéră însă nu se pot aşezà toţĭ tuberculoşiĭ în sanatoriĭ şi spitale, fiind-că numĕrul acestor bolnavĭ este cu mult maĭ mare decât numĕrul paturilor din spitale şi sanatoriĭ, şi mulţĭ din eĭ trebue să fie căutaţĭ la domiciliŭ şi în mod ambulator la dispensare (consultaţiunĭ gratuite).

La noĭ isolarea şi căutarea bolnavilor de tuberculosă este slabă. In comunele rurale, medicul de plasă este consultat de un numĕr mic de asemenea bolnavĭ carĭ sunt căutaţĭ la spitalul rural, orĭ judeţean, ca bolnavĭ ambulanţĭ carĭ frecuentéză consultaţiunile gratuite; în numĕr maĭ mic ca bolnaviĭ internaţĭ, eĭ sunt adesea-orĭ aşezaţĭ în sala comună cu ceĭ-lalţĭ bolnavĭ, din causă că camerele de reservă nu sunt libere şi că unele spitale rurale maĭ vechĭ până acum n'aŭ pavilióne de isolare. In oraşe bolnaviĭ tuberculoşĭ săracĭ sunt căutaţĭ de mediciĭ comunalĭ la domiciliŭ saŭ la dispensar (la consultaţiunile gratuite pentru bolnaviĭ ambulanţĭ); în cel din urmă cas medicul nu póte totdeauna să povĕţuéscă familia bolnavuluĭ asupra prevenţiuniĭ necesare. Spitalele din oraşe primesc un numĕr limitat de tuberculoşĭ, după împrejurărĭ, în camere de reservă saŭ în salele comune; în general se primesc în spitalele urbane cu anevoinţă bolnaviĭ cu bóle cronice, căcĭ eĭ ocupă un timp îndelungat patul, care în acel timp ar puté da ocasiune de vindecare maĭ multor bolnavĭ cu bóle acute.

Legea sanitară veche nu prevĕḑuse în mod special isolarea şi căutarea bolnavilor de tuberculosă. Cu ocasiunea modificăriĭ unor articole din acea lege, în primă-vara anuluĭ 1898, s'a împlinit acéstă lacună Nu s'a putut de o camdată înscrie tuberculosa între bólele pentru carĭ declaraţiunea este obligatóre; ca în altă parte, nicĭ la noĭ, poporaţiunea încă nu este pregătită pentru acéstă inovaţiune, dar s'a dat administraţiuniĭ dreptul să isoleze în spital un tuberculos, care a

devenit pericolos pentru alţiĭ şi care nu se póte isolà singur, s'a impus diferitelor administraţiunĭ datoria, ca să înfiinţeze sanatoriĭ pentru tuberculoşĭ. Dorim ca să nu fie depărtat timpul când se va puté prescrie declaraţiunea obligatóre a tuberculoseĭ deschise.

Aşteptăm ca administraţiunile marilor fundaţiunĭ spitalicescĭ şi primăriile oraşelor principale să păşéscă la lucru, să înfiinţeze sanatoriĭ sistematice în localităţile pe carĭ natura le-a destinat pentru acésta, pe carĭ instinctul poporuluĭ le-a desemnat ca să devie staţiunĭ climatice, Nu ne vom întórce la curele primitive, dar adesea-orĭ eficace ale doctoruluĭ Drasch de acum 40 anĭ, care a trimis pe ofticoşĭ la stână, dar putem înfiinţà din noŭ sanatoriĭ pentru tuberculoşĭ în acele localităţĭ, unde ele aŭ maĭ existat acum 30—40 de anĭ, la Tigvele în judeţul Gorj, la Bâsca-Penteleŭ în judeţul Buzĕŭ, cu condiţiunea ca comunicaţiunea să fie îmbunătăţită, la Brebu în judeţul Prahova, saŭ le putem instalà în localităţile carĭ sunt şi astăḑĭ regulat visitate de aceĭ bolnavĭ, ca: Rucăr în judeţul Muscel, Agapia-Văratec în judeţul Némţu, şi vom maĭ găsì alte locurĭ potrivite pentru acésta în maĭ tóte judeţele de munte.

Sanatoriile nu sunt spitale ordinare; ele trebue să posédă încăperĭ în carĭ bolnaviĭ petrec ḑiua, deosebite de dormitóre, sofrageriĭ, coridóre şi galeriĭ largĭ pentru plimbare în timpul ploios, verande expuse sóreluĭ, grădinĭ vaste. Architectul care va construì, şi medicul care va dirige un sanatoriŭ de tuberculoşĭ, trebue să studieze cu atenţiune modul de construcţiune şi de organisaţiune al sanatoriilor germane şi elveţiene în tóte amănuntele lor.

In luna Octomvrie 1898, pe basa avisuluĭ Consiliuluĭ sanitar superior, Ministeriul de Interne a învitat tóte administraţiunile de spitale, ca să priméscă bolnaviĭ de tuberculosă, maĭ ales ceĭ în stadiile înaintate ale bóleĭ, numaĭ în camere speciale, bine aerate şi luminóse, destinate pentru acest scop. Se înţelege că infirmieriĭ şi infirmierele trebue să fie povĕţuiţĭ asupra periculosităţiĭ sputelor acestor bolnavĭ, asupra depărtăriĭ lor inofensive şi asupra necesităţiĭ curăţenieĭ celeĭ maĭ scrupulóse, ca să li se înlesnéscă spĕlarea mânilor prin lavabourĭ şi ştergare aşezate în camerile bolnavilor.

Trebue să ne ocupăm şi de copiiĭ scrofuloşĭ. Eforia spitalelor a construit în judeţul Constanţa sanatoriul maritim pentru copiiĭ scrofuloşĭ de la Techir-Ghiol, care dispune de un teren de 120 hectare, plantat în mare parte cu pinĭ maritimĭ şi cu nucĭ.

Academia de medicină din Paris a însărcinat o comisiune din sînul eĭ cu studiul profilaxieĭ tuberculoseĭ; acea comisiune a presentat la

3 Maiŭ 1898, prin raportorul eĭ, profesorul Grancher, un raport important, ale căruĭ conclusiunĭ aŭ fost aprobate de Academie, care raport, deşì nu aduce fapte nouĕ, necunoscute şi nediscutate până astădĭ, este însă instructiv, fiind-că resumă aprópe tótă prevenţiunea modernă a tuberculoseĭ, şi se ocupă în mod amănunţit şi cu armata.

La noĭ comitetul consultativ sanitar al armateĭ a studiat profilaxia tuberculoseĭ în armată şi Medicul-Colonel St. Corvin, Medicul-şef al corpuluĭ IV de armată, ĭ-a supus pe la începutul anuluĭ 1898 un referat, ale căruĭ conclusiunĭ aŭ fost aprobate de comitet. Dr. Corvin observă că la recrutaţiune, şedinţele consiliuluĭ de revisie trebue să fie mult maĭ lungĭ decât sunt astădĭ, pentru ca recruţiĭ să se pótă bine examinà şi exclude prin scutire şi prin amânare toţĭ tineriĭ tuberculoşĭ, scrofuloşĭ şi debiliĭ predispuşĭ a căpĕtà tuberculosă; că este necesar ca, la sosirea recruţilor la corpurĭ, să fie din noŭ examinaţĭ cu multe îngrijirĭ; că pe lângă măsurătorile talieĭ şi ale perimetruluĭ toracic, să se examineze şi greutatea corpuluĭ; ca să se elimineze din rîndurile trupelor înregimentate ómeniĭ la carĭ se vor constatà cele dintâĭ semne de tuberculosă; ca să se ieà măsurĭ riguróse pentru a se oprì infecţiunea; ca, după eliminarea unuĭ tuberculos din trupă, să se ardă acele din efectele sale carĭ nu se pot bine desinfectà prin curenţĭ de vaporĭ, precum chipiul, cravata, cismele şi obielele; ca camera în care a zăcut un militar tuberculos să se răduéscă şi să se spoéscă din noŭ; ca fie-care soldat să aibă patul individual; ca scândurile pardoseliĭ să se impermeabiliseze cu uleiŭ fiert; ca prin coridóre, refectoriĭ, hale, camere, cancelariĭ să se aşeze scuipătorĭ cu soluţiune de acid fenic 5%; ca dormitórele să fie bine aerate; ca celor slabĭ la instrucţiune, carĭ din causa osteneleĭ nu pot face marşurĭ şi mânuirea armeĭ cu bărbăţie, să nu li se maĭ deà ca pedépsă ore suplementare de exerciţiŭ alternând cu pasul gimnastic, fiind-că obosélа-ĭ prăpădesce de tot şi-ĭ predispune a căpĕtà tuberculosă. Dr. Corvin nu recomandă anume ştergerea udă a pardoseliĭ, care o credem necesară, ci frecarea cu peria aspră şi apoĭ ştergerea prafuluĭ cu cârpe. In ceea-ce privesce afirmaţiunea d-sale, că alocaţiunea de hrană este neîndestulătóre pentru a se puté da soldatuluĭ hrană bună şi variată, rĕmâne să se studieze cestiunea, dacă printr'un control maĭ riguros nu s'ar puté îmbunătăţì hrana soldatuluĭ, chiar cu alocaţiunea budgetară actuală.

Raportul comisiuniĭ de tuberculosă, adresat Academieĭ de medicină din Paris, se maĭ ocupă de prevenirea tuberculoseĭ prin măsurĭ igienice în şcólă, în atelier, în magasin, în teatru. Grancher constată, ceea-ce aŭ constatat şi alţĭ medicĭ de copiĭ şi anatomo-patologiştĭ, că la copiĭ

tuberculosa se află adesea-orĭ latentă în unele gangliónе, maĭ ales în gangliónele bronchice, şi că ea póte rĕmâné acolo imobilisată tótă viéţa, dacă nu este deşteptată prin circumstanţe patologice accidentale, prin inhalaţiune de pulbere care conţine bacilіĭ tuberculoseĭ; că copiiĭ sunt cu mult maĭ primitorĭ pentru infecţiunea tuberculosă decât adulţiĭ. Granchеr cere ca în şcóle, ca şi în ateliere, să se afişeze cuvintele următóre: Este interḑisă scuiparea pe jos şi măturarea uscată. Tuberculosa deschisă este fórte rară în şcólele primare, maĭ puţin rară în şcólele secundare; se înţelege de la sine, că şcolariĭ cu tuberculosa deschisă trebue să se congedieze din şcólă în interesul lor propriŭ şi al conşcolarilor. Raportul cere pentru ateliere, magasiĭ, teatre, maĭ multă curăţenie, aerare puternică şi aşezarea de scuipătorĭ ridicate cu un metru de la sol, umplute cu acid fenic diluat saŭ cu apă.

De la spitale în general cere Grancher, ceea-ce noĭ cerem de maĭ mulţĭ anĭ de la spitalele nóstre rurale, ca bolnavul să ésă din spital povĕţuit asupra unor regule de igienă, asupra unor datoriĭ către sineşĭ, către familie şi societate; d-sa isistă ca la spitalele existente să se înfiinţeze pavilióne speciale pentru tuberculoşĭ, cu un tratament igienic maĭ îngrijit decât acela din salele comune, ca tuberculoşiĭ să fie separaţĭ de ceĭ-lalţĭ bolnavĭ; d-l Grancher maĭ cere îmbunătăţirea sórteĭ infirmierilor, carĭ sunt rĕŭ locuiţĭ, rĕŭ hrăniţĭ, rĕŭ plătiţĭ, rĕŭ recrutaţĭ şi adesea-orĭ, cel puţin la începutul carierei, lipsiţĭ de instrucţiune profesională; d-sa recomandă înfiinţarea în tóte spitalele de infirmierĭ-sanitarĭ, un fel de supraveghetorĭ maĭ instruiţĭ asupra asepesieĭ şi antisepesieĭ decât infirmieriĭ ordinarĭ.

Inainte de a încheià acest capitol trebue să constatăm, că încercările făcute cu tratamentul medicamentos al tuberculoseĭ aŭ dat până acum resultate maĭ puţin satisfăcĕtóre decât cele cu tratamentul igienic. In luna Noemvrie 1890, când R. Koch a comunicat Congresuluĭ internaţional de medicină, adunat la Berlin, resultatul experimentelor cu tuberculină (toxină extrasă din culturĭ de bacilĭ tuberculoseĭ), succesele dobândite cu acea substanţă la animale, tótă lumea a rĕmas plină de admiraţiune pentru genialul patolog şi bacteriolog, care a găsit un remediŭ în contra tuberculoseĭ omuluĭ; descoperirea tuberculineĭ este importantă, dar speranţa că ea va vindecà tuberculosa omuluĭ nu s'a adeverit până acum, şi nicĭ purificarea tuberculineĭ, încercată de R. Koch şi de alţĭ învĕţaţĭ, nu ĭ-a conferit până astăḑĭ calităţile unuĭ remediŭ al tuberculoseĭ omuluĭ.

Tuberculina este un preparat de mare valóre; se pare că principiul aplicăriĭ eĭ este just, că numaĭ modul aplicăriĭ a fost greşit; trebue

să se încerce dar alte metóde. La Congresul pentru studiul tuberculoseĭ ţinut la Paris în anul 1893, colegul nostru V. Babeş a expus încercările sale de seroterapia contra tuberculoseĭ cu serul de sânge de cânĭ, măgarĭ, oĭ, imunisate contra tuberculoseĭ prin întroducerea treptată în corpul lor de cantităţĭ marĭ de tuberculină şi de bacilĭ de tuberculosă morţĭ. Maragliano din Genova a procedat într'un mod analog. Seroterapia contra tuberculoseĭ a maĭ fost încercată, asemenea fără mare succes de Broca, Charrin, Héricourt, Richet; în România de G. Proca. Sperăm că prin perfecţionarea metodeĭ luĭ V. Babeş vom dobândì un remediŭ contra tuberculoseĭ incipiente, înainte de a fi bóla complicată prin infecţiune mixtă, prin asociaţiunea baciluluĭ tuberculoseĭ cu alţĭ bacilĭ. La Congresul pentru studiul tuberculoseĭ de la Neapole din anul 1900, Landouzy şi Petruschky aŭ recomandat tuberculina pentru diagnosticul precoce al tuberculoseĭ.

In momentul de faţă se pregătesce formarea uneĭ Lige române contra tuberculoseĭ. Prima încercare într'acésta s'a făcut la Iaşĭ în anul 1898, când s'a comis greşéla a se pune acéstă operă naţională subt protecţiunea unuĭ învĕţat distins strein; acea încercare n'a reuşit. In anul 1900, Societatea sciinţelor medicale din Bucurescĭ, în urma îndemnuluĭ membrilor M. Petrini-Galatz şi V. Babeş, a studiat constituirea uneĭ asemenea lige române, la care vor participà membri din tóte clasele culte ale societăţiĭ, care ligă va combate tuberculosa prin tóte modurile, maĭ ales însă prin înfiinţarea de sanatoriĭ şi de asilurĭ pentru copiĭ periclitaţĭ din familiĭ tuberculóse, prin popularisarea cunoscinţelor infecţiuniĭ tuberculóse şi a preveniriĭ eĭ.

Paludismul.

Paludismul, Impaludismul, Infecţiunea paludistă, Malaria este o bólă endemică fórte veche, bóla cea maĭ rĕspândită, cea maĭ gravă, cea maĭ omorîtóre a Românieĭ. Tatăl medicineĭ, Hipocrate, cunosceà paludismul cronic, caracterisat prin splina mare şi tare; architectul roman Varro, în *De architectura*, lib. I, sfătuesce ca, la alegerea loculuĭ pentru casă, să se înlăture terenurĭ cu emanaţiunĭ băltóse, carĭ produc frigurĭ; Vitruviŭ şi Columella în scrierile lor vorbesc de febra palustră; le descrie Palmarius în *De morbis contagiosis*, lib. VII, Paris 1578, Torti, în *Therapeutica spec. ad febres periodicas perniciosas*, Mutinae 1712; I. M. Lancisi, în *De noxiis paludum effluviis eorumque remediis*, Romae 1717 C. Linnée, în *De febr. intermitt.*

causa, 1760, a fost cel dintâĭ care a arătat că malaria predomnesce pe solul format de argilă.

Paludismul s'a observat pe tóte continentele, în tótă Europa, afară de Nordul eĭ extrem, de Marea-Britanie şi Irlanda. Formele luĭ cele maĭ grave apar în regiunile tropicale şi subtropicale, dar şi în unele ţĕrĭ ale Europeĭ se vĕd câte odată febre malarice remitente grave şi febre perniciόse, anume în Rusia meridională, în insulele Ionice, în Grecia, Italia, Corsica, Turcia, Dalmaţia, Istria, Ungaria şi România.

România este de multe secole cunoscută ca regiune palustră; dejà în vechime, actuala Dobroge erà un focar malaric din cele maĭ periculόse, care a causat luĭ Ovidiŭ acele durerĭ, ce curg din versurile sale nemuritóre. Colegul nostru B. P. Hasdeŭ scrie în *Columna luĭ Traian*, an. III, Bucurescĭ 1872, că Ovidiŭ, gonit din Roma de către August, la anul 9 după Christos, a tărăgănit o viéţă dură de 8 anĭ la gurile Dunăriĭ, că locul acestuĭ exil a fost colonia grécă Tomi în Dobrogea actuală, adecă în Mica Scitie, avênd Istrul spre Nord şi Pontul spre rĕsărit. Acolo el a scris cele douĕ lungĭ plângerĭ ale sale: «Tristele» şi «Ponticele . Ovidiŭ se plânge de terenul băltos, de mlaştinĭ, de apa băltósă, de un cerc copleşit de emanaţiunĭ marematice, carĭ îĭ daŭ fiorĭ cu delir. Hasdeŭ găsesce fórte marcant un pasagiŭ din bătrânul Pliniŭ: In laturea unde fluviul Istru se varsă în Marea-Négră, Tracia posedă cele maĭ frumóse urbĭ, 13 urbĭ, şi Hasdeŭ întrébă unde maĭ sunt astăḑĭ cele 13 urbĭ ale Dobrogeĭ, din carĭ unele, spulberate de miasmul maremelor nu maĭ fiinţaŭ nicĭ chiar în epoca luĭ Pliniŭ? Unde maĭ este vre-o urmă clasică a superbelor coloniĭ elenice, carĭ aŭ fost plântat la gurile Dunăriĭ divina limbă a luĭ Platon? Dejà Ovidiŭ ne spune, că elementul grec abià se maĭ puteà recunósce.

Tot acolo scrie Hasdeŭ în anul 1872, că Româniĭ din Dobrogea ar fi de mult dispăruţĭ, de nu le alimentà o désă imigraţiune de ţĕranĭ mărginaşĭ din Motdova şi maĭ vîrtos din Muntenia. Acéstă imigraţiune, începută în evul mediŭ, maĭ ales după ce Mircea-cel-Mare cucerise pe un moment Dobrogea, a fost neîntreruptă d'atuncĭ până astăḑĭ, şi ne dă drept resultat abià 70.000 Românĭ.

In *Cuvinte din Bătrânĭ* ne spune B. P. Hasdeŭ («Cărţile poporane ale Românilor în sec. XVI», Bucur. 1879) că Româniĭ din Temişana, dejà în epoca Gepiḑilor considerаŭ febra ca cea maĭ teribila «drăcóică». Textele Măhăcene, scrise în satul Măhaciŭ din Transilvania de către preotul Grigorie d'acolo între aniĭ 1580—1619, sunt prelucrate de el din slavonesce; ele constituesc cea maĭ importantă colecţiune de

texte românescĭ din sec. XVI. Intre aceste texte se află o conjurațiune menită a gonì pe dracul, pe frigurĭ, afurisindu-se dracul din apă. In textele Bogomilice, 1550—1580, traduse în românesce tot de preotul Grigorie, găsim asemenea rugăciunĭ de scóterea draculuĭ. Câmpiile Bulgarieĭ, ḑice Hasdeŭ, suferă de frigurĭ tot așà de mult ca și câmpia Românieĭ, să nu ne mirăm dar, că marele reformator bulgar din sec. X, popa Bogomil, s'a socotit dator a înzestrà el însușĭ pe sectariĭ sĕĭ (eraŭ pavlicianĭ) cu rugăciune specială în contra acestuĭ demon, și acéstă rugăciune prefăcută a trecut maĭ târḑiŭ la Românĭ, ca un fel de recetă febrifugă.

In secolul XVII, Iașiĭ eraŭ bântuițĭ de forme acute grave ale paludismuluĭ. In anul 1641, Vasile Vodă cere orașului Bistrița să-ĭ trimiță la Iașĭ 3 meșterĭ zidarĭ; 2 din eĭ aŭ murit de frigurĭ rele (N. Iorga, *Documente românescĭ din Archivele Bistrițeĭ*, part. I, Bucur. 1899). Principele Dimitrie Cantemir, în descripțiunea clasică a Moldoveĭ din anul 1716, spune că, după credința Moldovenilor, dracul frigurilor locuesce în bălțĭ, carĭ frigurĭ prin fecuența și prin consecințele lor sunt maĭ periculóse decât ciuma. Intre autoriĭ streinĭ, carĭ aŭ studiat țéra nóstră pe la finele sec. XVIII, doctorul Andr. Wolf, *Beitraege zu einer statistisch-historischen Beschreibung des Fürstenthums Moldau*, Hermannstadt 1805, expune diferitele forme ale paludismuluĭ observate în aniĭ 1780—1796; doctorul Hacquet descrie bălțile întinse din jurul Iașilor, Adjuduluĭ, Focșanilor, carĭ produc bóle grave (*Neueste physikalisch-politische Reise durch die dacischen und sarmatischen Karpathen*, Nürnberg 1790—1796).

Intre mediciĭ din armata rusă care a ocupat România în aniĭ 1828—1829, Medicul suprem doctorul Chr. Witt (*Ueber Klima der Walachei und Moldau und die sogenannte walachische Seuche*, Deutsch Dorpat 1844) a lăsat o descripțiune fidelă a diferitelor forme ale paludismuluĭ, a etiologieĭ luĭ, și a constatat că unele forme ale infecțiuniĭ palustre aŭ fost confundate cu ciuma. In timpul răsboiuluĭ Crimeeĭ, în anul 1854, mediciĭ militarĭ francesĭ aŭ descris focarele paludismuluĭ din Dobrogea și variatele luĭ simptome. W. Wilkinson (*Tableau historique, géographique et politique de la Moldavie et Valachie*, traduit de l'anglais par M. de la Roquette, 2 édit, Paris 1824) ḑice că, din causa paludismuluĭ, românul este greoiŭ, móle, fără pasiunĭ violente, fără energie, cu repulsiune contra munciĭ fisice și intelectuale.

C. Vêrnav, în *Rudimentum Physiographiae Moldaviae*, Budae 1836, dă descripțiunea următóre a malarieĭ: Humidum locorum paludosorum clima, habitacula sanitati infensissima, fontes sunt morborum endemi-

corum non paucorum, quorum praecipui sunt: Febris sic dicta hungarica, Febres gastricae frequentissimae tempore paschalis sunt, Febres intermittentes vernales effluviis paludosis indeque inducta atmosphaera humido-frigida provocantur, frequentissimae sunt in civitate metropolitana; autumnales characterum offerunt vix non semper biliosum, quae rebelles sunt, maleque tractatae infarctum organorum abdominalium pullulent. Febres intermittentes quae neglecta in obstructiones viscerum abdominalium variasque abeunt cachexias non rare lethales sunt.

In anul 1845, V. Alecsandri a descris posiţia palustră a oraşuluĭ Iaşĭ în articolul: «Iaşiĭ în 1845» şi în poesia: «Bahluiul, meditaţie mlăştinósă», apărută în *Albumul istoric şi literar* al luĭ M. Kogălniceanu, Iaşĭ 1851.

M. G. Obedenaru arată în anul 1871 (*Românul*, Iulie 1871), că frigurile fac nu numaĭ ca poporaţiunea să nu se măréscă, dar acéstă bólă causéză degenerarea fisică şi intelectuală a raseĭ. C. I. Istrati (*O pagină din Istoria contimporană a Românieĭ*, Bucur. 1880) descrie pe larg causele şi efectele paludismuluĭ şi arată, cum tăiarea iraţională a pădurilor produce dese inundaţiunĭ şi numeróse bălţĭ.

N. Leon a cules în timp de maĭ mulţĭ anĭ, din tóte părţile ţĕriĭ, un lung catalog al medicamentelor poporane, din carĭ unele de origine fórte veche; parte din bogata listă de medicamente vegetale, care probéză că bólele palustre acute şi cronice cu consecinţele lor, cu umflătura splineĭ (rast) şi cu slăbiciune prelungită, sunt cunoscute poporaţiuniĭ rurale din tóte părţile ţĕriĭ, a fost publicată de N. Leon sub titlul de *Botanica medicală a ţĕranuluĭ român*, în Archiva, t. X, Iaşĭ 1899. Asemenea a adunat colegul nostru Gr. G. Tocilescu în volumul I al Materialurilor folkloristice, Bucurescĭ 1900, descântece în contra frigurilor culese în Muntenia.

Dejà în timpurĭ vechĭ se cunosceà dar acţiunea vătĕmătóre a bălţilor; despre natura acesteĭ acţiunĭ, despre mecanismul eĭ, aŭ domnit ipotesele cele maĭ diferite. Hipocrate crede că paludismul se produce prin bĕutura de apă de baltă, opiniune susţinută încă în secolul XIX de distinsul igienist engles Parkes. Romanul Varro a explicat acţiunea patogenă a paluḑilor prin gazele otrăvitóre carĭ emană de la suprafaţa paluḑilor; acéstă opiniune asemenea s'a mănţinut până în secolul XIX şi a fost susţinută în sec. XVIII de Lancisi şi de C. Linné, în sec. XIX de Griesinger (1855), de Bouchardat (1866) şi de mulţĭ alţiĭ. In tóte timpurile s'aŭ considerat ca cele maĭ periculóse emanaţiunile bălţilor mixte, formate la gurile fluviilor din amestecarea apeĭ dulcĭ cu apa de mare; le cunosceà dejà Ovidiu: «Aequorea

bibitur cum sale mixta palus»; le daŭ osebită importanță igieniştiĭ francesĭ din primele 6 deceniĭ ale sec. XIX. Mitchell din Philadelphia a fost cel dintâĭ care, în anul 1840, a căutat un parasit în emanațiunile bălților, n'a reuşit însă nicĭ el, nicĭ americanul Salisbury, care în anul 1866 a credut că un microfit, o Palmelă, ar fi germenele infecțiuniĭ palustre, nicĭ Klebs, nicĭ Tomasi-Crudeli, carĭ în anul 1879 aŭ descris un bacil al paludismuluĭ, nicĭ Marchiafava şi Griffini, carĭ asemenea s'aŭ înşelat, credênd că aŭ găsit bacilul malarieĭ.

Microorganismul febrigen a maĭ fost căutat în zadar în apă, în sol, în atmosferă, până în anul 1878, când A. Laveran, fiind surprins de Melanaemie la autopsiile făcute în Algeria ómenilor morțĭ de febra perniciósă, a găsit în sânge, pe lângă leucocite melanifere şi alte elemente, corpurĭ sferice şi semi-lunare, în anul 1880 şi corpurĭ flagelate mobile, diferite forme ale unuĭ animalcul de formațiunea cea maĭ jósă, cea maĭ simplă, ale unuĭ protozoar. Maĭ târdiŭ A. Laveran a descris 4 forme ale parasituluĭ animal aflat în sângele ómenilor impaludațĭ: corpusculĭ amiboidĭ (sfericĭ), semilunarĭ, flagelațĭ (ca bicele) şi rosetiformĭ. In anul 1885, Marchiafava şi Celli aŭ descoperit modul de reproducțiune al ematozoaruluĭ malaric.

Parasițiĭ paludismuluĭ sunt sporidiĭ (Acystosporidiĭ) saŭ Sporozoi, din clasa sporozoarelor, ordinul Coccidiilor, carĭ aŭ fost constatațĭ în sângele ómenilor impaludațĭ din tóte continentele pămîntuluĭ; în Algeria şi Franța de A. Laveran; în Italia de Marchiafava, Celli, Golgi, Canalis, Grassi, Feletti; în Germania de Pfeiffer, Gravitz, Plehn, Quincke; în Austria de Paltauf, Kahler, Bamberger, von Iaksch; în Ungaria de Kestszeghy; în România, în aniĭ 1891 şi 1892, de V. Babeş şi Gheorghiu; în Rusia de Metchnikoff, Bartoschewitsch, Danilowsky, Sacharoff; în India de Patrick Manson; la Sierra Leona de Ronald Ross; în coloniile germane din Africa de R. Koch, H. Ziemann şi F. Plehn. Ematozoarul malarieĭ se găsesce în sânge, în splină, în măduva óselor, el nu se găsesce în excretele şi secretele bolnavilor şi n'a fost cultivat afară de corpul bolnavuluĭ. Se maĭ află în sângele impaludaților leucocite melanifere, leucocite carĭ aŭ înghițit ematozoare viĭ şi mórte, resturĭ de ematozoare şi de pigment ce ele conțin. Ematozoarul se îmmulțesce în sânge în mod asexuat (prin scisogenie) şi afară de corpul omenesc, în stomacul unor țînțarĭ, prin generațiunea sexuată (sporogenie).

In localitățile palustre se găsesc numeroşĭ țînțarĭ, de aceea chiar poporul în Italia, în Africa (R. Koch) şi în alte părțĭ le atribue un rol în producerea frigurilor. După ce s'a constatat în Arabia şi în Africa

rolul ce uniĭ ţînţarĭ jócă în etiologia Filarioseĭ, s'a căutat de la anul 1896 un raport analog între paludism şi ţînţarĭ şi Patrick Manson şi Ronald Ross aŭ constatat acest raport în Indiĭ; Grassi, Dionisi, Ficalbi în Italia.

Istoria naturală a ţînţarilor carĭ propagă malaria a fost studiată în Franţa de R. Blanchard, în Italia de V. Grassi şi Ficalbi. Ne interesézā genul Anopheles, din familia Culicidilor saŭ ţînţarilor, din ordinea insectelor diptere. Din genul Anopheles există în Italia 4 speciĭ: Anopheles Claviger Fabr., intermediarul cel maĭ obicĭnuit al infecţiunilor malarice, Anopheles bifurcatus Lin., Anopheles superpictus Grassi şi Anopheles pseudopictus Grassi (V. Grassi, *Le recenti scoperte sulla Malaria*, Milano 1899). Anofeliĭ se desvoltă numaĭ în apă, nu pe pămînt umed. Anofeliĭ femele, înţepênd pe un om malaric, sug cu sângele luĭ pe ematozoarul malaric, care petrece în corpul lor un ciclu de viéţă perfectă şi pătrunde din stomac în glandele salivare. Când un ţînţar ast-fel infectat înţépă un om sănătos, el îĭ varsă în rană cu saliva germeniĭ paludismuluĭ, sporozoite vermiforme microscopice, carĭ pórtă câte un nucleŭ. După descripţiunea luĭ R. Blanchard (din «Instrucţiunile asupra Paludismuluĭ» redigiate de Blanchard şi aprobate de Academia de Medicină din Paris în anul 1900), sporozoitul perde curînd în sângele omuluĭ aspectul fusiform şi devine amiboid, se alipesce de un globul roşu de sânge, intră în interiorul globuluļuĭ, se încarcă cu granulaţiĭ pigmentare şi se divide prin incisiunĭ carĭ merg în formă de raḑe de la centru spre periferie, representând corpusculiĭ rosetiformĭ aĭ luĭ Laveran, carĭ se împart şi se separă în fragmente numite Merozoite. Globulul roşu al sângeluĭ se sparge, conţinutul luĭ devine liber, şi residuul luĭ constitue pigmentul care înótă în plasma sângeluĭ, este înghiţit de globulele albe ale sângeluĭ saŭ depus în splină. Merozoitele la rîndul lor trec prin acelaşĭ proces, prin care aŭ trecut corpusculele amiboide (sferice), se alipesc de un glob roşu, intră în interiorul luĭ şi se desvoltă în acelaşĭ mod ca sporozoiţiĭ iniţialĭ.

Acéstă reproducţiune endogenă şi asexuată (schisogenie) a ematozoaruluĭ malaric coincide cu începutul accesuluĭ febril şi duréză cât duréză accesul, se repetă după 1, 2 orĭ 3 ḑile, ast-fel că organismul omuluĭ bolnav după puţin timp este copleşit de miliarde de parasiţĭ, carĭ distrug corpusculiĭ roşĭ aĭ sângeluĭ. In sângele omuluĭ malaric se maĭ găsesce după maĭ multe accese febrile corpusculĭ semilunarĭ, formaţĭ din globulele roşiĭ distruse; când un ţînţar, înţepênd un impaludat, suge sângele luĭ, corpul semilunar devine în stomacul ţînţaruluĭ sferic, uniĭ din corpusculiĭ sfericĭ devin flagelate, avênd câte 4—6 pro-

lungaţiunĭ (Microgamiţĭ), carĭ se desfac şi se împreună cu un Macrogamit, cu un sporozoit fără flagele pe care îl fecundéză; sporozoitul fecundat se incistéză şi conţinutul cisteĭ, nisce corpusculĭ micĭ, fusiformĭ, pătrunde în glandele salivare ale ţînţaruluĭ. Ast-fel parasitul trece de nenumĕrate orĭ de la om la ţînţar şi de la ţînţar la om.

Parasitul în nicĭ o epocă a vieţiĭ sale nu este liber şi nu trăesce afară de corpul omuluĭ şi al ţînţaruluĭ. Ţînţarul care n'a înţepat un om impaludat nu adăpostesce în corp nicĭ un ematozoar şi asemenea larva şi nimfa ţînţaruluĭ anofel nu sunt infectate. Anofelul transmite parasitul omuluĭ, culicele (culex) pasĕrilor, şi tot culicele infectat de Filaria, înţepĕnd un om, îĭ comunică Filariosa (Ematochilurie, Elefantiasă endemică în Africa şi Arabia). Blanchard crede că, afară de om şi de ţînţar, póte şi alte fiinţe adăpostesc în corpul lor pe ematozoarul paludismuluĭ, că înţepătura ţînţaruluĭ şi a altor insecte sugĕtóre póte nu este singurul agent al paludismuluĭ. Asemenea H. Ziemann şi F. Plehn, carĭ aŭ studiat paludismul în coloniile germane din Africa, cred că este probabil, că înţepăturile ţînţarilor nu constituesc singurul mod de transmiterea bóleĭ. Patrick Manson, V. Grassi, Dionisi, ş. a. arată că în generaţiunile alternante, ţînţariĭ se infectă între eĭ; omul le servesce numaĭ ca óspete accidental, că óspetele lor necesar şi definitiv este Culex.

Este probabil că la noĭ, unde se găsesc, ca în alte ţĕrĭ, numeroşĭ ţînţarĭ în regiunile palustre, tot eĭ mijlocesc infecţiunea malarică; până astădĭ însă nu s'aŭ făcut la noĭ cercetărĭ în acéstă privinţă, nu s'a confirmat la noĭ prin autopsia ţînţarilor anofelĭ presenţa în corpul lor a parasituluĭ paludismuluĭ, care este la noĭ acelaşĭ ca în alte ţĕrĭ.

Maĭ sunt neresolvate unele cestiunĭ, carĭ se referă la ematozoarul paludismuluĭ. A. Laveran, în tóte lucrările sale asupra malarieĭ, de la cea dintâĭ din anul 1881 (*Nature parasitaire des accidents de l'Impaludisme)* până la cele din urmă (*Traité du Paludisme*, Paris 1898; *Projet d'Instruction sur la prophylaxie du Paludisme* presenté à l'Academie de Médecine au nom de la Commission composée de M. M. Blanchard, Kelsch, Laveran, Raillet et Vallin, par A. Laveran rapporteur, 1900), susţine împreună cu alţĭ autorĭ francesĭ unitatea ematozoaruluĭ palustru, de vreme ce maĭ mulţĭ autorĭ italienĭ şi germanĭ o combat, maĭ ales ceĭ din urmă, din causă că în Germania nu s'aŭ găsit în sângele impaludaţilor parasiţĭ semilunarĭ. H. Ziemann ca şi Mannaberg (Viena) împarte ematozoariĭ malaricĭ în parasiţĭ cu formaţiunĭ semilunare, carĭ produc formele grave ale bóleĭ, şi în ceĭ lipsiţĭ de corpusculĭ semilunarĭ, carĭ daŭ nascere formelor uşóre ale pa-

ludismuluĭ. R. Koch, Ziemann, ca şi Golgi, maĭ admite existenţa parasiţilor (hemosporidiilor) osebiţĭ aĭ febreĭ terţiane, şi a altora aĭ febreĭ quartane; eĭ stabilesc dar 3 grupe, a febreĭ terţiane, a febreĭ quartane şi a formelor grave tropicale. M. Rubner (Berlin) crede că există probabil 5 diferiţĭ parasiţĭ aĭ malarieĭ, carĭ se disting prin modul divisiuniĭ şi prin timpul necesar pentru desvoltarea lor; parasitul formeĭ cotidiane o termină în 24 ore, acela al formeĭ terţiane în 48 ore, al febreĭ quartane în 72 ore. Parasiţiĭ terţianĭ şi quartanĭ produc febre benigne, carĭ se vindecă lesne prin chinină; parasiţiĭ semilunarĭ se găsesc la Malaria gravă, cu anemiĭ rele, cu manifestaţiunĭ pernicióse. Marchiafava şi Bignami aŭ descris doĭ parasiţĭ terţianĭ, unul benign maĭ mic, altul malign maĭ mare, caracterisat prin mişcare ameboidă vie şi prin asociaţiune cu formele semilunare. R. Koch a studiat în Africa malaria Tropelor, caracterisată prin apariţiunea în sânge de corpusculĭ în formă de inel.

S'a maĭ studiat cestiunea, dacă şi animalele sunt primitóre de infecţiune palustră, cestiune care nu este nouă. La noĭ în ţéră, în timpurile antebacteriologice, regretatul nostru coleg G. M. Obedenaru a afirmat, că vitele bovine se pot îmbolnăvì de paludism, şi A. Laveran, în *Traité du Paludisme*, Paris 1898, reproduce din scrierile luĭ Obedenaru următórele rîndurĭ, pe carĭ le însoţesce de un mic comentar: «Le docteur Obédénare a cité les faits suivants, à l'appui de l'éxistance du paludisme chez les animaux. «Il est, dit-il, une affection qui fait périr les «bœufs (dans la région danubienne, et qui l'on a prise quelque fois «à tort pour le typhus contagieux. Nous voulons parler de l'hématurie «des bœnfs, que nous considérons comme une manifestation de l'im-«paludisme. L'affection commence en mai, sévit surtout en juillet, août «et septembre et cesse en octobre, comme l'intoxication paludienne, «qui sévit sur l'homme. La maladie s'observe dans les endroits maré-«cageux et elle frappe surtout les boeufs qu'on a fait venir de la région «des collines. En 1874, cette epizootie a été aussi meurtrière, que l'est «habituellement la peste bovine. Les animaux qui ont des hématuries «dépérissent et succombent. Les globules diminuent notablement dans «le sang, les chairs sont flasques; le sang est noir, diffluant; les cadavres «se décomposent promptement; dès que l'on fait partir les troupeaux «dans les régions saines, loin de la malaria, la maladie disparaît.» (*Dictionn. encyclop. des sc. méd.* Paris 1877.—*Dictionn. de méd. véter.*, de Bouley et Raynal, Paris 1877). L'épizootie dont parle Obédénare parait être identique à la fièvre des Texas, qui est produite par un hématozoaire bien distinct de celui du paludisme.»

Febra de Texas, Tristeza (America meridională), Redweter fever (Africa merid.), Tick-fever (Australia), Hemoglobinuria epizootică, epizootia bovideelor din România, care adese-orĭ a fost atribuită paludismuluĭ şi care este produsă de hematozoarul Apiosoma bigeminum, vecin cu acela al paludismuluĭ omuluĭ, nu este identică cu el. Hemoglobinuria bovideelor bântue într'o mare parte a Americeĭ, Africeĭ, Australieĭ, în Rusia, Finlanda, Turcia, Ungaria, în unele regiunĭ palustre ale Italieĭ şi în România. Hematozoarul hemoglobinurieĭ, al febreĭ de Texas, a fost descris în anul 1889 şi 1890 de V. Babeş şi C. Starcovicĭ, în 1893 de Smith şi Kilborne. Un hematozoar analog s'a găsit la Texas câte odată la oĭ. In Italia, Celli, Sanfelice şi Nosatti aŭ descris hemoglobinuria vitelor bovine ca malaria bovideelor. R. Koch a găsit asemenea acest hematozoar la bovidee afectate de hemoglobinurie. R. Koch şi alţiĭ aŭ maĭ constatat o infecţiune analogă la unele pasĕrĭ, carĭ în urma înţepăturilor unor diptere primesc în sângele lor hemotozoare.

In anul 1888 s'a instituit de Ministeriul de Interne al Românieĭ o comisiune pentru studiul hemoglobinurieĭ bovideelor, cunoscută de mult timp în ţéră, numită de veterinarĭ Gastro-Entero-Nefrită, şi ale Cârcéguluĭ oilor. Doĭ membri aĭ acesteĭ comisiunĭ, V. Babeş şi C. Starcovicĭ, aŭ constatat în aniĭ 1889 şi 1890, că hemoglobinuria bovideelor este datorită unuĭ protozoar, care se întâlnesce în globulele roşiĭ ale sângeluĭ la vitele atinse de bólă; că se vindecă prin injecţiune intravenósă de dose marĭ de sărurĭ de chinină. Despre modul introduceriĭ parasituluĭ în corpul animalelor bolnave posedăm observaţiunĭ din America de la Smith şi Kilborne din anul 1893, din Africa de la R. Koch din anul 1898, din Finlanda din anul 1900 de la Kosel şi Weber, după care infecţiunea se mijlocesce prin musca Boophilus bovis, dar numaĭ în fasa tînĕră a evoluţiuniĭ acestuĭ dipter, ca Ixodes reduvius, Ixodes bovis, Rhipicephalus anulatus. Veterinariĭ românĭ cred asemenea că un dipter, căpuşa (Ixoda), inoculéză vitelor parasitul, nu s'a probat însă acest fapt şi în România, prin examinarea de căpuşe şi aflarea parasituluĭ în corpul lor. După H. Kosel şi Weber hemoglobinuria bovideelor române descrisă de Babeş şi Starcovicĭ este identică cu cea observată în alte ţĕrĭ.

Cârcégul oilor se datoresce unuĭ ematozoar descris de V. Babeş, care se apropie de ematozoarul hemoglobinurieĭ bovideelor. O bólă analogă a oilor s'a observat şi în Italia.

Paludismul omuluĭ este inoculabil prin injectarea intravenósă a sângeluĭ unuĭ impaludat şi chiar prin inoculaţiunea subcutană. Golgi crede că febra se produce prin secreţiunile sporidiilor (sporozoarelor).

Din formele clinice ale paludismuluĭ, mediciĭ ruşĭ, carĭ aŭ venit în ţéră cu armata rusă în anul 1828 (Chr. Witt şi alţiĭ), şi mediciĭ românĭ St. Episcupescu (1825—1847), C. Vêrnav (1836), A. Fětu (*Monografia despre frigurĭ*, Iaşĭ 1850), I. Negură (*De febre Moldaviensi dissertatio*, Berolini 1856), N. Maldărescu (*Considérations sur l'origine et la nature du miasme paludéen, Thèse*, Paris 1865) aŭ descris diferitele manifestaţiunĭ acute şi formele cronice ale malarieĭ; A. Marcovicĭ şi M. G. Obedenaru (1870) aŭ descris dejà cele 5 forme ale infecţiuniĭ palustre, pe carĭ le stabilesce astăḑĭ A. Laveran.

A. Laveran descrie 5 forme clinice ale paludismuluĭ: Febrele intermitente continue, Cachexia pulustră, accesele pernicióse şi formele larvate. Perturbaţiunile principale produse de ematozoar constaŭ în distrugerea emaţiilor, în iritaţiunea centrelor sistemuluĭ nervos, în obstrucţiunea capilarelor, în inflamaţiunea splineĭ şi ficatuluĭ. Cachexia malarică, causa mortalităţiĭ marĭ în regiunile băltóse, se póte desvoltà fără febre.

Paludismul constitue una din causele mizerieĭ poporaţiuniĭ agricole şi a mortalităţiĭ eĭ însemnate; pericolul constă, atât în frigurile acute şi perniciόse şi în alte forme trecĕtóre ale infecţiuniĭ palustre acute, carĭ obicĭnuit dispar după luarea de câte-và dose de chinină, precum şi în forma cronică a malarieĭ, care determină degenerarea fisică a ţĕranuluĭ, care vatĕmă interesele economice ale Statuluĭ prin slăbirea forţeĭ muncitorilor pămîntuluĭ. Fie-care om bolnav de paludism devine un focar de infecţiune, capabil chiar a transportà bóla în locurĭ imune. Tumorile splineĭ, lesiunile analóge în alte organe, modificarea composiţieĭ sângeluĭ, perturbaţiunile profunde în tot organismul, provocate de malarie, demoralisézǎ bolnavul, îl fac leneş, apatic, steril, incapabil a muncì şi cugetà, îl îmbătrânesce înainte de timp, îĭ causézǎ mórtea prematură.

In maĭ multe ţĕrĭ, statistica paludismuluĭ este lipsită de exactitate şi decesele de paludism se înscriŭ în parte cu alte diagnose; ast-fel în Imperiul Austrieĭ s'aŭ înregistrat în anul 1898 numaĭ 326 decese de paludism; în statistica Ungarieĭ nu se dă paludismuluĭ locul ce el merită şi nu se menţionézǎ regulat; în Belgia aŭ murit de malaria, în anul 1896, 91 persóne; în Italia, în anul 1896, 14.023, în 1892, 11.947, în 1898, 11.377 persóne.

La noĭ efectele desastruóse ale infecţiuniĭ palustre nu le putem judecà după tabelele mortalităţiĭ, căcĭ diagnosele se stabilesc numaĭ în oraşe şi în spitale; dar despre mulţimea de ţĕranĭ carĭ în satele lor mor înainte de timp de malarie, nu posedăm date statistice. In oraşe şi în spitale s'aŭ înregistrat:

In anul 1893	 683	decese	de malarie
» » 1894	 435	»	»
» » 1895	 366	»	»
» » 1896	 522	»	»
» 1897	 673	»	»
» 1898	 527	»	»
» 1899	 422	»	»

In oraşul Bucurescĭ, numĕrul victimelor paludismuluĭ a scădut într'o proporţiune însemnată, după ce, în urma canalisăriĭ şi adânciriĭ Dâmboviţeĭ şi a îndreptăriĭ cursuluĭ eĭ, aŭ încetat inundaţiunile periodice şi s'a coborît nivelul apelor subterane. Pentru ca să apreciem bine după tabelele statistice acéstă scădere, trebue să avem în vedere, pe de o parte, crescerea treptată a poporaţiuniĭ oraşuluĭ, pe de alta, împrejurarea că, în ceĭ din urmă anĭ, teritoriul Capitaleĭ a fost mărit prin încorporarea de terenurĭ mărginaşe băltóse locuite.

In oraşul Bucurescĭ aŭ murit de paludism:

In anul 1868	247	persóne
» 1869	240	»
» 1875	170	»
» 1876	112	»
» 1877	107	»
» 1879	97	»
» 1881	54	»
» 1890	55	»
» 1891	72	»
» 1897	90	»
» 1898	60	»
1899	98	»

In tótă ţéra s'aŭ căutat de paludism:

In anul	Internaţĭ în spitale	La consultaţiunile gratuite din spitale	De mediciĭ de plăşĭ şi de mediciĭ primarĭ de judeţe	De mediciĭ de oraşe	Suma
1892	10.272	88.106	79.623	18.513	196.514
1893	8.081	84.950	75.703	22.007	190.241
1894	5.734	72.233	82.843	21.183	181.933
1895	6.367	64.933	53 667	24.094	149.065
1896	5.971	69.294	43.145	30.872	149.282
1897	10.420	116.139	92.021	43.470	250 390
1898	10.736	128.659	73.364	43.614	256.373
1899	6.700	78.176	55.202	38.772	178.850

Numĕrul însemnat de bóle palustre apărute în anul 1897 şi 1898 a fost causat de marile inundaţiunĭ din primă-véra aceluĭ an; apele eşite din albiile rîurilor şi gârlelor, după retragerea lor, aŭ lăsat mulţime de bălţĭ nouĕ, ploile abundente aŭ umplut cu apă tóte basinurile

şi adâncăturile soluluĭ; aceste ape stătătóre aŭ fost numaĭ cu încetul scurse, căcĭ poporaţiunea rurală erà maĭ întâĭ ocupată cu curăţirea caselor şi curţilor inundate şi potmolite.

La numĕrul bolnavilor de paludism căutaţĭ de medicĭ trebue să maĭ adăogăm, că se împart bolnavilor de frigurĭ cantităţĭ însemnate de chinină din farmaciile Primăriilor rurale, şi că mulţĭ proprietarĭ de moşiĭ daŭ asemenea bolnavilor chinină din micile farmaciĭ de casă ce posed.

In infirmeriile şi spitalele militare s'aŭ căutat de paludism:

In anul	1896	5.940	bolnavĭ,	din carĭ aŭ murit	10
»	1897	8.843	»	»	4
»	1898	8.831	»	»	6

La recrutaţiĭ aŭ fost scutiţĭ, pentru infirmităţĭ datorite paludismuluĭ, tinerĭ în numĕrul următor:

Din	contigentul	anuluĭ	1893,	cu	ipertrofia	splineĭ	2,	cu	cachexie	paluştră
»	»	»	1894,	»	»	»	13,	»	»	» 28
»	»	»	1895,	»	»	»	12,	»	»	» 6
»	»	»	1896,	»	»	»	13,	»	»	» 2
»	»	»	1897,	»	»	»	69,	»	»	» 5
»	»	»	1898,	»	»	»	5,	»	»	» 6
»	»	»	1899,	»	»	»	29,	»	»	» 5

In închisorile centrale s'aŭ căutat de paludism, în anul 1896, 254 bolnavĭ, din carĭ aŭ murit 2, în anul 1897, 184 bolnavĭ, din carĭ n'a murit nicĭ unul; în aresturile preventive, în anul 1896, 159; în anul 1897, 169 bolnavĭ, din carĭ n'a murit nicĭ unul.

Paludismul bântue dar poporaţiunea ţĕriĭ întregĭ, căcĭ în tóta ţéra, de la Dorohoiŭ până la Mehedinţĭ şi până la Tulcea, găsim germenele malarieĭ; ele nu sunt rĕspândite numaĭ la malurile Prutuluĭ şi în delta Dunăriĭ, în vecinătatea lacurilor formate de acest fluviŭ, le găsim chiar în judeţele muntóse, în Némţu şi Sucéva, în Gorj şi Vâlcea.

Causele paludismuluĭ dependinte de posiţiunea geografică a Românieĭ, de configuraţiunea terenuluĭ, de despădurirea munţilor, aŭ fost arătate în a doua jumătate a sec. XIX de maĭ mulţĭ autorĭ. Terasa Dunăriĭ, focar principal al malarieĭ, a fost bine descrisă de regretatul nostru coleg Gr. Cobâlcescu, în *Memoriile geologice ale şcóleĭ militare din Iaşĭ*, 1883.

De-alungul Dunăriĭ se ridică în România către Dunăre o terasă înaltă, care se termină către Dunăre printr'o pantă abruptă, presentând d'asupra soluluĭ ce se întinde de la ea şi până în fluviŭ o înălţime de la 30 metri până la 90 metri. Suprafaţa plană aflată între

acéstă margine abruptă a terasei și între Dunăre este maĭ pretutindenĭ acoperită cu mlaștinĭ și lacurĭ, străbătută de brațele fluviuluĭ, și se termină în marginea luĭ printr'o rîpă verticală, de care apele fluviuluĭ staŭ în multe locurĭ depărtate în timpurĭ ordinare până la distanța de 100 metri și de care nu se apropie decât în crescerile lor. După Gr. Cobălcescu, rîpa teraseĭ Danubiane nu este decât țĕrmul de altă dată al fluviuluĭ, de care acesta s'a retras și se depărtéză necontenit spre Sud, rodênd marginea Bulgarieĭ, și a lăsat în urma sa vechia albie, acoperită de mlaștinĭ, de lacurĭ și de ramurĭ ce încongióră insule adesea acoperite de ape stătătóre. Dunărea s'a retras ast-fel, fiind-că odinióră conțineà maĭ multă apă și fiind-că erosiunea fluviuluĭ s'a purtat în maĭ multe puncte spre Bulgaria.

Multe din brațele actuale ale Dunăriĭ, ce cuprind puțină apă, ne presentă resturĭ din vechia sa albie principală, ast-fel: Borcea, Pasca (între Gura-Ialomițiĭ și Brăila), brațele Zimnicea și Gârla (prin care Vedea se varsă în Dunăre). Ast-fel terasa Dunăriĭ este un focar de infecțiune palustră; din norocire însă brațele secundare ale Dunăriĭ și lacurile aflate pe terasa Dunăriĭ se mîlesc, se astupă succesiv prin depositele fluviuluĭ, cum s'a întîmplat de curînd cu brațul între Cetate și înălțimea de la Calafat, și ast-fel isvórele efluviilor palustre devin din an în an maĭ restrînse.

Focarul principal al frigurilor multiforme, datorite apelor stătătóre, este delta Dunăriĭ. Delta începe maĭ în sus de Tulcea, dar fluviul presentă caracterul de deltă chiar de la Galațĭ.

Regiunea de Nord a Dobrogeĭ maĭ este acoperită de numeróse lacurĭ și mlaștinĭ carĭ nu aparțin delteĭ. Suprafața acesteĭ regiunĭ este atât de jósă prin cele maĭ multe lacurĭ, în cât brațele Dunăriĭ le inundéză maĭ în toțĭ aniĭ și întrețin ast-fel paludĭ permanențĭ.

Dunărea primesce numeroșĭ afluențĭ de pe stânga. Unele din aceste rîurĭ aŭ un curs torențial, se umflă după ploĭ maĭ marĭ și valurile lor puternice rup tot ce se opune mersuluĭ lor violent, es din albia puțin profundă lipsită de malurĭ înalte și produc inundațiunĭ. După retragerea apelor revĕrsate, rĕmân în tóte adâncăturile pămîntuluĭ, în tóte basinurile naturale, în tóte excavațiunile săpate de om, lacurĭ, bălțĭ, mlaștine, ale căror ape stătătóre sunt causa malarieĭ. Causa cursuluĭ neregulat al acestor ape este despădurarea unor munțĭ de unde ele aŭ luat originea, lipsa de malurĭ înalte, puțina adâncime a albieĭ lor. După fie-care viitură mare de apă, torențiĭ se scurg în rîul cel maĭ apropiat, lăsând în urma lor bălțĭ și băltóce carĭ sécă fórte încet, în carĭ apa stătută intră în fermentațiune palustră; iar rîurile după ploĭ

torenţiale îşĭ lărgesc patul, îl strămută, îşĭ sapă câte o albie nouă; după retragere, albia părăsită se transformă în mocirle, în smârcurĭ, carĭ produc paludism. O altă causă a inundaţiunilor este şi marea diferinţă de nivel între originea acestor rîurĭ şi punctul de vĕrsare al lor în Dunăre.

La Nordul Dobrogeĭ, Dunărea îndeplinesce o lucrare geologică însemnată: ea trasportă cantităţĭ enorme de pămînt carĭ, după E. Reclus, ar puté formà pe fie-care an un teritoriŭ de cel puţin 6 kilometri pătraţĭ de 10 metri adâncime. Acéstă massă însemnată de nisip şi de lut se depune în paluḑiĭ şi pe malurile delteĭ, prelungind ast-fel cursul lent al fluviuluĭ şi formând pe de o parte terenurĭ nouĕ, carĭ, ca tóte aluviunile tinere, sunt focare de paludism; iar pe de altă parte astupând succesiv unele bălţĭ devenite periculóse prin asemenea emanaţiunĭ.

România posedă dar numeróse ape stătătóre, lacurĭ, bălţĭ, iazurĭ, parte formate prin vĕrsările Dunăriĭ şi ale afluenţilor eĭ când vin marĭ, parte prin adunarea apelor meteorice în basinurile naturale, formate din pămînturĭ impermeabile, argilóse. Nicĭ un judeţ, de la Mehedinţĭ până la Constanţa şi până la Dorohoiŭ, nu este lipsit de asemenea lacurĭ.

Şesul Prutuluĭ este asemenea acoperit de mlaştinĭ şi de bălţĭ, maĭ ales partea inferióră a cursuluĭ luĭ. Albia Siretuluĭ, situată cu 100 metri maĭ sus decât albia Prutuluĭ, este un focar malaric maĭ slab decât cea din urmă.

Nu numaĭ vecinătatea fluviilor şi rîurilor se acopere cu bălţĭ şi mlaştinĭ, ci şi unele gârle micĭ produc inundaţiunĭ şi ape stătătóre.

In judeţul Iaşĭ, Jijia, Bahluiul şi Meletinul, carĭ şerpuesc cu curs cotit într'o albie schimbătóre, pe alocurea lipsită de mal, produc în fie-care an inundaţiunĭ maĭ marĭ decât Prutul. Jijia, care curge apróped paralel cu Prutul, are o albie cu totul neregulată, cu malurile jóse; tóte satele situate pe amândouĕ malurile Jijieĭ suferă de revĕrsărĭ maĭ marĭ ca ale Prutuluĭ. Bahluiul şi Meletinul aŭ asemenea albie neregulată, cu malurile jóse; ele se revarsă chiar de multe orĭ pe an până la împreunarea lor cu Jijia; aceste revĕrsărĭ distrug semĕnăturile, fac pămînturĭ întinse neproductive chiar pentru fîneţe. In tot judeţul se află 181 bălţĭ şi 128 eleştae. Târgu-frumos suferă din causa uneĭ bălţĭ infecte de 30 de fălcĭ aflată la marginea Târguluĭ.

Despre judeţul Ilfov posedăm o descripţiune, în *Privire asupra malarieĭ în România,* de Dr. I. Ştefănescu, medic primar al judeţuluĭ Ilfov, publicată în anul 1898. In acest judeţ, bălţile şi eleştaele ocupă o întindere de maĭ bine de 103 kilometri pătraţĭ. In anul 1897 s'aŭ aflat în tot judeţul 56 bălţĭ şi 177 eleştae.

Să nu acusăm numaĭ natura, că ea ne-a pedepsit cu focarele paludismuluĭ, căcĭ şi omul le-a produs prin tăiarea neregulată, nechibzuită a pădurilor, prin negligiarea regulăriĭ şi prin întreruperea, oprirea cursuluĭ liber al apelor, prin mulţime de eleştae, de bălţĭ, de iazurĭ, de gropĭ şi benturĭ pe carĭ le-a format, din carĭ cele maĭ infecte sunt iazurile făcute cu băligar; prin negligiarea curăţiriĭ şi a destupăriĭ şanţurilor din laturele şoselelor; prin săparea pentru terasamentele căilor ferate şi ale şoselelor de gropĭ de împrumut, fără povîrniş, fără înclinaţiune, carĭ să înlesnéscă scurgerea apeĭ de plóe adunată în acele gropĭ.

In judeţele Argeş şi Olt, locuitoriĭ comunelor lipsite de apă îşĭ sapă în curte micĭ eleştae, numite benturĭ, pentru adunarea apelor de plóe, de carĭ se servesc pentru adăparea vitelor şi pentru diferite trebuinţe casnice. In judeţul Olt există peste 2.000 de asemenea benturĭ, afară de 1.823 bălţĭ, eleştae şi băltóce. Judeţul Argeş are 318 eleştae.

In multe comune locuitoriĭ opresc cursul pîraelor, aruncând peste apă zăgazurĭ de băligar, pentru ca să se îmmulţéscă pescele, pentru ca să servéscă de podişcă pentru care, pentru a avé băltóce în carĭ să adape vitele. Mediciĭ şi administratoriĭ din unele judeţe afirmă chiar, că pe alocurea existenţa băltócelor se impune pentru adăparea vitelor, şi în multe sate nouĕ ţĕraniĭ împroprietăriţĭ de curînd, în loc de a săpà puţurĭ în numĕr suficient, aŭ improvisat băltóce pentru trebuinţele animalelor.

Pagubele produse de causa principală a stagnaţiuniĭ apelor, de inundaţiunĭ, sunt enorme; pe lângă suferinţele fisice ce ele provócă, pe lângă paralisarea braţelor şi slăbirea energieĭ necesare pentru muncă, pe lângă împuţinarea poporaţiuniĭ prin sterilitate şi mórte prematură, ele vatĕmă avuţia naţională şi în alt mod, făcênd terenurĭ imense neproductive, improprii pentru cultură, distrugênd semĕnăturile, locuinţele, căile de comunicaţiunĭ, omorînd vitele.

Am vĕḑut dar că în România focarele paludismuluĭ sunt numeróse şi întinse; pentru stingerea lor s'a făcut însă fórte puţin. Dacă la începutul seculuĭ XIX s'a umplut icĭ colo o baltă, scopul a fost maĭ mult înlesnirea comunicaţiuniĭ în interiorul capitaleĭ, maĭ rar prevenirea bólelor palustre, deşì erà cunoscut raportul ce există între bălţĭ şi frigurĭ. Dejà Alexandru Moruzi, Domn al Munteniеĭ (1794—1797), a ordonat secarea unor bălţĭ la marginea oboruluĭ Târguluĭ d'afară din Bucurescĭ; Vodă Constantin A. Ipsilanti repetă, în anul 1803, acel ordin şi maĭ poruncesce ca să se deà prin şanţ scurgere unuĭ lac din mahalaua Archimandrit, să se înalţe locul cu nuele şi moloz; acelaşĭ Domn

pune la cale, în anul 1804, ca printr'o baltă situată între viĭ şi oraşul Bucurescĭ să se facă podurĭ cu pleturĭ, tufe şi moloz. Tot Vodă Constantin A. Ipsilanti, în anul 1806, printr'un pitac către biv Vel Ban Epistat al Spătărieĭ ordonă: fiind-că prin tóte mahalalele unde se află băltacurĭ, pentru a se mântuì locuitoriĭ din putórea şi stricăciunea aeruluĭ şi vătĕmarea sănătăţiĭ lor, mahalagiiĭ aŭ făcut şi fac podurĭ chiar cu cheltuéla lor, să se maĭ facă dar asemenea şi în mahalaua Gorganilor. In anul 1812, Isprăvnicatul sud. Teleorman raportéză către prea slăvitul Divan şi Comitet, că orăşeniĭ ce locuesc pe vale în oraşul Roşiĭ-de-Vede daŭ jalbă, că apa Vedeĭ, mutându-şĭ curgerile prin oraş, le face înecăturĭ, după ce scade, rĕmân lacurĭ, orăşeniĭ pătimesc de putórea lor, din acéstă pricină tot-deauna se află bóle încuibate, cerênd voe ca să se mute pe delucel, neputênd a maĭ suferì pătimirile. Întâiul Divan şi Comitetul aprobă. (V. A. Urechiă, *Ist. Rom.*, Tom. XI Bucurescĭ 1900).

La 15 Octomvrie 1817, într'o anaforà a Vel Vistieruluĭ către Vodă Ioan, G. Caragea, se reproduce jalba locuitorilor din mahalaua Fântâna Bouluĭ din Bucurescĭ, care arată că, încă în timpul luĭ Constantin Vodă Ipsilante, când se făceà înecătura, li s'aŭ înecat casele şi grădinile şi maĭ vîrtos când scade acea înecătură, pentru că este luncă, rĕmâne baltă şi îndestulă putóre pricinuindu-se pătimesc copiiĭ de bóle. Vodă Ipsilante, milostivindu-se, a hărăzit 5 ómenĭ chip de posluşnicĭ, cu carĭ aŭ făcut un şanţ de la acel sempt al laculuĭ până la matca Dâmboviţeĭ, prin care şanţ se scurgeà în Dâmboviţă tótă apa şi mocirla, şi aceĭ 5 ómenĭ îngrijiaŭ pe tot anul de destupaŭ acel şanţ; acum eĭ aŭ murit de ciumă, şanţul s'a astupat şi pătimesc ticăloşiĭ mahalagiĭ fórte. Să se deà iar 5 posluşnicĭ nedajnicĭ, dintre streiniĭ ce vin din părţile Ţĕriĭ Turcescĭ. Vodă Caragea aprobă prin pitacul, din 17 Noemvrie 1817. Tot în anul 1817, într'o anaforà a Vel Spătaruluĭ către Vodă se ḑice, că în mahalaua Antimul şi Dudescul din Bucurescĭ din vechime a fost un şanţ, prin care se scurgeà adunarea apelor din ploĭ, care şanţ dă în matca gârliţeĭ ce merge pe sub délul Mitropolieĭ; acest şanţ cu acéstă gârliţă s'aŭ astupat de 15 anĭ, rĕmâne dar baltă nemişcată şi, din şedere împuţindu-se, pricinuesce multe bóle la ceĭ din prejur. Pentru destuparea şanţuluĭ şi gârliţeĭ, să se facă cislă între proprietariĭ din partea loculuĭ. Vodă aprobă. (V. A. Urechiă, *Ist. Rom.*, T. X. A., Bucurescĭ 1900.)

Regulamentul Organic al Moldoveĭ prescrie într'un mod maĭ clar decât acela al Munteniеĭ combaterea paludismuluĭ; el enumeră între atribuţiunile Departamentuluĭ Ministeriuluĭ Trebilor din Lăuntru: cer-

cetarea şi stârpirea pricinilor aducĕtóre de frigurĭ, lingorĭ şi alte lipicióse bóle carĭ ticăloşesc popórele; cu tóte acestea, în Moldova şi chiar în vechea eĭ capitală Iaşĭ, s'a făcut fórte puţin pentru împlinirea acesteĭ prescripţiunĭ.

In luna Ianuarie 1833, Generalul Kiseleff a scris Eforieĭ Spitalelor din Bucurescĭ: In cât pentru curăţirea şi secarea lacurilor şi mocirlelor ce sunt împrejurul spitaluluĭ Filantropieĭ, se vor da poruncĭ sfatuluĭ orăşenesc de către Marea Dvornicie pentru stârpirea mocirlelor, căcĭ ele sunt pedicĭ sosiriĭ cu grabă a celor trebuinciόse ca hrană. *(Buletin, gaz. ofic.* 1833.)

In luna Aprilie 1840, Domnitorul Munteniei Alexandru D. Ghica a însărcinat Sfatul administrativ extraordinar ca să ieà măsurĭ urgente pentru scăparea Bucurescilor de inundaţiunĭ, înecăciunĭ vătĕmătóre sănătăţiĭ şi stăriĭ orăşenilor, causa acestor inundaţiunĭ fiind zăgazurile înşirate asupra rîuluĭ Dâmboviţa. (*Buletin* 1840.)

De la anul 1848, mulţĭ patrioţĭ aŭ studiat cestiunea ridicăriĭ niveluluĭ cultural şi a îmbunătăţiriĭ stăriĭ economice a ţĕranuluĭ român; a fost însă uitată stârpirea focarelor palustre, condiţiune principală pentru ca să dăm ţĕranuluĭ sănătatea, de la care depinde îmbunătăţirea morală şi economică. Cestiunea paludismuluĭ a maĭ fost uitată, nu de legiuitoriĭ carĭ s'aŭ ocupat de dînsa, ci de ceĭ chemaţĭ a executà legile şi carĭ caută adesea-orĭ pretexte pentru a nu fi obligaţĭ să se conforme cu o lege care nu le convine, pentru a se sustrage de la îndeplinirea datorieĭ, declarând că legea este rea, că nu este aplicabilă, fără a fi făcut măcar o încercare seriósă cu aplicarea eĭ.

In anul 1860, Ministrul de Interne G. Costaforu a ordonat prefecţilor de judeţe să îngrijéscă de desecarea bălţilor, de scurgerea mocirlelor, acest ordin n'a fost însă ascultat.

Regulamentul Organic al Munteniei şi acela al Moldoveĭ aŭ prescris regularea cursuluĭ rîurilor, cu scopul îndoit: de a le face navigabile şi de a prevenì inundaţiunile. Acéstă regulare a fost uitată de diferitele guverne, carĭ s'aŭ succedat de la anul 1832 încóce până la anul 1868, când Ministrul Lucrărilor publice Panait Donicĭ a alcătuit un proiect de lege asupra regulăriĭ cursuluĭ apelor, care proiect, revĕḑut în urmă de Ministrul Manolache Costache Epureanu, a fost presentat Senatuluĭ, dar n'a fost luat în desbatere. Apoĭ, de la anul 1886 până la 1898, treĭ comisiunĭ aŭ studiat cestiunea şi resultatul acestor studiĭ este proiectul de lege asupra regimuluĭ apelor, care la 10 Martie 1898 a fost votat de Senat.

Legea drumurilor din anul 1868, modificată şi completată în anul

1880, prescrie la art. 26, că ḑilele de prestaţiune se pot întrebuinţà pentru rectificarea cursuluĭ apelor, pentru lucrările de apĕrare în contra inundaţiunilor. In puţine judeţe s'aŭ secat cu ḑilele de prestaţiune câte-và bălţĭ; în cele maĭ multe judeţe a fost uitată prescripţiunea art. 26 din legea drumurilor. Sunt bălţĭ întinse carĭ cer lucrărĭ uriaşe pentru asanarea lor; sunt însă altele maĭ micĭ, carĭ s'ar puté lesne secà prin săparea de şanţurĭ de lungime nu prea mare; sunt pîrae, ape curgĕtóre micĭ cu curs neregulat, carĭ s'ar puté lesne regulà cu ḑilele de prestaţiune.

Legea sanitară din anul 1893 prescrie la art. 159 cuĭ îĭ incumbă datoria a asanà terenurile palustre; acest articol a fost regulamentat în anul 1894 în modul propus de Consiliul technic pe lângă Ministeriul Lucrărilor publice. In ceea-ce privesce propunerea de lucrărĭ de asanare, propunerea de convocarea Comisiuniĭ technice, care are să studieze la faţa loculuĭ măsurile de luat pentru îndreptarea nesalubrităţiĭ uneĭ localităţĭ palustre, regulamentul dă rolul principal mediculuĭ, asigură iniţiativa mediculuĭ şi a Consiliuluĭ de Igienă. N'am avut până acum destulă ocasiune să constatăm lacunele acestuĭ regulament, căcĭ numaĭ un numĕr mic de prefecţĭ şi de medicĭ primarĭ de judeţe l-aŭ executat; dar în puţinele judeţe unde prefecţiĭ şi mediciĭ aŭ lucrat în conformitate cu regulamentul în cestiune, succesele aŭ fost satisfăcĕtóre în raport cu mijlócele şi cu marea întindere a bălţilor, şi sperăm că, în urma impulsiuniĭ ce se va maĭ da de la centru activităţiĭ administraţiunilor judeţene şi comunale, nu va maĭ lipsì concursul puteriĭ executive medicilor carĭ stăruesc în secarea treptată a apelor stătătóre.

Este însă necesar ca să se completeze art. 159 din legea sanitară, căcĭ el nu obligă în mod clar pe proprietarĭ la asanarea bălţilor aflate pe proprietăţile lor, nu reguléză instituirea obligatóre de consorţiĭ saŭ sindicate pentru secarea bălţilor, carĭ aparţin maĭ multor proprietarĭ, şi nu conţine clausa penală pentru ceĭ carĭ nu se conformă legiĭ. In acéstă privinţă ne póte servì ca model legea specială pentru secarea bălţilor din regatul Italieĭ din anul 1886, modificată şi completată în anul 1893.

Proiectul de lege asupra regimuluĭ apelor, care a fost votat de Senat la 10 Martie 1898, reguléză unele cestiunĭ de drept, precum şi procedura la executarea în comun a lucrărilor de asanare carĭ interesézá pe maĭ mulţĭ proprietarĭ, la trecerea canalelor de desecare prin proprietăţĭ streine.

Ceea-ce s'a făcut şi ce se face pentru distrugerea focarelor paludismuluĭ este numaĭ un început slab al lucrărilor colosale, carĭ sunt ne-

cesare pentru asanarea completă a ţĕriĭ întregĭ, carĭ lucrărĭ vor costà sume însemnate şi nu se vor puté terminà în puţinĭ anĭ. Dintre lucrările executate în ceĭ din urmă anĭ, menite a stîrpì focarele palustre, menţionăm pe cele următóre, ca maĭ importante:

In judeţul Ilfov, Eforia spitalelor a proiectat şi început lucrărĭ de apĕrarea moşieĭ Chirnogi-Clătescĭ, proprietatea Eforieĭ, contra inundaţiunilor prin debordarea Dunăriĭ şi Argeşuluĭ, lucrărĭ carĭ constaŭ într'un dig larg, lung de 16½ kilometri, care va costà peste 850.000 leĭ, carĭ însă, pe lângă desfiinţarea focarelor paludismuluĭ, vor da agriculturiĭ 2.600 hectare pămînt noŭ. Judeţul a secat balta de la Cernica; proprietarul moşieĭ Afumaţĭ a secat balta de la Afumaţĭ.

In judeţul Ialomiţa s'a secat prin şanţ de scurgere balta din satul Făureĭ; în comuna Moldovenĭ, cătunul Patru-Fraţĭ şi Pantoiu, locuitoriĭ aŭ făcut un dig de 500 metri lungime, pentru a apĕrà locuinţele şi locurile de muncă în contra debordărilor Prahoveĭ şi Ialomiţeĭ. La Slobozia execută administraţiunea judeţiană lucrărĭ de apĕrare în contra inundaţiuniĭ prin revĕrsările Ialomiţeĭ, lucrărĭ carĭ nu sunt terminate.

In judeţul Covurluiŭ s'a reconstruit, întărit şi înălţat digul destinat a apĕrà oraşul Galaţĭ în contra revĕrsăriĭ Brateşuluĭ.

In judeţul Constanţa, împrejurul bălţiĭ de lângă oraşul Megidia, se plantéză pe fie-care an 10.000 până la 15.000 sălciĭ; s'a secat prin şanţurĭ parte din balta Mongea-Bonar din plasa Mangalia.

In judeţul Tulcea, Ministeriul de Interne a executat lucrările de apĕrarea oraşuluĭ Sulina în contra revĕrsărilor bălţiĭ de la spatele oraşuluĭ; s'a ridicat nivelul stradelor şi curţilor din vecinătatea bălţiĭ şi s'a construit un dig de nisip, care s'a întărit prin plantaţiune de sălciĭ. Ministeriul de Domeniĭ voesce să asaneze Delta Dunăriĭ între braţele Sf. Gheorghe şi Sulina prin desecare; prin acéstă lucrare măréţă se va da agriculturiĭ un teren noŭ de 140.000 hectare. De o cam dată se fac în acéstă privinţă încercărĭ.

In oraşul Iaşĭ s'aŭ asanat prin canalisare Calcaina şi Rîpa galbenă, focare palustre din cele maĭ periculóse şi se proiectéză o lucrare maĭ importantă pentru stîrpirea paludismuluĭ, regularea cursuluĭ Bahluiuluĭ.

In judeţul Sucéva, Direcţiunea generală a căilor ferate lucréză la secarea apelor stătătóre de pe lângă gara Păşcanĭ şi la oprirea inundaţiunilor tîrguluĭ Paşcanĭ, prin înălţarea uneĭ porţiunĭ de linie dintre Paşcanĭ şi Lespeḑĭ şi înfiinţarea de 3 podurĭ marĭ.

Administraţiunea Domeniuluĭ Coróneĭ a executat şi execută necontenit lucrărĭ de asanarea localităţilor palustre situate pe acel Domeniŭ.

Este necesar ca tóte administraţiunile competinte, Ministeriul Dome-

niilor, acela al Lucrărilor publice, administraţiunile judeţene şi comunale, precum şi administraţiunile de spitale, carĭ posedă moşiĭ, să desvolte o activitate maĭ mare în stîrpirea focarelor palustre.

Regularea cursuluĭ rîurilor, prescrisă dejà de Regulamentele Organice, este o lucrare uriaşă, care se amână din an în an, din causa că reclamă cheltuelĭ fórte însemnate. Pe economiştĭ şi pe administratorĭ îĭ intereséză maĭ mult navigabilitatea rîurilor; eĭ, ca şi igieniştiĭ, ar trebuì să céră în prima linie prevenirea inundaţiunilor. Se pot împăcà amândouĕ cererile, şi în acéstă acţiune nu trebue să avem în vedere numaĭ cursurile apelor celor marĭ, rîurile principale, ci şi rîuleţele de a treia ordine, cu curs lent şi cotit, lipsite de malurĭ, carĭ în unele judeţe produc rele imense. Este de competinţa inginerilor Statuluĭ să decidă ordinea, în care trebue să se îndeplinéscă treptat regularea cursuluĭ tuturor apelor. Să nu ne speriem de cheltuéla însemnată a acestor lucrărĭ, care va fi cheltuéla cea maĭ roditóre care s'a făcut vre-odată în ţéră, căcĭ, pe lângă sănătatea ce ea va aduce ţĕrănimiĭ, ea va şi da ţĕriĭ terenurĭ nouĕ productive, în locul terenurilor sterpe carĭ astădĭ produc bóle.

Ministeriul Lucrărilor publice a recunoscut, că modul cum se sapă gropile de împrumut la facerea terasamentelor pentru şosele şi pentru căile ferate este adesea-orĭ viţios; dacă gropile sunt indispensabile, dacă pămîntul nu se póte luà de la délurĭ, de la debleurĭ, urméză ca să se deà gropilor un nivel potrivit, care să înlesnéscă scurgerea continuă a apelor meteorice. In acéstă privinţă s'a dat ordin, dar el nu este tot-deauna ascultat, şi se negligéză, cu puţine excepţiunĭ, plantarea cu sălciĭ a gropilor de împrumut.

In multe comune rurale nu se dă destulă importanţă plantaţiuniĭ terenurilor palustre. Uniĭ medicĭ primarĭ de judeţe recomandă pentru acest scop primarilor flórea sóreluĭ (Helianthus annuus), care cu vegetaţiunea largă acoperă suprafaţa apeĭ stătătóre şi moderéză evaporaţiunea. Noĭ dăm preferinţă plantaţiuniĭ dese de sălciĭ, care are în ţéră reputaţiune bine stabilită. Tradiţiunea a primit confirmare prin experimentul sciinţific, care constată cantitatea însemnată de apă ce absórbe rădăcinile sălciilor, care apă este condusă în frunze şi evaporată. In Anglia salcia este întrebuinţată pe o scară largă pentru secarea apelor infiltrate în stratele superficiale ale pămîntuluĭ şi a celor carĭ, deşì acoperă solul, aŭ adâncime puţin considerabilă. Inginerul-igienist Bailey Denton a vĕdut mare succes din plantarea cu sălciĭ a terenurilor irigate cu lichidele canalelor. Eucaliptul, întrebu-

inţat în Italia pentru asanarea terenurilor băltóse, nu resistă frigului ernilor aspre ca ale nóstre.

Asemenea se negligéză în multe judeţe curăţirea regulată a şanţurilor şoselelor, îngrijirea împrejurimiĭ fântânelor, nivelarea stradelor şi drumurilor din interiorul satelor; focarele palustre maĭ micĭ, ca cele formate în şanţurile şoselelor astupate cu gunóie şi cu pămînt, ca băltócele şi mocirlele aflate împrejurul fântânelor neîngrijite, exercită acţiunea lor malarică în multe localităţĭ carĭ nu sunt inundate, carĭ nu posedă ape stătătóre de altă natură.

Locuinţele ţĕranilor ocupă adesea-orĭ locurĭ mlăştinóse, jóse, deşì în vecinătate se află terenurĭ ridicate, coline. La înfiinţarea de sate nouĕ nu se întrebuinţéză tot-deauna precauţiunea de a se alege locurĭ ridicate.

In conformitate cu cunoscinţele actuale asupra nasceriĭ paludismuluĭ, chiar dacă nu admitem că ţînţariĭ constituesc singurul vehicul de transmiterea bóleĭ, nu putem mărginì prevenirea eĭ numaĭ în asanarea localităţilor palustre, prin drenarea soluluĭ, prin secarea şi plantarea terenurilor băltóse în carĭ se adăpostesc ouĕ, larve, nimfe de ţînţarĭ. Pe omul bolnav de paludism, devenit focar de infecţiune, nu-l putem tot-deauna astfel isolà, ca ţînţariĭ să nu-l pótă atinge, să nu-ĭ pótă suge sângele, pe care apoĭ îl inoculéză ómenilor sănătoşĭ. Intrebuinţarea de pânze apĕrătóre, de musticare, acoperirea paturilor cu ele, învĕlirea capuluĭ în timpul nopţiĭ cu un vĕl, nu sunt măsurĭ practice, chiar dacă am puté să le generalisăm. S'a recomandat şi încercat ca în localităţile palustre ómeniĭ să-şĭ frece pielea cu uleurĭ eterice şi cu substanţe amare spre a oprì pe ţînţarĭ de a o înţepà; şi acéstă măsură n'a reuşit, şi aplicarea ḑilnică de uleurĭ eterice pe o suprafaţă maĭ mare a corpuluĭ nu este indiferentă pentru sănătate. Trebue însă să sĕ povĕţuéscă ţĕraniĭ, ca în localităţile băltóse este periculos obiceiul de a dormì în nopţile de vară în aer liber, pe prispa caseĭ saŭ în curte. Când ţĕraniĭ dorm pe câmp saŭ pe drum, este util ca să se întreţină foc tótă nóptea spre a se isgoni ţînţariĭ.

Pentru ca omul impaludat să nu devie un focar de infecţiune pentru ceĭ sănătoşĭ, trebue adesea-orĭ să-l căutăm maĭ multe sĕptămânĭ, să-l vindecăm radical, să nu ne mulţumim cu tăierea primelor accese, ci, pe cât este posibil, să constatăm vindecarea prin examinarea sângeluĭ. Organisaţiunea actuală a farmaciilor Primăriilor rurale trebue să se perfecţioneze, să se descentraliseze, să se aşeze în fie-care cătun un mic deposit de medicamente, din carĭ se va împărţì gratis maĭ ales chinina cu profusiune, în dose marĭ, pentru copiĭ, şi euchinnai,

care nu posedă gustul amar al chinineĭ şi produce acelaşĭ efect ca chinina. Cele-lalte surogate ale chinineĭ, finocol, albastru de metil, nu omóră parasitul malarieĭ.

Remediul cel maĭ radical ar constà în distrugerea ţînţarilor anofelĭ; el cere muncă încordată şi îndelungată, şi nu este probabil că vom reuşì să nimicim cu desăvîrşire acest inimic; ouĕle, nimfele şi larvele ţînţarilor se distrug maĭ lesne, animalele adulte fórte greŭ. Laveran recomandă metoda americană: acoperirea repetată a suprafeţeĭ apelor stătătóre în timpul primă-veriĭ cu oleŭ saŭ cu petroleŭ, în cantitate de cel puţin 15 centimetri cubĭ la câte 1 metru pătrat de suprafaţă a apeĭ; smârcurile, apele stătătóre micĭ din şanţurĭ se acoperă în totalitate, bălţile întinse la margine şi până la câţĭ-và metri de la margine; animalele tinere, nimfele, când vin la suprafaţa apeĭ spre a respirà oleul orĭ petroleul le astupă căile respiratóre şi le omóră. Bălţile maĭ întinse carĭ nu se pot scurge se şi asanéză prin crescerea de pescĭ, carĭ mănâncă ouĕle şi larvele ţînţarilor.

C. Fermi relatéză în «Gazetta dei Ospedali» din luna Sept. 1900, că a reuşit a liberà oraşul Sassari de ţînţarĭ anofelĭ şi a-l scăpà ast-fel de impaludaţiune; el a distrus depositele de larve de anofelĭ în şanţurĭ, mocirle, cisterne, canale, turnând de 2 orĭ pe lună petrol pe suprafaţa apeĭ; în pivniţe prin gaz de chlor; în locuinţe prin pulverĭ insecticide compuse din piretru, florĭ de chrisantem, valeriană, ş. a. Incercărĭ analoge a făcut C. Fermi cu Tonimi la penitenciarul din mica insulă Asinara, situată la Nordul insuleĭ Sardinia, şi după asigurarea experimentatorilor succesul a fost deplin. (*Zeitschrift für Hygiene und Infections-Krankheiten*, XXXIV, 3. Leipzig 1900.)

In timpul de la Martie până la Octomvrie 1900 a făcut V. Grassi, cu sprijinul guvernuluĭ Italian, încercărĭ de a prevenì paludismul prin oprirea contactuluĭ între om şi ţînţarĭ. La Albanella, staţiune fórte malarică a căilor ferate, locuită de 104 persóne, carĭ aŭ fost tóte maĭ înainte supuse la un tratament chininic, eĭ aŭ rĕmas nóptea închişĭ în locuinţele lor, la carĭ s'aŭ astupat tóte aperturile afară de ferestre înzestrate cu pânze fine de sîrmă, prin carĭ pot trece numaĭ ţînţarĭ fórte micĭ ca Culex pipiens, care este inofensiv. Ómeniĭ din staţiune obligaţĭ a eşì nóptea din casă aŭ fixat la pălăriĭ vĕlurĭ dese şi aŭ pus mânuşĭ. In urma acesteĭ măsurĭ nu s'a arătat nicĭ o infecţiune nouă.

Societatea italiană pentru studiul malarieĭ a organisat în anul 1900, în tótă Italia, cercetărĭ asupra preveniriĭ acesteĭ bóle, maĭ ales la staţiunile căilor ferate, la carĭ ferestrele se înzestréză cu pânze. Se exa-

minéză sângele bolnavilor, apele stătătóre ale culturilor de orez, ale gropilor de muiat in, ş. a.

In România, deşi este fórte probabil că ţînţariĭ anofelĭ jócă în etiologia paludismuluĭ acelaşĭ rol ca în alte ţĕrĭ, nu s'a constatat până astăḑĭ acest rol prin cercetărĭ exacte. Avem dar pe de o parte să îndeplinim acéstă lacună, pe de alta însă, pe lângă secarea bălţilor, tótă prevenţiunea paludismuluĭ se resumă în două cuvinte: mediciĭ şi chinina.

Pelagra.

Pelagra, Maisismul, este o bólă generală, cachectică, necontagiósă, de care suferă maĭ ales poporaţiunile rurale, bólă care se manifestă la început printr'o afecţiune a pieliĭ, urmată de perturbaţiunĭ grave în tubul digestiv şi în centrele sistemuluĭ nervos; ea se termină prin marasm, smintire şi mórte prematură.

Pelagra este o bólă veche; ea a fost observată pentru prima óră în Spania în anul 1725 de Gasparo Cazal, a căruĭ scriere a fost imprimată în anul 1762, după ce conţinutul eĭ fusese dejà publicat în Francia (în «Journal de médic.») de Thiéry în anul 1755; în Italia pelagra a fost descrisă în anul 1750 de Terzaghi, în anul 1771 de Fr. Frappoli şi în anul 1784 de Gaetano Strambio senior, medicul primuluĭ asil de pelagroşĭ înfiinţat în Legnano; în Francia, pelagra a fost observată în anul 1818 de Hameau, în anul 1842 de Th. Roussel; în România ea a apărut la poporaţiunea rurală maĭ întâĭ în mod sporadic pe la anul 1830, apoĭ în mod endemic de la anul 1850; tot la început, numaĭ în mod sporadic, s'a observat pelagra în anul 1792 în litoralul Adriatic al Austrieĭ, în anul 1795 în Tirolul meridional, în anul 1858 în Algeria, 1867 în Corfu, apoĭ în Ungaria, Transilvania, Slavonia, Bucovina, Serbia, Bulgaria, în Statele-Unite ale Americeĭ de Nord. Aug. Hirsch, în *Handbuch der histor. geogr. Pathologie*, 2. Bearbeitung, Stuttgart 1883, a adunat tótă bibliografia asupra pelagreĭ până la acel timp.

Pe la începutul seculuĭ XIX, pelagra nu erà încă cunoscută în România. Andr. Wolf, în *Beitraege zu einer statistisch historischen Beschreibung des Fürstenthums Moldau*, Hermannstadt 1805, vorbesce de diferitele erupţiunĭ cutane cronice ce a observat, din carĭ unele se arată şi pe mânĭ şi picióre; mediciĭ grecĭ le clasifică între bólele erpetice ca Herpes esthiomenos, iar doctorul A. Wolf între bólele sifilitice. Dacă Wolf ar fi observat maĭ multe din lesiunile caracteristice ale pelagreĭ, le-ar fi menţionat.

In România, pelagra a apărut în mod sporadic între aniĭ 1830 şi

1833 în Moldova, după arătarea doctoruluĭ A. Theodori (senior), care în anul 1846 a primit pe primul bolnav de pelagră în spitalul din Roman şi a doctoruluĭ Cihac; în literatură găsim prima menţionare a pelagreĭ din Moldova în *Rudimentum Physiographiae Moldaviae*, tesa de doctorat în medicină a luĭ Constantin Vêrnav, imprimată la Buda, 1836. Medicul frances Caillat, care a visitat Principatele Române şi a publicat în «Union médicale» din anul 1854 observaţiunile medicale culese în aceste ţĕrĭ, arată că înainte de 1846 n'a vĕḑut pelagra în ţĕrile Române. In anul 1852, când pelagra dobândise dejà în Moldova o întindere maĭ mare, guvernul a înfiinţat la Darabanĭ, în judeţul Dorohoiŭ, un spital temporal pentru pelagroşĭ. In anul 1858, Iuliŭ Theodori a descris, în tesa de doctorat imprimată la Berlin, pelagra observată în spitalul din Roman, condus de tatăl d-sale. In Muntenia, primul autor care a menţionat pelagra este St. V. Episcupescu în *Practica doctoruluĭ de casă*, Bucurescĭ 1846. Dacă Episcupescu ar fi cunoscut pelagra înainte de anul 1846, de sigur ar fi vorbit de ea în cartea *Apele minerale, Dietetica şi Macrobiotica*, imprimată în anul 1837, în care arată indicaţiunile terapeutice pentru tóte bólele cronice observate pe atuncĭ în România. In anul 1859, I. Felix a constatat în judeţul Muscel apariţiunea endemică a pelagreĭ şi a publicat observaţiunile culese în acel judeţ în «Monitorul Medical» din anul 1862. In aniĭ 1862—1864, C. Davila, Director general, şi I. Felix, Inspector al serviciuluĭ sanitar, aŭ stăruit ca toţĭ mediciĭ în funcţiune publică să cerceteze, dacă există pelagra în circumscripţiunile şi în serviciile lor, şi atuncĭ s'a constatat că pelagra este endemică în maĭ multe judeţe, că în ospiciile de alienaţĭ se găsesc bolnavi cu mania pelagrósă. Mediciĭ tinerĭ aŭ făcut cunoscinţă cu diferitele fase prin carĭ trece pelagra, şi numĕrul casurilor observate a crescut. S'aŭ studiat treptat formele clinice ale pelagreĭ de I. Theodori, I. Felix, A. Sutzu, I. Antoniu, D. Sergiŭ, I. Négoe, Luca I. Thudoriu, N. Kalinderu; anatomia patologică a pelagreĭ de V. Babeş, G. Marinescu, V. Sion; etiologia şi prevenirea pelagreĭ de A. Fĕtu, I. Felix, M. G. Obedenaru, C. I. Istrati, D. Sergiŭ, I. Munteanu, N. Manolescu, G. Crăiniceanu, N. Kalinderu, I. Négoe, V. Babeş, A. Urbeanu, A. Babeş; terapia pelagreĭ de C. Tălăşescu, V. Babeş, Elena Manicatide, ş. a. Maĭ multe tese de doctorat, trecute la Facultăţile de medicină din Bucurescĭ şi din Iaşĭ, aŭ contribuit la studiul amănunţit al diferitelor cestiunĭ referitóre la pelagră. Asemenea a fost completat studiul pelagreĭ prin maĭ multe dărĭ de sémă ale unor medicĭ de spitale asupra bolnavilor căutaţĭ în spitalele lor, carĭ le enumĕrăm tóte în catalogul bibliografic de la finele acesteĭ lucrărĭ.

Poporul a dat pelagreĭ în diferitele regiunĭ ale ţĕrilor Române diferite numirĭ, în Moldova ţĕraniĭ aŭ numit-o Buba trânjilor şi Rana trânjilor (C. Vêrnav), Leprică şi Pecingine rea (A. Theodori, S. Chernbach); în Muntenia Jupuélă, Pârlélă (I. Felix), Buzăreţ (C. Constantinescu (Mehedinţĭ); în Transilvania Bóla săracilor, Bóla sărăcieĭ (I. Négoe). Numele de Pârlélă este cel maĭ rĕspândit. N. Leon în studiile asupra Botaniceĭ medicale a ţĕranuluĭ român (*Archiva*, T. X. Iaşĭ 1899) menţionéză diferitele medicamente poporane, întrebuinţate contra Pârleliĭ în diferite judeţe de la Botoşanĭ până la Vâlcea. M. Lupescu (*Medicina populară*, în *Şeḑĕtórea*, Vol. I. Fălticenĭ 1892) descrie bine simptomele cutane ale pelagreĭ sub numele de Pecinginiĭ, şi adaogă: de Pecinginĭ scapĭ greŭ, descântece n'are, usturimea se alină prin spĕlăturĭ cu zémă de tutun orĭ cu leşie, prin ungere cu usturoiŭ pisat.

Până la anul 1882 nu se făcuse în ţéră nicĭ un recensămînt al bolnavilor de pelagră. In acel an am cules în mod particular, fără a avé într'acésta o misiune oficială, informaţiunĭ asupra numĕruluĭ bolnavilor de pelagră în tóte judeţele, adresându-mĕ la mediciĭ primarĭ de judeţe, şi din rĕspunsurile lor am conchis, că în România se aflā aproximativ 5.000 de pelagroşĭ; este probabil că dejà atuncĭ numĕrul lor erà maĭ mare, căcĭ în aniĭ 1884—1887, când s'aŭ mobilisat şi trimis în tóte judeţele ambulanţe militare transformate în ambulanţe rurale pentru căutarea ţĕranilor bolnavĭ, s'a constatat că pelagra bântue multe judeţe în mod endemic.

In registrele ambulanţelor rurale pe anul 1887, ultimul an când aŭ funcţionat acele ambulanţe, figuréză 19.000 consultaţiunĭ date la bolnavĭ de pelagră. Din numĕrul consultaţiunilor nu putem însă să cunóscem numĕrul adevĕrat al pelagroşilor din tótă ţéra, căcĭ mulţĭ s'aŭ presentat la ambulanţe de maĭ multe orĭ, alţiĭ nicĭ de cum.

Primul recensămînt al pelagroşilor din Regatul român s'a făcut de regretatul dr. D. Sergiŭ, Director general al serviciuluĭ sanitar în anul 1888, care a constatat presenţa a 10.626 bolnavĭ de pelagră în tótă ţéra. Recensămintele ulteriόre făcute de I. Felix aŭ produs resultate fórte diferite; aŭ arătat în diferiţĭ anĭ fluctuaţiunĭ prea marĭ, contraḑicĕtóre cu legile statisticeĭ. Pentru a aflà dar adevĕratul numĕr al bolnavilor de pelagră, am recurs de la anul 1896 la metoda analogă, cu cea de care ne-am servit la constatarea numĕruluĭ bolnavilor de lepră şi de conjunctivită granulósă, la recensămîntul cu liste nominale pe comune, la completarea acestor liste cu cele extrase din registrele spitalelor şi din tabelele bolnavilor căutaţĭ de mediciĭ primarĭ de ju-

deţe şi de medicii de plasă. Resultatul acestor lucrărĭ este cel următor: S'aŭ înregistrat în tótă ţéra ca bolnavĭ de pelagră:

In anul 1888	10.626	persóne
» » 1892	16.488	»
» » 1893	7.091	»
» » 1894	6.694	»
» » 1895	7.531	»
» » 1896	17.912	»
» » 1897	19.796	»
» » 1898	21.272	»
» » 1899	32.237	

In anul 1897 am avut dar câte 3.33 bolnavĭ de pelagră la 1.000 locuitorĭ, în anul 1898, 3.54 la 1.000, în anul 1899, 5.37 la 1.000.

In judeţul Ilfov, medicul primar Dr. O. Blasian a numĕrat, în anul 1898, 873, în anul 1899, 1.581, în anul 1900, 2.280 pelagroşĭ.

In anul 1896, din ceĭ 17.912 pelagroşĭ înregistraţĭ în tótă România, 7.739 aŭ fost de sex bărbătesc, 10.173 de sex femeesc, 17.350 eraŭ domiciliaţĭ în comune rurale, 112 în comune urbane maĭ micĭ, 450 în comune urbane capitale de judeţ. In gradul I al bóleĭ s'aŭ aflat 7.498, în gradul II 8.929, în gradul III 1.485 persóne.

In anul 1897, din ceĭ 19.796 pelagroşĭ înregistraţĭ, aŭ fost de sex bărbătesc 9.132, de sex femeesc 10.664; domiciliaţĭ în comune rurale 19.279, în oraşe maĭ micĭ 140, în comune urbane capitale de judeţ 377. Din aceştĭ bolnavĭ s'aŭ aflat 8.452 în gradul I, 9.915 în gradul II şi 1.429 în gradul III al pelagreĭ. S'aŭ îmmulţit dar bolnaviĭ de gradul I şi II, şi a scădut numĕrul celor de gradul III.

Ceĭ maĭ mulţĭ bolnavĭ de pelagră s'aŭ găsit în judeţele Roman, Tutova, Covurluiŭ, Prahova, Dâmboviţa, Tecuciŭ, Botoşanĭ, Teleorman, Vâlcea, Dorohoiŭ.

In ceĭ 8 anĭ de la 1892 până la 1899, numĕrul bolnavilor de pelagră din tótă ţéra, carĭ aŭ recurs la asistenţa publică este cel următor:

In anul 1892 s'aŭ căutat în spitale 3.714 pelagroşĭ, din carĭ aŭ murit 64, şi s'aŭ dat 12.774 consultaţiunĭ gratuite la bolnaviĭ ambulanţĭ de pelagră.

In anul 1893 s'aŭ căutat în spitale 3.208 pelagroşĭ, din carĭ aŭ murit 63, şi s'aŭ dat 15..81 consultaţiunĭ gratuite la bolnavĭ ambulanţĭ de pelagră.

In anul 1894 s'aŭ căutat în spitale 3.004 pelagroşĭ, din carĭ aŭ murit 68, şi s'aŭ dat 15.000 consultaţiunĭ gratuite la bolnaviĭ ambulanţĭ de pelagră.

In anul 1895 s'aŭ căutat în spitale 3.769 pelagroşĭ, din carĭ aŭ murit 61, şi s'aŭ dat 20.463 consultaţiunĭ gratuite la bolnaviĭ ambulanţĭ de pelagră.

In anul 1896 s'aŭ căutat în spitale 4.438 pelagroşĭ, din carĭ aŭ murit 66, şi s'aŭ dat 21.077 consultaţiunĭ gratuite la bolnaviĭ ambulanţĭ de pelagră.

In anul 1897 s'aŭ căutat în spitale 4.257 pelagroşĭ, din carĭ aŭ murit 71, şi s'aŭ dat 18.498 consultaţiunĭ gratuite la bolnaviĭ ambulanţĭ de pelagră.

In anul 1898 s'aŭ căutat în spitale 5.142 pelagroşĭ şi s'aŭ dat 14.135 consultaţiunĭ gratuite la bolnaviĭ ambulanţĭ de pelagră. In comunele urbane şi în spitale aŭ murit de pelagră 129 persóne.

In anul 1899 s'aŭ căutat în spitale 6.726 pelagroşĭ şi s'aŭ dat 20.082 consultaţiunĭ gratuite la bolnavĭ ambulanţĭ de pelagră. In comunele urbane şi în spitale aŭ murit de pelagră 161 persóne.

Italia are astăḑĭ peste 100.000 pelagroşĭ, 3.22 la câte 1.000 locuitorĭ; în Italia aŭ murit de pelagră, în anul 1895, 3.271, în a. 1896, 3.078, în 1897, 2.807, în a. 1898, 1.474 persóne. In Imperiul Austrieĭ aŭ murit de pelagră, în anul 1898, 202, în anul 1899, 170 persóne.

Pelagra bântue numaĭ ţĕrile unde predomnesce porumbul ca basă alimentaţiuniĭ; ea n'a apărut nicăerĭ îndată după întroducerea culturiĭ porumbuluĭ, ci a trecut după rĕspândirea luĭ ca aliment un timp óre-care până la apariţiunea bóleĭ. Porumbul a fost adus de Christof Columb din America în Spania; cultura luĭ a început să se întinḑă în acea ţéră de la anul 1530 şi a fost importată din Spania în Turcia şi d'acolo în Italia pe la anul 1550, după uniĭ istoricĭ, carĭ explică astfel denumirea italiană a porumbuluĭ de grano turco, este însă maĭ probabil, că porumbul a fost adus din Spania în Lombardia pe la anul 1550, în timpul când acéstă provincie a Italieĭ s'a aflat sub stăpânirea spaniolă. Porumbul nu s'a cultivat însă în Italia într'o întindere maĭ mare înainte de anul 1650, în Francia înainte de începutul secoluluĭ XIX. (Aug. Hirsch, *Geogr. histor. Pathologie*, Stuttgart 1883.) In Germania a fost întrodus porumbul din Italia pe la anul 1650, n'a dobândit însă un rol important în alimentaţiunea poporuluĭ. (I. Scherr, Germania, G. Crăiniceanu, *Igiena ţĕranuluĭ român*, Bucur. 1895.)

In Muntenia, porumbul a fost întrodus la finele secoluluĭ XVII sub domnia luĭ Şerban Cantacuzino (1678—1688); în Moldova la începutul secoluluĭ XVIII de Prinţul Constantin Mavrocordat (A. Xenopol, *Istor. Român.*, V; Philippides, în *Geografia Românieĭ*, publicată în limba grécă la Lipsca în anul 1816; Hurmuzaki, *Documente*, Vol. X, Bucur. 1897); după P. S. Aurelian şi G. Crăiniceanu, sub domnia luĭ Nicolae Mavrocordat în anul 1716. (P. S. Aurelian, *Schiţe asupra stăriĭ economice a Românieĭ în secol. XVIII*, în *Anal. Acad. Rom.*, Ser. II, T. III, Bucur. 1882. G. Crăiniceanu, *Igiena ţĕranuluĭ român*, Bucur. 1895.) Este sigur că în timpul Prinţuluĭ Cantemir nu se cultivà în Moldova porumb, căcĭ el, enumĕrând productele din ţéră, nu face menţiune de porumb şi arată că se mănâncă mămăligă făcută de meiŭ.

Pe la finele secoluluĭ XVIII, porumbul a fost cultivat în amândouĕ Principatele Române şi fórte întrebuinţat ca aliment al ţĕranilor. Sub

domnia luĭ Constantin D. Moruzi (1777) s'a oprit în Moldova a se vinde la velniţe grâŭ, fără numaĭ mălaiŭ, popuşoiŭ şi secară, cum şi grâŭ stricat. (Anaforaua veliţilor boerĭ din 15 Iunie 1783, reprodusă de M. Kogălniceanu, *Archiva Românéscă*, T. II. Iaşĭ 1845) St. I. Reicevich scrie în anul 1788 *(Osservazioni storiche naturali e politiche intorno la Valachia e Moldavia*, Napoli 1788), că Româniĭ preferă făina de porumb, fiind-că le vine maĭ uşor să facă mămăligă, decât pâne de grâŭ. In catalogul manuscriptelor vechĭ române aflate în Biblioteca Academieĭ Române, alcătuit în aniĭ 1897—1899 de I. Bianu, figuréză la biblioteca Scheiană copie după o condică din biblioteca Mareluĭ Vornic Michail Sturza, la No. 42: Măsura pogonuluĭ de vie şi de păpuşoiŭ din 13 Iulie 1797.

In Transilvania şi în Banat, porumbul a fost cultivat în a. 1791, în Bucovina în a. 1786. (Hurmuzaki, *Docum.*, VII.) După Teutsch *(Geschichte der siebenbürgischen Sachen*, Kronstadt 1858) şi G. Crăniceanu *(Igiena ţĕranuluĭ român*, Bucur. 1895) stăpânirea a interḑis în Transilvania în anul 1686 de a se plantà agrul de grâŭ cu porumb. In anul 1806 s'a imprimat la Buda în limba română o cărticică intitulată: *Povĕţuirea către economiĭ de câmp pentru folosul şcólelor românescĭ celor din ţéra unguréscă şi ţĕrile eĭ împreunate*, în care cărticică se vorbesce despre gătirea seminţelor de cucuruz saŭ mălaiŭ, pe care îl numesce în Ţéra-Românéscă porumb, în Moldova păpuşoiŭ cu adăogire, că cucuruzul întru atâta se agonisesce în ţéra ungurésсă şi în Ardél, cât pre multe locurĭ sărăcimea numaĭ cu bucate făcute din făină de cucuruz trăesce.

Cam târḑiŭ a fost recunoscut de observatoriĭ pelagreĭ raportul care există între mâncarea de porumb şi între pelagra. O excepţiune a făcut în acéstă privinţă mediciĭ republiceĭ Veneţiane; în 22 Noemvrie 1776, Magistratul de sănătate din Veneţia a publicat o ordonanţă, prin care a interḑis vînḑarea, măcinarea şi mâncarea porumbuluĭ stricat, prescriind tot de odată declaraţiunea obligatóre a pelagreĭ. După ce raportul între porumb şi pelagră nu se maĭ puteà negà, pelagrologiĭ s'aŭ împărţit în douĕ tabere, una care acusà porumbul în general, prin urmare şi porumbul sănătos, ca causa bóleĭ, fiind-că ar fi un aliment sărac în materiĭ hrănitóre, maĭ ales în substanţe azotate, în gluten, cea-laltă tabĕră a recunoscut, că pelagra este produsă numaĭ de porumbul stricat.

Dintre pelagrologiĭ carĭ aŭ considerat pelagra ca consecinţa alimentaţiuniĭ insuficiente, ca inaniţiune datorită hraneĭ exclusive şi «abusive» cu porumb, ocupă primul loc G. Strambio senior, în anul 1786, G. Marzari 1810, Iolly 1843, C. Lussana 1854, C. Frua 1854. Dintre mediciĭ românĭ

împărtăşesc acéstă opiniune maĭ ales I. Theodori 1858 şi I. Neagoe 1899. Dintre pelagrologiĭ carĭ consideră porumbul în general, prin urmare şi porumbul sănătos ca causa pelagreĭ, uniĭ se baséză pe examinărĭ chimice greşite ale porumbuluĭ, alţiĭ, între carĭ şi I. Négoe, pe împrejurarea, că porumbul nu s'ar asimilà de organele digestive ale omuluĭ de o potrivă cu cele-lalte cereale. Voiŭ arătà maĭ jos, că porumbul normal conţine materiile nutritive într'o proporţiune, care-ĭ conferă calitatea unuĭ bun aliment, că numaĭ porumbul stricat, fermentat, devine câte odată sărac în gluten şi în amidon; iar ceea-ce privesce asimilarea maĭ grea a porumbuluĭ în comparaţiune cu grâul şi cu secara, deosebirea nu este destul de mare, pentru ca să pótă explicà inaniţiunea. I. Négoe combate afirmaţiunea, că pelagra este o intoxicaţiune produsă prin porumb stricat, cu motivele următóre: că la munte unde porumbul se strică maĭ uşor pelagra este maĭ rară, că pelagra nu bântue în tóte regiunile unde se cultivă porumb, că pelagra dispare cu îmbunătăţirea traiuluĭ, prin alimentaţiunea sănătósă, că locuitoriĭ oraşelor, carĭ mănâncă porumb, nu se îmbolnăvesc de pelagră. I. Négoe admite însă că porumbul stricat produce pelagra maĭ lesne şi maĭ iute decât porumbul sănătos şi afirmă, că porumbul nu posedă însuşirile unuĭ aliment potrivit pentru om, că nu este probat că glutenul porumbuluĭ ar fi identic cu acela al celor-lalte cereale.

Majoritatea pelagrologilor consideră pelagra ca consecinţa mâncăriĭ de porumb rěŭ conservat, stricat, începênd cu V. Sette, care în anul 1826 a acusat diferite parasite vegetale ale porumbuluĭ (Mucor, Uredo, Lycoperdon, Reticularia) că nasc pelagra, cu L. Balardini şioCesati, carĭ în aniĭ 1844—1845 aŭ crequt, că alte epifite (Verderame, Sporisorium maidis) ar fi producênd bólă, de la de Costallat, care în anul 1859 a considerat umiditatea porumbuluĭ ca causa fermentaţiuniĭ pelagrogene, până la Th. Roussel (1865), C. Lombroso (1869), I. Felix (1870), M. G. Obedenaru (1875), C. Istrati (1880), I. Antoniu (1881), C. Codrescu (1882), V. Babeş (1899), G. Marinescu (1899), carĭ consideră pelagra ca resultatul uneĭ intoxicaţiunĭ cu substanţe desvoltate în porumbul stricat. Acéstă opiniune a şi devenit la noĭ oficială. La 27 Maiŭ 1886, Consiliul sanitar superior a adresat Ministeriuluĭ de Interne un raport asupra inspecţiunilor sanitare făcute de membriĭ Consiliuluĭ în anul 1885, în care raport qice între altele, că pelagra, a căreĭ causă principală este alimentaţiunea cu porumb alterat şi care bólă se observă fórte des, maĭ cu deosebire în judeţele de munte, unde porumbul în uniĭ anĭ nu ajunge la maturitate, merită o deosebită atenţiune. Raportul pórtă

subsemnăturile doctorilor Cantacuzino, Felix, Fotino, Istrati, Kalinderu, Măldărescu, Romniceanu, Sergiŭ, Stoicescu şi Theodori.

Deşì parasitele vegetale carĭ acoperă bobul de porumb muceḑit, ca Oidium lactis, Eurotium, Bacterium mesenter. Sporisorium maidis, Penicillum glaucum, Aspergillus şi alte epifite ale porumbuluĭ, descrise de botaniştiĭ italienĭ, francesĭ, românĭ (D. Grecescu), nu sunt otrăvitóre, presenţa lor pe suprafaţa bobuluĭ indică o stare patologică, care a putut da nascere la prefacerĭ chimice în mieḑul bobuluĭ. C. Fermi a constatat în anul 1896 acţiunea diastatică a oidiilor, puterea lor a disolvà albumina. G. Cao din Cagliari a isolat 39 varietăţĭ de Oidium şi afirmă, că ele produc toxine în corpul omenesc şi animal. (*Zeitschrift für Hygiene und Infections-Krankheiten*, XXXIV 2. 1900.) E. Duclaux, în frumósa lucrare asupra fermentaţiuniĭ alcoolice (*Traité de Microbiologie, T. III. Fermentation alcoolique*, Paris 1900) arată că Aspergillus niger, Aspergillus glaucus, Penicilium glaucum se hrănesc din hidrocarbonate, consumă zaharul mediilor nutritóre, secretéză diastase şi zymase.

Este aprópe sigur că, pe lângă materia toxică desvoltată în porumbul necopt, umed, rěŭ conservat şi fermentat, jócă în etiologia pelagreĭ un rol şi terenul, starea fisică a omuluĭ expus la intoxicaţiune, şi acì inaniţiunea ca şi paludismul póte predispune organismul prin stabilirea reacţiuniĭ fisiologice, prin mărirea receptivităţiĭ pentru materia toxică. Acéstă receptivitate maĭ mare a fost presupusă în mod clinic de Bouchard, Marpurgo, N. Kalinderu la persóne considerate ca degenerate, fiind născute din părinţĭ pelagroşĭ, alcoolicĭ, impaludaţĭ şi constatată prin probe anatomo-patologice, prin anomaliĭ probabil congenitale în structura centrelor sistemuluĭ nervos de Fr. Tuczek, V. Babeş, V. Sion, G. Marinescu.

Considerăm daŕ pelagra ca intoxicaţiune cronică prin porumb stricat a ómenilor carĭ posedă pentru acéstă predisposiţiune moştenită saŭ dobândită; basăm acéstă opinie de o cam dată pe simptomele clinice carĭ corespund cu cele ale intoxicaţiunilor sistemuluĭ nervos (Lombroso, Tuczek, A. Heider, E. Neusser, Elena Manicatide) şi pe simptomele anatomo-patologice, pe lesiunile centrelor nervóse, comune la intoxicaţiunile nervóse, carĭ lesiunĭ aŭ fost găsite în măduva spinală de Fr. Tuczek (Marburg), P. Marie (Paris), G. Marinescu, V. Sion şi V. Babeş şi aşteptăm ca chĭmiştiĭ să isoleze materia toxică, care se forméză în porumbul umed, rěŭ conservat, fermentat. Sunt 33 de anĭ de când diferiţĭ învěţaţĭ caută cu diferit succes probe ale existenţeĭ acesteĭ materiĭ toxice, care până astăḑĭ n'a fost isolată, precum şi cerce-

tările bacteriologice ale porumbuluĭ stricat şi ale omuluĭ bolnav de pelagră n'aŭ dat până astăḑĭ resultate capabile a confirmà etiologia pelagreĭ. Vom aruncà o privire repede asupra acestor lucrărĭ.

In anul 1868, C. Lombroso a nutrit diferite animale cu porumb descompus şi le-a causat mórtea; de la anul 1869 până la 1874 Lombroso, Dupré, Erba aŭ extras extracte apóse şi alcoolice din porumbul macerat şi fermentat în diferite grade, până la putreḑire; din aceste extracte, numite Pelagroseină şi Maisină, eĭ aŭ dat dose diferite la animale şi la 23 ómenĭ, din carĭ unul a primit până la 150 grame extract pe ḑi şi aŭ produs intoxicaţiunĭ, carĭ aŭ avut asemĕnare cu cele produse prin strichnină. (C. Lombroso, *Studii clinici ed experimentali sulla natura della Pellagra*, Milano 1870. C. Lombroso e Dupré, *Indagini chimiche e fisiologiche sul mais guasto*, Milano 1873.) In anul 1875, o comisiune însărcinată de Institutul Lombardez de sciinţe cu examinarea experimentelor luĭ Lombroso n'a putut confirmà conclusiunile trase de el asupra acţiuniĭ toxice a extractelor de porumb. In anul 1877, Selmi a extras din porumbul stricat un corp iritant, caustic, pe care l-a numit Acroleina. In anul 1878, Husemann şi Cortes aŭ repetat la Strassburg încercările cu Pelagroseina şi cu Maisina luĭ Lombroso şi aŭ găsit că acţiunea lor nu sémĕnă cu intoxicaţiunea cu strichnină, ci maĭ mult cu cea cu nicotină. Maĭ târḑiŭ Husemann a preparat din porumb stricat extracte carĭ constituesc otrăvurĭ cerebrale ca Picrotoxina şi Solanina. In aniĭ 1879—1881, G. Monselise (*Ricerche chimico-toxicologiche sovra alcuni campioni di Mais*, Mantova 1881) a găsit în porumbul stricat o substanţă toxică şi a constatat în câte-và casurĭ, că în porumbul stricat scade cantitatea substanţelor nutritive; acest din urmă fapt l-a constatat maĭ târḑiŭ, în aniĭ 1896 — 1899, pe scară largă, I. Felix în unire cu A. Bernad-Lendway, V. Buţureanu şi A. Urbeanu. In anul 1885, F. Lussana şi Fr. Ciotto găsesc în porumbul stricat un alcaloid care produce în tubul digestiv iritaţiunea locală, nu însă pelagra; eĭ conchid că porumbul stricat nu este singura causă a pelagreĭ; Ciotto a extras şi din grâul stricat veninurĭ analoge cu cele din porumbul stricat. (Fil. Lussana e Fr. Ciotto, *Sugli Alcaloidi del mais guasto*, Milano 1885.) In anul 1893, C. Lombroso afirmă, că chiar în porumbul sănătos se găsesce o substanţă toxică, pe care a extras-o, dar n'a isolat-o. (*Trattato profilattico e clinico della Pellagra*, Torino 1893.) Materiĭ toxice aŭ maĭ fost extrase din porumb şi din făina de porumb de Brugnatelli, Ceconi, Gosio, Tirelli, B. Gaetano. (Bononno Gaetano, *Sulle alterazioni delle farine di mais*, în «Rivista d'Igiene e Sanità pubblica», X, Torino 1899.)

După ce în anul 1881, Majocchi a credut că pe porumbul stricat şi în corpul ómenilor pelagroşĭ se găsesce un bacteriŭ specific, după ce, în anul 1882, G. Cuboni a găsit asemenea în porumbul stricat, nu însă în corpul bolnavilor, Bacterium maidis, identic cu bacteriul inofensiv care se cultivă pe cartofĭ, şi a considerat pelagra ca o micosă intestinală, a creat E. Neusser în anul 1887 teoria autointoxicaţiuniĭ pelagróse, credênd că pentru producerea pelagreĭ sunt necesarĭ doĭ factorĭ, pe lângă mămăliga stricată, un microorganism aflat în intestinele omuluĭ bolnav. (E. Neusser, *Die Pellagra in Oesterreich und Rumänien*, Wien 1887.) R. Paltauf constată în anul 1888, că pelagra nu este o micosă intestinală, şi tot în anul 1888 A. Heider, deşì recunósce că Bacterium maidis Cuboni nu este infecţios pentru om, admite că acel bacil póte modificà composiţiunea porumbuluĭ şi arată, că în porumbul stricat se forméză o substanţă toxică paralisatóre, care nu există în extract. In anul 1890, Ottolenghi şi Bordoni-Uffreduzzi aŭ confirmat constatările făcute de Paltauf şi Heider, că bacteriĭ porumbuluĭ, deşì direct inofensivĭ, pot produce în porumb ptomaine toxice cu acţiune paralisătóre. Tot în anul 1890, Monti şi Torelli («Rendiconto dell'Academia dei Lincei») aŭ găsit pe porumb stricat 14 diferiţĭ parasiţĭ vegetalĭ, între carĭ Penicillium glaucum, Eurotium herbariorum, Oosporium verticelloides, Bacterium mesentericum vulg. (Kartoffel-Bacillus), Bacterium thermo şi alţĭ microorganismĭ carĭ, deşì inofensivĭ pentru om, sunt capabilĭ a descompune porumbul, a provocà fermentarea şi putredirea luĭ. Acéstă lucrare a fost completată prin arătarea posterióră a luĭ C. Lombroso (*Tratt. della Pellagra*, 1893), că deşì Oidium lactis este cunoscut ca inofensiv pentru om, el însoţesce descompunerile cele maĭ grave ale porumbuluĭ, care produce adesea-orĭ forma convulsivă a pelagreĭ, că pelagra nu este resultatul uneĭ infecţiunĭ, ci a uneĭ intoxicaţiunĭ, că bacteriile porumbuluĭ descompun substanţele albuminoide ale mămăligeĭ în corpurĭ grase şi în toxine, că póte aceĭ bacteriĭ irită tubul digestiv. In anul 1898, V. de Giaxa a afirmat, că pelagra este produsă prin nisce germenĭ specificĭ, carĭ introduşĭ în canalul intestinal cu mămăliga produc acolo otrava pelagrósă; aceĭ germenĭ specificĭ n'aŭ fost însă isolaţĭ şi descrişĭ.

Afară de C. Lombroso aŭ căutat substanţa toxică din porumb stricat B. Gosio, E. Feretti în anul 1896 şi V. Babeş cu A. Babeş în anul 1899. După B. Gosio extractele alcoolice ale porumbuluĭ sănătos nu daŭ reacţiune fenolică, acéstă reacţiune se manifestă însă în diferite grade în porumbul stricat. Gosio crede că prin acéstă reacţiune se va puté distinge porumbul bolnav de cel sănătos, că otrava porum-

buluĭ aparţine serieĭ aromatice şi este un fenol acid. («Rivista d'Igiene», Roma 1896.)

Ca C. Lombroso afirmă şi V. Babeş, fără a o puté probà, că porumbul cel maĭ bun conţine o mică cantitate de substanţă toxică, neîndestulătóre pentru a îmbolnăvì un organism resistent, că în porumbul stricat se găsesce o maĭ mare cantitate, acesteĭ otrăvĭ. (*Patogenia Pelagreĭ*, România medicală», VIII, Bucur. 1900.) Nicĭ Lombroso, nicĭ V. Babeş şi A. Babeş, n'aŭ reuşit să isoleze acéstă substanţă toxică. Colegul nostru V. Babeş, în unire cu chimistul A. Babeş şi cu Elena Manicatide, a preparat din porumbul stricat extracte, carĭ diferă de cele confecţionate de C. Lombroso, carĭ daŭ altă reacţiune. Dar nicĭ procedarea luĭ C. Lombroso, nicĭ cea întrebuinţată de V. Babeş şi A Babeş la prepararea acestor extracte, fierberea porumbuluĭ, acidularea şi alcalinisarea luĭ, supunerea luĭ la grade înainte de fermentaţiune, nu sunt identice cu fermentarea naturală a porumbuluĭ rĕŭ conservat. Ca şi Husemann şi Lombroso, recunósce şi V. Babeş, că şi extractele preparate din alte cereale fermentate, din grâŭ, secară, orz, ovĕz stricat, posedă calităţĭ toxice similare cu cele ale extractelor porumbuluĭ stricat. (V. Babeş, *Die Pellagra, Specielle Pathol. und Ther.* Herausgegeben von H. Nothnagel, Wien 1901.)

V. Babeş nu s'a mărginit însă în a produce, prin încorporarea acestor extracte în corpul diferitelor animale, maĭ multe din simptomele intoxicaţiuniĭ maidice, ci a făcut experimente de contrabalansarea toxinelor pelagrogene, despre carĭ vom vorbì maĭ jos.

V. Babeş pune întrebare, dacă în etiologia pelagreĭ anumite felurĭ de porumb jócă un roleos debit. Eŭ am studiat maĭ înainte acéstă cestiune în unire cu chimiştiĭ noştri ; nu s'a putut constatà în acéstă privinţă o deosebire între diferitele varietăţĭ de porumb, afară de aceea, că porumbul cincuantin (porumbul văratic) şi porumbul dinte de cal degeneréză la noĭ după puţinĭ anĭ, dacă semînţa nu se regeneréză. Este însă important faptul, că porumbul stricat, dacă fermentaţiunea luĭ progreséză, devine sărac în substanţe nutritive; nutrirea exclusivă cu un asemenea porumb provócă inaniţiune, care face pe om maĭ primitor pentru otrava pelagrogenă. Este constatat că în numeróse casurĭ făina de porumb, pe care o mănâncă ţĕranul, este un aliment fórte sărac în materiĭ nutritive, diferit de porumbul de bună calitate care se exportéză.

In anul 1896, în timpul când am ocupat funcţiunea de Director general al serviciuluĭ sanitar, mĭ-am pus întrebare, dacă porumbul cultivat în România posedă calităţile unuĭ bun aliment, saŭ dacă el a degenerat, dacă materiile nutritive ale porumbuluĭ s'aŭ împuţinat din

causa releĭ culturĭ, dacă acele materiĭ suferă o împuţinare din causa releĭ conservărĭ.

Pentru resolvarea acesteĭ cestiunĭ am cerut concursul chimiştilor noştri şi am comparat resultatele analiselor făcute la noĭ cu cele executate în străinătate; asupra celor din urmă am consultat maĭ ales două lucrărĭ importante maĭ nouĕ: o carte în douĕ volume asupra cerealelor şi leguminóselor, imprimată de Ministeriul de Răsboiŭ al regatuluĭ Prusieĭ, pentru ca să serve ca călăuză funcţionarilor de intendenţă militară, însărcinaţĭ cu aprovisionarea armateĭ, şi opul clasic al profesoruluĭ I. König, Directorul staţiuniĭ agronomice din Münster, asupra chimieĭ alimentelor: *Chemische Zusammensetzung der menschlichen Nahrungs-und Genussmittel*, 3. Aufl., Berlin 1893.

Valórea nutritivă a porumbuluĭ, ca şi cea comercială, se apreţuesce obicĭnuit după greutatea sa specifică. In publicaţiunea Ministeriuluĭ de Răsboiŭ al Prusieĭ, găsim o comparaţiune a greutăţiĭ porumbuluĭ, evaluată după cântărirea a câte 100 bóbe din proba de porumb, metodă greşită, căcĭ nu tóte bóbele uneĭ varietăţĭ de porumb aŭ aceeaşĭ mărime, aceeaşĭ greutate şi greutatea lor medie diferă după varietate, după anul, după modul culturiĭ. Nu putem însă ignorà însemnătatea greutăţiĭ bóbelor ca probă a valoriĭ nutritive. După cartea în cestiune, 100 bóbe de porumb american cântăresc 30,2 până la 32,8 grame, de porumb turcesc 25,5 până la 27,6 grame, de porumb bulgar 23,1 până la 24 grame, de porumb românesc 19,12 până la 23,7 grame, de porumb din Basarabia de 16,5 grame, de porumb cincuantino de 11,6 până la 13,1 grame.

Maĭ importantă este determinarea cantităţiĭ diferitelor constituante carĭ compun porumbul, pe carĭ I. König le-a fixat şi pentru porumbul românesc, cum urmézǎ pentru câte 100 părţĭ:

Minimum:	apă 4.68,	materiĭ azotóse 5.55,	oleiŭ 1.73,	carboidrate 52.08,	celulosă 0,99,	sărurĭ minerale 0.82
Maximum:	„ 22.20,	„ „ 14.31,	„ 8.88,	„ 72.75,	„ 7.71,	„ „ 3.93
Media:	„ 13.35,	„ „ 9.45,	„ 4.29,	„ 69.33,	„ 2.29.	„ „ 1.29

Profesorul V. Buţureanu, pe care l-am rugat ca să facă în aniĭ 1896 şi 1897 la Institutul de chimie al Ministeriuluĭ de Interne din Iaşĭ, dirigiat de d-sa, analise cantitative maĭ numeróse ale porumbuluĭ şi ale făineĭ de porumb ce se consumă în diferitele regiunĭ ale ţěriĭ, maĭ ales în tóte judeţele Moldoveĭ, a găsit ca resultat composiţiunea următóre, calculată pentru câte 100 părţĭ:

Minimum:	apă 8.80,	materiĭ azotóse 5.00,	oleiŭ 4.00,	carboidrate 64.61,	celulosă 0.88,	sărurĭ minerale 1.00
Maximum:	„ 26.00,	„ „ 13.00,	„ 9.00,	„ 74.54,	„ 2.17,	„ „ 2.78
Media:	„ 12.00,	„ „ 9.00,	„ 6.50,	„ 70.00,	„ 1.60,	„ „ 1.80

V. Buţureanu a examinat şi gradul de aciditate a făiniĭ de porumb,

care variéză între 0.4 % şi 0.73 %, ea este dar maĭ mare decât în făina de grâŭ, din causă că porumbul, fiind bogat în materiĭ grase, se desvoltă lesne acide în făina de porumb rěŭ conservată. După analisele d-luĭ Buţureanu, porumbul românesc posedă dar în general calităţile unuĭ bun aliment, dar în unele casurĭ extreme el este dejà stricat saŭ expus a se strică fórte lesne, precum ne arată, afară de aciditatea mare a făiniĭ de porumb rěŭ conservate, excesul de apă în unele probe de porumb din judeţul Bacăŭ, cules înainte de timp. Unele probe, cultivate cu neîngrijire saŭ din sěmînţă rea, sunt sărace în materiĭ azotate (albuminoide), cele maĭ importante în alimentaţiune; minimul de materiĭ azotate de 5 % găsit de profesorul Buţureanu este maĭ mic decât acela din tabelele d-luĭ I. König şi decât limita admisă de Ministeriul de Răsboiŭ al regatuluĭ Prusieĭ de 5.55 %. Precum vom vedé maĭ jos, aceste porumburĭ inferióre se consumă de ţěranĭ, de vreme ce porumbul de export este de calitate superióră şi conţine cantităţile maximale de materiĭ nutritive ce aŭ fost găsite la analisa cantitativă executată de chimiştiĭ din diferite ţěrĭ.

D-rul A. Bernad-Lendway, Directorul Institutuluĭ central de chimie al Direcţiuniĭ sanitare, a făcut de la anul 1864 până acum numeróse analise de porumb şi de mălaiŭ, din carĭ ne intereséză maĭ ales cele efectuate de la anul 1894 încóce, de când s'aŭ perfecţionat metodele de examinarea cerealelor; probele aŭ fost însă luate fără ca la porumb să se arate tot-deauna judeţul în care a fost recoltat, la mălaiŭ specia de porumb din care este preparat şi timpul de când a fost măcinat. Bernad a cules de preferinţă probe de porumb de calitate inferióră, nu de porumb de export, ci de porumb bun, bănuit şi stricat, pe care îl mănâncă ţěraniĭ. Este dar natural, că resultatul analiselor d-ruluĭ Bernad diferă de acela al profesoruluĭ V. Buţureanu; cel din urmă chimist a constatat în porumbul românesc din diferite judeţe aprópe aceeaşĭ proporţiune medie de materiĭ nutritive, pe care a determinat-o profesorul I. König în cartea sa clasică; d-rul Bernad însă a găsit chiar în porumbul calificat de normal cantităţĭ maĭ micĭ de amidon, de vreme ce cantităţile glutenuluĭ sunt aprópe aceleaşĭ ca cele din analisele d-lor I. König şi V. Buţureanu. Din 429 probe de porumb şi de mălaiŭ examinate de A. Bernad aŭ fost numaĭ 281, saŭ 65,5%, normale; 16 probe saŭ 3.7% eraŭ degenerate, 132 saŭ 30.8% stricate prin parasiţĭ, din causă că porumbul respectiv a fost cules necopt saŭ a fost rěŭ conservat. Din tóte varietăţile de porumb cultivate în România degeneréză, după Bernad, două: porumbul dinte de cal şi cincuantino; degenerarea se exprimă prin micşorarea canti-

tăţiĭ de amidon până la 15%, a oleiuluĭ până la 2% şi chiar până la 1.5 %, a substanţelor azotate la 3% şi chiar până la 1%, de vreme ce porumbul normal românesc conţine 40 până la 68% amidon, 7 până la 12% gluten şi albumină, 3% până la 5% oleŭ.

Oleul porumbuluĭ rĕmâne obicĭnuit nemodificat în bobul întreg, în porumbul măcinat însă după un timp variabil; câte odată în câte-và ḑile după măcinare, oleul porumbuluĭ fermentéză, oxidéză, rânceḑesce şi dă nascere la glicere, la acide grase libere, oleice şi isobutirice. Cu cât porumbul s'a măcinat în mod maĭ complet, cu cât făina este maĭ fină, cu atât descomposiţiunea intră maĭ repede, devine maĭ pronunţată prin mirosul specific şi prin gustul modificat. Parasiţiĭ porumbuluĭ şi aĭ mălaiuluĭ maĭ înlesnesc descomposiţiunea materiilor azotate şi formarea de amine şi de amide, câte odată chiar de compuşĭ amoniacalĭ. Dr. Bernad a găsit epicarpul multor porumburĭ acoperit cu parasiţĭ vegetalĭ, cu sporisorium, aspergillus, penicillium glaucum, fără ca composiţiunea mieḑuluĭ bobuluĭ să fie modificată, anormală; de vreme ce nu a găsit tot-deauna parasiţĭ în porumburile şi mălaiurile descompuse, în carĭ se formase prin dedublare oxiaciḑĭ graşĭ, amine, amide, compuşĭ amoniacalĭ şi glicere. După Bernad, degenerarea unor porumburĭ ar fi datorită seminţeĭ, moduluĭ de cultură şi influenţelor climatice; maĭ ales porumbul cincuantino degeneréză la noĭ, în bobul degenerat predomnesce celulosa, substanţa lemnósă înlocuesce materiile nutritive.

Dr. Bernad nu a putut găsì în porumbul şi în mălaiul stricat un alcaloid.

Cercetările luĭ A. Bernad confirmă dar observaţiunea făcută de uniĭ medicĭ primarĭ de judeţe, că una din causele pelagreĭ ar fi réua conservare a mălaiuluĭ (a făineĭ de porumb); împrejurarea că ţĕranul îşĭ face provisiunĭ marĭ de mălaiŭ, în loc de a măcinà porumbul numaĭ pentru câte una saŭ două sĕptămânĭ, că porumbul măcinat la móra cu vaporĭ, că mălaiul fin care s'a încălḑit prin măcinare se strică maĭ curînd decât pulberea grósă fabricată în morile vechĭ. Făina, fiind fórte igroscopică, se strică lesne în casa umedă şi maĭ ales în bordeiŭ.

Studiile importante ale luĭ Bernad trebue să fie continuate cu metodă, pentru ca să se cunóscă regiunile în carĭ porumbul degeneréză, întinderea acesteĭ degenerărĭ, proporţiunea între porumbul bun şi cel sărac în materiĭ nutritive, necesitatea regenerăriĭ seminţeĭ, a schimbăriĭ moduluĭ de cultură şi chiar a suprimăriĭ culturiĭ în locurile unde nu este posibil a se produce porumb normal. Agricultura nóstră nu se va puté lesne îmbunătăţì fără irigaţiune sistematică; se pare că

porumbul are trebuință de apă în luna luĭ August și că dacă nu plouă atuncĭ, recolta este compromisă.

D-rul în chimie A. Urbeanu a examinat 646 probe de porumb din 121 comune, din 17 județe din diferitele regiunĭ ale țěriĭ, de la Mehedințĭ până la Botoșanĭ, și a făcut deosebire între porumbul țěrănesc și între cel al marilor proprietarĭ și arendașĭ destinat pentru export. Din aceste 646 porumburĭ, 520 aŭ fost perfect sănătóse, posedând tóte calitățile unuĭ cereal normal, unuĭ aliment compus corect; iar 123 porumburĭ eraŭ mucigăite, composițiunea lor erà modificată prin fermentațiune, precum arată numerele următóre:

Porumb sănătos.

Minimul:	apă	8.48,	materiĭ azotóse	5.77,	materiĭ zaharóse	1.28,	amidon	51.42
Maximul:	»	15.94,	» »	11.28,	» »	7.23,	»	68.34
Media:	»	14.45,	» »	8.28,	» »	4.89,	»	59.30

Porumb mucedit.

Minimul:	apă	14.08,	materiĭ azotóse	3.28,	materiĭ zaharóse	0.32,	amidon	39.58
Maximul:	»	28.47,	» »	9.89,	» »	3.29,	»	57.09
Media:	»	20.40,	» »	6.66,	» »	1.81.	»	47.12

Intre porumbul sătenilor și porumbul pentru export, Urbeanu a găsit deosebirĭ marĭ, datorite probabil calitățiĭ semințeĭ, timpuluĭ semĕnăriĭ, moduluĭ culturiĭ, timpuluĭ culegeriĭ și moduluĭ conservăriĭ. Porumbul destinat pentru export este de o calitate superióră; media materiilor azotóse întrece cu 1°/₀ media porumbuluĭ din alte țĕrĭ. Porumbul cultivat de sătenĭ este încă în majoritatea casurilor de calitate bună, dar inferióră porumbuluĭ din străinătate, fiind maĭ umed, maĭ avut în celulosă și maĭ sărac în materiĭ azotóse. Porumbul cultivat de sătenĭ conține, în termen mediŭ, cu 2°/₀ maĭ multă apă decât porumbul românesc pentru export, cu 1.2°/₀ maĭ multă apă decât media porumbuluĭ strein, cu 1.7°/₀ maĭ puține materiĭ azotóse decât porumbul pentru export, cu 1.2°/₀ maĭ puțin decât porumbul strein, cu 1.7°/₀ maĭ multă celulosă decât porumbul strein. Dacă dr. Urbeanu ar fi examinat în parte porumbul cincuantino, d-sa ar fi găsit că în acea specie de porumb cantitatea minimală a substanțelor nutritive este chiar maĭ mică decât cea indicată de d-sa ca limită extremă.

Dacă în loc de medie luăm ca punct de comparațiune cantitățile minimale de materiĭ nutritive găsite în porumbul țĕranilor, atuncĭ el se presentă ca un aliment maĭ sărac; maĭ ales însă în porumbul mucedit substanțele hrănitóre sunt reduse într'o proporțiune însemnată, ast-fel că nutrirea exclusivă cu acel porumb póte aduce inanițiune

cronică, inaniţiune care face organismul slăbit maĭ primitor pentru acţiunea otrăvitóre a unor corpurĭ născute în porumbul fermentat.

Intr'o altă lucrare am explicat dejà, basat şi pe experimentele profesoruluĭ Rubner din Berlin, că porumbul ast-fel cum îl mănâncă ţĕranul nu se digerézâ bine, din cauza învelişuluĭ lemnos fórte resistent al bobuluĭ, din causa măcinăriĭ imperfecte, care nu-l preface în pulbere fină, că din mămăligă trece o mare parte neasimilată prin canalul intestinal; acéstă împrejurare maĭ reduce valórea nutritivă a unor porumburĭ, valóre micşorată dejà prin mucedire. De atuncĭ aŭ apărut în Italia lucrărĭ nouĕ asupra digestibilităţiĭ mămăligeĭ de porumb. Din experienţele făcute de Malfatti, Giaxa, Albertoni şi Panegrossi, resultă că din mămăliga consumată se perde, iese cu materiile fecale 8.0 % până la 24.7% din substanţele azotate, 2.0% până la 7.2% din carboidrate, 10.1% până la 20% din substanţele grase. Aceste date explică din noŭ faptul cunoscut de mult, că ţĕranul nostru este rĕŭ hrănit, că miseria fisiologică îl face primitor pentru otrăvirea cronică cu productele toxice ale porumbuluĭ stricat.

Este însă de dorit ca să se facă la noĭ analise comparative ale făineĭ de porumb şi ale tărîţeĭ din diferite morĭ, spre a se cunósce cantitatea materiilor nutritive carĭ rĕmân în făină.

La noĭ porumbul are destulă ocasiune a se strică; în clima RomânieĬ el se află în alte condiţiunĭ decât în patria sa tropicală şi nu se desvoltă bine în aniĭ ploioşĭ, în aniĭ când o parte a veriĭ cerul acoperit cu norĭ moderézâ acţiunea radelor solare; acolo unde lipsesce căldura şi lumina abundentă, porumbul nu se cóce şi, pe bóbele porumbuluĭ, care a fost cules necopt, se desvoltă parasiţĭ vegetalĭ; umedéla bobuluĭ necopt înlesnesce fermentaţiunea mieduluĭ sĕŭ.

Porumbul nu se desvoltă în mod normal în localităţile din latitudinĭ geografice şi din înălţimĭ d'asupra niveluluĭ măriĭ, în carĭ nu se póte cultivà nicĭ viţa, cu tóte acestea se cultivă la noĭ porumbul în asemenea localităţĭ.

Porumbul copt, dacă a fost cules în stare umedă, dacă a fost rĕŭ conservat, intră în fermentaţiune la hambar. In timpul când aŭ existat magasiile de reservă ale comunelor rurale, s'a pus neapĕrat în consumaţiune porumb stricat din acele magasiĭ, conservat în condiţiunĭ rele şi în cantitate mare. In anul 1855, s. e., s'aŭ aflat în coşările de reservă din tótă Moldova 132.644 chile de păpuşoiŭ. (Bulet. din 20 Maiŭ 1856. Iaşĭ.)

Dacă se sémĕnă de timpuriŭ, dacă pămîntul a fost bine lucrat, porumbul ajunge la maturitate completă în plăşile de câmp, el nu se

cóce însă în toţĭ aniĭ în tótă întinderea judeţelor celor maĭ nordice ale ţĕriĭ: Dorohoiŭ, Botoşanĭ şi Sucéva, şi în general în părţile muntóse ale ţĕriĭ. Cu tóte acestea, ţĕranul sémĕnă porumbul târḑiŭ, chiar în luna Maiŭ, după ce a terminat munca arendaşuluĭ, şi-l culege necopt, îl lasă câte odată la câmp până când îl apucă bruma şi îl răsbesce plóia de tómnă, din causă că arendaşul a întârḑiat cu dijmuitul. La dijmuit, arendaşul alege porumbul cel maĭ bun şi cel de calitate rea rĕmâne pentru hrana ţĕranuluĭ; când sătênul are lipsă, el recurge la arendaş, care nu-ĭ dă în tot-deauna porumb de bună calitate. Doctorul O. Blasianu, medic primar al judeţuluĭ Ilfov, arată în ‹Darea de sémă pe anul 1899—1900›, că a avut ocasiunea să constate de repeţite orĭ: porumb negru şi împuţit distribuit de către arendaşĭ locuitorilor, în schimbul muncilor agricole viitóre; abusul morarilor de a măcinà porumb cu desăvîrşire infect; muncitorĭ de câmp fugiţĭ, fără a maĭ fi reclamat plata munciĭ, numaĭ din causă că li se dădeà de arendaşĭ ca hrană invariabilă porumb încins şi sardele de butoiŭ împuţite; lucrătorĭ greŭ bolnavĭ de inaniţie, din causa imposibileĭ hrane oferite lor de proprietarĭ.

Sunt o mulţime de localităţĭ unde porumbul nu se cóce în toţĭ aniĭ, căcĭ îĭ trebue pentru maturare un numĕr de ḑile senine, calde, maĭ mare decât se pot aşteptà în acea localitate; cu tóte acestea, săteniĭ din văĭ înguste şi din înfundăturĭ lipsite de acţiunea fórte îndelungată a raḑelor solare nu se decid să cultive în locul porumbuluĭ orḑ, ovĕz, cartofĭ; mare parte dintre locuitoriĭ de munte petrec vara la câmpie, mergênd după muncă; acì trăind prost, din causa tainuluĭ de mălaiŭ din porumb stricat ce li se dă, contractă pelagra, care se desvoltă maĭ târḑiŭ la munte.

Mulţĭ locuitorĭ, neavênd ce mâncà după terminarea provisiunilor vechĭ, nu aştéptă până la maturitatea recolteĭ nouĕ şi culeg porumbul crud.

Hambarele, coşarele, în carĭ ţĕranul păstrézăporumb, sunt în mare parte fórte rele. In unele comune, din lipsa lemnelor pentru pătule (porumbare), porumbul se aşéză între scândurĭ, pe pămînt, expus la ploĭ.

Chiar mălaiul făcut din porumb bun intră în fermentaţiune, dacă rĕmâne mult timp rĕŭ conservat în locuinţă umedă, dacă îndată după măcinare, fiind încă cald, se pune în sac. Mirosul special, gustul acru, ce câte odată mălaiul arată, sunt resultatul acesteĭ fermentaţiunĭ, pe care aŭ descris-o chimiştiĭ noştri şi despre care am vorbit maĭ sus.

Uniĭ autorĭ streinĭ referă, că calitatea bobuluĭ de porumb este in-

fluențată de modul culegeriĭ; dacă nu se depărtéză îndată după culegere foile carĭ acoperă ştiuletele, porumbul se înfierbîntă şi fermentéză, de aceea este necesar ca, după culegere, ştiuleţiĭ, curăţiţĭ de foĭ să se usuce şi să se aşeze în hambare aerate, apĕrate în contra ploiĭ şi să se bată numaĭ după uscarea ştiuleţilor, după ce a intrat gerul saŭ chiar pe la începutul primă-veriĭ. Influenţa vătĕmătóre a conservăriĭ ştiuleţilor de porumb necurăţiţĭ de foĭ este cunoscută şi la noĭ; ea este practicată de majoritatea agricultorilor românĭ şi o găsim descrisă în publicaţiunile poporale românescĭ; ast-fel găsim în *Albina* pe anul 1898, într'un mic articol despre causa pelagreĭ, scris de d-l Z. G. Negoescu, învĕţător diriginte din judeţul R.-Sărat, cele următóre: «Este cunoscut că sătĕnul, culegêndu-şĭ porumbul destul de repede, «nu e lăsat de alte nevoĭ să şi-l cureţe de foĭ şi să şi l pună în pă«tul (lésă), ci, cum îl aduce de la câmp, îl aruncă prin coşare saŭ gră«madă în ogradă, cu foĭ cu tot, şi în aşà cas, prin apa ce conţin foile, «fie din rouă saŭ ploĭ, se înfierbîntă şi stratul d'asupra încolţesce şi «chiar se strică. Stricarea luĭ atârnă de cantitatea de apă şi mărirea «grămeḑiĭ, cum şi de timpul ce trece până la curăţitul de foĭ şi aşe«zatul în lésă. Obicĭnuit, prin Noemvrie, şi chiar Decemvrie, porumbul «stricat se alege, spre a nu-l pestriţă pe cel de vînḑare, se pune de «o parte şi se întrebuinţéză de ceĭ ce cunosc rĕul pentru hrana por«cilor, iar alţiĭ, póte ceĭ maĭ mulţĭ, îl macină pentru casă. Maĭ este o «causă maĭ frecuentă. Sătĕnul, în vederea multor nevoĭ ce-l iea de «cap de cu primă-vară, se pregătesce cu mălaiŭ gata pentru o bună «parte saŭ şi pentru întréga vară. Acest mălaiŭ obicĭnuit la ivirea «primă-veriĭ se cam fermentéză, ba chiar se strică, iar sătĕnul, fără a «se gândì, îl mănâncă până îl termină. Inlăturarea acestuĭ rĕŭ atârnă «numaĭ şi numaĭ de dascălul sătesc care, cunoscêndu-şĭ menirea sa «în lume, va îndrumà moralmente munca şi hrana sătĕnuluĭ viitor. «Accentuez facerea lecţiunilor şi isbânda va fi pipăită.»

Pe alocurea ţĕraniĭ usucă la sóre porumbul umed şi necopt şi îl preservă ast-fel în contra fermentaţiuniĭ, dar timpul nu permite totdeauna acéstă precauţiune; uscarea la foc este dificilă din causa scumpeteĭ combustibiluluĭ şi lipseĭ de aparate speciale; cele usitate în Italia, carĭ consumă cantităţĭ marĭ de lemne de foc, sunt necunoscute la noĭ şi n'aŭ dat nicĭ în Italia resultatele aşteptate. Porumbul trebue să se usuce numaĭ la căldură moderată; temperatura ridicată, produsă în unele aparate speciale, nimicesce puterea germinătóre a bobuluĭ, îl face incapabil pentru sĕmînţă, provócă prefacerĭ chimice în constituţiunea cerealuluĭ, din a căror causă conservarea devine dificilă. In anul

1885, Consiliul sanitar superior a propus, ca să se înfiinţeze în comunele rurale cuptóre pentru uscarea porumbuluĭ, măsură care nu s'a putut aplicà.

Prevenirea pelagreĭ a fost studiată în România de uniĭ membri aĭ Consiliuluĭ sanitar superior, cu ocasiunea inspecţiunilor sanitare făcute în aniĭ 1885—1892 (C. Cantacuzino, I. Felix, A. Fotino, C. Istrati, N. Kalinderu, N. Măldărescu, Gr. Rômniceanu, D. Sergiŭ, G. Stoicescu, I. Theodori), de Directoriĭ generalĭ aĭ serviciuluĭ sanitar D. Sergiŭ, 1888—1889, şi I. Felix, 1892—1899, şi de doctorul I. Négoe, care în aniĭ 1888 1889 şi 1893 a fost însărcinat de guvern ca să studieze în alte ţĕrĭ bântuite de pelagră mijlócele întrebuinţate pentru combaterea eĭ. In anul 1892, în urma stăruinţelor luĭ P. Poni şi I. Felix, s'a înscris în legea sanitară la art. 155 interḑicerea culegeriĭ, măcinăriĭ şi vînḑăriĭ de porumb necopt, care prescripţiune nu se observă. Este necesar ca ea să se maĭ completeze şi prin interḑicerea amânăriĭ dijmuituluĭ porumbuluĭ de către proprietariĭ marĭ şi arendaşĭ, prin care amânare se expune porumbul la acţiunea ploiĭ şi a brumeĭ.

In timpul Regulamentelor Organice, ţĕraniĭ aŭ fost adesea-orĭ protegiaţĭ în contra amânăriĭ dijmuituluĭ porumbuluĭ. In Biblioteca Academieĭ Române se află contracte de arendarea moşiilor Mitropolieĭ din Bucurescĭ şi ale Episcopieĭ Râmnic din aniĭ 1842—1845, carĭ conţin clausa următóre: «Iar porumbul, după ce se va cóce, arendaşul cu locuitoriĭ vor hotărî ḑiua începeriĭ culesuluĭ, şi îndată după ce se va culege, fie-care clăcaş va face tot porumbul cules 10 grămeḑĭ, din care una, faţă cu arendaşul, se va încărcà şi se va duce cu carul sĕŭ la pătulul arendaşuluĭ după moşie, fără a se zăbovì din partea arendaşuluĭ saŭ a se mijlocì ce-vaşĭ.»

In ceĭ din urmă anĭ s'aŭ făcut în Statele-Unite ale Americeĭ şi în România încercărĭ de preservarea făineĭ de porumb contra fermentaţiuniĭ. Cotiledonul bobuluĭ de porumb conţine maĭ tot oleul acestuĭ cereal; la fermentarea oleuluĭ se forméză acide grase libere, carĭ atacă substanţele albuminoide şi produc din ele toxine. Există douĕ metode de depărtarea oleuluĭ din porumb; prima motodă, calea chimică, extragerea oleuluĭ prin benzină, a fost încercată şi la noĭ pe o scară largă de fraţiĭ G. Asan; ea reuşesce perfect, permite producerea uneĭ făinĭ de porumb care conţine puţin oleŭ şi se conservă dar fórte bine, dar procedarea este prea complicată şi costisitóre spre a se puté generalisà prin comunele rurale; al doilea mod este procedarea mecanică. In Statele-Unite ale Americeĭ de Nord, un numĕr însemnat de morarĭ depărtéză la măcinarea porumbuluĭ cotiledónele

bogate în oleŭ. V. G. Asan a studiat acéstă metodă de măcinare la fața loculuĭ, cu ocasiunea uneĭ călĕtoriĭ în Statele-Unite şi frațiĭ G. Asan şĭ-aŭ propus să o încerce la móra d-lor din Bucurescĭ, după ce le va sosì aparatul american pentru separarea cotiledónelor. Constatăm cu recunoscință acest act de inițiativă privată, care nu póte însă suplinì lipsa de acțiune publică. Americaniĭ maĭ întrebuințéză o altă precauțiune: porumbul se aduce la móră îndată dupa recoltă şi se steriliséză prin vaporĭ fierbințĭ, înainte de a se măcinà, apoĭ se usucă prin curențĭ de aer uscat. Numeróse morĭ din Statele-Unite posedă aparate speciale (etuve) pentru acéstă sterilisare, pentru morile cu vaporĭ; instalarea acestor aparate este puțin costisitóre. După sterilisare se rupe cotiledonul şi se depărtéză înainte de a se măcinà porumbul. Făina ast-fel fabricată este maĭ bogată în amidon decât făina ordinară de porumb.

Cestiunea pelagreĭ nu este dar exclusiv medicală, şi pentru combaterea acesteĭ bóle trebue să conlucreze, cu igienistul, economistul, agronomul, administratorul, preotul şi învĕțătorul; pelagra va dispăré la noĭ cu progresele civilisațiuniĭ, cum a dispărut în alte țĕrĭ, atuncĭ când țĕranul se va hrănì maĭ bine, se va adăpostì pe sine într'o casă salubră, pe vite într'un grajd sănătos, când va păstrà grânele sale în hambare uscate, când el îşĭ va cultivà maĭ bine pămîntul, producênd, pe lângă porumb, şi alte alimente de calitate maĭ bună, când el va îngrijì maĭ bine de vaca sa, pentru ca să-ĭ deà lapte în abundență, când țĕranul român va fi devenit maĭ prevĕḑĕtor, maĭ bun gospodar; atuncĭ pelagra va încetà a fi o endemie întinsă peste tot teritoriul român, atuncĭ ea va apăré ca bólă isolată şi rară. Până atuncĭ însă nu putem rĕmâné inactivĭ, ci trebue pe de o parte să grăbim mersul culturiĭ care progreséză încet prin comunele rurale, iar pe de alta trebue să înlăturăm, după putință, causa principală a pelagreĭ.

Din cele ce am avut onóre a expune resultă dar, că pelagra se póte prevenì numaĭ prin măsurĭ complicate, prin măsurĭ generale şi apoĭ prin măsurĭ speciale. Măsurile generale aparțin economieĭ politice, igieneĭ şi instrucțiuniĭ publice; ele aŭ de scop combaterea nesciințeĭ şi a săracieĭ țĕranuluĭ, îmbunătățirea traiuluĭ; pe lângă legile rurale, ele cuprind vastul domeniŭ al igieneĭ publice şi private, căreia îĭ incumbă ca, în conlucrare cu şcóla rurală, să asaneze satele şi locuințele țĕrănescĭ, să deà țĕranuluĭ noțiunĭ elementare despre igiena rurală, pe lângă cele de agricultură rațională, să ridice nivelul cultural al țĕranuluĭ. In acéstă privință progresăm încet. Agențiĭ igieneĭ publice nu sunt numaĭ mediciĭ, ci şi administratoriĭ, preoțiĭ, învĕțătoriĭ, şi dacă

aceştia nu conlucréză în comun acord, resultatul nu póte fi satisfăcĕtor. Administratorii însă, prefecţiĭ, sub-prefecţiĭ şi primariĭ, cu puţine excepţiunĭ, fac fórte puţin pentru îmbunătăţirea igieneĭ rurale. Dintre învĕţătoriĭ ruralĭ se găsesce icĭ colo unul, care iea în serios datoria de a pregătì tineretul pentru viéţa practică, de a insuflà copiilor respectul pentru muncă, pentru economie, pentru sobrietate, pentru curăţenie, dar numĕrul acestor apostolĭ aĭ învĕţămîntuluĭ rural este mic, şi sperăm că generaţiunile viitóre de învĕţătorĭ ruralĭ, aflaţĭ în condiţiunĭ maĭ bune decât predecesoriĭ lor, vor îndeplinì maĭ bine misiunea lor civilisatóre. Maĭ are acì un rol învĕţătórea rurală, care trebue să înveţe pe fetele ţĕranilor economia casnică, care trebue să le arăte cum se pot gătì cu puţină cheltuélă bucate hrănitóre şi variate, cum se póte ţiné bine gospodăria caseĭ, fără a se întrece modestul budget al uneĭ familiĭ de ţĕran, şi acéstă învĕţătură este cu mult maĭ importantă decât regulele de gramatică, carĭ ocupă o parte largă din programul şcólelor rurale.

In ceea-ce privesce măsurile speciale şi directe pentru prevenirea pelagreĭ, nu putem cere înlăturarea pripită a porumbuluĭ, solicităm însă de la Ministeriul de Agricultură, Industrie, Comerciŭ şi Domeniĭ ca să înlesnéscă, prin împărţirea gratuită la ţĕraniĭ săracĭ de seminţe, cultivarea de alte cereale pe lângă porumb, de grâŭ, de orz, de secară, să încurageze cultivarea cartofilor, pentru a se aduce variaţiune în alimentaţiunea ţĕranuluĭ, precum o încurajéză administraţiunea Domeniuluĭ Corónei. Inlocuirea mămăligeĭ prin pâne cere un timp îndelungat; ea nu este absolut necesară şi nu se póte prescrie, precum cer uniĭ igieniştĭ. Mămăliga şi uneltele pentru gătirea eĭ se pot lesne transportà, prepararea eĭ cere puţin timp, puţină muncă, mămăliga este eftină, pânea scumpă. Ne-am mulţumì cu eliminarea din comerciŭ şi din consumaţiune a porumbuluĭ stricat, conform art. 155 din legea sanitară, cu măsurĭ preventive în contra stricăciuniĭ porumbuluĭ, în contra culegeriĭ porumbuluĭ necopt, în contra lăsăriĭ luĭ la câmp, expus la brumă şi la plóie, din causa dijmuiriĭ tardive, în contra măcinăriĭ porumbuluĭ necopt saŭ stricat, dar prescripţiunile întroduse în anul 1893 în art. 155 din legea sanitară nu se observă cu tóte instrucţiunile carĭ se daŭ din când în când prefecţilor, căcĭ primarul rural, chemat ca să oprésca culegerea porumbuluĭ necopt, n'are autoritatea necesară, şi sub-prefectul nu se intereséză de prevenirea pelagreĭ.

La înfiinţarea de brutăriĭ comunale, de brutăriĭ cooperative, de brutăriĭ economice, de locande sanitare, carĭ în Italia aŭ dat resultate frumóse şi pe carĭ le recomandă doctorul I. Négoe, se opun multe

obstacole, în comunele nóstre rurale; icĭ colo există brutăriĭ prin sate maĭ avute, se găsesce de vîndare pâne în maĭ tóte cârciumile, dar majoritatea ţĕranilor nu cumpĕră pâne, fiindu-le scumpă. Vom fi fericiţĭ, dacă încercarea de a se înfiinţà câte-và asemenea brutăriĭ comunale va reuşì: póte că nouĕle cantine şcolare vor puté să fie maĭ târdiŭ lărgite, să fie întrunite cu bucătăriĭ economice şi cu brutăriĭ. Idealul ar fi, ca cantina şcolară şi bucătăria economică să serve ca şcólă de bucătărie pentru fete, şcólă din care va eşì reforma alimentaţiuniĭ ţĕranuluĭ. Nu va fi greŭ ca şcólele rurale de fete să posédă câte un cuptor; mica cheltuélă a acesteĭ inovaţiunĭ o va puté suportà comuna saŭ judeţul; faptul că multe învĕţătóre rurale sunt lipsite de cunoscinţe de economie casnică nu le va oprì ca să recurgă la concursul altor femeĭ, carĭ vor instruì pe eleve cum se face pâne. I. Felix propusese o altă încercare, înfiinţarea de cuptóre de pâne pe lângă spitalele rurale, de o cam dată pentru trebuinţa spitaluluĭ şi maĭ târdiŭ s'ar fi putut da acesteĭ inovaţiunĭ o desvoltare ulterióră, dar el n'a găsit concursul necesar din partea prefecţilor şi a medicilor.

Pe lângă pânăriile economice comunale, s'a maĭ propus înfiinţarea de asilurĭ de pelagroşĭ, unde să se adăpostéscă şi unde să se nutréscă bine bolnaviĭ curabilĭ, afectaţĭ de primele grade ale bóleĭ. In Italia aceste asilurĭ, carĭ aŭ fost descrise de d-l dr. I. Négoe, şi în parte visitate şi de autorul acesteĭ lucrărĭ, sunt un fel de ferme-model, unde pelagroşiĭ sunt întrebuinţaţĭ la diferitele lucrărĭ agricole şi unde eĭ învaţă o meserie, care lesne se póte exercità ca industrie casnică. Crearea de asemenea asilurĭ fiind maĭ mult de competinţa Ministeriuluĭ Agriculturiĭ şi Domeniilor decât a Ministeriuluĭ de Interne, acel Ministeriŭ a şi înfiinţat un asemenea asil, cu 40 paturĭ, alipit de şcóla practică de agricultură de la Pâncescĭ-Dragomirescĭ din judeţul Roman, care a fost deschis în anul 1896, dar rĕŭ administrat de Direcţiunea aceleĭ şcóle.

Doctorul I. Négoe a maĭ propus, ca măsurĭ preventive în contra pelagreĭ: regulamentarea postuluĭ în raport cu condiţiunile igienice în carĭ trăesce ţĕranul; înzestrarea fie-căruĭ sat cu islaz, imaş, păşune comunală; îndatorirea preoţilor ca să povĕţuéscă poporul asupra causelor pelagreĭ şi asupra preveniriĭ eĭ; încuragiarea culturiĭ cartofilor; respectarea legiĭ tocmelilor agricole; oprirea culturiĭ porumbuluĭ în locurĭ, unde el nu se cóce deplin şi, din nenorocire, există prea multe asemenea locurĭ, unde se sémĕnă porumb, deşì condiţiunile climatice sunt ostile desvoltăriĭ luĭ.

In ceea-ce privesce tratamentul pelagreĭ, avem înainte de tóte să

împrietenim poporaţiunea rurală cu medicina modernă, să insuflăm ţĕranilor încredere în spitalul rural, în medicul primar al judeţuluĭ (pe care-l vĕd din nenorocire fórte rar) şi în medicul de plasă, să combatem acţiunea vătĕmătóre a babelor şi a altor practicianĭ, carĭ tratéză anemia şi adinamia pelagrósă, ameţéla, vîjiiturile de urechĭ, durerea de cap, slăbiciunea, cu buruenĭ, cu «salce» (salsaparila), cu fumurĭ, cu lipitorĭ, cu luare de sânge, cu descântece. Spitalisarea acestor bolnavĭ are, înainte de tóte, scopul de a-ĭ hrănì bine un timp óre-care. Asupra tratamentuluĭ pelagreĭ cu injecţiunĭ de ser artificial, preparat din apă distilată cu 5‰ până la 7‰ chlorur de sodiŭ pur, întrodus în terapie de dr. A. Tălăşescu, părerile sunt divergente; majoritatea medicilor de spitale n'aŭ primit bine acéstă inovaţiune terapeutică. Este de dorit ca să reuşéscă încercările colegului nostru V. Babeş de a fabricà un ser antipelagros preventiv şi curativ, basat pe faptul că în sângele pelagroşilor se forméză antitoxine specifice, capabile a contrabalanţà toxinele porumbuluĭ stricat.

Conjunctivita granulósă.

Conjunctivita granulósă (Conjunctivita egiptiană, Trachomul, Conjunctivita militară, Conjunctivita belgică) este o bólă cronică, infecţiósă, care se vindecă greŭ, care persistă adesea-orĭ tótă viéţa, producênd şi orbirea victimelor eĭ. Ea este caracterisată prin ipertrofia conjunctiveĭ pleópelor şi a conjunctiveĭ ochilor, pe suprafaţa căreia se forméză nisce granulaţiunĭ specifice. Nu cunóscem microorganismul care provócă bóla, care constitue elementul contagios din secretul conjunctiviteĭ bolnave; inoculaţiunile făcute la animale cu acest secret n'aŭ reuşit, de vreme ce omul este fórte primitor, nu numaĭ pentru contagiunea directă cu secretul conjunctiveĭ granulóse, cu lacrămĭ, cu secretul nasal, ci şi pentru contagiunea indirectă, mijlocită prin diferite obiecte de carĭ s'a servit bolnavul, pe carĭ le-a atins cu mână mânjită cu secretul ochilor şi al nasuluĭ. Profesorul Kuhnt din Königsberg a publicat în anul 1897 o carte importantă asupra conjunctiviteĭ granulóse, în care expune, că granulósa conjunctiveĭ este fórte adese-orĭ însoţită de granulósa membraneĭ mucóse nasale, că a găsit existenţa simultanee a amânduror acestor afecţiunĭ la 65% din bolnaviĭ de trachom. Ast-fel nu numaĭ secreţiunile conjunctiveĭ ci şi cele ale nasuluĭ pot constituì vehiculul pentru infecţiunĭ ulterióre. Clanţa uşiĭ póte servì tot atât de bine ca mediŭ de transmitere al bóleĭ ca orĭ-ce alt obiect pe care l-a atins bolnavul, ca vestmintele, rufele, aşternutul luĭ, li-

ghianul şi ibricul cu care s'a spělat, ştergarul cu care s'a şters. Nu este probată ipotesa, că praful din locuinţele contaminate póte conţiné germenele bóleĭ, că acel praf ar fi un vehicul important pentru transmiterea eĭ; în orĭ-ce cas însă, atmosfera încărcată cu multă pulbere irită ochiĭ, face ca să-ĭ atingem maĭ des cu mâna, să-ĭ frecăm şi, dacă mâna a fost mânjită prin contactul direct saŭ indirect cu vre un bolnav granulos, acéstă frecare dă ocasiune la infectarea conjunctiveĭ.

Conjunctivita granulósă, originară din unele ţěrĭ ale Asieĭ şi Africeĭ, a fost de mult importată în Europa, unde a vědut-o ca bólă sporadică dejà Celsiu în secolul I al ereĭ creştine. Mediciĭ evuluĭ mediŭ nu ĭ-aŭ dat atenţiune; în secolul XVI a descris-o Prosper Alpinus, care o observase în Egipt; în secolul XVIII Volney. Pe la finele secoluluĭ XVIII, conjunctivita granulósă formà dejà micĭ endemiĭ în maĭ multe ţěrĭ ale Europeĭ, între carĭ şi în Prusia, unde ea existà de secolĭ, după afirmaţiunea luĭ Graef *(Studien über epidemische Augenkrankheiten*, 1898). La începutul secoluluĭ XIX, conjunctivita granulósă a devenit epidemică în armatele Europeĭ şi a fost atuncĭ descrisă ca Oftalmie militară şi ca Oftalmie egiptiacă, fiind-că s'a credut că armatele luĭ Napoleon I aŭ adus-o din Egipt în Europa. Răsbóiele luĭ Napoleon aŭ contribuit la rěspândirea conjunctiviteĭ granulóse; armata prusiană a avut, în aniĭ 1813—1817, 25.000 granuloşĭ; Anglia, în anul 1818, 5.0 0 invalidĭ militarĭ orbĭ din trachom; în armata rusă, în aniĭ 1815—1839, s'aŭ îmbolnăvit de conjunctivita granulósă 76.811 militarĭ; Belgia a avut în anul 1840 bolnavĭ de acéstă bólă 20% din efectivul trupelor. Din armate, bóla a fost transmisă poporaţiunilor civile. (E. Fuchs, *Lehrbuch der Augenheilkunde*, *VI. Aufl.*, Leipzig und Wien 1897.)

Conjunctivita granulósă a fost importată în Moldova în prima jumătate a secoluluĭ XIX din Rusia şi din Galiţia prin Evreiĭ imigraţĭ, carĭ aŭ comunicat acéstă bólă maĭ cu deosebire coreligionarilor lor, dar şi Românilor. In Muntenia, conjunctivita granulósă a rěmas neconstatată până în anul 1862, deşi ea a existat dejà în anul 1832 în Banat şi în Transilvania, de unde probabil a fost importată în Muntenia prin servitorĭ din acele ţěrĭ. La recensămîntul poporaţiuniĭ din anul 1860, s'a găsit în Muntenia numěrul excesiv de mare de 7.550 orbĭ; trebue să presupunem, că la parte din eĭ infirmitatea erà consecinţa trachomeĭ.

In anul 1862, conjunctivita granulósă a fost constatată în armata română pentru prima óră ca bólă de trupă, la regimentul 5 de infanterie, venit din Galaţĭ la Bucurescĭ. Bóla a fost importată în acel regiment prin recruţĭ, maĭ cu deosebire prin recruţiĭ israeliţĭ din judeţele Dorohoiŭ, Botoşanĭ, Sucéva, Iaşĭ, Bacăŭ, Vasluiŭ, şi astădĭ recruţiĭ maĭ

aduc câte odată bóla în casarmă. Militariĭ bolnavĭ, congediaţĭ şi reformaţĭ, aduc bóla în comunele lor şi infectă familiĭ întregĭ. Copiiĭ din aceste familiĭ, frecuentând şcóla, comunică bóla conşcolarilor lor; lucrătoriĭ bolnavĭ de conjunctivită granulósă infectă alţĭ lucrătorĭ din acelaşĭ atelier; în viéţa civilă ca şi în casarmă, bóla se transmite prin locuirea în comun în locuinţe neigienice. Pe lângă proletariatul israelit din oraşele din vechia Moldovă, este şi poporaţiunea tătară din Dobrogea maĭ supusă la conjunctivita granulósă; în judeţele de peste Dunăre, bóla a fost importată prin militariĭ turcĭ în timpul domnieĭ otomane.

In armata română aŭ apărut, de la anul 1862 încóce, din când în când micĭ epidemiĭ de conjunctivita granulósă, cele din urmă în aniĭ 1886—1888. Asemenea s'aŭ observat micĭ endemiĭ de conjuctivită granulósă în unele şcolĭ şi internate şcolare.

Inainte de a expune frecuenţa conjunctiviteĭ granulóse la noĭ, va fi util ca să ne informăm despre întinderea conjunctiviteĭ granulóse în alte State, maĭ ales în cele vecine cu noĭ.

In Germania, conjunctivita granulósă este endemică în unele districte din Prusia orientală, din Prusia occidentală, din Pomerania, din Alsacia; maĭ puţin frecuentă în Silesia, în provinciile Renane, în Hanovra, în Berlin şi în tótă provincia Brandenburg; rară în Bavaria, Würtemberg, Baden. In Prusia occidentală (Provinz Westpreussen) aŭ fost în aniĭ 1896—1897 după Graef 4,5% din poporaţiune granuloşĭ. El a evaluat numĕrul granuloşilor din tótă Prusia la 47.250. In Prusia orientală, în departamentul Gumbinnen cu 800.000 locuitorĭ, s'aŭ aflat, în anul 1898, 40.000 granuloşĭ, din carĭ mare parte Masurĭ. Guvernul Prusieĭ a organisat conferinţe speciale cu demonstraţiunĭ pentru studiul conjunctiviteĭ granulóse, carĭ aŭ fost frecuentate de peste 250 de medicĭ, a înfiinţat afară de spitale, dispensare nouĕ pentru bolnaviĭ ambulanţĭ, a îngrijit ca şcólele să fie regulat visitate de medicĭ, carĭ cunosc bine bóla, şi a cerut Cameređ un credit pentru combaterea conjunctiviteĭ granulóse de 350.000 de mărcĭ, care a fost acordat în luna Aprilie 1898. Guvernele unor State germane aŭ prescris, ca la inspecţiunea medicală a şcólelor să se cerceteze, dacă nu există conjunctivita granulósă la şcolarĭ, şi prin urmare şi în familiile lor; ca să se supue la un examen special ochiĭ lucrătorilor şi servitorilor veniţĭ din ţĕrile unde trachomul este endemic şi guvernul Mareluĭ Ducat Mecklenburg-Schwerin, într'o ordonanţă din anul 1900 despre prevenţiunea trachomuluĭ, enumĕră între ţĕrile din carĭ s'ar puté importà conjunctivita granulósă:

România, Italia, Boemia, Moravia, Galiţia, Prusia orientală, Pomerania, Silesia şi Prusia occidentală.

In Austria, bóla maĭ este frecuentă în Galiţia şi în Bucovina; în cea din urmă ţéră se fac încă de la anul 1895 inspecţiunĭ sanitare regulate tuturor şcólelor, cu scopul special de a se aflà tóte casurile de conjunctivită granulósă.

In Ungaria s'aŭ aflat, în anul 1897, 30.000 bolnavĭ de conjunctivită granulósă.

La recensămîntul granuloşilor făcut în anul 1895 în Croaţia şi Slavonia, s'aŭ găsit 11.415 bolnavĭ, din carĭ s'aŭ vindecat 3.724. In spitalele şi în dispensarele spitalelor din Croaţia şi Slavonia s'aŭ căutat, în anul 1896, 1.658 bolnavĭ de conjunctivită granulósă, din carĭ 960 s'aŭ vindecat şi 22 aŭ orbit.

Ne intereséză maĭ ales întinderea mare a bóleĭ între Româniĭ din Transilvania în comitatele Czik şi Haromszek, vecine cu ţéra nóstră, din carĭ comitate mulţĭ locuitorĭ emigréză în Regatul român. O carte publicată de inspectorul sanitar ungar dr. N. Feuer, în anul 1897, conţine amănunte instructive asupra istorieĭ conjunctiviteĭ granulóse în Ungaria. Dr. Feuer urmăresce bóla până în aniĭ 1832—33, când ea a fost constatată în vechile confiniĭ militare din Sudul Ungarieĭ; regimentele întórse din Galiţia, Bucovina, Carintia, Italia, aŭ adus bóla în Ungaria; un singur regiment de husarĭ ungurĭ, care fusese trimis în garnisónă în Galiţia, s'a întors de acolo cu 400 soldaţĭ granuloşĭ. Un regiment de ulanĭ polonesĭ venit din Galiţia a adus bóla în centrul Ungarieĭ. Fetele din confiniile militare din comunele contaminate, măritându-se cu bărbaţĭ din alte comune, aŭ importat bóla în acele comune, carĭ maĭ înainte fusese imune. Cetăţeniĭ ungurĭ, carĭ emigraŭ sănătoşĭ în America, s'aŭ întors de acolo bolnavĭ de conjunctivită granulósă.

Guvernul ungur a deschis câte-và spitale speciale pentru granuloşĭ, a numit un inspector sanitar oculist (dr. N. Feuer) şi 25 medicĭ oculiştĭ pentru combaterea bóleĭ. Aceştĭ medicĭ se transportă în comunele infectate, se aşéză temporar acolo, examinéză pe alocurea tótă poporaţiunea, dar maĭ cu osebire pe şcolarĭ, lucrătoriĭ din fabricĭ, caută pe ceĭ bolnavĭ în mod ambulator, povĕţuesc autorităţile şi poporaţiunea asupra profilaxieĭ.

Despre întinderea bóleĭ în Imperiul rus nu posedăm altă statistică decât a proporţiuniĭ între conjunctivita granulósă şi între cele-lalte bóle de ochĭ căutate în clinicile şi în serviciile oculiste din spitale în ceĭ din urmă anĭ. Din toţĭ bolnaviĭ de ochĭ presentaţĭ, aŭ fost granu-

loşĭ: la St. Petersburg 10%, la Kiew 25%, la Perm 15—20%, la Moscova 2—4%, la Rostov 6%, la Helsingfor 10%, la Saratoff 11%, la Lodz 11%, la Varşovia 12%, la Liebau 12 %, la Rewal 14 %, la Dorpat 18—35%, la Riga 20%, la Kasan 18—20%.

In România, conjunctivita granulósă este frecuentă la Israeliţiĭ din judeţele Dorohoiŭ, Botoşanĭ, Sucéva, Iaşĭ, Bacăŭ, Vasluiŭ şi Roman. Conjunctivita granulósă se transmite adesea-orĭ prin stabilimentele balneare ale comunităţilor israelite, carĭ sunt în general fórte necurate. Bóla nu este rară între ţĕranĭ; se găsesc în judeţele Argeş, Covurluiŭ, Ialomiţa, Iaşĭ, Ilfov, Mehedinţĭ mulţĭ ţĕranĭ afectaţĭ de conjunctivită granulósă. Maĭ avem în Dobrogea focare de conjunctivită granulósă; maĭ ales poporaţiunea tătară sufere de acéstă bólă. Intre lucrătoriĭ streinĭ, maĭ ales între hamaliĭ armenĭ, carĭ vin din Asia la Sulina şi în alte porturĭ române, conjunctivita granulósă este frecuentă.

Nu putem aflà adevĕratul numĕr al bolnavilor de conjunctivită granulósă din ţéră, din causă că mulţĭ dintre eĭ nu se cred bolnavĭ şi nu se caută decât după ce bóla a înaintat. Pentru a avé o statistică maĭ exactă, Direcţiunea sanitară a alcătuit de la anul 1895, în tóte judeţele şi oraşele, liste nominale de bolnavĭ de conjunctivită granulósă, căcĭ în tabelele unor spitale şi dispensare figuréză mulţĭ bolnavĭ de maĭ multe orĭ într'un an. Asemenea ea a completat statistica, basată pe liste nominale, cu tabelele medicilor recrutatorĭ, carĭ conţin numele tinerilor amânaţĭ saŭ scutiţĭ din causa conjunctiviteĭ granulóse. După acest recensămînt, basat pe liste nominale, s'aŭ înregistrat în tótă ţéra în poporaţiunea civilă:

In anul	1895,	2.178	granuloşĭ,	din carĭ	789 Israeliţĭ
»	1896,	3.609	»	» »	1.252 »
»	1897,	3.794	»	» »	1.592 »

Aŭ rĕmas însă mulţĭ bolnavĭ granuloşĭ neînregistraţĭ şi necăutaţĭ.

In infirmeriile şi spitalele militare s'aŭ căutat, în anul 1897, 3.629 granuloşĭ, din carĭ 8 aŭ fost congediaţĭ şi 13 reformaţĭ; în anul 1898, 2.774 granuloşĭ, din carĭ 10 aŭ fost congediaţĭ şi 19 reformaţĭ. La 31 August 1900 aŭ rĕmas în tótă armata română 517, la 31 Decemvrie 1900, 412 bolnavĭ de conjunctivită granulósă.

Din ceĭ 3.794 granuloşĭ civilĭ înregistraţĭ în tótă ţéra, în anul 1897, s'aŭ aflat 1.888 domiciliaţĭ în comune urbane şi 1.906 în comune rurale; 1.529 din eĭ aŭ fost Israeliţĭ, 1.250 domiciliaţĭ în comunele urbane şi 279 în comunele rurale; 501 aŭ fost foştĭ militarĭ; 31 din familiĭ, în carĭ se aflâ foştĭ militarĭ bolnavĭ de conjunctivită granulósă.

In tóte spitalele din ţéră s'aŭ căutat de conjunctivita granulósă:

In anul	1892	308	persóne, afară de	1 165	consultaţii grat. date la bolnavii ambul. de conjunctivita gran.
»	1893	289	» »	5.787	» » » » » » » » »
» »	1894	443	»	5.431	» » » » » »
	1895	620	»	3.475	» » » »
» »	1896	671	» »	2.214	» » » » » »
» »	1897	621	» »	4.264	» » » » » »

In penitenciarele centrale din tótă ţéra s'aŭ aflat, în anul 1896, 32, în anul 1897, 21 bolnavĭ de conjuctivită granulósă; iar în aresturile preventive, în anul 1896, 2, în anul 1897, 4 asemenea bolnavĭ.

La recrutaţie aŭ fost scutiţĭ din causa conjuctivitei granulóse:

La recrutaţia contigentuluĭ anuluĭ 1893	53	tinerĭ
» » » » 1894	36	»
» » » 1895	30	»
» » » » 1896	33	»
» » » » 1897	70	»
» » » » 1898	41	»
» » » » 1899	50	»

De fapt este însă maĭ mare numĕrul granuloşilor apăruţĭ înaintea consiliilor de revisie, căcĭ mulţĭ bolnavĭ aŭ fost numaĭ amânaţĭ, ast-fel la recrutaţia făcută în primă-véra anuluĭ 1897, pentru formarea contingentuluĭ anuluĭ 1898, aŭ fost amânaţĭ 54 şi scutiţĭ de serviciul militar 41 ca bolnavĭ de conjunctivită granulósă, peste tot 95 tinerĭ în tótă ţéra, dintre carĭ 38 Israeliţĭ şi 57 Românĭ.

In numeróse casurĭ, conjunctivita granulósă causéză orbire completă şi chiar din spitalele militare se liberéză militarĭ reformaţĭ din causa orbiriĭ. Nu cunóscem proporţiunea contingentuluĭ cu care conjunctivita granulósă contribue la numĕrul total al orbilor, ea nu este însă mică.

S'aŭ înregistrat în tótă ţéra:

In anul 1892	. . . . 2.096	orbĭ
» » 1893	. . . . 3.257	»
» » 1894	. . . . 3.340	»
» » 1895	. . . . 3.488	»
» » 1896	. . . . 3.261	»
» » 1897	. . . . 3.239	»

Din ceĭ 3.239 orbĭ înregistraţĭ în anul 1897, s'aŭ aflat 2.748 în comunele rurale şi 491 în comunele urbane.

Prevenirea maĭ metodică a conjunctiviteĭ granulóse datéză la noĭ numaĭ de la aniĭ 1886—1888, când, în urma alarmeĭ date de profesorul N. Manolescu şi de medicul-colonel Gr. Petrescu, s'a numit o comisiune compusă de medicĭ oftalmologĭ civilĭ şi militarĭ şi un bacte-

riologist, însărcinată cu propunerea măsurilor pentru combaterea bóleĭ şi pentru prevenirea eĭ.

In anul 1890 s'a decretat un regulament asupra măsurilor de luat pentru prevenirea şi combaterea conjunctiviteĭ granulóse în tótă ţéra, care regulament cuprinde prescripţiunĭ de observat în oraşe, în sate, în armată, în şcóle, în aşezăminte industriale, în penitenciare. Modul cum s'a aplicat acel regulament din partea administraţiunilor militare şi civile lasă mult de dorit. Acest regulament a fost modificat în anul 1893, dar bóla nu s'a oprit în mersul eĭ.

In luna Octomvrie 1894, profesorul N Manolescu a presentat Ministeriuluĭ de Interne un memoriŭ asupra oftalmieĭ granulóse, în care memoriŭ d sa descrie istoricul acesteĭ bóle, periculositatea eĭ, modul de transmitere, focarele principale ale bóleĭ în poporaţiunea civilă şi militară, prevenirea conjunctiviteĭ granulóse, insuficienţa măsurilor luate maĭ ales în armată. Profesorul Manolescu face la finele memoriuluĭ conclusiunile următóre:

Că în ţéră, pe lângă multe focare micĭ şi maĭ puţin importante, din carĭ acéstă bólă tot radiéză, există puternice focare în casărmĭ;

Că numĕrul granuloşilor din armată este maĭ mare decât acela din spitalele eĭ;

Că ceĭ maĭ mulţĭ dintre eşiţiĭ din spitalele militare şi consideraţĭ ca vindecaţĭ sunt numaĭ în aparenţă vindecaţĭ;

Că măsurile de luat în prima linie contra conjunctiviteĭ granulóse din ţéră trebue să consiste maĭ întâiŭ în stingerea focarelor din armată;

Că fie-care soldat bolnav de conjunctivită granulósă este un focar ambulant al acesteĭ bóle;

Că armata, dacă rĕul nu se opresce în drum, va servì la o molipsire întinsă a poporaţiuniĭ civile, aşà precum s'a petrecut lucrul în alte ţĕrĭ;

Că poporaţiunea civilă rurală, maĭ ales din ţéra nóstră, până astăḑĭ apĕrată relativ, odată ce va primì în sînul sĕŭ mulţĭ granuloşĭ, va cădé într'o calamitate fără marginĭ;

Că cele-lalte măsurĭ, ca circulărĭ către mediciĭ civilĭ şi militarĭ, deplasărĭ ale soldaţilor în sanatoriĭ, pentru convalescenţă, etc., nu pot da nicĭ aparenţe de resultate, întru cât casarmele sunt infectate şi în rele condiţiunĭ igienice.

Asupra acestuĭ memoriŭ, Ministeriul de Interne a cerut avisul Consiliuluĭ sanitar superior care, la 4 Noemvrie 1894, a opinat ca, pe lângă măsurile prescrise de regulamentul pentru combaterea conjunctiviteĭ

granulóse din anul 1890, completat în anul 1893, să se maĭ aplice şi următórele:

1). Toţĭ şcolariĭ de ambe-sexe să fie examinaţĭ în primele două lunĭ după începerea anuluĭ şcolar de către un medic asupra stăriĭ sănătăţiĭ ochilor, şi anume dacă nu presentă simptome suspecte de conjunctivită granulósă.

Aceĭ găsiţĭ bolnavĭ saŭ bănuiţĭ ca bolnavĭ vor fi congediaţĭ din şcóle, vor fi căutaţĭ de mediciĭ oficialĭ în mod gratuit şi nu vor fi reprimiţĭ decât pe basa unuĭ certificat medical constătător că sunt vindecaţĭ.

Inainte de a se mătură pardoséla claselor şi a coridórelor din şcólă, se va stropì cu apă saŭ se va mătură cu mătura udă.

2). Toţĭ deţinuţiĭ de prin aresturĭ şi penitenciare, precum şi personalul de serviciŭ al penitenciarelor, să fie examinaţĭ la ochĭ de către mediciĭ însărcinaţĭ cu căutarea bolnavilor din aresturĭ şi penitenciare odată pe sĕptămână.

Casarma şi corpul de gardă de la penitenciare şi camerele ocupate de deţinuţĭ se vor ţiné în cea maĭ perfectă curăţenie, se vor ventilà regulat şi pardoséla se va mătură cu mătura udă, după ce va fi stropită cu apă curată.

3). Consiliile de revisie ale recruţilor vor trimite prefecţilor din judeţele respective liste nominale de recruţiĭ granuloşĭ respinşĭ.

Aceste liste vor fi comunicate de prefect medicilor primarĭ de judeţe, carĭ vor examinà pe fie-care din aceştĭ tinerĭ în parte şi îĭ vor trimite, după putinţă, în căutarea spitaluluĭ civil (comunal, judeţean saŭ rural), preferindu-se spitalele carĭ posedă şi pavilióne de isolare.

Bolnaviĭ de conjunctivită granulósă, fie eĭ recruţĭ saŭ nu, dacă nu vor puté fi internaţĭ în spitale, vor fi căutaţĭ pe la casele lor, cu tóte precauţiunile ce comportă contagiositatea acesteĭ bóle, de mediciĭ de oraş şi de plasă şi de mediciĭ de spitale la consultaţiunile gratuite.

4). Lista nominală a militarilor liberaţĭ şi nu radical vindecaţĭ se va notificà, imediat după liberarea lor, prefectuluĭ judeţuluĭ respectiv, cu arătarea comuneĭ unde se va stabilì soldatul congediat. Prefectul va însărcinà pe mediciĭ civilĭ aflaţĭ în serviciul comunelor saŭ al judeţuluĭ a-ĭ examinà imediat din noŭ şi a-ĭ trimite în căutarea spitalicéscă, în cas de trebuinţă.

Ofiţerul de deposit va înlesnì aducerea militarilor liberaţĭ spre examinare şi căutare.

5). Tóte spitalele rurale, comunale şi judeţene, carĭ nu sunt încă pre-

vĕḑute cu pavilióne de isolare, se vor prevedé în timpul cel maĭ scurt cu asemenea pavilióne.

6). Se vor redigià instrucţiunĭ poporane despre prevenţiunea conjunctiviteĭ granulóse, carĭ se vor publicà în comunele infectate.

Tóte aceste măsurĭ aŭ fost adăogate la regulamentul pentru combaterea conjunctiviteĭ granulóse prin înaltul Decret regal No. 3.771 din 22 Noemvrie 1894, şi pe basa acestuĭ Decret s'aŭ şi alcătuit instrucţiunĭ poporale despre prevenirea conjunctiviteĭ granulóse.

Comitetul sanitar consultativ al armateĭ, care a fost consultat de Ministeriul de Răsboiŭ asupra memoriuluĭ doctoruluĭ N. Manolescu şi asupra avisuluĭ Consiliuluĭ sanitar superior din 4 Noemvrie 1894, a încheiat, la 30 Noemvrie 1894, un proces-verbal, prin care, făcênd istoricul conjunctiviteĭ granulóse în armată de la anul 1862, constată că, în urma îmbunătăţiriĭ casarmamentuluĭ şi în urma aplicăriĭ instrucţiunilor pentru trupă, elaborate de comitet şi prescrise de Ministeriul de Răsboiŭ, bóla a devenit maĭ rară. Aceste instrucţiunĭ prescriŭ: Ca toţĭ ómeniĭ să se spele cu apă curată pe ochĭ şi pe obrajĭ de 4 orĭ pe ḑi; ca mediciĭ de corpurĭ de trupă să visiteze cel puţin o dată pe sĕptămână pe ómeniĭ din corpul lor, să isoleze casurile îndoióse şi să céră evacuarea trachomatoşilor la infirmeria de ochĭ cea maĭ apropiată; ca ómeniĭ cu iperemiĭ şi cu catare uşóre ale conjunctiviteĭ să fie supuşĭ la câte douĕ ḑile la spĕlăturĭ antiseptice ale ochilor; ca ómeniĭ liberaţĭ ca vindecaţĭ de la infirmeriile centrale de ochĭ să fie necontenit urmăriţĭ la corp şi supuşĭ odată la 2 ḑile la spĕlăturĭ antiseptice; ca la liberarea din serviciul militar ómeniĭ să fie visitaţĭ de către medicul corpuluĭ de trupă în presenţa mediculuĭ de divisie, şi casurile îndoióse să se evacueze la infirmeria centrală de ochĭ, unde vor sta până la vindecare; că la liberarea acestor ómenĭ să se anunţe în scris administraţiunea locală civilă. Comitetul sanitar consultativ al armateĭ preḑice că, după ce se vor clădì nouĕle casarme şi se va completà personalul medical militar, armata va scăpà de conjunctivita granulósă.

Măsurile prescrise nu s'aŭ aplicat în tóte localităţile şi în tóte corpurile de trupă cu exactitate şi cu sinceritate, numĕrul bolnavilor a crescut şi în judeţul Covurluiŭ a trebuit ca, pe lângă spitalele rurale, să se înfiinţeze 2 pavilióne pentru bolnaviĭ civilĭ de conjunctivita granulósă. In luna Iunie 1895, Consiliul sanitar superior a opinat, cu majoritate de voturĭ, ca să se institue o comisiune mixtă, compusă din doĭ medicĭ militarĭ şi doĭ medicĭ civilĭ, carĭ să aibă însărcinarea de a cercetà întinderea conjunctiviteĭ granulóse în armată şi pe cât posibil în poporaţiunea civilă, rolul ce-l are armata şi poporaţiunea civilă la

întinderea acesteĭ bóle, precum şi să propună măsurĭ pentru combaterea conjunctiviteĭ granulóse.

Ministeriul de Răsboiŭ n'a împărtăşit vederile Consiliuluĭ sanitar superior în privinţa instituiriĭ uneĭ comisiunĭ mixte, cu scop de a cercetà întinderea conjuctiviteĭ granulóse în armată şi în poporaţiunea civilă, şi n'a găsit de cuviinţă a delegà mediciĭ militarĭ pentru a luà parte la lucrările comisiuniĭ propuse, fiind convins că mijlócele igienice întrebuinţate în armată şi aplicarea strictă de serviciile sanitare civile a regulamentuluĭ pentru combaterea bólelor infecţióse vor aduce efectul dorit. Măsurile luate în armată, la carĭ s'a referit Ministeriul de Răsboiŭ, sunt cele următóre: înfiinţarea de câte o infirmerie specială pentru bólele infecţióse de ochĭ pe lângă fie-care comandament de corp de armată şi isolarea completă a militarilor granuloşĭ; punerea acestor infirmeriĭ sub direcţiunea de medicĭ specialĭ; aplicarea rigurósă a regulamentuluĭ contra bólelor infecţiose, asanarea după putinţă a casarmelor, alimentarea lor cu apă suficientă şi cercetarea neîncetată a ochilor soldaţilor din partea medicilor de trupă; prevederea prin instrucţiunĭ de recrutare de a nu se luà tinerĭ cu bóle suspecte de ochĭ, oprirea absolută de a se liberà din armată ómenĭ atinşĭ de bóle de ochĭ infecţióse; aceştia se trimit la vetrele lor numaĭ după ce bóla nu maĭ presentă urme de transmisibilitate.

Ministeriul de Răsboiŭ a şi completat, în anul 1895, organisarea infirmeriilor militare speciale pentru bolnaviĭ de conjunctivită granulósă, înfiinţând 4 asemenea infirmeriĭ pentru cele 4 corpurĭ de armată şi alcătuind un regulament asupra serviciuluĭ bólelor de ochĭ.

In anul 1897, profesorul N. Manolescu a adus cestiunea trachomuluĭ din armată înaintea Senatuluĭ, şi Ministriĭ competinţĭ aŭ recunoscut necesitatea de a se continuà cu energie îmbunătăţirea igienică a casarmelor, începută de maĭ mulţĭ anĭ, şi păzirea strictă a regulamentelor speciale de către autorităţile civile şi militare.

Astădĭ preventiunea conjunctiviteĭ granulóse este prescrisă de legea sanitară, de regulamentul asupra preventiuniĭ bólelor infecţióse şi de regulamentul special asupra preveniriĭ şi combateriĭ conjuctiviteĭ granulóse. Legea sanitară a fost şi în ceea-ce privesce conjuctivita granulósă completată prin legea din 22 Maiŭ 1898; în virtutea acestor completărĭ, administraţiunile sanitare locale aŭ dreptul să ordone isolarea unuĭ bolnav granulos periculos, pe de alta însă, administraţiunile spitalelor cu fundaţiunĭ osebite, administraţiunile judeţene şi comunale sunt obligate să-şĭ completeze spitalele prin crearea de

locale bine separate din spitalele existente, saŭ de spitale osebite pentru bólele infecţióse, în special şi pentru conjuctivita granulósă.

Executarea acesteĭ prescripţiunĭ fiind subordonată budgetuluĭ, ea a suferit amânare.

Pentru stârpirea conjunctiviteĭ granulóse până astăḑĭ, nicĭ în serviciul militar, nicĭ în cel civil, nu s'a făcut totul ce a trebuit să se facă şi ce s'a putut face. Causele sunt multiple; cele principale sunt, pe lângă viţiile casarmelor, insuficienţa personaluluĭ. Numĕrul casarmelor bune nu este suficient, cu tóte că construirea casarmelor face progrese, că judeţele şi comunele fac sacrificiĭ însemnate şi înzestréză treptat comunele de garnisonă cu casarme moderne; depinde de comandanţiĭ de trupă şi de mediciĭ militarĭ, ca acele casarme să fie mănţinute în stare salubră.

De insuficienţa numerică a personaluluĭ sufere atât serviciul militar, precum şi cel civil. Recrutaţia se face în pripă; un singur medic nu póte, în timpul scurt de care dispune, să examineze în mod exact pe toţĭ tineriĭ presentaţĭ, chiar dacă posedă cunoscinţele necesare, şi ast-fel nu se constată bóla la toţĭ recruţiĭ primiţĭ, precum nu se constată tot-deauna la ceĭ carĭ merg acasă în congediŭ saŭ carĭ se întorc la căminurile lor după terminarea serviciuluĭ militar. Propagatoriĭ ceĭ maĭ periculoşĭ aĭ bóleĭ sunt soldaţiĭ cu schimbul şi tocmaĭ aceştia, din causa lipseĭ de personal, nu sunt bine examinaţĭ la fie-care plecare de la trupă şi la fie-care întórcere la serviciŭ. In serviciul civil, în unele judeţe, mediciĭ de plasă, puţinĭ la numĕr, aŭ prea multe comune de îngrijit, ast-fel că nu vĕd regulat cel puţin odată pe lună pe toţĭ granuloşiĭ din plasă trecuţĭ în tabelă, nu controléză starea în care se află, nu povĕţuesc tot-deauna pe familiile acestor bolnavĭ asupra prevenţiuniĭ, nu îĭ îndémnă ca să se presente din când în când la consultaţiunile gratuite din spitalul cel maĭ apropiat; cu tóte acestea, s'ar puté face maĭ mult, dacă toţĭ mediciĭ primarĭ de judeţe ar da exemplu bun medicilor de plasă.

Regulamentul pentru prevenirea şi combaterea conjunctiviteĭ granulóse prescrie, ca să se ţie conferinţe cu demonstraţiunĭ clinice asupra acesteĭ bóle, pentru mediciĭ aflaţĭ în funcţiunĭ civile şi militare, cu scopul ca toţĭ mediciĭ din serviciĭ publice, carĭ nu cunosc în destul tóte formele conjunctiviteĭ granulóse şi tratamentul eĭ modern, să aibă ocasiunea a-şĭ completă aceste cunoscinţe; dar aceste conferinţe nu se ţin în toţĭ aniĭ şi sunt frecuentate de un numĕr mic de medicĭ.

Trebue să dăm atenţiune maĭ mare conjunctiviteĭ granulóse din şcólă; medicul care examinéză cu atenţiune pe şcolarĭ, care când gă-

sesce un şcolar bolnav examinéză şi familia luĭ întrégă, póte aflà ast-fel focare nouĕ ale bóleĭ şi póte luà măsurĭ în consecinţă; numĕrul medicilor ruralĭ fiind insuficient, trebue să solicităm concursul inteligent al învĕţătorilor, carĭ nu vor refusà să devie colaboratoriĭ noştri la prevenţiunea acelor bóle infecţióse, carĭ se propagă prin şcólă. Pentru acest scop va trebuì să se alcătuéscă instrucţiunĭ poporale pentru învĕţătorĭ, să se lărgéscă instrucţiunile poporale asupra prevenţiuniĭ conjunctiviteĭ granulóse, alcătuite de Consiliul sanitar superior în luna Noemvrie 1894, să se povĕţuéscă învĕţătoriĭ asupra semnelor carĭ daŭ bănuélă că un şcolar sufere de conjunctivită granulósă, asupra necesităţiĭ de a se aşezà acel şcolar, până la confirmarea diagnoseĭ prin medic, la un loc osebit, unde nu are ocasiune a transmite bóla conşcolarilor, prin mâna mânjită, prin tocul de condeiŭ, prin carte, prin bancă şi masă; să se arăte învĕţătoruluĭ rolul ce clanţa uşeĭ şcóleĭ şi a latrineĭ póte jucà la propagarea bóleĭ şi periculositatea prafuluĭ din clasă şi din coridor; să i se céră ca să vegheze asupra curăţenieĭ scrupulóse a localuluĭ şcóleĭ, asupra spĕlăriĭ repetate a clanţeĭ uşeĭ cu săpun, asupra măturăriĭ claselor, coridórelor, scărilor, după stropirea prealabilă cu apă, cu mătura bine udată şi asupra ştergeriĭ mobilelor cu cârpa udă.

Conjunctivita granulósă se póte vindecà, maĭ ales dacă nu este înaintată, dacă n'a durat prea mulţĭ anĭ, dacă n'a produs lesiunĭ profunde şi prea întinse şi dacă medicul se servesce de metoda potrivită cu gradul bóleĭ, dar vindecarea cere căutare scrupulósă, îndelungată, multă răbdare din partea bolnavuluĭ, multă muncă din partea mediculuĭ. Nu toţĭ carĭ se declară la noĭ vindecaţĭ sunt cu desăvîrşire vindecaţĭ, parte din eĭ continuă a fi focare, de la carĭ bóla se transmite persónelor sănătóse, de aceea este necesar ca maĭ ales militariĭ liberaţĭ şi congediaţĭ, carĭ aŭ suferit de conjunctivită granulósă, să maĭ continue cura la dispensariile spitalelor ca bolnavĭ ambulanţĭ.

Tratamentul exclusiv medicamentos, care a domnit în sciinţa medicală până acum 25 anĭ, n'a avut succese, de vreme ce mulţĭ specialiştĭ reuşesc cu tratamentul mecanic şi operativ. Lăsăm altora sarcina să examineze valórea şi indicaţiunea diferitelor metode, a excisiuniĭ uneĭ părţĭ a conjunctiviteĭ, a excisiuniĭ granulaţiunilor, a striviriĭ, a stórceriĭ lor, a depărtăriĭ lor cu fórfecĭ, cu cuţit, cu lingura ascuţită, cu pinţetă rotătóre, cu peria metalică, cu peria doctoruluĭ Manolescu, a cauterisăriĭ lor cu termocauter, cu sîrma de platină incandescentă, cu cautere chimice, a împunsăturilor, a masagiuluĭ simplu saŭ cu cristale de acid boric, a scarificaţiunilor, a metodeĭ numite curettement, a sca-

rificaţiunii ca pregătire pentru aplicarea medicamentelor, observăm numaĭ că tratamentul cu nitratul de argint, cu sulfatul de cupru, cu sublimat şi cu alte medicamente, este necesar pentru completarea tratamentuluĭ chirurgical şi mecanic, că tratamentul medicamentos singur este însă, în majoritatea casurilor, insuficient şi că parte din mediciĭ spitalelor rurale şi judeţene, carĭ se servesc aprópe exclusiv de tratamentul medicamentos care este maĭ comod, trebue să recurgă maĭ adesea-orĭ la tratamentul chirurgical, trebue să facă cunoscinţă maĭ intimă cu metodele moderne ale terapieĭ conjunctiviteĭ granulóse, pentru ca să le aplice în spital, pentru ca să pótă alege metodele potrivite pentru fie-care cas în parte, după individualitate, după forma şi gradul bóleĭ şi după mediul în care trăesce bolnavul şi care póte să-l expue la recidivă. Este asemenea necesar ca şi mediciĭ spitalelor israelite, la carĭ se presentă un număr mare de granuloşĭ, să deà parte maĭ largă tratamentuluĭ mecanic şi operator.

Astăḑĭ mulţĭ oftalmologĭ distinşĭ, între carĭ Schmidt-Rimpler (Göttingen) fac deosebire între conjunctivita granulósă şi cea foliculară; eĭ nu recunosc amândouĕ bólele ca identice şi nu atribue conjunctiviteĭ foliculare nicĭ o gravitate.

Lepra.

Lepra, Elephantiasis Græcorum, Malum mortuum a Şcóleĭ Salernitane, Ladreria a evuluĭ mediŭ, Spedalskhed a Norvegianilor, este bóla cronică infecţiósă cea maĭ veche, de care maĭ suferă astăḑĭ poporaţiunile Europeĭ, bólă care erà cunoscută Chinesilor, Indiilor, Egiptenilor 2.000 anĭ înaintea ereĭ creştine, pe care Israeliţiĭ aŭ adus-o din Egipt în Palestina, legiunile romane din Italia în ţĕrile pe carĭ le-aŭ ocupat, pe carĭ armatele cruciadelor aŭ transportat-o în regiunile prin carĭ aŭ trecut. Prin isolare severă, acéstă bólă teribilă a început să scadă din secolul XV; ea n'a dispărut însă nicĭ astăḑĭ, cu tóte progresele civilisaţiuniĭ şi ale Igieneĭ; pe fie-care an se maĭ descopere lepra în ţĕrile unde se credeà stinsă de mult timp.

Darea de sémă a ultimuluĭ congres de leprologie, adunat la Berlin în anul 1897, conţine date nouĕ fórte instructive asupra istorieĭ acesteĭ bóle şi constată, că în ultimul timp lepra a maĭ făcut óre-carĭ progrese în Europa; că unele bóle din carĭ neurologiştiĭ aŭ voit a creà entităţĭ morbide nouĕ sunt forme de lepră; că nu există în tótă Europa nicĭ o ţéră liberă de lepră. In multe casurĭ se póte precisà, că lepra a fost importată în Europa din alte continente, în altele rĕ-

mâne dubios dacă focarele de lepră endemică nu representă rĕmăşiţele epidemiilor din secolele trecute, focare rĕmase prin secolĭ isolate în locurĭ retrase, depărtate de căile marĭ de comunicaţiune.

In cât privesce în special România, este probabil că lepra a existat acì şi în secolul XVIII, că întocmaĭ ca în alte State ale Europeĭ, şi la noĭ, ea n'a avut tendinţa să se întindă repede, că cu tóte acestea într'un cerc restrîns, ea s'a întins prin contagiune, care a fost provocată, şi prin importaţiune de bolnavĭ noĭ din ţĕrile vecine şi din Orient.

După V. A. Urechiă, lepra erà cunoscută la începutul secoluluĭ XIX sub numele de Lof , nu posedăm însă din acele timpurĭ o descripţiune a simptomelor, din care să se constate în mod sigur, că lepra n'a fost confundată cu alte bóle. In bogata colecţiune de documente adunate în *Istoria Românilor* de V. A. Urechiă (T. XI), se aflà reproduse doue pitace ale Domnuluĭ Munteniei Ioan G. Caragea din 15 Maiŭ 1816, unul către doctorul Constantin Samurcaş, medicul politieĭ Bucurescilor, prin care îĭ ordonă, ca ceĭ doĭ ómenĭ pătimaşĭ de Lof, ce s'aŭ găsit în politie, să se adăpostéscă spre sălăşluirea lor la Sf. Elefterie din vale de lângă Cotrocenĭ, ca să şédă acolo spre a nu avé chinonie cu nimenea, unde vor fi îngrijiţĭ de doctorul Samurcaş, care va luà măsurĭ pentru paza lor de a nu se amestecà cu nicĭ un om, iar cheltuéla întreţineriĭ lor va fi de 40 talerĭ pentru amândoĭ pe lună; iar al doilea pitac către Vel Dvornicul Obştirilor, prin care îĭ poruncesce Vodă, ca să libereze din Cutia milosteniilor doctoruluĭ Constantin Samurcaş câte talerĭ 20 pe lună pentru hrana fie-căruia din aceştĭ doĭ pătimaşĭ de Lof, bólă care n'are léc şi care este fórte lipiciósă şi carĭ pătimaşĭ urméză să fie osebiţĭ, ca să nu aibă chinonie cu nimenea.

Doctorul St. V. Episcupescul, medic învĕţat, care a ocupat funcţiunea de medic al politieĭ Bucurescilor, a cunoscut lepra. In cartea *Apele metalice ale Românieĭ-Marĭ*, imprimată la Buzĕŭ în anul 1837, el ḑice: Pentru patimile leprόse cu bube de tot felul, sunt folositóre apele de puciósă cu sare de bucate; asemenea pentru lepră, bólă rea şi grea a pieleĭ, care îngróşă pielea şi o întunecă ca a bivoluluĭ, cu uimă, cu gândurĭ, cu bube coşóse, cu nesfîrşită usturime şi mâncărime a lor, avênd aceştĭ ticăloşĭ pătimaşĭ şi simptomul nesăţióseĭ pofte de împreunare. Apoĭ în *Practica doctoruluĭ de casă*, tipărită la Bucurescĭ în anul 1846, face Episcopescu istoria lepreĭ, o descrie amănunţit şi ḑice că a vĕḑut în practica sa 6 leproşĭ, 4 inşĭ în 2 familiĭ de părinţì curaţĭ, iar 2 streinĭ; ĭ-a căutat fără resultat.

Statistica lepreĭ este cu puţine excepţiunĭ fórte incompletă, nu nu-

maĭ afară din Europa, ci chiar în cele maĭ multe state ale Europeĭ. Cu tóte acestea ne putem formà o imagine despre întinderea înspăimîntătóre a lopreĭ în Asia, Africa, America, Australia, şi despre numĕrul relativ restrîns al leproşilor din Europa. Cel maĭ mare numĕr de leproşĭ se găsesce în Asia. In India britanică există 114.000 casurĭ saŭ 5 la câte 1.000 locuitorĭ. Chinesiĭ importéză lepra în tóte ţĕrile spre carĭ se dirigiază emigraţia lor; în Tonkin există comune, în carĭ jumătatea poporaţiuniĭ este leprósă; în Japonia trăesc 20.000 leproşĭ; în coloniile olandese 4.300, în singura insulă Java 2.700 leproşĭ; în Turkestan, Persia, Asia centrală, Kamciatca, Siberia, Asia Mică bóla este frecuentă. In Africa meridională, Cap, Basutland, Republica Orange, Transvaal, Natal se cunosc 2.000 casurĭ, în Egipt peste 2.000. In America meridională, focarele principale sunt Columbia cu peste 20 000, Brasilia cu 5.000, Surinam cu 2.000 leproşĭ. In America centrală, lepra este maĭ frecuentă în insulele Antile, singura insulă Jamaica are peste 4.000 leproşĭ. In Australia este vestită colonia de leproşĭ Malakai din insula Hawai.

In Europa se află un numĕr maĭ mare de leproşĭ în imperiul Rusieĭ cu 5.000 bolnavĭ. Rusia posedă 12 leproseriĭ şi se maĭ deschid alte nouĕ. In Norvegia, unde s'aŭ aflat, în anul 1856, 2.870 leproşĭ, în urma isolăriĭ riguróse, numĕrul lor a scădut până în anul 1895 la 688. In Suedia se găsesc astădĭ numaĭ 75, în Finlanda 6 leproşĭ, în insula Island s'aŭ înregistrat 158 leproşĭ, numĕrul real este însă maĭ mare. In Turcia, numĕrul leproşilor este însemnat, singurul oraş Constantinopole are 600 asemenea bolnavĭ şi vechile focare ale bóleĭ sunt necontenit împrospĕtate prin afluenţe nouĕ, prin Musulmanĭ bolnavĭ imigraţĭ din Asia Mică, Siria, Mesopotamia, Arabia, prin Grecĭ veniţĭ din Archipelag, maĭ ales din insula Marmara, prin Armenĭ veniţĭ din Erzerum şi Angora, iar în familiile israelite-spaniole bóla este endogenă, conservată încă din anul 1492, când ele, isgonite din Spania, s'aŭ aşezat în Turcia. Ţĕrile vecine cu Turcia: Grecia, insulele Ionice, Muntenegru, Bulgaria, Serbia, Macedonia, Albania, Bosnia, Herţegovina posedă asemenea un numĕr de leproşĭ. In Spania se află aproximativ 1.200, în Portugalia 300 bolnavĭ de lepră, în Italia există maĭ multe focare autochtone. Este natural că găsim bolnavĭ de lepră în Statele Europeĭ cu comerciŭ maritim însemnat, cu coloniĭ în carĭ lepra este endemică, precum în Anglia, Belgia, Olanda, Danemarca, Francia; numĕrul leproşilor din Paris osciléză între 160 şi 200. In Germania se află în apropierea fruntarieĭ rusescĭ, în jurul oraşuluĭ Memel, un mic focar de lepră, póte importat din Rusia, cu 22 bolnavĭ. Se maĭ gă-

sesc leproşĭ la Hamburg şi în alte părţĭ ale Germanieĭ. În Italia, în anul 1898, aŭ murit de lepră 27 persóne.

Ne intereséză maĭ de aprópe cunoscinţa întinderiĭ lepreĭ în ţĕrile imediat vecine cu România. In statistica oficială rusă se găsesce o lacună: s'aŭ înregistrat în Basarabia, la 1 Ianuarie 1898, numaĭ 13 leproşĭ (1 în satul Bugova, judeţul Acherman, 9 în satul Vâlcovo, judeţul Ismail, 1 în oraşul Ismail şi 2 în oraşul Chilia), numĕr mic în raport cu numĕrul Ruşilor leproşĭ căutaţĭ în spitalele nóstre şi cu acela al pescarilor leproşĭ veniţĭ de peste Dunăre în judeţul Tulcea. In Bulgaria se află astădĭ, după doctorul Beron, numaĭ 2 leproşĭ, numĕr fórte mic în raport cu lista lungă de Bulgarĭ leproşĭ, carĭ aŭ venit la Bucurescĭ pentru a consultà mediciĭ spitalelor; este probabil că şi în Bulgaria se maĭ face astădĭ erórea observată şi în Serbia, unde s'aŭ înregistrat numaĭ 3 leproşĭ din causă că, precum afirmă doctorul A. Lazarovitsch, bóla se confundă adesea-orĭ cu sifilisul. Despre lepra în Austria, maĭ ales în Galiţia şi Dalmaţia, nu s'a publicat statistica, găsim acéstă bólă menţionată numaĭ în lucrările clinicilor dermatologice ale unor Universităţĭ din Austria. Asemenea nu există altă statistică a lepreĭ din Ungaria, decât ceea ce s'ar puté formà din dările de sémă ale clinicilor din Budapesta şi Cluj, precum şi din cele ale clinicilor din Bucurescĭ, în carĭ s'aŭ căutat leproşĭ din Ardél.

In Regatul român, statistica maĭ completă a lepreĭ datéză numaĭ de la aniĭ 1895—1896; pentru timpul anterior nu posedăm alt material statistic decât registrele spitalelor. Pe la începutul anuluĭ 1896, Direcţiunea sanitară a organisat un recensămînt nominal al leproşilor, care se completéză şi se rectifică pe fie-care an, tot după tabelele nominale de bolnavĭ descoperiţĭ din noŭ şi din ceĭ încetaţĭ din viéţă.

Profesorul Petrini Paul a adunat din registrele spitalelor din Capitală datele asupra leproşilor, căutaţĭ de la anul 1870 până la 2 Fevruarie 1896; tabela ast-fel alcătuită a fost supusă Senatuluĭ de autorul eĭ, cu ocasiunea uneĭ interpelărĭ; ea cuprinde 170 bolnavĭ de lepră căutaţĭ în spitalele Colţea şi Brâncovenesc, şi anume:

De la anul 1870 până la anul 1875 niciĭ un lepros

In anul 1876	1 lepros
» » 1878	1 »
» » 1881	2 leproşĭ
» » 1883	1 lepros
» » 1884	1 »
» » 1885	6 leproşĭ
» » 1886	3 »
» » 1887	9 »

In anul 1888	3	leproşĭ
» » 1889	12	»
» » 1890	18	»
» » 1891	35	»
» » 1892	17	»
» 1893	26	»
» » 1894	18	»
» » 1895	14	»
» » 1896 până la 9 Fevr.	3	»
	170	»

Profesorul N. Kalinderu a alcătuit o altă tabelă, care cuprinde numaĭ bolnaviĭ căutaţĭ în spitalul Brâncovenesc în serviciul d-sale, cu începere de la anul 1876, când lepra figuréză pentru prima óră în registrele aceluĭ spital, şi până în Iulie 1897, tabelă care a fost supusă Congresuluĭ leprologilor din Berlin din anul 1897; ea coprinde 169 leproşĭ; 121 cu forma tuberósă, 20 cu lepra nervósă (anestesică) şi 27 cu lepra mixtă; la 1 bolnav forma lepreĭ nu este indicată. Acéstă tabelă a fost completată în memoriul profesoruluĭ Petrini Paul, supus asemenea Congresuluĭ pentru studiul lepreĭ din anul 1897, prin continuarea tabeleĭ până la 1 Septemvrie 1897; ea conţine 173 bolnavĭ de lepră căutaţĭ în spitalul Brâncovenesc.

In tóte spitalele din ţéră s'aŭ căutat în anul:

1892	36 bolnavĭ de lepră în spital	
1893	47 » » » » »	
1894	32 » » » »	
1895	48 » » » » »	şi s'aŭ dat 36 cons. grat. la bolnavĭ cu lepră
1896	34 » » » » »	» » » 22 » » » » » »
1897	55 » » » »	» » 40 » » » » » »

La începutul anuluĭ 1897 s'aŭ aflat în tótă ţéra 171 leproşĭ. De la 1 Ianuarie 1897 până la 1 August 1898 aŭ murit 17; s'aŭ descoperit însă 10 bolnavĭ noĭ de lepră, ast-fel că la 1 August 1898 aŭ rĕmas 164.

Din ceĭ 164 bolnavĭ de lepră, aflaţĭ în viéţă la 1 August 1898, şi despre existenţa cărora posedăm cunoscinţe exacte, se găsesc numaĭ 3 în Moldova, 18 în Dobrogea şi 143 în Muntenia.

La finele anuluĭ 1898 aŭ fost înregistraţĭ în tótă România 183, la finele anuluĭ 1899, 243 bolnavĭ de lepră; în anul 1898 aŭ murit de lepră 14, în anul 1899, 12 persóne.

Literatura lepreĭ este vastă; ea începe în timpurile cele maĭ vechĭ; din evul mediŭ posedăm descrierile clasice ale aceste̕ĭ bóle; în secolul XIX, mediciĭ norvegienĭ Boeck şi Danielsen, precum şi R. Virchow, aŭ studiat o

din punctul de vedere clinic şi anatomo-patologic, studiul modern al lepreĭ începe însă de la anul 1880 cu norvegianul G. Armauer Hansen, care a descoperit bacilul lepreĭ, cu A. Neisser din Breslau, care prin perfecţionarea chromotechniceĭ a înlesnit aflarea acestuĭ bacil. De atuncĭ s'aŭ publicat scrierĭ însemnate asupra lepreĭ, şi studiile făcute în România de V. Babeş, N. Kalinderu, M. Petrini de Galaţĭ, Paul Petrini, G. Marinescu, aŭ dat un contingent preţios la aceste scrierĭ; publicaţiunea cea maĭ importantă în acéstă materie este însă magnifica colecţiune de memoriĭ supuse Congresuluĭ leprologiştilor ţinut la Berlin în anul 1897 şi darea de sémă asupra lucrărilor aceluĭ Congres, la care România a fost bine representată.

Prevenţiunea lepreĭ a fost la noĭ slabă până în anul 1895, din causa opiniuniĭ domnitóre, că lepra nu este contagiósă, şi şcóla d-ruluĭ Zambaco, apĕrător al necontagiosităţiĭ, a găsit în România partisanĭ aprigĭ. Acéstă opiniune a fost modificată în urma lărgiriĭ cunoscinţelor nóstre asupra căilor prin carĭ bacilul lepreĭ ese din corpul bolnavuluĭ şi asupra acelora prin carĭ el póte intrà în corpul omuluĭ sănătos, cunoscinţe la carĭ aŭ contribuit lucrările colegului nostru V. Babeş. Independent de influenţa opiniuniĭ publice asupra măsurilor preventive, ele aŭ devenit maĭ active de la finele anuluĭ 1895 şi vor devenì maĭ exacte, maĭ asigurătóre, în urma modificărilor întroduse în legea sanitară în luna Maiŭ 1898. Până atuncĭ prevenţiunea lepreĭ n'a avut la noĭ basa legală; acéstă basă a fost creată prin legea din 24 Maiŭ 1898, prin care se modifică unele articole din legea sanitară, prin înscrierea lepreĭ între bólele infecţióse, pentru care declaraţiunea este obligatóre; prin autorisarea administraţiuniĭ ca să isoleze în ospiciĭ speciale pe bolnaviĭ de lepră, carĭ nu se pot isolà în locuinţele lor; prin prescrierea înfiinţăriĭ de ospiciĭ speciale pentru leproşĭ. Nu s'a aşteptat însă promulgarea legiĭ, pentru ca să se creeze prima leproserie; ea a fost înfiinţată de Ministeriul de Interne în luna Maiŭ 1897 în condiţiunĭ modeste, fără credit special şi numaĭ cu micul credit ordinar pentru îngrijirea infirmilor.

Prevenţiunea lepreĭ are de basă sciinţifică cunoscinţa baciluluĭ descoperit de Hansen, bacil care se găsesce în corpul şi adesea-orĭ pe suprafaţa corpuluĭ bolnavilor, care însă nu s'a putut până astădĭ cultivà artificial, cu care nu s'a putut produce la animale lepră artificială prin inoculare, în cât uniĭ învĕţaţĭ cred chiar, că omul trebue să aibă o receptivitate specială pentru ca să fie infectat prin acel bacil. Bóla se transmite prin contagiune; dar contagiositatea eĭ este cu mult maĭ slabă decât aceea a bólelor venerice, şi va fi póte practic ca,

pentru ca să precisăm bine condiţiunile preventiunii, să facem într'un mod analog, ca la tuberculosă, distincţiune între lepra închisă, care dă puţină ocasiune la transmisiune, şi între lepra deschisă, la care cantităţi enorme de bacilĭ viĭ aĭ luĭ Hansen se elimineză din corpul bolnavuluĭ.

Transmiterea bóleĭ prin nascere este rară.

Afecţiunea primară a lepreĭ este adesea-orĭ o ulceraţiune specifică a membraneĭ mucóse nasale; acéstă ulceraţiune rĕmâne în cele maĭ multe casurĭ neobservată; ea precede obicĭnuit maĭ mulţĭ anĭ apariţiunea primelor tubercule cutane, primelor simptome nervóse. Ulceraţiunile nasale, carĭ există dejà în periodul latent al lepreĭ, constitue periculositatea eĭ; secreţiunea nasală a acestor bolnavĭ, copiósă şi fórte bogată în baciliĭ lepreĭ, este mediul principal pentru transmiterea bóleĭ; apoĭ vin scuipatul şi sputele (flegmele) bolnavilor cu lepra glandelor salivare, lepra bucală, laringee, pulmonară, secreţiunile ulcerelor lepróse cutanee, ale tuberculelor supurate, ale conjunctiveĭ, lacrimĭ, epitele descuamate din părţile corpuluĭ acoperite cu baciliĭ lepreĭ, din vecinătatea foliculelor pĕruluĭ, glandele mamale (laptele femeilor lepróse).

Tot nasul este probabil pórta de intrare maĭ obicĭnuită a bóleĭ; secretul se transportă de la bolnavĭ pe membrana mucósă nasală a ómenilor sănătoşĭ, prin mâna mânjită în urma contactuluĭ cu bolnavul saŭ cu un obiect contaminat de care s'a servit bolnavul. Este asemenea probabil, că în al doilea rînd vine şi pórta de intrare a bóleĭ, semnalată de V. Babeş, pielea externă a omuluĭ sănătos, póte foliculele pĕruluĭ. La ómeniĭ carĭ umblă desculţĭ, picióréle pot servì ca pórtă de intrare în corp a germenilor bóleĭ; în general, lesiunile cele maĭ micĭ ale tegumentelor comune, ale membranelor mucóse de la orificiile cavităţilor, pot înlesnì infecţiunea. Intr'un mod analog ca la tuberculosă, póte intrà în corp germenele bóleĭ şi prin gură şi prin căile respiratóre.

Prevenţiunea lepreĭ se resumă dar în oprirea transmisiuniĭ baciluluĭ lepreĭ de la omul bolnav la omul sănătos, prin legarea şi vindecarea lesiunilor exulcerate, prin acoperirea infiltratelor cutane, de la suprafaţa cărora se descuameză epidermul, prin desinfectarea scuipatuluĭ, sputelor, mucilor nasalĭ, secreţiunilor ulcerelor, prin nimicirea obiectelor de pansament contaminate, prin desinfectarea aşternutuluĭ, vestmintelor, rufelor şi altor obiecte de carĭ s'a servit bolnavul şi maĭ ales a locuinţeĭ pe care a ocupat-o, prin curăţenia scrupulósă, prin isolarea cel puţin a bolnavilor cu lepra deschisă.

O măsură preventivă ulterióră constă în oprirea imigraţiuniĭ de

bolnavĭ cu lepră. La noĭ există asemenea imigraţiunĭ, maĭ ales în judeţul Tulcea. Pescarĭ leproşĭ ruşĭ vin peste Dunăre în România saŭ trec din România în Rusia. Guvernul român este pe calea uneĭ înţelegerĭ cu acela al Imperiuluĭ rus, menită a înlesnì supraveghiarea şi limitarea acestor emigraţiunĭ reciproce de leproşĭ.

Isolarea bolnavilor de lepră în asilurĭ este o măsură necesară, dar aspră, care întâmpină în practică dificultăţĭ enorme, din causă că din tóte bólele infecţióse cunoscute, lepra are durata cea maĭ lungă şi bolnavul aşezat într'un leprosar se crede condamnat la expulsarea din societate, analogă cu aceea unuĭ criminal închis pentru viéţă. Trebue să procedăm cu umanitate, să îndulcim rigórea isolăriĭ, să distingem între formele bóleĭ, carĭ impun separarea absolută a bolnavuluĭ şi între cele carĭ permit măsurĭ maĭ puţin severe. Ne maĭ lipsesc însă base sciinţifice pentru distincţiunea exactă între lepra închisă şi cea deschisă.

Bolnaviĭ cu dare de mână şi toţĭ carĭ se pot isolà în casele lor propriĭ sunt lăsaţĭ la domiciliul lor sub óre-care priveghiare sanitară, povĕţuindu-se ceĭ dimprejurul lor despre contagiositatea bóleĭ, insistându-se ca copiiĭ să fie după putinţă separaţĭ de părinţiĭ lor leproşĭ, oprindu-se mame lepróse de a alăptà copiiĭ. Se opresc leproşĭ de la acele ocupaţunĭ, carĭ îĭ fac periculoşĭ pentru societate.

Toţĭ leproşiĭ carĭ nu se pot separà în mod eficace în locuinţa lor, ceĭ carĭ n'aŭ locuinţă proprie, maĭ ales însă cerşetoriĭ şi vagabondiĭ leproşĭ, se aşéză în leprosar.

La noĭ s'a înfiinţat primul ospiciŭ pentru leproşĭ în luna Maiŭ 1897, de o cam dată într'un mod imperfect, fără credit special şi cu resursele budgetare ordinare. Ospiciul de infirmĭ Răchitósa a fost împărţit în douĕ părţĭ bine separate; din aceste douĕ părţĭ, una a fost destinată pentru isolarea leproşilor de amândouĕ sexele; despărţirea bărbaţilor leproşĭ n'are nicĭ o comunicaţiune cu aceea a femeilor lepróse; fie-care despărţire are intrarea osebită, curticică osebită, cu excluderea contactuluĭ cu ceĭ-lalţĭ infirmĭ, cu material special, cu spĕlătoria osebită. Acéstă stare de lucrurĭ este provisorie şi trebue să se găsécă mijlóce pentru perfecţionarea eĭ.

Cretinismul endemic.

Cretinismul este resultatul degenerăriĭ tipuluĭ omenesc, observată maĭ ales în localităţile unde guşa este frecuentă, degenerare datorită unor lesiunĭ ale glandeĭ tirioidee, carĭ opresc funcţionarea eĭ şi carĭ

nu se manifestéză numaĭ prin guşă, căcĭ deşĭ cretinismul endemic apare numaĭ acolo unde şi guşa este endemică, nu sunt toţĭ cretiniĭ şi guşaţĭ, precum nu toţĭ guşaţiĭ sunt cretinĭ.

Cretinismul este caracterisat prin desvoltarea viţiósă a corpuluĭ şi prin diferite grade de idiotism. Scheletul cretinuluĭ are tendinţa de a se desvoltà maĭ mult în direcţiune orisontală (în lăţime) decât în cea verticală (în înălţime), statura (talia) este obicĭnuit mică, capul voluminos în raport cu restul corpuluĭ, axa luĭ transversală (din drépta spre stînga) este maĭ mare decât la capul normal, desvoltarea capuluĭ este dejà în copilărie terminată şi el încetéză de a maĭ cresce în etatea ulterióră. Craniul cretinuluĭ este turtit, la basă lat, spre crescet maĭ îngust, fruntea este mică, amândouĕ jumătăţile craniuluĭ sunt asimetrice, occiputul (partea posterióră a capuluĭ) este puţin desvoltat; pielea şi ţesutul sub-cutan, maĭ ales ale obrazuluĭ şi ale mânilor, presentă o umflătură, care séměnă cu aceea a edemuluĭ, umflătură care constitue myxedemul; obrazul are acea expresiune specifică pe care autoriĭ maĭ vechĭ aŭ numit-o «facies cretinica»; pielea feţeĭ este sbârcită, încreţită, sensibilitatea pieleĭ este scăḑută, fisiognomia arată stupiditate şi indolenţă, ea este lipsită de expresiunea individuală, prin care se deosebesc ómeniĭ cu formaţiune normală, nasul este turtit, lat, cu nările marĭ; cretinul are dejà din tinereţe aparenţa unuĭ om bătrân, obicĭnuit lipsesce barba şi pĕrul din regiunea axilară şi pubică. Doctorul V. Allara afirmă că în localităţile în carĭ cretinismul este endemic se găsesc persóne cu inteligenţa normală, carĭ posedă în grad diferit tipul extern al cretinuluĭ.

Statisticieniĭ italienĭ, basându-se pe lucrările unor comisiunĭ numite de Guvernul italian pentru studiarea cretinismuluĭ, împart cretiniĭ în cretinĭ completĭ, în semi-cretinĭ şi în cretinoşĭ; eĭ consideră ca cretinĭ completĭ pe ceĭ fórte micĭ de statură, înzestraţĭ numaĭ cu facultăţile vegetative, lipsiţĭ de facultăţile intelectuale şi sexuale, de vorbire articulată; ca semi-cretinĭ pe ceĭ cu inteligenţa fórte mărginită cu facultatea vorbiriĭ rudimentară, cu sexualitatea desvoltată; ca cretinoşĭ pe ceĭ cu desvoltarea intelectuală maĭ jósă decât ceea-ce în termen mediŭ arată omul normal, cu vorbire încă incompletă, cu tendinţă la hoţie, la violenţă, la perversitate sexuală. Profesorul Lombroso (Torino) a stabilit o categorie osebită de cretinĭ microcefalĭ. Profesorul Wagner von Jauregg (Viena) cere ca să se considere ca cretinĭ şi numeroşiĭ surdomuţĭ născuţĭ cu defecte cerebrale, carĭ ĭ-aŭ făcut surḑĭ, şi prin urmare, incapabilĭ a învĕţà să vorbéscă, saŭ carĭ nimicesc funcţionarea vorbiriĭ.

Desvoltarea înapoiată, anormală, a creerilor la cretinĭ explică funcţionarea incompletă a tot sistemuluĭ nervos la aceste fiinţe. Lesiunile cerebruluĭ cretin aŭ fost studiate de maĭ mulţĭ anatomo-patologĭ şi nu este acì locul ca să le descriem.

Deşì adesea-orĭ cretinismul este congenital, moştenit de la părinţĭ, carĭ nu posedă tot-deauna tóte semnele cretinismuluĭ manifest, el se desvoltă, în marea majoritate a casurilor, după nascere, însă în prima copilărie, căcĭ el se caracteriséză prin întârḑierea apariţiuniĭ a douĕ funcţiunĭ elementare ale copiluluĭ, a umbletuluĭ şi a vorbiriĭ; amândouĕ aceste funcţiunĭ încep la copiiĭ sănătoşĭ în anul al doilea al vieţiĭ, cretiniĭ încep a umblà în anul al treilea până la al cincilea şi maĭ târḑiŭ, a vorbì în acelaşĭ timp şi maĭ târḑiŭ saŭ nicĭ de cum.

In ceea-ce privesce etiologia, s'a acusat de mult formaţiunea geologică a soluluĭ ca causa guşiĭ endemice şi a cretinismuluĭ endemic, astăḑĭ însă putem admite numaĭ un raport indirect între sol şi cretinism, întru cât calitatea apeĭ de bĕut depinde şi de solul în care ea isvorĕsce. Numeróse fapte constată rolul apeĭ în producerea guşiĭ şi a cretinismuluĭ; în unele comune din judeţele de munte, locuitoriĭ cunosc acţiunea unor isvóre şi uniĭ tinerĭ o beaŭ pentru ca să capete guşă şi să scape ast-fel de serviciul militar.

După ce s'a recunoscut că presenţa în apă a cantităţilor marĭ de sărurĭ calcare şi magnesiane, de silicate alcaline, nu constitue adevĕrata causă a acestor bóle, s'aŭ căutat în apă microorganismiĭ carĭ o produc. Klebs a creḑut că nisce infusoriĭ din apă din grupa Navicula ar fi capabilĭ a produce guşa. H. Bircher (Basel) a atribuit acéstă calitate unor diatomee. Maĭ aprópe de adevĕr se pare a fi descoperirea profesoruluĭ E. Grasset din Paris, care a găsit în casurĭ próspete de guşă endemică, în sângele bolnavuluĭ, un ematozoar, cu alte caractere decât acela al malarieĭ. Rĕmâne ca constatărĭ ulterióre să confirme resultatul cercetărilor d-luĭ E. Grasset.

Guşa endemică şi cretinismul endemic aŭ existat în tóte timpurile şi în maĭ tóte ţĕrile, descripţiunea maĭ precisă a cretinismuluĭ începe cu secolul XVIII. Guşa endemică din regiunea Carpaţilor a fost studiată de Hoffmann în anul 1723 *(Disertatio de strumis)*, cretinismul endemic din Transilvania de Lange din Braşov, în anul 1785. Despre cretinismul în România nu posedăm nicĭ o publicaţiune veche.

Doctorul Hacquet *(Neueste physikalisch-politische Reisen in den Jahren 1788 und 1789 durch die dacischen und sarmathischen Karpathen*, Nürnberg 1790—1796) ḑice, că n'a găsit cretinĭ în Moldova nicĭ în Valachia. Deşì cretinismul este maĭ frecuent în partea nordică

şi apusénă a Carpaţilor decât pe declivitatea lor sudică şi rĕsăriténă nu este admisibil că pe la finele secoluluĭ XVIII nu s'aŭ aflat cretinĭ în Principatele Române. In tótă literatura folkloristă română găsim numaĭ în ‹Materialurĭ folkloristice› publicate de colegul nostru Gr. Tocilescu, în anul 1900, descântece pentru guşă culese în judeţul Némţu; dar nu toţĭ cretiniĭ sunt guşaţĭ, şi nu toţĭ guşaţiĭ sunt cretinĭ.

In Europa găsim numĕrul cel maĭ mare de cretinĭ în Alpĭ, în Italia, Elveţia, Austria, în munţiĭ Vosgĭ, Jura şi Pireneĭ, în Francia şi Spania, în numĕr maĭ mic în Carpaţĭ, în Galiţia, Bucovina, România, Ungaria, apoĭ în munţiĭ Balcanĭ, în Bulgaria, Macedonia, Albania, Grecia. Asemenea se maĭ găsesce guşa endemică şi cretinismul endemic în unele provinciĭ ale Germanieĭ, în Belgia, Marea Britanie, Norvegia, Suedia şi Rusia.

Francia a avut, în anul 1890, 420.600 locuitorĭ afectaţĭ de guşă şi de cretinism şi 25.000 surdo-muţĭ; Prusia, în anul 1895, 27.549 surdo-muţĭ, Austria, în anul 1894, 17.495 cretinĭ şi 27.618 surdo-muţĭ. Profesorul Wagner von Jauregg afirmă că numĕrul real este cu mult maĭ mare, că în singura provincie Stiria, unde statistica oficială indică 3.000 cretinĭ, numĕrul lor este de aprópe 10.000. In Bucovina s'aŭ aflat, în anul 1895, 221, în anul 1896, 275 cretinĭ şi 677 surdo-muţĭ. Italia superióră (Piemont, Lombardia şi Veneţia) are astăḑĭ peste 12.000 cretinĭ şi peste 125.000 guşaţĭ.

In aniĭ 1892 până la 1894 s'aŭ scutit la recrutaţie, ca afectaţĭ de guşă, din câte 1.000 recruţĭ:

In Rusia	0.25
» Olanda	0.37
» România	1.72
» Italia	9.1
» Austro-Ungaria	23.7
» Elveţia	63

In cursul anuluĭ 1896 s'aŭ aflat în tótă România 1.968 cretinĭ (299 în comunele urbane, 1.669 în comunele rurale) şi 4.671 surdo-muţĭ (429 în comunele urbane şi 4.242 în comunele rurale). La finele anuluĭ 1897 s'aŭ înregistrat în tótă ţéra 1.683 cretinĭ (223 în comunele urbane, 1.460 în comunele rurale) şi 4.068 surdo-muţĭ (350 în comunele urbane şi 3.718 în comunele rurale). Este probabil că numĕrul real este maĭ mare decât cel înregistrat. Deşi mortalitatea cretinilor este la noĭ, ca în tóte ţĕrile, considerabilă, póte să fi rĕmas la finele anuluĭ 1897 maĭ mulţĭ decât ceĭ exprimaţĭ prin numerele oficiale, căcĭ adesea-orĭ primarul află tocmaĭ la recrutaţie că uniĭ dintre tineriĭ înscrişĭ sunt cretinĭ saŭ

surdo-muţĭ. Cu tótă imperfecţiunea statisticeĭ nóstre, se înregistrézǎ, cu puţine excepţiunĭ, ceĭ maĭ mulţĭ surdo-muţĭ în comunele în carĭ se află şi mulţĭ cretinĭ şi guşaţĭ.

Raportul intim între guşa endemică, cretinismul endemic şi surdomutism se exprimă prin resultatele recensămîntuluĭ statistic; în comunele în carĭ guşa endemică şi cretinismul sunt maĭ frecuente găsim şi un numĕr maĭ mare de surdo-muţĭ. Guşa nu se înregistrézǎ în mod regulat în tótă ţéra, posedăm însă date statistice maĭ exacte din unele judeţe, carĭ arată coincidenţa a câte treĭ infirmităţĭ numite în maĭ multe comune din judeţele Muscel, Argeş, Bacăŭ, Botoşanĭ, Némţu, Olt. (I. Felix, *Raport general asupra Igieneĭ publ. a Regat. Român, pe a. 1896 şi 1897.* Bucurescĭ 1899.)

In tótă România s'aŭ scutit la recrutaţia din tótă ţéra tinerĭ examinaţĭ pentru infirmităţile următóre:

Contingentul anuluĭ	Imbecilitate şi idiotism	Cretinism	Guşă	Surdo-mutism
1893	119	13	89	37
1894	117	10	68	39
1895	123	39	204	41
1896	115	60	232	62
1897	112	38	308	58
1898	131	42	228	87
1899	101	31	111	80

Prevenţiunea guşeĭ endemice şi a cretinismuluĭ endemic este pe alocurea fórte dificilă; acolo unde locuitoriĭ cunosc din experienţă anume isvórele şi puţurile producĕtóre de guşă, se póte oprì întrebuinţarea lor; în comunele însă unde tóte apele sunt bănuite, unde nu există altă apă care s'ar puté recomandà locuitorilor, n'ar rĕmâné altă măsură de luat decât mutarea comuneĭ întregĭ, şi chiar acéstă măsură n'ar exclude în mod absolut bĕutul apelor producĕtóre de guşă şi de cretinism, în timpul lucrărilor agricole şi silvice executate în apropierea acestor isvóre, carĭ nu se pot astupà. Tot impractic este sfatul ce se propune a se da locuitorilor din comunele unde cretinismul este endemic ca să beà numaĭ apă de plóie saŭ apă fiértă; nu putem să oprim nicĭ poporaţiunea oraşelor ca în timpul limitat cât durézǎ o epidemie de cholerǎ saŭ de febrǎ tifoidǎ să nu beà apă nefértă, cum putem dar să mănţinem în permanenţă o asemenea proibiţiune în comunele rurale, compuse din case împrăştiate prin văĭ şi délurĭ, depărtate una de alta, lipsite de drumurĭ de comunicaţiune?

Aceeaşĭ dificultate se opune tratamentuluĭ terapeutic al guşeĭ ende-

mice. Nu putem să impunem căutarea medicală cu sărurĭ de iod guşaţilor şi cretinilor, carĭ nu o primesc de bună-voie, nicĭ recomandà remediul modern, hrănirea cu glanda tiroidea, întrebuinţarea de preparate uscate ale acesteĭ glande.

Nu vom sfătuì pe Guvern ca să creeze internate de educaţiune pentru cretinĭ, carĭ n'aŭ dat în alte ţĕrĭ resultatele aşteptate, şi nu le vom confundà cu internatele private pentru copiiĭ înapoiaţĭ în desvoltarea intelectuală fără a fi cretinĭ saŭ idioţĭ.

Aşteptăm împuţinarea cretinismuluĭ de la progresele patologieĭ experimentale, care ne va indicà adevĕrata causă a acesteĭ bóle şi ne va înlesnì ast-fel prevenţiunea eĭ.

Râia.

Râia, Scabie, este o bólă parasitară şi contagiósă a pieleĭ, caracterisată prin mâncărime şi prin erupţiunĭ eczematóse.

Ea este frecuentă la noĭ, ca în tóte ţĕrile unde băile regulate, spĕlăturile generale ale corpuluĭ întreg, n'aŭ intrat în obiceiurile poporaţiuniĭ. Ţĕranul, iea o baie generală în casurĭ rare, vara, dacă trece pe lângă satul luĭ o apă curgĕtóre. In oraşe, poporaţiunea se deprinde numaĭ cu încetul cu spĕlăturile generale, constatăm însă cu satisfacţiune progresul realisat în acéstă privinţă în unele comune urbane, unde primăriile aŭ instituit băĭ poporale şi sperăm că aceste aşezăminte se vor înmulţì.

Râia este o bólă fórte veche, rĕspândită peste tot pămîntul. In România ea este cunoscută de mult, precum probéză scrierile folkloriste, descântecele vechĭ, doctoriile poporane vechĭ. (N. Leon.) In literatura medicală română, râia este pentru prima óră menţionată în anul 1836 de C. Vêrnav, ca bólă cunoscută în Moldova. *(Rudim. Physiogr. Mold.)*

De când există în România spitale, s'aŭ căutat în ele bolnavĭ de râie, dar numaĭ în cele din urmă doue deceniĭ ale secoluluĭ XIX, în urma înmulţiriĭ medicilor de plasă şi a spitalelor rurale, căutarea acestor bolnavĭ a devenit maĭ frecuentă şi maĭ eficace.

In anul 1895, râia a apărut în formă epidemică, maĭ ales în comunele locuite de Tătarĭ, în judeţul Tulcea în 12 comune la 750 bolnavĭ, în judeţul Constanţa, în comuna Gargalîc, la 156 bolnavĭ; eĭ aŭ fost căutaţĭ parte prin aducerea lor în grupe la spital, parte în locuinţele lor, carĭ aŭ fost desinfectate ca şi vestmintele şi aşeternuturile lor.

In anul 1896, râia a apărut în micĭ epidemiĭ în judeţele: Tulcea, Constanţa, Vlaşca şi Némţu. In judeţul Tulcea, bóla a fost constatată

în 17 comune cu 1.298 bolnavĭ, în judeţul Constanţa în o comună cu 72 bolnavĭ, în judeţul Vlaşca în o comună cu 10 bolnavĭ. Afară de aceste epidemiĭ de râie, sunt fórte numeróse în tótă ţéra casurile sporadice, carĭ se caută în spitale şi de mediciĭ de plasă. In tótă ţéra s'aŭ înregistrat, în cursul anuluĭ 1896, 1.384 bolnavĭ căutaţĭ afară de spitale. In tóte spitalele civile din ţéră s'aŭ căutat, în cursul anuluĭ 1896, ca bolnavĭ internaţĭ 427 râioşĭ şi s'aŭ dat la 9.985 bolnavĭ de râie consultaţiunĭ gratuite.

In anul 1897, râia s'a semnalat ca epidemie în 6 judeţe în carĭ s'aŭ înregistrat 917 bolnavĭ: 472 în judeţul Ilfov, 354 în judeţul Tulcea, 49 în judeţul Dorohoiŭ, 42 în judeţul Prahova.

In tóte spitalele civile din ţéră aŭ fost căutaţĭ de râie, în anul 1897, 521 bolnavĭ în spital şi s'aŭ dat pentru râie la tóte spitalele din ţéră 17.693 consultaţiunĭ gratuite la bolnavĭ ambulanţĭ; mediciĭ de plasă aŭ căutat la domiciliŭ 917 bolnavĭ de râie. In spitalele şi infirmeriile militare s'aŭ căutat, în anul 1897, 716, în anul 1898, 1.044 militarĭ bolnavĭ de râie.

In aniĭ 1899—1900, în judeţul Ilfov s'aŭ căutat şi vindecat prin ambulanţele rurale organisate pentru acest scop 4.241 sătenĭ bolnavĭ de râie; în comunele rurale ale judeţuluĭ Covurluiŭ s'aŭ căutat, în anul 1899, 522 râioşĭ, în judeţul Tutova 154, în judeţul Dorohoiŭ 138, în judeţul Bacăŭ 122, în judeţul Olt 111, în judeţul Botoşanĭ 110.

Măsurile ce poliţia sanitară iea în contra întinderiĭ râieĭ sunt basate pe istoria naturală a parasiţilor, carĭ produc acea bólă.

Treĭ arachnide reclamă atenţiunea nóstră ca causa diferitelor felurĭ de râie: Sarcoptes, Dermatodectes şi Symbiotes. Cel maĭ important este Sarcoptes, cunoscut de mult naturaliştilor, descris de Linné în 1748 ca Acarus Scabiei, de Latreille în anul 1806 ca Sarcoptes Scabiei, dar recunoscut de medicĭ ca causa râieĭ numaĭ de la anul 1834.

Numaĭ sarcoptele îşĭ sapă canalurile în piele, în care depune ouĕle luĭ, el se găsesce, ca Sarcoptele omuluĭ, caluluĭ, porculuĭ, câneluĭ şi ca sarcoptele găinilor (Sarcoptes mutans). Tóte sarcoptele animalelor domestice se transmit pe pielea omuluĭ. Dermatodectele locuesce în foliculele pieleĭ cailor, boilor şi oilor, nasce puĭ viĭ şi se transmit şi omuluĭ, Symbiotele trăesce pe pielea boilor şi a cailor. In România se observă câteşĭ trele parasitele, Sarcopte, Dermatodecte şi Symbiote, ale omuluĭ şi ale animalelor domestice.

Arachnidele numite trăesc încă sĕptămânĭ întregĭ după depărtarea lor de la pielea pe care aŭ crescut, dar atât ele, cât şi ouĕle lor, mor curînd într'un aer uscat şi cald de 65 până la 100°C. O influenţă letală

maĭ exercită asupra lor creosotul, soluţiunea de potasă, oleul de terebentină, catranul, acetul tare, acidul carbolic şi benzina.

Ouĕle conservă maĭ multe sĕptămânĭ facultatea de a se desvoltà. Sarcoptele omuluĭ se desvoltă din oŭ în 64 până la 76 ore; femeea sarcopteluĭ trăesce până la 5 sĕptĕmânĭ şi scóte cel puţin două ouĕ pe ḑi. In pânzeturĭ umede, ouĕle se conservă şi maĭ mult decât douĕ sĕptĕmânĭ.

Douĕ sĕptĕmânĭ după eşirea din oŭ, sarcopţiĭ sunt dejà desvoltaţĭ şi în stare a se propagà: fie-care sarcopt îşĭ sapă un canal osebit în piele; sarcopţiĭ femeninĭ mor în canal, după ce aŭ scos ouĕle; canalurile lor sunt maĭ lungĭ. Maĭ cu sémă nóptea, subt influenţa căldurii aşternutuluĭ, sarcoptele îşĭ sapă canalurĭ nouĕ.

Sarcoptele caluluĭ se transmite la om şi la vitele bovine; viéţa luĭ nu diferă de a sarcopteluĭ omenesc. Sarcoptele porcilor, al cânilor şi al pisicilor infectéză şi pe om. Dermatodectele cailor, oilor şi al vitelor bovine şi Symbiotele caluluĭ şi al vitelor cornute numaĭ de rare-orĭ se comunică omuluĭ.

Ocasiunea pentru multiplicarea râieĭ omenescĭ se nasce: Prin dormirea de douĕ saŭ maĭ multe persóne într'un pat în familie, în hanurĭ, pensionate, şi închisorĭ; prin succesiunea aşternutuluĭ (întrebuinţarea aşternutuluĭ de care s'aŭ servit alţiĭ) în casarme, otelurĭ, aresturĭ şi penitenciare, în casele particulare, în camerile destinate pentru servitorĭ şi lucrătorĭ, ucenicĭ; prin contactul intim, contactul copiilor în şcóle şi la jocurĭ; prin succesiunea în întrebuinţarea îmbrăcămintelor şi a pânzeturilor nespĕlate; prin lipsa de ocasiune pentru desinfectarea aşternuturilor şi vestmintelor şi negligiarea reguliĭ de a tratà de odată pe toţĭ membriĭ uneĭ familiĭ bolnavĭ de râie. In spitale nu se pot desinfectà tóte obiectele, de carĭ s'a servit un râios; spitalele improvisate în familiile afectate de râie folosesc maĭ mult decât transportarea bolnavilor în spitalele centrale, rurale şi districtuale. Nu este anevoie a se desinfectà tóte obiectele suspecte în casele particulare cu apă fierbinte, cu benzină, cu aer cald într'un cuptor, orĭ cu vaporĭ fierbinţĭ într'un aparat improvisat pentru acest scop.

Alcoolul şi Alcoolismul.

Alcoolismul, expresiunea relelor fisice, morale şi intelectuale, datorite abusuluĭ bĕuturilor spirtóse, este cunoscut din timpurile cele maĭ vechĭ, din primele timpurĭ ale istorieĭ, când fundatoriĭ diferitelor religiunĭ şi laicĭ aŭ combătut abusul bĕuturilor. A. Baer, cel maĭ însemnat între

autoriĭ modernĭ carĭ aŭ studiat alcoolismul, distinge în istoria luĭ treĭ perióde: primul period, cel maĭ lung, când s'a bĕut numaĭ vin şi bere; al doilea de la inventarea destilaţiuniĭ de alcool; al treilea period de la timpul când sciinţa a învĕţat pe ómenĭ să fabrice alcool din cereale, cartofĭ şi sfecle. (A. Baer, *Der Alcoholismus*, Berlin 1878.)

Cultivarea viţeĭ (Vitis vinifera din familia ampelideelor) şi fabricaţiunea vinuluĭ datéză din timpurile mitice. Egiptenii, Evreiĭ, Greciĭ aŭ cunoscut beţia de vin; viţa a fost plantată pe maĭ tóte cóstele Măriĭ Mediterane. După Portes şi Ruyssen *(Traité de la vigne*, Paris 1886) dejà Celţiĭ aŭ cultivat viţa, ea a crescut în Galia meridională în timpul luĭ Plutarch, Titu Liviu, Strabo, Pliniu. Legiunile romane aŭ adus viţa în maĭ tóte ţĕrile, pe carĭ le-aŭ colonisat. Colegul nostru P. S. Aurelian (în *Ţéra nóstră*, ediţ. II, Bucur. 1880) crede, că rĕspândirea mare a Aguridaruluĭ, a viţeĭ sĕlbatice, în tótă ţéra indică, că şi România este patria viţeĭ naturale, că ea este regiunea cea maĭ priinciósă pentru cultura vieĭ, că acea trâmbă de coline saŭ de délurĭ, din cele din urmă trepte ale Carpaţilor, care începe la Oraviţa în judeţul Mehedinţĭ şi se termină la Cotnarĭ în judeţul Iaşĭ, produce vinurĭ d calitate superióră. Colegul nostru B. P. Hasdeŭ arată în *Istoria critică*, că bĕutura la Geto-Dacĭ erà vinul, cu care făceaŭ şi beţia.

In România, în secolul XV, cultura viţeĭ şi fabricaţiunea vinuluĭ trebue să fi fost dejà fórte desvoltată, căcĭ atuncĭ vinul românesc a constituit un articol de comerţ. In socotelele Lemberguluĭ din anul 1492 figuréză cheltuelile pentru vinum valachicum, (N. Iorga, *Relaţiile comerciale ale Ţĕrilor nóstre cu Lembergul. Socotelile Lemberguluĭ*, Bucurescĭ 1900.) Pe lângă vinul indigen se consumaŭ în România de timpuriŭ vinurĭ streine, importate atât prin Constantinopole, precum şi prin Polonia şi Ungaria. In anul 1466, între darurile trimise de Polonĭ luĭ Ştefan-Vodă, figuréză şi vin de Malvasia. (N. Iorga, *Socotelile Lemberguluĭ.)* In anul 1561, Ieronim Ferro, bailul dogeluĭ Veneţieĭ la Constantinopole, îĭ raportéză, că Sultanul nu maĭ toleréză deposite de vin la Constantinopol, şi nu permite nicĭ ca să tréćă transit prin capitala Imperiuluĭ otoman vinurile destinate pentru Valachia, cu carĭ se plătesc licorurile şi alte lucrurĭ aduse la Constantinopole din Valachia. (Hurmuzaki, *Documente* VIII, Bucur. 1894.) Acéstă interdicţiune n'a fost de durată lungă, căcĭ în anul 1572, cărăuşiĭ din Lemberg se înţeleg cu italianul Pero Galanti din Constantinopole, negustor de vin de Malvasia, ca să transporte marfa luĭ la Iaşĭ. (N. Iorga, *Socotelele Lemberguluĭ.)*

Dimitrie Cantemir Vodă consideră vinul de Cotnarĭ ca egal vinuluĭ

Tokay şi vorbesce de exportul luĭ în Ţéra ruséscă, leşéscă, căzăcéscă şi în Ardél. Aşezămîntul vamal al luĭ Ioan Grigorie Teodor Vodă al Moldoveĭ din anul 1761, numit Vama cea mare, fixéză darea asupra vinuluĭ din Ţéra turcéscă şi din Ţéra Munteněscă, precum şi pentru vinurile ce merg în Ţéra căzăcéscă, din carĭ vinaţele de la Niculiţel sunt cele maĭ impuse. (M. Kogălniceanu, *Archiva Română*, T. II, Iaşĭ 1845.) Pentru a se protegiă cultura vinurilor indigene, a fost oprit importul vinurilor streine, maĭ ales al celor venite din Ţéra turcéscă pe la începutul sec. XIX. In aniĭ 1815 şi 1816, Vodă al Munteniei Caragea a confirmat din noŭ acéstă oprire. (V. A. Urechiă, *Din Domnia luĭ I. Caragea*, Bucurescĭ 1900.)

Pe la finele secoluluĭ XVIII se maĭ exportà mult vin din ţéră. In anul 1798, Vice-consulul frances din Iaşĭ raportéză despre starea economică a Moldoveĭ, că o mare cantitate de vin se exportéză în Rusia, că comisionariĭ ruşĭ cumpĕră la Odobescĭ vadra de 10 oca cu 29—30 parale, că acest vin este uşor, agreabil la bĕut şi de calitate benignă. (Hurmuzaki, *Documente*, Supl. I, T. III. Bucurescĭ. 1889.)

Berea este asemenea o bĕutură fórte veche. Se pare că ea a fost inventată de Egiptenĭ. Herodot numesce berea egipteană vin de orz. Pliniu o descrie ca o bĕutură teribilă, maĭ îmbătătóre decât vinul. Tacit scrie că Germaniĭ beaŭ multă bere. In evul mediŭ, în centrul şi în occidentul Europeĭ, berea a fost fabricată în mânăstirĭ, maĭ întâĭ pentru usul propriŭ al poporaţiuniĭ acestor aşezăminte religióse; maĭ târḑiŭ fabricaţiunea de bere a constituit un venit important al mănăstirilor. Pe la jumătatea secoluluĭ XVI, când mânăstirile aŭ perdut monopolul fabricaţiuniĭ de bere, ea s'a întins şi a devenit o industrie importantă, maĭ ales în Germania, unde producţiunea de vin n'a fost suficientă.

In România, fabricaţiunea de bere a fost cunoscută în secolul XVI. A. Treb. Laurian şi N. Bălcescu relatéză (*Magazinul istoric*, T. IV. Bucurescĭ 1847), că în anul 1517, în ḑilele luĭ Négoe-Vodă, mânăstirea cea mare de Argeş a fost îngrădită cu zid şi în lăuntrul curţiĭ se făcură multe chiliĭ călugărescĭ şi o povarnă de olăvină, pimniţe şi clopotniţă şi alte clădirĭ. (După A. Cihac olăghină, olovină, olăvină însemnéză bere.) In luna August 1567, Alexandru-Vodă Lăpuşneanu scrie din Iaşĭ la Bistriţa, că să i se trimită doĭ meşterĭ, carĭ să scie a fierbe bere bună. (N. Iorga, *Documentele din Archivele Bistriţeĭ*, Part. I, Bucurescĭ 1899.) In secolul XVIII existaŭ berăriĭ în Moldova. T. Codrescu reproduce în *Uricar*, Part. I, Iaşĭ 1852, un chrisov din anul 1799 al Domnuluĭ Const. A. Ipsilante, asupra veniturilor mânăstiriĭ şi spita-

luluĭ Sf. Spiridon din Iaşĭ, în care se vorbesce de o berărie a Tudoreĭ Mileróeĭ din mahalaua Muntenimea de sus, pe care berărie soţul eĭ Miler o cumpĕrase de la un Herlez Gerah, cu obligaţiune a plătì pe an 100 leĭ pentru cheltuelile spitaluluĭ, precum se da şi maĭ înainte de ceĭ ce aŭ avut berărie, şi bere cât va trebuì pe an la spital pentru bolnavĭ, să o deà de la sine fără nicĭ o plată. Insă pânea ce-ĭ va trebuì pentru lucrarea bereĭ, să o aducă de peste hotar, şi nimenĭ altul să nu fie volnic a lucrà bere aicĭ în oraş decât numita Tudora Mileróea.

După V. Taban *(Fabricarea bereĭ*, Bucurescĭ 1900) s'a înfiinţat la Bucurescĭ prima fabrică de bere în anul 1811, după V. A. Urechiă (*Legende*, Bucurescĭ 1901), în timpul ocupaţiuniĭ rusescĭ din aniĭ 1806—1812, Iohann Némţul a instalat în Bucurescĭ prima berărie în hanul Filaret; el a primit în anul 1815 monopolul fabricaţiuniĭ de bere, cu condiţiune ca să plătéscă la Cutia milelor 300 leĭ pe an şi a vîndut acest monopol luĭ Andreĭ Kuba. In anul 1824, berarul G. Krebs a dobândit de la Vodă Grigorie Ghica permisiune ca să fabrice şi el în Bucurescĭ bere, osebite spirturĭ, rom şi oţet. Pe la anul 1840 aŭ maĭ existat micĭ fabricĭ de bere la Iaşĭ, Dorohoiŭ, Botoşanĭ, Némţu şi Galaţĭ. In dosarele Ministeriuluĭ de Finance din Moldova din anul 1855, aflate în Archivele Statuluĭ, se găsesce un opis de privilegiurĭ date la felurĭ de persóne pentru felurite industriĭ, între carĭ figuréză privilegiul pentru fabrică de a se lucrà bere, atât de acea obicĭnuită în ţéră, cât şi de acea de Bavaria, de Ioan Ziovek.

In vécul XV şi XVI, Româniĭ ca şi Ruşiĭ şi Poloniĭ aŭ maĭ cunoscut metul (mied) saŭ idromelul, bĕutură alcoolică, fermentată dar nedestilată, gătită din miere, maĭ îmbătătóre decât berea, importată din Polonia. In socotelile Lemberguluĭ din anul 1466, între plocónele trimise la Curtea luĭ Ştefan cel Mare, se menţionéză şi met pe lângă vin de Malvasia şi bere, «item pro medone et cerevisia.» (N. Iorga.) G. Crăiniceanu *(Igiena ţĕranuluĭ român*, Bucurescĭ 1895) arată, că în Ardél, în secolul XVI şi XVII, s'a bĕut met (mied), că în Banat se bea şi astăḑĭ, că la hramurĭ şi bâlciurĭ neguţătoriĭ de turte dulcĭ aduc şi met.

Greciĭ din timpul luĭ Dioscorides aŭ cunoscut destilaţiunea. (H. Kopp, *Geschichte der Chemie*, Braunschweig 1847.) Arabiĭ aŭ perfecţionat aparatele de destilare; alambic este cuvînt arab. In secolul VIII, alchimiştiĭ vechĭ aŭ fabricat alcool din vin prin destilare; pe atuncĭ acest destilat a servit numaĭ drept medicament. Despre originea cuvîntuluĭ alcool există diferite opiniunĭ; cronişţiĭ contimporanĭ cu al-

chimiştiĭ arabĭ nu menţionéză acest cuvînt. După E. Littré *(Dictionn. de Méd. Paris 1886)* acest termen arab însemnéză ce-và subtil, o pulbere impalpabilă; după H. Kopp şi A. Baer, Arabiĭ aŭ sustras alcooluluĭ apa prin destilare cu tartrat de potasă, care ca orĭ-care sare s'a numit şi alkali; de aceea s'a dat destilatuluĭ numele de spiritus alcalisatus, vinum alcalisatum, din care s'a format cuvîntul alcolisatus. La Liberius este vini alcool sinonim cu vinum alcolisatum. Numirile cele maĭ vechĭ ale alcooluluĭ sunt: aqua ardens, aqua vitae, vinum adustum, vinum ardens, spiritus vini, spiritus ardens.

Albukazar, care a murit în anul 1122, vorbesce în scrierile sale despre destilarea vinuluĭ; asemenea Albertus Magnus, primul chimist german, 1193—1280. Arnold de Villanovus, 1235—1312, a destilat vin roşu şi a numit alcoolul Aqua vitae şi Aqua vini; tot în secolul XIII, Raymond Lullius îĭ dă numire de Aqua vitae ardens şi Aqua ardens. Cuvîntul alcool începe să fie întrebuinţat maĭ des în secolul XVI.

Fabricaţiunea alcooluluĭ din cereale este asemenea fórte veche; după A. Baer, în timpurile cele maĭ depărtate, Chinesiĭ şi Japonesiĭ aŭ produs rachiŭ din orez şi din alte cereale, şi asemenea Rhazes, care a trăit pe la 860—932. (F. Hœfer, *Histoire de la Chimie*, Paris 1869. C. F. B. Scheidel, *Destillirkunst*, neu bearbeitet von dr. A. Friberg, Weimar 1894.) In secolul XIV, rachiul de vin a început să constitue în Italia un articol de comerţ şi de export; pe la anul 1500 rachiul erà cunoscut în Germania şi doctorul Michail Schrick a publicat dejà în anul 1483 la Augsburg o listă a rachiurilor *(ausgebrannte Wasser)* întrebuinţate în medicină. Până aprópe de finele secoluluĭ XVI, în Europa centrală şi meridională, rachiul s'a destilat numaĭ din vin, din drojdiĭ de vin şi din bere; pe atuncĭ a început întrebuinţarea cerealelor pentru fabricarea de rachiŭ şi unele guverne aŭ interḑis acéstă industrie, pentru ca grânele să nu se scumpéscă. Producerea alcooluluĭ din cartofĭ se menţionéză pentru prima óră într'o carte germană a luĭ D. I. I. Bacher din anul 1682, şi primul cazan pentru acéstă fabricaţiune a fost instalat la Mannheim în Palatinat (Pfalz) în anul 1750, *(Brockhaus Konversat. Lexikon*, 14 Aufl., Leipzig 1892.) In anul 1810, Cellier şi Blumenthal aŭ inventat primul aparat pentru destilarea continuă; în anul 1817, Pistorius a construit primul aparat pentru destilarea de borhoturĭ gróse, în anul 1830, H. L. L. Gall a perfecţionat aparatele pentru destilarea de alcool, (C. F. B. Scheidel.)

Până pe la anul 1840, rachiul s'a fabricat în cea maĭ mare parte din cereale ca product al miciĭ industriĭ casnice din oraşe; pe atuncĭ se întinsese dejà în Germania orientală, Rusia şi Austria, precum şi în

Nordul Moldoveĭ cultura cartofilor şi fabricaţiunea de alcool din cartofĭ a devenit în aceste ţĕrĭ o industrie agricolă; în Germania occidentală, în Anglia, Francia, Belgia, Italia şi în cea maĭ mare parte a Românieĭ, grânele aŭ servit ca materialul principal pentru producerea de alcool, pe alocurea şi sfeclele şi melasa. Insemnătatea fabricaţiuniĭ de alcool ca industrie agricolă constă în faptul, că ea întrebuinţéză ca materie primă numaĭ productele propriĭ ale pămîntuluĭ, că ea consumă ca nutreţ pentru vite tóte residuele fabricaţiuniĭ şi produce o cantitate însemnată de îngrăşăminte pentru cultura cerealelor; din acéstă causă legislaţiunea unor State, maĭ ales a celor germane, protegéză povernele (velniţele) agricole maĭ mult decât pe cele industriale.

In ţĕrile române s'a bĕut rachiŭ dejà în secolul XVI. Teutsch (*Geschichte der Siebenbürger Sachsen*, Kronstadt 1858) arată, că la mijlocul seculuĭ XVI se cunosceà rachiul în cercurile nobile din Ardél Rachiul a fost fabricat în Polonia şi importat d'acolo. In vol. VIII al *Documentelor istorice* Hurmuzaki se vorbesce şi de licorurĭ exportate din Valachia la Constantinopole, în anul 1561. In *Uricarul* luĭ T. Codrescu vol XVI, Iaşĭ 1891, este reprodus un isvod de avere din anul 1661 al fraţilor Cantacuzino, în care este trecut şi un vas de vinars. N. Iorga, în *Colecţiunea de documente românescĭ din Archivele Bistriţeĭ*, vol. II, Bucurescĭ 1900, reproduce o scrisorică a Vorniculuĭ de Câmpulung, în Bucovina, din anul 1685, în care ḑice, că a trimis să se cumpere rachiŭ şi turtă dulce, «să ne fie de plocóne, dacă vom merge la Curte.» In secolul XVIII chiar numele de horîlcă care se dă rachiuluĭ dovedesce originea luĭ polonă. În aşezămîntul vamal al luĭ Ioan Grigorie Teodor Vodă din anul 1761 se impune horîlca cu 1 leŭ din câte 10 vedre. (M. Kogălniceanu, *Archiva Română*, T. II, Iaşĭ 1845.)

In a doua jumătate a secoluluĭ XVIII, Româniĭ încep să fabrice singurĭ rachiŭ. După C. Istrati (*Istoria desvoltăriĭ nóstre sciinţifice*, «Buletinul Societ. de sciinţe fisice», An. I, Bucur. 1892), în cartea luĭ I. C. Flachat, *Observations sur le commerce et sur les arts*, Lyon 1767, este descris modul romănesc de a face rachiŭ şi ilustrat cu desemnurĭ de poverne din România. Până atuncĭ trebue să fi fost însemnat importul de rachiŭ din Polonia, căcĭ atât emanciparea de la industria polonă a consumatorilor românĭ de rachiŭ, precum şi impositele maĭ marĭ, cu carĭ s'a lovit acest import şi oprirea luĭ completă, aŭ supĕrat rĕŭ pe guvernul Polonieĭ şi aŭ provocat plângerĭ la Pórtă, intervenţiunĭ şi corespondenţe îndelungate. Colegul nostru A. D. Xenopol, în *Istoria Român.*, Vol. V, Iaşĭ 1892, vorbind despre domnia luĭ Vodă Constan-

tin Moruzi al Moldoveĭ, 1777—1782, ḑice că din vremurĭ vechĭ, Polonia importà în Moldova rachiŭ şi plătià cu acest product ceea-ce ea cumpĕrà de la Moldovenĭ: vite, miere, céră, sare. In timpul luĭ Moruzi, maĭ mulţĭ boerĭ aŭ înfiinţat însă velniţe în Moldova, şi fiind-că nu puteaŭ susţiné concurenţa rachiurilor polonese, aŭ cerut şi aŭ obţinut de la Domn oprirea importuluĭ acestuĭ product din Polonia. Republica polonă se simţì atinsă; Domnitorul Moldoveĭ ḑiceà că importul rachiuluĭ scóte din ţéră o sumă mare de banĭ; bĕutura fiind eftină ruinéză pe ţĕran, îl face nedestoinic pentru muncă, leneş şi mişel. Ambasadorul polon din Constantinopole replică, că ţĕraniĭ nu se vor folosì de proibiţiunea importuluĭ de rachiŭ, căcĭ se vor îmbătà cu rachiŭ maĭ scump fabricat în ţéră. Intre documentele adunate de A. I. Odobescu, carĭ forméză urmarea colecţiuniĭ Hurmuzaki, supl. I, vol. II, Bucur. 1885, găsim corespondenţa ambasadeĭ francese din Constantinopole, din anul 1781: Polonia cere intervenţiunea Francieĭ pentru ridicarea interdicţiuniĭ de intrarea rachiuluĭ din Polonia în Moldova, iar Ministrul de Externe al Francieĭ instruesce pe ambasadorul sĕŭ, ca să nu se amestece în afacere. In vol. VII al colecţiuniĭ Hurmuzaki, publicat de Academia Română în anul 1876, se găsesc corespondenţele în aceeaşĭ materie din anul 1782 dintre Internunţiul austriac din Constantinopole şi cancelarul Statuluĭ principele Kannitz; Austria nu intervine pentru regularea cestiuniĭ şi se arată intenţiunea regeluĭ Polonieĭ a invocà intervenţiunea Curţilor din St. Petersburg şi Berlin.

In acel timp, cazanele micĭ de fiert rachiŭ din fructe, din vin stricat, din drojdiĭ şi tescovină aŭ devenit numeróse în Moldova, consumul de rachiŭ a mers crescênd, cârciumile prin sate s'aŭ îmmulţit, uniĭ locuitorĭ cereaŭ voie să înfiinţeze velniţe şi Domnul cu Obştésca Adunare aŭ fost chemaţĭ să limiteze abusul bĕuturilor. T. Codrescu, în *Uricarul*, part. IV, Iaşĭ 1857, şi M. Kogălniceanu, în *Archiva Românéscă*, T. II, imprimat la Iaşĭ în anul 1845, reproduc douĕ acte interesante, carĭ se referă la acéstă cestiune:

Anaforaua Adunăriĭ Obştescĭ a Moldoveĭ, subscrisă de 5 veliţĭ boerĭ, din 24 Noemvrie 1782, către Vodă asupra jalbeĭ jidovilor, foştĭ orîndarĭ, prin care anaforà se propune, ca să nu se aprobe cererea jidovilor orîndarĭ, carĭ maĭ înainte se aflaŭ ţiind şi cumpĕrând cu anul veniturile moşiilor şi orîndele satelor de pe la stăpâniĭ moşiilor, căcĭ cu porunca domnéscă fiind eĭ opriţĭ de a nu maĭ avé acea volnicie, cer acum prin jalba lor să aibă iarăşĭ acea volnicie, a ţiné orînde prin satele principaturilor, cum şi maĭ înainte aŭ ţinut, ḑicênd că pe la tîrgurĭ nu se pot hrănì cu îndestularea lor Boeriĭ subscriitorĭ aĭ

anaforaleĭ sfătuesc pe Vodă să nu aprobe cererea, de óre-ce în timpul când jidoviĭ eraŭ îngăduiţĭ să ţie orînḑĭ prin sate, aŭ pricinuit pa gube stăpânilor de moşiĭ şi locuitorilor, pe locuitoriĭ sătenĭ îĭ îndatoraŭ cu banĭ din vînḑările bĕuturilor lor, şi unde de pe bĕuturĭ rĕmâneà cine-và dator câte cu ce-và, eĭ ca nisce înşelătorĭ îĭ încărcaŭ şi îĭ năpăstuiaŭ maĭ mult îndoit şi întreit, din carĭ ceĭ maĭ mulţĭ din locuitorĭ se sărăciaŭ cu totul. Incă din trecuţiĭ anĭ, rĕposatul Grigorie Alexandru Ghica Vodă la domnia cea dintâĭ a hotărît, ca să lipséscă jidoviĭ de prin sate şi s'a dat poruncă domnéscă la ispravnicĭ, ca jidoviĭ să nu maĭ aibă volnicie, a cumpĕrà moşiĭ cu anul şi a ţiné orînde prin sate şi să mérgă la tîrgurĭ. Este sciut că jidoviĭ năpăstuind pe mulţĭ la tóte tocmelile şi la vînḑările bĕuturilor, sărăcesc pe locuitorĭ. Acéstă anaforà Alexandru Const. Ipsilante Vodă o întăresce cu chrisovul din 28 Noemvrie 1782, hotărînd ca jidoviĭ să locuéscă numaĭ prin tîrgurĭ, iar nicĭ de cum prin sate.

Tot Vodă Alexandru Constantin Ipsilante, la 3 Iunie 1783, primind jalbă, prin care uniĭ locuitorĭ cer voie ca să facă velniţe, iar alţiĭ se rógă să nu se permită facerea de velniţe, pentru ca să nu se ivéscă lipsa de pâne, Vodá prin domnésca ţidulă cere sfatul veliţilor boerĭ carĭ, prin anaforaua din 15 Iunie 1783, arată părerea, ca să nu se facă velniţe, căcĭ bĕutura de horîlcă nu este nicĭ trebuinciósă nicĭ cuviinciósă. În locul horîlceĭ se face în ţéră rachiŭ din perje, prune, tescovină, drojdiile vinuluĭ, din vin stricat; pentru acésta nu este trebuinţă de velniţe, căcĭ fie-care rachier şi vutcar aŭ căldările lor prin ogégurĭ şi fac rachiŭ de ajuns pentru îndestularea noroduluĭ. La domnia luĭ Constantin Dimitrie Moruzi Vodă (1777), până a nu se oprì cu totul facerea şi aducerea de horîlcą din Ţéra leşéscă în Moldova, s'a fost dat straşnică poruncă, ca nimenĭ să nu fie volnic a vinde la velniţe grâŭ, fără numaĭ mălaiŭ, păpuşoiŭ şi secară, cum şi grâŭ stricat; locuitoriĭ dinadins aŭ turnat apa în gropile de grâŭ ca să se strice, şi s'a ivit lipsă de hrană şi de zaherele ce trebuiaŭ să se trimiţă la schela Galaţilor pentru capanul împĕrătesc. Atuncĭ s'aŭ aflat în Moldova 800 de căldărĭ, şi după darea de sémă a jidovilor velniţerĭ s'a aflat pâne lucrată în 8 lunĭ de ḑile 120.000 Galaţĭ-Kilasă. Tóte căldările pot lucrà într'un an 360.000 Galaţĭ-Kilase pâne. Velniţele şi horîlca aduc stricăciune pămîntuluĭ şi folos numaĭ jidovilor, causând lipsă de pâne. Să se strice dar, şi să se risipéscă tóte velniţele, ca să se desrădăcineze acéstă rĕutate. Domnitorul ordonă ca să se scrie carte gospod către toţĭ ispravniciĭ ţinuturilor, ca să strice şi să risi-

pescă tóte velnițele câte vor fi maĭ rĕmas, ca să se desrădăcineze cu totul o rĕutate ca acésta din pămîntul nostru.

Cu tóte acestea n'a încetat în Moldova fabricarea de alcool din cereale şi horîlca tot maĭ constitue un articol important al consumuluĭ. În anul 1799, Domnul Moldoveĭ Constantin A. Ipsilante, în chrisovul care reguléză veniturile mânăstiriĭ şi spitaluluĭ Sf. Spiridon din Iaşĭ, prescrie ca să se plătéscă în folosul mânăstiriĭ şi spitaluluĭ pol parà de tótă vadra de horîlcă ce va intrà în oraşul Iaşĭ. (T. Codrescu, *Uricarul*, Partea I. Iaşĭ 1852.)

Pe la finele secoluluĭ XVIII şi pe la începutul secoluluĭ XIX, în România se fabrică rachiŭ din grâne, din fructe, din vin stricat, drojdiĭ şi tescovină. Cultura cartofilor s'a întrodus în Moldova pe la anul 1812. (P. S. Aurelian, *Schițe asupra stăriĭ economice a Românieĭ în sec. XVIII*, *Analele Acad. Rom.*, Ser. II, T. III. Bucur. 1882.) Cartofiĭ aŭ început maĭ târḑiŭ să fie întrebuințațĭ ca materie primă pentru fabricarea de alcool, şi eĭ se plantéză pentru acest scop pe o întindere maĭ mare în județele Dorohoiŭ şi Botoşanĭ.

In Muntenia erà dejà pe la începutul secoluluĭ XIX fabricațiunea de țuică considerabilă. In anul 1814, Vodă Ioan Caragea înființéză un noŭ havaet asupra cazanelor şi povernelor în carĭ se fabricaŭ țuică şi alte rachiurĭ, bir hotărît în folosul vornicilor al treilea şi al patrulea. Acéstă dare a fost ridicată în anul 1816. Pe atuncĭ erà prohibit importul rachiurilor streine precum şi al vinurilor streine. (V. A. Urechiă, *Din domnia luĭ I. Caragea*, *Analele Acad. Rom.*, Ser. II, T. XXII. Bucur. 1900).

Maĭ tótă țuica, rachiul de drojdiĭ şi de tescovină se consumà în țéră, exportul erà neînsemnat. In «Almanachul Statuluĭ» pe anul 1837, găsim însemnate, între obiectele exportate din Muntenia în anul 1835:

57	vedre de	spirt	în valóre de câte	leĭ	15	leĭ	901,36
4.081	» »	rachiŭ de prune	»	»	9	»	39.262,75
40.856	» »	vin	»	»	4	»	170.325,48

Pe la anul 1840, când s'aŭ întrodus maşine cu vaporĭ în fabricele de alcool din Germania, Francia, Belgia, s'aŭ îmmulțit şi velnițele (povernele) din Moldova; în Muntenia, numĕrul lor erà neînsemnat, de vreme ce numĕrul cazanelor miciĭ industriĭ de țuică, de rachiŭ de vin, de drojdiĭ, de tescovină erà cu mult maĭ mare decât în Moldova. Despre povernele şi cazanele de rachiŭ din Muntenia nu posedăm date statistice din acel timp; despre Moldova dispunem de sciri exacte culese în anul 1842 şi publicate în *Notions statistiques sur la Mol-*

davie, par le prince N. Soutzo, Iaşĭ 1849, traduse în românesce de T. Codrescu în anul 1852. In anul 1842 s'aŭ aflat în Moldova 103 velniţe cu maşină şi 1 098 căldărarĭ.

Instalaţiunea velniţelor ca şi a căldărilor de rachiŭ a fost primitivă; comerciul cu alcool a fost nesigur, căcĭ lipsià o măsură uniformă a tărieĭ luĭ. La Archiva Statuluĭ, în dosarele Ministeriuluĭ de Interne al Moldoveĭ din anul 1845, se află o petiţiune a 14 proprietarĭ de velniţe către Domnitor, în care se plâng de greutăţile ce sufere industria de spirt, din lipsa uneĭ constatărĭ uniforme a tărieĭ spirtuluĭ, şi se rógă ca să se întroducă, ca alcoolometru normal, alcoolometrul Wagner, cu o tabelă rectificatóre la diferite temperaturĭ. Sfatul administrativ recomandă măsura ca bună şi Domnitorul aprobă, dar chiar în anul 1847 alcoolometrul Wagner încă nu erà întrodus şi Proprietariĭ de velniţe reclamă din noŭ. La 12 Martie 1850 se plâng Departamentuluĭ treburilor din Lăuntru al Moldoveĭ 14 evreĭ, cumpĕrătorĭ de rachiŭ cu ridicata de pe la proprietarĭ, descriind abusurile carĭ se fac la fixarea graduluĭ, fiind-că nu se observă regulele publicate în aniĭ 1845 şi 1847, relativ la alcoolometrul Wagner, şi Departamentul din Lăuntru scrie din noŭ Eforiilor şi Poliţiilor de tîrgurĭ ca să cumpere alcoolometrul Wagner. In luna August 1851, 7 românĭ şi 20 evreĭ speculanţĭ de rachiŭ din capitala Iaşĭ reclamă din noŭ Ministeriuluĭ din Lăuntru, că nu se întrebuinţéză alcoolometrul la cercetarea tărieĭ alcooluluĭ, ci tăria se constată tot cu apă. Acéstă dată se pune capĕt neregularităţiĭ expuse într'un mod straniŭ: în luna Septemvrie 1851, Sfatul orăşenesc al Iaşuluĭ însărcinéză cu contract pentru 2 anĭ pe Leibu Carniol şi Simon Şiraga, ca să cerce spirtul rachiŭ asupra tărieĭ cu alcoolometrul Wagner, şi să vegheze ca nimenĭ să nu se serve de altă vadră la măsurare decât de cea legiuită; aceştĭ 2 contracciĭ vor plătì sfatuluĭ orăşenesc pe an leĭ 2.600, şi pentru ostenéla lor vor primì de la vîndĕtorĭ şi de la cumpĕrătorĭ de spirt plata, cum se vor învoì.

Până atuncĭ Statul nu percepeà nicĭ un imposit asupra spirtuluĭ, numaĭ Eforiele oraşelor şi târgurilor luaŭ un acsis asupra vinuluĭ şi rachiuluĭ; acest irat orăşenesc se dedeà cu arendă. Unele oraşe, Iaşĭ, Botoşanĭ, Dorohoiŭ, Piatra, Tîrgul Némţu aveaŭ şi irat asupra bereĭ. In anul 1852, când Rusia reclamă de la guvernul Moldoveĭ plata ocupaţiuniĭ militare din anul 1848, obştésca Adunare a votat şi Domnitorul Grigorie A. Ghica a sancţionat legea prin care, pentru a se plătì datoria către Impĕrăţia Rusieĭ de ruble 943.241 copeicĭ 37, se pune în oraşe şi tîrgurĭ şi din partea Statuluĭ o taxă de leĭ 5 par. 16 pe vadra de

rachiŭ şi de par. 20 pe vadra de vin. Acest irat al Visterieĭ a fost dat cu arendă. Tot de odată s'a legiuit, ca jidaniĭ, carĭ prin legea din anul 1844 aŭ fost opriţĭ a avé prin sate cârciumĭ cu arendă, să fie admişĭ ca cârciumarĭ şi în sate, în contra uneĭ dărĭ osebite, care va fi pentru sate cu maĭ mult de 100 locuitorĭ de 4 galbenĭ, pentru cele cu maĭ puţinĭ locuitorĭ de 2 galbenĭ, pentru cârciumile răzleţe de 1 galben pe an, pentru care vor primì patenta de la Visterie. Acéstă taxă de plată n'a fost regulat plătită, căcĭ în anul 1854 Departamentul Financelor scrie celuĭ din Lăuntru că, trimiţênd înadins revisorĭ prin sate, a constatat mulţĭ jidovĭ carĭ ţin cârciumĭ fără să fi plătit patentă şi propune, ca ştraful cuvenit să-l plătéscă nu cârciumariĭ evreĭ, ci privighetoriĭ de ocóle (subprefecţiĭ), carĭ n'aŭ aplicat legea. In anul 1854 se maĭ înfiinţéză o altă taxă (patentă saŭ licenţă) ce aŭ să plătéscă Visterieĭ tóte cârciumile de prin oraşe şi tîrgurĭ, fiind-că taxele percepute până atuncĭ nu sunt suficiente pentru plata datorieĭ către Rusia; dar în oraşele Iaşĭ, Focşanĭ, Galaţĭ şi Tecuciŭ, acéstă nouă taxă va fi în folosul Eforielor acelor oraşe, carĭ sunt osebit împovărate cu cheltuelĭ.

In anul 1852, înainte de a se alcătuì legea asupra nouluĭ imposit pe bĕuturĭ spirtóse, destinat pentru stingerea datorieĭ către Rusia, s'aŭ cerut Eforiilor orăşenescĭ şi Ispravnicilor informaţiunĭ asupra consumaţiuniĭ de bĕuturĭ spirtóse şi asupra venituluĭ probabil ce póte aşteptà Guvernul de la noul imposit. După rapórtele primite, consumaţiunea anuluĭ din tótă Moldova este evaluată la aproximativ 200.000 vedre rachiŭ, fără arătarea tărieĭ şi la 2.000.000 vedre vin. In urma licitaţiuniĭ pentru taxa Visterieĭ, adecă pentru perceperea adaosuluĭ la taxa orăşenéscă pentru rachiŭ şi vin, Visteria urmà să încasseze, în anul 1852, leĭ 987.000, iar în anul 1853, leĭ 760.665.

Catagrafia cârciumilor din tóte oraşele şi tîrgurile din Moldova, alcătuită în anul 1854 de Departamentul trebilor din Lăuntru, nu este completă, căcĭ unele Eforiĭ aŭ trecut în listă numaĭ cârciumile carĭ nu sunt proprietatea unor particularĭ ci proprietăţĭ jidovescĭ, alte Eforiĭ aŭ trecut numaĭ pe cele jidovescĭ, şi unele nicĭ n'aŭ rĕspuns Departamentuluĭ. Din rapórtele Eforiilor şi ale Isprăvniciilor am extras următórea tabelă de numĕrul cârciumilor:

Iaşĭ	901	cârciumĭ	Ştefănescĭ	2	cârciumĭ
Dorohoiŭ	126	»	Darabanĭ	7	»
Bârlad	30	»	Sĕvenĭ	15	»
Roman	275	»	Rădăuţĭ	19	»
Némţu	102	»	Mamorniţa	2	»
Piatra	96	»	Odobescĭ	8	»
Fălticenĭ	168	»	Panciu	10	»

Tîrgu-Frumos . 81 cârciumĭ		Adjud . . . . . 13 cârciumĭ	
Focşanĭ . . . . 79 »		Domnescĭ . . . 5 »	
Tîrgu-Ocna. . . 77 »		Nămolósa . . . 12 »	
Mihăilenĭ . . . . 45 »		Tecuciŭ. . . . . 131 »	
Herţa. . . . . . 33 »		Huşĭ . . . . . . 52 »	

In a doua jumătate a secoluluĭ XIX s'a îmmulţit treptat în tótă Europa consumaţiunea bĕuturilor spirtóse; în unele ţĕrĭ s'a întins cultura viilor, şi după ce filoxera şi alţĭ parasiţĭ aŭ distrus mare parte din ele, s'a suplinit lipsa de vin, nu numaĭ prin reconstruirea viilor filoxerate, ci şi prin sporirea artificială a cantităţiĭ şi consistenţeĭ mustuluĭ de strugurĭ prin diferite alte manipulaţiunĭ, carĭ merg până la fabricarea de vin artificial, prin crescerea de arborĭ fructiferĭ şi perfecţionarea fabricaţiuniĭ mustuluĭ de fructe; s'aŭ îmmulţit fabricele de bere; în ţĕrile unde bĕutura de bere a fost până deunăḑi limitată, ea se generaliséză cu încetul în oraşe şi chiar la ţéră, acolo unde se pot împlinì condiţiunile pentru conservarea bereĭ, căcĭ ea este licidul alcoolic cel maĭ expus la stricare repede. Cel maĭ important factor al alcoolismuluĭ sunt însă bĕuturile destilate; ele se produc astăḑĭ în cantităţĭ enorme cu preţurĭ neînsemnate, şi eftinătatea lor seduce pe omul cel maĭ sărac ca să se serve de ele. Concentraţiunea rachiurilor constitue, pe lângă preţul lor scăḑut, periculositatea lor însemnată căcĭ lesne se depăşesce măsũra permisă faţă cu micul volum al alcooluluĭ conţinut în rachiŭ.

Vom examinà maĭ întâĭ cantitatea de bĕuturĭ alcoolice carĭ se consumă. C. Istrati, *O pagină din Istoria contimporană,* şi P. S. Aurelian, *Ţéra Nóstră,* aŭ evaluat consumaţiunea de alcool în România, în anul 1880, în termen mediŭ de suflet pe an cu 9¼ ocale vin şi 17½ ocale rachiŭ slab. In ceĭ din urmă anĭ s'aŭ consumat în România aproximativ 9 litri de alcool absolut de cap de locuitor şi anume:

Vin	280.000.000 litri cu	6.85 % alcool ;	de cap de locuitor	44 litri saŭ	3.00	litri alcool absolut.
Rachiŭ de vin . .	359.000 „ „	60 %	„ „ „ „ „	0.063 „ „	0.03	„ „ „
Rachiŭ de drojdiĭ şi de tescovină . .	3.000.000 „ „	40 %	„ „ „ „ „	0.50 „ „	0.20	„ „ „
Ţuică (rachiŭ de prune).	46.500.000 „ „	25 %	„ „ „ „ „	8.20 „ „	2.50	„ „ „
Spirt, alcool de cereale şi de cartofĭ, din care se prepară basamac, anason şi diferite alte rachiurĭ . .	18.603.000 „ „	100 %	„ „ „ „ „	3.27 „ „	3.30	„ „ „
Bere	6.265.000 „ „	4 %	„ „ „ „ „	1.10 „ „	0.04	„ „ „
					9.07	„ „ „

Comparaţiunea între consumaţiunea de alcool din România şi între cea din alte ţĕrĭ este dificilă, din causă că, pe de o parte, în maĭ multe

scrierĭ nouĕ asupra acesteĭ materiĭ se arată cantitatea bĕuturilor consumate fără indicaţiunea tărieĭ lor, a concentraţiuniĭ alcooluluĭ în bĕuturile usitate în acele ţĕrĭ, iar pe de alta, din causă că, după regulele statistice, nu putem face comparaţiune corectă decât între cantităţile consumate în acelaşĭ an, datele următóre sunt dar pasibile de óre-carĭ corecturĭ.

Astădĭ se consumă pe an în diferite forme în termen mediŭ de cap de locuitor:

In Francia	13 litri alcool absolut		
» Belgia	12 » » »		
» Elveţia	11 » » »		
» Germania	11 » » »		
» Marea Britanie şi Irlanda	11 » » »		
» Danemarca	10 » » »		
» Rusia	9 » » »		
» Austro-Ungaria	9 » » »		
» România	9 » » »	după M. Haret,	9.98 litri
		» St. Possa,	11.70 »
		» A. Urbeanu,	12.50 »
» Ţĕrile-de-Jos	8 » » »		
» Italia	6 » » »		
» Suedia	6 » » »		
» Norvegia	5 » » »		
» Spania	4 » » »		
» Portugalia	4 » » »		
» Serbia	3 » » »		
» Bulgaria	3 » » »		

La Exposiţiunea universală de la Paris din anul 1900, între publicaţiunile economice şi antialcoolice rusescĭ, a figurat tabela următóre, alcătuită de M. Minzlof, arătătóre de consumaţiunea anuală de alcool din diferite State, care tabelă este reprodusă în raportul d-lor S. C. Arion, St. Cihoski şi G. Vivescu asupra misiuniĭ lor în Rusia, spre a studià aplicarea monopoluluĭ vîndăriĭ de alcool:

Consumul de alcool etilic destilat de bucate:

	Alcool de 40° Vedre=12 litri 229 c. m. c.	Alcool de 100° Litri
Danemarca	1.72	8.462
Austria	0.98	4.821
Belgia	0.92	4.526
Olanda	0.91	4.477
Germania	0.89	4.378
Francia	0 82	4.034
Suedia	0.71	3.393

	Alcool de 40° Vedre=12 litri 229 c. m. c.	Alcool de 100° Litri
Elveţia	0.67	3.296
Rusia.	0.61	3.001
Statele-Unite	0.52	2.559
Anglia	0.51	2.509
Canada.	0.34	1.673
Norvegia	0.34	1.673
Italia	0.15	0.738

Consumul total de bĕuturĭ spirtóse pe an de locuitor, exprimat în alcool absolut:

	Litri		Litri
Francia	13.529	Olanda	6.543
Danemarca.	12.299	Statele-Unite	5.116
Italia	10 232	Suedia	4.674
Belgia	10.085	Norvegia	3.591
Elveţia	9.741	Rusia	3.345
Germania	9.492	Canada	2.312
Anglia	6.003		
Austria	7.527		

În acéstă tabelă, România nu este cuprinsă, am arătat însă maĭ sus cantitatea de alcool ce se consumă la noĭ, şi va fi póte util ca să descriem natura acestuĭ alcool şi rolul producţiuniĭ luĭ în economia naţională.

O parte prea mare a locuitorilor ţĕriĭ consacră tótă munca lor culturiĭ terenurilor întinse, destinate a produce materialul brut pentru fabricarea bĕuturilor alcoolice, o altă parte este ocupată cu fabricaţiunea lor, şi pentru acéstă lucrare, se aduc în ţéră şi multe cete de lucrătorĭ streinĭ; în fine, numeróse familiĭ trăesc din comerţul cu alcool. Marea majoritate a consumatorilor ródelor acesteĭ muncĭ încordate sunt Românĭ; căcĭ se exportéză numaĭ o mică parte a produsuluĭ, se importéză însă atât bĕuturĭ alcoolice gata, precum şi parte din materialul şi uneltele necesare fabricaţiuniĭ. Ast-fel o parte din muncă şi din avuţia naţională se cheltuesce într'un mod luxos, se sustrage de la o întrebuinţare utilă, şi ceĭ carĭ suferă maĭ mult din împărţirea inegală a consumuluĭ sunt tocmaĭ aceia cărora nu este permis un asemenea lux, din causa alcătuiriĭ viţióse a budgetuluĭ lor de veniturĭ şi de cheltuelĭ.

În anul 1880, P. S. Aurelian a evaluat întinderea viilor din tótă ţéra la 200.000 pogóne şi producţiunea lor la 10 milióne vedre vin. *(Ţéra Nóstră.)* În urma devastărilor produse de filoxeră şi alţĭ parasiţĭ aĭ

viţeĭ, întinderea viilor productive a scădut, încassările fisculuĭ de la viĭ aŭ rĕmas însă aprópe staţionare.

Terenurile ocupate de viĭ, aparţinênd la 216.634 viticultorĭ, aŭ avut întinderea următóre:

În anul		1892—93	150.991	hectare
»	»	1893—94	149.516	»
»	»	1894—95	145.385	»
»	»	1895—96	155.363	»
»	»	1896—97	154.601	»
»	»	1897—98	153.808	»

La rodul viilor indigene trebue să adăogăm parte din stafidele ordinare importate, carĭ servă pentru fabricaţiunea ilicită de vin şi de alcoolurĭ destilate. În anul 1899 s'aŭ importat roşcove, smochine şi stafide negre ordinare 4.293.369 kilograme, în valóre de leĭ 1.717.347, din carĭ cea maĭ mare parte sunt stafide din Turcia şi Grecia.

Înaintea întinderiĭ actuale a filoxereĭ în ţéră, România a produs pe an în termen mediŭ 3.2 milióne de hectolitri de vin; după P. S. Aurelian *(Ţéra Nóstră)*, în anul 1880, producţiunea a fost de 4.108.704 vedre în valóre de leĭ 9.130.453. În anul 1897—1898, după publicaţiunile Ministeriuluĭ de Agricultură, din causa ploilor şi altor intemperiĭ, din cele 153.808 hectare de viĭ, 105.871 hectare aŭ rĕmas neproductive, numaĭ 47.937 hectare aŭ dat róde, aŭ produs 249.630 hectolitri de vin, în valóre de leĭ 7.550.000; în anul 1898 aŭ existat 139.229 hectare de viĭ, carĭ aŭ dat 517.230 hectolitri vin, în valóre de leĭ 18.756,600; în anul 1899, 148.046 hectare, carĭ aŭ produs 2.060.517 hectolitri vin, în valóre de leĭ 28.786.560.

Despre cantitatea mustuluĭ de pere, de mere şi de alte fructe produs în ţéră, nu posedăm date statistice.

În termen mediŭ, se consumă astădĭ în România 2 milióne de hectolitri de vin pe an saŭ 3 litri de locuitor; în tótă Germania 3.2 milióne de hectolitri, în Francia 45 milióne hectolitri, în singurul oraş Paris se beaŭ 5 milióne hectolitri de vin pe an saŭ 2 hectolitri de locuitor.

Importul şi exportul de vin este cel următor:

In anul		1894—1895	importate	226.327	litri,	exportate	120.361	litri
»	»	1895—1896	»	206.890	»	»	1.455.805	»
»	»	1896—1897	»	221.272	»	»	3.043.744	»
»	»	1897—1898	»	247.007	»	»	1.302.825	»
»	»	1898—1899		312 018	»	»	385.368	»

Din ródele viilor se maĭ fabrică cognac, rachiŭ de tescovină, de

drojdiĭ de vin; nu posedăm o statistică amănunţită a producţiuniĭ miciĭ industriĭ de bĕuturĭ destilate, a industrieĭ casnice, şi nu putem bine separà fabricaţiunea de cognac, rachiŭ de tescovină şi de drojdiĭ de aceea a ţuiceĭ. În tótă ţéra există aproximativ 24.000 cazane micĭ de ţuică, de rachiŭ de drojdie şi de tescovină. V. Taban (*Fabricaţiunea şi monopolul alcooluluĭ.* Bucur. 1898) ḑice, că la 1 Ianuarie 1898 aŭ fost trecute în matriculele Ministeriuluĭ Financelor şi supuse la patente 17.084 cazane, că însă numĕrul cazanelor existente este maĭ mare, fiind-că ceĭ carĭ destiléză productul lor plătesc numaĭ impositul după pogóne şi nu pentru cazan.

Prunul, maĭ rustic decât viţa, cresce în locurĭ carĭ nu se pot ocupà avantagios nicĭ cu via, nicĭ cu plante agricole.

Liveḑile de prunĭ se îmmulţesc; se pare că parte din ele înlocuesc viile distruse; în termen mediŭ, fie-care hectar este plantat cu 600 pomĭ.

Pe la anul 1880 s'aŭ consumat pe an 6.969.365 vedre rachiŭ de prune, în valóre de leĭ 20.649.970. (P. S. Aurelian, *Ţéra Nóstră.* Bucur. 1880.) După statistica Ministeriuluĭ de Agricultură, liveḑile de prunĭ din tótă ţéra aŭ avut întindere:

In a. 1896	de 52.020	hect.,	carĭ	aŭ	produs	967.250	hectol.	ţuică	în	valóre	de leĭ	5.427.650
» 1897	» 57.650	»	»	»	»	465.840	»	»		»	»	3.267.700
» 1898	» 56.170	»	»	»	»	929.320	»	»		»	»	6.176.600
» 1899	» 69.172	»	»	»	»	2.067.731	»	»		»	»	12.118.061

Ţuica se exportéză în cantitate mică; cea maĭ mare parte a productuluĭ liveḑilor de prunĭ se consumă în ţéră; se maĭ consumă sub nume de ţuică cantităţĭ considerabile de rachiŭ de cereale, aromatisat cu esenţe, carĭ îĭ daŭ gustul specific al ţuiciĭ.

După P. S. Aurelian, *Ţéra Nóstră*, s'aŭ aflat, în anul 1880, în tótă România 1.687 poverne marĭ şi micĭ, servite de 5.644 lucrătorĭ; pe atuncĭ s'aŭ bĕut în ţéră pe an 654.865 vedre de rachiŭ de cereale, în valóre de leĭ 7.276.277, fără cele 7 milióne vedre ţuică, despre carĭ am vorbit maĭ sus. Astăḑĭ cea maĭ mare parte a bĕuturilor alcoolice consumate în ţéră este productul industrieĭ marĭ. După V. Taban, *Fabricaţiunea şi monopolul alcooluluĭ*, până la anul 1850 nu se bea în ţéră alcool al industrieĭ marĭ şi numaĭ al industrieĭ micĭ, al cazanelor industrieĭ casnice. Pe când în anul 1860, înaintea apariţiuniĭ filoxereĭ, industria mare n'a produs decât 3.000 litri alcool, ea produce astăḑĭ pe an aprópe 30 milióne litri alcool absolut.

Cele 46 fabricĭ de alcool ce maĭ există astăḑĭ aŭ întrebuinţat ca materie primă:

In anul 1897—1898	55.482.000	kgr.	porumb;	în anul 1898—1899	74.353.000	kgr.
» » »	176.600	»	alte cereale;	» » »	630.300	»
» » »	6.218.900	»	cartofi;	» » »	12.642.100	»
» » »	1.685.600	»	melasă;	» » »	1.514.100	»
» » »	9.918.400	»	sladurĭ (malt);	» » »	12.617.900	»
» » »	1.212.300	»	făină de secară.	» » »	1.188.100	»
Total	74.694.000	kilograme	. . . .		102.945.500	

Din produsul acesteĭ industriĭ s'a consumat în ţéră numĕrul următor de grade, 1.000 grade = 1 hectolitru:

In anul	1890—1891	153.389.096	grade
»	1891—1892	182.415.583	»
»	1892—1893	181.697.087	»
»	1893—1894	258.101.185	»
»	1894—1895	234.823.464	»
»	1895—1896	190.800.135	»
»	1896—1897	122.170.646	»
»	1897—1898	183.291.928	»
»	1898—1899	279.218.554	»
»	1899—1900	131.279.164	»

In aceste cantităţĭ nu este cuprins tainul, alcoolul netaxat, scutit de taxă, care se lasă liber pentru consumaţiunea lucrătorilor şi a familieĭ fabricantuluĭ, cantitate considerabilă care trece peste ½ milion grade decalitri.

In anul 1897—1898, Statul a perceput de la cele 49 fabrice alcool, carĭ aŭ funcţionat, taxa de leĭ 15.662.993.

Pe lângă aceste spirturĭ se maĭ consumă şi óre-carĭ cantităţĭ de bĕuturĭ destilate importate din streinătate (licorurĭ, cognacurĭ).

Pe la anul 1880 s'aŭ importat pe an bĕuturĭ spirtóse în valóre de leĭ 716.353; astăḑĭ exportul spirtuluĭ este maĭ considerabil decât importul bĕuturilor alcoolice, precum ne arată datele următóre:

In anul	1894—1895	import	285.757	litri,	export	39.499	litri
»	1895—1896	»	220.588	»	»	13.800	»
»	1896—1897	»	115.925	»	»	1.522.331	»
»	1897—1898	»	141.704	»	»	5.950.885	»

Spirtul produs în ţéră din cereale, cartofĭ, melasă, nu se consumă în starea naturală, numaĭ diluat cu apă, ci el se aromatiséză, saŭ se îndulcesce şi se aromatiséză; pentru aromatisare, pentru producerea buchetuluĭ care imitéză gustul şi mirosul unor bĕuturĭ maĭ fine, se întrebuinţéză oleurĭ eterice (oleurĭ esenţiale, volatile) şi esenţe spirtóse. Parte din aceste esenţe se importéză din streinătate, parte se

fabrică în ţéră. Din streinătate s'aŭ importat esenţe în cantitatea următóre:

In anul	1894—1895	13.079 litri
»	1895—1896	13.174 »
»	1896—1897	10.111 »
»	1897—1898	9.203 »

Scăderea importuluĭ de esenţe în aniĭ 1896—1898 provine din controlul sanitar maĭ sever, exercitat asupra lor după publicarea regulamentuluĭ de privegherea sanitară a alimentelor şi bĕuturilor.

După media celor din urmă treĭ anĭ, se consumă în ţéră pe an 18.633.350 litri de alcool, produs de industria mare din cereale şi cartofĭ, saŭ 3.27 litri de locuitor pe an, fără alcoolul destilat din prune, vin, tescovină, drojdiĭ, productul industrieĭ micĭ casnice, despre care Ministeriul Financelor nu posedă altă statistică decât cea asupra întinderiĭ pămînturilor plantate cu prunĭ. După evaluările d-luĭ M. C. Haret, producţiunea actuală de rachiŭ de prune este de 27 milióne litri saŭ de 4.73 litri de cap de locuitor.

Cele 17 fabrice de bere ce funcţionéză astăḑĭ în ţéră (în anul 1894—1896 aŭ existat 19 fabrice) aŭ întrebuinţat, în anul 1897—1898, ca materie primă:

1.802.990 kilograme de slad de orz (malt) şi
30.030 » » hameiŭ;

S'aŭ produs în ţéră următórele cantităţĭ de bere:

In anul	1881—1882	2.810.754 litri		
»	1882—1883	3.470.666 »		
»	1887—1888	2.727.027 »		
»	1891—1892	5.442.058 »		
»	1892—1893	5.059.033 litri,	din carĭ s'aŭ consumat în ţéră	3.215.862 litri
»	1893—1894	5.970.728 »	» » » » » »	3.640.760 »
»	1894—1895	5.245.311 »	» » » » » »	4.154.848 »
»	1895—1896	4.396.625 »	» » » » » »	4.190.762 »
»	1896—1897	6.476 186 »	» » » » » »	5.066.161 »
»	1897—1898	7.577.785 »	» » » » » »	6.264.934 »

In aceste cantităţĭ nu este cuprins tainul, berea scutită de imposit, pe care o beaŭ lucrătoriĭ şi familia fabricantuluĭ, cantitate de 260.000 până la 270.000 litri pe an.

Taxa fiscală perceputǎ de la fabricanţiĭ de bere, precum şi acsisul comunal cu care berea este impusă, sunt marĭ în raport cu calitatea de alcool ce berea conţine şi în raport cu taxa pusă pe alcool de grâne şi de cartofĭ. Taxa pe bere a fost înfiinţată prin legea din anul 1867, în sumă de 58 banĭ de decalitru, plătiţĭ de odată cu acsisul comunal,

ridicată în anul 1879 la 80 banĭ, în anul 1882 la leĭ 1.50, în anul 1885 la leĭ 2, în anul 1896 iar scuḑută la leĭ 1.50 de decalitru. Fabricantul de bere maĭ plătesce licenţa pentru fabrică şi pentru deposite şi acsisul comunal, care în Bucurescĭ este de leĭ 2 de decalitru.

Importul şi exportul de bere este neînsemnat; în anul 1899 s'aŭ importat în ţéră 14.233 litri bere, în valóre de leĭ 10.187, şi s'aŭ exportat 425 litri, în valóre de leĭ 232.

Consumul de bere cresce, cu tóte acestea el rĕmâne inferior consumuluĭ de vin şi de bĕuturĭ alcoolice destilate şi este 1,05 litri de cap de locuitor pe an. Nu putem face comparaţiune absolută cu consumul din alte State, în Imperiul german spre exemplu, unde berea este bĕutura predomnitóre, se consumă pe an între 37 şi 39 milióne de hectolitri bere (aprópe 4 miliarde de litri), se bea însă în raport cu numĕrul locuitorilor maĭ puţin vin şi maĭ puţin rachiŭ decât la noĭ.

Consumul de alcool este dar mare în maĭ tótă Europa şi abusul alcooluluĭ provócă astăḑĭ maĭ adesea-orĭ decât în trecut lesiunĭ grave, incurabile, ale diferitelor organe ale corpuluĭ, perturbaţiunĭ ale vieţiĭ intelectuale, nimicirea facultăţilor sexuale, degenerarea raseĭ, slăbirea legăturilor familiare, distrugerea familieĭ, pauperism şi miserie, delicte şi crime.

Cunoscinţa relelor produse de abusul bĕuturilor fermentate este veche; în vechime se cunosceaŭ unele din efectele fiisice şi psichice ale alcoolismuluĭ asupra individuluĭ şi asupra progenituriĭ sale; autoriĭ grecĭ şi romanĭ aŭ descris degradarea morală produsă de bĕutură. Aristotele scrie că o femee beţivă nasce copiĭ stricaţĭ, Plutarch afirmă că beţiviĭ produc copiĭ beţivĭ. Testamentul vechiŭ şi cel noŭ condamnă abusul bĕuturilor şi Mahomet a proscris vinul. In anul 1521, Voevodul Négoe, într'o învĕţătură către fiul sĕŭ Teodosie şi către alţĭ Domnĭ, explică relele fisice, morale şi economice carĭ isvorĕsc din abusul bĕuturiĭ şi le recomandă cumpĕtare. (P. B. Hasdeŭ, *Archiva istorică,* T. I. Bucurescĭ 1865.) Cronica în versurĭ grecescĭ, scrisă în anul 1618 la Tîrgovişte de Mitropolitul Mirelor Mateiŭ, cuprinde sfaturĭ date luĭ Alexandru Iliaş Vodă ea să se ferăscă de beţie. (N. Iorga, *Manuscripte din bibliotecĭ streine, II, Anal. Acad. Rom.*, Ser. II, T. XXI. Bucurescĭ 1899.)

Beţia a devenit maĭ funestă după rĕspândirea rachiuluĭ. Periculositatea rachiuluĭ este causată de concentraţiunea luĭ, de bogăţia luĭ în alcool şi de micul preţ cu care orĭ-cine şi-l póte procură. In a doua jumătate a secoluluĭ XVIII, învĕţaţiĭ se ocupă maĭ adesea-orĭ de alcoolism. Morgagni a descris unele simptome nervóse produse de alcool, S. P. Suessmilch a constatat marea mortalitate a alcoolicilor *(Die goett-*

liche Ordnung. Berlin 1775), Erasmus Darwin, moşul luĭ Ch Darwin, a afirmat că tóte bólele provenite din abusul de bĕuturĭ spirtóse se moştenesc prin maĭ multe generaţiunĭ până când némul se stinge, *(Zoonomia, Lect. 21 of. Drunkeness.* London 1794, citat de A. Baer); Hufeland 1795 şi I. P. Frank 1796 aŭ expus acţiunea patologică a bĕuturilor spirtóse. La începutul seculuĭ XIX se cunosceà Delirium tremens; E. Esquirol 1827, Pinel 1827, Griesinger 1845 aŭ observat multe manifestaţiunĭ patologice datorite alcooluluĭ, dar cunoscinţa completă, clinică şi anatomo-patologică a alcoolismuluĭ cronic şi a degenerescenţeĭ datorite alcooluluĭ începe cu Magnus Huss, care a publicat la Stockholm, în anul 1847, celebrul sĕŭ tratat asupra Alcoolismuluĭ cronic, tradus în limba germană şi imprimat la Bremen în anul 1851. Studiile luĭ Magnus Huss aŭ fost completate de B. A. Morel 1857, de A. Fournier 1860, A. Voisin 1864, von Krafft-Ebing 1874, de Brierre de Boismont 1875, de L. Lunier 1877, carĭ aŭ studiat maĭ ales acţiunea alcooluluĭ asupra sistemuluĭ nervos şi fenomenele mintale ale alcoolismuluĭ, de R. Virchow care, la 1872, a precisat lesiunile anatomo-patologice produse de alcool, de A. Baer care, în anul 1878, a publicat la Berlin însemnata carte «Der Alcoholismus»; de Wappaeus 1859, I. L. Casper 1860, F. Oesterlen 1864, E. Engel 1863—1874, carĭ s'aŭ ocupat cu statistica patologică a alcoolismuluĭ; de Max Wirth 1861, I. v. Liebig 1865, R. v. Mohl 1866, Villermé şi alţiĭ carĭ aŭ expus influenţa economică şi socială a alcoolismuluĭ; de L. Quetelet 1850, I. L. Casper 1860, L. Lunier 1860, E. Engel 1864, Guilaume şi A. Baer 1878, carĭ aŭ alcătuit statistica criminală a alcoolismuluĭ; şi în ceĭ din urmă 10 anĭ de E. Kraepelin, E. Lancereaux, Legrain, G. V. Bunge, V. Laborde, Nishegorodzew, H. Adler (oculist), Jacquet, Boeck, Strümpell, Forel, carĭ aŭ studiat formele clinice ale alcoolismuluĭ şi localisarea luĭ în diferite părţĭ ale sistemuluĭ nervos.

Pe la anul 1870, clinicianiĭ, fisiologiştiĭ şi igieniştiĭ aŭ început să distingă în mod maĭ precis între acţiunea alcooluluĭ etilic şi între cea a alcoolurilor superióre şi a altor impurităţĭ ale bĕuturilor spirtóse destilate, şi de atuncĭ Rabuteau în anul 1870, Dujardin-Beaumetz şi Audigé 1879, A. Baer 1885, Magnan şi Laborde 1889, P. Brouardel 1890, aŭ publicat resultatale cercetărilor lor asupra acţiuniĭ diferitelor constituante ale bĕuturilor spirtóse destilate. In fine s'aŭ publicat bibliotecĭ întregĭ asupra preveniriĭ alcoolismuluĭ, care a fost studiată maĭ ales de Finkelnburg 1881, de comisiunea elveţiană care în anul 1884, într'un volum bogat în documente oficiale, intitulat «Zur Alkoholfrage» şi imprimat la Bern, a publicat resultatul uneĭ anchete făcute în tótă

Europa de E. Alglave 1886, G. v. Bunge şi A. Baer 1890, de A. Forel 1892, de Daremberg 1895, de V. Laborde 1895, de Kraepelin 1900.

In anul 1897, E. Lancereaux a scris o carte despre alcoolism, în care distinge 4 diferite intoxicaţiunĭ alcoolice: Oenilismul, intoxicaţiune prin vin bĕut în cantitate prea mare saŭ prin vin falsificat; Alcoolismul adevĕrat, produs prin rachiŭ şi maĭ ales prin rachiŭ nerafinat; Absintismul, intoxicaţiune prin esenţe amare şi prin aperitive, carĭ se manifestă la forma acută prin convulsiunĭ, histerism, tetanu, la forma cronică prin turburarea sensibilităţiĭ, a motilităţiĭ, a facultăţilor mintale, prin crise convulsive, nevrite ale extremităţilor, paralisiĭ simetrice, delir halucinator; şi Alcoolismul ereditar şi Absintismul ereditar cu 3 ordine de accidente: necesitatea înăscută a bé lichide forţĭ, perturbaţiunĭ nervóse dinamice şi desordinĭ materiale ale centrelor cerebrospinale. Chiar dacă acéstă împărţire a formelor alcoolismuluĭ după felul bĕuturiĭ ar fi justificată, ceea-ce nu credem, ea nu s'ar puté mănţiné în acele casurĭ numeróse, când alcoolicul nu se mulţumesce cu un singur fel de bĕutură şi bea maĭ multe. Afară de acésta, Lancereaux nicĭ nu pomenesce consecinţele bĕuturiĭ nemoderate de bere, ca când ar fi cu totul inofensivă.

Trecem la literatura medicală română şi facem de o cam dată abstracţiune de literatura antialcoolică română poporală, care apare dejà la începutul seculuĭ XIX şi despre care vom vorbì maĭ jos. C. Vêrnav, în *Rudimentum Physiographiae Moldaviae*, Budae 1836, vorbesce de abusul de bĕuturĭ spirtóse al claselor de jos (plebs Moldavica), dar nu descrie consecinţele fisice şi morale ale acestuĭ abus. St. V. Episcopescul, în cartea *Apele metalice, Dietetică şi Macrobiotică*, tipărită la Buzĕŭ în 1837, ḑice cele următóre: «Vin să beà numaĭ bătrâniĭ cel mult 2 litre (litre vechĭ, nu litri) pe ḑi şi numaĭ la masă; bĕutura peste măsură slăbesce trupul, întărîtă, aprinde patimile, turbură capul şi mintea de nebunie ca de o otravă. Vinul este cârja bătrâneţelor şi fulger de stricăciune a tinereţelor. Vinul să nu fie dres cu plumb, care este otrăvitor. Bĕutura rachiuluĭ precum şi a vutcilor este în tot chipul şi în tótă vremea de smintéla sănătăţiĭ, pricinuind cele maĭ rele şi cele maĭ grele bóle; se cuvine a se oprì şi a se scóte cu totul din obiceiŭ, rĕmâind numaĭ pentru tréba spiţerieĭ de lécurĭ.» Intr'o altă carte, *Practica doctoruluĭ de casă, cunoscinţa apĕrăriĭ şi a tămăduiriĭ bólelor*, Bucurescĭ 1846, arată St. V. Episcopescul influenţa antiigienică şi antisocială a alcooluluĭ cu cuvintele următóre: «Bĕutura vinuluĭ este cârja bătrâneţelor, ce începe de la 50 de anĭ. Cu cât este bĕutura vinuluĭ folositóre pentru bătrâneţe, la vremea mâncăriĭ şi cu cumpĕt, cu atât

este în potrivă la nevreme şi fără de cumpĕt de stricăciunea sănătăţiĭ, de dĕrăpănarea minţiĭ şi de scurtarea vieţiĭ. Lăcomia este rodul neîngrijiriĭ crescerii părintescĭ, iar beţia al neîngrijiriĭ ocârmuiriĭ stăpânescĭ, şi Statul în care va locuì acéstă patimă nu maĭ are temere de năvălirea vrăjmăşéscă, dar nicĭ mijloc de îndreptare, fiind însuşĭ fiiĭ luĭ de stingerea şi de peirea luĭ în destul. Nu în destul cu acésta este tragerea rachiuluĭ din vin, din bucate şi din pometurĭ, şi bĕutura luĭ şi a vutcilor cu tot felul de miresme, o înfricoşată şi îndulcită otravă! împiedică nervele din lucrarea lor, pricinuesce întăriturile organelor pânteculuĭ şi ale pieptuluĭ cu oftică şi dropică...».

Formele clinice ale alcoolismuluĭ, causele, întinderea şi prevenirea luĭ în România aŭ fost studiate de A. Fĕtu în anul 1863, de I. Felix 1863—1899, A. Marcovicĭ 1864—1870, G. Iuliano 1866, A. Sutzu 1877, C. Istrati 1880, G. Mileticĭ 1881, N. Krisokefal 1892, G. Crăiniceanu 1895, N. Manolescu 1895, I. Ştefănescu 1896, C. Thiron 1899, St. Possa 1900, M. Minovicĭ 1900, G. N. Nicolescu şi V. S. Brezeanu 1900. Composiţiunea şi impurităţile bĕuturilor spirtóse aŭ fost cercetate şi descrise de A. Bernad-Lendway, C. Istrati, P. Poni, V. Buţureanu, A. Urbeanu, P. Rădulescu, M. Mateescu; însemnătatea juridică a alcoolismuluĭ de Bastaki. Influenţa morală, economică şi socială a alcooluluĭ a fost expusă dejà în anul 1843 în mod poporal de M. Kogălniceanu *(Almanach de învĕţătură şi de petrecere.* Iaşĭ 1843), apoĭ de A. Xenopol, A. C. Cuza, A. Zaharescu, G. Murgescu, C. Thiron şi alţiĭ, despre carĭ vom maĭ vorbì maĭ jos.

In anul 1863, Societatea medicală sciinţifică din Bucurescĭ, asupra propuneriĭ luĭ N. Turnescu, a pus la concurs cestiunea: «Ebrietatea sub punctul de vedere medical şi social»; nu s'a presentat concurent şi 40 de anĭ maĭ târḑiŭ, în anul 1903, Academia Română va decerne premiul Adamachi pentru cea maĭ bună scriere asupra alcoolismuluĭ în România.

Immulţirea scrierilor asupra alcoolismuluĭ provine, cum am arătat maĭ sus, din immulţirea ocasiuniĭ ce mediciĭ aŭ a vedé multiplele bóle fisice şi psichice datorite alcooluluĭ. Nu posedăm o statistică exactă a alcoolismuluĭ în oraşe; în clasele maĭ culte, medicul declară de rareorĭ diagnosa adevĕrată de otrăvire alcoolică şi în cas de deces găsesce un cuvînt maĭ eufemic pentru desemnarea causeĭ morţiĭ; la bolnaviĭ săracĭ, medicul este obicĭnuit chemat într'un stadiŭ al bóleĭ, când causa eĭ nu se póte lesne stabilì, şi diagnosticéză bóla organunuluĭ fără determinarea causeĭ; în comunele rurale nu se înregistréză causa decesuluĭ, rĕmân dar numaĭ spitalele, ospiciile de alienaţĭ şi

dispensariile pentru bolnavii ambulanţi (consultaţiunile gratuite), unde se face diagnosa mai precisă. Cunóscem dar numai o mică parte a bolnavilor şi a morţilor de alcoolism, dar puţinele date precise pe cari le putem culege indică că victimele bólei se îmmulţesc, că puţinele măsuri cari s'aŭ luat pentru limitarea rĕului nu sunt suficiente, că o prevenţiune mai energică este necesară.

După statistica culésă de A. C. Cuza (*Victimele Alcoolismului*, Iaşi 1899), s'aŭ înregistrat în România, în anul 1899, 77 delicte şi crime, 28 accidente şi sinucideri, 21 morţi grabnice şi casuri de nebunie, provocate de alcoolism.

In cei din urmă ani s'aŭ înregistrat în tótă ţéra bolnavi şi morţi de alcoolism numĕrul următor:

ANUL	Căutaţi în spitale	Morţi în spitale	Căutaţi în ospicii de alienaţi	Morţi în ospicii de alienaţi	Căutaţi la dispensarii (bolnavi ambulanţi)	Morţi în oraşe, afară de spital	Suma bolnavilor	Suma morţilor
1893	344	38	66	16	3.485	142	3.895	196
1894	253	20	45	12	3 540	153	3.838	185
1895	248	17	78	12	3.636	116	3.962	145
1896	449	28	87	9	3.268	115	3.804	152
1897	462	34	104	18	4.327	151	4.893	208
1898	349	—	—	—	2.485	—	—	123
1899	454	—	—	—	3.733	—	—	111

In oraşul Bucuresci s'a înregistrat numĕrul următor de decese:

In anul	1868	16 de Alcoolism,	16	Cirrhosa ficatului.
»	1869	3	»	23
»	1875	6	»	15
»	1876	8	»	26
»	1877	15	»	37
»	1879	5	»	56
»	1880	5	»	?
»	1881	8	»	39
»	1883	11	»	39
»	1887	7	»	52
»	1890	6	»	51
»	1891	3	»	60
»	1897	30	»	63
»	1898	18	»	73
»	1899	12	»	?

După datele culese de O. Blasianu, s'aŭ aflat în judeţul Ilfov, fără oraşul Bucuresci, în anii 1894—1898, 950 alcoolici. N. Takeanu a numĕrat în judeţul Covurluiŭ, fără oraşul Galaţi, în anul 1899, 922 alcoolici.

Se pare că şi în alte State înrĕgistrarea deceselor de alcoolism este dificilă, căci statisticile respective sunt fórte incomplete. In regatul

Prusieĭ aŭ murit de Delirium tremens, în anul 1894, 623, în a. 1895, 595, în a. 1898, 587 persóne, din carĭ, în a. 1898, 59 femeĭ; în Italia de alcoolism, în anul 1896, 566, în anul 1897, 504 persóne; în Elveţia, în I. semestru al anuluĭ 1898, în cele 15 oraşe maĭ marĭ, 251 persóne; în Moravia (provincia imper. Austrieĭ), în anul 1898, 6.596 persóne; în Belgia numaĭ de alcoolism acut, în a. 1896, 302 persóne; la Paris, în anul 1899, 116 persóne.

In ceea-ce privesce poporaţiunea alcoolicilor din ospiciile de alienaţĭ, găsim, în statistica imperiuluĭ Austrieĭ, publicată în anul 1897, că în tóte ospiciile de alienaţĭ ale imperiuluĭ ea este în termen mediŭ de 10.8%₀ din numĕrul alienaţilor, în Austria-de-jos de 13.9%₀, în Carintia de 13%₀, în Silesia de 12.8%₀, în Bucovina numaĭ de 8.3%₀.

Nu vom judecà întinderea alcoolismuluĭ numaĭ după numĕrul bolnavilor din spitale, după acela al morţilor declarate ca provenite din abusul de bĕuturĭ, numaĭ după numĕrul ómenilor beţĭ, carĭ comit excese sgomotóse în cârciumĭ şi pe strade; nu ne sperie numaĭ intoxicaţiunea acută cu alcool, îmbĕtarea temporară, care produce beţia manifestă cu semnele şi cu efectele eĭ cunoscute la toţĭ, dar considerăm şi ca fórte periculósă deprinderea organismuluĭ cu alcool, ast-fel că consumaţiunea de dose succesiv crescênde nu maĭ produce simptomele visibile ale beţieĭ; considerăm ca fórte periculos alcoolismul mulţimiĭ de persóne aflate, după aparenţă, în stare normală, de fapt însă, dejà otrăvite, supuse necontenit influenţiĭ alcooluluĭ, care a adus perturbaţiunĭ grave în activitatea sistemuluĭ lor nervos, în viéţa intracelulară a tuturor organelor.

Ca în alte privinţe, Capitala dă tonul şi în ceea-ce privesce consumaţiunea de alcool în diferitele sale forme; nicăierĭ cultul alcooluluĭ nu s'a desvoltat şi nu s'a rafinat ca la Bucurescĭ. Copiluluĭ i se dă alcool ca medicament, cu credinţa greşită că alcoolul îndreptéză funcţionarea imperfectă a diferitelor organe, datorită imperfecţiuniĭ educaţiuniĭ fisice; femeilor tinere li se dă alcool pentru combaterea anemieĭ, pe care de fapt alcoolul nu o influenţéză; în timpul şcolarităţiĭ, flăcăiĭ béŭ şi fac un sport din bĕutură, ca să corespundă modeĭ; în timpul serviciuluĭ militar béŭ aceĭ carĭ pot, adecă sub-oficeriĭ; se bea în cafenele, unde se servesce cu cafeà un cognac, cu ciaiul un rom, ca parte integrantă a cafeleĭ şi a ciaiuluĭ, afară de diferite bĕuturĭ alcoolice carĭ se consumă, nu ca accesoriĭ altora, ci ca consumaţiune independentă; mulţime de funcţionarĭ, de comercianţĭ şi de alte persóne intră de douĕ, de treĭ şi de patru orĭ pe ḑi într'una din multele băcăniĭ, carĭ cultivă specialitatea bĕuturilor fine, ca să-şĭ întăréscă creeriĭ pen-

tru gréua muncă de cancelarie şi de comptoir, ca să pregătéscă stomacul pentru dejun şi pentru prânz, ca stomacul, dejà plin, să digereze maĭ bine, ca să dórmă maĭ bine. Se bea înainte de masă, la masă şi după masă; se bea acasă, la birt, la cafeneà, la cofetărie, la băcănie, la berărie, la cârciumă, la sindrofie ; se bea vara pentru rĕcorire, iarna pentru încăldire; înainte de muncă pentru stimularea puterilor, după muncă pentru isgonirea osteneliĭ. Omul cu dare de mână are pivniţa aprovisionată cu vin, bufetul garnisit cu alcoolurĭ fine, dar sticlele cu cognac şi cu rom lipsesc rare-orĭ chiar dintr'o gospodărie săracă; ele se par indispensabile, căcĭ ne-am obicĭnuit să îndreptăm cel puţin printr'un cognac diferitele neregularităţĭ ale vieţiĭ fisice şi morale.

Prin comunele rurale se bea asemenea la tóte ocasiunile: când lipsesce pofta de mâncare, când se întâlnesc şi se cinstesc doĭ prietinĭ saŭ rude, când se începe şi când se termină o daraveră óre-care; se bea în cârciuma din sat şi la cârciumile din oraş cu ocasiunea tîrgurilor şi tîrguelilor ordinare, şi se bea acasă la facerĭ şi la lehuzie, toţĭ béŭ la botez, la nuntă, la înmormîntare, la ḑiua onomastică, în ḑiua de sĕrbătóre.

Un cunoscĕtor perfect al obiceiurilor ţĕranuluĭ, N. Manolescu, spune în *Igiena Ţĕranuluĭ* premiată de Academia Română în anul 1895: «Ţĕraniĭ delenĭ béŭ vin tot anul, în timpul tómneĭ delénul bea din «vasele ce are în pivniţă încă nevîndute, în timpul erniĭ bea din «tescovină în care se găsesce încă vin; iar către primă-vară şi în «timpul veriĭ bea de la cârciumă. El bea puţin vin în timpul meseĭ, «dar maĭ des după masă continuă a bé până se îmbată. Ocasiunile «de beţie sunt bâlciurile, alegerea primaruluĭ, ş. a. In regiunile mun«tóse şi câmpene, ţĕranul abià gustă vinul. Săténul consumă în orĭ«ce regiune a ţĕriĭ mult rachiŭ; rachiul este maĭ eftin, cu puţine «parale se chefuesce un ţĕran, bĕnd rachiŭ în loc de vin. Săténul «consumă ţuică saŭ rachiŭ de prune, basamac saŭ rachiŭ de bucate, «rachiŭ de tescovină saŭ boştină, prăştină; deleniĭ maĭ béŭ şi rachiŭ «de drojdiĭ. Săténul bea rachiŭ în tot cursul anuluĭ, bĕutura luĭ de «diminéţă şi înaintea fie-căreĭ mâncărĭ este rachiul. La muncă, ţĕranul «crede în rachiŭ ca într'o fântână de puterĭ, orĭ-cine are muncă la el «saŭ la altul, rachiul trebue să-l aibă. Când săténul este la munca al«tuia, bea de treĭ orĭ pe ḑi înaintea mâncăriĭ câte 50 de dramurĭ «aproximativ.»

Cârciuma, unicul loc de distracţiune al muncitoruluĭ agricol, face multe rele, acolo se întâlnesce ţĕranul cu prietiniĭ sĕĭ, acolo se adună

în ḑilele de Duminică şi de sĕrbătóre tot satul, bărbaţiĭ şi femeile, flăcăiĭ şi fetele; ţĕranul sărac, care n'are cu ce să plătéscă bĕutura, găsesce lesne câţĭ-và consătenĭ miloşĭ, carĭ îl cinstesc; după ce alcoolul a smintit minţile, vĕlul nopţiĭ acoperă imoralităţile carĭ se petrec în dosul cârciumiĭ, crimele carĭ se comit la eşirea din câreiumă. Omul care s'a deprins să beà Duminica peste măsură nu lasă bĕutura nicĭ în cursul sĕptămâniĭ; dovada ne-o daŭ femeile din unele judeţe de munte (Sucéva, Némţu) carĭ, în ḑilele de lucru, când bărbaţiĭ sunt duşĭ de acasă şi-şĭ caută câştigul érna în pădure şi vara cu plutele, vin cu copiiĭ la câreiumă. Nu maĭ vorbim de câreiumile prin tîrgurĭ şi oraşe, la carĭ se opresce ţĕranul când face transporturĭ, tîrguelĭ, când are alte afacerĭ în oraş saŭ tîrg, ţĕranca când vinde pasĕrĭ şi ouĕ şi în carĭ câreiumĭ lasă o mare parte din baniĭ ce a luat pentru obiectele vîndute.

Cum poporul însuşĭ judecă despre beţie se póte vedé din unele proverbe adunate de A. Pann, I. Bibicescu, Iarnik-Bârsan, reproduse de G. Crăiniceanu în cartea, premiată de Academia Română, *Igiena Ţĕranuluĭ român*, Bucurescĭ 1895, din care vom menţionà unul singur: Beţia o vindecă sapa şi lopata. Că ţĕranul îşĭ dă séma de relele fisice, morale şi economice produse de bĕuturile spirtóse, o maĭ probéză mulţimea însemnată de lécurĭ poporale, de descântece, contra beţieĭ. (N. Leon, *Zoologia medicală a ţĕranuluĭ român*, *Archiva*, VIII. Iaşĭ 1897. N. Leon, *Botanica medicală a ţĕranuluĭ român*, *Archiva*, X. Iaşĭ 1899. D. P. Lupaşcu, *Medicina babelor*, *Anal. Acad. Rom.*, Ser. II. T. XII. Bucurescĭ 1890.)

La studiarea măsurilor preventive contra alcoolismuluĭ vom face deosebire între diferitele bĕuturĭ spirtóse, deosebire stabilită dejà de mult şi la noĭ în ţéră, maĭ întâĭ de St. V. Episcopescul în anul 1837, apoĭ de M. Kogălniceanu în anul 1843, între beţia naturală, veselă, cu vin (pe care însă eĭ nu o consideră ca cu desăvîrşire inofensivă) şi între starea mintală degradatóre în care lasă beţia cu rachiŭ ordinar, cu tărăş, basamac, rachiŭ de Moldova.

Igiena are datoria să reducă la adevĕrata eĭ valóre împărţirea bĕuturilor în bĕuturĭ igienice şi neigienice; trebue să distrugem ilusiunea acelor economiştĭ şi igieniştĭ, carĭ cred că vinul, berea şi chiar ţuica ar fi bĕuturĭ igienice, că numaĭ spirtul şi maĭ ales spirtul nerafinat póte devenì vătĕmător. Făcĕnd abstracţiune de bragă, care este inofensivă, căcĭ conţine obicĭnuit numaĭ până la 1% alcool, recunóscem numaĭ uneĭ singure bĕuturĭ titlul de bĕutură igienică: apeĭ curate. Tóte bĕuturile alcoolice, fără excepţiune, sunt toxice; cele maĭ concentrate şi maĭ necurate exercită o acţiune maĭ vătĕmătóre, cele maĭ

dilute şi maĭ pure vatĕmă sănătatea numaĭ dacă le bem în cantitate maĭ mare.

Berea conţine maĭ puţin alcool decât cele-alte bĕuturĭ; dacă am puté înlocuì prin bere basamacul şi cele-alte rachiurĭ, am restrînge, am rărì intoxicaţiunile alcoolice, cu condiţiune ca tăria bereĭ să nu trécă peste 3% de alcool; berea este însă scumpă, nu cred că vom puté să o facem accesibilă ţĕranuluĭ nostru; pe lângă preţul ridicat se opune la acésta şi gréua eĭ conservare.

Şi abusul bereĭ produce bóle; sàrăcia eĭ relativă în alcool se póte compensà prin cantitatea consumată; cu tóte acestea alcoolismul este maĭ puţin frecuent în regiunile unde predomnesce consumaţiunea de bere şi unde rachiul se bea în mică cantitate. La ómeniĭ carĭ consumă cantităţĭ prea marĭ de bere se nasc însă adesea-orĭ bóle ale corduluĭ, căcĭ întroducerea în circulaţiune a uneĭ cantităţĭ însemnate de lichid provócă şi munca excesivă a corduluĭ. S'a scris şi la noĭ despre virtutea bereĭ ca bĕutură hrănitóre; cantitatea de materiĭ nutritive ce berea conţine este însă mică; ele jócă un rol numaĭ atuncĭ, când cine-và consumă cantităţĭ însemnate de bere, cantităţĭ carĭ îmbată pe cel neobicĭnuit cu ele. Cu tóte acestea, punem berea la locul eĭ, nu între bĕuturile igienice, dar o clasificăm ca bĕutura cea maĭ puţin îmbĕtătóre şi solicităm protecţiunea bereĭ, pentru ca să pótă face concurenţă rachiuluĭ.

După bere vine vinul; chiar abusul vinuluĭ curat, nefalsificat, póte asemenea produce alcoolism; cantităţile micĭ de vin sunt obicĭnuit bine suportate ca şi cantităţile micĭ de bere.

Bĕuturile cele maĭ otrăvitóre sunt cele destilate, fără excepţiune, căcĭ ele sunt cele maĭ concentrate; chiar alcoolul etilic cel maĭ curat posedă o acţiune toxică, şi este o greşélă a crede că numaĭ prin excluderea din consumaţiune a alcooluluĭ brut, nerafinat, vom înlăturà intoxicaţiunile cronice cu alcool. Este adevĕrat că impurităţile alcooluluĭ (alcoolurile superióre, furfurolul, aldehidele) sunt cu mult maĭ toxice decât însuşĭ alcoolul etilic pur; dar cantitatea acestor impurităţĭ din alcoolul nerafinat, carĭ măresc acţiunea luĭ otrăvitóre, este obicĭnuit mică. Chiar alcoolul bine rafinat produce alcoolismul prin cantitate şi calitate.

Am arătat maĭ sus că prevenirea beţieĭ datéză de mult. In Atena, Dracon a pedepsit beţia cu mórte, Testamentul Noŭ o infieréză, Mahomet a proscris vinul, Carolus Magnus a interḑis abusul de vin, de bere, de cidru; după întroducerea rachiuluĭ în consumaţiune, în secolul XVI, s'aŭ luat în maĭ tóte ţĕrile măsurĭ în contra ebrietăţiĭ. În anul

1536, Francisc I regele Franciei a pedepsit beţia cu închisóre şi recidiva cu tăerea urechilor; în anul 1606, Iacob I, regele Angliei, a supus pe ceĭ carĭ se îmbată în cârciumă la glóbă şi la închisóre; în anul 1736, George II, regele Hanovreĭ, a legiferat, că beţia nu constitue un motiv pentru micşorarea pedepseĭ pentru crime şi delicte comise, că în orĭ-ce cas ebrietatea se pedepsesce cu închisóre; în anul 1813 s'aŭ promulgat în Suedia şi Danemarca legĭ, în virtutea cărora beţiviĭ perd drepturile cetăţenescĭ, dreptul de alegĕtor. După legea francesă din aniĭ 1873, după cea olandesă din anul 1881, cea italiană din anul 1887, după cea englesă din aniĭ 1872 şi 1873, beţia publică constitue un delict. După legea austriacă din anul 1877, valabilă pentru Galiţia cu Lodomeria, Cracovia şi Bucovina, omul găsit beat pe stradă este pedepsit cu închisóre, iar dacă după recidivă a fost pedepsit cu maximum pedepseĭ, numele luĭ este afişat în comună, şi nicĭ un cârciumar numaĭ are voie să-ĭ deà bĕutură; cârciumarul nu póte da bĕutura pe datorie, şi este aspru pedepsit, dacă maĭ dă de bĕut unuĭ om dejà beat. În Francia şi în Galiţia, legile represive n'aŭ micşorat abusul de bĕuturĭ; în Bucovina, începutul de îndreptare ce se póte constatà este datorit nu legiĭ speciale în contra beţieĭ, ci propagandeĭ cleruluĭ. În Moldova, Instrucţiile pentru Vorniceiĭ (primariĭ) satelor din anul 1834 obligà pe Vornicelul, ca pe locuitoriĭ beţivĭ şi leneşĭ să-ĭ facă cunoscut Privighetoruluĭ de ocol.

În Adunarea deputaţilor Românieĭ, în şedinţa din 24 Octomvrie 1883, d-l dr. Antoniu şi alţĭ 7 deputaţĭ aŭ presentat un proiect de lege în contra beţieĭ, a căruĭ urgenţă s'a votat de Cameră, care însă a rĕmas îngropat în archiva aceluĭ înalt Corp. După acel proiect se pedepsesce beţia şi seducerea la beţie, maĭ ales a minorilor, cu amendă şi cu închisóre, cu perderea drepturilor politice şi a dreptuluĭ de a purtà arme, se pedepsesce cu aceeaşĭ pedépsă vîndarea bĕuturilor pe amanet saŭ în contra articolelor de hrană, se pedepsesce cu închiderea cârciumiĭ şi cu închisóre falsificarea bĕuturilor.

Măsurile represive rĕmânênd fără efect, aŭ căutat legiştiĭ, economiştiĭ şi igieniştiĭ alte mijlóce pentru prevenirea abusuluĭ bĕuturilor spirtóse şi iniţiativa privată a suplinit acţiunea neisbutită a Guvernelor. S'aŭ propus măsurĭ legislative, administrative, fiscale şi religióse pentru a se scumpì bĕuturile, a se împuţinà debitele, a se restrînge numĕrul sĕrbătorilor şi timpul când cârciumile pot rĕmâné deschise, a se îndulcì rigórea postuluĭ; s'aŭ creat societăţĭ de temperanţă şi asilurĭ pentru corigiarea beţivilor, s'a recomandat sobrietatea prin presă, prin scrierĭ poporale, prin şcólă; s'a cerut veghiarea asupra purităţiĭ bĕuturilor; s'aŭ

convocat congrese naţionale şi internaţionale pentru studiul combaterii alcoolismuluĭ; cele maĭ importante între ele s'aŭ adunat în anul 1878 la Paris, în anul 1881 la Bruxelles, în anul 1889 şi în anul 1899 iar la Paris, în anul 1900 la Londra şi pentru anul 1901 un congres internaţional antialcoolic este convocat la Viena.

Asilurile pentru beţivĭ aŭ un scop maĭ mult curativ decât preventiv. În anul 1804, americanul Beniamin Rush a arătat pentru prima óră, că în multe casurĭ beţia constitue o adevĕrată bólă, cerênd căutarea eĭ în spitale, şi scrierile luĭ Rush aŭ îndemnat pe doctorul Turner la înfiinţarea unuĭ ospiciŭ special pentru alcoolicĭ în Maine în Statele-Unite. Astăḑĭ există peste 50 asemenea ospicii în Statele-Unite; Marea Britanie, Germania, Austria aŭ imitat exemplul dat de America şi aŭ instituit asemenea asilurĭ de alcoolicĭ.

Profesorul Krafft-Ebing ḑice în cartea luĭ despre Psichiatrie: «În «unele ţĕrĭ, maĭ bântuite de ciuma alcoolică, s'aŭ înfiinţat asilurĭ pentru «beţivĭ; ele sunt o binefacere pentru aceĭ indivizĭ ca şi pentru so-«cietate, căcĭ ele micşoréză numĕrul nenorocirilor şi crimelor, vindecă «mulţĭ beţivĭ, opresc transmiterea unor infirmităţĭ prin ereditate. Iso-«larea impusă unuĭ beţiv este justificată prin natura clinică a bóleĭ «şi prin binefacerea ce ea aduce uneĭ persóne nelibere, neresponsa-«bile, afectate de o bólă a creeruluĭ. Acolo unde nu există asilurĭ spe-«ciale pentru beţivĭ, se trimit în institutele de alienaţĭ casurile cele «maĭ rebele de alcoolism cronic; locul lor nu este în acele institute; «obicĭnuit persónele în cestiune sunt concediate după o şedere scurtă «şi expuse la recedivare repede.»

A. Tilkowski arată asemenea în studiile sale asupra perturbaţiunilor psihice provocate prin abusul alcooluluĭ, că un institut de alienaţĭ nu este locul potrivit pentru alcoolicĭ, că eĭ provócă pe ceĭ-lalţĭ bolnavĭ la nedisciplină, saŭ eĭ îĭ maltratéză şi îĭ teroriséză chiar; după o şedere scurtă în institut, eĭ dobândesc iar un grad suficient de luciditate intelectuală, care-ĭ face nemulţumiţĭ şi-ĭ îndémnă la excese.

Trebue să împărţim pe alcoolicĭ în două clase, în ceĭ carĭ suferă de o bólă permanentă, care cere căutarea într'un institut de alienaţĭ şi în ceĭ carĭ, după un delir maĭ lung saŭ maĭ scurt, redobândesc claritatea intelectuală perfectă, rĕmânênd însă sclavĭ aĭ pasiuniĭ şi carĭ prin urmare nu pot fi trataţĭ fără severitate; pentru aceştĭ din urmă sunt destinate asilurile de beţivĭ.

Clienţiĭ asilurilor pentru beţivĭ sunt ocupaţĭ cu lucrărĭ agricole şi industriale şi tot de odată preotul şi funcţionariĭ asiluluĭ influenţéză asupra moraluluĭ lor, îndemnându-ĭ ca să resiste pasiuniĭ lor cu băr-

băţie. In unele asemenea asilurĭ, internarea alcoolicilor nu este absolută, ci, după un timp óre-care, eĭ lucréză liberĭ în oraş în timpul ḑileĭ şi petrec numaĭ nopţile şi Duminicile în institut.

In Germania, unele case de asigurare ale lucrătorilor pentru invaliditate şi bătrâneţe trimit pe asiguraţiĭ lor alcoolicĭ în asilurĭ de beţivĭ pentru îndreptare. La noĭ, lipsa de asilurĭ de alcoolicĭ nu este simţită, din causă că legile nóstre penale nu prevĕd pedépsa internăriĭ într'un asemenea asil, şi nu este probabil că, precum în alte ţĕrĭ, şi la noĭ, vor intrà de bună voie în asilul de alcoolicĭ ómenĭ dedaţĭ bĕuturiĭ, carĭ voesc să se îndrepteze, carĭ însă n'aŭ voinţa fermă într'acésta şi se supun temporar tuteleĭ asiluluĭ.

Poliţia cârciumilor a fost recomandată ca un remediŭ eficace în contra abusuluĭ bĕuturilor. In Anglia, cârciumile staŭ închise Dumineca până la 5 ore séra; în Prusia, ele nu se pot deschide înainte de 8 ore diminéţa; în parlamentul imperiuluĭ Austrieĭ se află de la anul 1892 în studiŭ o lege, prin care se ordonă închiderea cârciumilor în tóte Sâmbetele de la 5 ore séra până Duminecă 5 ore séra, se pedepsesc cârciumariĭ, dacă în cârciuma lor s'a îmbĕtat cine-và, şi se stabilesce, că instanţele judecătorescĭ nu pot primì reclamaţiunĭ pentru datoriĭ de cârciumă. In România, şi maĭ ales în Moldova, s'aŭ publicat multe ordonanţe de poliţia cârciumilor. Dejà în secolul XVIII s'a stabilit, ca măsură de poliţia cârciumilor, interḑicerea Evreilor de a locuì prin sate. Domnitorul Moldoveĭ Grigore A. Ghica, în anul 1764, vĕḑênd că locuitoriĭ ţĕranĭ rĕmânênd câte ce-và datorĭ după bĕutură, Evreiĭ arendaşĭ saŭ cârciumarĭ îĭ încarcă şi-ĭ năpăstuesc maĭ mult ca îndoit şi întreit decât aŭ să ieà, păgubind şi sărăcind pe ţĕranĭ, interḑice Evreilor arendarea de moşiĭ, hanurĭ, cârciumĭ şi însăşĭ locuinţa lor prin sate. Acest aşezămînt a fost întărit de Grigorie A. Ghica în a doua sa domnie, în anul 1774, de succesoriĭ sĕĭ Constantin D. Moruzi 1778, Alexandru D. Mavrocordat (Deliul) 1782, apoĭ în aniĭ 1804 şi 1835. (I. Brezianu, *Vechile instituţiunĭ ale Românieĭ.* Bucurescĭ 1882.) *În Manualul administr. al Princip. Moldoveĭ* găsim maĭ întâĭ o poruncă a Departamentuluĭ din Năuntru din 16 Ianuarie 1833, care prescrie ca locuitoriĭ să nu se îndatoreze cu datorìĭ pe bĕutură maĭ mult decât 5 leĭ codaşul, 10 leĭ mijlocaşul şi 15 leĭ fruntaşul; datoriile covîrşitóre peste o aşà legiuire se vor perde desăvîrşit. Instrucţiunile pentru privighetoriĭ de ocóle din Moldova, întărite cu ofisul domnesc din 6 Decemvrie 1840, îĭ obligă să fie cu privighere, ca orîndariĭ de pe la sate să nu fie îngăduiţĭ a însărcinà pe locuitorĭ cu datorìĭ pentru bĕutură maĭ mult decât până la 10 leĭ fruntaşul, 5 leĭ mijlocaşul

şi până la 2 leĭ 30 parale codaşul. Prin legiuirea din anul 1844 se interḑice din noŭ Evreilor a ţiné cârciumĭ prin sate, eĭ sunt toleraţĭ numaĭ în tîrgurĭ şi în oraşe. În anul 1847, Domnul Moldoveĭ ordonă Ispravnicilor printr'un ofis, ca pentru stârpirea abusuluĭ uneltit de către crăşmariĭ şi orîndariĭ de prin tîrgurĭ, a da bĕutura pe pâne ce locuitoriĭ aduc spre vînḑare, precum şi pe datorìĭ, să opréscă acésta, iar crâşmariĭ carĭ se vor abate vor fi ştrăfuiţĭ în folosul Cutieĭ milelor şi opriţĭ a maĭ uneltì meşteşugul crâşmărieĭ. În anul 1852, Evreiĭ aŭ fost din noŭ admişĭ a luà cu arendă crâşme prin sate şi supuşĭ pentru acéstă permisiune la o dare specială, la un fel de licenţă. Tot în anul 1852, instrucţiunile încuviinţate de către sfat şi împărtăşite Ispravnicilor, pentru datoriile ce-ĭ privesc în ramurile atribuţiunilor lor, prescriŭ la art. 13: este oprit Jidovilor orîndarĭ de prin sate a da bĕutură pe datoriĭ sătenilor maĭ mult decât 12 leĭ fruntaşuluĭ, 6 leĭ mijlocaşuluĭ şi 2 leĭ codaşuluĭ pe an; de vor da maĭ multe datorìĭ vor rĕmâné păgubaşĭ.

Legea pentru poliţia rurală din anul 1869 cere de la cârciumar órecarĭ garanţiĭ de moralitate; ea prescrie la art. 108 că hangiiĭ şi cârciumariĭ nu se pot aşezà în comune fără autorisarea consiliuluĭ comunal, care se va da pe basa garanţieĭ a 5 persóne notabile din comuna care rĕspunde de onestitatea şi de bunele purtărĭ ale cârciumaruluĭ. Consiliul comunal decide asupra admiteriĭ orĭ respingeriĭ. Este însă sciut că orĭ-care strein dobândesce lesne dovada de onestitate şi votul aprobator al consiliuluĭ comunal. Legea licenţelor din anul 1873 prescrie la art. 7 că, în comunele rurale debitanţiĭ, pentru a dobândì licenţa, trebue să fie înscrişĭ ca alegĕtorĭ comunalĭ în vre-una din comunele Românieĭ; dar şi acéstă prescripţiune a fost călcată în picióre. Legea pentru repaosul în ḑilele de Duminică şi sĕrbătorĭ din anul 1897 prescrie, că în comunele rurale, în ḑilele de Duminică şi de sĕrbătorĭ, cârciumile vor sta închise de diminéţă până la 12 ore.

În multe judeţe, tóte consiliile comunale aŭ alcătuit regulamente de poliţia cârciumilor, carĭ prescriŭ salubritatea localuluĭ cârciumiĭ, carĭ obligă pe cârciuumarĭ a ţiné curat tóte vasele şi uneltele şi a pune la disposiţiunea muşteriilor şi apă bună de bĕut, carĭ opresc funcţionarea cârciumilor în ḑilele de Duminică şi de sĕrbătóre în timpul serviciuluĭ divin, carĭ fixéză ora când are să se închidă cârciuma séra, carĭ interḑic vînḑarea de bĕuturĭ pe amanet, debitarea de bĕuturĭ la persónele aflate în stare de beţie. Aceste regulamente nu se păzesc, uniĭ cârciumarĭ fiind şi primarĭ, nu-ĭ controléză nimenĭ; dar şi alţĭ primarĭ aŭ un interes ca să ocrotéscă pe cârciumarĭ şi prefecţiĭ şi sub-

prefecţiĭ nu daŭ acesteĭ măsurĭ atenţiunea ce i se cuvine. Pe alocurea cârciumarul dă sătenilor rachiŭ, în lipsă de banĭ, pe grâne, ouĕ, găinĭ şi cumpĕră chiar munca lor cu anticipaţiune, plătind-o cu rachiŭ. Sunt cârciumarĭ carĭ plătesc cu bĕuturĭ spirtóse, în loc de banĭ, pe sacagiul care le aduce apă, pe muncitorul care le lucréză ogorul. În cârciumă se încheie angajamente agricole cu săteniĭ, carĭ maĭ înainte aŭ fost îmbĕtaţĭ, în cârciumă se recrutéză lucrătorĭ agricolĭ cu concursul rachiuluĭ.

Este dar necesar ca poliţia cârciumilor să devie un factor real al prevenţiuniĭ alcoolismuluĭ, ca prefecţiĭ să-ĭ deà atenţiunea ce ea merită, ca mediciĭ primarĭ de judeţe, mediciĭ de plasă să se informeze despre modul aplicăriĭ regulamentuluĭ cârciumilor şi a altor măsurĭ prescrise pentru prevenirea alcoolismuluĭ, şi să comunice abaterile constatate celor chemaţĭ a le reprimà.

După ce în a doua jumătate a secoluluĭ XIX s'a recunoscut, că în regiunile unde predomnesce rachiul ca bĕutură, alcoolismul este maĭ întins şi maĭ intensiv, s'a căutat causa acestuĭ fapt, nu în marele consum în urma eftinătăţiĭ rachiuluĭ, ci în impuritatea luĭ, şi maĭ ales scrierile luĭ Rabuteau din anul 1870, Dujardin-Beaumetz şi Audigé 1879, C. Lancereaux 1880, A. Baer 1885, Magnan şi Laborde 1889, Cadeac şi Menier 1891, aŭ dat, în parte fără voia lor, lupteĭ în contra alcoolismuluĭ o direcţiune falsă, atacând calitatea şi nu cantitatea alcooluluĭ consumat. Şi în România s'a început atuncĭ campania contra alcoolismuluĭ, maĭ ales în contra rachiuluĭ alcătuit din alcool brut, nerafinat. Prima lege sanitară, promulgată în anul 1874, hotărĕsce, că administraţiunile vor priveghià comerciul cu alimente şi cu bĕuturĭ, vor înlăturà din comerciŭ bĕuturile vătĕmătóre sănătăţiĭ, că regulamente speciale vor precisà cantitatea maximală de alcool ce pot conţiné diferitele bĕuturĭ spirtóse; însă un asemenea regulament general nu s'a publicat decât după maĭ mulţĭ anĭ. În anul 1882, I. Felix, deşì a fost de părere că impurităţile rachiuluĭ jócă un rol secundar în etiologia alcoolismuluĭ, că şi alcoolul etilic curat este toxic prin cantitate, a continuat lupta în contra alcooluluĭ nerafinat.

În dosarele Ministeriuluĭ de Interne se găsesce prima propunere precisă pentru înlăturarea alcoolurilor nerafinate, într'un raport al mediculuĭ-şef al oraşuluĭ Bucurescĭ, din 1 Octomvrie 1882, prin care cere Ministeriuluĭ de Interne regulamentarea comerciuluĭ cu bĕuturĭ alcoolice, conform cu prescripţiunea legiĭ sanitare. Ministeriul, luând avisul Consiliuluĭ sanitar superior, a însărcinat în anul 1883 o comisiune cu proiectarea unuĭ regulament asupra fabricaţiuniĭ de bĕuturĭ şi a comer-

ciuluĭ cu bĕuturĭ. Comisiunea a supus, în luna Ianuarie 1884, Ministeriuluĭ de Interne raportul eĭ, prin care propune, între altele, ca să se oprescă fabricaţiunea alcooluluĭ din grâne stricate, ca să se acorde fabricelor de alcool, carĭ nu posedă aparate pentru rafinarea spirtuluĭ, un termen de un an pentru instalarea acelor aparate, şi ca, după trecerea aceluĭ termen, să nu fie permis nicĭ uneĭ fabrice a produce spirt maĭ slab decât de 95°. Asupra acesteĭ propunerĭ Ministeriul de Interne a cerut avisul Ministeriuluĭ de Finance şi al Ministeriuluĭ Agriculturiĭ, Comerciuluĭ, Industrieĭ şi Domeniilor; cel din urmă Ministeriŭ a consimţit la realisarea propuneriĭ, cu condiţiune ca să se suprime art. 1 care opresce întrebuinţarea grânelor stricate la fabricarea alcooluluĭ, iar Ministeriul de Finance n'a aprobat proiectul, temêndu-se de micşorarea veniturilor Statuluĭ. Afară de acésta, Ministeriul de Interne de atuncĭ, precum şi succesorul d-sale, aŭ esitat a recurge la măsurĭ atât de severe, precum închiderea fabricelor de spirt lipsite de aparate de rafinare, creḑênd că prescripţiunea respectivă din legea sanitară nu este precisă, nu exclude din consumaţiune în mod clar spirtul nerafinat; cu tóte acestea, Primarul Capitaleĭ, după propunerea mediculuĭ-şef al Capitaleĭ, a publicat în 28 August 1886, o ordonanţă prin care a oprit, în cuprinsul Capitaleĭ, vînḑarea de rachiŭ fabricat din spirt brut, nerafinat.

In anul 1885 a fost completată legea sanitară printr'un articol care ordonă ca, pe lângă laboratoriile Facultăţiĭ de medicină din Bucurescĭ, să se înfiinţeze o secţiune de chimie specială, pentru controlarea alimentelor şi bĕuturilor din comerciŭ. Secţiunea de chimie alimentară a fost înfiinţată, efectele eĭ eraŭ însă neînsemnate, căcĭ din causa lipseĭ unuĭ regulament asupra bĕuturilor, aŭ fost excluse din consumaţiune numaĭ bĕuturile falsificate, şi numaĭ în oraşul Bucurescĭ s'a suprimat prepararea rachiuluĭ din spirt brut. In anul 1888, colegul nostru P. Poni a constatat réua instalare şi réua procedare a celor maĭ multe velniţe din Moldova la fabricarea alcooluluĭ din cartofĭ şi din grâne, şi bogăţia aceluĭ alcool în impurităţĭ otrăvitóre. (Monitorul ofic.», din 25 Fevr. 1888.)

In anul 1889, Consiliul sanitar superior a proiectat un regulament noŭ asupra bĕuturilor şi asupra comerciuluĭ cu ele, în care regulament se propune din noŭ excluderea alcooluluĭ nerafinat din consumaţiune şi oprirea fabricaţiuniĭ de alcool din grâne stricate prin parasiţĭ. Atuncĭ nu erà încă cunoscută procedarea luĭ Effront (procedarea fluor-idrică), prin care se întreţine fermentaţiunea alcoolică normală şi în borhotul de grâne stricate. Ministeriul Agriculturiĭ, Comer-

ciuluï, Industrieï şi Domeniilor a cerut, asupra acestuï proiect, avisul Staţiuniï Agronomice şi al Camerelor de comerciŭ. Staţiunea agronomică şi Camerele de comerciŭ din Craiova şi Pitescï aŭ respins proiectul, Camera de comerciŭ din Ploescï l-a admis cu óre-care reservă. P. Poni, consultat de d-l Ministru de Interne, a susţinut proiectul, dar executarea luï a fost amânată. In aniï 1891 şi 1892, în urma inspecţiunilor sanitare făcute de I. Felix în calitate de membru al Consiliuluï sanitar superior, el a raportat Ministeriuluï de Interne că, maï ales în Moldova, instalaţiunile velniţelor maï sunt tot primitive, că se pune în cosumaţiune alcool brut şi a solicitat din noŭ excluderea din comerciŭ a alcooluluï nerafinat. («Monit. ofic. , No. 154 din anul 1891 şi No. 25 din anul 1892.)

Tocmaï în anul 1893, cu ocasiunea modificăriï legiï sanitare şi în urma stăruinţelor senatoruluï P. Poni şi ale Directoruluï serviciuluï sanitar I. Felix, s'a legiferat (art. 156) că numaï alcoolul etilic pur, perfect rafinat, se póte întrebuinţà pentru prepararea bĕuturilor alcoolice, că reacţiunea luï trebue să fie neutră, ca el să nu conţină niciï aldehide, nicï furfurol, nicï alcoolurï superióre, că acest alcool trebue să conţină minimum 95% volume la 15°C, că un regulament special va precisà: concentraţiunea maximală de alcool ce pot conţiné diferitele bĕuturï spirtóse, materiile colorante permise, procedările permise pentru limpeḑire şi esenţele permise pentru aromatisare, că cu analisele chimice ale bĕuturilor se însărcinéză Institutele de chimie ale Ministeriuluï de Interne.

Erà însă natural că acéstă prescripţiune nu s'a putut pune imediat în aplicaţiune, că a trebuit să se lase timp fabricanţilor şi comercianţilor ca să se pótă conformà cu noua lege. Ministeriul a aşteptat dar aprópe un an cu aplicarea art. 156 din legea sanitară, dar dintre proprietariï fabricelor de spirt lipsite de aparate de rectificare, fórte puţinï s'aŭ conformat cu noua stare de lucrurï. Ministeriul a creḑut că legea nu-l autorisă a oprì fabricarea de spirt nerafinat, ci numaï întrebuinţarea luï pentru facerea de rachiŭ, căcï fabricantul ar puté să declare că va rafinà acel spirt maï târḑiŭ, că-l va vinde nu pentru bĕutură, ci pentru scopurï industriale. S'a procedat dar numaï la sechestrarea spirtuluï nerafinat prin câreiumï şi la darea în judecată a câreiumarilor, carï fac rachiŭ din alcool brut, şi în anul 1894, P. Poni a maï avut ocasiune să constate, că se maï pune în comerciŭ multe rachiurï infecte, că uniï fabricanţï întârḑie cu modernisarea instalaţiunilor pentru destilare. («Bulet. Direcţ. Sanit.» 1894.)

Din cele 49 fabrice de spirt carï, în anul 1893, aŭ funcţionat în ţéră

numaĭ 23 posedaŭ aparate pentru rectificarea perfectă; de atuncĭ din cele-lalte 26 fabrice în puţine s'aŭ maĭ reformat instalaţiunile, spre a puté produce alcool pur. In urma recomandaţiuniĭ nóstre, un mic numĕr de fabricanţĭ de alcool aŭ încercat să se serve de metoda doctoruluĭ Effront din Bruxelles, de a adăogà la materia primă aflată în fermentaţiune o cantitate mică de acid fluoridric (a uneĭ sărĭ fluoridrice), pentru regularea fermentaţiuniĭ, pentru oprirea nasceriĭ de alcoolurĭ superióre. Dar tocmaĭ din fabricanţiĭ carĭ produc alcoolul cel maĭ necurat, carí fabrică spirt din cartofĭ, nu s'aŭ folosit de invenţiunea doctoruluĭ Effront, care reduce mare cantitate de impuritaţĭ din fabricat.

In România s'a început însă cu eliminarea din consumaţiune a alcooluluĭ brut, nerafinat, într'un timp, când într'o mare parte a Europeĭ, el maĭ erà admis la prepararea bĕuturilor, şi chiar astăḑĭ guvernele Austrieĭ, Ungarieĭ, Germanieĭ meridionale şi ale altor ţĕrĭ încă n'aŭ reuşit să înlăture cu totul bĕutura de alcoolurĭ nepurificate.

In anul 1895 s'a decretat regulamentul pentru priveghiarea sanitară a alimentelor şi bĕuturilor, în care se prescriŭ calităţile bĕuturilor alcoolice, gradul lor de puritate, concentraţiunea lor maximă, esenţele şi colorile permise, procedările de limpeḑire, şi se preciséză substanţele şi metodele, carĭ se pot întrebuinţà la fabricarea şi la conservarea bĕuturilor spirtóse.

Cu ocasiunea modificăriĭ legiĭ sanitare din anul 1898 s'aŭ maĭ completat măsurile de control ale alimentelor şi bĕuturilor din comerciŭ, s'aŭ instituit chimiştĭ sanitarĭ (chimiştĭ experţĭ) şi s'a prescris, ca abaterile de la regulamentul de privighiarea alimentelor şi bĕuturilor să se pedepséscă cu penalităţile prescrise de legea sanitară, cu mult maĭ severe decât cele din Codul penal.

La examinarea vinuluĭ din comerciŭ se constată câte odată alcoolisarea artificială excesivă, adăogire de cantităţĭ relativ considerabile de alcool la vinurĭ slabe, diluate, falsificare care se recunósce lesne prin disproporţiunea între extract şi alcool, prin tăria vinuluĭ, care nu corespunde cu locul unde a fost cultivat. Vinurile naturale ordinare de cârciumă se presentă adesea-orĭ cu numaĭ 6 % alcool; cele ordinare, artificial alcoolisate, fórte sărace în extract, cu 9 % şi 10 % alcool, în casurĭ rare chiar cu 11 % şi 12 % alcool. Se interḑice adăogire la vin de esenţe, de buchete artificiale, fabricarea de vin de stafide şi tóte operaţiunile carĭ daŭ vinuluĭ o tărie maĭ mare, carĭ îĭ comunică calităţĭ maĭ îmbĕtătóre, maĭ toxice.

Până la anul 1897, fabricanţiĭ de bere din ţéră aŭ dat acesteĭ bĕu-

turĭ o tărie prea mare; cantitatea alcooluluĭ din berea indigenă a variat între 4.5 % şi 6 %. Acéstă stare de lucrurĭ s'a schimbat; de la anul 1898 s'a scădut cantitatea de alcool din bere la 3 % până la 4 %.

Bĕuturile alcoolice destilate constitue la noĭ maĭ adesea-orĭ causa alcoolismuluĭ decât vinul şi berea. La noĭ, două treimĭ ale alcooluluĭ consumat se bea ca ţuică, rachiŭ de cereale şi de cartofĭ, de vin, de drojdiĭ, de tescovină. La fermentarea materiilor prime, din carĭ se fabrică aceste bĕuturĭ, se nasc diferite impurităţĭ carĭ trec în destilat; unele din ele daŭ bĕuturiĭ gustul şi mirosul specific şi, deşì toxicitatea lor este superióră celeĭ a alcooluluĭ etilic curat, deşì maĭ ales alcoolul amilic, dar şi alcoolul butilic, propilic şi isobutilic, furfurolele şi aldehidele sunt otrăvurĭ forte, ele nu se pot eliminà cu totul, căcĭ alcoolul etilic curat n'are gust, consumatoruluĭ nu-ĭ place alcool perfect rafinat; el cere saŭ buchetul specific al bĕuturilor destilate fine, al cognaculuĭ, al ţuiciĭ vechĭ, saŭ chiar gustul empireumatic al destilatuluĭ de la códă, al alcooluluĭ amilic, al oleuluĭ de cartofĭ («Fusel»), şi alte arome ordinare maĭ forte ale rachiuluĭ, carĭ maĭ pot produce o sensaţiune bĕutorilor de profesiune. Se reduce la minimum posibil cantitatea acestor impurităţĭ; regulamentul de priveghiarea sanitară a alimentelor şi bĕuturilor stabilesce cantitatea maximală a fermentoleurilor amilidrice, a alcoolurilor superióre la 2 la 1.000, a aldehideĭ acetale la 0.2 la 1.000, a furfuroluluĭ la 0.1 la 1.000, a sumeĭ tuturor acestor impurităţĭ la 2 volume la 1.000. Pe cât este posibil se eliminéză din comerciŭ alcoolurile neregulamentare ale mareĭ industriĭ rachiurile carĭ conţin cantităţĭ maĭ marĭ de impurităţĭ saŭ arome artificiale interdise, adaosurĭ aromatisatóre vătĕmătóre de altă natură, chiar dacă cantitatea lor este cu mult maĭ mică decât limita permisă pentru impurităţile naturale.

Cele 46 fabrice marĭ de alcool, care există astădĭ în ţéră, produc în general alcool bine rafinat, 36 din ele posedă aparatele de destilare cele maĭ nouĕ, carĭ permit purificarea perfectă a destilatuluĭ, 13 fabrice carĭ posedă instalaţiunĭ maĭ puţin perfecte, sunt silite a le înlocuì treptat cu aparate moderne «continuele», pentru ca să pótă simplificà procedura rafinăriĭ şi concurà cu cele-lalte fabrice. Deşì alcoolul mareĭ industriĭ nu se bea ast-fel cum ese din fabrică, ci aromatisat prin redestilare cu anason, cu chimion saŭ cu alte seminţe orĭ erburĭ, saŭ prin adăogire directă de oleurĭ eterice, de esenţe sintetice, de buchete, de materiĭ îndulcitóre şi colorante, el este maĭ puţin vătĕmător prin calitatea decât prin cantitatea luĭ.

Se eliminéză din comerciŭ esenţele aromatisatóre neregulamentare,

carĭ conţin aldehide, furfurole, alcoolurĭ superióre, nitrobenzole, eter nitros, nitric, etilic, metilic, amilidric, capronic, caprilic, imitaţiunĭ ale eteruluĭ enantic, base şi acide extrase din catran, precum şi materiĭ colorante vătĕmătóre.

In aniĭ 1896—1898 s'a organisat o campanie complicată, pentru ca să se paraliseze acţiunea unor fabricanţĭ streinĭ, carĭ aŭ întrodus în ţéră prin contrabandă diferite substanţe aromatisatóre interḑise, saŭ le-aŭ importat în mod regulat cu numire schimbată, declarată ca mărfurĭ de altă natură, acţiunea unor comisionarĭ ambulanţĭ, carì cutreeraŭ ţéra nu numaĭ ca vînḑĕtorĭ de substanţe destinate a mărì puterea îmbĕtătóre a bĕuturilor, ci şi ca profesorĭ de falsificare, ca dascălĭ aĭ cârciumarilor şi destilatorilor, împărţind celor cu cunoscinţă de carte instrucţiunĭ tipărite în streinătate în limba română, asupra procedărilor de imitarea bĕuturilor naturale, de falsificarea diferitelor bĕuturĭ.

Una dintre falsificările cele maĭ îndrăsneţe ale bĕuturilor destilate constă în adăogire de eter etilic, falsificare ce din Rusia şi din Galiţia a fost importată la noĭ şi în alte ţĕrĭ. La noĭ s'a constatat acest abus criminal în aniĭ 1895 şi 1896; el a fost reprimat cu severitate şi publicarea luĭ în revistele de Igienă a deşteptat atenţiunea cercurilor competinte din alte State. In anul 1899 s'a constatat în Prusia orientală, în districtul Memel, că diferiţĭ negustorĭ vînd cârciumarilor eter, fapt care a provocat acţiunea justiţieĭ criminale. In acelaşĭ an guvernul Galiţieĭ a fost informat de Inspectorul sanitar Dr. Barzycki, că se consumă în acea provincie cantităţĭ însemnate de eter în 3 forme diferite: prin amestecarea rachiuluĭ cu eter, prin prepararea de rum cu eter şi prin luarea de eter curat în picăturĭ. (*Veroeffentl. des Kais. Gesundheitsamts.* Berlin 1900.) In anul 1900, Ministeriul de Interne al Austrieĭ a ordonat facerea uneĭ anchete în tot imperiul, spre a se constată dacă consumul de eter nu s'a înrădăcinat şi în alte provinciĭ. (*Das oesterr. Sanitaetswesen*, Wien 1900.)

Treĭ ḑecimĭ ($^6/_{20}$) din tot alcoolul consumat în ţéră, apróре jumătate ($^9/_{20}$) din totalitatea bĕuturilor destilate, consumate în ţéră, este productul miceĭ industriĭ casnice, celor 24.000 de cazane de destilat ţuică, rachiŭ de vin, de drojdiĭ, de tescovină. Unele cazane de ţuică şi de cognac ale unor proprietarĭ maĭ cu dare de mână, maĭ culţĭ, sunt bine construite; o mică parte din aceştĭ proprietarĭ de liveḑĭ de prunĭ şi de viĭ posedă instalaţiunĭ corecte şi fabrică cu îngrijirea necesară bĕuturĭ destilate curate. Marea majoritate a instalaţiunilor miciĭ industriĭ casnice de alcoolurĭ, a micilor cazane de destilat ţuică, rachiŭ

de vin, de drojdie, de tescovină este rĕŭ alcătuită şi tótă procedarea este obicĭnuit rĕŭ întocmită, din causa nesciinţeĭ saŭ a negligenţeĭ. Mare parte din aceste bĕuturĭ este fórte bogată în impurităţĭ; cantitatea alcoolurilor superióre, a furfurolelor şi a aldehidelor din ţuică ordinară, din cognacul ordinar, din rachiul de drojdiĭ şi de tescovină întrece cu mult limita maximală prescrisă pentru alcoolul de grâne şi de cartofĭ fabricat de marea industrie. Atât pentru a înlăturà acest rĕŭ, pentru a micşorà cantitatea impurităţilor din destilatele industrieĭ casnice, precum şi pentru a îndreptà insalubritatea provocată prin rĕmăşiţele fabricaţiuniĭ, carĭ adesea-orĭ putredesc prin curţile locuitorilor şi prin stradele satelor, a trebuit să se procede la regulamentarea specială a acestor cazane, regulamentare ordonată în anul 1897, începută însă în anul 1898.

După diferitele obiceiurĭ şi după alte condiţiunĭ, carĭ variéză după localitate, urmà ca consiliile comunale, cu concursul consiliilor de Igienă, să alcătuéscă regulamente locale; vĕdênd însă că în unele judeţe s'aŭ propus prin proiectul de regulament sarcinĭ prea oneróse pentru micul proprietar, instalaţiunĭ complicate, costisitóre, că pe alocurea s'aŭ copiat regulamente streine, s'aŭ recomandat aparate descrise în cărţĭ vechĭ franţusescĭ, că pe alocurea n'aŭ fost studiate causele releĭ fabricaţiunĭ şi că prin urmare măsurile prescrise aŭ fost incomplete, Consiliul sanitar superior a alcătuit douĕ proiecte tip, unul pentru comunele urbane, altul pentru cele rurale, carĭ proiecte aŭ fost recomandate, prin prefecţiĭ de judeţe şi prin primariĭ urbanĭ, consiliilor comunale spre a le adaptà condiţiunilor locale. Aceste proiecte tip prescriŭ, pe lângă curăţenia localuluĭ, a uneltelor, regulele pentru fermentaţiunea normală a prunelor, pentru oprirea putrediriĭ borhotuluĭ, pentru destilarea regulată, pentru depărtarea destilatuluĭ de la códă, a lichiduluĭ turbure, care conţine cantităţĭ însemnate de impurităţĭ.

Până la luna August 1898, tóte comunele din judeţele Dâmboviţa, Dolj, Fălciŭ, Gorj, Olt, Romanaţĭ, Râmnicu-Sărat, Vâlcea şi Vlaşca, şi peste 500 comune rurale din judeţul Argeş, Covurluiŭ, Ialomiţa, Iaşĭ, Teleorman şi Vasluiŭ aŭ fost investite cu regulamente asupra funcţionăriĭ micilor cazane de destilat rachiŭ de prune, de vin, de drojdiĭ şi de tescovină.

Una dintre cele-lalte măsurĭ întrebuinţate pentru prevenirea alcoolismuluĭ este interdicerea absolută a bĕuturiĭ de alcool, o menţionăm, nu pentru că se practică pe basa uneĭ legĭ speciale în unul dintre Statele-Unite ale Americeĭ de Nord, ci fiind-că în Elveţia, în Marea Britanie, Germania, Belgia, Scandinavia, Olanda, unele asociaţiunĭ pen-

tru combaterea alcoolismuluĭ, intransigente şi fórte influente, conduse de învĕţaţĭ cu renume, cer de la aderenţĭ abstinenţă absolută; în singură Anglia se află dejà 500.000 abstinenţĭ. Cererea exagerată a abstinenţeĭ totale nu corespunde cu obiceiurile nóstre şi cu organisaţiunea economică a ţĕriĭ nóstre; ea nu este nicĭ necesară, nicĭ aplicabilă şi vedem cu satisfacţiune că Liga Română în contra alcoolismuluĭ este tolerantă, că ea combate numaĭ abusul, dar nu usul moderat al alcooluluĭ. Va venì póte maĭ târḑiŭ timpul când, sub alte condiţiunĭ, se va puté realisà idealul abstinenţeĭ absolute; astăḑĭ o asemenea tendinţă ar fi nepractică, ar compromite scopul.

Acéstă măsură nu este nouă, cel puţin ca interḑicerea consumuluĭ de bĕuturĭ destilate din cereale. In anul 1783, Alexandru C. Ipsilant, Domnul Moldoveĭ, aprobând anaforaua obştesciĭ Adunărĭ, relativă la poprirea cazanelor de rachiŭ, ordonă ca să se scrie carte gospod la toţĭ ispravniciĭ ţinuturilor, ca să strice şi să risipéscă tóte velniţele. (T. Codrescu, *Uricarul*, Part. IV. Iaşĭ 1857.)

Asemenea nu este nouă metoda de a se restrînge consumul bĕuturilor prin imposite, carĭ îndeplinesc tot de o dată şi scopul de a mărì veniturile Statuluĭ. S'aŭ pus taxe marĭ asupra bĕuturilor spirtóse în Francia în anul 1686, ele aŭ fost desfiinţate în timpul revoluţiuniĭ în anul 1789 şi întroduse din noŭ, în interesul moralităţiĭ, în anul 1804, în anul 1900 s'a micşorat în Francia impositul asupra vinuluĭ şi s'a mărit acela asupra rachiuluĭ; în Marea Britanie s'aŭ prescris taxe marĭ asupra bĕuturilor spirtóse în aniĭ 1728, 1854 şi 1860. In România, la începutul secoluluĭ al XIX, vinăriciul, dijma, vămile interne, vămile la fruntariĭ şi alte imposite asupra bĕuturilor eraŭ de natură pur fiscală, ca şi havaeturile asupra cazanelor şi povarnelor şi birul pus asupra cârciumilor, carĭ s'aŭ desfiinţat în timpul eterieĭ din aniĭ 1820—1821, când s'a proclamat libertatea fabricaţiuniĭ de rachiŭ, desfiinţându-se şi birul pus asupra cârciumilor. Regulamentele Organice aŭ desfiinţat definitiv vinăriciul, dijmăritul, vama internă, milele vinăriciuluĭ; între dările nouĕ prescrise de Regulamente nu figuréză vre-un impozit în favórea Statuluĭ asupra bĕuturilor şi asupra cazanelor şi cârciumilor, cu excepţiunea patenteĭ în oraşe; prin sate cârciumile aŭ aparţinut proprietarilor de moşiĭ; numaĭ Sfaturile orăşenescĭ aŭ perceput acsise de la bĕuturile intrate în oraş. In anul 1852, când Rusia a cerut guvernuluĭ Moldoveĭ restituirea cheltuelilor făcute cu ocupaţiunea militară a Moldoveĭ în anul 1848, s'a pus un adaos la acsisul orăşenesc pe bĕuturĭ în folosul fisculuĭ şi un fel de licenţă plătibilă de Evreiĭ, cărora s'a permis a luà cu arendă cârciumĭ prin sate.

Acest imposit nefiind suficient pentru plata datorieĭ către Rusia, guvernul Moldoveĭ a maĭ pus, în anul 1854, o taxă nouă pe dughenele de bĕuturĭ de prin oraşe şi tîrgurĭ.

Măsurile fiscale sunt justificate, fiind-că din tóte obiectele de lux imposabile, alcoolul este acela care suportă un imposit maĭ mare.

S'a obiectat că igiena n'are ce căută în administraţiunea impositelor; dar cestiunea pe care o studiem acì este o cestiune socială, o cestiune de economie publică, şi la resolvarea unor asemenea cestiunĭ trebue să conlucreze în comun acord tóte administraţiunile publice. Pledăm dar pentru împărţirea maĭ justă a impozituluĭ asupra alcooluluĭ, pentru mărirea acestuĭ imposit. Nu este drept ca ţuica să plătéscă un imposit prea mic, ca micimea impozituluĭ să înlesnéscă consumaţiunea alcoolurilor destilate de calitatea cea maĭ rea, carĭ aduc beţia în familiile micilor proprietarĭ de cazane primitive; nu este drept ca vinul să fie maĭ puţin impus decât berea, ca lucrătoriĭ din fabricele de bere şi de alcool să pótă consumà ca tain cantităţĭ colosale de alcool nesupus la plata taxeĭ. Alcoolul mareĭ industriĭ este la noĭ maĭ eftin decât în alte ţĕrĭ, fiind-că este maĭ puţin impus decât în alte ţĕrĭ; este dar de dorit ca darea de la tóte bĕuturile destilate să se maĭ mărésçă, şi ca ea să fie proporţională cu cantitatea alcooluluĭ ce ele conţin.

Ni se póte obiectà, că în casul de mărirea impozituluĭ va cresce şi contrabanda, ea va existà însă tot-deauna; nu sciŭ dacă contrabanda este tot-deauna proporţionată cu mărimea impozituluĭ, în tot casul Statul va câştigà maĭ mult decât astădĭ. Se maĭ póte obiectà că mărimea impozituluĭ produce scăderea consumaţiuniĭ numaĭ pentru un timp limitat; deşì acéstă obiecţiune pare a fi fondată, ea nu trebue să ne oprésçă a recurge la o măsură, care va avé efectul a se opune cel puţin cresceriĭ prea repede a consumaţiuniĭ de alcool.

In orĭ-ce cas este instructivă tabela următóre, care arată influenţa ce la noĭ impositul exercită asupra consumaţiuniĭ de alcool:

1884—1885	taxa	$2^1/_2$	banĭ	la	grad,	s'aŭ	consumat	230.000	hectolitri	spirt
1885—1886	»	4	»	»	»		»	158.000	»	»
1886—1887	»	8	»	»	»		»	97.000	»	»
1887—1888	»	8	»	»	»		»	88.000	»	»
1888—1889	»	8	»	»	»		»	87.000	»	»
1889—1890	»	5	»	»	»		»	136.000	»	»
1890—1891	»	5	»	»	»		»	178.000	»	»
1891—1892	»	5	»	»	»		»	210.000	»	»
1892—1893	»	5	»	»	»		»	208 000	»	»
1893—1894	»	5	»	»	»		»	294.000	»	»
1894—1895	»	5	»	»	»		»	268.000	»	»

1895—1896	taxa 8	banĭ la grad, s'aŭ consumat	214.000	hectolitri	spirt
1896—1897	» 8	» » » »	140.C00	»	»
1897—1898	» 8	» » » »	205.000	»	»

Numĕrul mare al debitelor este asemenea o causă a mareĭ consumaţiunĭ; cu cât ocasiunea se presentă maĭ adesea-orĭ, cu atât se bea maĭ mult; debitele din băcăniile şi cofetăriile în carĭ femeile intră maĭ cu înlesnire decât în cârciumĭ, sub pretextul de a tîrguì, înlesnesc abusul din partea femeilor. Este dar o cestiune de studiat, dacă nu s'ar puté mărì plata de licenţă, saŭ dacă nu s'ar puté limità în mod direct numĕrul debitelor, prin fixarea proporţiuniĭ maximale de debite pentru un numĕr determinat de locuitorĭ.

Cu tóte că uniĭ autorĭ négă raportul între numĕrul cârciumilor şi numĕrul alcoolicilor, uniĭ igieniştĭ elveţianĭ afirmă, că prin restrîngerea mare a numĕruluĭ debitelor se mută beţia din cârciumă în familie. Lăsând de o cam dată la o parte ţĕrile, în carĭ numĕrul debitelor a fost redus prin monopolul Statuluĭ de vînḑare de bĕuturĭ spirtóse destilate, menţionăm Ţĕrile-de-Jos unde, prin legea din anul 1881, numĕrul cârciumilor a fost redus la ţéră la 1 pentru câte 250 locuitorĭ, în oraşe 1 pentru câte 500 locuitorĭ. In România a avut numaĭ scop fiscal legea pentru înfiinţarea dreptuluĭ de licenţă asupra comercianţilor de bĕuturĭ spirtóse din anul 1873, pe lângă patentă, căcĭ licenţa fiind neînsemnată, de leĭ 120—1.600, ea nu micşoréză numĕrul debitelor şi nu produce o scumpire simţitóre a bĕuturilor alcoolice. Dreptul de vînḑare de bĕuturĭ spirtóse îl aŭ în România aproximativ 37.000 debite, din carĭ 23.000 la sate.

Suma totală a impozituluĭ ce la noĭ Statul percepe de la alcool este pe an de aproximativ 22.000.000 leĭ, şi anume:

De la viĭ	460.000
De la liveḑĭ de prunĭ . . .	640.000
» fabrice de alcool. .	15.000.000
» » » » bere. . .	800.000
Plata licenţeĭ	5.300.000
	22.200.000 leĭ, saŭ leĭ 3.7 de locuitor.

Pentru a puté comparà acest imposit cu acela perceput în alte State de la alcool, împrumutăm datele următóre dintr'o carte asupra alcoolismuluĭ, publicată de Louis Frank la Bruxelles, în anul 1897:

Rusia	imposit în leĭ 1.003.500.000	saŭ de locuitor leĭ	9.71
Marea Britanie .	» » » 538.000.000	» » » »	14.20
Olanda	» » » 50.000.000	» » » »	11.15
Suedia	» » » 27.000.000	» » » »	3.57

Belgia	imposit	în	leĭ	61.000.000	saŭ	de	locuitor	leĭ	10.00
Elveţia	»	»	»	6 300.000	»	»	»	»	2.15
Germania	»	»	»	161.300.000	»	»	»	»	3.26
Francia	»	»	»	251.000.000	»	»	»	»	6.60
Norvegia	»	»	»	6.000.000	»	»	»	»	3.03
Finlanda	»	»	»	4.500.000	»	»	»	»	2 00
Austro-Ungaria .	»	»	»	77.500.000	»	»	»	»	2.00
Italia	»	»	»	41.000.000	»	»	»	»	1.40

Rĕmâne ca economiştiĭ noştri să judece, în ce mod şi până la ce măsură se pot împăcà cerinţele Igieneĭ cu interesele fisculuĭ, fără ca să se preocupe de obstacolele carĭ se presentă în tóte Statele democratice fără deosebire, unde cârciumariĭ exercită o influenţă mare la alegerile representanţilor comuneĭ, aĭ judeţuluĭ şi aĭ ţĕriĭ şi se opun la orĭ-ce regulare justă a impositelor în cestiune.

Ca măsură fiscală şi tot de odată igienică, s'a propus în diferite State monopolul fabricăriĭ saŭ al vîndăriĭ alcooluluĭ şi s'a pus în practică în Elveţia şi în Rusia monopolul vîndăriĭ; în Norvegia şi Suedia monopolul cârciumilor. La noĭ, regretatul C. A. Rosetti a propus monopolul cârciumilor; în anul 1886, deputatul C. Nacu a propus monopolul purificăriĭ şi vîndăriĭ alcooluluĭ, apoĭ s'a depus pe biuroul Adunăriĭ deputaţilor, în luna Noemvrie 1894, un proiect de lege asupra monopoluluĭ purificăriĭ şi vîndăriĭ de alcool, presentat de A. C. Cuza şi alţĭ 6 deputaţĭ.

Monopolul vîndăriĭ de alcool póte ca măsură fiscală să măréscă venitul Statuluĭ şi să servéscă tot de odată scopuluĭ Igieneĭ, să micşoreze consumaţiunea de alcool, maĭ ales acea de rachiŭ concentrat şi necurat, preparat din spirt brut, nerafinat; monopolul póte dar devenì fórte util intereselor sanitare, fiscale, economice şi morale, dacă este bine întocmit şi potrivit cu condiţiunile economice ale ţĕriĭ, cu trebuinţele poporaţiuniĭ. Ca ţéră agricolă trebue, înainte de tóte, să îngrijim de înflorirea industriilor agricole, şi nu vom alege o formă a monopoluluĭ care ar puté oprì saŭ reduce transformarea productelor ţĕriĭ în bere şi în spirt pentru export, în carne, în lapte, în derivatele lapteluĭ, produse cu ajutorul borhotuluĭ, o formă care ar puté micşorà producţiunea de îngrăşăminte naturală pentru culturile de grâne şi de alte plante. Pentru ca să ilustrăm acéstă necesitate, reproducem câte-và cuvinte dintr'un memoriŭ asupra fabricelor de spirt şi de bere în România, publicat în Bucurescĭ, în anul 1885, de Rosetti-Teţcanu: «Păpuşoiul a devenit în tótă Europa materia primă prefe-«rată în fabricele de spirt. Austria, Germania, Francia, Englitera aŭ «usine carĭ lucréză păpuşoiŭ expeduit din America şi România; pă-

‹puşoiul este maĭ bogat în spirt şi în materiĭ hrănitóre pentru vite. «Ungaria are 607 fabrice marĭ de alcool, Bucovina 43, Galiţia 556, Mo«ravia 101, Boemia 213, Germania 26.800. Aiurea milióne de vite umple «grajdurile anexate la fabrice şi produc din belşug carne, unt şi gu«noiŭ. Noĭ dăm înapoĭ. Până în 1865 eraŭ numaĭ în Moldova peste ‹200 velniţe, carĭ trimiteaŭ vitele în Germania şi Austria, spirtul în «Orient. Astăḑĭ numĕrul fabricelor este abià de 70, din carĭ 20 aŭ stat «şi 50 sunt în ajunul de a sta. Importăm bere, alcool, lapte, unt, făină, cânepă, lemne de construcţiune, petrol, cărămiḑĭ, ipsos, var, pieĭ tăbă«cite, şi nu exportăm. Prima de export este necesară. Convenţiunea ‹comercială cu Austro-Ungaria ne ruinéză, precum ne vatĕmă lipsa «de tractate comerciale cu Bulgaria, Turcia, Serbia, Italia, Spania. «Convenţiunea cu Austro-Ungaria este un tractat de pace între un «învingĕtor şi un învins, iar nu un act internaţional. Pe terenul eco«nomic, România este ţéra vasală, cucerită. Gunoirea pămîntuluĭ este «indispensabilă, şi unul din avantagiile industrieĭ alcooluluĭ constă în «înlesnirea gunoiriĭ.»

Nu putem să adoptăm sistemul elveţian al monopoluluĭ vînḑăriĭ de alcool cu ridicata, care convine Confederaţiuniĭ elveţiane, din causă că Elveţia produce a patra parte a alcooluluĭ ce consumă şi cumpĕră $^3/_4$ în streinătate; monopolul elveţian cuprinde numaĭ alcoolul de grâne, de cartofĭ şi de sfecle al industrieĭ marĭ şi lasă libere micele destilăriĭ de alcool de genţiană, de vin, fructe, tescovină, drojdiĭ. Regia monopoluluĭ cumpĕră de la fabricanţiĭ indigenĭ alcoolul cu preţ, care póte acoperì tóte spesele lor, ast-fel ca să le rĕmână borhotul ca câştig, şi vinde alcoolul purificat cu ridicata, cu 120—150 francĭ hectolitrul; cârciumariĭ plătesc Caseĭ centrale a Confederaţiuniĭ licenţa, afară de imposítul către canton. Vinurile carĭ conţin maĭ mult decât 12% alcool plătesc o dare specială.

Monopolul de purificare şi de vînḑare de alcool rusesc a fost descris în mod amănunţit, cu tóte accesoriile sale, în diferitele broşurĭ, carí aŭ fost imprimate pentru Exposiţiunea universală de la Paris din anul 1900 şi în raportul comisiuniĭ române, însărcinate în anul 1900 de Ministeriul Financelor cu studiarea funcţionăriĭ monopoluluĭ în Rusia, comisiune compusă de Sc. Arion, St. Cihoski şi G. Vivescu. Dacă am voì să primim monopolul rusesc al vînḑăriĭ în cantităţĭ micĭ, ar trebuì nu să-l copiăm, ci să-l adaptăm stăriĭ actuale a industrieĭ nóstre de alcool, împreună cu tóte accesoriile luĭ, ast-fel cum sunt aşternute pe hârtie şi cum există astăḑĭ în parte numaĭ. Luând ţĕranuluĭ cârciuma, suntem datorĭ să întrebăm, ce îĭ dăm în loc, căcĭ el n'are alt local de petre-

cere. Monopolul rus se ocupă numaĭ de rachiŭ, consumaţiunea de vin şi de bere rĕmâne liberă, neînfluenţată de monopol; ce facem dar spre a limità şi abusul de vin şi de bere? Scopul nostru trebue să fie ca să restrîngem consumaţiunea de alcool şi maĭ ales cea de rachiŭ. Dacă n'am avé alt scop decât acela de a exclude din consumaţiune rachiul preparat din alcoolul brut, nerafinat şi prea concentrat, n'am avé trebuinţă să copiem monopolul recomandat în anul 1886 de E. Alglave şi înfiinţat de Guvernul rus în anul 1895 în 4 guvernăminte, şi apoĭ în aniĭ 1899—1900 în 35 guvernăminte. Legea nóstră sanitară, modificată în anul 1893, preciséză calităţile alcooluluĭ admis la consumaţiune, cere de la el maximum de puritate admisibil; ea impune dar fabricanţilor în mod indirect ca să fie înzestraţĭ cu aparate moderne de purificare, şi Guvernul este în drept saŭ să închidă puţinele fabrice, carĭ în ceĭ 8 anĭ trecuţĭ de la promulgarea legiĭ sanitare din 1893 nu s'aŭ modernisat, saŭ să impună acelor fabricanţĭ ca să rafineze marfa lor într'o altă povarnă, care posedă instalaţiunĭ moderne. La noĭ, Regia monopoluluĭ n'ar trebuì să se însărcineze cu rafinarea, ci numaĭ cu cumpĕrarea de alcool rafinat, cu examinarea luĭ, cu respingerea saŭ chiar cu confiscarea celuĭ impur şi diluarea celuĭ destinat pentru consumaţiune, cu scăderea concentraţiuniĭ luĭ la o tărie maĭ mică decât cea din regulamentul rusesc (care dă în consumaţiune rachiŭ maĭ forte decât cel permis la noĭ) şi maĭ slabă decât cea din regulamentul actual al privegheriĭ sanitare a alimentelor şi bĕuturilor. Acel regulament erà menit să deprindă treptat poporaţiunea cu un rachiŭ maĭ slab decât aşà numitul rachiŭ de Moldova. Noĭ maĭ aşteptăm dar de la monopol alte avantagiĭ, pe carĭ el ni le póte da, dacă şi noĭ vom îndeplinì reformele legate de monopol, propuse şi în Rusia şi îndeplinite acolo numaĭ în parte.

Inaintea introduceriĭ monopoluluĭ în Rusia, cârciuma ruséscă aveà multă asemĕnare cu sora eĭ din drépta Prutuluĭ. Broşurile rusescĭ de la Exposiţiunea universală şi raportul comisiuniĭ române ne spun, că cârciumarul erà şi usurarul satuluĭ, care ţineà pe ţĕran în ghiarele luĭ; el debità rachiŭ în schimbul orĭ-căriĭ plăţĭ: banĭ gata, porumb, grâŭ, alte obiecte, credit; astădĭ acest cârciumar a dispărut. Statul cumpĕră alcoolul de la fabricanţĭ, din povernele carĭ în cea maĭ mare parte nu posedă aparate de rectificare, Statul îl rectifică în usinele pe carĭ le-a instalat cu mare cheltuélă; acolo spirtul pentru bĕutură este adus la tăria de 40° şi de 57° (la noĭ tăria maximală permisă a rachiuluĭ este de 35°), pus în sticle, sigilat, însemnat şi împărţit debitanţilor, carĭ sunt funcţionarĭ cu léfă. Nu este permis ca în localul de debit să

se scóţă dopul din sticlă, pentru a se bé în localul debituluĭ, ci cumpĕrătorul plătesce şi plécă cu sticla. Regia monopoluluĭ cuprinde numaĭ debitul de rachiŭ; vîndarea de bere şi de vin în «traktir», birt, restaurant, este liberă; se permite ca în birt să se beà la masă diferite alcoolurĭ destilate.

Până deunădi s'aŭ considerat la noĭ, ca şi în Francia, numerósele cazane de destilare ale miciĭ industriĭ casnice ca un obstacol al întroduceriĭ monopoluluĭ Statuluĭ al vîndăriĭ de rachiŭ; s'a credut că cea maĭ mare parte a avantagiilor sanitare, morale şi economice ce póte aduce monopolul se perd, dacă ţuica, rachiul de drojdiĭ, de tescovină, de vin, rĕmân libere, ele fiind obicĭnuit maĭ impure decât alcoolul mareĭ industriĭ. Acest obstacol a fost la noĭ înlăturat prin legea din 7 Octomvrie 1900, pentru modificarea unor disposiţiunĭ din legea impozituluĭ asupra bĕuturilor spirtóse; acéstă nouă lege est însă din punctul de vedere technic pasibilă de óre-carĭ modificărĭ.

In ceea-ce privesce monopolul cârciumilor, el póte numaĭ atuncĭ moderà consumul de alcool, când este alcătuit după sistemul Gothenburgian. In oraşul Gothenburg din Norvegia, în anul 1865, o asociaţiune filantropică a rĕscumpărat tóte debitele de spirtóse din oraş, cu obligaţiune de a le administrà şi de a vĕrsà câştigul în cassa comunală; asociaţiunea a închis parte din debite, restul l-a administrat prin ómenĭ credincioşĭ, carĭ aŭ fost opriţĭ a tolerà abusul de bĕuturĭ, şi însărcinaţĭ să vîndă rachiŭ şi vin în socotéla asociaţiuniĭ, iar în profitul lor propriŭ cafeà, ciaiŭ, limonadă, apă gazósă, bere slabă şi diferite mâncărĭ. Aceştĭ ómenĭ fiind interesaţĭ ca să vîndă maĭ mult ciaiŭ, cafeà, apă gazósă decât rachiŭ şi vin, aŭ contribuit la scăderea consumuluĭ de bĕuturĭ alcoolice. Sistemul Gothenburgian a maĭ fost perfecţionat şi întrodus treptat de la anul 1871 în oraşele Norvegieĭ, de la anul 1877 la Stockholm şi apoĭ în multe alte oraşe suedese. Tot de odată societăţile, carĭ aŭ întrodus sistemul Gothenburgian, aŭ rĕscumpĕrat alambicurile micilor destileriĭ casnice.

In Rusia, acţiunea Regieĭ monopoluluĭ se completéză de societăţile de temperanţă, instituite cu subvenţiunea Guvernuluĭ şi patronate de el, conduse de 45 comitete oficiale provinciale de temperanţă şi de 7 asemenea comitete pentru circumscripţiunile a 7 oraşe maĭ marĭ. Pentru sate se numesc protectorĭ specialĭ de temperanţă; în anul 1898 aŭ funcţionat 5.479 asemenea protectorĭ şi, în acel an, societăţile ruse de temperanţă dispuneaŭ de:

1.713 debite de ciaiŭ şi restaurante poporale antialcoolice;
747 sale de cetire cu bibliotecĭ;

501 sale de concerte şi de conferinţe, în carĭ s'aŭ ţinut 4.658 conferinţe ;
91 teatre poporale, în carĭ s'aŭ dat 602 representaţiunĭ ;
138 orfeóne poporale ;
s'aŭ dat 445 serbărĭ poporale, 438 serate dansante cu concerte.

Raporturile oficiale nu ne spun câte din aceste frumóse instituţiunĭ se aflĕ în oraşe şi câte în sate. Pentru anul 1900, subvenţiunea Statuluĭ pentru societăţile de temperanţă a fost de ruble 2.711.000, fără ofrandele primite.

In diferite State şi în diferite timpurĭ, societăţile de temperanţă aŭ reuşit să restrîngă abusul de bĕutura de alcool. Se pare că cea maĭ veche societate de cumpĕtare a fost cea fondată de Archiducele Frideric al Austrieĭ, care maĭ târḑiŭ, în anul 1439, a fost alęs Impĕrat al Germanieĭ. (I. P. Frank.) In secolul XVI s'aŭ maĭ înfiinţat în Germania alte asemenea asociaţiunĭ pentru combaterea beţieĭ în cercurĭ înalte. In secolul XIX s'a fondat prima societate de temperanţă în Statele-Unite ale Americeĭ de Nord, în anul 1808, de doctorul Rush. In aniĭ 1828—1831 s'aŭ înfiinţat în Marea Britanie şi în Irlanda maĭ multe societăţĭ de cumpĕtare şi de abstinenţă completă de bĕuturĭ alcoolice. In anul 1831 s'a constituit o asemenea societate la Stockholm, cu sprijinul regeluĭ Carol Johann; în anul 1837, regele Prusieĭ Frideric Wilhelm III a dat impulsiune pentru formarea maĭ multor societăţĭ de temperanţă în regatul sĕŭ. In Elveţia s'a creat prima societate de temperanţă în anul 1835; în Francia tot în anul 1835 la Amiens, ea avut durată scurtă, ca şi sora eĭ născută la Versailles în anul 1851 ; în Olanda s'a creat în anul 1843 prima societate de cumpĕtare. Cu excepţia Statelor-Unite ale Americeĭ de Nord, Suedieĭ, Norvegieĭ, Mareĭ Britanii şi Irlandeĭ, societăţile de cumpĕtare aŭ făcut puţine progrese, până aprópe de finele secoluluĭ XIX, când s'a născut în maĭ tótă Europa un curent antialcoolic, sprijinit de aristocraţia inteligenţeĭ, curent îndreptat şi în contra relelor moravurĭ, înrădăcinate în unele universităţĭ germane şi austriace. In Elveţia s'aŭ format societăţĭ de abstinenţă, cu scopul de a demonstrà prin experiment, că bĕuturile alcoolice nu sunt necesare, de a aduce prin exemple reforma moravurilor. In Olanda există astăḑĭ 51 societăţĭ de temperanţă cu 346 secţiunĭ şi 28.590 membri, numĕr neînsemnat faţă cu milióne de abstinenţĭ din Anglia şi din Statele-Unite.

In România s'a format în anul 1897, din iniţiativa coleguluĭ nostru A. Xenopol, împreună cu A. C. Cuza şi C. Thiron, Liga română din Iaşĭ, contra alcoolismuluĭ, în anul 1900 din iniţiativa luĭ M. Minovicĭ secţiunea Bucurescĭ. Liga rĕspândesce scrierĭ poporale pentru luminarea

publiculuĭ asupra periculosităţiĭ alcooluluĭ şi lucréză pentru întroducerea monopoluluĭ Statuluĭ al vîndăriĭ de alcool, ca măsură contra alcoolismuluĭ. La Iaşĭ, ca şi la Bucurescĭ, se publică numeróse scrierĭ antialcoolice, datorite în mare parte peneĭ d-lor A. C. Cuza şi M. Minovicĭ. In Transilvania, învĕţătorul Gavrilă Almaşiŭ stăruesce pentru înfiinţarea de societăţĭ de cumpĕtare, printr'o cărticică imprimată la Sibiiŭ în anul 1898.

Scrierile poporale sunt factoriĭ importanţĭ în lupta contra alcoolismuluĭ. In timpul maĭ vechiŭ se găsesc numaĭ scrierĭ scurte, poveţe religióse şi educative în formă de scrisorĭ, de predicĭ, de enciclice contra beţieĭ. La începutul seculuĭ XIX apar dejà publicaţiunĭ poporale maĭ marĭ, broşurĭ şi cărţĭ, în carĭ se explică relele ce pot produce bĕuturile spirtóse. Cea dintâĭ din aceste scrierĭ este a mediculuĭ american Rush din anul 1804, care a pregătit formarea societăţilor de cumpĕtare din Statele-Unite, apoĭ cartea doctoruluĭ în teologie Bexell din Stockholm din anul 1814 despre desfiinţarea rachiuluĭ, care n'a produs efect, şi cartea coloneluluĭ suedes Forsell din anul 1830 asupra mişcăriĭ antialcoolice în America de Nord, care a grăbit înfiinţarea primeĭ societăţĭ suedese de temperanţă în anul 1831. In anul 1837, englesul R. Baird a scris asemenea o carte bună despre societăţile de temperanţă, care a fost tradusă în limba germană din ordinul regeluĭ Prusieĭ Frederic Wilhelm III şi împărţită la toţĭ preoţiĭ din regat, cu ordinul ca şi eĭ să constitue sosietăţĭ de cumpĕtare. In Francia, în anul 1871, a redigiat Academia de medicină pentru şcolĭ instrucţiunĭ poporale asupra pericolelor alcooluluĭ. Astăḑĭ există numeróse scrierĭ cu acelaşĭ scop în literatura poporală germană, englesă, francesă, italiană, rusă, română.

Prima publicaţiune antialcoolică română din secolul XIX este: *Vorbire în versurĭ de glumă între Leonat beţivul din Longobarda şi între Dorofata*, de V. Aaron, Bucurescĭ 1803. In anul 1832 a apărut la Bucurescĭ scrierea luĭ A. Pann, *Indreptătorul beţivilor*, apoĭ vine, în anul 1833, o nouă ediţiune a poesieĭ *Leonat beţivul şi Doroftea femeea sa.* Regretatul nostru coleg M. Kogălniceanu a scris în *Almanachul de învĕţătură şi de petrecere*, Iaşĭ 1843, un articol important «Horîlca», în care a arătat, că întroducerea velniţelor cu aburĭ şi a culturiĭ cartofilor spre lucrarea lor a eftenit holerca (horîlca) şi a sporit bĕutura, a expus consecinţele fisice, morale şi economice ale băuturiĭ de rachiŭ asupra individuluĭ şi asupra urmaşilor sĕĭ, a explicat degenerarea némuluĭ şi îmmulţirea crimelor produse de holercă, a făcut distincţiune între beţia de vin şi cea de rachiŭ, şi şĭ-a pus întrebarea, cum s'ar puté de-

părtă acest rĕŭ obştesc. Intr'un alt articol din acelaşĭ Almanach, intitulat «Societăţile de temperanţă», M. Kogălniceanu descrie organisarea şi acţiunea antialcoolică a societăţilor de temperanţă din Statele-Unite ale Americeĭ şi exprimă dorinţa, ca să se institue şi în Moldova o asemenea societate. In anul 1852 a apărut în Bucurescĭ: A. Pann, *Cântecul beţieĭ*, ediţia II; în anul 1854, la Braşov: I. Petric şi G. Munteanu, *Infricoşatele stricăciunĭ ale bĕuturilor de vinars-rachiŭ;* în anul 1857, D. Ralet a publicat la Bucurescĭ satira *Beţivul*; apoĭ vin maĭ aprópe de finele seculuĭ publicaţiunile d-lor N. Manolescu, *Apĕrătorul sănătăţiĭ*, revistă periodică, Bucurescĭ 1891—1897, care conţine şi articole asupra acţiuniĭ alcooluluĭ; N. Chrisokefal, *Alcoolismul*, Slatina 1892; A. Zaharescul, *Pericolele bĕuturilor spirtóse*, Buzeŭ 1894; D. R. Mihăilescu, *Alcoolismul în România*, Bucurescĭ 1896; I. Ştefănescu, *Călăuza sanitară*, revistă periodică, 1898—1901, care cuprinde şi articole antialcoolice; *Albina*, revistă sĕptămânală pentru sate, 1897—1901, care între altele combate alcoolismul prin unele articole bine scrise; Gavrilă Almaşiŭ, *Societăţĭ de cumpĕtare*, Sibiiŭ 1898; I. G. Saru şi G. Florinescu, *Relele urmărĭ ale alcooluluĭ*, Bucurescĭ 1899; G. Murgescu, *Credinţe false asupra însuşirilor alcooluluĭ*, Bucurescĭ 1900; G. Murgescu, *Catechismul antialcoolic*, Bucurescĭ 1900; scrierile luĭ A. C. Cuza din Biblioteca antialcoolică publicată la Iaşĭ de Liga contra alcoolismuluĭ şi *Antialcoolul*, revistă publicată la Bucurescĭ de M. Minovicĭ, pe carĭ le enumĕrăm în bibliografia de la finele acesteĭ lucrărĭ. In fine merită tótă lauda biblioteca antialcoolică a Ministeriuluĭ Cultelor şi Instrucţiuniĭ publice, colecţiune importantă de scrierĭ şcolare şi de desemne colorate instructive, inaugurată de colegul nostru Sp. Haret şi continuată de ministriĭ carĭ l-aŭ succedat; scrierile carĭ compun acéstă Bibliotecă le menţionăm asemenea în mod amănunţit în bibliografia cu care se încheie lucrarea de faţă.

Acţiunea antialcoolică a şcóleĭ nu se mărginesce în înzestrarea eĭ cu o bibliotecă antialcoolică; învĕţătorul, institutorul ca şi profesorul de sciinţe naturale din şcóla secundară trebue să consacre din când în când o lecţiune specială pentru învĕţămîntul antialcoolic, care nu trebue să lipséscă de la şcóla de fete. In România, în aniĭ 1898—1899, Ministeriul Instrucţiuniĭ publice a cerut învĕţătorilor şi institutorilor ca, pe lângă învĕţămîntul antialcoolic din şcólă, să organiseze şi conferinţe antialcoolice pentru adulţĭ. Acéstă acţiune a şcóleĭ este maĭ importantă decât formarea de societăţĭ de temperanţă şcolare, înregimentarea de copiĭ în societăţĭ de temperanţă, întrodusă în unele State şi combătută de pedagogĭ distinşĭ. Şcóla nu va vindecă pe toţĭ alcoo-

liciĭ, ea are însă o misiune preventivă: ea are să facă, ca generaţiunile viitóre să nu se maĭ alcooliseze.

Educaţiunea incompletă a tinerilor carĭ n'aŭ profitat de şcólă, fiind-că familia nu le presentă un mediŭ conform cu poveţele primite în şcólă, se póte îndreptà în casarmă. Educaţiunea militară trebue să formeze caracterul; depinde de inteligenţa şi de tactul oficerilor, şi maĭ ales a oficerilor sanitarĭ, ca instrucţiunea morală, igienică, antialcoolică să fie bine primită. In armata nóstră se înlătură pentru soldat, pe cât este posibil, ocasiunea de a se deprinde cu rachiul, dar gradele, sub-oficeriĭ părăsesc obicĭnuit armata cu patima alcooluluĭ; este necesar ca aceştĭ ómenĭ să ésă din armată nealcoolisaţĭ, fiind-că tocmaĭ eĭ la întórcere în sat daŭ tonul, servesc ca exemplu.

Acţiunea şcóleĭ şi a casarmeĭ se completéză prin acţiunea cleruluĭ. Dejà în anul 1896 am arătat resultatele acesteĭ acţiunĭ dobândite în Bucovina, unde propaganda preoţilor a reuşit să restrîngă abusul bĕuturilor. Colegul nostru A. D. Xenopol descrie în «Archiva», anul XI, Iaşĭ 1900, ródele acesteĭ propagande a preoţilor, carĭ adesea-orĭ pun pe ţĕranĭ să jure în biserică că nu vor maĭ bé alcool. Şi la noĭ încă în aniĭ 1898—1899, înalţiĭ prelaţĭ aŭ ordonat preoţilor, ca să intre şi eĭ în mişcarea antialcoolică prin predicĭ în biserică şi prin ajutorul dat învĕţătorilor.

Partea cultă a societăţiĭ, la ţéră, proprietariĭ de moşiĭ, mediciĭ de spital şi de plasă şi judecătoriĭ de ocol trebue să conlucreze pentru stîrpirea obiceiurilor rele, pentru îndreptarea moravurilor. Cinstirea reciprocă cu bĕutura spirtósă şi aldămaşul trebue să dispară, ca şi obligaţiunea indirectă de bĕutură de alcool pentru ceĭ carĭ mănâncă în birt: mulţĭ óspeţĭ beaŭ numaĭ ca să se conforme acestuĭ obiceiŭ. Mediul moral în care trăim, societatea, forméză obiceiul care constitue măsura sobrietăţiĭ, care devine lege. Ca exemplu al influenţeĭ desastróse pe care o póte exercità obiceiul, mediul, voiŭ menţionà o expertisă interesantă, depusă înaintea Tribunaluluĭ din München în anul 1898. Cu ocasiunea unuĭ proces între o societate de asigurare şi moştenitoriĭ unuĭ berar asigurat, urmà să se stabiléscă, dacă berarul decedat erà beţiv; experţiĭ aŭ declarat, că consumarea a 4—6 litri de bere pe ḑi este în general normală, că pentru un berar se póte considerà ca normală consumarea de la 6—8 litri pe ḑi.

Legătura între acţiunea antialcoolică oficială şi cea privată aparţine prefectuluĭ şi mediculuĭ primar al judeţuluĭ, carĭ trebue să exercite o influenţă moralisatóre; eĭ pot face ca ómeniĭ tocmiţĭ de proprietarĭ şi arendaşĭ pentru munca agricolă să priméscă hrană bună fără

bĕutură alcoolică, şi dacă acéstă întocmire ar fi nepractică, fiind-că nu se póte desrădăcinà de odată un obiceiŭ general, dacă alcoolul n'ar puté lipsì din tain, atuncĭ să se deà cel puţin un rachiŭ fórte slab.

Medicul primar de judeţ, împreună cu mediciĭ de plasă, ca şi mediciĭ de spitale, aŭ multiple ocasiunĭ pentru sfătuirea ţĕranuluĭ; sfaturile lor vor fi ascultate când săteniĭ vor dobândì convicţiunea, că aceştĭ funcţionarĭ se intereséză de sórtea lor.

In alte ţĕrĭ, obiectul acţiuniĭ antialcoolice este maĭ mult poporaţiunea industrială, lucrătoriĭ din fabrice, aglomeraţĭ în oraşe, unde condiţiunile de luptă sunt favorabile pentru isbânda acţiuniĭ. La noĭ, ceĭ dedaţĭ bĕuturiĭ sunt în mare parte sătenĭ, ale căror case sunt împrăştiate prin numeróse cătune depărtate de centrul comuneĭ. In Anglia, Germania, Olanda, Belgia, Elveţia, Rusia, asociaţiunile antialcoolice cu abstinenţă completă aŭ înfiinţat în oraşele marĭ cafenele şi birturĭ antialcoolice, cu cabinete de cetire şi cu alte mijlóce de distracţiune, pentru a face concurenţă cârciumarilor. Singură Elveţia a avut, în anul 1899, 455 restaurante şi debite de bĕuturĭ, în carĭ nu se vinde alcool, afară de numeróse cafenele, în carĭ nu se vînd bĕuturĭ spirtóse, pe lângă 24.000 debite de alcool. In Austria, unele case de asigurare a lucrătorilor pentru accidente, invaliditate şi bătrâneţe, subvenţionéză restaurante antialcoolice şi publicaţiunĭ abstinentiste. Pentru ca să scăpăm pe ţĕran de cârciuma infectă şi de bĕutura otrăvitóre, trebue să deschidem un alt local de petrecere salubru şi pe cât se póte confortabil, unde se va întâlnì cu prieteniĭ sĕĭ, unde va găsì cu un preţ minim ciaiŭ, cafeà, limonadă gazósă, bragă, chiar vin puţin alcoolisat; sacrificiile carĭ se cer pentru îndeplinirea aceste̮ĭ dorinţe sunt marĭ, ele vor fi însă rĕsplătite prin înălţarea niveluluĭ igienic, moral şi economic al poporaţiuniĭ rurale. Póte se vor găsì şi la noĭ proprietarĭ de moşiĭ, carĭ vor luà iniţiativa într'acésta.

Pentru a satisface cererile societăţilor antialcoolice, fabrica de bere V. Lapp din Lipsca produce bere gustósă fără alcool; la Berna şi la Thurgau în Elveţia s'aŭ format asociaţiunĭ comerciale, carĭ vînd must de vin şi de alte fructe nefermentat, conservat ast-fel că nu intră în fermentaţiune alcoolică. In Germania există două fabrice, carĭ produc vin fără alcool: fabrica ‹Nectar› din Worms şi fabrica «Frada» la Mombach lângă Mainz; cea din urmă produce must din tóte fructele dulcĭ: mere, cireşĭ, vişine, fragĭ, prune, caise, persicĭ, strugurĭ, gutuĭ, portocale, şi-l conservă prin adăogire de acidĭ organicĭ. Maĭ bună este metoda elveţiană de sterilisare şi închidere ermetică a mustuluĭ de strugurĭ şi de alte fructe, întrodusă de prof. Müller din Thurgau. La Mün-

chen se fabrică un must de mere fără alcool numit Pomril, sterilisat prin temperatură fórte scădută. In Francia, Anglia, Germania şi în Statele-Unite ale Americeĭ de Nord se maĭ fabrică vin şi must din diferite fructe slab alcoolisat, la care s'a întrerupt fermentaţiunea prin sterilisare. Pentru noĭ, aceste bĕuturĭ ar avé numaĭ atuncĭ un interes practic, dacă s'ar fabrică în ţéră şi s'ar vinde fórte eftin.

Inainte de a termină critica tuturor factorilor activităţiĭ antialcoolice, trebue să menţionăm că şi miseria, sărăcia, nemulţumirea sufletéscă împing pe ţĕran la abusul bĕuturilor; deşì este adevĕrat că sărăcia este adesea-orĭ o consecinţă a beţieĭ, întâlnim şi raportul invers între causă şi efect. Intr'un memoriŭ din anul 1829, reprodus în colecţiunea Hurmuzaki de Documente istorice, Supl. I, T. V, adunate şi coordonate de D. A. Sturdza şi C. Colescu-Vartic, Bucur. 1894, Michail Sturdza apĕră pe ţĕran în contra acusaţiuniĭ că ar fi indolent şi leneş, dicênd că ţĕraniĭ aflaţĭ într'o stare miserabilă sunt expuşĭ la rapacitatea funcţionarilor marĭ şi micĭ, a preoţilor, a proprietarilor şi arendaşilor, că un asemenea om nu póte avé decât repugnanţă în contra economieĭ, că el consideră ca beneficiŭ ceea-ce póte sustrage cupidităţiĭ spre a o bé la cârciumă. Deşì astădĭ ţĕranul este nedreptăţit într'un grad maĭ slab decât în anul 1829, el tot a rĕmas sărac, amărît în sufletul sĕŭ, rĕŭ locuit, rĕŭ hrănit, şi caută în cârciumă consolaţiunea, uitarea miserieĭ, variaţiunea monotonieĭ vieţiĭ. Că şi hrana rea împinge la bĕutura de alcool, a demonstrat-o dejà în anul 1880 C. Istrati *(O pagină din Istoria contimporană a Românieĭ)* şi aŭ confirmat-o şi alţĭ autorĭ maĭ noĭ, cel din urmă Gr. Buţureanu în «Archiva» din Iaşĭ, 1901. Trebue să îmbunătăţim dar starea economică a ţĕranuluĭ, care va trage după sine scăderea beţieĭ şi îmbunătăţirea stăriĭ luĭ morale şi igienice.

Statul trebue să stârpéscă alcoolismul cu autoritatea sa prin tóte organele sale, în tóte ramurile activităţiĭ sale, prin procedare energică, prin măsurĭ preventive şi represive, prin rĕspândirea culturiĭ, prin înălţarea niveluluĭ intelectual, moral şi economic al aceleĭ poporaţiunĭ numeróse, care maĭ zace în ignoranţă, şi acéstă datorie Statul nu o póte îndeplinì singur, fără concursul acelora din cetăţeniĭ luminaţĭ şi iubitorĭ de ţéră carĭ, recunoscênd pericolul, se pun pentru combaterea luĭ în serviciul benevol al societăţiĭ; acest concurs însă astădĭ este slab.

In streinătate, luptătoriĭ în contra alcoolismuluĭ încep a-şĭ asigurà concursul femeilor, carĭ în Statele-Unite aŭ dobândit dejà isbândĭ însemnate.

Pentru ca femeea ţĕranuluĭ să devie un factor de combatere a al-

coolismuluĭ, trebue să facă soţuluĭ şederea în casă maĭ atrăgĕtóre, trebue să aducă locuinţa într'o stare maĭ confortabilă, să gătéscă mâncărĭ maĭ gustóse, maĭ variate, să contribue la înlăturarea săracieĭ prin economie, prin crescerea de pasĕrĭ, prin vînḑarea de ouĕ, de unt. Ţĕranca muncesce prea mult alăturĭ cu bărbatul eĭ afară din casă, nu-ĭ rĕmâne timpul necesar pentru ca să se ocupe de casă, de copiĭ, de aceea este prea adesea-orĭ negligiat interiorul şi exteriorul caseĭ ţĕrănescĭ.

Femeea este prima victimă a bărbatuluĭ alcoolic; ea este dar direct interesată ca să facă propagandă în contra alcooluluĭ. Femeea cultă póte participà cu succes la combaterea abusuluĭ de alcool, prin exemplul, prin povaţa, prin conlucrarea activă la organisarea de cârciumĭ în carĭ se vînd numaĭ bĕuturĭ slab alcoolisate şi Liga antialcoolică română trebue să-şĭ asigure colaboraţiunea unuĭ numĕr mare de dómne, carĭ prin educaţiunea lor aŭ un drept la acéstă onóre, carĭ nu pot refusà concursul lor activ la o lucrare atât de patriotică, cum este aceea a Ligeĭ antialcoolice, carĭ nu vor face numaĭ caritate de salon, ci caritate practică.

Alcoolismul este un rĕŭ social, rădăcinile luĭ sunt obiceiurile societăţiĭ actuale, obiceiurĭ carĭ diferă numaĭ în formă după gradul culturiĭ stratelor sociale, şi aceste obiceiurĭ le va desrădăcinà femeea română, când vom apelà la simţemintele eĭ cele maĭ sfinte.

Ciuma.

Ciuma este o bólă bacilară, acută, febrilă, cu delir, cu inflamaţiunea glandelor limfatice, câte odată cu infiltraţiunea plămânilor, cu petechiĭ şi emoragiĭ; se observă însă şi casurĭ de Ciumă cronică, de Ciumă uşóră fără febre, cu bubonĭ şi fără bubonĭ externĭ, de Ciumă ambulatorie. Bacilul ciumeĭ a fost descris în anul 1894 de Kitasato şi Yersin, în anul 1895 de Wilm. Bacilul ciumeĭ se presentă ca un beţişor scurt cu capetele rotunjite, fără sporĭ; el se găsesce în numĕr mare în corpul omuluĭ bolnav, maĭ ales în puroiul bubónelor şi al carbunculelor, în glandele limfatice, în glandele mesenterice, în splină, ficat, rinichĭ, pe limbă, în sânge, în scuipat, excremente. El trăesce şi se îmmulţesce în pămînt, în care însă perde virulenţa şi slăbesce. Afară de om sunt primitóre pentru contagiul ciumeĭ şi unele animale roḑĕtóre, guzganiĭ, şóreciĭ. Prin aceste animale, carĭ locuesc şi în bastimente şi carĭ cu anevoie se extermină, ciuma póte fi transportată în locurĭ depărtate. Unele mărfurĭ se pot infectà în timpul transportuluĭ

pe apă prin excrementele şórecilor bolnavĭ de ciumă. Incubaţiunea ciumeĭ este în casurĭ grave de 2 până la 5 ḑile, în casurĭ benigne ea durézä maĭ mult.

Ciuma este o bólă veche, endemică în Asia, de unde în diferite timpurĭ a fost importată în alte continente, maĭ ales în Africa şi Europa, făcênd numeróse invasiunĭ şi în România, provocând epidemiĭ pustiitóre. Drumul pe care ciuma îl iea în mersul eĭ de la origine, din Asia orientală şi meridională spre Europa, este acelaşĭ pe care îl iea şi cholera: drumul pe uscat prin Afganistan, Belucistan, Persia, apoĭ prin Caucas şi regiunea Transcaspică, şi drumul maritim şi fluvial prin golful Persic şi fluviul Schatel-Arab saŭ prin Marea Roşie şi Canalul Suez. Calea maritimă se străbate astăḑĭ într'un timp maĭ scurt decât maĭ înainte. Un factor ulterior al propagăriĭ bólelor infecţióse exotice este pelerinagiul regulat la Mecca şi Medina în timpul Bairamuluĭ, precum şi pelerinagiul şi transportul de cadavre ale Schiiţilor în locurile sfinte ale Persanilor, la Kerbela.

Istoria ne păstrézä descripţiunile multor epidemiĭ de ciumă, dar nu tóte bólele carĭ aŭ fost descrise în anticitate sub numele de λοιμὸς, pestis, aŭ fost ciuma orientală, ciuma bubonică orĭ pulmonară. Primele date sigure despre ciumă le datorim luĭ Dionysios din Kyrta (citat de Rufus, ale căruia scrierĭ se găsesc reproduse în operele compilate de Oribasiu, a. 325—403 după Chr.). Dionysios din Kyrta a trăit în timpul Olimpiadeĭ a 125-a, adecă în aniĭ 280—277 înaintea nasceriĭ luĭ Christos. El descrie bóla ca «pestilentes bubones, maxime letales et acuti, qui maxime circa Libyam et Aegyptum et Syriam observantur.»

Doĭ medicĭ din Alexandria, Dioscorides şi Posidonios, carĭ aŭ trăit la începutul ereĭ creştine, aŭ observat bóla în Libia; descripţiunile lor sunt reproduse tot de Rufus, care ḑice că bolnaviĭ aŭ arătat «febrem acutam, dolorem, perturbationem totius corporis et delirium et bubonum apparitionem, non solum in solitis locis, verum et in poplitibus et cubitis.»

In secolul VI, în timpul luĭ Justinian, ciuma a fost importată din Egipt, Palestina şi Siria în tot Imperiul roman, atât în cel oriental precum şi în cel occidental, şi a fost descrisă ca *pestis inguinaria* şi *pestis glandularia.*

Epidemia de ciumă cea maĭ teribilă a fost cea din secolul XIV, importată din Asia în Africa şi în Europa, descrisă sub numirea de *pestis nigra, der schwarze Tod, la mortolega grande,* cu buboni şi erupţiunĭ carbonóse, cu inflamaţiunea putredă a organelor respiratóre, cu durerĭ de pept şi emoptisie. Acéstă epidemie, pe lângă mortalitate

înspăimîntătóre, a produs şi o demoralisare generală şi perturbaţiunĭ sociale.

Din secolele XVI şi XVII maĭ posedăm descripţiunĭ ale ciumeĭ apărute în diferite părţĭ ale Europeĭ, ca: *clades inguinalis, glandularia, pestis bubonica.*

In secolul XVIII, ciuma a devenit în Europa maĭ rară.

In secolul XIX, ea a maĭ apărut, în anul 1811 în Turcia, şi de acolo s'a importat la Odesa, în Crimea şi în Podolia, în România, în Transilvania, la 1813 la Malta, la 1815 în portul italian Noja, în anul 1820 în insulele Baleare.

Prin răsboiul ruso-turc din aniĭ 1828—1829, ciuma a fost din noŭ adusă în România şi de acì transportată la Odesa şi la Braşov. Tot în anul 1829, Grecia a fost infectată de ciumă prin trupe aduse din Egipt.

Ciuma a maĭ causat maĭ multe micĭ epidemiĭ locale în Turcia în aniĭ 1834 până în 1843, în Grecia şi la Odesa în anul 1837.

In ceea-ce privesce în special România, posedăm de la Michail Kogălniceanu şi de la alţĭ istoricĭ românĭ descripţiunĭ ale epidemiilor de ciumă fórte intensive şi extensive din aniĭ 1675, 1770 şi 1797 şi ale epidemiilor maĭ localisate din aniĭ 1812, 1813, 1816, 1821, 1824, 1828 şi 1829. Pentru cea din urmă óră a apărut ciuma în România în anul 1832 în mod sporadic; în mod epidemic în Transilvania în anul 1828, în Bulgaria în anul 1834, în Basarabia în anul 1837.

La finele secoluluĭ XVIII, în Principatele Române preventiunea ciumeĭ constă în isolarea bolnavilor şi a persónelor carĭ aŭ fost în contact cu bolnaviĭ, în curăţirea, afumarea şi aerarea locuinţelor şi a obiectelor contaminate, în arderea obiectelor de mică valóre şi chiar a bordeielor şi caselor infectate. Am vĕḑut că în Muntenia dejà în anul 1735, Vodă Grigorie Ghica II a zidit aprópe de Bucurescĭ spitalul de isolare Sf. Visarion pentru bolnaviĭ de ciumă şi de lingóre, că tot în secolul XVIII s'a înfiinţat pentru bolnaviĭ de ciumă spitalul din valea Florescilor lângă Bucurescĭ, înlocuit în anul 1796 cu spitalul din Dudescĭ; că în Moldova s'aŭ luat măsurĭ analóge. In oraşul Iaşĭ, în timpul epidemieĭ din anul 1770, nosocomiul pestilenţial se aflà separat în curtea mânăst. Sf. Spiridon. (Gustavi Oraei *Descriptio Pestis quae anno 1770 in Iasii et 1771 in Moscva grassata est*, Petropoli 1784.) Domnitorul Moldoveĭ Constantin A. Ipsilanti hotărĕsce prin chrisovul din 10 Decemvrie 1799, ca schitul din Măgura Iaşuluĭ să fie în purtarea de grijă a mânăstiriĭ Sf. Spiridon pentru trebuinţa spitaluluĭ, precum s'a afierosit prin chrisóvele luminaţilor Domnĭ de maĭ îna

inte, urmându-se după aceeaşĭ rînduélă. Adecă schitul acesta să fie spital pentru ceĭ smreduiţĭ de bóla ciumeĭ, când se va întîmplà. (T. Codrescu, *Uricarul*, Part. I, Iaşĭ 1852.) Maĭ târḍiŭ s'a înfiinţat la mânăst. Hlincea un spital de isolare pentru bolnaviĭ de ciumă, care a maĭ funcţionat în epidemia din anul 1821.

Un pitac al Domnuluĭ Munteniеĭ Ipsilante către Ispravnicĭ din anul 1797 ordonă ca, în cas de mórte grabnică, să se cerceteze despre causa morţiĭ; zapciiĭ mergênd prin sate să descopere orĭ-ce cas de bólă şi numaĭ decât să se deosebéscă cel bolnav, ca să nu se maĭ întindă bóla şi la altul: borfeturile şi lucrurile molipsite să se cureţe bine, iar cele próste să se arḑă împreună cu bordeiul şi casa, de vor fi próste; ispravniciĭ să nu se lase pe nădejdea zapciilor şi dînşĭ să se pună pe trébă. Vodă al Munteniеĭ C. G. Hangeri ordonă în anul 1798, când bântuià ciuma din colo de Dunăre, ca bóla să nu se tăinuéscă, ca obiectele molipsite să se spele, să se afume şi să se aerisécă, ca sacagiĭ să fie obligaţĭ să aducă apa necesară pentru spĕlarea caselor molipsite; Vodă numesce 100 epistaţĭ de paza ciumeĭ şi rînduesce un boer, pe Ştefan Hiotu, epistat pentru curăţirea caselor şi lucrurilor molipsite. După ivirea bóleĭ se trimit din Bucurescĭ în judeţele contaminate epistaţĭ, pentru ca sub priveghеrea ispravnicilor să cureţe casele în carĭ s'a întîmplat molimă. La finele anuluĭ 1798 şi la începutul anuluĭ 1799 se închide în Bucurescĭ tîrgul de vechiturĭ, se ordonă ca bucătariĭ şi cârciumariĭ să facă vînḑare numaĭ de-a 'n picióreIe, să nu fie nimenĭ slobod a bé prin cârciumă, ci să-şĭ cumpere în vase şi să se ducă acasă, calabalîc să nu fie în cârciumă; ca băiaşiĭ să nu priméscă bolnavĭ la băĭ, ca cârciumile molipsite să se închidă pentru 9 ḑile, în care timp se vor spĕlà, curăţì şi afumà, casele próste se vor arde, casele molipsite maĭ bune, după trecere de 40 ḑile se vor curăţì, spĕlà, spoì, se va căutà să nu fie ascunse nescare-và borfe. Vornicul obştirilor va avé în serviciŭ 4 muerĭ cu léfă pentru curăţitul caselor molipsite, pentru măturare, spĕlare, spoire; ciocliĭ să nu se amestice şi să trimită familiile lor la mânăstirea Snagov; cerşetoriĭ să se trimită la mânăstirĭ, unde li se va da pe ḑi o ocà mălaiŭ şi bucate, iar ţiganiĭ domnescĭ, mânăstirescĭ, boerescĭ să se scóţă la ţéră, oprindu-se numaĭ ceĭ trebuincioşĭ. Polcovnicul de ciocli a avut 40 ómenĭ la stégul sĕŭ, 20 pe jos şi 20 cu care, pentru ridicatul celor bolnavĭ, celor molipsiţĭ şi celor cu ipopsie, cu semne la straie, la care şi la vite. Aceştĭ ciocli comiteaŭ însă abusurĭ teribile, despre carĭ am vorbit în altă parte. (V. A. Urechiă, *Ist. Rom.* şi *Edilitatea sub Dom-*

nia luĭ Caragea, Bucur. 1900. G. I. Ionnescu-Gion, *Istoria Bucurescilor*, 1899.)

Istoricii ne maĭ spun că la începutul secoluluĭ XIX la Iaşĭ, ca şi la Bucurescĭ, ciocliĭ eraŭ un biciŭ al luĭ Dumneḑeŭ, tot atât de cumplit ca bóla, ba maĭ cumplit; sub pretext de curăţirea caselor molipsite, eĭ prădaŭ casele ómenilor, le ardeaŭ tot, documente vechĭ şi alte obiecte de valóre. (A. D. Xenopol, *Ist. Rom.* V. A. Urechiă, *Ist. Rom.*)

La începutul secoluluĭ XIX, când în Principatele Române afară de capitalele lor încă n'a existat un serviciŭ sanitar public permanent, parte din popor, şi maĭ ales clasa privilegiată a recurs singură la măsurĭ preventive, spre a se apĕrà în contra unor bóle transmisibile. Ḑic parte din popor, căcĭ partea cea maĭ mare zăceà în ignoranţă şi sărăcie, erà apatică, indiferentă, incapabilă la iniţiativa apĕrăriĭ individuale. Cronicariĭ relatéză, că în timp de epidemiĭ numerósa poporaţiune a caselor boerescĭ erà în acele case isolată, închisă, fără contact cu lumea externă sĕptămânĭ întregĭ.

In anul 1802, Domnitorul Munteniei Constantin A. Ipsilanti, temêndu-se de invasiunea ciumeĭ, scrie la 24 Decemvrie Vorniculuĭ obştirilor, că pentru întîmpinarea năprasniceĭ bóle să se facă ca în trecut lazaret la Văcărescĭ, 4 odăĭ şi coşare lipite cu pămînt şi învĕluite cu şovar, cu curte cu gard, cum a fost maĭ înainte. La 24 Ianuarie 1803, acelaşĭ Domnitor scrie pitacul următor la Spătărie şi la Agie, pentru epistaţiĭ prin mahalale a cercetà de sănătate: «Cu tóte că din condicile Divanuluĭ ne pliroforim că a fost nizam dat, ca fiteş-care mahală să aibă câte un epistat dintre mahalagiĭ, care pe tóte ḑilele să facă cercetare la toţĭ mahalagiiĭ de bólă saŭ de sănătate şi să raportuéscă, facem îndreptare aceluĭ nizam, ca numaĭ câte o lună să slujéscă şi apoĭ să intre altul în rînd. Vornicia oraşuluĭ să orînduéscă dar epistat, care să fie dator, ca în tóte ḑilele şi în tóte dimineţele, luând pe unul dintre preoţĭ, pe vătavul mahalaleĭ, să înconjóre tóte casele şi prăvăliile pe rînd. Vornicia oraşuluĭ să orînduéscă dar epistat, care să cerceteze de afara caseĭ pe fieş-carele de sănătate saŭ de bólă, nu numaĭ prin întrebărĭ ci şi prin vedere, şi să raportuéscă pe tótă ḑiua la Spătărie şi la epitropiĭ marĭ aĭ spitalurilor. (V. A. Urechiă, *Ist. Rom.*, T. XI, Bucur. 1900).

Se pare că pentru prima óră s'a înfiinţat în Muntenia carantina la Dunăre contra ciumeĭ în anul 1809, când s'a ivit ciuma în Bulgaria şi când ţéra maĭ erà ocupată da armata rusă din causa răsboiuluĭ cu Turcia; acéstă măsură n'a putut însă oprì invasiunea epidemieĭ în ţéră şi asemenea în aniĭ următorĭ carantinele pe uscat şi pe malul

Dunăreĭ şi Prutuluĭ n'aŭ fost de mare folos. S'a ordonat ca să se înfiinţeze lazareturĭ la hotare spre Bulgaria, ca călĕtoriĭ să fie supuşĭ curăţiriĭ şi afumăriĭ şi ţinuţĭ în observaţiune. Bóla aveà atuncĭ un mers lent şi nu apărù în Muntenia decât în aniĭ 1812—1814. Se stabilì un cordon la Dunăre, cu puncte de priveghere pentru călĕtorĭ şi mărfurĭ la Brăila, în dreptul Silistreĭ, la Giurgiu şi la Zimnicea. După ce bóla s'a ivit în judeţul Teleorman s'a trimis acolo doctorul Gavala din Bucurescĭ şi s'a înfiinţat un cordon la marginea aceluĭ judeţ pentru apĕrarea Bucurescilor. Unul din ceĭ doĭ ispravnicĭ aĭ judeţuluĭ Vlaşca a primit ordin ca să se stabiléscă în satul Măgura, între judeţele Vlaşca şi Teleorman, pentru priveghereа măsurilor sanitare; cu tóte acestea, după ce ciuma s'a întins în judeţele Teleorman, Olt Vlaşca şi Ilfov, ea face în luna Aprilie 1813 invasiune şi în Bucurescĭ.

Domnitorul Munteniеĭ Ioan G. Caragea, prin pitacul din 2 Iunie 1813, invită pe Mitropolit: să deà poruncă preoţilor de pe la mânăstirĭ şi bisericĭ d'aicĭ din politie a nu maĭ primì în biserică ómenĭ bolnavĭ, carĭ merg de cad la sfintele darurĭ, fără teşcheréua dumné-luĭ boer epistat al lazareturilor, adecă a dumné-luĭ Vel Ban Radu Golescu şi Vel Postelnic Costache Sutan. Ceĭ 2 medicĭ aĭ politieĭ nefiind de ajuns pentru cercetarea bolnavilor ce se raportézà de vătăşeiĭ mahalalelor, se maĭ numesc alţĭ doĭ doctorĭ la 2 Iulie 1813 (V. A. Urechiă, *Ist. Rom*, T. X. Bucurescĭ 1900).

S'aŭ aplicat din noŭ tóte măsurile preventive carĭ fusese întrebuinţate în aniĭ 1797—1799 şi pe carĭ le-am descris maĭ sus, la carĭ se maĭ adaogă ordinul, ca în cele 4 judeţe molipsite, Ilfov, Vlaşca, Teleorman şi Olt, baniĭ ce se strîng la zarafia judeţuluĭ să se spele cu oţet. Poporaţiunea, care nu uitase barbariile comise de ciocli în epidemia precedentă, erà umplută de gróza de spitale (de lazareturĭ) şi de tot aparatul pentru transportarea şi îngrijirea bolnavilor şi pentru curăţirea caselor molipsite. Ion Ghica ne-a lăsat descripţiunea scenelor sĕlbatice comise de ciocli în aceste epidemiĭ, repudarea neomeniilor cunoscute din epidemiile de ciumă din ultimiĭ anĭ aĭ seculuĭ XVIII; ciocliĭ se urcaŭ într'un car cu boĭ şi porniaŭ pe hoţiĭ din casă în casă, din curte în curte; eĭ luaŭ bolnavĭ şi morţĭ pe spinare şi îĭ trîntiaŭ în car clae peste grămadă, şi plecaŭ cu carul plin spre Dudescĭ saŭ spre Cioplea, unde eraŭ ordiile ciumaţilor, unde eraŭ aruncaţĭ viĭ în câmp, fără aşternut, pe pămîntul ud şi îngheţat; ciumaţiĭ s'aŭ şi revoltat şi aŭ omorît 19 ciocli. Peste tot eraŭ 12 care pentru bolnavĭ şi morţĭ. Supuşiĭ austriacĭ îşĭ înfiinţase ciocliĭ lor şi spitalul lor.

V. A. Urechiă (*Edilitatea sub domnia luĭ Caragea*, Bucur. 1900)

şi G. I. Ionnescu-Gion (*Istoria Bucurescilor*, 1899) aŭ descris asemenea cu colorĭ lugubre suferinţele poporaţiuniĭ din aniĭ 1812—1814. Oraşul Bucurescĭ se închide şi se fac porţĭ la 8 puncte de intrare, se întrerupe comunicaţiunea cu judeţele de peste Argeş până la Olteniţa, la malul Argeşuluĭ se înfiinţéză lazareturĭ, unde agenţiĭ administrativĭ şi cărăuşiĭ carĭ transportă sare fac 3 ḑile de carantină şi se curăţă. Mulţĭ bolnavĭ fug din Bucurescĭ şi se ascund prin crângurĭ şi porumburĭ. Nimenĭ nu póte intrà în Bucurescĭ, dacă n'a făcut la marginea oraşuluĭ carantina de 12 ḑile, mărfurile sunt supuse la carantina de 15 ḑile. Bóla se maĭ întinde treptat peste judeţele Ialomiţa, Argeş, Prahova, Buzĕŭ, Secuenĭ, Dolj şi trece în Moldova, unde bântue până în anul 1816. Satele în carĭ se ivesce ciuma sunt ţepuite, casele molipsite, de mică valóre, până la 50 leĭ, se ard. V. A. Urechiă, în *Ist. Rom.*, T. X A. Bucur. 1900, reproduce următórele documente asupra măsurĭlor preventive luate în acéstă epidemie:

Anaforaua Divanuluĭ din 26 Iunie 1814 către Vodă Caragea, în care se arată că sub Domnul Moruzi, în 20 Iulie 1808, s'a însărcinat Mitropolia ca să înfiinţeze spitale de ciumaţĭ cu contribuţiunea a 3 mânăstirĭ Câmpulung, Tismana şi Cozia; să se procédă şi acum tot ast-fel; mânăstirile închinate şi neînchinate să contribue pentru înfiinţarea spitaluluĭ Dudescĭ cu analogie, după stare şi putere câte leĭ 10.000 pe lună pe douĕ lunĭ, peste tot leĭ 20.000. Vodă aprobă şi Mitropolitul face cisla.

Anaforaua Divanuluĭ din 5 Decemvrie 1816 către Vodă: Ciuma s'a întins la 15 sate din judeţul Focşanĭ, unde aŭ murit 63 ómenĭ şi aŭ rĕmas 12 bolnavĭ; Căminarul Iancu să mérgă la Focşanĭ spre a luà măsurĭ. La Rîmnic se va face lazaret de 8 ḑile, casele bune molipsite se vor curăţì, cele rele se vor arde. Al doilea lazaret să se aşeze la apa Buzĕuluĭ, el va fi de 6 ḑile; Slugerul Nicolae Greceanu, unul dintre ceĭ doĭ ispravnicĭ, să se însărcineze cu tréba lazaretuluĭ. Al treilea lazaret să se înfiinţeze la podurĭ peste Ialomiţa, unde se vor curăţì şi aerisì tóte lucrurile 4 ḑile; ispravnicul Stolnicul Grigore Grădişteanu va supraveghià acest lazaret, Căminarul G. Drăgănescu acela din judeţul Saac, Stolnicul Cătuneanu acela din Prahova. Al patrulea lazaret se va înfiinţà la Plumbuita, la Fundenĭ, la Pantelimon, la Podul Pitaruluĭ, pentru Turcĭ la Văcărescĭ. La Cotrocenĭ să se deosibéscă câte-và odăĭ pentru deosibite stărĭ.

Anaforaua Divanuluĭ din 13 Decemvrie 1816 către Vodă: Pentru cheltuelile ce urméză a se face la orînduéla nizamuluĭ pazeĭ spre ferirea politieĭ Bucurescilor şi a ţĕriĭ de năprasnica bólă a ciumeĭ, ce s'a

încuibat în 15 sate ale judeţuluĭ Focşanilor, cu simbriile slujbaşilor şi alte trebuinţe, ne aŭ arătat d-lor Eforiĭ caseĭ privegheriĭ alăturata fóe din care vedem, că numaĭ pentru străjuirea Bucurescilor trebuesc pe lună talerĭ 2.330 banĭ 60, afară de lefile a 3 dohtorĭ ce sunt trebuincioşĭ, ca să mérgă la orĭ-ce om se va bolnăvì să-l cerceteze, şi fiind-că politia are dohtorĭ îndestuĭ cu lefĭ orînduite de la Cutia milosténieĭ, dintre aceĭ dohtorĭ să alégă d-lor boeriĭ Eforĭ 2—3 cu sciinţă şi praxis, şi ceĭ carĭ nu vor primì să fie lipsiţĭ de léfă. Pentru acoperirea cheltuelilor, boeriĭ carĭ aŭ lefĭ peste 50 talerĭ pe lună să maĭ deà 1 parà la leŭ, afară de 1 parà ce plătesc pentru podurĭ; apoĭ şi scutelniciĭ boerescĭ şi mânăstirescĭ pe 6 lunĭ câte parale 20 pe lună; 500 leĭ pe an de la mânăstirea Pantelimon şi vinăriciŭ 2 banĭ de vadră.

In Moldova, în anul 1815, sub Domnia luĭ Scarlat Calimach se fac lazarete contra ciumeĭ (A. D. Xenopol, *Ist. Rom.)*. Epidemia se stinge în anul 1816, apare însă din noŭ în aniĭ 1818 şi 1819 în câte-và sate din Moldova. In *Uricarul* luĭ T. Codrescu, T. V, publicat în anul 1862, găsim un pitac din 13 Noemvrie 1818 al Domnitoruluĭ Moldoveĭ Scarlat A. Calimach către biv Vel Clucer Alex. Popovicĭ, pe care-l însărcinéză ca să mérgă în ţinutul Némţuluĭ, unde s'a ivit ciuma şi să ieà măsurĭ pentru limitarea eĭ, scoţênd pe ceĭ molipsiţĭ şi cu prepus afară din sat în colibĭ, în paza cuviinciósă spre a nu se amestecà uniĭ cu alţiĭ, cu îndatorire ca pe fieşte-care ḑi să se spele şi să se aeriséscă lucrurile, să înconjure satul cu străjĭ, ca nicĭ să ésă nicĭ să intre nimenea până după potolirea bóleĭ. Pentru cele trebuinciòse ale mâncăriĭ să nu pătimésca locuitoriĭ, iar la casele molipsite să li se strice acoperămîntul, podul şi ferestrile şi să se arunce apă spre curăţirea lor, iar ómeniĭ ce vor rĕmâné în sat să se păzéscă uniĭ de alţiĭ.

In Iaşĭ se ieaŭ măsurĭ preventive, carĭ provócă o răscólă a poporuluĭ, în urma abusurilor comise de boeriĭ însărcinaţĭ cu stabilirea disposiţiunilor profilactice; arnăuţiĭ domnescĭ aŭ dat foc în poporul rĕsculat şi aŭ fost 50 morţĭ şi răniţĭ. Vodă Scarlat Calimach a scos din slujbă pe Hatmanul şi Aga şi a exilat pe doctorul Perez. In luna Iunie 1819, ciuma se ivesce la Galaţĭ, în luna Iulie la Iaşĭ şi în satul Tomescĭ din plasa Codru. Guvernul numesce 2 Inspectorĭ de ciumă. De la 8 Iulie până la 11 Septemvrie, oraşul Iaşĭ cu 30.000 locuitorĭ a avut 476 morţĭ de ciumă. La lazaretul din mânăstirea Hlincea, din 430 bolnavĭ aŭ murit 370. In luna Octomvrie vine în ţéră o comisiune austriacă; ea găsesce bune măsurile luate la Iaşĭ, rele cele din Botoşanĭ. Inspectorul ciumeĭ, doctorul Gebauer se expulzésă din ţéră şi

Austria stabilesce carantina în Bucovina. (Hurmuzaki, *Documente*, Vol. X. Bucurescĭ 1897.)

In anul 1819, Austria maĭ înfiinţéză carantina de 11—25 ḑile la Orşova şi la Turnul-Roşu, Rusia la Prut carantină de 40 de ḑile, pe care o mănţine până în anul 1823. Aceste carantine n'aŭ oprit invasiunea ciumeĭ în Transilvania şi în Basarabia.

In anul 1821, ciuma apare din noŭ la Iaşĭ; carele înjugate cu boĭ cu un arnăut, care călărià înainte şi strigà ca ómeniĭ să se feréscă, duceaŭ pe bolnavĭ, pe presupuşiĭ molipsiţĭ şi pe morţĭ către mânăstirea Hlincea; bóla aveà un mers fórte lent, tindeà a devenì endemică, în anul 1823 ea maĭ bântue la Iaşĭ, Focşanĭ, Galaţĭ. La barierele oraşuluĭ Iaşĭ se maĭ mănţine carantina, unde călĕtoriĭ sunt desbrăcaţĭ de vestmintele lor, li se daŭ altele pe carĭ eraŭ datorĭ să le plătéscă fără tocmélă, cu preţul ce cereà autoritatea carantinelor. (G. I. Ionnescu-Gion, *Ciuma şi Holera după zaveră*, Bucurescĭ 1893.)

In anul 1824, România este ocupată de Turcĭ. La sfîrşitul luniĭ Martie 1824 încep în Muntenia pregătirĭ pentru apĕrarea contra ciumeĭ, care bântue în Bulgaria. Se opresc bâlciurile şi se cercetéză din ce fondurĭ se pot face lazareturĭ. In luna Maiŭ, ciuma apare la Brăila şi de acolo trece la Ialomiţa, Buzĕŭ, Rîmnicu-Sărat şi Focşanĭ, ea maĭ există şi în Moldova. La marginea oraşelor se înfiinţéză carantine. La Brăila mor câte 40 ómenĭ pe ḑi. La Buzĕŭ şi Focşanĭ, Turciĭ ard lazareturile şi desfiinţéză carantina. La Bucurescĭ, uniĭ fac la barieră o carantină de 6 ḑile, iar prietiniĭ cu Aga numaĭ 2 ḑile (G. I. Ionnescu-Gion).

In luna Octomvrie 1824, ciuma se ivesce în judeţul Ilfov la Colentina, Plumbuita, Căldăruşanĭ, în Bucurescĭ tribunalele se închid, parte din boerĭ fug la ţéră şi în Transilvania. Vodă nu ese decât în trăsură fără perne, îmbrăcată cu muşama. La Bucurescĭ se observă casurĭ de ciumă fórte benignă şi Consulul prusian Baronul L. Kreuchely-Schwertberg scrie Ministruluĭ Prusieĭ din Constantinopole, von Miltite, la 28 Noemvrie 1824, că pesta morală şi politică este maĭ rea decât cea fisică, că funcţionariĭ ieaŭ banĭ de la ómenĭ ca să nu fie declaraţĭ de infectaţĭ; se declară existenţa bóleĭ acolo unde nu există, pentru ca funcţionariĭ vremelnicĭ să nu fie licenţiaţĭ. Unele familiĭ sănătóse, carĭ aŭ refusat ómenilor poliţieĭ bacşişul cerut, aŭ fost transportate la lazaretul Mărcuţa. In ḑilele de 12 şi 13 Noemvrie 1824, ceĭ internaţĭ în lazaret n'aŭ primit nicĭ mâncare nicĭ lemne şi s'aŭ revoltat, la 14 Noemvrie li s'a dat pâne gólă şi puţine lemne; o femee însărcinată nasce în lazaret fără ajutor şi móre. (Hurmuzaki, *Documente*, Vol. X. Bucurescĭ 1897.) In luna Noemvrie 1824, 4.000 ómenĭ sănătoşĭ aŭ

fost băgaţĭ cu de-asila în lazaretul de la Dudescĭ, funcţionariĭ subalternĭ cer ómenilor câte 5 până la 100 leĭ ca să nu-ĭ ducă la lazaret. Ceĭ carĭ ies după 40 de ḑile trebue să plătéscă şi cheltuéla de întreţinere. (G. I. Ionnescu-Gion).

In luna Martie 1825, epidemia scade în Bucurescĭ, în luna Decemvrie 1825, ea este importată din Focşanĭ la Iaşĭ, în Iulie 1826, ea băntue la Rusciuc şi la Giurgiu şi călĕtoriĭ carĭ vin din Giurgiu la Bucurescĭ fac 6 ḑile carantină înainte de a intrà în oraş. La fruntariile Austrieĭ, călĕtoriĭ veniţĭ din România fac carantina 10—12 ḑile. Guvernul Munteniei, pentru a întîmpinà cheltuelile combateriĭ ciumeĭ, atacă fondurile şcólelor; în aniĭ 1824—1825 se iaŭ din veniturile şcólelor muntene 35.287 leĭ pentru prefacerea spitaluluĭ năprasniceĭ bóle din Dudescĭ şi 15.223 leĭ pentru léfă la lazareturile ţĕriĭ. (V. A. Urechiă, *Istoria Şcólelor*, Bucurescĭ 1892.)

In anul 1827, ciuma maĭ există în Muntenia, dar face puţine victime. Austria mănţine carantina spre Ardél de 11—25 ḑile. In anul 1828, cu venirea Ruşilor în ţéră, sporesce ciuma, în Iulie 1828 móre de ciumă al doilea fiŭ al luĭ Vodă Grigorie Ghica. Se încinge răsboiŭ între Ruşĭ şi Turcĭ, Ruşiĭ răniţĭ intră în Bucurescĭ, casele sunt golite cu sila pentru răniţĭ. In luna Maiŭ 1829 mor în Bucurescĭ de ciumă câte 26—30 ómenĭ pe ḑi fără Ruşĭ; aŭ murit şi 2 doctorĭ Panaiotache şi Meşetă. La Giurgiu şi la Călăraşĭ, din armata rusă, muriaŭ cu sutele pe ḑi. In Bucurescĭ, bolnaviĭ se ascundeaŭ spre a nu fi duşĭ la Dudescĭ. La 28 Iulie 1829 móre şi doctorul primar de la Dudescĭ. In Bucurescĭ din 26 doctorĭ aŭ rĕmas numaĭ 5. Şi în Iaşĭ mor ómeniĭ cu sutele, Galaţiĭ este pustiŭ, la Bârlad numaĭ are cine să-ĭ maĭ îngrópe. In Septemvrie 1829, la Iaşĭ, ciocliĭ nu maĭ voiesc să îngrópe; se hotărĕsce ca preşedintele Comisiuniĭ sanitare să fie un Rus, gerantul Consulatuluĭ rus primesce preşedinţia, cu tóte acestea morţiĭ staŭ câte o sĕptămână neîngropaţĭ. La unele bariere ale Iaşilor se fac 12—14 ḑile carantină, altele nu sunt de loc păzite. In Iulie 1830, ciuma apare la Slatina şi la marginea Dunăriĭ. (Hurmuzaki, op. cit., G. I. Ionnescu-Gion.)

In Moldova se publică în anul 1829 de guvern o broşură, care conţine instrucţiunĭ «pentru stârpirea lipicióselor bóle între locuitorĭ», alcătuită de o Comisiune presidată de învĕţatul medic-cap al armateĭ ruse dr. Chr. Witt. Aceste instrucţiunĭ, din carĭ un exemplar se află în biblioteca colegului nostru C. Erbiceanu, trateză în parte măsurile preventive de luat prin sate şi în parte cele prin oraşe; ele sunt scrise cu multă competinţă şi merită admiraţiunea nóstră, căcĭ ele probéză, că în acele timpurĭ cunoscinţa despre modul transmiteriĭ bólelor in-

fecţióse şi despre desinfectarea obiectelor contaminate erà dejà fórte înaintată. Instrucţiunile prescriŭ, că unde apare o bólă lipiciósă să se institue o Comisiune sanitară, din care trebue să facă parte şi un medic, un militar şi un funcţionar administrativ; să se însărcineze un cinovnic cu privegherea măsurilor prescrise, ca să se înfiinţeze pentru isolarea bolnavilor lazareturĭ, de preferinţă în clădirile mânăstirescĭ saŭ în alte zidirĭ sănătóse, în lipsă de asemenea clădirĭ şi în bordee uscate şi luminóse; ca lazaretul să aibă 5 despărţirĭ separate: pentru bolnavĭ de bóle lipiciόse, pentru suspecţĭ, pentru bolnavĭ de alte bóle, carĭ aŭ comunicat cu ceĭ molipsiţĭ, pentru ceĭ ce se pribolesc şi pentru ceĭ sănătoşĭ, carĭ aŭ fost în contact cu bolnaviĭ; ca lazaretul să posédă rufe, vestminte şi alte obiecte necesare; deşì nu se menţionéză cuvîntul desinfectare», acéstă operaţiune este prescrisă de instrucţiunĭ cu numele de curăţire; între materiile de curăţire pentru case, strae şi alte obiecte se menţionéză în instrucţiunĭ: var nestins, var de Chlorină, oleŭ de Kiparis, acid chlorhydric, puciósă, sodă. Capitolul intitulat: «Pravila pentru ţinerea termenuluĭ aerisiriĭ a celor presupuşĭ», ordonă ca vestmintele şi rufele lor să se pună în saramură (fierbinte?) 24 ore, ca eĭ să se spele cu oţet de la cap până la piciόre şi să se îmbrace cu alte straie date de stăpânire, de prietenĭ, de némurile lor, iar hainele lor după scóterea din saramură şi spĕlare să se afume cu fum de puciósă saŭ de chlor; ca cinovnicul şi preotul să pună pe locuitorĭ să jure că nu vor ascunde lucrurĭ destinate a fi curăţite şi să caute lucrurĭ ascunse şi îngropate; ca casele molipsite să se aerisέscă maĭ multe ḑile prin deschiderea de ferestre şi de uşĭ, apoĭ să se închidă, să se lipéscă uşile şi ferestrele, să se afume cu chlor 48 ore, să se aeriséscă din noŭ şi apoĭ să se spele cu leşie şi să se văruéscă cu var nestins, iar gunóiele să se adune şi să se ardă. Cu manipularea curăţiriĭ se vor însărcinà de preferinţă ómenĭ, carĭ aŭ trecut prin bólă.

Regretatul nostru coleg A. Papadopol-Calimach în memoriul: *Generalul Pavel Kisseleff în Moldova şi Ţéra-Românéscă*, 1829—1834, după documente rusescĭ, publicat în *Analele Academieĭ*, Ser. II, T. IX. Bucur. 1887, reproduce raportul luĭ Kisseleff asupra ciumeĭ în amândouĕ Principatele, în care el ḑice: Ciuma, înrădăcinată în Valachia de pe la 1812, s'a lăţit la începutul răsboiuluĭ peste amândouĕ Principatele, şi la 1829 ea bântue în ambele capitale, în 23 tîrgurĭ şi 300 sate. S'a făcut îndată un plan de pază şi de curăţire în ambele Principate, care s'a executat sub privegherea a 3 generalĭ prin oficerĭ, prin funcţionarĭ de carantină şi prin medicĭ cu conlucrarea boerilor rîn-

duiţĭ şi a preoţilor localĭ. Priveghierea şi curăţirea s'a terminat în 5 sĕptămânĭ în 36 tîrgurĭ şi în 5.496 de sate; la 1 Ianuarie 1830, ciuma a contenit, la 15 Aprilie 1830, ţepuirea şi carantinele s'aŭ desfiinţat şi comunicaţiunile s'aŭ restabilit pretutindinea. Aŭ murit de ciumă în anul:

1828	1.609	persóne, din carĭ	618	militarĭ ruşĭ.	S'aŭ cheltuit	L. 552.454
1829	24.560	»	8.854	»	»	717.816
1830	133	»	85	»	»	332.398

In aniĭ de la 1829—1832 s'aŭ observat în Bulgaria numaĭ casurĭ sporadice de ciumă.

Doctorul Seidlitz, medic în armata rusă, care a luat parte la răsboiul cu Turcia în aniĭ 1828—1829, ḑice în cartea: *Beitrag zur Geschichte des Feldzuges nach der Türkei in den Jahren 1828—1829 in medicinischer Hinsicht,* Hamburg 1835, că ceĭ dintâĭ 10 bolnavĭ de ciumă ĭ-a vĕḑut în carantina ruséscă Wodolnisatischy lângă Prut, dintre carĭ cel dintâĭ erà un postalion venit din Silistria prin Brăila şi Galaţĭ. Pretutindinea unde trecù doctorul Seidlitz vĕḑù grămeḑĭ de băligar aprins; călĕtoriĭ şi pasapórtele lor se afumaŭ. Slobozia erà pustie, locuitoriĭ fugiţĭ, în lazaretul d'acolo murise toţĭ funcţionariĭ; Kiustenge şi Mangalia eraŭ asemenea pustiĭ. Carantina severă din Focşanĭ, Brăila şi Călăraşĭ n'a putut oprì întinderea epidemieĭ şi molipsirea armatelor.

In tratatul de la Adrianopole s'a stipulat înfiinţarea de carantine la Dunăre; în luna Iulie 1830, generalul rus prinţul Urusov vine din Iaşĭ la Bucurescĭ şi cere înfiinţarea grabnică de carantine, (Hurmuzaki, *Documente,* Vol. X. Bucurescĭ 1897.) Carantinele aŭ fost înfiinţate de o cam dată în mod provisoriŭ, apoĭ definitiv prin Regulamentele Organice. Regulamentele Organice ale amânduror Principatelor aŭ stabilit la Dunăre un sistem de carantine cu paza hotarelor prin pichete, ocupate de militarĭ şi de străjuitorĭ sătenĭ înarmaţĭ, şi prin luntri ocupate de aceştĭ grănicerĭ. Regulamentul Organic al Moldoveĭ prescrie crearea uneĭ singure carantine, celeĭ de la Ţiglina (Galaţĭ), care funcţionà dejà în nisce clădirĭ primitive. Regulamentul prescrie înfiinţarea clădirilor necesare pentru călĕtorĭ şi mărfurĭ, urmând ca carantina ciumaţilor şi a obiectelor lor să se facă în vasul în care aŭ sosit; ceĭ sănătoşĭ fac pe uscat, în timpul normal, 4 ḑile de carantină, iar dacă dincolo de Balcanĭ bântue ciuma 8 ḑile ; ceĭ carĭ se bolnăvesc în carantină rĕmân isolaţĭ 14 ḑile. In amândouĕ Principatele, carantina ordinară se prelungesce şi la 21 ḑile, în timpurĭ când ciuma bântue în Turcia ; iar ceĭ carĭ vin din locurĭ molipsite de

ciumă sunt internaţĭ maĭ întâiŭ 5 ḑile într'un ostrov înainte de a fi admişĭ în carantină. (Bulet. Ţĕriĭ Românescĭ›, anul 1838.) Regulamentul Organic al Munteniei prescrie înfiinţarea pe malul stâng al Dunăriĭ a 3 marĭ carantine pentru călĕtorĭ şi mărfurĭ, la Calafat, Giurgiu şi Brăila, 4 carantine de a doua mână pentru călĕtorĭ şi mărfurĭ: la Cerneţĭ, Turnul, Zimnicea şi Călăraşĭ; şi 4 micĭ cantóre pentru schimburĭ, pentru traficul local, la Isvórele, Bechet, Olteniţa şi Piua-Petreĭ.

Austria şi Rusia aŭ mănţinut şi în timpurĭ normale carantina pentru provenienţele din Principatele Române. La 28 August 1833, generalul Kiseleff comunică Sfatuluĭ administrativ al Principatuluĭ Ţĕriĭ-Românescĭ, că fiind-că în Principate nu există ciuma, călĕtoriĭ carĭ vin din Principate şi merg în Rusia vor face la Prut carantina de numaĭ 4 ḑile; ceĭ carĭ vin din Turcia, şi aŭ făcut carantină de 14 ḑile în Principate la Dunăre, vor face asemenea la Prut numaĭ 4 ḑile.

Regulamentul carantineler se maĭ completéză în mod uniform în amândouĕ Principatele prin legiuirĭ şi ordonanţe. La 15 Noemvrie 1837 se publică: Instrucţiunĭ de cum în vremea viitóre, vremelnicesce până ce molipsitórea bólă va încetà din vecinătatea părţiĭ Turcieĭ, carantinele după tótă linia Dunăriĭ din Principatul Valachieĭ şi acela al Moldoveĭ aŭ să urmeze cu carantina de obşte a tuturor lucrurilor, carĭ se asémĕnă întocmaĭ măsurilor ce sunt dejà luate pentru paza Principatelor. După aceste instrucţiunĭ, carĭ completéză pravila carantinéscă, mărfurile şi lucrurile călĕtorilor, carĭ nu se pot spĕlà şi afumà cu gaz de chlor şi cu pucióső 48 de ore, se aerisesc după felul mărfiĭ până la 40 de ḑile.

Carantinele aŭ fost înfiinţate şi întreţinute cu marĭ cheltuelĭ, chiar atuncĭ când ciuma dispăruse din Europa. In anul 1854 s'a desfiinţat funcţiunea de Inspector-general al carantinelor din amândouĕ Principatele, Inspectoratul carantinelor s'a contopit cu Comitetul sanitar dirigiat de Protomedic, postul de medic de carantină s'a mănţinut numaĭ la carantinele principale: Galaţĭ, Brăila, Giurgiu, Zimnicea şi Severin, la cele-lalte carantine, medicul oraşuluĭ a îndeplinit şi serviciul carantinesc. In fine carantinele aŭ fost cu desăvîrşire desfiinţate în anul 1860.

La finele anuluĭ 1878 s'a ivit ciuma în Rusia, în satul Wetljanca din guvernămîntul Astrachan. Guvernele Statelor vecine cu Rusia: Germania, Austro-Ungaria şi România aŭ luat măsurĭ uniforme pentru a se apĕrà în contra invasiuniĭ bóleĭ, epidemia de la Wetljanca a fost însă repede stinsă prin acţiunea energică a autorităţilor rusescĭ. Ca măsură preventivă permanentă, Guvernul român a publicat, la 25 Ia-

nuarie 1879, regulamentul pentru dispoşiţiunile ce trebuesc luate la fruntariĭ spre a ferì România de invasiunea pesteĭ orientale, prin care regulament se prescriŭ 3 gradaţiunĭ de măsurĭ preventive la fruntariile ţĕriĭ: revisia sanitară cu desinfectare, stabilirea de carantine pe uscat şi pe marginea fluviilor şi închiderea desăvîrşită a fruntariilor, lăsându-se liberă numaĭ comunicarea prin telegraf. Acest regulament a rĕmas în vigóre până în anul 1896, când s'a decretat regulamentul pentru prevenirea bólelor infecţióse.

Apĕrarea Europeĭ în contra ciumeĭ constă astădĭ în măsurĭ luate atât la isvorul bóleĭ, precum şi în drumul eĭ pe mare şi pe uscat, în privegherea sanitară a pelerinagiilor religióse ale Mahometanilor la Meca, ale Schiţilor persanĭ la Kerbela, şi în fine în măsurĭ luate în Europa; tóte aceste măsurĭ sunt prescrise de Convenţiunea sanitară internaţională de la Veneţia din anul 1897, la care şi România a aderat în anul 1898. Acéstă convenţiune este resultatul deliberaţiunilor conferinţeĭ sanitare internaţionale întrunite la Veneţia, în luna Fevruarie 1897.

In aniĭ 1894—95, ciuma a fost constatată în Hongkong şi în Koshar; în anul 1896, ea a fost d'acolo importată în Indiĭ, unde fómetea a înlesnit întinderea eĭ. In luna Septemvrie 1896, ciuma a fost constatată la Londra pe două bastimente sosite din Indiĭ. Progresele ce bóla a făcut în oraşul Bombay, port principal de export, apoĭ la Kurachee, a îndemnat guvernele Statelor Europeĭ la apĕrare comună în contra invasiuniĭ ciumeĭ în Europa. In timpul cât a durat înţelegerile diplomaţilor asupra prevenţiuniĭ comune, diferitele Guverne aŭ luat în grabă măsurĭ analóge cu cele prescrise de convenţiunea de Dresda în contra cholereĭ. Guvernul regal al Românieĭ a îndemnat pe Musulmaniĭ din Dobrogea încă pe la începutul luneĭ Ianuarie 1897, ca să renunţe la pelerinagiul la Mecca, a închis portul Constanţa pentru bastimentele venite direct din India, a dat oficiuluĭ sanitar al portuluĭ Sulina instrucţiunĭ speciale asupra regimuluĭ la care vor fi supuse provenienţele din India şi din alte ţĕrĭ contaminate de ciumă, a oprit intrarea în ţéră a unor mărfurĭ din India, anume a rufelor de corp şi de aşternut întrebuinţate şi nespĕlate, a hainelor purtate, a sdrenţelor, a sacilor usaţĭ, apoĭ la 1 Fevruarie 1897, Guvernul a maĭ interdis importul de producte animale brute (pieĭ, pĕr, lână, unghiĭ, córne, óse).

Guvernul Monarchieĭ austro-ungare a luat iniţiativa pentru convocarea uneĭ conferinţe sanitare internaţionale pentru prevenţiunea ciumeĭ, care conferinţă s'a adunat la Veneţia de la 16 Fevruarie până la 19 Martie 1897. Aŭ participat la acéstă conferinţă delegaţiunile tuturor Statelor Europeĭ, ale Statelor-Unite ale Americeĭ de Nord, ale Persieĭ,

Egiptuluĭ şi Indieĭ, delegaţiunĭ compuse din diplomaţĭ şi din delegaţĭ technicĭ: capiĭ direcţiunilor sanitare centrale, igienişti, bacteriologiştĭ. Delegaţiunea regatuluĭ Românieĭ s'a compus din Ministrul ţěriĭ la Roma şi ca delegat technic din Directorul general al Serviciuluĭ sanitar.

Lucrările conferinţeĭ s'aŭ stabilit în protocólele eĭ, colecţiune de documente carĭ representă cunoscinţele nóstre asupra ciumeĭ din timpul conferinţeĭ şi carĭ aŭ servit ca basă sciinţifică pentru luarea măsurilor sanitare preventive. Deşì aceste cunoscinţe aŭ maĭ fost lărgite atât prin misiunile sciinţifice trimise de diferite Guverne în Indiĭ pentru a studià bóla la isvor, precum şi prin experimentele făcute cu culturĭ artificiale ale baciluluĭ ciumeĭ în diferite institute şi laboratoriĭ de bacteriologie, basa prevenţiuniĭ ciumeĭ o formézä descoperirile doctorilor Kitasato (japonez), Yersin (francez) şi Wilm (german), carĭ aŭ studiat epidemia din Hongkong din aniĭ 1894—1895 şi carĭ aŭ constatat bine natura germenilor bóleĭ şi condiţiunile propagăriĭ eĭ. De o cam dată studiile făcute în urma conferinţeĭ din Veneţia din anul 1897 n'aŭ dat resultate, carĭ ar impune modificarea decisiunilor aceleĭ conferinţe.

Conferinţa a hotărît ca periodul de observaţiune, de isolarea persónelor suspecte că sunt infectate de ciumă, să fie de 10 ḑile; acéstă hotărîre are un caracter administrativ, ea nu trebue să fie considerată ca o soluţiune sciinţifică, ca afirmaţiune că bacilul ciumeĭ n'are viéţă maĭ lungă în unele casurĭ. Conferinţa a afirmat din noŭ principiul profilaxieĭ moderne, pus dejà în practică de Convenţiunea de Dresda (1893), de a se împăcà cerinţele sănătăţiĭ publice cu cele ale economieĭ naţionale. Convenţiunea de Veneţia (1897) prescrie precauţiunile de luat la locul de origine al bóleĭ, la plecare din port, pe nave în timpul călětorieĭ; ea consideră ca măsură principală isolarea persónelor bolnave şi suspecte, desinfectarea persónelor şi obiectelor contaminate şi specifică modul de desinfectare pentru diferitele obiecte, apoĭ ea impune Guvernelor, carĭ aŭ aderat la convenţiune, notificarea reciprocă grabnică a tuturor casurilor de ciumă apărute pe teritoriul lor, comunicare de rapórte regulate, periodice, cel puţin însă odată pe sěptămână despre mersul bóleĭ şi despre măsurĭ luate pentru limitarea eĭ. Convenţiunea stabilesce măsurĭ de poliţie sanitară de luat în porturile de plecare ale corăbiilor cu pelerinĭ din Oceanul Indic şi din Oceania şi pe bordul acelor corăbiĭ, precum şi regimul sanitar aplicabil în Marea Roşie şi în golful Persic, precisând punctele unde se vor înfiinţà staţiunĭ sanitare în Marea Roşie şi în golful Persic şi modul de funcţionare şi de priveghiere al acelor staţiunĭ sanitare; ea acordă óre-carĭ înlesnirĭ navelor carĭ aŭ pe bord medic şi aparat de desinfectare prin

vaporĭ şi carĭ se află în condiţiunĭ igienice. Convenţiunea prescrie regimul sanitar pentru porturile din Europa, pentru staţiunile căilor ferate de la fruntariĭ, prin carĭ s'ar puté importà persóne şi obiecte contaminate, pentru navigaţiunea fluvială, pentru năvile din porturĭ contaminate, carĭ intră în Dunăre, şi prescrie carĭ anume mărfurĭ nu se pot importà, când vin din localităţĭ infectate. In fine conferinţa a studiat şi cestiunea seroterapieĭ la ciumă şi vĕdênd starea actuală a cunoscinţelor, ea n'a putut da consiliul formal ca să se recurgă la injecţiunĭ preventive de ser antipestos.

Călĕtoriĭ sosiţĭ în bastimente indemne, adecă în bastimente carĭ, deşì vin din porturĭ infectate, n'aŭ avut şi n'aŭ pe bord bolnavĭ de ciumă, nu se supun la observaţiune; cu tóte acestea, Convenţiunea din Veneţia face o excepţiune pentru portul Sulina, din causa apropieriĭ de Sulina a unor porturĭ ale Măriĭ Negre şi din causa importanţeĭ sanitare a navigaţiuniĭ pe Dunăre pentru maĭ multe State ale Europeĭ. Convenţiunea dă administraţiuniĭ nóstre sanitare dreptul a oprì în observaţiune până la 6 ḑile bastimentele indemne, adecă bastimente carĭ n'aŭ bolnavĭ pe bord, dar carĭ sosesc dintr'un port infectat de ciumă. Obicĭnuit se scade din timpul regulamentar de observaţiune timpul petrecut în călĕtoria de la ultimul port contaminat, dacă nu s'a ivit pe bord nimic ce ar puté da bănuélă de bólă infecţiósă.

Convenţiunea sanitară internaţională de la Veneţia din anul 1897 a dat dejà probe de utilitatea eĭ; deşì în ceĭ din urmă 3 anĭ, ciuma maĭ persistă în Indiĭ într'o întindere mare, deşì s'aŭ format focare secundare de ciumă în tóte continentele şi în drumul comunicaţiunilor principale cu ţĕrile bântuite de acele focare secundare, ciuma, departe de a maĭ apăré ca pandemie, a constituit icĭ-colo isbucnirĭ sporadice saŭ micĭ epidemiĭ locale, carĭ s'aŭ stins după un timp scurt.

Cholera.

Cholera, Cholera asiatică, Cholera indică, Cholera Morbus, este o bólă exotică, acută, gravă, durerósă, infecţiósă, cu mers repede, caracterisată maĭ ales prin vărsăturĭ, scaune apóse abundente, la începutul bóleĭ fecaloide, apoĭ albicióse, conţinênd cantităţĭ marĭ de epiteliĭ eliminate de pe suprafaţa internă a intestinelor, prin crampe, prin scăderea temperaturiĭ corpuluĭ, stingerea vociĭ, suprimarea secreţiuniĭ de urină, prin respiraţiunea dificilă, cianosă, algiditate, puls insensibil. Ceĭ maĭ mulţi bolnavĭ mor de asfixie, ceĭ carĭ resistă cad adesea-orĭ în timpul reacţiuniĭ într'o stare tifoidă asemenea periculósă.

Există însă şi casurĭ de cholerĕ asiatică uşóră, ambulatorie; maĭ ales la începutul epidemiilor de cholerĕ se observă diaree premonitoriĭ, carĭ sunt predecesóre cholereĭ şi în excrementele bolnavilor afectaţĭ de acéstă formă uşóră se găsesc baciliĭ caracteristicĭ aĭ cholereĭ. Din bolnaviĭ de choleră mor aprópe 50%.

Cholera este originară în India; ea se propagă prin bacilul virgulă, un spiril descoperit de R. Koch în anul 1883 în scaunele şi în corpul bolnavilor de cholera asiatică. Diagnosa se confirmă prin presenţa acestuĭ bacil în excrementele şi în intestinele bolnavilor; el produce o materie toxică, care mortifică epiteliul intestinal şi, care resorbită, otrăvesce sângele şi paraliséză nerviĭ organelor circulatóre. Cholera se propagă prin bolnavĭ şi prin cadavrele lor, prin ómenĭ sănătoşĭ carĭ aŭ fost în contact cu bolnaviĭ, prin efectele bolnavilor, maĭ ales prin pânzeturĭ murdare, prin vestminte şi aşternuturĭ infectate, prin apa în care aŭ fost aruncate materiile fecale ale bolnavilor de cholerĕ, prin alimente contaminate, prin trăsurĭ, corăbiĭ, în carĭ aŭ zăcut bolnavĭ de cholerĕ. Din causă că bacilul cholereĭ îşĭ conservă vialitatea mult timp în apă, apa este şi mediul principal de propagarea bóleĭ.

Până la anul 1817, cholera a existat numaĭ în India în mod endemic, în timpul de la 1817 până la 1823 ea a făcut prima invasiune în Asia occidentală şi în Africa, în anul 1826 prima invasiune în Europa. In măsura în care s'a prefecţionat comunicaţiunea, s'a scurtat calea din India în Europa, a devenit şi maĭ frecuentă apariţiunea cholereĭ la noĭ. Cholera póte venì din India în Europa prin 3 căĭ: pe uscat prin Asia centrală şi de acolo în imperiul Rusieĭ; pe calea maritimă saŭ prin golful Persic şi marea Caspică, saŭ prin Marea Roşie şi canalul de Suez. Prin pelerinagiile religióse ale Mohamedanilor din India la Meca se transportă bóla adesea-orĭ la Meca şi de acolo, prin peleriniĭ veniţĭ din alte ţĕrĭ, în diferite porturĭ ale Măriĭ Roşiĭ, în Egipt şi în Europa; prin transportarea cadavrelor Schiiţilor din alte ţĕrĭ în Persia, la locul sfînt din Kerbela, se infectă de cholerĕ localităţile prin carĭ trec aceste procesiunĭ funebre.

In România a apărut cholera asiatică în aniĭ 1831, 1848, 1855, 1865—66, 1872—73 şi 1893.

In primul mers al cholereĭ din India spre apus, ea s'a oprit în anul 1823 la Astrachan. Dejà atuncĭ s'a aşteptat întinderea eĭ peste tótă Europa, şi acéstă aşteptare s'a manifestat în literatură, în scrierĭ asupra preveniriĭ şi căutăriĭ acesteĭ bóle nouĕ. In România aŭ apărut în anul 1824, la Bucurescĭ, broşurile următóre: *Povĕţuire pentru Cholerĕ*

(anonim); A. Tavernier, *Amănunturĭ apĕrătóre şi igienice pentru Miserere saŭ Cholera Morbus;* A. Tavernier, *Détails préservateurs et hygiéniques relatifs au Miserere ou Cholera Morbus.* (G. Crăiniceanu, *Literatura medicală română*, 1895. Manuscript aflat în Biblioteca Academieĭ Române).

Pe la finele anuluĭ 1830, cholera se întinde în Basarabia. La începutul anuluĭ 1831, Generalul P. Kisseleff, Guvernatorul amânduror Principatelor Române, stabilesce la Prut cordon militar şi carantină, carĭ însă n'aŭ putut oprì înaintarea bóleĭ; ea apare la 17 Iunie 1831 la Iaşĭ, unde mor până la 180 ómenĭ pe ḑi. Mare parte din poporaţiunea oraşuluĭ fuge, mediciĭ parte aŭ murit, parte aŭ fugit, unul a rĕmas. Kisseleff a scos locuitoriĭ oraşuluĭ la câmp în barace; din 40.000 locuitorĭ ce aveà oraşul, aŭ murit 3.000. La Focşanĭ se înfiinţéză asemenea cordon şi carantină, dar cholera trece prin cordon la Galaţĭ, Brăila, Giurgiu şi la 12 Iulie 1831 la Bucurescĭ. (C. Vêrnav, *Rudim. Physiogr. Mold.*, A. D. Xenopol, *Ist. Rom.*, G. I. Ionnescu-Gion, *Ciuma şi Cholera după Zaveră.* V. A. Urechiă, *Ist. Rom.*) Biblioteca Academieĭ Române posedă o broşură tipărită la Iaşĭ în anul 1831 prin îngrijirea Guvernuluĭ: «*Reţetă pentru bóla ce se numesce Cholera Morbus, şi conţine povĕţuirĭ pentru măsurile ce se cuvine în privinţa bóleĭ Cholera Morbus la locurile unde lipsesce ajutorul doctorilor, bólă care s'a ivit în Cnejia Moldoveĭ*». Pe lângă simptomele şi mijlócele de vindecare, broşura tratéză pe larg mijlócele de prevenire şi recomandă curăţenia, locuinţa uscată, nu umedă, înlăturarea aglomeraţiuniĭ; locuitoriĭ satelor să-şĭ facă afară din sat pe locurĭ înălţate colibe; ceĭ sănătoşĭ să se mute din casele molipsite în aceste colibe. Casa molipsită să se cureţe, să se spele, să se văruéscă, să se usuce şi să se stropéscă cu apă de chlor înainte de a intrà cine-và într'însa. Asemenea se prescrie curăţirea straielor. La Bucurescĭ s'aŭ imprimat, ca şi la Iaşĭ, în anul 1831, poveţe oficiale asupra preveniriĭ şi căutăriĭ cholereĭ, maĭ puţin amănunţite decât cele din Iaşĭ.

Tot în anul 1831, Austria stabilesce carantină lungă şi severă contra Românieĭ, dar cholera trece în Ungaria; în amândouĕ Principatele Române epidemia se stinge în tómna anuluĭ 1831. In Moldova şi în Valachia cu 2,871,162 locuitorĭ, s'aŭ îmbolnăvit de choleră 33.560 persóne, din carĭ aŭ murit 20.218; în Ungaria din 9 milióne de locuitorĭ, s'aŭ îmbolnăvit de choleră 501.657 şi aŭ murit 217.594. Cheltuelile făcute în amândouĕ Principatele Române pentru aşezarea carantinelor, pentru lefile cinovnicilor şi ale medicilor, pentru cumpĕrarea de medicamente şi pentru hrana săracilor, se suie la 97.410 leĭ. (A. Papado-

pol-Calimach, *Generalul P. Kisseleff, 1829—1834. Anal. Acad. Rom.*, Ser. II, Tom. IX, Bucurescĭ 1887.)

In anul 1847, cholera face pentru a doua óră invasiune în Turcia, şi în Rusia, se apropie de Prut şi ameninţă iar Principatele Române, dar astă-dată bóla înaintéză maĭ repede pe apă decât pe uscat. Sfatul administrativ extraordinar al Moldoveĭ, sub preşedinţa Domnuluĭ, prescrie măsurile preventive ce se vor luà: la Galaţĭ pentru corăbiĭ carantină de 5 ḑile, pentru călĕtorĭ de 4 ḑile, cu curăţirea lor şi a bagajelor întocmaĭ ca contra ciumeĭ; pe tótă linia Prutuluĭ se înfiinţéză 200 bordeie şi câte o colibă pentru un cal, pentru adăpostirea slujitorilor carĭ vor formà cordonul de pază; afară de Galaţĭ se stabilesc carantine la Sculenĭ, Lipcanĭ şi Leova. La fie-care pichet al cordonuluĭ se aşéză un slujitor călăreţ cu 4 străjarĭ sătenĭ, la fie-care carantină 1 director, 1 medic şi 2 slujitorĭ; la Iaşĭ se alcătuesce în fie-care cuartal câte un spital de 25 paturĭ, 20 de creştinĭ şi 5 de jidanĭ; se aleg 3 locurĭ pentru îmmormîntare, la Galata, Păcurarĭ şi la Şépte Ómenĭ; la fie-care cuartal se înfiinţéză 8 căruţe pentru ridicarea bolnavilor la spital şi 4 care pentru ducerea morţilor la ţinterime; asemenea se tocmesc 240 ciocli cu un priveghetor, 240 păzitorĭ aĭ oraşuluĭ cu câte un căpitan la 40. Parte din Evreiĭ aglomeraţĭ în case neîncăpĕtóre se mută la sate, fântânile se curăţă. Se prescrie curăţirea satelor, în fie-care judeţ se instaléză un spital şi o comisiune sanitară, satele molipsite se ţepuesc. Imprejurul oraşuluĭ Iaşĭ se aşéză pază spre a nu puté trece nimenĭ peste şanţ şi numaĭ prin 4 bariere, pentru casele molipsite se prescrie ţepuire şi apoĭ curăţire. Inaintea îngropăriĭ morţilor se cercetéză dacă sunt morţĭ saŭ numaĭ leşinaţĭ, arḑêndu se cu fier roşu spre a se provocà roşéţa pieleĭ, în casul dacă ar maĭ fi viŭ. (*Manualul administr. al Princip. Mold.*, T. II.) Pentru săteniĭ Moldoveĭ se publică, în luna Octomvrie 1847, povĕţuirĭ, în ce chip trebue a se păzì de lovirea bóleĭ choleret, şi cum să-şĭ dobândéscă ajutor prin lécurĭ casnice, alcătuite de G. Cuciuranu. Aceste povĕţuirĭ cuprind sfaturĭ raţionale, maĭ ales în ceea-ce privesce isolarea bolnavilor, curăţirea şi desinfectarea caselor şi obiectelor contaminate, aerarea lor prelungită. La începutul anuluĭ 1848, C. Vêrnav publică la Iaşĭ cărticica *Despre Holera epidemică,* care asemenea conţine sfaturĭ bune despre prevenirea bóleĭ.

La redeschiderea navigaţiuniĭ în primă-vara anuluĭ 1848, primul vapor care a venit de la Constantinopole a adus cholera la Galaţĭ, ceĭ dintâĭ bolnavĭ aŭ fost hamaliĭ ocupaţĭ pe acel vapor. De la Galaţĭ, miliţia mutată la Iaşĭ şi cărăuşiĭ din Galaţĭ aŭ adus bóla la Iaşĭ, unde

primul cas s'a observat la 19 Maiŭ 1848, şi până la 16 Iulie, când s'a stîns bóla, aŭ murit 7.000 persóne.

În anul 1854, cholera care bântue în Turcia este iar aşteptată în România: astă dată ea are un caracter blând, progreséză încet şi apare în amândouĕ Principatele tocmaĭ în anul 1855; se ieaŭ de amândouĕ comitetele sanitare măsurĭ analóge cu cele din epidemia precedentă; despre numĕrul victimelor acesteĭ epidemiĭ nu posedăm date statistice, aflăm numaĭ din raportul anual al Eforieĭ spitalelor din Bucurescĭ, că a fost epidemie de choleră, dar mult maĭ blândă ca în alţĭ anĭ.

Cholera maĭ ameninţă România în anul 1865, când acéstă bólă a apărut treptat la Constantinopole, la Sulina şi în Rusia meridională. Se stabilesc carantine de 3 ḑile la Brăila, Galaţĭ şi Reni, Consiliul medical superior alcătuesce instrucţiunĭ pentru prefecţĭ, primarĭ şi pentru public, recomandă primarilor urbanĭ înfiinţarea de spitale, organisaţiunea asistenţeĭ medicale la domiciliŭ cu visite medicale preventive, curăţenia stradelor, curţilor, hotelurilor, prescrie desinfectarea excrementelor şi a materilor vĕrsate, carĭ sunt purtătoriĭ contagiuluĭ, cu sulfat de fer. Primul cas de choleră a fost observat în ţéră la Galaţĭ la 19 Iulie 1865 pe vaporul frances Vulcan sosit din Constantinopole. Bolnavul a stat 48 ore în spitalul din Galaţĭ, apoĭ a fost transportat la carantina Reni şi a murit pe drum. Cholera se ivesce la Galaţĭ, Brăila şi în câte-và alte oraşe, se stinge în aparenţă în timpul tómneĭ şi erniĭ, dar în primă-vara anuluĭ 1866 ea bântue judeţul Iaşĭ, Botoşanĭ, Gorj, oraşul Bucurescĭ, judeţul Némţu, în lunile Iunie şi Iulie judeţul Bolgrad, Ismail, Brăila, Covurluiŭ, Fălciŭ, Râmnicu-Sărat, Putna, Bacăŭ, Tecuciŭ, Roman, Vasluiŭ, Sucéva, Dorohoiŭ, Buzĕŭ. In luna Iunie 1866 se propune o măsură preventivă, care n'a putut să fie folositóre faţă cu mersul repede al epidemieĭ, Consiliul medical superior recomandă, ca să se întocméscă cordóne militare ca mijloc de isolare între pĕrţile ţĕriĭ bântuite de choleră şi cele rĕmase neinfectate, cu carantină de 21 ḑile pentru ceĭ veniţĭ din părţile infectate. Consiliul Ministrilor aprobă, epidemia se întinde însă peste tótă ţéra şi nu se stinge decât în luna Octomvrie 1866. In acéstă epidemie s'aŭ îmbolnăvit în tótă România 57.088 persóne, din carĭ aŭ murit 24.034. *(Anal. statist.* VII.)

Cholera este din noŭ importată în Europa în anul 1871 pe uscat prin Rusia; ea progreséză fórte încet şi se apropie de Prut tocmaĭ în anul 1872, când apare şi în Austro-Ungaria. Se înfiinţéză carantine la fruntariile din spre Rusia, cholera trece însă Prutul şi se constată la 15 Iulie 1872 la Tîrgul Sculenĭ şi apoĭ în alte comune ale judeţuluĭ Iaşĭ, în lunile August şi Septemvrie în judeţele Roman şi Vasluiŭ; la începutul

luneĭ Octomvrie, epidemia se stinge, după ce s'aŭ îmbolnăvit de choleră 911 persóne, din carĭ aŭ murit 323. In timpul erniĭ, cholera bântue Bulgaria şi în primă-vara anuluĭ 1873 ea devastéză acolo cu furie mare şi trece Dunărea în luna Iunie. In luna Iulie 1873 sunt tóte judeţele Dunărene inundate de choleră. Tot de odată ea este importată în judeţul Némţu, probabil prin plutaşiĭ întorşĭ din Galaţĭ, şi de-acolo în judeţele Roman, Tutova, Iaşĭ, Vasluiŭ, Fălciŭ, Cahul, Râmnicul-Sărat, Prahova, Gorj. Epidemia se stinge în luna Noemvrie, după ce s'aŭ îmbolnăvit aproximativ 18.000 persóne, din carĭ aŭ murit 3.200.

Cholera se maĭ apropie de România în anul 1892 şi o bântue în anul 1893. Istoria acesteĭ din urmă epidemiĭ este instructivă, fiind-că pentru combaterea eĭ am aplicat pentru prima óră, cu destule succese, măsurile preventive prescrise de Convenţiunea sanitară internaţională de la Dresda din anul 1893. De vreme ce în anul 1892, când am aşteptat invasiunea cholereĭ, s'aŭ întrebuinţat la noĭ, ca şi în alte State, măsurĭ profilactice fórte aspre, fórte costisitóre, prevenţiunea în anul 1893 a fost maĭ simplă; de vreme ce în aniĭ 1892 şi 1893, în unele ţĕrĭ din Europa, mortalitatea de choleră a fost înspăimîntătóre, ea a fost la noĭ relativ mică.

Ne deprinsesem a considerà numaĭ India ca patria cholereĭ, de unde ea face din când în când invasiune în Europa; de câţĭ-và anĭ însă s'aŭ format la Nordul Indieĭ, în Persia şi în ţĕrile vecine cu Persia, focare secundare şi maĭ ales în lunile Aprilie şi Maiŭ 1892 cholera a apărut cu mare furie în Afganistan şi în Persia şi a trecut de-acolo peste marea Caspică în Rusia. La începutul luneĭ Iunie 1892, cholera s'a arătat la Baku, portul rusesc cel maĭ important de la marea Caspică; locuitoriĭ oraşuluĭ Baku, speriaţĭ, aŭ fugit ca să scape de bólă şi fugariĭ aŭ transportat-o în alte porturĭ ale măriĭ Caspice, la Petrovsk şi Astrachan, de unde s'a întins pe la finele luneĭ Iunie în tot lungul fluviuluĭ Wolga, în staţiunile căleĭ ferate Transcaucasice şi apoĭ la Marea Négră la Batum, Azow, Rostow, Odesa şi Tiflis. In luna Iulie 1892, cholera s'a întins în lungul rîuluĭ Don, pe la finele luĭ Iulie în lungul fluviuluĭ Dnieper. Tot în luna Iulie, cholera a intrat în oraşele Nijni-Novgorod, Moscova şi St. Petersburg şi în luna August ea a inundat Vestul Rusieĭ.

La 19 August 1892, bóla a fost declarată în portul maritim cel maĭ mare al Germanieĭ, la Hamburg-Altona, unde a fost adusă din Rusia prin comerciul maritim şi unde apăruse dejà pe la 15 August maĭ multe casurĭ suspecte; epidemia a luat acì o întindere înspăimîntătóre, astfel că în singura ḑi de 30 August s'aŭ înregistrat 1.081 casurĭ de choleră cu 484 decese. Din Hamburg bóla a fost importată în multe alte loca-

lităţı, în tótă Germania aŭ fost bântuite de cholerǎ 269 comune, cele maĭ multe infectate de la Hamburg; numaĭ un numĕr mic dintre ele aŭ primit bóla direct din streinătate.

Din Germania cholera a făcut invasiune în Olanda; d'acolo a trecut pe apă hotarele Germanieĭ intrând la Duisburg.

La apusul Europeĭ, în Francia, presenţa cholereĭ a fost asemenea constatată în luna Aprilie 1892, maĭ întâĭ în vecinătatea Parisuluĭ, unde a fost adusă cu probabilitate direct din India, căcĭ Francia întreţine cu Tonkinul comunicaţiunĭ continue. In timpul de la 4 Aprilie până la 15 Octomvrie 1892 aŭ murit în Francia de cholerǎ, în 20 departamente, în 212 diferite comune, 3.184 persóne.

Din Le Hâvre, la 15 August 1892, cholera a fost importată de un vapor în Belgia, la Anvers, de unde ea s'a întins succesiv şi în alte comune.

Pe noĭ ne-a interesat maĭ mult mersul cholereĭ din apropierea hotarelor nóstre. In luna August 1892, ea s'a arătat la Kiew, d'acolo a fost adusă în guvernămîntul Lublin, în vecinătatea imediată a Galiţieĭ; la 8 Septemvrie 1892 s'a declarat cholera în Galiţia, la Podgorza, la 11 Septemvrie la Cracovia şi apoĭ în alte comune ale circumscripţiunilor Wieliczka şi Cracovia, la 12 Septemvrie în comuna Walowiec din circumscripţiunea Gorlice, în luna Octomvrie în câte-và alte comune din circumscripţiunea Wieliczka şi Bochnia, la începutul luĭ Noemvrie în circumscripţiunile Miclu şi Nisko, la 14 Noemvrie la rĕsăritul extrem al Galiţieĭ, în oraşul Husiastyn, de unde bóla a fost importată în alte comune din circumscripţiunile Husiastyn şi Berszczow. Peste tot s'aŭ înregistrat în Galiţia, în anul 1892, 207 casurĭ de cholerǎ, din carĭ 119 mortale. In Bucovina nu s'a constat nicĭ un cas de cholerǎ.

In Basarabia, cholera a ajuns până în dreptul fruntariilor nóstre, la începutul luniĭ Septemvrie în circumscripţiunea Chişineŭ, până la jumătatea luniĭ Septemvrie la Leova şi în comunele vecine de la malul stâng al Prutuluĭ în faţa judeţuluĭ Fâlciŭ, la finele luneĭ Octomvrie la Brânceniĭ în apropierea judeţuluĭ Dorohoiŭ şi apoĭ la Hotin tot la Nordul judeţuluĭ Dorohoiŭ.

In Ungaria, cholera a fost declarată pe la începutul luniĭ Octomvrie 1892; deşi în lunile August şi Septemvrie s'aŭ observat dejà la Budapesta numeróse cholerine, constatarea oficială a cholereĭ, basată pe examen bacteriologic, nu s'a putut face decât în primele ḑile ale luniĭ Octomvrie. Din Budapesta cholera a iradiat în maĭ multe direcţiunĭ, spre Nord la Viena şi în Boemia, spre Vest în Stiria, spre Sud în lungul Dunăreĭ şi a altor ape curgĕtóre, în Banat şi la Porţile-de-fer. Transilvania însă n'a fost atinsă de bólă.

In anul 1892, opiniunea publică nu erà luminată despre utilitatea fórte mică a carantinelor pe uscat şi despre nepericulositatea importuluĭ multor mărfurĭ; ceea-ce s'a petrecut în ţĕrile vecine cu noĭ a influenţat presa şi opiniunea publică, şi scirea eronată, că cholera a fost importată în Ungaria prin nisce pieĭ crude aduse din Hamburg, a îndemnat şi pe autorităţile nóstre sanitare ca să deà satisfacţiune opiniuniĭ publice prin prohibiţiunea unuĭ numĕr de mărfurĭ, pe carĭ examenul sciinţific ulterior le-a constatat ca inofensive. In anul 1892 s'a credut că se aduc óre-carĭ înlesnirĭ exportuluĭ nostru pe cale maritimă, dacă stabilim carantine pe uscat; le-am înfiinţat cu sacrificiĭ marĭ, în condiţiunĭ carĭ n'ar puté suportà o critică severă şi am vĕdut după puţin timp, că comunicaţiunile între ţĕrile civilisate nu se maĭ pot oprì în timpul de astădĭ, cum s'aŭ oprit în timpurile trecute, că o ţéră ca a nóstră nu se póte închide ermetic, că cordónele militare nu pot împedicà cu desăvîrşire trecerile fraudulóse ale contrabandiştilor şi chiar ale călĕtorilor ordinarĭ.

Guvernul român a decis ca, afară de porturile Sulina şi Constanţa, să se maĭ înfiinţeze serviciĭ de revisie sanitară în porturile Tulcea, Brăila, Galaţĭ şi la Unghenĭ, închidêndu-se tóte cele-lalte puncte de intrare de pe linia Prutuluĭ, ca să se întărescă cordonul militar de la fruntariile Românieĭ spre rĕsărit în mod considerabil prin trupe pe uscat şi prin flotilă, ca la Sulina să se supue la carantină de 11 dile tóte provenienţele din Marea Négră, de la frontiera Turcieĭ de Asia până la frontiera română; ca călĕtoriĭ de pe uscat din Rusia să fie supuşĭ la Unghenĭ la carantină de 8 dile; ca atuncĭ când cholera va apăré într'o altă ţéră vecină saŭ apropiată de România, să se supună provenienţele din acea ţéră la carantină de 11 dile pe apă saŭ de 8 dile pe uscat, închidêndu-se punctele de intrare din acea ţéră, cu excepţiunea celor unde se vor stabilì serviciĭ de revisie sanitară şi de carantină.

In luna Septemvrie 1892 s'a prelungit durata carantineĭ pentru provenienţele din Rusia de la Unghenĭ, de la Cotul-Pisica (gura Prutuluĭ) şi de la Sulina la 11 dile, s'a înfiinţat pentru provenienţele din porturile Dunărene ruse carantina la Ceatal Ismail, tot cu durată de 11 dile, s'a deschis carantina de la Burdujenĭ, cu durată de 5 dile, şi s'a închis staţiunea Dorna pentru ómenĭ, asemenea s'aŭ închis tóte punctele de intrare din Austro-Ungaria şi Serbia în România, afară de Vîrciorova şi Predél, unde s'a înfiinţat carantină de 5 dile, însă cu un regim diferit. In Transilvania n'a existat cholera, călĕtoriĭ veniţĭ prin Predél n'aŭ fost dar supuşĭ la un regim sever, ci numaĭ la

o simplă observaţiune în Predél, unde li s'a lăsat libertate a se preumblà şi chiar a venì în contact uniĭ cu alţiĭ. Alt-fel am procedat la Vîrciorova, din causa apariţiuniĭ cholereĭ în Serbia şi Ungaria, în Banat şi chiar la Porţile-de-fer; la Vîrciorova am mănţinut, în limitele mijlócelor, regimul carantinar prescris de regulament.

Cu scăderea căldurilor aŭ scădut în centrul şi la apusul Europeĭ epidemiile de choleră; atuncĭ Guvernul român a slăbit treptat rigórea măsurilor preventive, a suprimat unele carantine, a redus la altele timpul de observaţiune, *a înlocuit în fine carantinele pe uscat prin* revisia sanitară, a *desfiinţat prohibiţiunea pentru unele mărfurĭ. Di*recţiunea generală a Căilor ferate a fost însărcinată ca să privigheze salubritatea gărilor, ca să instruéscă personalul eĭ asupra isolăriĭ călĕtorilor suspecţĭ şi bolnavĭ şi asupra desinfectăriĭ vagónelor contaminate, prefecţiĭ de judeţe şi primariĭ de oraşe aŭ primit instrucţiunĭ amănunţite, pentru ca să îngrijéscă de salubritatea comunelor şi să pregătéscă serviciĭ de asistenţă medicală şi instalaţiunĭ pentru isolarea bolnavilor.

In timpul cât aŭ funcţionat carantinele, aŭ fost opriţĭ în ele pentru observaţiunea sanitară 5.482 persóne în carantinele pe uscat şi 957 vase cu 7.688 persóne în carantinele maritime şi fluviale.

Pentru măsurile preventive în contra cholereĭ, Ministeriul de Interne a dispus de suma de leĭ 250.000, în care nu intră costul cordonuluĭ militar pe uscat şi pe apă, pe care l-a suportat Ministeriul de Răsboiŭ, nicĭ sumele întrebuinţate de primăriile oraşelor la construirea spitalelor speciale pentru căutarea bolnavilor de choleră, la organisarea serviciilor pentru transportul bolnavilor în spitale şi la aprovisionarea cu materialul de desinfecţiune. Din aceştia, leĭ 250.000 aŭ fost întrebuinţaţĭ pentru cumpĕrarea a 5 aparate marĭ (etuve locomobile) de desinfectare prin vaporĭ de la casa Geneste, Herscher et Comp. din Paris, leĭ 33.169,25 pentru instalarea a 5 aparate de desinfectare în porturile Turnu-Măgurele, Zimnicea, Giurgiŭ, Olteniţa şi Brăila, şi leĭ 2.390,20 pentru alte unelte necesare la desinfectare.

Cholera s'a oprit în tómna anuluĭ 1892 la fruntariile nóstre, la Porţile-de-fer şi la Prut, precum şi la hotarul Galiţieĭ spre Bucovina. Cestiunea, dacă carantinele aŭ oprit cholera în mersul eĭ spre România, are un interes practic şi trebue să rĕspundem la acéstă cestiune: nu! Nu datorim carantinelor, că în anul 1892 cholera n'a făcut invasiune în ţéra nóstră, ci alte împrejurărĭ necunoscute ne-aŭ apĕrat, aŭ amânat importaţiunea germenilor bóleĭ saŭ desvoltarea acestor germenĭ dejà importaţĭ în România, precum asemenea împrejurărĭ aŭ amânat

ivirea cholereĭ în Bucovina, unde nu se stabilise nicĭ carantine, nicĭ revisie sanitară pentru călĕtoriĭ veniţĭ din Galiţia.

Este un fapt important, că în anul 1892, în carantinele nóstre nu s'a constatat nicĭ un singur cas de cholеră, ceea-ce probéză că, din întîmplare, nicĭ unul dintre călĕtoriĭ supuşĭ la observaţiune în carantină n'a sosit acolo infectat într'un mod manifest, precum n'a fost infectat, într'un grad maĭ grav, nicĭ unul dintre ceĭ carĭ, prin contrabandă, aŭ trecut în ţéră printre pichete. Aŭ putut însă intrà în ţéră persóne infectate, bolnave de cholеră uşóră, de acea formă a cholereĭ care adesea rĕmâne neconstatată, fiind-că bolnavul sufere numaĭ de o simplă diaree cholerică, după aparenţă lipsită de gravitate, care diaree este însă infecţiósă, capabilă a se transmite altor persóne şi a provocà la acestea cholera cu formă gravă.

Cu tóte acestea s'ar puté crede, că carantinele pe uscat aŭ adus óre-carĭ folóse, că micşorând traficul, oprind de la călĕtorie pe multe persóne carĭ n'aŭ voit să se expună neplăceriĭ secuestrăriĭ într'un lazaret, aceste carantine aŭ micşorat ocasiunea infecţiuniĭ; dar şi acest avantagiŭ al carantinelor este dubios, căcĭ tocmaĭ acele persóne, deprinse cu un traiŭ maĭ confortabil, carĭ renunţă la călĕtorie din causa carantineĭ, nu sunt obicĭnuit purtătoriĭ contagiuluĭ; ómeniĭ curaţĭ şi tot de odată sănătoşĭ nu pot transportà cholera de la un loc la altul, iar pe ómeniĭ necuraţĭ, suspecţĭ, pe lucrătoriĭ carĭ vin în masse maĭ tóte Guvernele îĭ supun la óre-carĭ măsurĭ excepţionale şi opresc chiar intrarea lor în ţéră, când există bănuélă că aceştĭ călĕtorĭ ar puté aduce cholera.

Consiliul sanitar superior n'a putut dar recomandà Guvernuluĭ, ca să maĭ înfiinţeze şi în anul 1893 carantine pe uscat, dar el n'aveà aceeaşĭ opiniune despre carantinele maritime, şi despre unele carantine fluviale în cea-ce privesce echipagiile bastimentelor; aceste carantine sunt indispensabile, Guvernul le-a mănţinut şi le maĭ mănţine de o potrivă cu alte State, carĭ aŭ găsit cu cale să înlocuéscă cuvîntul vechiŭ de «carantină» prin cel modern de «observaţiune sanitară», întrodus în terminologia technică de către Conferinţa sanitară internaţională de la Dresda.

Apĕrătoriĭ carantinelor pe uscat motivéză necesitatea lor cu micul numĕr de medicĭ, de carĭ dispunem, credênd că, în ţĕrile carĭ n'aŭ abundenţă de medicĭ, executarea măsurilor moderne de poliţie sanitară ar fi imposibilă; acéstă opiniune este greşită, căcĭ nicĭ o ţéră nu are un numĕr destul de mare de medicĭ, spre a puté da îngrijirĭ perfecte unuĭ numĕr atât de mare de bolnavĭ, cum el s'a presentat, spre exemplu anul trecut, în unele localităţĭ din Germania; şi cu tóte acestea,

chiar noĭ am reuşit a isolà bóla în comunele rurale, pentru carĭ avem un numĕr insuficient de medicĭ.

Aparițiunea cholereĭ în România, în vara anuluĭ 1893, nu ne-a surprins; ne-am temut de mult că nu vom puté oprì importațiunea eĭ, şi unul dintre colegiĭ noştri, fórte competinte în acéstă materie, exprimase în public temerea, că măsurile nóstre carantinare, că cordónele militare n'aŭ putut oprì în anul 1892 importațiunea germenilor cholereĭ, carĭ germenĭ, împrăştiațĭ în țéră, vor învià în vara anuluĭ 1893.

In unele țĕrĭ bântuite de choleră în anul 1892, ea nu s'a stins cu desávîrşire; chiar în mijlocul erniĭ, în luna Ianuarie 1893, am fost surprinşĭ de remarcabila epidemie din Nietleben, lângă Halle în Germania; apoĭ de la luna Fevruarie încóce, s'a constatat o nouă aparițiune a cholereĭ în unele localitățĭ ale Rusieĭ, unde ea apăruse dejà în anul 1892 şi în altele, pe carĭ încă nu le bântuise; în luna Martie s'aŭ declarat casurĭ sporadice de choleră în Italia şi micĭ epidemiĭ în Francia; în lunile Aprilie şi Maiŭ, cholera s'a întins din noŭ în Podolia, de unde a fost importată în Galiția, apoĭ ea a apărut în Nordul Basarabieĭ, la Hotin, aprópe de fruntariile nordice ale Românieĭ; în fine, în luna Iunie, s'aŭ constatat casurĭ de choleră în Nordul Transilvanieĭ, nu prea departe de hotarul vestic al județelor Némțu şi Bacăŭ, unde în anul 1892 n'a existat nicĭ un cas de choleră, şi unde în ànul 1893 nu s'a putut explicà ivirea eĭ.

Porturile nóstre eraŭ amenințate maĭ puțin prin proveniențele din Marea Mediterană, maĭ mult prin cele orientale, din causa întinderiĭ cholereĭ pe malurile Măriĭ Roşiĭ, de unde a fost importată în Asia Mică.

Ne-am aşteptat dar la invasiunea cholereĭ şi ne-am pregătit. Deşì Guvernul încă nu aderase la Convențiunea de la la Dresda, Consiliul sanitar superior a credut, că este bine să nu se pună în contradicțiune cu principiile stabilite prin acea Convențiune şi să propună din noŭ tótă seria de măsurĭ preventive, carĭ în 1892 ne-aŭ apărat numaĭ în aparență, carĭ însă aŭ adus țĕriĭ rele economice considerabile. Guvernul a decis ca, pentru provenințele din Rusia, să se înlocuéscă la Sulina, la Ceatal Ismail la gura Prutuluĭ şi la Ungheni, regimul carantinar existent prin revisie sanitară şi desinfectare, şi să se redeschidă porturile Constanța şi Mangalia pentru bastimente cu patenta netă.

Pe de o parte dar Guvernul, conform avisuluĭ Consiliuluĭ sanitar superior, a moderat asprimea măsurilor sanitare, luate în anul 1892 la fruntariile de pe uscat şi în porturile nóstre; iar pe de alta, tot conform propuneriĭ Consiliuluĭ sanitar superior, s'a prescris carantina

pentru bastimentele infectate şi suspecte sosite la Sulina din porturile Franciei şi din acele ale Mării Roşii, carĭ nu făcuse carantină într'un port otoman cu lazaret (Prescriptul-verbal al Consiliuluĭ sanitar superior No. 945 din 18 Iunie 1893, decretul Regal No. 2.607 din 28 Iunie 1893) şi s'aŭ închis punctele de intrare din Austro-Ungaria în România, de la Mamorniţa până la Vîrciorova, cu excepţiunea staţiunilor de revisie sanitară şi de desinfecţiune: Mamorniţa, Michăilenĭ, Burdujenĭ, Predél, Vîrciorova.

Am mănţinut dar pentru vasele infectate şi suspecte observaţiunea (saŭ carantina), însă de durată maĭ scurtă decât în anul 1892, respectând ca şi atuncĭ certificatele autorităţilor otomane despre carantina făcută în porturile otomane, dar la fruntariile de pe uscat n'am maĭ stabilit carantină, ci numaĭ staţiunĭ de revisie sanitară şi de desinfectare pentru călĕtorĭ, precum şi pentru echipagiile vaselor fluviale, staţiunĭ înzestrate cu aparate moderne de sterilisare. Asemenea am luat la fruntariĭ măsurĭ sanitare speciale pentru lucrătoriĭ din ţĕrĭ infectate, carĭ vin în România în masse, pentru diferite lucrărĭ agricole, silvice, industriale, pentru terasamente de şosele şi căĭ ferate. N'am maĭ oprit importul tuturor mărfurilor, carĭ aŭ fost prohibite în anul 1892, ci am limitat numĕrul lor la puţinele obiecte carĭ, după cunoscinţele nóstre actuale, pot servì ca purtătorĭ aĭ contagiuluĭ.

Pentru isolarea şi căutarea bolnavilor de choleră, atât administraţiunile marĭ de spitale (Eforia spitalelor, Epitropia generală a Caseĭ S-tuluĭ Spiridon, Epitropia spitaluluĭ Brâncovenesc), precum şi 43 primăriĭ urbane, aŭ înfiinţat spitale speciale; Direcţiunea sanitară a venit în ajutorul unor comune, împrumutându-le cu corturĭ de ambulanţă; multe primăriĭ aŭ îngrijit şi de trăsurĭ speciale pentru transportul bolnavilor, 20 comune urbane posedaŭ dejà atuncĭ aparate bune pentru desinfectare prin vaporĭ. Unele primăriĭ aŭ dispus de fondurĭ pentru despăgubirea proprietarilor săracĭ aĭ obiectelor contaminate (vestminte, aşternuturĭ, rufe), ce se ard ca măsură extremă de desinfectare. In tóte comunele şi judeţele, unde a apărut cholera, s'aŭ numit medicĭ auxiliarĭ pentru căutarea la domiciliŭ a bolnavilor, carĭ s'aŭ putut isolà în locuinţele lor; în lipsă de medicĭ, administraţiunea sanitară a avut pe alocurea recurs la doctoranḑiĭ şi absolvenţiĭ Facultăţilor nóstre de medicină, carĭ aŭ adus serviciĭ importante.

Cholera a apărut la noĭ în luna Iulie 1893 la Brăila, importată fiind, cu tótă probabilitatea, prin bastimente sosite din Orient, saŭ dintr'un port infectat frances şi carĭ, după ce aŭ făcut carantină la Dardanele, aŭ fost liberate cu patenta netă; apoĭ bóla a fost constatată la Sulina,

cu probabilitate importată în acelaşĭ mod ca la Brăila, şi tot în luna Iulie la Galaţĭ; din Brăila cholera a fost adusă la Cernavoda şi Fetescĭ între lucrătoriĭ poduluĭ de peste Dunăre şi din Galaţĭ saŭ din Sulina la Tulcea; în luna August, tot din Brăila, cholera a fost transmisă la Călăraşĭ şi în câte-và comune rurale din judeţul Ialomiţa, şi de acolo la Giurgiŭ; tot în luna August, cholera a apărut la Herţa şi în 4 comune rurale din vecinătatea aceluĭ orăşel, importată din Bucovina prin persóne, carĭ din satul infectat Hliboca aŭ trecut pe furiş nóptea fruntariile printre pichete. Plutaşiĭ, carĭ transportaŭ pe Bistriţa şi pe Siret plute la Galaţĭ, la întórcerea lor de acolo aŭ adus bóla în judeţele Némţu, Bacăŭ, Putna şi Tecuciŭ, unde s'aŭ constatat câte-và casurĭ isolate de choleră.

In unele oraşe, cholera a fost importată prin persóne afectate de choleră ambulatorie, de choleră uşóră, care a fost considerată de bolnavĭ numaĭ ca indisposiţiune trecĕtóre, şi care prin urmare n'a atras atenţiunea administraţiuniĭ. Deşì s'a putut constatà rolul mare ce jócă în etiologia cholereĭ apa de bĕut, ea n'a fost singurul vehicul pentru transportarea germenilor cholereĭ, ci bóla a fost transmisă şi prin alte mediĭ, prin alimente, prin încălţăminte, vestminte, rufe contaminate, chiar prin mânĭ murdare.

De la 7 Iulie 1893, apariţiunea primuluĭ cas de choleră în ţéră (la Brăila), până la finele luneĭ Octomvrie 1893, când epidemia s'a stins cu desăvîrşire, s'aŭ îmbolnăvit de choleră în tot regatul Românieĭ în 15 judeţe, în 21 comune urbane şi 38 comune rurale, 1.494 persóne, din carĭ 622 s'aŭ vindecat şi 872 aŭ murit.

Din aceştĭ bolnavĭ, 35 aŭ fost militarĭ, din numĕrul total al deceselor 8 aparţin armateĭ.

In oraşul Brăila s'aŭ înregistrat, în timpul de la 7 Iulie până la 8 Octomvrie 1893, 469 bolnavĭ de choleră, din carĭ 179 s'aŭ însănătoşit şi 290 aŭ murit.

Guvernul român n'a putut prevenì invasiunea cholereĭ în ţéră, precum n'a putut să o previe nicĭ alte Guverne, atât din cele carĭ maĭ mănţin măsurile carantinare maĭ severe decât noĭ, precum şi din cele carĭ ieaŭ la hotare măsurì de prevenţiune fórte slabe, dar el a oprit după putinţă propagarea bóleĭ, a apĕrat Capitala şi cele maĭ multe comune în contra epidemieĭ, a limitat bóla acolo unde dînsa s'a ivit, şi a stins repede cele maĭ multe dintre micile focare carĭ s'aŭ format. Epidemia maĭ întinsă s'a arătat numaĭ la Brăila, Sulina, Galaţĭ şi la Fetescĭ-Cernavoda între lucrătoriĭ poduluĭ peste Dunăre.

Resultatul dobândit probéză, că măsurile preventive sancţionate de

Convenţiunea de la Dresda sunt suficiente şi, în cât ne privesce pe noï în parte, acéstă primă încercare făcută cu prevenţiunea modernă a cholereï a reuşit bine.

Deşì am cules în acéstă epidemie învĕţăminte importante, nu ne-am folosit de ele într'o măsură suficientă, şi maï avem mult de făcut pentru îndreptarea insalubrităţiï oraşelor şi satelor, care se operéză încet.

In anul 1893, Ministeriul de Interne a cheltuit, atât pentru luarea măsurilor preventive la fruntariï, precum şi pentru măsurile luate în interiorul ţĕriï pentru a oprì lăţirea bóleï şi transmiterea eï de la un punct la altul, suma de leï 45.000. Cu o parte din acéstă sumă, Ministeriul a venit în ajutorul unor comune sărace, punêndu-le la disposiţiune personalul medical, aparate şi alt material de desinfectare; cele maï multe comune urbane, atât din cele carï aŭ fost bântuite de bólă, precum şi cele carï aŭ rĕmas imune, aŭ suportat însă singure spesele căutăriï bolnavilor de choleră, a pregătiriï spitalelor speciale pentru bolnaviï de choleră şi a altor măsurï preventive.

VI.

Prevenţiunea bólelor infecţióse ale animalelor carï se transmit la om.

La prevenirea şi combaterea bólelor infecţióse ale animalelor carï se transmit la om, Serviciul veterinar conlucréză cu cel medical. Este natural că poliţia veterinară, care se servesce de măsurile represive cele maï aspre, dobândesce în general succese maï bune decât poliţia sanitară. La unele bóle infecţióse comune omuluï şi animalelor se recunosc infecţiunile maï lesne şi maï de timpuriŭ la animale; diagnosa este la om dificilă în stadiul prodromelor bóleï, şi din acéstă causă nu se constată la ţéră tóte infecţiunile şi tóte decesele produse prin ele.

Adesea-orï însă este la începutul bóleï chiar în oraşe diagnosa nesigură, din causă că bolnavul ignoréză originea bóleï, dacă ea nu provine din contactul cu animalul bolnav viŭ, ci din acela cu productele animale brute. Militariï din trupele călăreţe, visitiiï, giambaşiï, rîndaşiï de grajd cunosc obicînuit pericolele la carï se expun prin umblarea cu caï răpciugoşï; ciobaniï cunosc asemenea dalacul animalelor şi ceï maï mulţï dintre eï aŭ aflat că omul se infectéză de la animalul bolnav de dalac; dar cojocariï, tăbăcariï, culegĕtoriï de óse şi de sdrenţe, curăţitoriï de pĕr de vacă, de cal, de porc, lucrătoriï de periï, de bidinele, lucrătoriï din fabricele de hârtie carï clasifică sdrenţele uscate,

nedesinfectate, între carĭ se pot aflà cârpe carĭ aŭ servit la pansamentul rănilor infecţióse, nu sciŭ tot-deauna că, dacă materialul cu care lucréză provine de la animale bolnave, îĭ póte molipsì. Poveţele poporale sunt dar necesare, mediciĭ şi mediciĭ-veterinarĭ trebue să se foloséscă de tóte ocasiunile, pentru a povĕţuì pe ceĭ interesaţĭ, ca să ieà precauţiunile necesare. Incumbă institutorilor şi maĭ ales învĕţătorilor ruralĭ, ca să deà şcolarilor óre-carĭ noţiunĭ despre semnele turbăriĭ la cânĭ, şi în general despre prevenţiunea bólelor animalelor, carĭ se transmit la om. Numĕrul ómenilor bolnavĭ de acele bóle, carĭ sunt comune omuluĭ şi animalelor, se află în proporţiune directă cu numĕrul animalelor bolnave; cu cât ocasiunea pentru infecţiune este maĭ frecuentă, cu atât sunt şi infecţiunile maĭ numeróse. Ne interesézā maĭ de aprópe treĭ zoonose: turbarea, răpciuga şi dalacul.

Turbarea.

Turbarea (Lyssa, Idrofobia, Rabia) este o bólă traumatică, infecţiósă, acută, mortală, cu incubaţiune lungă, cu localisarea principală a virusuluĭ şi a lesiunilor în sistemul nervos. Virusul turbăriĭ este fix şi se transmite omuluĭ prin muşcătura unuĭ animal turbat (câne, pisică, lup, vulpe).

Numaĭ o parte din muşcăturile animalelor turbate infectéză pe omul muşcat. Muşcăturile părţilor corpuluĭ acoperit cu vestminte nu aŭ obicĭnuit consecinţe grave, căcĭ dintele animaluluĭ se şterge şi balele virulente rĕmân pe vestminte, dar şi din muşcăturile părţilor corpuluĭ neîmbrăcate, numaĭ o parte produce infecţiune, şi se pare că turbarea apare numaĭ atuncĭ, când a fost rănit un nerv şi când virusul a fost întrodus direct în substanţa nervuluĭ. Virusul se găsesce în sistemul nervos, în glandele salivare, în pancreas, câte odată în splină şi în capsulele supra-renale. Microorganismul turbăriĭ încă n'a fost descoperit. La câne se póte face diagnosa repede a turbăriĭ prin presenţa în măduvă şi în bulb a nodulelor rabice formate din celulele embrionale, descrise de V. Babeş şi de G. Marinescu.

Infecţiunea generală este maĭ rară când a fost muşcat un organ depărtat de cap, maĭ sigură când muşcătura este maĭ apropiată de creerĭ. Din acéstă causă, muşcăturile lupilor turbaţĭ sunt maĭ periculóse decât cele ale cânilor turbaţĭ, căcĭ lupul apucă cu dinţiĭ părţile superióre ale corpuluĭ, maĭ ales obrazul, şi produce şi la părţile inferióre ale corpuluĭ sfîşieturĭ, ruperĭ profunde, de vreme ce câinele muşcă obicĭnuit numaĭ extremităţile inferióre, fără a sfîşià musculatura.

Turbarea este la noĭ maĭ frecuentă decât în occidentul şi în centrul Europeĭ, din causă că la noĭ este maĭ mare decât în occident numĕrul lupilor, maĭ expuşĭ la turbare decât cânii şi pisicile; lupiĭ constituesc focarele principale ale aceste boле teribile; un singur lup turbat infectéză prin muşcăturĭ maĭ mulţĭ ómenĭ şi maĭ multe animale domestice decât 10 cânĭ turbaţĭ, şi muşcăturile lupuluĭ sunt maĭ virulente decât ale câneluĭ turbat. Din ómeniĭ muşcaţĭ de lupĭ turbaţĭ mor 70—80$^{0}/_{0}$, din ceĭ muşcaţĭ de cânĭ turbaţĭ 14—16$^{0}/_{0}$. *(Di Mattei, Archiv f. Hygiena*, Bd. 22.)

Turbarea a fost cunoscută dejà în anticitate. Egipteniĭ, Evreiĭ, Greciĭ şi Romaniĭ sciaŭ despre existenţa aceste bóle. Aristotele cunosceà transmiterea eĭ prin muşcătura cânilor turbaţĭ şi Celsu a descris-o sub nume de Idrofobie. In literatura romănă găsim turbarea menţionată dejà în Legenda luĭ Avram, aflată în Archiva Statuluĭ, în traducţiunea romănă făcută în prima jumătate a secoluluĭ XVI, în care Legendă se recomandă lécurĭ în contra muşcăturiĭ de câne turbat. (B. P. Hăsdeŭ, *Cărţile poporane ale Românilor în sec. XVI*, Bucurescĭ 1879.) Descântecele şi doctoriile poporane vechĭ în contra turbăriĭ probéză, că poporul cunósce de mult acéstă bólă. T. Burada a publicat la Iaşĭ, în anul 1880, descântece de turbare culese în Dobrogea; Gr. G. Tocilescu, în *Materialurì folkloristice*, Bucurescĭ 1900, descântece de muşcătură de lup, culese dincóce de Dunăre. La noĭ, ca şi în ţĕrile vecine cu România, poporul maĭ crede în «căţeĭ de turbare», în «vesiculele de turbă» carĭ ar fi apărênd sub limbă şi a căror distrugere ar oprì ivirea turbăriĭ.

In Bucurescĭ s'a înfiinţat în anul 1810 primiĭ ucidĕtorĭ de cânĭ pribegĭ, hingherĭ. (V. A. Urechiă, *Ist. Rom.)*. Afirmaţiunea luĭ C. Vêrnav din anul 1836 *(Rudim. Physiogr. Moldaviae)*, că în Moldova turbarea este fórte rară, trebue să se interprete în sensul, că Vêrnav, ca om tînĕr, nu avuse ocasiune să vadă acea bólă de maĭ multe orĭ. Ministeriul Financelor din Moldova a publicat în aniĭ 1841, 1843 şi 1851, că va plătì pentru omorîrea fie-căruĭ lup câte 6 sorcoveţĭ şi pentru puiĭ de lup jumătate. *(Manualul admin. al Princ. Mold.)* In anul 1852, Domnul Moldoveĭ a aprobat măsurile statornicite de Sfatul cârmuitor pentru stârpirea cânilor netrebnicĭ de pe uliţe. Eforia oraşuluĭ Iaşĭ va alcătuì 4 ómenĭ, carĭ pururea se vor purtà pe uliţe ca să prindă cânĭ, să-ĭ ţină la locul însemnat 36 césurĭ, şi proprietariĭ carĭ îĭ vor reclamà, îĭ vor primì înapoĭ, după ce vor plătì ştraf. In anul 1861, Comitetul sanitar al Moldoveĭ publică Instrucţiunĭ pentru serviciul veterinar al Statuluĭ, cu descriere amănunţită a fie-căreĭ bóle în parte, lipsiaŭ însă veterinarĭ carĭ să execute aceste instrucţiunĭ. Legea de

poliţie rurală din anul 1869 prescrie uciderea sistematică a fiarelor sĕlbatice şi stabilesce rĕsplata cuvenită pentru acésta. Legea sanitară din anul 1874 şi Legea de poliţie veterinară din anul 1882 stabilesc măsurile de prevenire a turbăriĭ. Astăḑĭ prevenţiunea turbăriĭ constă în aplicarea acelor măsurĭ: prinderea şi omorîrea cânilor vagabonḑĭ, organisarea vînătórelor de lupĭ, isolarea animalelor muşcate, prinderea şi uciderea cânilor şi lupilor turbaţĭ şi a altor animale turbate, căutarea urgentă a ómenilor muşcaţĭ de un animal turbat. In alte State se împuţinéză numĕrul cânilor printr'un imposit special; maĭ cu osebire în Germania, de la întroducerea acestuĭ imposit, turbarea a devenit rară; la noĭ se opun, maĭ ales în comunele rurale, obstacole seriόse întroduceriĭ unuĭ asemenea imposit. Botniţa nu dă garanţiĭ absolute, în orĭ-ce cas însă, ea micşoréză numĕrul muşcăturilor.

Este util ca publicul să fie povĕţuit asupra primelor semne ale turbăriĭ, pentru ca să se pótă isolà de timpuriŭ un câne suspect orĭ turbat. Primăria oraşuluĭ Bucurescĭ a publicat din când în când, cu începere de la anul 1875, poveţe poporale asupra semnelor turbăriĭ la cânĭ şi pisicĭ şi asupra măsurilor preventive necesare.

Desinfectarea şi cauterisarea răniĭ îndată după muşcătură se recomandă pentru tóte casurile. Inaintea întroduceriĭ tratamentuluĭ pasteurian al muşcăturilor, cauterisaţiunea profundă cu ferul roşu erà considerată ca remediŭ suveran şi succesul luĭ erà confirmat prin experienţă. V. Babeş afirmă însă, că cauterisaţiunea cu ferul roşu, cu acidul sulfuric saŭ azotic concentrat a rănilor la cap, este eficace numaĭ atuncĭ, când ea se execută cel maĭ târḑiŭ 5 minute după muşcătură, că după 7 până la 10 minute, cauterisaţiunile profunde cu ferul roşu saŭ cu potasa caustică, excisiunea ţesăturilor muşcate, desinfectarea cu acid fenic saŭ cu sublimat nu opresce ci amână numaĭ ivirea turbăriĭ.

In tóte casurile de muşcătură ale omuluĭ de un animal turbat recurgem dar la tratamentul antirabic, prin injectarea repetată în corpul omenesc a substanţeĭ nervóse a unuĭ animal infectat artificial cu virusul turbăriĭ; la început se fac injecţiunile cu un virus maĭ slab şi se progreséză treptat la un virus maĭ forte, după ce organismul a fost pregătit pentru suportarea luĭ. Nu este acì locul ca să descriem modificările întroduse în tratamentul antirabic al luĭ Pasteur de V. Babeş şi de alţiĭ, menţionăm numaĭ că seroterapia, inaugurată în contra altor bóle cu un succes strălucit, este pe cale a fi întrebuinţată şi în contra muşcăturilor animalelor turbate şi că V. Babeş însoţesce tra-

tamentul antirabic după metoda Pasteur modificată (injecţiunĭ de emulsiune de substanţă nervósă preparată, luată de la animale turbate) cu injecţiunĭ de sânge (de la anul 1889) şi de ser de sânge de câne imunisat. Incercările d-luĭ V. Babeş de imunisarea individuluĭ infectat prin injecţiunĭ de substanţă nervósă normală nu sunt încă terminate.

Tratamentul antirabic nu se póte executà decât de persóne înzestrate cu cunoscinţele speciale, familiarisate cu technica experimentelor la animale în institute speciale organisate pentru acest scop, carĭ dispun de instalaţiunile şi de materialul necesar. In România există două serviciĭ pentru injecţiunile antirabice, unul vechiŭ în Bucurescĭ, dirigiat de Profesorul V. Babeş de la fundarea Institutuluĭ de Patologie şi de Bacteriologie, altul maĭ mic la Iaşĭ dirigiat de profesorul E. Puşcariŭ.

Nu posedăm o statistică exactă a muşcăturilor de animale turbate şi a turbăriĭ ivite la om şi la animale. Muşcăturile carĭ n'aŭ avut resultate rele nu ajung tóte la cunoscinţa autorităţilor. In oraşul Bucurescĭ s'aŭ înregistrat pe an, în periodul de la anul 1868 până la 1887, câte 1—4 decese de turbare la ómenĭ; de la anul 1887, anul înfiinţăriĭ Institutuluĭ de Patologie şi de Bacteriologie şi al Serviciuluĭ antirabic, a crescut numĕrul deceselor de turbare, din causă că aŭ venit la Bucurescĭ din tóte judeţele şi chiar din streinătate ómenĭ aflaţĭ în stadiul de incubaţiune al turbăriĭ, şi de atuncĭ se înregistréză în Bucurescĭ până la 21 decese de turbare pe an. Mortalitatea întrégă de turbare din tótă ţéra a scădut însă de la întroducerea vaccinaţiunilor antirabice.

In tótă ţéra, în anul 1895, muşcăturile declarate ale lupilor şi cânilor turbaţĭ aŭ fost maĭ numeróse decât în aniĭ precedenţĭ. Turbarea a causat mórtea la 35 persóne, din carĭ 21 în Institutul de Patologie şi Bacteriologie din Bucurescĭ (15 aŭ murit în timpul tratamentuluĭ antirabic saŭ îndată după tratament şi 6 netrataţĭ), 8 în Bucurescĭ în spitale şi câte 1 în oraşele Brăila, Constanţa, Iaşĭ, Turnu-Severin, Giurgiŭ şi Alexandria. In Institutul de Patologie şi de Bacteriologie din Bucurescĭ s'aŭ supus la tratamentul antirabic 754 persóne, în Institutul antirabic din Iaşĭ 138 persóne. Numĕrul animalelor declarate muşcate de animale turbate şi la carĭ s'a ivit turbarea în anul 1895 este cel următor: 49 boĭ, 9 caĭ, 1 rîmător, 34 cânĭ şi 1 pisică.

In anul 1896, turbarea a causat mórtea la 12 persóne, 5 în Institutul de Patologie şi de Bacteriologie din Bucurescĭ (din carĭ 4 în timpul tratamentuluĭ şi 1 netratat), 2 în Institutul antirabic din Iaşĭ (ambiĭ

în timpul tratamentuluĭ), 2 în spitale şi câte unul în oraşele Bucurescĭ, Iaşĭ şi Brăila. In Institutul de Patologie şi Bacteriologie din Bucurescĭ aŭ fost supuse tratamentuluĭ antirabic, în anul 1896, 582 persóne, dintre carĭ 227 bărbaţĭ, 128 femeĭ şi 227 copiĭ. In Institutul antirabic din Iaşĭ s'aŭ căutat de turbare 175 persóne (78 bărbaţĭ, 46 femeĭ şi 51 copiĭ). Numĕrul animalelor la carĭ s'a ivit turbarea, în anul 1896, este 748, dintre carĭ 707 cânĭ, 28 pisicĭ, 12 lupĭ, 1 porc şi 2 vite bovine.

In anul 1897, turbarea a causat mórtea la 17 persóne, din carĭ 10 în Institutul de Patologie şi Bacteriologie din Bucurescĭ (5 în timpu tratamentuluĭ, 1 la 15 ḑile după tratament şi 4 netrataţĭ), 4 în Institutul antirabic din Iaşĭ (3 în timpul tratamentuluĭ şi 1 de altă bólă), 1 în Botoşanĭ, 1 în Constanţa şi 1 în Bucurescĭ. In Institutul de Patolologie şi de Bacteriologie din Bucurescĭ aŭ fost supuşĭ tratamentuluĭ antirabic, în anul 1897, 538 persóne, dintre carĭ 218 bărbaţĭ, 95 femeĭ şi 225 copiĭ. In Institutul antirabic din Iaşĭ s'aŭ căutat de turbare, în anul 1897, 185 persóne, dintre carĭ 94 bărbaţĭ, 41 femeĭ şi 50 copiĭ. Numĕrul animalelor la carĭ s'a ivit turbarea, în anul 1897, este următorul: 661 cânĭ, 29 pisicĭ, 21 lupĭ, 7 epurĭ, 2 vacĭ, 4 porcĭ; în total 724.

In tot Imperiul german aŭ murit de turbare, în anul 1897, 5, în anul 1898, 10 ómenĭ. In anul 1898, s'a constatat în Germania turbarea la 904 cânĭ, 9 pisicĭ, 14 caĭ, 223 vite bovine, 44 oĭ, 3 capre, 5 rîmătorĭ şi s'aŭ ucis 2.702 cânĭ suspecţĭ şi vagabonḑĭ; în anul 1899 s'a constatat în Germania turbarea la 911 cânĭ, 7 pisicĭ, 9 caĭ, 171 vite cornute, 38 oĭ, 1 capră, 17 rîmătorĭ, şi s'aŭ ucis 2.784 cânĭ suspecţĭ şi vagabonḑĭ. In Italia aŭ murit de turbare, în anul 1898, 66 persóne. In Ungaria aŭ murit de turbare, în anul 1896, 69 persóne; în acel an aŭ fost supuşĭ la tratamentul antirabic la Budapesta 1.607 persóne, din carĭ aŭ murit 3.

Serviciul antirabic din Iaşĭ a fost înfiinţat pe la finele anuluĭ 1891 cu subvenţiune din partea Ministeriuluĭ de Interne; până la finele anuluĭ 1899 s'aŭ căutat în acel serviciŭ 1.368 persóne muşcate de animale turbate, din carĭ 14 aŭ murit (11 în timpul tratamentuluĭ şi 3 după tratament). Muşcăturile aŭ fost produse de 52 orĭ de lupĭ, de 1.266 orĭ de cânĭ, de 27 orĭ de pisicĭ, de 18 orĭ de caĭ şi boĭ şi de 3 orĭ de ómenĭ.

In serviciul antirabic al Institutuluĭ de Patologie şi de Bacteriologie

din Bucurescĭ s'aŭ căutat, de la deschiderea luĭ, 6 Maiŭ 1888, până la finele anuluĭ 1900:

Anul	Bărbaţĭ	Femeĭ	Copiĭ	Total	Morţĭ în timpul tratamentuluĭ saŭ îndată după tratament	Insuccese, morţĭ de la 15 ḑile după terminarea tratamentuluĭ.	Netrataţĭ, morţĭ de turbare.	Morţĭ de bóle intercurente
1888	38	11	32	81	15 muşcaţĭ de lupĭ	2 muşcaţĭ de lupĭ	1 muşcat de lup	4 muşc. de lupĭ
1889	84	48	92	224	3 (2 de câne, 1 de lup)	2 de cânĭ	3 „ de cânĭ	1 muşc. de lup
1890	207	91	121	419	5 (3 de câne, 2 de lupĭ)	2 (1 de lup, 1 de câne)	6 „ de cânĭ	—
1891	165	76	151	394	4 (1 de câne, 3 de lupĭ)	1 de câne	1 „ de câne	1 muşc. de câne
1892	163	74	137	374	8 (1 de câne, 7 de lupĭ)	—	3 (1 de lup, 2 de cânĭ)	
1893	169	87	166	322	3 (2 de cânĭ, 1 de lupĭ)	4 de cânĭ	3 (1 de câne, 2 de pisică)	
1894	189	102	226	517	6 (2 de cânĭ, 4 de lupĭ)	—	4 de cânĭ	
1895	201	86	220	507	7 (2 de cânĭ, 5 de lupĭ)	—	5 (4 de cânĭ, 1 de pisică)	
1896	227	128	227	582	4 (2 de cânĭ, 2 de lupĭ)	—	2 muşcaţĭ de cânĭ	
1897	218	95	225	538	5 (de lupĭ)	1 de câne	4 „ de cânĭ	
1898	285	183	263	731	6 (4 de cânĭ, 2 de lupĭ)	3 de cânĭ	4 „ de cânĭ	
1899	303	155	300	758	1 (de câne)	—	6 „ de cânĭ	
1900	281	163	293	737	3 (de cânĭ)	—	5 „ de cânĭ	

Dalacul.

Dalacul (Talanul, Armurarul, Pustula malignă, Cărbunele, Antracele) este o bólă contagiósă, în cele maĭ multe casurĭ epizootică, a erbivorelor şi omnivorelor, care însă se comunică şi animalelor carnivore şi omuluĭ.

Dalacul a fost descris dejà în anticitate. Testamentul vechiŭ, autoriĭ grecĭ şi romanĭ menţionéză acéstă bólă. La începutul secoluluĭ XIX, Româniĭ aŭ sciut să deosebéscă dalacul de alte bóle şi aŭ avut cunoscinţă de contagiositatea luĭ. In anul 1808, întâiul Divan al Munteniеĭ scrie ispravnicilor de Ilfov, că s'a ivit Dalac între oĭ, bólă primejdiósă şi la ómenĭ; oile bolnave să se deosebéscă de cele sănătóse, cele mórte să se îngrópe, locuitoriĭ să se cureţe cu mijlócele obicĭnuite ispravniciĭ să pedepséscă pe ceĭ abătuţĭ. (V. A. Urechiă, *Ist. Rom.*, T. XI.) In literatura folkloristică găsim descântece vechĭ de dalac; Episcopul Melchisedec a publicat în *Revista pentru Istor.*, *Archeol. şi Filol.*, an. II, Bucurescĭ 1884, descântece de Buba rea, de Bĕşica cea rea, de Năjit, carĭ sunt sinonime ale Dalaculuĭ, descântece reproduse din colecţiunĭ vechĭ, din manuscripte aflate la mânăstirea Bisericanĭ. Cartea colegului nostru S. Fl. Marian *Descântece*, Sucéva 1886, conţine ase-

menea descântece de Buba rea, de Bĕşica cea rea şi însemnări bibliografice de alte descântece de Dalac, publicate în România de T. T. Burada şi de un anonim, în Bucovina de I. Berariŭ, în Transilvania de W. Schmidt.

Dalacul se presentă la animale ca bólă generală, acută, febrilă, caracterisată printr'o alteraţiune a sângeluĭ care devine subţire, de colóre închisă, prin umflătură şi ramolirea splineĭ, prin perturbaţiunĭ profunde ale circulaţiuniĭ, respiraţiuniĭ şi activităţiĭ centrelor sistemuluĭ nervos, prin extravasate şi exsudate.

La om, bóla se presentă subt forma care a fost numită în special Pustulă malignă, caracterisată prin simptome locale şi prin febre, produse însă prin acelaşĭ virus ca Cărbunele animalelor. Pustula malignă are o incubaţiune de 1 până la 6 ḑile; ea începe cu roşéţă la locul infectat şi se termină cu infiltraţiune profundă şi escară întinsă a părţiĭ bolnave; din escară se scurge un licid sanios; bolnaviĭ suferă de simptomele uneĭ intoxicaţiunĭ acute, adesea-orĭ pulsul devine slab şi bolnavul móre. Câte odată bóla se localiséză în canalul gastro-intestinal şi produce o gangrenă carbonósă a stomaculuĭ, Micosa gastro-intestinală.

Partea activă a virusuluĭ constă într'un microorganism descris în anul 1849 de Pollender, în anul 1850 de Davain şi Rayer, carĭ l-aŭ clasificat între bacteriĭ, în anul 1857 de Brauell. R. Koch, în anul 1876, şi L. Pasteur, în anul 1877, aŭ cultivat bacteridele dalaculuĭ afară de organismul animal, aŭ găsit sporiĭ bacteridelor şi aŭ produs dalacul prin inoculaţiunea culturilor. Pasteur a filtrat culturile bacteridelor şi a constatat că nu licidul, ci microorganismele conţinute într'însul forméză materia virulentă. Acest bacil (Bacillus Anthracis, Bacterida) perde viabilitatea prin sustragere de apă, sporiĭ luĭ o conservă însă anĭ întregĭ, atât în stare uscată precum şi într'un mediŭ umed. Baciliĭ dalaculuĭ şi sporiĭ lor intră în organism prin diferite modurĭ, prin inoculaţiunea virusuluĭ în tegumentele comune denudate de epiderm, prin ingestiunea cărniĭ crude saŭ pe jumătate crudă a animalelor carĭ aŭ suferit de acéstă bólă, prin inspiraţiunea şi ingestiunea pulberilor carĭ conţin sporiĭ dalaculuĭ. Animalele se infectéză adesea-orĭ prin apa care a trecut printr'un sol infiltrat cu baciliĭ dalaculuĭ saŭ prin érbă crescută pe un asemenea sol. Bouchardat relatéză despre infecţiunea hamalilor din halele Parisuluĭ, carĭ transportă pe umerĭ nuḑĭ carne crudă. In general se bolnăvesc maĭ adesea-orĭ de dalac ciobaniĭ, argaţiĭ carĭ îngrijesc de vite, veterinariĭ, măcelariĭ, bucătariĭ, tăbăcariĭ, neguţătoriĭ de pieĭ crude, ómeniĭ însărcinaţĭ cu depărtarea ca-

davrelor animale din oraşe, lucrătoriĭ carĭ manipuléză pĕr de animale, lână (plăpomariĭ, tapiţeriĭ, lucrătoriĭ de periĭ), cârpe vechĭ (sdrenţe, petice) destinate pentru fabricarea de hârtie şi între carĭ cârpe se pot aflà unele carĭ aŭ servit ca material de pansament la bolnavĭ de dalac. Cojócele argăsite într'un mod imperfect pot asemenea transmite contagiunea. Ingestiunea cărniĭ crude saŭ a cărniĭ fripte într'un mod imperfect (beefsteacurĭ crude), provenite de la animale bolnave de dalac, produce acea formă a infecţiuniĭ interne, care a fost descrisă ca Micosa intestinală. Maĭ mulţĭ autorĭ menţionéză transportarea virusuluĭ prin intermediul muscelor şi al altor insecte Pasteur a credut că rîmele aduc baciliĭ dalaculuĭ la suprafaţa pămîntuluĭ, în locurile unde aŭ fost îngropate animale perite de acéstă bólă, Koch a arătat însă că în casurile ordinare, când animalele sunt îngropate la profunditate de 2 metri, acest transport al virusuluĭ este imposibil din causa temperaturiĭ puţin ridicate a mediuluĭ.

Unul din meritele marĭ ale luĭ Pasteur constă în studiile sale asupra dalaculuĭ. El a probat că se póte slăbì virulenţa baciluluĭ dalaculuĭ prin culturĭ apropiate, ast-fel în cât prin inocularea acestuĭ virus slăbit, animalele devin imune în contra infecţiuniĭ naturale cu virusul forte, nemodificat al dalaculuĭ. Cu tóte acestea, inoculaţiunile preventive în contra dalacululuĭ, deşì ele în cele maĭ multe casurĭ fac animalele imune, nu s'aŭ putut generalisà; numaì în Francia, în Rusia, şi în Ungaria ele se întrebuinţéză şi astădĭ într'o întindere maĭ mare. R. Koch, adversarul principal al inoculaţiunilor preventive în contra dalaculuĭ, le combate din causa durateĭ prea scurte a imunităţiĭ, care de multe orĭ nu este maĭ mare decât un an, şi din causă că repetarea frecuentă a acestor operaţiunĭ causéză cheltuelĭ însemnate.

O măsură importantă pentru prevenţiunea dalaculuĭ constă în povĕţuirea publiculuĭ asupra periculosităţiĭ contagiuluĭ, maĭ ales a lucrătorilor, carĭ prin profesiunea lor sunt expuşĭ la contagiune.

Dalacul face parte din bólele de domeniul poliţieĭ veterinare, carĭ trebuesc considerate ca contagióse şi în contra cărora se aplică dispoziţiunile legiĭ de poliţie veterinară. Proprietariĭ animalelor afectate de dalac sunt obligaţĭ a face la Primărie declaraţiune despre bóla apărută şi a le separà de cele-lalte animale domestice.

Numĕrul deceselor de dalac la ómenĭ, declarate în tótă ţéra a fost:

In anul	1892	11
»	1893	8
»	1894	15
»	1895	18
»	1896	22
»	1897	20

La animale s'a constatat mórte din dalac în aniĭ:

1892	la	162	vite bovine,	21	caĭ,	209	oĭ,	312	rîmătorĭ.
1893	»	89	›	› 13	›				
1894	»	28	»	» 9	»				
1895	»	24	»	» 8	»	55	oĭ,	2	rîmătorĭ.
1896	»	32	»	10	»	43	»		
1897	»	14	»	» 1	cal.				

In alte ţĕrĭ, dalacul este cu mult maĭ frecuent la ómenĭ şi la animale decât la noĭ. In Italia aŭ murit de dalac, în anul 1898, 433 ómenĭ, în Austria aŭ fost declarate, în anul 1899, numaĭ 44 decese de dalac.

Răpciuga.

Răpciuga şi Cârtiţa (Maliasmul acut şi cronic, Rapinul, Trochna cailor şi măgarilor, Muciĭ, Bóla maleară, Morva şi Farcinul) este o bólă virulentă şi inoculabilă a genuluĭ equin, a caluluĭ, catâruluĭ şi măgaruluĭ, care se transmite în mod accidental şi la alte animale, la oĭ, capre, epurĭ albĭ, porcĭ, pisicĭ, cânĭ şi la om. Vitele bovine sunt refractare în contra răpciugiĭ. Cele două forme ale maliasmuluĭ, pe carĭ terminologia le deosebesce, ca Răpciuga, Maliasmul acut (la Francesĭ Morve, la Germanĭ Rotz) şi ca Cârtiţa, Maliasmul cronic (la Francesĭ Farcin, la Germanĭ Wurm) sunt produse prin unul şi acelaşĭ virus.

Răpciuga cailor a fost cunoscută dejà în anticitate. Apsyrtu în secolul IV şi Vegeţiŭ în secolul V aŭ descris-o ca Malleus humidus, în secolul XVI ea a fost considerată ca sifilisul cailor şi în secolul XVII recunoscută ca bólă contagiósă specifică. Viborg din Copenhaga a constatat, în anul 1797, prin experimente contagiositatea răpciugiĭ, cu tóte acestea încă în prima jumătate a secoluluĭ XIX, mulţĭ învĕţaţĭ aŭ creḑut în nascerea spontanee a răpciugiĭ; Bouley, Gerlach şi Bollinger aŭ negat ivirea eĭ autochtonă. Răpciuga omuluĭ a fost diagnosticată cu mult maĭ târḑiŭ decât ceea a cailor, prima descripţiune a eĭ este aceea a mediculuĭ militar frances Lorin, din anul 1812; în anul 1821, medicul militar german Schilling a publicat o lucrare maĭ detailată asupra răpciugiĭ la om; dintre observatoriĭ eĭ ulteriorĭ ceĭ maĭ însemnaţĭ sunt Virchow, Korányi, Brouardel, Bendell, Boyd, V. Babeş, Hallier, Chauveau, Rindfleisch, Loeffler.

Răpciuga cronică (cârtiţa, farcinul) a cailor începe cu un catar al cavităţiĭ nasale; secretul membraneĭ mucóse nasale devine cu timpul turbure, gros, de odóre fetidă; catarul ocupă maĭ târḑiŭ laringele şi trachea cu ramificaţiunile eĭ şi provócă tuse, dispnee, febre; secretul

nasal devine câte odată sanguinolent, membrana mucósă presentă ulcerațiunĭ, glandulele limfatice se infiltréză şi se umflă, în diferite părțĭ ale corpuluĭ apar umflăturĭ edematóse şi emaciațiunea progresândă aduce mórte. Câte odată în cursul maliasmuluĭ cronic se manifestă semnele celuĭ acut.

Răpciuga acută (morva) a cailor are o durată de una până la treĭ sĕptămânĭ; ea începe cu febră violentă, cu congestiunea şi umflătura membraneĭ mucóse nasale, cu o scursóre nasală grósă, adesea-orĭ sanguinolentă, glandele limfatice subcutane din diferite părțĭ ale corpuluĭ se umflă şi supuréză, tegumentele peptuluĭ şi pânteceluĭ devin edematóse, temperatura corpuluĭ se urcă la 40°C. şi animalul móre.

La om, răpciuga are o incubațiune scurtă. Bóla începe cu febre, locul pe unde virusul a intrat în organism se umflă, devine dureros, presentă un aspect erisipelatos şi se acopere cu papule şi pustule. Câte odată apar pe membrana mucósă a nasuluĭ ulcerațiunĭ profunde şi scursórea caracteristică, saŭ se forméză furunculĭ, saŭ se observă tóte simptomele piemieĭ cu abscese în plămânĭ, în ficat, în splină, în muşchĭ, în țesutul subcutan, în articulațiunĭ, flebite, ulcerațiunĭ ale baseĭ limbiĭ şi ale vĕluluĭ palatin, ale laringeluĭ şi epigloteĭ (V. Babeş). Bolnavul se află într'o stare comatósă şi móre după douĕ până la treĭ ḑile. In cadavru se găsesc, afară de alterațiunile descrise, în plămânĭ, în rinichĭ, câte odată şi în splină şi în ficat, tubercule maleare, adecă infarcte emoragice în formă de noduleţe, de mărimea unuĭ bob de linte până la aceea a uneĭ alune, de colóre roşie şi cenuşie. In primele stadiĭ ale bóleĭ, acele tubercule se găsesc şi în țesătura membraneĭ mucóse nasale, în țesătura tegumentelor comune, în glandele limfatice, ramoliția lor dă nascere la ulcerațiunĭ şi abscese.

Este natural, că învĕțațiĭ aŭ căutat în virusul răpciugiĭ un microorganism specific. Hallier, Chauveau, Chistot, Kiener şi Rindfleisch l-aŭ căutat, n'aŭ reuşit însă a-l isolà. In anul 1881, colegul nostru V. Babeş a descris şi demonstrat la Buda-Pesta bacilul răpciugiĭ; prima publicațiune a d-sale asupra acestuĭ microorganism fiind însă scrisă în limba ungară, ea a rĕmas puțin cunoscută. Astfel Loeffler şi Schütz, care pe la finele anuluĭ 1882 aŭ cultivat bacilul răpciugiĭ în laboratoriile Oficiuluĭ sanitar imperial din Berlin, aŭ invocat prioritatea descopeririĭ.

Baciliĭ răpciugiĭ se înmulțesc prin sporĭ. Diagnosa se póte verificà la om şi la animale dejà în viéță, căcĭ baciliĭ specificĭ se găsesc în sânge, în urină, în secretul membraneĭ mucóse nasale bolnave, în erupțiunile cutane.

Răpciuga se nasce tot-deauna în urma uneĭ contagiunĭ directe saŭ indirecte. Contagiul se transportă prin vasele limfatice şi prin cele ale sângeluĭ în tóte organele, chiar şi musculiĭ devin infecţioşĭ. Bóla se póte transmite artificial prin inoculaţiune. Renault a probat că virusul nu se slăbesce prin inoculaţiunĭ succesive, că el are aceeaşĭ putere ca la început, după ce a trecut prin ḑece generaţiunĭ.

Caiĭ se infecteză unul de la altul prin locuirea în comun, prin lucrarea în comun, prin intermediul persónelor şi uneltelor carĭ aŭ fost în contact cu caĭ răpcigoşĭ, prin şederea în grajdurĭ, carĭ aŭ fost ocupate de caĭ bolnavĭ de răpciugă. Grajdurile hanurilor înlesnesc lăţirea bóleĭ. La noĭ, ea a devenit maĭ frecuentă în urma răsboiuluĭ din aniĭ 1877 78.

Omul se infecteză prin intrarea virusuluĭ răpciugiĭ în corp prin tegumentele comune denudate de epiderm, prin membranele mucóse ale nasuluĭ, buzelor, ochilor. Se bolnăvesc de răpciugă maĭ cu osebire persónele carĭ, din causa profesiuniĭ, vin în contact maĭ de aprópe cu caiĭ, precum visitiiĭ, rîndaşiĭ, birjariĭ, giambaşiĭ, soldaţiĭ, mediciĭ-veterinarĭ, sacagiiĭ, lucrătoriĭ însărcinaţĭ cu depărtarea cadavrelor animale. Ipofagia înlesnesce infecţiunea, când ea nu este organisată şi controlată; ea ne intereseză, fiind-că în judeţele Constanţa şi Tulcea, Tătariĭ, mâncătorĭ de carne de cal, nu sunt prea scrupuloşĭ în alegerea acesteĭ cărnĭ. Decroix a constatat, că carnea cailor răpciugoşĭ devine inofensivă în urma ferberiĭ orĭ frigeriĭ, pericolul există însă pentru ceĭ carĭ taie şi jupóie animalul şi carĭ transpórtă şi prepară carnea. Ipofagia póte devenì o necesitate în timp de răsboiŭ şi atuncĭ controlul eĭ veterinar este indicat într'un mod imperios.

Legile şi regulamentele nóstre sanitare şi veterinare prescriŭ, ca fie-care cas de răpciugă la ómenĭ, la caĭ, măgarĭ, catârĭ, să se aducă de urgenţa la cunoscinţa administraţiuniĭ publice, ca să se inspecteze cu scrupulositate caiĭ aduşĭ la tîrgurĭ şi bâlciurĭ, fără excluderea cailor carĭ nu sunt destinaţĭ a se vinde şi nùmaĭ instalaţĭ în grajdurile hanurilor; ca asemenea să se examineze periodic caiĭ sacagiilor, căruţaşilor, birjarilor, tramwayurilor şi aĭ călăraşilor cu schimbul; ca animalele constatate bolnave de răpciuga să se ucidă imediat, şi proprietariĭ lor, dacă aŭ făcut la timp declaraţiunea bóleĭ, să fie despăgubiţĭ; ca animalele bănuite a fi atacate de răpciugă să se separe şi să se secuestreze în anume locurĭ; cadavrele animalelor carĭ aŭ zăcut de răpciugă să se îngrópe cu piele şi grajdul să se desinfecteze radical, iar hamurile să se arḑă; ca ómeniĭ bolnavĭ de răpciugă să se isoleze, iar

camera pe care aŭ ocupat-o şi obiectele, de carĭ s'aŭ servit, să se desinfecteze.

Succesele dobândite în Rusia, Francia şi Germania în practica poliţieĭ veterinare cu Maleina, extrasă din culturile baciluluĭ maliasmuluĭ, aŭ îndemnat şi pe administraţiunea sanitară a regatuluĭ român ca să studieze întrebuinţarea maleineĭ pentru confirmarea diagnoseĭ răpciugiĭ incipiente, latente, dubióse, prin ridicarea temperaturiĭ corpuluĭ animalelor, cărora s'a făcut o injecţiune subcutană de maleină. In anul 1893 s'a însărcinat o comisiune cu cercetărĭ practice pentru determinarea valoriĭ diferitelor preparate de maleină, ca reactiv revelator al răpciugiĭ latente. Comisiunea şi-a depus un raport la finele anuluĭ 1894, prin care conchide că maleina, şi în special morvina A. Babeş, este un fórte bun mijloc diagnostic al răpciugiĭ şi că, în afară de acésta, ar avé şi óre-care acţiune curativă asupra răpciugiĭ.

Faţă cu aceste resultate, s'a creat pe lângă Direcţiunea generală a Serviciuluĭ sanitar, în primă-vara anuluĭ 1895, un serviciŭ de prepararea maleineĭ după metoda chimistuluĭ A. Babeş, un serviciŭ de titrare şi de distribuire a aceleĭ maleine şi o comisiune de supraveghere a maleinisărilor în serviciile veterinare civile şi militare. In anul 1896 s'a regulamentat întrebuinţarea maleineĭ.

In urma unor greşelĭ petrecute pe alocurea cu aplicarea maleineĭ, a resultatelor contradicĕtóre carĭ aŭ provocat nemulţumirĭ multor veterinarĭ militarĭ, de la anul 1900, serviciul de maleinisare al Ministeriuluĭ de Interne se ocupă numaĭ cu caiĭ carĭ aparţin proprietarilor civilĭ; pentru armată s'a înfiinţat un osebit serviciŭ de maleinisare, care nu se servesce de maleina purificată de chimistul dr. A. Babeş, ci de cea preparată după metoda veche Roux-Nocard.

Răpciuga (maliasmul) se constată la noĭ la un numĕr mare de caĭ şi la un numĕr relativ mic de ómenĭ, este însă probabil că causa unor decese de răpciugă la locuitoriĭ din comunele rurale rĕmâne nerecunoscută. In ceĭ 6 anĭ, de la 1892—1897, aŭ fost declarate în tótă ţéra 23 decese de răpciugă la ómenĭ, şi anume:

In anul 1892 2.
» » 1893 1 (la Iaşĭ).
» » 1894 8 (6 în Bucurescĭ, 1 la Piatra, 1 la Cernavoda).
» » 1895 2 (1 la Bucurescĭ, 1 la Tulcea).
» » 1896 3 (1 la Târgu-Jiŭ, 2 la Bucurescĭ).
» » 1897 7 (1 la Turnu-Severin, 1 la Craiova, 1 la spitalul rural Balş, 3 în Bucurescĭ, 1 la spitalul Mizil).

La caĭ s'a constatat în tótă ţéra răpciuga la numĕrul următor:

In	anul	1892	166	caĭ,	119	aparţinênd	proprietarilor	civilĭ,	47	armateĭ.
»	»	1893	156	»	149	»	»	»	7	»
»		1894	203		121	»	»	»	82	»
	»	1895	100		72	»	»	»	28	»
»	»	1896	116		109	»	»	»	7	»
»	»	1897	101	»	83	»	»	»	18	»

In Italia aŭ murit de maliasm în anul 1898, 7 ómenĭ, în Germania 3. In tot Imperiul german s'a constatat răpciuga, în anul 1898, la 371, în anul 1899, la 461 caĭ.

VII.

Catalog cronologic al lucrărilor asupra Igieneĭ scrise în România, celor despre România, precum şi celor publicate de Românĭ până la finele socoluluĭ XIX.

La alcătuirea acestuĭ catalog m'am servit, pe lângă biblioteca mea proprie şi pe lângă notiţele mele bibliografice, de catalógele Bibliotecii Academieĭ Române, de catalogul manuscriptelor române din Biblioteca Academieĭ compus de I. Bianu în aniĭ 1897—1899, de colecţiunea de foĭ volante a Biblioticiĭ Academieĭ, de Bibliografia publicaţiunilor periodice românescĭ scrisă de A. Pop în anul 1888 şi de Bibliografia medicală română de G. Crainiceanu din anul 1895, manuscript aflat în Biblioteca Academieĭ.

SEC. XVI.

Georgius a Reychersdorff, Transilvaniae ac Moldaviae succinta descriptio. Viennae 1550.

SEC. XVIII

Demetri Cantemiri, Principis Moldaviae, Descriptio antiqui et hodierni status Moldaviae. 1716.

Anton Maria Del Chiaro, Istoria delle moderne rivoluzioni della Valachia. 1718.

Catastif de venitul Mănăst. Colţa şi de cheltuelile eĭ făcute cu spitalurile pe 9 anĭ de la 7240 (1732)—7248 (1740) subscrise de boerĭ. Cheltuéla spitalelor amândurora pentru trebuinţa bolnavilor săracĭ. (Manuscript aflat în Biblioteca Academieĭ Române.)

Carra, Histoire de la Moldavie et de Valachie. Paris 1778.

Carra, Geschichte der Moldau und Walachei. Leipzig 1790.

T. G. de Baur, Mémoires hist. et géogr. sur la Valachie. Francfort 1778.

Carte a doua a luĭ Oxinsternu, manuscript, scris de G. Vârnav în Martie 1780.— Conţine între altele: Despre slăbiciune; Pentru mórtea cea grabnică; Pentru chipul a păzì sănătatea. (Acad. Rom. Bibl. Scheiană.)

Fr. I. Sulzer, Geschichte des transalpinischen Daciens. Wien 1781.

Gustavi Orraei, Descriptio Pestis quae anno 1770 in Iassia et 1771 in Moscva grassata est. Petropoli 1784.

Cuniţa ce s'aŭ dat venit spitaluluĭ de la Mănăst. Sf. Spiridon, 1 Dec. 1785. (Manuscript Acad. Rom. Bibl. Scheiană.)

C. I. Darvar, Castoria Macedo, De signis coctionis in morbis. Dissertatio. Hallæ 1785.

S. C. Philites, Dissertatio inauguralis medica, febrium vermir osarum pathologiam exhibens. Goettingae 1785.

Stefano Igo Raicevich, Osservazioni storiche-naturale e politiche intorno la Valachia e Moldavia. Napoli 1788.

Hacquet's Neueste physikalisch-politische Reisen in den Jahren 1788 und 1789 durch die Dacischen und Sarmatischen Karpathen. Nürnberg 1790—1796.

Martin Lange, Rudimenta doctrinae de peste, studiata in Transilvania 1786. Offenbach 1791.

D. Karakassa, Poemata medica. Viennae 1795.

SEC. XIX.

1800—1810.

Invăţăturĭ pe scurt a vindecà bólele sfranţuluĭ. Sibiiŭ 1803.

V. Aaron, Vorbire în versurĭ de glume între Leonat beţivul din Longobarda şi între Dorofata. Bucurescĭ 1803.

Mih. Neistetter, Cuvinte despre altoirea vărsatuluĭ de vacă. Sibiŭ 1804.

Carte gospod deschisă a M. S. Const. Vv. Ipsilant, Domnul Ţăriĭ-Româneştĭ, ci aŭ trimis asupra voieĭ ci au dat a se aduce apà la cişmelile din Focşaniĭ Moldoviĭ de la isvórele din cea parte a Ţăriĭ-Româneştĭ, Aprilie 1804. (Manuscript Acad. Rom. Bibl. Scheiană.)

Povéţa către părinţiĭ creştinĭ din Ardél despre altoirea vârsatuluĭ de vacă. Sibiiŭ 1805. (Acad. Rom., foĭ volante.)

Andr. Wolf, Beitraege zu einer statistisch-historischen Beschreibung des Fürstenthums Moldau. Hermannstadt 1805.

Insciinţare din partea Guvernuluĭ Transilvanieĭ prin care se recomandă o carte despre zidirea caselor sănătóse, despre prevenirea incendiilor şi despre igiena locuinţelor. 1806. (Acad. Rom., foĭ volante.)

Invăţătură în ce chip şi cu ce fel de mijlóce ceĭ înecaţĭ în apă s'ar puté ajutà maĭ pre lesne. Din partea guvernuluĭ Transilvanieĭ 1807. (Acad. Rom. foĭ volante.)

Invăţătură cum trebue a ţiné viéţa ómenilor celor năduşiţĭ de aburul cărbunilor. Sibiiŭ 1807.

Invăţătură cum trebue tótă nenorocirea care se face în pivniţă când fierbe mustul, nu numaĭ a o împiedicà şi pre omul cel năduşit a-l ajutà, ca aburul mustuluĭ ce fierbe să se pótă lesne strecurà. Sibiiŭ 1807.

Invăţătură ce trebue a face maĭ înainte de curăţirea fântânelor, care de mult au stat închise şi în ce chip se póte ajutà vr'un om năduşit cu acel prilej, Sibiiu 1807. (Acad. Rom., foĭ volante.)

1811—1820.

T. Plusk, Analisa apeı minerale de la Borca. Iaşĭ 1811.
Anaforà pentru venitul vătăjiiĭ di harabagiĭ din Galaţĭ, cari s'aŭ dat casiĭ doftorilor, din 20 Oct. 1814, întărită de Scarlat Al. Calimah Vvod la 10 Noemv. 1814. (Manuscript Acad. Rom.)
Ţădulă gospod pentru cercetare şi adăogire iratuluĭ caseĭ doftorilor din 26 Aug. 1814. (Manuscript Acad. Rom.)
I. Séraphim (né à Bucharest en Valachie), Dissertation sur les fièvres bilieuses. Paris 1815.
Invăţătură pentru ferirea bólelor, Buda 1816.
Bene, Scurtă învăţătură pentru vărsat. Buda 1817.
Chr. A. Ruekert, Învăţătură pentru facerea pâneĭ din cartofle, tradus din nemţeşte de D. Samurcaş. Iaşĭ 1818.

1821—1830.

V. Pop, Despre apele minerale de la Arpatac, Bodoc şi Covasna, Sibiiŭ 1821.
St. V. Episcopescul, Mijlóce şi lécurĭ pentru ocrotirea ciumeĭ. Bucurescĭ 1824.
W. Wilkinson, Tableau historique, géographique et politique de la Moldavie et de la Valachie, traduit de l'anglais par M. de la Roquette, 2-me édition. Paris 1824.
A. Tavernier, Amănunturĭ apărătóre şi higienice pentru Miserere saŭ Cholera Morbus. Bucharest 1824.
A. Tavernier, Détails préservateurs et hygiéniques relatifs au Miserere ou Cholera Morbus. Bucarest 1824.
N. Kiriakopul, Douĕ-spre-ḑece învăţăturĭ pentru femeile cele îngreoate pentru cazul nasceriĭ şi pentru lehuzie. Iaşĭ 1827.
I. Seliger, Povăţuire pentru curăţenia gureĭ, Bucurescĭ 1828
N. D. Goussy, Les déviations de la colonne vertébrale, Thèse. Paris 1828.
Von Reider, Malaria palustris valaco-moldavica, Leipzig 1829.
St. V. Episcopescul, Oglinda sănătăţiĭ şi a frumuseţiĭ omenescĭ. Bucurescĭ 1829.
Cernobajew, Observaţiĭ despre epidemia de ciumă din Kustenji şi Mangalia în răsboiul din 1828—1829, publicate în limba rusă în Voiino-medicinskiă-jurnală, XXVII, 1830.
C. Caracaş, Τοπογραφία τῆς Βλαχίας, Antropologia, Igiena bólele locuitorilor. Bucurescĭ 1830.
P. Vasicĭ, Antropologia. Buda 1830.
P. Vasicĭ, Dietetica. Buda 1830.
Zotta, Apa minerală de la Borca, în Albina Românéscă, No. 44 din 12 Iunie 1830.

1831—1840.

Povăţuirĭ despre Choleră. Bucurescĭ 1831.
Reţetă pentru bóla ce se numeşte Cholera Morbus. Iaşĭ 1831.
A. Pann, Indreptătorul beţivilor, Bucurescĭ 1832.
Regulamentul Organic al Ţăriĭ-Româneştĭ. Bucurescĭ 1832.
P. Vasicĭ-Ungurénu, Despre ciuma rĕsărituluĭ. Buda 1832.

Zisu Canofan, Descrierea bóleĭ vărsatuluĭ celuĭ mare şi a vaccineĭ. Bucuresci 1833.
Zotta und Abrahamfy, Die Mineralwaesser von Slanic. Das Eisenwasser von Şarul Dorneĭ, Borca und Hangu. Das Schwefelwasser von Strunga. (Buchners chemische Annalen, 1834.)
Seidlitz, Beitrag zur Geschichte des russischen Feldzuger nach der Türkei in den Jahren 1828 und 1829 in medicinischer Hinsicht. Hamburg 1835.
Constantinus Nobilis a Vernav, Rudimentum Physiographiae Moldaviae, Dissertatio inauguralis. Budae 1836.
Dobronrawow, Reflecţiunĭ despre ciuma observată în răsboiul 1828—1829, publicate în limba rusă, la Moscva 1837.
St. V. Episcopescul, Apele metalice ale Românieĭ marĭ, cercate, descrise şi însoţite de o dietetică şi macrobiotică. Buzĕŭ 1837.
Regulamentul Organic al Principatuluĭ Moldoveĭ. Iaşĭ 1837.
D. I. Sebeni, Sculamentul bărbaţilor şi al femeilor. Bucuresci 1837.
I. T. Albineţ, Macroviotica saŭ regulele pentru păstrarea sănătăţiĭ şi prelungirea vieţiĭ, tradusă din limba germană după I. F. Sobernheim. Iaşĭ 1838.
Ceturkină, Ciuma în răsboiul din 1828—1829, publicată în limba rusă în Varşovia 1838.
Documentele spitaluluĭ Brâncovenesc. Bucuresci 1838.
C. Vêrnav, Apa minerală de la Văiluţa lângă Eşĭ. In Albina Moldoveĭ, 1838.
D. Culcer, De Peste orientali, Dissertatio inauguralis. Pestae 1839.
Fóia sătéscă a Principatuluĭ Moldoviĭ. Iaşĭ, 1839—1851.
D. Nedelco, De Senectute, Dissertatio inauguralis. Pestae 1839.
I. Sporer, Meşteşugul moşiriĭ pentru învăţătura móşelor. Bucuresci 1839.
I. F. Neigebaur, Beschreibung der Moldau und Walachei, 1840.

1841—1850.

G. Cuciuranu, Descrierea celor maĭ însemnate spitalurĭ, spre întroducerea planuluĭ pentru urzirea unuĭ spital central la Iaşĭ. Iaşĭ 1842.
I. Hubotzi, Oare-care învăţătură pentru căutarea bólelor vitelor domestice. Bucuresci 1842.
N. Kretzulescu, Manual pentru îngrijitoriĭ şi îngrijitórele de bolnavĭ, pentru îngrijitórele de femeĭ lehuze, pentru móşe. Bucuresci 1842.
St. A. Wilhelmi, Kurze statistische Uebersicht des Fuerstenthums Walachei. Kronstadt 1842.
St. V. Episcupescu, Oglinda sănătăţiĭ. Bucuresci 1843.
L. Filipescu, Manual de Economie rurală. Iaşĭ 1843.
C. M. Hodocin, Proiect pentru băĭ publice. Iaşĭ 1843.
Invăţătorul satuluĭ. Bucuresci 1843, 1844.
M. Kogălniceanu, Almanach de învăţătură şi de petrecere. Iaşĭ 1843.
I Cihac şi F Humpel, Isvórele de la Bălţătescĭ, în Albina Rom. Iaşĭ 1844.
C. Vĕrnav, Povăţuitorul sănătăţiĭ şi a economieĭ, fóe periodică. Iaşĭ 1844.
Vartiade, Mica-chirurgie. Bucuresci 1844.
P. Vasicĭ, Macrobiotica. Braşov 1844.
Chr. Witt, Ueber die Eigenthuemlichkeit des Klimas der Moldau und Walachei und die sogenannte walachische Seuche, aus dem Russischen uebersetzt von W. Thalberg. Leipzig und Dorpat 1844.

Foaia Societăţiĭ de medicĭ şi naturaliştĭ din Principatul Moldoveĭ, redactată de C. Vĕrnav. Iaşĭ 1845—1852.
St. V. Episcupescu, Practica doctoruluĭ de casă, cunoscinţa apărăriĭ şi a tămăduiriĭ bólelor. Bucurescĭ 1846.
P. Vasicĭ, Neputinţa. Braşov 1846.
G. Cuciureanu, Despre măsurile în contra cholereĭ epidemice. Iaşĭ 1847.
G. Cuciureanu, Proiectul de legiuire pentru hultuire. Iaşĭ 1847.
C. C. Hepites, Balta Albă. Bucurescĭ 1847.
M. Kifalov, Povaţă nouă împotriva holeriĭ, traducere. Bucurescĭ 1847.
Proiectul înalt întărit pentru îndestularea ţĕriĭ cu lipitorĭ. Iaşĭ 1847.
Regulament pentru alinierea şi clădirea din capitala Bucurescĭ. Bucurescĭ 1847.
Vidmann, Despre apa minerală de la Balta Albă. Bucurescĭ 1847.
A. H. Bassereau, Mémoire sur l'épidémie de Cholera qui a régné à Iassy en 1848. Paris 1848.
G. Cuciureanu, Povăţuirĭ pentru săteniĭ Moldoveĭ la tîmplarea Holereĭ. Iaşĭ 1848.
C. Vărnav, Despre holera epidemicéscă sau Istoria eĭ în scurt. Iaşiĭ 1848.
D. Piru Tesalianul, Enkolpiul doctorilor sau Medicina practică, traduse pe romănesce de S. D. Cornea. Iaşiĭ 1849.
Prince N. Soutzo, Notions statistiques sur la Moldavie. Iassy 1849.
A. Fétu, Invăţăturĭ dietetice relative la Scrofule. Iaşĭ 1850.
A. Fĕtu, Monografie despre frigurĭ. Iaşĭ 1850.
K. L. Sigmund, Die Quarantaene-Reform, und die Pestfrage. Wien 1850.

1851—1857.

A. Fĕtu, Descrierea şi întrebuinţarea apeĭ simple şi apelor minerale din Moldova. Iaşĭ 1851.
N. Suţu, Noţiunĭ statistice asupra Moldoveĭ, traducere de T. Codrescu. Iaşĭ 1852.
A. Fĕtu, Despre starea sănătăţiĭ publice în anul 1851. Iaşĭ 1852.
A. Fĕtu, Manualul pentru învăţătura móşelor. Iaşĭ 1852.
A. Pann. Cântătorul beţieĭ, ediţ. II. Bucurescĭ 1852.
I. Barasch, Despre unele din institutele filantropice din Europa. Bucurescĭ 1853.
C. Davila, Sur la prophylaxie de la Syphilis. Paris 1853.
Landesberg, Die Cholera in Iassy und im Iassyer Kreise. Iassy 1853.
Săténul, fóie periodică pentru locuitorĭ, Adaos lunar la «Buletinul oficial» al Moldoveĭ. Iaşĭ 1853.
I. M. Caillat, Voyage médicale dans les Principautés Danubiennes. (Union médicale, Paris 1854.)
A. de Démidoff, Voyage dans la Russie méridionale et la Crimée par la Hongrie, la Valachie et la Moldavie. Paris 1854.
I. Petric şi G. Munteanu, Infricoşatele stricăciunĭ ale bĕuturilor de vinarsŭ-rachiŭ. Braşov 1854.
L. Steege, Apa minerală de la Slănic. Iaşĭ 1854.
Taxa medicamentelor pentru spiceriĭ din Moldova. Iaşĭ 1854.
Vial de Rajat, Choléra, une instruction populaire sur les moyens préservatifs et curatifs de cette maladie. Iassy 1854.
I. Barasch, Isis saŭ Natura, jurnal săptămânal. Bucurescĭ 1855—1862.
W. Lucacĭ. Manual de epidemicele bóle ale dobitócelor. Bucurescĭ 1855.

Manualul administrativ al Principatuluĭ Moldoveĭ. Iaşĭ 1855 - 1856.
A. Fĕtu, Despre starea Institutuluĭ Gregorian. Iaşĭ 1856.
T. Stenner, Analisa apeĭ minerale de la Strunga. Iaşĭ 1856.
I. Barasch, Igiena populară, Seria I. Bucurescĭ 1857.
C. Davila, Discurs ţinut la împărţirea premiilor la şcóla de Chirurgie la finele anuluĭ şcolar 1856—1857. Bucurescĭ 1857.
D. Ralet, Beţivul, Cântec comic. Bucurescĭ 1857.

1858.

Drăghicĭ, Doctorul casnic. Iaşĭ 1858.
Fodor, Conservatorul sănătăţiĭ. Bucurescĭ 1858.
D. P. Marţian, Studiĭ sistematice în Economia politică, Part. I. Bucurescĭ 1858.
Regulamentul Şcóleĭ Naţionale de Medicină şi Farmacie. Bucurescĭ 1858.
I. A. Theodori, De Pellagra Dissertatio inauguralis. Berolini 1858.

1859.

I. Cihac, Manual pentru învăţătura soldaţilor din compania sanitară a ósteĭ. Iaşĭ 1859.
W. Derblich, Land und Leute der Moldau und Walachei. Prag 1859.
I. Felix, Salubritatea. Bucurescĭ 1859. (Românul).
G. Polyzu, Cărticica altoiuluĭ. Bucurescĭ 1859.
E. Severin, Medicul Român, fóie semilunară. Bucurescĭ 1859—1865.
St. Capşa, Arta Moşituluĭ. Bucurescĭ 1859.

1860.

I. Cuparencu, Invăţătura practică a Medicineĭ veterinare. Iaşĭ 1860.
Instrucţiĭ medicale pentru recrutaţie. Bucurescĭ 1860
I. Ionnescu (de la Brad), Rapport au septième Congrès international de statistique, sur les progrès statistiques accomplis en Roumanie. Iassy 1860.
W. von Kotzebue, Aus der Moldau, Das Bad Slanik. Leipzig 1860.
Lucrările statistice ale Moldoveĭ. Iaşĭ 1860.
D. P. Marţian, Analele statistice şi economice. Bucurescĭ 1860 1863.

1861.

I. Felix, Alimentaţia săténuluĭ în judeţul Muscel. (Analele statistice şi economice de D. P. Marţian, Bucurescĭ 1861.)
Instrucţiĭ pentru droguiştĭ şi pentru specula materialelor medicale. Iaşĭ 1861.
Lucrările statistice făcúte în aniĭ 1859—1860 în Ministeriul de Interne al Moldoveĭ. Iaşĭ 1861.
Revista Română pentru sciinţe, litere şi arte. Bucurescĭ 1861—1863.

1862.

Farmacopea Română (alcătuită de C. C. Hepites), I. Bucurescĭ 1862.
I. Felix, Pelagra în judeţul Muscel (Monitorul Medical, Bucurescĭ 1862.)

I. Felix, Mórtea aparentă. (Revista Română. Bucurescĭ 1862.)
M. Kogălniceanu, Imbunătăţirea sórteĭ ţĕranilor. Bucurescĭ 1862.
Monitorul Medical al Românieĭ. Bucurescĭ 1862—1865.
Regulament pentru organisarea consiliilor sătescĭ. Bucurescĭ 1862.
Statutele Caseĭ Spitalelor Sf. Spiridon din Iaşĭ. Iaşĭ 1862.
Ţĕranul Român, revistă periodică. Bucurescĭ 1862, 1863.
Testamentul Băneseĭ Safta Brâncoveanu pentru fondarea şi administrarea Spitaluluĭ Brâncovenesc şi a Aşezămîntuluĭ Domniţeĭ Bălaşa. Bucurescĭ 1862.

1863.

I. Felix, Studiĭ despre diferite cestiunĭ de Igienă. (Monitorul medical. Bucurescĭ 1863.)
A. Fĕtu, Proiect de organisarea Poliţieĭ sanitare în România. Iaşĭ 1863.
D. P. Marţian, Rapport au V-me Congrès international de statistique. Berlin 1863.

1864.

A. H. Basserean, Curs elementar de Antropologie şi de Medicină populară. Iaşĭ 1864.
I. Fabricius, Raportul spitaluluĭ de alienaţĭ din Craiova, cu studiĭ asupra Pelagreĭ. (Monitorul medical, Bucurescĭ 1864.)
I. Felix, Apele de bĕut ale Bucurescilor. Bucurescĭ 1864.
Lege pentru comunele urbane şi rurale ale Principatelor-Unite-Române. Bucurescĭ 1864.
Lege pentru consiliile judeţene. Bucurescĭ 1864.
Lege rurală. Bucurescĭ 1864.
N. Turnescu, Gazeta medicală. Bucurescĭ 1864—1870.

1865.

Analele statistice ale Românieĭ, Seria II. Bucurescĭ 1865.
I. Felix und A. Marcovicĭ, Studien über das recurrirende Fieber. (Wiener medic. Wochenschrift 1865.)
I. Felix, Despre intoxicare. (Natura, Bucurescĭ 1865 Ian. şi Fevr.)
I. Felix, Studiĭ asupra Igieneĭ închisorilor, (Gazeta medicală, Bucur. 1865.)
I. Felix, Beitraege zur Kenntniss der oeffentlichen Hygiene. (Wiener medicinische Wochenschrift, 1865. No. 65. 66)
I. Felix, Poliţia sanitară a locuinţelor. (Gazeta medicală, Bucur. 1865.)
Gazeta medicală. Bucurescĭ 1865—1870.
I. Ghica, Convorbirĭ economice. Bucurescĭ 1865—1875.
N. Măldărescu, Considérations sur l'origine et la nature du miasme paludéen, Thèse. Paris 1856.
A. Marcovicĭ şi I. Felix, Studiĭ asupra epidemieĭ de febra recurentă din St. Petersburg. (Monit medic. Bucur. 1865.)
Natura, jurnal de sciinţe redactat de C. Esarcu şi D. Ananescu. Bucurescĭ 1865.
Maria C. Rosetti, Mama şi copilul, ḑiar de Duminică. Bucur. 1865—1866.
I. Vulcan, Familia, fóie periodică. Budapesta 1865—1880, Oradea-Mare 1880—1901.

1866.

E. Bacaloglu, Analele sciințelor exacte. Bucurescĭ 1866.
St. Capşa, Arta moşituluĭ, ediţ. II. Bucurescĭ 1866.
Extract al statisticeĭ administrative a Românieĭ. Bucurescĭ 1866.
G. Iulian, Essai sur l'Alcoolisme, Thèse pour le Doctorat en médecine. Paris 1866.
N. Negura, De febre moldaviensi Dissertatio. Berolini 1866.
Th. Roussel, Traité de la Pellagre et des Pseudo-pellagres. Paris 1866.

1867.

Analele statistice ale Românieĭ, pe aniĭ 1865—66, publicate de Oficiul statistic. Bucurescĭ 1867.
Crainic, Catechismul sănătățeĭ. Bucurescĭ 1867.
Gazeta spitalelor. Bucurescĭ 1867—1869.
Prince N. Soutzo, Quelques observations sur la statistique de la Roumanie. Fokchani 1867.
Gr. Vulturescu, Congresul internațional de statistică ţinut la Florenţa. Bucurescĭ 1867.

1868.

I. Felix, Rapórtele generale asupra Igieneĭ publice şi asupra serviciuluĭ sanitar al oraşuluĭ Bucurescĭ. Bucurescĭ 1868—1891.
I. C. Lerescu, Manual de Higiena privată şi publică. Bucurescĭ 1868.
Gr. Muscelleanu, Prima fundaţiune a ospiciuluĭ Sf. Pantelimon şi reedificarea luĭ. Bucurescĭ 1868.
I. Petricu şi G. Munteanu, Infricoşatele stricăciunĭ ale bĕuturiĭ de vinars-rachiŭ, ediţ. II. Braşov 1868.
Gr. Romniceanu, Cholera epidemică. Bucurescĭ 1868.
C. D. Severeanu, Trăndăvia soldatuluĭ. Bucurescĭ 1868.
G. Stănescu, Vaccina animală. Bucurescĭ 1868.
Statistica medicală a Eforieĭ spitalelor civile din Bucurescĭ pe aniĭ 1863—1866. Bucurescĭ 1868.
Statutele Societățeĭ române de gimnastică, scrimă şi darea la semn. Bucurescĭ 1868
A. Soutzo, Consideraţiunĭ asupra epilepsieĭ şi manieĭ epileptice. Bucur. 1868.
V. A. Urechiă, Localurile de şcolĭ sătescĭ în România. Bucurescĭ 1868.

1869.

G. D. Constantinescu, De la rage en général et des lysses en particulier, Thèse. Paris 1869.
I. Felix, Canalisarea Dâmboviţeĭ din punctul de vedere al Igieneĭ publice. (Gazeta spitalelor. Bucurescĭ 1869.)
G. Iulian, Curs de Igienă. Iaşĭ 1869.
Lege pentru poliţia rurală. Bucurescĭ 1869.
G. Moceanu, Gimnastica. Bucurescĭ 1869.

A. Sutzu, Relaţiunĭ clinice şi medico-legale din Spitalul Mărcuţa. Bucur. 1869.
Transilvania, organul asociaţiuniĭ pentru literatura română şi cultura poporuluĭ român. Sibiiŭ 1869—1901
St. Veleanu, Apele sulfuróse de la Olănescĭ. Bucurescĭ 1869.
A. Weisbach, Die Schädelformen der Rumânen. Wien 1869.

1870.

C. Eraclide, Femeea şi misiunea eĭ în familie şi în societate. Bucur. 1870.
I. Felix, Beitraege zur Kenntniss der epidemischen Diphtherie. (Wiener medicinische Wochenschrift, 1870.)
I. Felix, Igiena şcólelor (Fóia Societăţeĭ pentru învĕţătura poporuluĭ român. An. I. Bucurescĭ 1870.)
I. Felix, Tratat de Igienă şi de Poliţie sanitară. Bucurescĭ, vol. I, 1870, vol. II, 1889.
Gazeta medico-chirurgicale a spitalelor, redigiată de Gr. Rămniceanu, C D. Severeanu şi A. Sutzu. Bucurescĭ 1870—1875.
D. Grecescu, Vegetalele cryptogamo-microscopice (parasitele porumbuluĭ, ş. a.) în Gazeta medico-chirurgicale a spitalelor. Bucurescĭ 1870.
I. Ionescu (de la Bradu), Orfelinatul agricol de la Bradu. Bucurescĭ 1870.
S. Konya, Chemische Untersuchungen der Mineralquelle zu Weilutza bei Iassy 1870.
I. Lerescu, Manual de Igiena privată. Bucurescĭ 1870
Statutul fundăriĭ şi administrăriĭ nouluĭ spital din urbea Bărlad. Bărlad 1870.
I. Strat, Tratat complet de Economia politică. Bucurescĭ 1870.
P. Vasicĭ, Catechismul antropologic. Timişóra 1870.
P. Vasicĭ, Catechismul sănătăţiĭ. Timişóra 1870.

1871.

A. Bernad-Lendway, Apele minerale de la Predél şi Rosnow. Bucurescĭ 1871.
C. Chabudeanu, Lactatul şi educaţiunea maternă. Bucurescĭ 1871.
C. Davila, Despre aer şi apă. Bucurescĭ 1871. (Fóia Societ. p. învĕţ. popor. rom.)
I. Felix, Igiena dinţilor. (Fóia Societ. pentru învĕţ. popor. rom., an. II, 1871.)
I. Felix, Ueber die Bedingungen die die Entstehung des Scorbutes begünstigen. (Deutsche Vierteljahrschrift für öffentliche Gesundheitspflege, Braunschweig 1871.)
A. Fĕtu, Manual de Medicina populară. Iaşĭ 1871.
M. G. Obedenar, Des fièvres des marais. Bucarest 1871.
Revista sciinţifică, redigiată de P. S. Aurelian, Gr. Ştefănescu şi C. F. Robescu. Bucurescĭ 1871—1882.

1872.

Convenţiunea pentru îndestularea oraşuluĭ Iaşĭ cu apă. Iaşĭ 1872.
I. Felix, Hygienische Studien über Petroleum. (Deutsche Vierteljahrschrift für öffentliche Gesundheitspflege. Braunschweig 1872.)
I. Felix, Studiĭ igienice asupra petroleuluĭ. (Revista sciinţifică, an. II, Bucurescĭ 1872.)

I. Felix, Asupra aprovisionăriĭ orașuluĭ Bucurescĭ cu apă. (Revista medicală, an. I, Bucurescĭ 1872.)
A. Fĕtu, Despre încercările făcute pentru desvoltarea sciințelor naturale în România, Discurs de recepțiune în Acad. Rom., 1872.
N. Ioninŭ, Despre Scabies (Râie), Tesă pentru obținerea diplomeĭ de medic-veterinar. Iașĭ 1872.
Lege pentru tocmelile de lucrărĭ agricole și pentru executarea lor, Bucurescĭ 1872.
Lege pentru organisarea serviciuluĭ statisticeĭ generale a Românieĭ. Bucur. 1872.
C. Penescu, Memoriŭ asupra apelor minerale feruginóse de la Văcărescĭ. Bucurescĭ 1872.
A. Popovicĭ, Băile luĭ Ercule. Pesta 1872.
Revista medicală din Bucurescĭ, redigiată de N. Măldărescu, N. Cherenbach și St Veleanu. Bucurescĭ, an. I, 1872.
A. Trausch, Analisa apelor de la Meledic. (Revista medicală, Bucurescĭ 1872.)
C. Vêrnav, Despre Holera asiatică. Iașĭ 1872.

1873.

A. Bernad-Lendway, Studiĭ asupra apelor minerale române. (Revista sciințif. Bucurescĭ 1895.)
S. Cherenbach, Raport despre Igiena județuluĭ Dorohoiŭ și despre Pelagră. (Revista medicală, Bucurescĭ 1873.)
C. Davila, Descrierea apeĭ minerale de la Balta Albă. (Columna luĭ Traian, Bucurescĭ 1873.)
Dimitriade, Doctorul popular. 1873.
Economia națională, Buletin al intereselor economice române, redigiat de P. S. Aurelian. Bucurescĭ 1873—1885.
Kopernicki, Etude craniologique sur les crânes roumains 1873, manuscript utilisat de G. Nicolucci la scrierea cărțiĭ Antropologia del Lazio. Roma 1873.
N. Negură, Igiena publică și privată. Bucurescĭ 1873.
M. G. Obedenar, Cercetărĭ asupra intoxicațiuniĭ palustre. Bucurescĭ 1873.
M. G. Obedenar, Despre frigurĭ, mic tractat popular. Bucurescĭ 1873.
St. Veleanu, La boue et l'eau minérale de Balta-Albă. Bucurescĭ 1873.

1874.

P. S. Aurelian, Catechismul Economieĭ politice. Bucurescĭ 1874.
D. Brândză, Trichina și Trichinosa. Iașĭ 1874.
Chr. R. Ciobanoff, Despre Pelagră, Tesă, Bucurescĭ 1874.
T. Codrescu, Doctorul sătenilor. Iașĭ 1874.
Lege sanitară. Bucurescĭ 1874.
Legea modificată pentru tocmelile de lucrărĭ agricole și pentru executarea lor Iașĭ 1874.
I. Munteanu, Omul și natura, fóie sciințifică și practică. Galațĭ 1874, 1875.
G. C. Stănescu, Studiĭ asupra vaccineĭ animale, Tesă. Bucurescĭ 1874.
G. Stransky, Despre difterie, Tesă. Bucurescĭ 1874.

1875.

N. Anastasiad, Memoriŭ asupra Pelagreĭ. Bucurescĭ 1875.
P. S. Aurelian, Țéra nóstră, schițe economice asupra Românieĭ. Bucurescĭ 1875.

D. R. Cordescu, Noţiunĭ de Igiena privată. Bucurescĭ 1875.
I. Cuparencu, Sistemul bóleĭ vaccineĭ vacilor şi Variola oilor. Iaşĭ 1875.
A. Dechambre, Dictionnaire encyclopédique des sciences médicales. Paris, 1875—1890.
I. Felix, Maĭ multe articole despre Igienă publicate în Revue d'Hygiène et de Police sanitaire şi în Journal d'Hygiène. Paris 1875—1885.
C. I. Fometescu, Memoriŭ asupra Răpciugeĭ. Bucurescĭ 1875.
G. Grigorescu, Natura şi patogenia Febreĭ puerperale. Bucurescĭ 1875.
G Moceanu, Gimnastica populară raţionată, după Junod et Senglet. Bucurescĭ 1875.
G. D. Păltineanu, Etiologia şi profilaxia Choleреĭ epidemice. Bucurescĭ 1875.
M. Petrini-Galaţĭ. Curs de Higienă profesat la Gimnasiul din Galaţĭ. Galaţĭ 1875.
Petrescu-Urbeanu, Curs de Igienă şi Fisiologie. 1875.
I. Popescu, Memoriŭ, câte-và regulĭ higienice veterinare militare. Bucurescĭ 1875.
România medicală, redigiată de A. Marcovicĭ, I. Felix, N. Kalinderu, Gr. Rômniceanu şi L. Fialla. Bucurescĭ 1875—1877.
S. H. Scheiber, Ueber Pellagra in Rumänien, în Vierteljahrschrift für Dermatologie. 1875.
D. Staicu, Cow-pox saŭ Vaccina animală, Tesă Bucurescĭ 1875.
G. Ţânţăreanu, Câte-và cuvinte asupra şancărelor primitive. Bucurescĭ 1875.

1876.

V. I. Agapi, Cercetărĭ demografice asupra populaţiuniĭ Românieĭ, I. Bucurescĭ 1876.
A. Economu, Cremaţiunea saŭ arderea morţilor, conferinţă. Bucurescĭ 1876.
I. Felix, Traiul ţĕranuluĭ. Bucurescĭ 1876.
G. Flaişlen, Rapórtele generale asupra Igieneĭ publice şi serviciuluĭ sanitar al oraşuluĭ Iaşĭ. Iaşĭ 1876—1879.
Higiena şi Şcóla, fóia pentru sănĕtate, morbĭ, educaţiune şi instrucţiune, redactată de P. Vasicĭ. Gherla 1876—1879.
I. Ionescu (de la Brad), Imbunătăţirea cultureĭ ţĕranilor. Bucurescĭ 1876.
C. I. Istrati, Cremaţiunea cadavrelor. (Revistă contemporană). Bucurescĭ 1876.
C. I. Istrati, Câte-và cuvinte relative la cremaţiune, în Revista contemporană. Bucurescĭ 1876.
Lesage, Les forces productives de la Roumanie. Paris 1876.
Noţiunĭ de Igienă pentru şcólele primare, de la un amic al copiilor. Bucurescĭ 1876.
M. G. Obedenaru, La Roumanie économique. Paris 1876.
Statutele societăţiĭ de gimnastică din Galaţĭ. Galaţĭ 1876.

1877.

D. Cantemir, Consiliĭ igienice pentru crescerea copiilor. Piatra 1877.
A. Fĕtu, Relaţiune asupra ospitalelor, ospiţelor şi celor alte stabilimente ale Caseĭ Sf. Spiridon Iaşĭ 1877.
C. I. Istrati, Despre depărtarea cadavrelor, Tesă de doct. în med. Bucurescĭ 1877
Nosograful ospitaluluĭ Némţu, 1877—1878.
M. G. Obedenaru, Malaria, în Gazette hebdomad. de médecine. Paris 1877.
M. G. Obedenaru, Malaria, La Région Danubienne şi Les Roumains în Dictionn. encycl. des sciences médicales de A. Dechambre. Paris 1877.

P. Poni, Apa minerală de la Mânăstirea Nêmţuluĭ. Bucurescĭ 1877
A. Sutzu, Alienatul în faţa societăţeĭ şi sciinţeĭ. Bucurescĭ 1877.
P. Vasicĭ, Difteria. Timişóra 1877.

1878.

N. G. Chernbach, Despre Thyphusul exanthematic în spitalele din Bucurescĭ. Bucurescĭ 1878.
Gr. Christescu, Câte-và consideraţiunĭ asupra Pelagreĭ, Tesă de doct. în med. Bucurescĭ 1878.
I. Felix, Dare de sémă despre Congresul internaţional de Igienă din Paris din anul 1878. Bucurescĭ 1878.
C. I. Istrati, Postul la Românĭ. (Jurn. soc. de sc. med.). 1878.
C. I. Istrati, Memoriŭ asupra băilor eftine pentru soldaţĭ şi muncitorĭ. (Jurn. soc. de sc. med.). 1878.
C. I. Istrati, Locuinţele sătenilor. (Jurn. soc. de med.) 1878.
Jurnalul societăţeĭ sciinţelor medicale. Bucurescĭ 1878—1880.
N. Manolescu, Insalubritatea caselor ţĕrănescĭ din plaiul Buzĕŭ, în Jurnalul soc. sciinţ. med. Bucurescĭ 1878.
C. S. N., Curs elementar de Igienă. Bucurescĭ 1878.
Olympe Noël de Bertier, Chronique humanitaire sur les ambulances et hôpitaux roumains pendant la campagne de Bulgarie, 1877—1878. Bucur. 1878.
G. Pârvulescu, Vaccinul animal, Tesă de doct. în med. Bucurescĭ 1878.
A. Stăncescu, Alăptarea copiilor, Tesă. Bucurescĭ 1878.
V. Tellemaque, Memoriŭ asupra Antisepsieĭ. Iaşĭ 1878.

1879.

V. G. Cruceanu, Alimentaţiune, Tesă pentru doctorat în medic. Bucur. 1879.
C. Fântâneanu, Efectele friguluĭ asupra economieĭ, Tesă. Bucurescĭ 1879.
S. H. Grandea, Trichina şi Trichinosa, Tesă p. doct. în med. Bucurescĭ 1879.
C. I. Istrati, Sulemenitul în România. (Gazeta medico-chirurgicală a spitalelor.) Bucurescĭ 1879.
C. I Istrati, Raportul asupra stabilimentelor hidroterapice către Eforie. (Jurnalul societăţiĭ de sciinţe medicale). Bucurescĭ 1879.
N. Kalenderu, Despre Cosmetice cu basa de plumb. Bucurescĭ 1879.
Medicul veterinar, redactat de A. Locusteanu, G. Persu, M. Măgureanu, P. Constantinescu. Bucurescĭ 1879—1881.
Chr. Păunescu, Elemente de Igienă. Ploescĭ 1879.
Z. Petrescu, Mémoire sur l'épidemie de Peste du gouvernement d'Astrakan. Bucarest 1878.
Progresul medical român, gazetă de medicină, farmamacie şi medicină veterinară, redigiată de V. Vlădescu şi C. Chabudeanu, 1879—1890.
Regulament relativ de poliţia porturilor şi malurilor Dunărene ale Românieĭ. Bucurescĭ 1879.
Regulament pentru disposiţiunile ce trebuesc luate la fruntariĭ pentru a ferì România de invasiunea Pesteĭ orientale. Bucurescĭ 1879.
A. D. Xenopol, Studiĭ economice. Iaşĭ 1879.

1880.

D. Almogen, Igiena privată şi publică. Huşĭ 1880.
P. S. Aurelian, Ţéra nóstră, ed. II. Bucurescĭ 1880.
I. Bibicescu, Mişcarea poporaţiuniĭ în Romînia în aniĭ 1870—1878. Bucurescĭ 1880.
Calai, Catechismul visitatorilor de morţĭ, 1880.
C. C. Codrescu, Compendiŭ de Igiena generală şi aplicată. Bârlad 1880.
I. Drăgescu, Maternologia, educaţia igienică. Ploescĭ 1880.
Familia, fóie periodică dirigiată de I. Vulcan, 1865 — 1880 Budapesta, 1880 — 1901 Oradea-Mare.
I. Felix, Mişcarea poporaţiuniĭ Românieĭ, Discurs de recepţiune în Academia Română, cu rĕspunsul luĭ P. S. Aurelian, (Anal. Acad. Rom.). Bucur. 1880.
I. Felix, Relaţiunĭ asupra Congresuluĭ al III-lea internaţional de Igienă, ţinut la Torino în anul 1880 şi asupra diferitelor experienţe relative la Igiena publică, făcute cu ocasiunea călĕtorieĭ prin Italia. (Anal. Acad. Române). Bucurescĭ 1880.
T. Filipescu, Rapórtele generale asupra Igieneĭ publice şi serviciuluĭ sanitar al oraşuluĭ Iaşĭ. Iaşĭ 1880—1888.
St. C. Hepites, Consideraţiunĭ asupra Serviciuluĭ meteorologic în România. Bucurescĭ 1880
C. I. Istrati, Casele mortuare, în Jurn. Soc. sciinţ. med. Bucurescĭ 1880.
C. I. Istrati, Necesitatea de a se înfiinţă deposite mortuare în oraşele marĭ. (Jurn. societ. de sciinţe medic.). Bucurescĭ 1880.
C. I. Istrati, Consideraţiunĭ asupra importanţeĭ şi necesităţiĭ Gimnasticeĭ. Bucurescĭ 1880
C. I. Istrati, O pagină din istoria contemporană a Românieĭ din punctul de vedere medical, economic şi naţional. Bucurescĭ 1880.
C. I. Istrati, Proiectul de regulament pentru administrarea şi supravegherea stabilimentelor balneare din ţéră. Bucurescĭ 1880.
I. Lerescu, Manual de Igienă, ediţ. II. Bucurescĭ 1880.
G. V. Manicea, Mortalitatea generală, Tesă de doctor în medic. Bucurescĭ 1880.
I. Nicolescu, Raport sciinţific asupra recrutaţieĭ din judeţul Muscel. Galaţĭ 1880.
Z. Petrescu, O statistică medico-militară. Bucurescĭ 1880.
M. Roth, Memoriŭ asupra causelor mortalităţiĭ populaţiuneĭ române creştine. Bucurescĭ 1880.
Russel, Un studiŭ psichiatric, 1880.
C. D. Severeanu, Medicina populară. Bucurescĭ 1880.
A. Sutzu, Despre mecanismul alienaţiuneĭ mentale. Bucurescĭ 1880.
I. Şerbănescu, Viéţa ţĕranuluĭ şi a orăşanuluĭ. Călăraşĭ 1880.
Tschermak, Der Boden und die Quellen von Slanik în Rumänien. Wien 1880.
P. Vasicĭ, Despre vegetarianism, Discursul de recepţiune în Acad. Rom. şi rĕspunsul luĭ I. Felix. (Anal. Acad. Rom.). Bucurescĭ 1880.
N. P. Zorileanu, Mediul soldatuluĭ. Bucurescĭ 1880.

1881

N. A. Alexandrini, Studiŭ statistic asupra mişcăriĭ populaţiuneĭ şi asupra stabilimentelor de bine-facere şi divorţurilor din judeţul Iaşĭ, pe aniĭ 1870--1879. Iaşĭ 1881.

Analele medicale române. Bucurescĭ 1881—1882.
I. Antoniu, Cercetărĭ asupra stăreĭ ţĕranuluĭ, în Asachi, revista sciinţ. literară. Piatra 1881.
I. G. Apostoleanu, Septicemia puerperală, Tesă p. doct. în med. Bucurescĭ 1881.
Aronovicĭ, Apele minerale de la Slănic. Iaşĭ 1881.
I. Atanasescu, Starea neigienică a ţĕranuluĭ român, Tesă. Bucurescĭ 1881.
St. Atanasescu, Măsurile sanitare profilactice contra Varioleĭ, Tesă. Bucur. 1881.
Gr. Atanasiu, Pustula maligna, Tesă p. doct. în med. Bucurescĭ 1881.
V. Bianu, Igiena oraşuluĭ Bucurescĭ, Tesa p. doct. în med. Bucurescĭ 1881.
D. Cantemir, Cercetărĭ asupra stăreĭ ţĕranuluĭ, în Asachi. Piatra 1881.
N. Cucu St., Petroleul, derivatele şi aplicaţiunile luĭ. Bucurescĭ 1881.
C. N. Etersky, Localităţile băltóse şi influenţa lor asupra omuluĭ, Tesă. Bucur. 1881.
A. Hirsch, Handbuch der historisch-geographischen Pathologie. Stuttgart 1881—1886.
S. Konya, Chemische Untersuchung der Mineralquellen von Slanik in Rumänien. Wien 1881.
S Konya, Cercetărĭ şi analise chimice asupra apelor minerale de la Slănic. Iaşĭ 1881.
Legea licenţelor pentru comerciul cu bĕuturĭ spirtóse. Bucurescĭ 1881.
I. Mendelsohn, Câte-và consideraţiunĭ asupra mişcării poporaţiuniĭ din România. Bucurescĭ 1881.
G. M. Mileticiŭ, Alcoolismul, efectele sale fisice şi morale, Tesă de doct. în med. Bucurescĭ 1881.
Organul Societăţiĭ farmaciştilor din România. Bucurescĭ 1881—1886.
Spitalul, revista studenţilor în medicină. Bucurescĭ 1881-1901.
Strehăianu, Les eaux minérales de Olanesti, Thèse pour le doct. en médecine. Montpellier 1881.
Strehăianu, Das Mineralwasser von Slanik. (Oesterr. Baederzeitung.). Wien 1881.
N. P. Takeanu, Elemente de Igiena individuală şi casnică. Galaţĭ 1881.
N. Teodorescu, Nostalgia, Tesă de doct. în med. Bucurescĭ 1881.
St. Veleanu, Balta-Albă. Bucurescĭ 1881.

1882.

I. Antoniu, Etiologia Pelagreĭ. Bârlad 1882.
P. S. Aurelian, Schiţe asupra stăriĭ economice a Românieĭ în secolul XVIII, în Anal. Acad. Rom., ser. II, t. III, Bucurescĭ 1882.
C. Codrescu, Medicina poporală. Bârlad 1882.
C. Codrescu, Raportul spitaluluĭ Bârlad şi Elena Beldiman pe anul 1881. Bârlad 1882.
Comptes rendus et mémoires du IV-me Congrès international d'hygiène et de démographie. Genève 1882.
I. Felix, Sur la prophylaxie de la Pellagre, Rapport au IV-me Congrès international d'hygiène et de démographie. Genève 1882.
I. Felix, Crescerea igienică a copiilor, cărticică poporală. Bucurescĭ 1882.
I. Felix, Jahresbericht des Gesundheitsamtes der Stadt Bucarest für das Jahr 1881. (Deutsche Vierteljahrschrift für öffentl. Gesundheitspflege.) Braunschweig 1882.
L. Fialla, Cugetărĭ mensuale. Bucurescĭ 1882—1884.

N. M. Frangulea, Studiŭ asupra poporaţiuniĭ rurale, în România liberă. Bucurescĭ 1882.
G. Grigorescu, Rapórtele asupra serviciuluĭ sanitar al judeţuluĭ Ilfov. Bucurescĭ 1882—1884.
P. Iliescu, Câte-và consideraţiunĭ asupra Pellagreĭ, în Progresul Medical român, Bucurescĭ 1882.
C. Ionescu, Câte-và cuvinte asupra Sifilisuluĭ la copiĭ, Tesă pentru doct. în medic. Bucurescĭ 1882.
Lege de poliţia sanitară veterinară. Bucurescĭ 1882.
Loi sur la police sanitaire vétérinaire. Bucarest 1882.
I. Longin, Studiĭ asupra igieneĭ oraşuluĭ Caracal, 1882.
P. R. Manea, Băile de la Slănic. (Anuarul Asoc. gener. a studenţilor universitarĭ, vol. III.), Bucurescĭ 1882.
D. Matak, Raport asupra distribuiriĭ apeĭ în oraşul Bucurescĭ. Bucurescĭ 1882.
Z. Petrescu, Raportul asupra Congresuluĭ internaţional de Igienă din Geneva. Bucurescĭ 1882.
Rapórtele membrilor Consiliuluĭ sanitar superior asupra inspecţiunilor sanitare anuale, 1882—1891.
C. Stănceanu, Alăptarea copiilor, Tesă pentru doctoratul în medic. Bucurescĭ 1882.
Gr. Stefănescu, Isvórele de apă minerală de la Bivolarĭ. Bucurescĭ 1882.
N. P. Zorileanu, Igiena soldatuluĭ. Bucurescĭ 1882.

1883.

I. Antonini, Călĕuza sănătăţiĭ, Cholera. Craiova 1883.
D. Apostolidi şi St. Predescu, Apele minerale de la Cozia, Pétra-N., Pétra 1883.
I. Augustin, Infecţiunea tifică, Tesă p. doct. în med. Bucurescĭ 1883.
G. Cobălcescu, Memoriile geologice ale Şcóleĭ militare din Iaşĭ. Bucurescĭ 1883.
I. Constantinescu, Noţiunĭ despre apele cloruro-sodice din ţéră. Bucurescĭ 1883.
A. Cornil et V. Babeş, Note sur le siège des bacteries dans la Variole, la Vaccine et l'Erysipel Paris 1883.
I. Drăgescu, Un pericol naţional. Ploescĭ 1883.
I. Felix, Dare de sémă despre Congresul internaţional de Igienă din Geneva din anul 1882. Bucurescĭ 1883.
I. Felix, Dare de sémă despre Exposiţiunea de Igienă din Berlin din anul 1883. Bucurescĭ 1883.
I. Felix, Uber die sanitären Zustaende Rumäniens, Vortrag gehalten in der Hygiene-Ausstellung. Berlin 1883.
I. Felix, Despre profilaxia Pelagreĭ. Bucurescĭ 1883.
S. Konya, Băile minerale de la Nastasachi din Tg.-Ocna. Iaşĭ 1883.
N. Manolescu, Studiĭ asupra Miopieĭ cu examenul a 2.991 elevĭ din şcólele din Bucurescĭ. Bucurescĭ 1883.
B. Mawer, Călăuza mameĭ tinere. Bucurescĭ 1883.
G Mihail, Tratamentul antiseptic al lehuzeĭ, Tesă p. doct. în med. Bucurescĭ 1883.
M. G. Obedenaru, Despre frigurĭ, ediţ. II. Bucurescĭ 1883.
G. Pârvulescu, Culegere de legile sanitare civile şi militare. Bucurescĭ 1883.
Z Petrescu, Raport asupra Exposiţiuniĭ internaţionale de Igienă din Berlin în anul 1883. Bucurescĭ 1883.

P. Poni, Analisa apelor minerale de la Pétra. Iaşĭ 1883.
C. Popovicĭ-Suceveanu, Morva şi Farcinul, Tesă p. doct. în med., Bucurescĭ 1883.
Regulament pentru vaccinare şi revaccinare. Bucurescĭ 1883.
Gr. Ştefănescu, Conferinţă asupra înălţimiĭ diferitelor localităţĭ din Muscel. (Buletinul societ. geograf., anul III.). Bucurescĭ 1883.

1884.

G. Angelescu, Medicina poporală. Buzĕŭ 1884.
I. Antoniu, Avortul la întuneric. Bârlad 1884.
D. Apostolescu, Isvórele minerale sulfuróse de la Strunga. Iaşĭ 1884.
I. G. Apostoleanu, Băile de la Lacul·Sărat. Bucurescĭ 1884.
A. Bally, Sănătatea copiilor. Bucurescĭ 1884.
I. Banciu, Medicina poporală. Craiova 1884.
D. Cantemir şi S. Konya, Băile minerale de la Bălţătescĭ. Pétra 1884.
N. Dabija, Parasitismul în febra tifoidă, Tesă de doct. în med. Bucurescĭ 1884.
I. Felix, Dare de sémă despre al V-lea Congres internaţional de Igienă şi de Demografie din Haga, 1884. Bucurescĭ 1884.
I. Felix, Despre progresele Igieneĭ, conferinţă ţinută la Ateneul Român din Bucurescĭ. Bucurescĭ 1884.
I. Felix, Dare de sémă asupra Exposiţiuniĭ de Igienă din Londra din anul 1884. Bucurescĭ 1884.
St. Gheorghiu, Câte-và cuvinte asupra alimentăriĭ oraşuluĭ Focşanĭ cu apă. Focşanĭ 1884.
G. Grigorescu, Raport asupra Paludismuluĭ vitelor bovine. Bucurescĭ 1884.
E. Gusbeth, Zur Geschichte der Sanitaets-Verhaeltnisse in Kronstadt. Kronstadt 1884.
St. C. Hepites, Serviciul meteorologic în Europa. (Anal. Acad. Rom., Seria II, t. IV.). Bucurescĭ 1884.
S. Konya, Analisa apelor de la Bălţătescĭ. Pétra 1884.
W. von Kotzbue, Aus der Moldau, Das Bad Slanik 1856, tradus în românesce, în România liberă, August 1884.
Statistica recrutăriĭ publicată de Ministeriul de Răsboiŭ. Bucurescĭ 1884—1900.
A. Urbeanu, Etiologia Pelagreĭ. Bucurescĭ 1884.
G. Vuia, Igiena poporală. Arad, 1884.

1885.

I. Antoniu, Doctrina beţieĭ. Bârlad 1885.
G. Ch. Archimandrescu, Câte-và cuvinte despre băĭ. Craiova 1885.
C. Codrescu, Compendiŭ de Igiena generală şi aplicată, ediţ. II. Bârlad 1885.
P. A. Cornil et V. Babeş, Les Bactéries. Paris 1885.
Curs elementar de economie domestică, pentru clasa IV primară de fete, de o Asociaţiune de învĕţătorĭ, ediţ. II. Bucurescĭ 1885.
Dare de sémă asupra primuluĭ Congres al medicilor, medicilor veterinarĭ şi farmaciştilor românĭ, ţinut la Bucurescĭ în anul 1884. Bucur. 1885.
D. Drăghiescu, Tratat elementar de arta moşituluĭ, fasc. I. Bucurescĭ 1885.
I. Felix, Desinfecţiunea, în Darea de sémă asupra primuluĭ Congres medical român, Bucurescĭ 1885.

I. Felix, Manual elementar de Igienă pentru şcólele rurale. Bucuresci 1885.
I. Felix, Maĭ multe lucrărĭ de Igienă şcolară, publicate în Zeitschrift für Schulgesundheitspflege. Hamburg 1885—1899.
Gazeta medicală din Iaşĭ. Iaşĭ 1885.
G. Grigorescu, Modificarea legiĭ sanitare. Bucuresci 1885.
Hygienistul, publicaţiune hebdomadară de M. Wertheimer. Bucuresci 1885.
Instrucţiunile Consiliuluĭ sanitar superior asupra măsurilor de luat în comunele rurale contra bólelor molipsitóre. Bucuresci 1885.
S. Konya, Băile de la Slănic, două conferinţe ţinute în Societatea medicilor militarĭ din Iaşĭ. Iaşĭ 1885
I. E. Costaki Epureanu, Mişcarea şi starea economică a Românieĭ. Bucur. 1885.
Legea sanitară cu modificările întroduse în ea. Bucuresci 1885.
Mancaş, Poporaţia oraşuluĭ Bacăŭ. Bacăŭ 1885.
Mişcarea poporaţiuniĭ în România în anul 1883, publicată în Oficiul central de statistică. Bucuresci 1885.
I. Plăcinteanu, Turbarea la cânĭ, Tesă Bucuresci. 1885.
Povĕţuitorul sănătăţiĭ şi al economieĭ, fóie periodică pentru poporul românesc, 1885.
R. Pribram, Chemische Untersuchung der Arsenquellen zu Dorna-Şaru in Rumänien. Czernowitz 1885.
Proiect pentru distribuirea apeĭ şi canalisaţiune în oraşul Bucuresci, alcătuit de Direcţiunea lucrărilor technice ale oraşuluĭ. Bucuresci 1885.
Protocoles de la Conférence sanitaire internationale de Rome. Rome 1885.
Regulamentul serviciuluĭ sanitar de judeţe. Bucuresci 1885.
E. Rizu, Prescurtare de Igienă şi de Medicină poporală pentru şcólele primare rurale. Iaşĭ 1885.
Rosetti-Teţcanu, Memoriŭ asupra fabricaţiuniĭ de spirt şi de bere în România. Bucuresci 1885.
A. Şaabner-Tudurĭ, Apele minerale din districtul Dâmboviţa. (Spitalul, anul V.). Bucuresci 1885.
D. Sergiŭ, I. Felix şi A. Bernad-Lendway, Lacul-Sărat. (Buletinul Ministeruluĭ Agriculturiĭ, Comerciuluĭ, Industrieĭ şi Domeniilor, Anul I.). Bucur. 1885.
Statutele ospitaluluĭ Stamate din Fălticenĭ, făcute de fundatorul sĕŭ la 1860. Fălticenĭ 1885.
P. Ulvineanu, Consideraţiunĭ asupra causelor avortuluĭ, Memoriŭ. Bucuresci 1885.
E. M. Zeisel, Călĕuza rachieruluĭ român. Bucuresci 1885.
N. P. Zorileanu, Bólele venerice. Bucuresci 1885.

1886.

N. A. Alexandrini, Studiŭ statistic asupra poporaţiuniĭ din 1885 şi asupra mişcăriĭ poporaţiuniĭ în judeţul Iaşĭ. Iaşĭ 1886.
I. Alexie şi N. C. Laţcu, Curs elementar de Economia domestică, pentru clasa IV primară de fete. Bucuresci 1886.
Antonescu-Remuş, Despre cosmetice. Bucuresci 1886.
I. Atanasescu, Resumat din cursul de Igienă. Craiova 1886.
V. Babeş, A bacteriologia rövid tankönyve. Budapest 1886.
A. N. Bernad-Lendway, Tabele sinoptice ale lucrărilor hydrochimice ale staţiunilor balneare Călimănesci-Căciulata, Govora, Puciósa, Vulcana, Dorna-Vatra Bucuresci 1886.

M. A. Beşteleĭ, Despre causele îmmulţiriĭ concubinatelor şi a copiilor naturalĭ în România. Bucurescĭ 1886.
H. Bochet, Studiŭ asupra captăriĭ apelor minerale de la Călimănescĭ, Căciulata, Bivolarĭ, Govora şi Lacul-Sărat. Bucurescĭ 1886.
C. C. Codrescu, Microbiĭ morbigenĭ, Conferinţă. Bârlad 1886.
G. Crăiniceanu, Statistica infirmilor şi orbilor din ţéră. Iaşĭ 1886.
I. Dănescu, Incercărĭ de demografie şi geografie medicală, Tesă p. doct. în med. Bucurescĭ 1886.
I. C. Drăgescu, Igiena poporală. Constanţa 1886.
N. Drăgulănescu, Studiŭ asupra Conjunctiviteĭ foliculare, Tesă. Bucurescĭ 1886.
N. Garoflid, Despre apele minerale ale Românieĭ, Conferinţă ţinută la Societatea geografică română. Bucurescĭ 1886.
St. T. Hasnaş, Contribuţiunĭ la studiul Paludismuluĭ. Iaşĭ 1886.
St. C. Hepites, Analele Institutuluĭ meteorologic al Românieĭ, T. I, anul 1885. Bucurescĭ 1886.
St. C. Hepites, Istoricul observaţiunilor meteorologice în România. Bucur. 1886.
N. Ieremievicĭ-Dubăŭ, Manual de gimnastică. Cernăuţĭ 1886.
N. Manolescu, Oftalmologie practică. Bucurescĭ 1886—1887.
E. Max, Dietetica cea maĭ raţională contra obesităţiĭ, slăbiciuniĭ inimiĭ şi ingreunăriĭ circulaţiuniĭ pulmonare. Bucurescĭ 1886.
Mişcarea în infirmeriile şi spitalele militare, publicată de Minist. de Răsboiŭ. Bucurescĭ 1886--1901.
V. G. Negrescu, Contribuţiunĭ la studiul Pelagreĭ. Bucurescĭ 1886.
C. V. Păcurar, Câte-và cuvinte despre Lepră. Bucurescĭ 1886.
Proiect de lege relativ la monopolul spirtóselor. Bucurescĭ 1886.
G. I. Rădulescu, Câte-và cuvinte asupra accidentelor din tusea convulsivă la copiĭ. Bucurescĭ 1886.
Regulament pentru stârpirea schimburilor şi strămbăturilor in comunele rurale, pentru poliţia interióră a orăşenilor şi respectarea sărbătorilor duminicale în judeţul Iaşĭ. Iaşĭ 1886.
Regulament pentru serviciul sanitar de oraşe. Bucurescĭ 1886.
Regulament pentru serviciul veterinar de judeţe. Bucurescĭ 1886.
Regulament pentru serviciul veterinar de oraşe. Bucurescĭ 1886.
Statistica medicală din Regatul Românieĭ pe anul 1881, publicată de Direcţ. gener. a serv. sanitar. Bucurescĭ 1886.

1887.

I. Antoniu, Traité de la Pellagre, 1887.
Arbeiten des VI internationalen Congresses für Hygiene und Demographie. Wien 1887.
C. D. Aronovicĭ, Memoriŭ asupra regiuniĭ apelor termale de la Cozia (Bivolarĭ). Bucurescĭ 1887.
V. Babeş, Aetiologische und prophylactische Erfahrungen über die Cholera. Wien 1887.
V. Babeş, Studien über die Wuthkrankheit. Berlin 1887.
A. Bernad-Lendway, Studiĭ hydrochimice, hydrogeologice şi balneologice făcute în regiunea Slăniculuĭ. Bucurescĭ 1887.

V. C. Budurescu, Cisticercosa la porcĭ. Bucurescĭ 1887.
Buletinul Societăţiĭ de medicină din Bucurescĭ. Bucurescĭ 1887—1888.
E. Butoianu, Consideraţiunĭ asupra causelor avortuluĭ, Tesă de doct. în medicină. Bucurescĭ 1887.
D. I. Buzĕŭ, Importanţa medicineĭ în învĕţămîntul clerical. Pitescĭ 1887.
D. I. Buzĕŭ, Igiena rurală. Bucurescĭ 1887.
D. Cantemir, Les bains minéraux de Bălţătescĭ. Bucarest 1887.
G. Cobălcescu, Despre sorgintele minerale de la Călimănescĭ-Căciulata, în Bulet. Societ. de medicĭ şi naturalişti din Iaşĭ. Iaşĭ 1887.
C. Constantinescu, Contribuţiunĭ la studiul Pelagreĭ, Tesă. Bucurescĭ 1887.
N. Chrisokefal, Alimentaţiunea copiilor noĭ născuţĭ, Tesă p. doct. în medicină. Iaşĭ 1887.
G. M. Emanoilescu, Câte-vă cuvinte asupra etiologieĭ şi profilaxieĭ Febreĭ tifoide. Bucurescĭ 1887.
I. Felix, Sur la nécessité de l'installation des hôpitaux d'isolement, rapport adressé au VI-me Congrès international d'Hygiène et de Démographie. Vienne 1887.
N. Filip, Câte-và cuvinte asupra Trichineĭ şi Trichinoseĭ, Tesă. Bucurescĭ 1887.
A. Fotino, Raport asupra inspecţiuneĭ sanitare în judeţele Buzĕŭ, Ilfov şi în oraşul Bucurescĭ pe anul 1886. Bucurescĭ 1887.
E. M. Gherghely, Décroissance de la population roumaine dans les localités envahies par les Israélites. Bucarest 1887.
G. Grigorescu, Studiŭ asupra Turbăriĭ. Bucurescĭ 1887.
St. C. Hepites, Analele Institutuluĭ de Meteorologie. Bucurescĭ 1887- 1901.
Instrucţiuniĭ asupra Turbăriĭ, publicate de Direcţ. gen. a serv. sanitar. Bucurescĭ 1887.
Instrucţiunĭ relative la mobilisarea a 32 secţiunĭ de ambulanţă rurală. Bucurescĭ 1887.
S. Konya, Băile de la Slănic, ediţ. II. Iaşĭ 1887.
S. Konya, Analisa chimică a isvoruluĭ Alexandru de la Slănic, în Bulet. Societ. de med. şi natur. din Iaşĭ. Iaşĭ 1887.
N. V. Leonescu, Starea ţĕranuluĭ român. Iaşĭ 1887.
Lois et règlements vétérinaires de la Roumanie. Bucurescĭ 1887.
I. Lupulescu, Raport asupra fabricatelor de conserve alimentare. Bucurescĭ 1887.
Mişcarea populaţieĭ în România în a. 1885, publicată de Oficiul de Statistică. Bucurescĭ 1887.
G. Moceanu, Carte de Gimnastică pentru şcólele de fete. Bucurescĭ 1887.
G. Moceanu şi N. Velescu, Gimnastica populară raţională. Bucurescĭ 1887.
V. G. Negrescu, Sifilisul. Focşanĭ 1887.
E. Neusser, Die Pellagra in Oesterreich und Romänien. Wien 1887.
I. Popovicĭ, Despre Antrax, Memoriŭ. Focşanĭ 1887.
A. I. Provian, Râia demodectică, Tesă. Bucurescĭ 1887.
C. Regilian, Câte-và cuvinte asupra unor măsurĭ de poliţie sanitară veterinară Bucurescĭ 1887.
Regulamentul pentru Consiliile de Igiena. Bucurescĭ 1887.
Regulamentul pentru spitalele rurale. Bucurescĭ 1887.
Gr. Rômniceanu, Lacul-Sărat. Bucurescĭ 1887.

D. Sergiŭ, Raportul general asupra serviciuluĭ sanitar al Românieĭ pe anul 1886. Bucurescĭ 1887.
G. Socor, Raport sciinţific asupra activităţiĭ ambulanţeĭ rurale din judelul Vasluiŭ. Iaşĭ 1887.
Statutele modificate ale Societăţiĭ de gimnastică, tir şi arme. Bucurescĭ 1887.
V. A. Urechiă, O statistică a Ţĕriĭ-Românescĭ din 1820. (Anal. Acad Rom. 1887.).
N. P. Zorileanu, Apele minerale de la Govora. Bucurescĭ 1887.

1888.

Archives roumaines de médecine et de chirurgie dirigées par. G. Asaky. Bucarest 1888—1889.
V. Babeş, Recherches sur les associations bactériennes des bacilles de la Tuberculose, Bucarest 1888.
D. Brailov, Despre profilaxia Sifilisuluĭ, Memoriŭ. Bucurescĭ 1888.
C. Dimitrescu, Despre tutun. Focşanĭ 1888,
I. C. Drăgescu, Igiena şi Medicina poporană. Constanţa 1888.
I. Elian, Despre serviciul sanitar rural. Bucurescĭ 1888.
I. Eremia, Tratamentul antirabic. Bucurescĭ 1888.
I. Felix, Dare de sémă asupra Congresuluĭ VI internaţional de Igienă şi Demografie şi asupra Exposiţiuniĭ de Igienă din Viena. Bucurescĭ 1888.
Sc. Gheorghiu, Contribuţiunĭ la studiul Febreĭ tifoide, Memoriŭ. Iaşĭ 1888.
T. Gugea, Contribuţiune la studiul talieĭ soldatuluĭ român. Bucurescĭ 1888.
C. I. Istrati, Raport asupra inspecţiunilor făcute stabilimentelor balneare în ţéră pe anul 1887, publicat în Monit. ofic. Bucurescĭ 1888.
C. I. Istrati, Gazul saŭ petroleul ce se vinde în comerciŭ. Bucurescĭ 1888.
S. Konya, O apă minerală purgativă descoperită la Brézu lângă Iaşĭ. Iaşĭ 1888.
I. Th. Luca, Consideraţiunĭ asupra Pelagreĭ la copiĭ, Tesă de doct. în medic. Bucurescĭ 1888.
D. C. Macovey, Contribution à l'étude des principales sources d'eaux minérales de Roumaine, Thèse de doct en méd. Paris 1888.
P. A. Moisescu, Despre abatoriĭ, Tesă. Bucurescĭ 1888.
P. G. Murgescu, Propagaţiunea Tuberculoseĭ la om prin alimentaţiune, Tesă p. doct. în medic. Bucurescĭ 1888.
D. Negulescu, Vaccinul animal (Cow-pox), Tesă. Bucurescĭ 1888.
G. Otremba, G. Socor et V. Negel, Sur la conjonctivite épidémique. Jassy 1888.
C. Pastia, Propunere de organisarea serviciuluĭ sanitar asupra prostituţiuniĭ în Capitală. Bucurescĭ 1888.
Z. Petrescu, Über die Methode um der Contagiosität der tuberculösen Sputa vorzubeugen. Bucarest 1888.
Z. Petrescu, Raport asupra întâiuluĭ Congres pentru studiul Tuberculoseĭ, ţinut la Paris în a. 1888. Bucurescĭ 1888.
P. Poni, Ánalisa apelor de la Tazlăŭ şi Băicenĭ. (Bulet. Soc. de med. şi natur din Iaşĭ, an II.). Iaşĭ 1888.
A. Pop, Traiul soldatuluĭ din punctul de vedere al Igieneĭ, Tesă. Bucurescĭ 1888.
Regulament pentru administrarea şi supravegherea stabilimentelor balneare. Bucurescĭ 1888.

Revista de medicină veterinară, dirigiată de I. St. Furtună. Focşanĭ 1888, Constanţa 1889—1892, Bucurescĭ 1893—1900.
E. Riegler, Câte-và cuvinte privitóre la ambulanţele rurale. Iaşĭ 1888.
L. Romaşco, Câte-và cuvinte asupra alimentaţiuneĭ în armată. Bucurescĭ 1888.
A. O. Saligny, Apele minerale de la Călimănescĭ. (Bulet. Societ. politechnice.). Bucurescĭ 1888.
D Sergiŭ, Raport general asupra serviciuluĭ sanitar al Românieĭ pe anul 1887. Bucurescĭ 1888.
D. Sergiŭ, Raport asupra Pelagreĭ. Bucurescĭ 1888.
G. Socor, Hémoglobinurie paroxystique à la suite de marches fatigantes. Jassy 1888.
Statistica penitenciarelor, publicată de Minist. de Interne. Bucurescĭ 1888.
Gr. Ştefănescu, Notă asupra secăriĭ Laculuĭ-Sărat, în Anuar. Biurouluĭ geologic. Bucurescĭ 1888.

1889.

A. P. Alexi, Compendiŭ de Meteorologie. Braşov 1889.
I. G. Apostoleanu, Descrierea staţiuneĭ balneare Lacul-Sărat. Brăila 1889.
V. Babeş, Analele Institutuluĭ de Patologie şi de Bacteriologie din Bucurescĭ. Bucurescĭ 1889—1900.
V. Babeş, De la Pyémie après avortement. Bucurescĭ 1889.
V. Babeş, Septicémie et Saprémie. Bucurescĭ 1889.
V. Babeş, Studiĭ asupra Hemoglobinurieĭ bouluĭ. Bucurescĭ 1889.
V. Babeş şi A. Babeş, Studiĭ asupra filtrelor de nisip şi a apeductuluĭ de la Bâcu. Bucurescĭ 1889.
G. Bălăcescu, Efectele gimnasticeĭ asupra organelor secreţiuneĭ lapteluĭ. Bucurescĭ 1889.
C. Bălteanu, Despre antisepsia în morbiĭ infecţioşĭ. Bucurescĭ 1889.
D. Braviceanu, Noţiunĭ de Igienă şi medicină populară pentru şcólele primare. Craiova 1889.
Buletinul Direcţiuneĭ generale a Serviciuluĭ Sanitar. Bucurescĭ 1889—1900.
N. C. Capeleanu, Examinarea sistematică a apelor potabile. Bucurescĭ 1889.
D. Catopol, Consideraţiunĭ asupra geografieĭ, profilaxieĭ şi tratamentuluĭ Varioleĭ. Bucurescĭ 1889.
S. A. Cernăianu, Istoricul turbăreĭ şi vaccinaţiunea antirabică, Tesă. Bucurescĭ 1889.
N. Chernbach, Des asyles ou stations climatériques pour les tuberculeux. Paris 1889.
C. Codrescu, Tratat despre apele minerale de la Slănic. Bârlad 1889.
I. Constantinescu, Câte-và cestiunĭ de Igienă militară, Memoriŭ. Focşanĭ 1889.
G. Crăiniceanu, Băile ţĕreĭ nóstre. (Romànul.). Bucurescĭ 1889.
N. Drăgulănescu, Ambulanţele rurale. 1889.
Ch. Drutzu, Untersuchungen über den Weinbau Rumaeniens. Halle 1889.
I. Felix, Despre prevenirea Tuberculoseĭ, Conferinţă ţinută la Ateneul Român. Bucurescĭ 1889.
I. Felix, Raport asupra Congresuluĭ internaţional de Igienă şi Demografie de la Paris, din anul 1889. Bucurescĭ 1889.
A. Fotino, Raport asupra inspecţiuneĭ sanitare făcute în anul 1888 în judeţele Putna, Rîmnic-Sărat şi Buzĕŭ şi în oraşul Bucurescĭ. Bucurescĭ 1889
C. D. Gheorghiu, Manual complet de Gimnastică. Piatra 1889.

S. C. Haret, Localele de şcólă primară. Bârlad 1889.
St. Hepites, Clima Românieĭ. Bucurescĭ 1889.
N. Kalinderu, La Lèpre, în Compte-rendu du Congrès de Dermatologie. Paris 1889.
N. Kalinderu şi V. Babeş, Studiĭ asupra Lepreĭ, în Analele Institutuluĭ de Patologie şi Bacteriologie. Bucurescĭ 1889.
N. Manolescu, Câte-và cuvinte despre Conjunctivita granulósă. Bucurescĭ 1889.
P. Marcovicĭ, Contribuţiunĭ la studiul etiologieĭ Febreĭ tifoide. Bucurescĭ 1889.
I. Marinescu-Betulea, Contribuţiunĭ la studiul pseudo-paralisieĭ generale alcoolice. Bucurescĭ 1889.
E. Max, Febra puerperală. Bucurescĭ 1889.
Mişcarea populaţiuniĭ în România în anul 1886, publicată de Ofic. de statistică. Bucurescĭ 1889.
I. Neagoe, Raport asupra misiuneĭ sale în străinătate pentru a studià mijlócele de combatere a Pelagreĭ. Bucurescĭ 1889.
V. G. Negrescu, Despre frigurĭ. Bucurescĭ 1889.
V. G. Negrescu, Epidemiologie, mersul ultimelor epidemiĭ de Variolă. Bucurescĭ 1889.
C. Nicoreanu, Contribuţiunĭ la studiul istorieĭ Sifilisuluĭ în România. Bucurescĭ 1889.
Gr. Petrescu, Raport asupra mersuluĭ Oftalmieĭ militare în detaşamentele de la Schitul-Golescĭ şi Podul-Dâmboviciórei. Bucurescĭ 1889.
Z. Petrescu, La contagion de la Tuberculose par les crachats, 1889.
A. Petrescu-Urbeanu, Apele potabile ale Bucurescilor, 1889.
M. Petrini-Galaţĭ, Consideraţiunĭ de Variolă, observată şi tratată în spitalul Colentina 1887—1889, Bucurescĭ 1889.
I. Polysu, Isvorul de apă minerală alcalină-bicarbonată şi arsenicală din comuna Şaru-Dorna. Bucurescĭ 1889.
P. Poni, Analisa apelor minerale de la Târgul Némţuluĭ (Oglinḑĭ). Iaşĭ 1889.
M. Popovicĭ, Beiträge zur Chemie des Tabaks (Tesă). Erlangen 1889.
N. O. Popovicĭ-Lupa, Ueber den Anbau des Mais in Rumänien, Halle a. S. 1889.
Regulamentul pentru spitalele judeţene şi comunale. Bucurescĭ 1889.
G. Rojniţă, Rapórtele generale asupra Igieneĭ publice şi serviciuluĭ sanitar al oraşuluĭ Iaşĭ. Iaşĭ 1889—1899.
Gr. Rômniceanu, L'hôpital des enfants à Bucarest. Bucarest 1889.
A. Şaabner-Tuduri, Studiĭ asupra apelor minerale din judeţul Némţu, Tesă. Bucurescĭ 1889.
I. I. Scarlat, Diagnosticul microbiologic al Morveĭ, Tesă. Bucurescĭ 1889.
N. Soiŭ, Valórea perimetrică toracică în examenul recruţilor, Tesă p. doct. în med. Bucurescĭ 1889.
I. G. Staicovicĭ, Hemoglobinuria bacterienă a bouluĭ. Bucurescĭ 1889.
I. Theodori, Raport asupra inspecţieĭ făcute în anul 1888 serviciuluĭ sanitar din judeţele Némţu, Vasluiŭ, Roman şi Fălciŭ. (Monit. ofic.). Bucurescĭ 1889.

1890.

A. N. Antonescu, Studiĭ asupra Tetanuluĭ. Bucurescĭ 1890.
C. S. Antonescu-Remuş, Tratat de Igienă, Fasc. I. Bucurescĭ 1890.
Anuarul statistic al oraşuluĭ Bucurescĭ. Bucurescĭ 1890.
M. A. Bădulescu, Statistica în România. Bucurescĭ 1890.
D. N. Bibire, Higiena locuinţelor animalelor domestice. Bucurescĭ 1890.

A. Boldescu, Cercetări asupra Tetanusuluĭ. Bucurescĭ 1890.
I. Butărescu, Prostituţiunea şi extensiunea Sifilisuluĭ în oraşul Brăila. Brăila 1890.
Clinica, revistă periodică. Bucurescĭ 1890.
G. Danielescu, Desinfecţiunea ca măsură de poliţie veterinară. Bucurescĭ 1890.
M. C. Dobrescu, Câte-và consideraţiunĭ asupra etiologieĭ şi profilaxieĭ epidemiilor ce se ivesc la ţéră. Bucurescĭ 1890.
I. Felix, Igiena la Exposiţiunea universală de la Paris din anul 1889. Bucurescĭ 1890.
I. St. Furtună, Tuberculosa omuluĭ şi animalelor şi măsurile sanitare reclamate. Focşanĭ 1890.
D. Ionescu, Despre Influenza, Tesă p. doct. în med. Bucurescĭ 1890.
I. Ionescu, Diphteria, Studiĭ asupra etiologieĭ eĭ. Bucurescĭ 1890.
C. Istrati, Raport anual asupra inspecţiunilor făcute staţiunilor balneare în aniĭ 1888 şi 1889. Bucurescĭ 1890.
A. Kaminski, Contribuţiunĭ la studiul Tuberculoseĭ ganglionare, Tesă p. doct. în med. Bucurescĭ 18 0.
G. Leonescu, Igiena vederiĭ, 1890.
D. P. Lupescu, Medicina Babelor. (Anal. Acad. Rom., Ser. II, T. XII.). Bucur. 1890.
N. Măldărescu, Raport asupra inspecţiuneĭ sanitare făcute în anul 1889. Bucurescĭ 1890.
M. Minculescu, Raportul bacteriilor din urină cu maladiile infecţióse. Bucurescĭ 1890.
A. Pencovicĭ, Statistica în România. Bucurescĭ 1890.
Z. Petrescu, Dare de sémă despre organisaţiunea serviciuluĭ sanitar al armateĭ germane şĭ despre condiţiunile în carĭ trăesce soldatul german. Bucurescĭ 1890.
Z. Petrescu, Raport asupra lucrărilor Congresuluĭ internaţional de la Paris despre operele de asistenţă în timp de răsboiŭ. Bucurescĭ 1890.
P. Rădulescu, Ueber das specifische Gewicht des Milchserums und seine Bedeutung für die Beurtheilung der Milchverfälschungen (Tesă). München 1890.
M. Radulian, Contribuţiunĭ la studiul etiologieĭ Morveĭ umane. Bucurescĭ 1890.
Regulament pentru abatoriĭ saŭ tăietórele de vite. Bucurescĭ 1890.
Regulamentul spitalelor rurale. Bucurescĭ 1890.
G. Rigani, Alimentaţiunea poporaţiuniĭ rurale, Tesă de doct. în medic. Giurgiŭ 1890.
A. Şaabner-Tuduri, Isvorul cu apă termală de la Siriŭ, judeţul Buzĕŭ. (Bulet. Soc. de medicĭ şi naturaliştĭ din Iaşĭ). Iaşĭ 1890.
A. O. Saligny şi M. Popovicĭ, Analisa chimică a apeĭ din puţul iodurat de la staţiunea balneară Govora. Bucurescĭ 1890.
Şcólele nóstre sătescĭ, Localurile. Bucurescĭ.
C. D. Severeanu, Raport asupra Congresuluĭ Asistenţeĭ publice, ţinut la Paris în anul 1889. Bucurescĭ 1890.
D. A. Sturdza, Europa, Rusia şi România. Bucurescĭ 1890.
Torjescu, Igiena Frumuseţiĭ. Bucurescĭ 1890.
Hermina Walch, Studiĭ asupra stăriĭ igienice a şcólelor publice din Bucurescĭ. Bucurescĭ 1890.

1891.

I. Augustin, Influenţa (Gripa). Craiova 1891.
C. Cholet, Contribuţiunĭ la studiul făineĭ. Bucurescĭ 1891.

G. Constantinescu, Analisa apelor minerale de la Vizantea, jud. Putna. Focşanĭ 1891
G. Crăiniceanu, Exposiţiunea medico-sciinţifică din Berlin din anul 1890. Bucurescĭ 1891.
I. Dănescu, Tuberculosa în armată. Bucurescĭ 1891.
I. Dănescu, Raport asupra Congresuluĭ internaţional de Igienă din Londra. Bucurescĭ 1891.
A. Demosthen, Raport despre al X-lea Congres internaţional de medicină din Berlin 1890. Bucurescĭ 1891.
St. Dimitrescu, Consideraţiunĭ asupra etăţeĭ care ar convenì maĭ bine serviciuluĭ militar. Bucurescĭ 1891.
I. Elian, Igiena recruţilor. 1891.
I. Emanoil, Despre causele mortalităţiĭ copiilor. Bucurescĭ 1891.
I. Felix, Raport asupra Congresuluĭ internaţional de Igienă şi Demografie din Londra. (Monit. ofic.). Bucurescĭ 1891.
N. Filipescu, Cestiunĭ ţĕrănescĭ, Bucurescĭ 1891.
A. Fotino, Raport către d. Ministru de Răsboiŭ asupra Congresuluĭ de Igienă şi de Demografie din Londra. Bucurescĭ 1891.
C. Istrati, Raport anual asupra inspecţiunilor făcute staţiunilor balneare pe anul 1890. (Buletinul Direcţiuniĭ gen. a serv. sanitar, anul III.). Bucurescĭ 1891.
N. Kalinderu et V. Babeş, Résultats obtenus par les injections de lymphe de Koch dans les différentes formes de Lèpre. (Révue de médecine.). Paris 1891.
N. Manolescu, Notă relativă la Conjunctivita granulósă. Bucurescĭ 1891.
N. Manolescu, Apĕrătorul sănătăţiĭ. Bucurescĭ 1891—1896.
A. M. Motoc, Contribuţiunĭ la studiul Morveĭ şi Turbăriĭ. Bucurescĭ 1891.
I. I. Nacina, Cestiunea poporaţiuniĭ în România. Bucurescĭ 1891.
N. Nicolaide, Medicul de casă. 1891.
G. Nicoleanu, Studiŭ analitic asupra făinelor, pastelor făinóse şi derivatelor lor. Tesă. Focşanĭ 1891.
G. T. Pârvulescu, Disertaţiune asupra semnelor morţiĭ. Buzĕŭ 1891.
N. Popescu, Pelagra, Observaţiĭ din judeţul Vlaşca. Bucurescĭ 1891.
A. T. Puiu, Noţiunĭ de Igienă şi Medicină poporală, pentru şcólele primare de ambe sexe. Iaşĭ 1891.
Regulamentul pentru prevenirea bólelor infecţióse. Bucurescĭ 1891.
Regulamentul pentru administrarea şi exploatarea băilor Statuluĭ. Bucur. 1891.
Regulamentul general de poliţie veterinară. Bucurescĭ 1891.
C. Rizu, Schiţă de Igienă şi de Medicină poporală. Iaşĭ 1891.
A. O. Saligny, N. Cucu St. şi C. I. Istrati, Cercetărĭ asupra păcurilor din România, Bucurescĭ 1891.
P. G. Silva, Asepsia şi Antisepsia în Obstetrică. Bucurescĭ 1891.
C. Stabil, Analisa apelor minerale de la Sĕcele (Gorj). Bucurescĭ 1891.
Statutele spitaluluĭ Elisabeta Dómna, Caritatea Gălăţiană. Galaţĭ 1891.
St. Stâncă, Mediul social ca factor patologic. Bucurescĭ 1891.
I. Şerbănescu, Conferinţă asupra Igieneĭ în armată. Bucurescĭ 1891.
N. Tomescu, Raport asupra staţiuniĭ balneare Strunga. (Bulet. Direcţ. gen. a serv. sanitar.). Bucurescĭ 1891.
A. Urechiă, Influenţa, mijlócele de a o prevenì şi vindecà. Bucurescĭ 1891.
N. St. Velescu, Gimnastica de casă, No. I, Exerciţiĭ libere. Bucurescĭ 1891.

N. St. Velescu, Gimnastica de casă, No. II, Exercițiĭ cu instrumente. Bucur. 1891.
N. St. Velescu, Gimnastica de casă, No. III. Exercițiĭ la helcometru. Bucur. 1891.

1892.

V. Babeș, Măsurĭ propuse în contra Holereĭ. Bucurescĭ 1892.
I. Banciu, Medicina populară. Craiova 1892.
O. Bobulescu, Note din Igiena primeĭ copilăriĭ. Bucurescĭ 1892.
B. Boteanu, Studiĭ asupra Impaludismuluĭ, Tesă de doct. în med. Bucurescĭ 1892
A. N. Brăescu, Nefritele paludiene, Tesă de doct. în med. Iașĭ 1892.
Buletinul Societățeĭ de sciințe fisice. Bucurescĭ 1892—1901.
D. I. Buzĕŭ, Medicina populară, 1892.
T. Cerchez, Analele spitaluluĭ «Bârlad și Elena Beldiman». Bârlad 1892—1900.
N. Chrisokefal, Alcoolismul. Slatina 1892.
C. Constantinescu, Studiĭ asupra vaccinuluĭ animal, Tesă. Bucurescĭ 1892.
I. B. Dăscălescu, Câte-và cuvinte asupra causelor carĭ aŭ favorisat rĕspândirea bóleĭ de ochĭ în armată, Tesă. Bucurescĭ 1892.
I. Dinescu, Despre apele mineralisate cloro-sodice din România. Bucurescĭ 1892.
I. C. Drăgescu, Regule de sănătate generală și individuală în vederea noueĭ epidemiĭ. Constanța 1892.
Eforia spitalelor civile din Bucurescĭ, Acte de fundațiune și Regulamente. Bucurescĭ 1892.
C. Enășescu, Câte-và considerațiunĭ asupra causelor și tratamentuluĭ avorturilor, Tesă de doct. în med. Bucurescĭ 1892.
E. V. Foulquier, Câte-và cuvinte asupra causelor Impaludismuluĭ, Tesă de doct. în medic. Bucurescĭ 1892.
A. Fotino, Raport asupra inspecțiuniĭ sanitare a județelor Brăila, Tulcea și Constanța. Bucurescĭ 1892.
D. Gheorghiu, Câte-và observațiunĭ asupra parasituluĭ Malarieĭ, Tesă de doct. în med. Bucurescĭ 1892.
Gimnasticul român, revistă mensuală. Bucurescĭ 1892—1897.
E. Ioanelli, Gastro-Enterita copiilor, Tesă de doct. în medic. Iașĭ 1892.
G. Ionnescu-Gion, Doftoricescul meșteșug în trecutul țĕrilor române, Conferință. Bucurescĭ 1892.
N. Kalinderu, La Lèpre, în Compte-rendu du Congrès de Dermatologie. Paris 1892.
E. Lebell, Manual de Igienă. Iași 1892.
D. C. Macovey, Raport asupra stațiuniĭ balneare Govora, în Bulet. Direcț. gener. a serv. sanitar. Bucurescĭ 1892.
I. S. Mendonide, Contribuțiunĭ la Demografia Românieĭ. Bucurescĭ 1892.
Mișcarea populațiuniĭ din România în anul 1890, publ. de Ofic. statist. Bucurescĭ 1892.
C. T. Moulan, La question des eaux de Bucarest. Bucarest 1892.
I. S. Ordeanu, Cultura hameiuluĭ. Bucurescĭ 1892.
P. Poni, Analisa chimică a isvórelor minerale saline pe domeniul Oglindĭ. Piatra 1892.
St. Possa, Ereditate și educațiune. 1892.
Regulament asupra fabricațiuniĭ și vîndăreĭ produselor destilațiuneĭ petroleuluĭ. Bucurescĭ 1892.

Gr. Rômniceanu, Les différentes formes de Syphilis infantile. Bucarest 1892.
Statistica medicală a Regatuluĭ Român pe anul 1888, publ. de Direcț. sanitară. Bucurescĭ 1892.
Statistica medicală a Regatuluĭ Român pe anul 1889, publ. de Direcț. sanitară. Bucurescĭ 1892.
Statistica penitenciară pe anul 1888, publ. de Direcțiunea penitenciarelor. Bucurescĭ 1892.
Statistica penitenciară pe anul 1889, publ. de Direcțiunea gen. a Inchisorilor. Bucurescĭ 1892.
G. Zoe, Igiena și bóla de ochĭ în armată, Memoriŭ. Bucurescĭ 1892.

1893.

Actul de fundațiune al Spitaluluĭ Drăghicĭ din Vasluiŭ. 1893.
Analele spitaluluĭ Bârlad, redactate de T. Cerchez. Bârlad 1892—1900.
Analele spitalelor Caseĭ Sf. Spiridon, redactat de G. Socor, Iașĭ 1393—1900.
I. G. Apostoleanu, Raport asupra stațiuniĭ balneare Lacul-Sĕrat. Bucurescĭ 1893.
V. Babeș, Note sur la défense de la Roumanie contre le Choléra en 1892. (Bulletin de l'Académie de médecine. 3 Série, T. XXX.). Paris 1893.
V. Babeș, Notă despre apărarea Românieĭ în contra Cholereĭ în 1892, în România medicală, 1893.
V Babeș, Deuxième communication à l'Académie de médecine de Paris sur le Cholera, în La Roumanie médicale. Bucarest 1893.
V. Babeș, Studiĭ asupra Cholereĭ în Bulgaria, în România medicală, Bucurescĭ 1893.
V. Babeș, Nouvelle note sur la défense de la Roumanie contre le Choléra. (Bulletin de l'Acad. de méd.). Paris 1893.
V. Babeș, Opt conferințe publice. Bucurescĭ 1893.
V. Babeș, Cercetărĭ asupra Malarieĭ, 1893.
A. Bebel, Femeia în trecut, present și viitor, traducere din limba germană. Bucurescĭ 1893.
A. Bernad-Lendway, Apele minerale de la Cozia și Brădet. Bucurescĭ 1893.
A. Bernad-Lendway, Apele minerale de la Bălțătescĭ. Bucurescĭ 1893.
I. Bucovineanu, D. Theodor, V. Mândru, C. Ionescu, I. Burghelea și C. Bucovineanu, Manual pentru exercițiĭ fisice. Botoșanĭ 1893.
Buletin statistic general al Românieĭ. Bucurescĭ 1893.
V. C. Buțureanu, Analisa apeĭ minerale saline de la Vânătoriĭ-Némțuluĭ. Piatra 1893.
I. Calinciuc, Despre patogenesa Febreĭ puerperale. Bucurescĭ 1893.
C. Căplescu, Noțiunĭ practice asupra fabricațiuniĭ pâneĭ și asupra făinelor de grâŭ. Roman 1893.
T. Cerchez, Causele și profilaxia Cholereĭ. Bârlad 1893.
I. Constantinescu, Istoricul uneĭ încercărĭ cu bacilul Cholereĭ, Bucurescĭ 1893.
A. Costiniu, Abusurile la copiĭ. Bucurescĭ 1893.
I. Elian, Șcóla de sanitar, 1893.
Farmacopea română, ediția III. Bucurescĭ 1893.
I. Felix, Despre epidemia de Choleră din anul 1893. Bucurescĭ 1893.
I. Felix, Rapórtele generale asupra Igieneĭ publice și asupra serviciuluĭ sanitar al Regatuluĭ Român. Bucurescĭ 1893—1899.

N. Georgescu, Rapórtele generale asupra Igieneĭ publice și asupra serviciuluĭ sanitar al orașuluĭ Bucurescì. Bucurescĭ 1893—1901.
G. I. Ionnescu-Gion, Ciuma și Cholera după zaveră. Bucurescĭ 1893.
C. Istrati, Memoriŭ asupra Internatelor Statuluĭ. Bucurescĭ 1893.
N. Kalinderu, La Lèpre, în La Roumanie médicale. Bucarest 1893.
N. Kalinderu, Note asupra etiologieĭ Pelagreĭ, România medicală. Bucurescĭ 1893.
N. Kalinderu, Lecţiunĭ de clinica medicală. Bucurescĭ 1893.
Legea sanitară modificată. Bucurescĭ 1893.
L. A. Legond, Igiena cântărețuluĭ, tradusă de M. Cordoneanu. Bucurescĭ 1893.
C. V. Minciu, Studiĭ asupra hrănireĭ trupelor în timp de răsboiŭ. Bucurescĭ 1893.
G. C. Nanu, Contribuţiunĭ la studiul infecţiuniĭ organelor genitale la femeĭ. Bucurescĭ 1893.
V. Negrescu, Abusul eteruluĭ în România. Bucurescĭ 1893.
M. Petrini de Galatz, La prophylaxie de la Syphilis en Roumanie, în La Roumanie médicale. Bucarest 1893.
St. Possa, Manifestaţiunile Paludismuluĭ. Bucurescĭ 1893.
Protocoles et Procès-verbaux de la Conférence sanitaire internationale de Dresde. Dresde 1893.
Regulamentul consiliilor de Igienă. Bucurescĭ 1893.
Regulamentul pentru construcţiunea localelor pentru școlĭ primare urbane și rurale, Bucurescĭ 1893.
Regulamentul pentru serviciul interior al farmaciilor. Bucurescĭ 1893.
Regulamentul pentru fabricarea și vîn̦darea petroleuluĭ destilat, modificat în anul 1893, Bucurescĭ 1893.
Regulamentul pentru vaccinare și revaccinare. Bucurescĭ 1893.
Revista de medicină și chirurgie practică. Bucurescĭ 1892—1893.
P. Riegler, Cercetările bacteriologice în diagnosa Morveĭ, Tesă. Bucurescĭ 1893.
I. N. Roman, Chestia apeĭ la Iașĭ. Bucurescĭ 1893.
România medicală, Seria II. Bucurescĭ 1893 - 1901.
F. Settelin, Gimnastica în școlele normale de fete. Bucurescĭ 1893.
D. Stamatescu, Intrebuinţarea injecţiunilor de Tuberculină, Tesă. Bucurescĭ 1893.
C. Starcovicĭ, Bemerkungen über den durch Babeș entdeckten Blutparasiten der Haemoglobinurie des Rindes und des Carceag des Schafes. (Centralblatt für Bacteriologie und Parasitenkunde, XIV. B.) Iena 1893.
Gr. Ștefănescu, Alimentarea Capitaleĭ Bucurescĭ cu apă. Bucurescĭ 1893.
L. Suceveanu, Cuvîntarea de la Farcaș despre bóla de grumaz. Bucurescĭ 1893.
N. Takeanu, Igiena privată ca sciinţă socială și de Stat. Galaţĭ 1893.
Taxa medicamentelor. Bucurescĭ 1893.
A. Tălășescu, Studiĭ asupra imunitățiĭ. Bucurescĭ 1893.
G. C. Ursachy, Studiĭ asupra pâneĭ de muniţiune. Bucurescĭ 1893.
I. Wortmann, Fabricantul de rachiurĭ, licuerurĭ și de ţuică. Bucurescĭ 1893.
N. P. Zorileanu, Apele minerale de la Olănescĭ. Buzĕŭ 1893.

1894.

Analele Eforieĭ spitalelor civile. Bucurescĭ 1893—1900.
M. Anatole, Tratamentul general al copiilor orbĭ. Bucurescĭ 1894.
A. Babeș, De la Morvine. Bucurescĭ 1894.

V. Babeş, Die Stellung des Staates zu den Resultaten der bacteriologischen Forschung. Bucarest 1894.
V. Babeş şi A. Tălăşescu, Imunisarea cu toxine contrabalansante, în România medicală. Bucurescĭ 1894.
I. Baroncea, Tuberculosa la copiĭ, Tesă de doct. în medicină. Bucurescĭ 1894.
V. Bianu, Igiena omuluĭ după etate şi în special igiena primeĭ copilăriĭ, Conferinţă. Bucurescĭ 1894.
C. Bottea, Apa oraşuluĭ Bucurescĭ. Bucurescĭ 1894.
Buletinul statistic general al Românieĭ, An. II. Bucurescĭ 1894.
D. I. Buzĕŭ, Cart. II, Sarcologia medicală. Bucurescĭ 1894.
D. Cantemir, Băile minerale. Bucurescĭ 1894.
T. G. Căpitanovicĭ, Contribuţiunĭ la studiul Febreĭ tifoide, Tesa de doct. în medic. Alexandria 1894.
N. Cucu St., Alimentarea cu apă a oraşuluĭ Rîmnicul-Sărat, Memoriŭ. Bucurescĭ 1894.
N. Cucu St., Asupra unuĭ noŭ sistem pentru alimentarea cu apă a oraşelor. Bucurescĭ 1894.
Educaţiunea fisică, revista mensuală a societăţeĭ profesorilor de gimnastică, redigiată de C. Constantiniu, F. Stănciulescu şi D. Ionescu. Bucurescĭ 1894.
Elian de la Gruia, Exerciţiĭ şi jocurĭ gimnastice. Bucurescĭ 1894.
E. Fabini, Apele minerale de la Slănic. Iaşĭ 1894.
G. Fischer, Contribuţiunĭ la studiul Lepreĭ. Tesă de doct. în medic. Bucur. 1894.
N. Georgescu, Raport asupra congresuluĭ medical internaţional de la Roma. Bucurescĭ 1894.
St. Georgescu-Măngiurea, Câte-và cuvinte despre curabilitatea Tuberculoseĭ, Conferinţă. Bucurescĭ 1894.
C. Istrati, Sur l'organisation du service d'inspection des denrées alimentaires en Roumanie, Rapport au IV, Congrès international de Chimie appliquée. Bruxelles 1894.
C. Istrati, Sur les inconvénients des alcools impurs et la manière d'obtenir des alcools purs, Compte-rendu du IV. Congrès international de Chimie appliquée. Bruxelles 1894.
N. Manolescu, Memoriŭ asupra Conjunctiviteĭ granulóse. Bucurescĭ 1894.
M. Minovicĭ, Otrăvirile cu Phytolacca Decandra. Bucurescĭ 1894.
V. S. Moga, Alcătuirea uneĭ gospodăriĭ rurale. Bucurescĭ 1894.
I. Neagoe, Raport asupra instalăriĭ şi funcţionăriĭ asilelor de pelagroşĭ şi a cuptórelor de pâne pentru combaterea Pelagreĭ. Bucurescĭ 1894.
N. Oprescu, Contribuţiunĭ la etiologia şi istogenesa Cancerului. Bucurescĭ 1894.
M. Petrini-Galaţĭ, Câte-và cuvinte asupra şancrelor sifilitice. Bucurescĭ 1894.
M. Petrini de Galatz, Le bacille dans la Lèpre systematisée nerveuse. 1894.
Presa medicală română, dirigiată de M. Petrini-Galaţĭ. Bucurescĭ 1894—1901.
Primăria oraşuluĭ Iaşĭ, Regulament pentru clădirĭ şi alinierĭ, ed. II. Iaşĭ 1894.
P. Rădulescu, Analisa de strugurĭ de viţă indigenă de la pepiniera Ciupercenĭ. (Bulet. Societ. de sciinţe fisice, T. III.) Bucurescĭ 1894.
Regulament pentru serviciul sanitar de judeţe. Bucurescĭ 1894.
Regulament pentru industriĭ insalubre. Bucurescĭ 1894.
Regulament pentru preveniera bólelor infecţióse. Bucurescĭ 1894.

Regulament pentru alinierea satelor și pentru construcțiunea locuințelor țĕrănescĭ. Bucurescĭ 1894.

Regulament asupra fabricațiuniĭ și vîndăriĭ produselor destilațiuniĭ petroleuluĭ, cu modificările întroduse în anul 1894. Bucurescĭ 1894.

Revista farmaceutică, an. IX. Bucurescĭ 1894—1895.

Situația fabricelor de spirt în 1893—94. Focșanĭ 1894.

Situația bĕuturilor și taxelor în 1893—94, Focșanĭ 1894.

I. Ştefănescu, Considerațiunĭ asupra Igieneĭ și Demografieĭ județuluĭ Ilfov. Bucurescĭ 1894.

Taxa medicamentelor, Suplement. Bucurescĭ 1894.

N. Thomescu, Câte-và cuvinte asupra parasitismuluĭ Tuberculoseĭ. Bucur. 1894.

A. Urechiă, Igiena. Bucurescĭ 1894.

L. Varnali, Causele ce pot provocà mórte subită la copiĭ, Conferință. Bucur. 1894.

M. Vesescu, Contribuțiunĭ la studiul Lepreĭ, Tesă de doct. în medic. Bucur. 1894.

A. Zaharescul, Pericolele bĕuturilor spirtóse. Buzĕŭ 1894.

Z. Zamfirescu, Dare de sémă despre al IX-lea Congres internațional de medicină, ce a avut loc la Roma în 1894. Bucurescĭ 1894.

1895.

N. A. Alexandrini, Statistica Românieĭ de la Unirea Principatelor. Iașĭ 1895—1898.

Gr. Antipa, Studiĭ asupra pescăriilor. Bucurescĭ 1895.

Anuarul statistic al orașuluĭ Bucurescĭ, redigiat de Z. Arbore. Bucur. 1895—1900

A. Babeș, De l'emploi de la Malléïne et spécialement de la Morvine en Roumanieĭ Bucarest 1895.

V. Babeș, Despre transmiterea proprietăților imunisante prin sângele animalelor imunisate, Discurs de recepțiune în Academia Română și rĕspunsul luĭ N. Kretzulescu. Analele (Academieĭ Române). Bucurescĭ 1895.

T. Bastaki, L. Blanc și V. I. Istrati, Raport-program pentru Lacul-Sărat. (Buletinul Minist. de Agric. Comerciŭ, Industr. și Domeniĭ, 1895.)

G. Bogdan, Sănătatea și educațiunea copiilor noștri. Iașĭ 1895.

I. Butărescu, Salubritatea orașuluĭ Brăila. Brăila 1895.

V. Buțureanu, Analisa apelor minerale Nastasachi de la Târgu-Ocna, (Bulet. Direcț. generale a serv. sanitar). Bucurescĭ 1895.

V. Buțureanu, Analisa apelor minerale de la Jitia și Poiana Mĕruluĭ, județul Râmnicul-Sărat, (Bulet. Direcț. gener. a servic. sanitar). Bucurescĭ 1895.

V. Buțureanu și A. D. Xenopol. Industria bereĭ și impositul. Bucurescĭ 1895.

A. Cacalețeanu, Despre causele orbireĭ a 800 orbĭ, Tesă pentru doct. în med. Bucurescĭ 1895.

D. Cantemir, Les sels minéraux de Baltzatesci. Iașĭ 1895.

A. Carnabel, Câte-và considerațiunĭ asupra moduluĭ terminăriĭ facerilor, Tesă. Bucurescĭ 1895.

N. G. Chernbach, Spitalele maritime și spitalul maritim saŭ sanatoriul pentru copiĭ scrofuroșĭ de la Tichir-Ghiol. Bucurescĭ 1895.

R. S. Corbu, Congresul de Gimnastică ținut la Breslau în 1894. Brăila 1895.

G. Crăinicénu, Igiena țĕranuluĭ român, carte premiată de Acad Rom. Bucur. 1895.

G. Crăiniceanu, Bibliografia medicală română, Manuscript aflător în Biblioteca Academieĭ Române, 1895.

V. Crăsescu, Contribuţiunĭ la studiul Pediatrieĭ populare, Tesă de doct. in medic. Bucurescĭ 1895.
C. E. Crupenski şi Gr. G. Turburi, Buletin statistic general al Românieĭ, An. III. Bucurescĭ 1895.
C. E. Crupenski, Mişcarea populaţiuniĭ Românieĭ în anul 1891. Bucurescĭ 1895.
N. Cucu St., Alimentarea cu apă a oraşuluĭ Constanţa. Bucurescĭ 1895.
A. C. Cuza, Monopoluluĭ Alcooluluĭ. Bucurescĭ 1895.
A. Demosthen, Serviciul sanitar al armateĭ. Bucurescĭ 1895.
G Diaconescu, Vaccinul animal, Tesă. Bucurescĭ 1895.
Sp. Dragoş, Studiŭ asupra întreruperiĭ sarcinelor. Iaşĭ 1895.
E. Fabini, Apele minerale de la Slănic, Analisa isvoruluĭ No. III. Iaşĭ 1895.
Gr. Halip, Vinurĭ de póme. Cernăuţĭ 1895.
M. C. Haret, Impositul pe bĕuturile alcoolice în România. Bucurescĭ 1895.
St. C. Hepites, Materiale pentru Climatologia Românieĭ. Bucurescĭ 1895.
St. C. Hepites, Buletinul Institutuluĭ meteorologic. Bucurescĭ 1895—1900.
Institutul regal al surorilor de caritate Sfânta Elisabeta. Bucurescĭ 1895.
Instrucţiunĭ asupra inspecţiunilor sanitare ale şcólelor din Capitală. Bucur. 1895.
I. Kalinderu, Vilegiatura şi reşedinţele de vară la Românĭ. (Anal. Acad. Rom.) Bucurescĭ 1895.
S. Konya, Apa de la Repedea. Iaşĭ 1895.
Lege asupra organisăriĭ serviciuluĭ sanitar al armateĭ. Bucurescĭ 1895.
N. Manolescu, Igiena ţĕranuluĭ român, carte premiată de Academia Română. Bucurescĭ 1895.
G. Miletică, Studiĭ psichiatrice, Sórtea alienaţilor, Ospiciul Madona-Dudu. Craiova 1895.
M. Mirinescu, Contribuţiunĭ la studiul infecţiunilor bronchice la copiĭ. Buc. 1895.
Mişcarea poporaţiuniĭ Românieĭ în 1891, publ. de Ofic. statistic. Bucurescĭ 1895.
G. Moceanu, Memoriile mele asupra istorieĭ Gimnasticeĭ în România. Bucur. 1895.
I. Neagoe, Estratto del rapporto ufficiale al Ministero dell' Interno della Rumania sulla Pellagra in Italia. Treviso 1895.
P. D. Nedelcu, Studiŭ asupra sinucidiuluĭ în Bucurescĭ. Bucurescĭ 1895.
I. Nicolescu, Imunitatea în bólele infecţióse, Tesă de doct. în med. Bucurescĭ 1895.
I. S. Ordeanu, Industria beriĭ, Hameiul 'şi viţele americane. Bucurescĭ 1895.
I. Păuceanu, Câte-và consideraţiunĭ generale asupra apeĭ de bĕut. Alexandria 1895.
A. Poenaru, Contribuţiunĭ la studiul seroterapieĭ în Difterie, Tesă de doct. în med. Bucurescĭ 1895.
A. Popescu, Contribuţiunĭ la studiul etiologieĭ gangreneĭ pulmonare, Tesă de doct. în med., Bucurescĭ 1895.
Primăria oraşuluĭ Iaşĭ, Regulament pentru băile publice de vaporĭ şi de cadă. Iaşĭ 1895.
Regulament asupra priveghieriĭ sanitare a fabricaţiuniĭ alimentelor şi bĕuturilor şi a comerciuluĭ cu alimente şi bĕuturĭ. Bucurescĭ 1895.
Regulament pentru serviciul veterinar de oraşe. Bucurescĭ 1895.
A. de Richard, Les eaux minérales de Meledic. Bucurescĭ 1895.
Sănătatea copiilor, revistă medicală poporală. Bucurescĭ 1895, 1896.
S. Stoica, Igiena copiluluĭ, scriere pentru popor. Sibiiŭ 1895.
N. Pavlov Tolusacof, Câte-và încercărĭ de seroterapie a bólelor infecţióse, Tesă de doct în medic. Bucurescĭ 1895.
Rusi Ţveatoff, Maleina şi Morvina în casurĭ de răpciugă. Bucurescĭ 1895.

1896.

Administrațiunea Domeniuluĭ Coróneĭ, Biblioteca poporală. Bucurescĭ 1896—1901.
I. Antoniu, Relațiunĭ asupra frecuențeĭ bólelor venerice printre eleviĭ Școleĭ de oficerĭ. Bucurescĭ 1896.
Archives des sciences médicales publiés sous la direction de T. Ionescu, V. Babeș et N. Kalinderu. Paris 1896—1901.
B. G. Assan, Rolul Guvernuluĭ față cu starea actuală a industriilor stearineĭ, uleiurilor vegetale și săpunurilor în România. Bucurescĭ 1896.
B. G. Assan, Industria morărieĭ în România. Bucurescĭ 1896.
V. Babeș et G. Proca, Sur la Sérothérapie de la Tuberculose. (Compte-rendu de l'Académie de médecine.) Paris 1896.
V. Babeș și V. Sion, Asupra Endocarditeĭ blenoragice. Bucurescĭ 1896.
T. Bastaki, Raporturile asupra stațiuniĭ balneare Lacul-Sărat pe aniĭ 1895 și 1896. (Bulet. Minist. Domeniilor). Bucurescĭ 1896.
A. Bernad-Lendway et V. Grindeanu, Les eaux minérales de la région moyenne des Carpathes et particulièrement du domaine de Meledic. Bucarest 1896.
A. Bernad-Lendway, Apele minerale din județul Buzĕŭ. Bucurescĭ 1896.
A. A. Budișteanu, Cestiunea puțurilor artesiane în România. Bucurescĭ 1896.
M. D. Călinescu et I. Potârcă. Description et fonctionnement de l'hôpital central de l'armée roumaine. Bucarest 1896.
N. G. Chernbach, Lacul Tichir-Ghiol și sanatoriul maritim pentru scrofuloșĭ. Bucurescĭ 1896.
C. Constantiniu, Stațiunile balneare ale Statuluĭ. Bucurescĭ 1896.
G. Crăiniceanu, Igiena soldatuluĭ. Bucurescĭ 1896.
C. Crupenski, Mișcarea populațiuniĭ Românieĭ în anul 1892. Bucurescĭ 1896.
L. Fialla, Cunoscințe igienice populare, traduse după Doctorul Hoeber. Bucurescĭ 1896.
W. Fluss, Influența societățiĭ asupra bólelor venerice, Tesă de doctor. în medicină. Bucurescĭ 1896.
M. C. Haret, Degrevarea bereĭ și monopolul Alcooluluĭ. Bucurescĭ 1896.
St. C. Hepites, Clima Sinaeĭ. Bucurescĭ 1896.
St. C. Hepites, Materiale pentru Climatologia Românieĭ. Bucurescĭ 1896—1900.
G. Jocu, Note asupra abatoriuluĭ din Iașĭ. Iașĭ 1896.
C. Istrati și A. O Saligny, Analisa apeĭ potabile de lângă Bucurescĭ. (Buletinul societ. de sciințe fisice, T. V.) Bucurescĭ 1896.
Lege asupra alienaților. Bucurescĭ 1896.
Lege pentru facerea clădirilor școlare primare și înființarea Casseĭ școlelor. Bucurescĭ 1896.
T. Luca, Băile de mare de la Constanța, Constanța 1896.
L. Magniet, Laptele și exploatarea sa economică, tradus de S. P. Radian. Bucurescĭ 1896.
A. Manolescu, Una mie casurĭ de Angină difterică în plasa Siret, județul Botoșanĭ. Bucurescĭ 1896.
N. Manolescu, Bólele transmisibile. Expunere de profilaxie. Bucurescĭ 1896.
D. Matak, Alimentațiunea orașuluĭ Bucurescĭ cu apă. Bucurescĭ 1896.
D. R. Mihăilescu, Alcoolismul în România, cause și efecte. Bucurescĭ 1896.

Ministerul de Interne, Proiect de Regulament pentru privigherea prostituţieĭ. Bucurescĭ 1896.
V. Modolea, Raport asupra staţiuniĭ balneare Călimănescĭ-Căciulata. Bucurescĭ 1896.
I. Moisiliu, Manual de Igienă. Tîrgu-Jiŭ 1896.
I. F. Negruţiu, Cum trebue să cultivăm cucuruzul ca să rodéscă maĭ bine, Disertaţiune. Blaşiŭ 1896.
Sc. Pastia, Despre originea apelor din Iaşĭ. Iaşĭ 1896.
C. Popescu, Contribuţiunĭ la studiul stăriĭ igienice şi sanitare a poporaţiuniĭ rurale, Tesă de doctor. în medic. Bucurescĭ 1896.
M. Popovicĭ, Tutunul. Bucurescĭ 1896.
P. S. Popovicĭ, Raport asupra staţiuniĭ balneare Govora. Bucurescĭ 1896.
G. Proca, Toxinele baciluluĭ Tuberculoseĭ, Tesă de doct. în med. Bucurescĭ 1896.
Raport sciinţific şi statistic despre lucrările efectuate în Laboratoriul de Chimie al Comuneĭ Iaşĭ, pe anul 1895. Iaşĭ 1896.
G. D. Spineanu, Efectele tutunuluĭ asupra fumătorilor, Conferinţă. Bucurescĭ 1896.
Statistica clădirilor şcolare publicată de Ministerul Instrucţiuniĭ publice şi al Cultelor. Bucurescĭ 1896.
I. Ştefănescu, Vindecarea beţieĭ. Bucurescĭ 1896.
D. A. Sturdza, Suprafaţa şi poporaţiunea Regatuluĭ Românieĭ, Conferinţă. Bucurescĭ 1896.
C. Şumulescu şi I. Lebell, Alimentarea oraşuluĭ Iaşĭ cu apă, studiŭ chimic şi bacteriologic. Iaşĭ 1896.

1897.

V. Babeş, Conferinţă asupra Pesteĭ. (România medicală, V.) Bucurescĭ 1897.
V. Babeş, Cestiunea alimentăreĭ Bucurescilor cu apă bună de bĕut. (România medicală.) Bucurescĭ 1897.
V. Babeş, Ueber die Histologie der Lepra (Verhandlungen der Lepra-Conferenz). Berlin 1897.
C. Baer, Locuinţele rurale, Tesă de doct. în medic. Bucurescĭ 1897.
H. Baumann, Horse-poxul spontaneŭ şi experimental, Tesă. Bucurescĭ 1897.
Biblioteca Ligeĭ române în contra Alcoolismuluĭ. Iaşĭ 1897—1901.
G. Boboc, Maleina. Bucurescĭ 1897.
D. I. Buzĕŭ, Igiena şi arta medică pentru seminare, şcóle normale şi licee. Bucurescĭ 1897.
Buletinul Asociaţiuneĭ generale a medicilor. Bucurescĭ 1897—1901.
Buletinul farmaceutic. Bucurescĭ 1897—1901.
I. Butărescu, Deplorabila organisaţie sanitară a ţĕriĭ şi periclitarea permanentă a sănătăţiĭ publice. Bucurescĭ 1897.
V. C. Buţureanu, Recherches sur le maïs de Moldavie. Iassy 1897.
N. D. Călinescu, Igiena îmbrăcămintelor militare. Bucurescĭ 1897.
D. Cantemir, Consiliĭ igienice pentru crescerea copiilor. Piatra 1897.
N. C. Christodulo, Contribuţiunĭ la studiul vegetaţiunilor venerice, Tesă de doct. în medicină. Bucurescĭ 1897.
Gr. Ciolac, Observaţiunĭ de Difterie. Roman 1897.
Convenţiunea sanitară internaţională asupra preveniréĭ Cholereĭ din Dresda, 1893. Bucurescĭ 1897.

St. Corvin, Conjunctivita granulósă în România. Iașĭ 1897.
A. C. Cuza, Lupta în contra Alcoolismuluĭ în România. Iașĭ 1897.
A. C. Cuza, Ce-ĭ Alcoolismul ? Iașĭ 1897.
A. C. Cuza, Comerț liber saŭ monopol. Iașĭ 1897.
C. Diaconovits, Enciclopedia Română. Sibiŭ 1897—1901.
Gr. Dianu, Raport general asupra închisorilor. Bucurescĭ 1897.
I. Felix, Ciuma și prevențiunea eĭ. Analele Acad. Rom. (Ser. II, Tom. XIX.) Bucurescĭ 1897.
I. Felix, Geografia medicală a Românieĭ, P. I, Conferință ținută la Societ. geografică rom., în anul 1892. Bucurescĭ 1897.
N. M. Frangulea, Hrana militară de reservă. Bucurescĭ 1897.
A. Gavrilescu, Prophilaxia epidemiilor și a maladiilor transmisibile, Vol. I. Iașĭ 1897.
M. C. Haret, Impositul și Alcoolismul. Bucurescĭ 1897.
St C. Hepites, Climatologia Bucuresciană, Anul 1895. Bucurescĭ 1897.
Th. C. Hepites, Arta moșituluĭ. Bucurescĭ 1897.
Instructions pour la désinfection des bâtiments, des voyageurs et de leurs effets dans les ports maritimes et fluviales. Bucarest 1897.
Instrucțiunĭ pentru controlul și examinarea lapteluĭ din comerciŭ. Bucurescĭ 1897
M. I. Ionescu, Manual de Gimnastică. Craiova 1897.
N. Kalinderu, La Lèpre en Roumanie, în Mittheilungen und Verhandlungen der Lepra-Conferenz. Berlin 1897.
N. Kalinderu, De la Lèpre anesthésique, în Mittheilungen und Verhandlungen der Lepra-Conferenz. Berlin 1897.
Ermina Kaminski și Ortensia Buzoianu, Curs elementar de Economia casnică, pentru usul școlelor secundare de fete. Botoșanĭ 1897.
S. Konya, Compte-rendu des travaux du XII-e Congrès international de médecine tenu à Moscou. Iașĭ 1897.
N. Leon, Zoologia medicală a țěranuluĭ român. Iașĭ 1897.
E. von Leyden, Ueber die Heilquellen, Bäder und Curorte Rumäniens. Leipzig 1897.
Liga română în contra Alcoolismuluĭ, Apelul și statutele Ligeĭ. Iașĭ 1897.
Liga română în contra Alcoolismuluĭ, Programul eĭ. Iașĭ 1897.
N. Manolescu, Neputința organisațiuniĭ sanitare actuale în apěrarea populațiuniĭ rurale contra bólelor. Bucurescĭ 1897.
N. Manolescu, Causele carĭ presidéză la rěul traiŭ al țěranuluĭ. Bucurescĭ 1897.
N. Mardare, Contribuțiunĭ la studiul examenuluĭ doicelor, Tesă de doct. în med. Bucurescĭ 1897.
G. Marinescu, Des rapports de la Lèpre avec la Syringomyélite et la maladie de Morvan. (Compte-rendu de la Societé médicale des hôpitaux.) Paris 1897.
G. P. Mironescu, Asupra neajunsurilor stăriĭ și organisațiuniĭ serviciuluĭ sanitar de astădĭ. Bucurescĭ 1897.
Mittheilungen und Verhandlungen der Lepra-Conferenz. Berlin 1897.
N. Niculescu, Nevroftimia saŭ Pelagra. Bucurescĭ 1897.
N. I. Paian, Memoriŭ pentru alimentarea provisorie cu apă a orașuluĭ Iașĭ. Iașĭ 1897
G. Pastia, Slănicul. Iașĭ 1897.
M. Petrini-Galațĭ, Al treilea Congres internațional de Dermatologie și de Sifilografie, Dare de sémă. Bucurescĭ 1897.

M. Petrini de Galatz, De l'absence du bacille de Hansen dans la Lèpre tuberculeuse et des rapports de la Lèpre nerveuse avec la Syringomyélie, în Mittheilungen und Verhandlungen der Lepra-Conferenz. Berlin 1897.
M. Petrini de Galatz, Note sur le Serum des lépreux tuberculeux et la toxicité des urines, în Mittheilungen und Verhandlungen der Lepra-Conferenz. Berlin 1897.
Petrini Paul, La Lèpre en Roumanie, în Mittheilungen und Verhandlungen der Lepra-Conferenz. Berlin 1897
Petrini Paul, Memoriul asupra Lepreĭ, supus Conferințeĭ pentru studiul Lepreĭ din Berlin. Bucurescĭ 1897.
A. Poenar, Comunicare asupra Crupuluĭ difteric. Bucurescĭ 1897.
C. Podașca, Cercetărĭ asupra acțiuniĭ bacililor morțĭ aĭ Morveĭ, Tesă. Bucur. 1897.
I. Popescu, Sinucidere, Tesă de doctor. în medic. Bucurescĭ 1897.
Protocoles et Procès-verbaux de la Conférence sanitaire internationale de Venise. Venise 1897.
Raport sciințific și statistic despre lucrările efectuate în Laboratoriul de Chimie al orașuluĭ Iașĭ în anul 1896. Iașĭ 1897.
Regulament general pentru abatoriĭ. Bucurescĭ 1897.
Regulament pentru prevenirea bólelor infecțióse. Bucurescĭ 1897.
Revista sanitară militară. Bucurescĭ 1897—1901.
Societatea Légănul, Statute, Regulament. Bucurescĭ 1897.
Societatea Materna, Statute. Bucurescĭ 1897.
I. Ștefănescu, Asistența facerilor și lehuzieĭ la țéră. Bucurescĭ 1897.
S. Ștefănescu și G. Rigani, Băile Radu-Negru din Câmpulung. Bucurescĭ 1897.
E. Sterian, Contribuțiunĭ la studiul Pseudo-tuberculoseĭ aspergilare, Tesă de doct. în med. Bucurescĭ 1897.
S. Stoica, Dietetica poporală. Brașov 1897.
L. Suceveanu, Cuvîntare la Pleșcoiŭ despre Tusea măgăréscă. Bucurescĭ 1897.
L. Suceveanu, Studiul nevroselor profesionale, Tesă de doct. în med. Bucur. 1897.
I. Toma Tomescu, Raport asupra apelor minerale de la Govora. (Bulet. Minister. Domeniilor.) Bucurescĭ 1897.
B. Teitel, Considerațiunĭ asupra lăptărieĭ, Tesă de doct. în med. Bucurescĭ 1897.
Ursachi, Hrana militară de reservă, 1897.
G. Vuia, Din istoria băilor, în Transilvania, anul XXVIII. Sibiiŭ 1897.
N. P. Zorileanu, Apele minerale de la Govora. Bucurescĭ 1897.
P. Zosîn, Medicina socială, Conferințe. Bucurescĭ 1897.

1898.

Albina, revistă poporală. Bucurescĭ 1898—1901.
I. Alexescu, Prophylaxia varioleĭ, Tesă de doct. în med. Bucurescĭ 1898.
A. Alimănișteanu, Comerciul nostru de vinurĭ în Germania. Bucurescĭ 1898.
G. Aluașiu, Societățĭ de cumpětare. Sibiiŭ 1898.
Gr. Antipa, Industria conservelor. Bucurescĭ 1898.
Apele alimentare ale Bucurescilor și proiectul Radu. Bucurescĭ 1898.
Ecaterina Z. Arbore, Légăne publice din punctul de vedere al Igieneĭ infantile. Bucurescĭ 1898.
S. Argeșianu, Noțiunĭ de Igienă și Medicină poporală. Bucurescĭ 1898.

V. Babeş, Sediul bacililor Lepreĭ. (Anal. Acad. Rom.) Bucurescĭ 1898.
V. Babeş, Untersuchungen über den Leprabacillus. Berlin 1898.
V. Babeş et Levaditi, L'histologie pathologique de l'ocil dans la Lèpre. (Archives des sciences médicales.) Paris 1898.
V. Babeş şi N. Polingher, Scorbutul. Iaşĭ 1898—1900.
A. Bernad-Lendway, Lucrările analitice asupra apelor minerale de la Meledic. Bucurescĭ 1898.
A. Bernad-Lendway, Lucrările hidro-chimice asupra apelor minerale de la Dorna şi Borca. Bucurescĭ 1898.
A. Bernad-Lendway, Lucrările hidro-chimice asupra apelor minerale de la Bălţătescĭ. Bucurescĭ 1898.
G. Boboc, Morvina. Bucurescĭ 1898.
Buletinul şi Memoriile Societăţiĭ de medicină veterinară din Bucurescĭ, dirigiat de N. Filip şi A. Constantinescu. Bucurescĭ 1898.
V. C. Buţureanu, Tableau des analyses effectuées dans l'Institut de Chimie de Jassy pendant les années 1893—1897. Jassy 1898.
D. I. Buzĕŭ, Consideraţiunĭ asupra Sifilisuluĭ în genere. Bucurescĭ 1898.
Călĕuza sanitară, dirigiată de I. Ştefănescu, Bucurescĭ 1898—1901.
S. G. Cerkez, Pânea şi brutăriile din Capitală. Bucurescĭ 1898.
Convenţiunea sanitară internaţională privitóre la Ciumă, încheiată la Veneţia în Martie 1897. Bucurescĭ 1898.
St. Corvin, Tuberculosa în armată şi profilaxia eĭ. Raport. Iaşĭ 1898.
G. Crăiniceanu, Die Infectionskrankheiten in der k. rumänischen Armee während der Jahre 1883—1896, 1898.
N. Cucu St., Alimentarea cu apă a oraşuluĭ Giurgiu. Bucurescĭ 1898.
N. Cucu St., Alimentarea cu apă a oraşuluĭ Bacăŭ. Bucurescĭ 1898.
Gr. Dianu, Raport general asupra închisorilor din România, pe anul 1897. Bucucurescĭ 1898.
N. Dimitropol, Nature intime de la Phthisie pulmonaire. Bucurescĭ 1899.
V. C. Dimitriu, Consideraţiunĭ asupra Helminthiaseĭ, Tesă. Iaşĭ 1898.
M. C. Dobrescu, Angina difterică din judeţul Buzĕŭ în 1897. Buzĕŭ 1898.
N. M. Frangulea, Dare de sémă asupra Congresuluĭ internaţional de medicină, ţinut la Moscova în anul 1897. Bucurescĭ 1898.
A. Gavrilescu, Necesitatea întroduceriĭ reformeĭ medicale în armata română. Iaşĭ 1898.
A. Gavrilescu, Profilaxia Morveĭ în trupele călărĭ şi a Difterieĭ în corpurĭ de trupă. Iaşĭ 1898.
I. A. Goilav, Antisepsia şi Asepsia în general. Bucurescĭ 1898.
St. C. Hepites, Schimbatu-s'a clima ? Bucurescĭ 1898.
C. Istrati, Quelques nouvelles réactions permettant de déceler les aldéhydes dans les alcools. (Bulet. Societ. de sciinţe.) Bucurescĭ 1898.
N. Kalinderu, Lepra anestesică. Bucurescĭ 1898.
N. Kalinderu, Studiĭ asupra Lepreĭ în România. Bucurescĭ 1898.
Legea sanitară (modificată). Bucurescĭ 1898.
Legea pentru aşezarea impozituluĭ asupra bĕuturilor spirtóse. Bucurescĭ 1898.
Lucrările de asanare ale platouluĭ de la Cotrocenĭ proiectate de Primăria Capitaleĭ. Bucurescĭ 1898.

A. B. Marfan et I. G. Nanu, Recherches bactériologiques sur les cadavres de nouveau-nés et d'enfants de première âge. Bucarest 1898.
G. Martinescu, Contribuţiunĭ la studiul Febreĭ tifoide, Tesă de doct. în med. Bucurescĭ 1898.
M. Mateescu, Ţuica şi composiţiunea eĭ. (Buletinul Societ. de sciinţe, VIII.) Bucurescĭ 1898.
St. S. Minovicĭ, Raport asupra Congresuluĭ internaţional de Chimie aplicată, ţinut în anul 1898. Bucurescĭ 1898.
D. A. Mincu, Maladiile contagióse ale animalelor domestice. Focşanĭ 1898.
C. R. Mircea şi Gr. Filiti, Petroleul, studiŭ sciinţific şi economic. Bucurescĭ 1898.
Mişcarea poporaţiuniĭ Românieĭ în anul 1893, publ. de Minist. de Domeniĭ. Bucurescĭ 1898.
G. Moisiu, Despre Mycosis fungoid. Iaşĭ 1898.
Lucreţia Moschuna-Sion, Contribuţiunĭ la studiul Lepreĭ, Tesă de doct. în medic. Bucurescĭ 1897.
A. Nicolaŭ, Protecţiunea copiilor maltrataţĭ şi moralmente părăsiţĭ. Bucurescĭ 1898.
D. D. Niculescu, Angina difterică din judeţul Buzĕŭ în 1898. Buzĕŭ 1898.
G. Paulian, Asupra înţărcăriĭ copiilor, Tesă de doct. în med. Bucurescĭ 1898.
M. Petrini-Galaţĭ, Conferinţă asupra Lepreĭ, ţinută la Berlin în anul 1897. Bucurescĭ 1898.
M. Petrini-Galaţĭ, Quelques mots sur le traitement de la Lèpre en général et spécialement sur son traitement par le sérum de Carasquilla. Bucarest 1898.
N. Polingher, Paludismul epidemic. Iaşĭ 1898.
N. Polingher, Pneumococcia. Iaşĭ 1898.
P. S. Popovicĭ, Raport asupra staţiuniĭ balneare Govora, pe a. 1897. (Bulet. Direcţ. gener. a serv. sanitar.) Bucurescĭ 1898.
Primăria oraşuluĭ Bucurescĭ, Concesiunea pentru fabricarea de pudretă. Buc. 1898.
I. Radovicĭ, Raport asupra staţiunilor balneare Govora, Călimănescĭ şi Lacul-Sărat. (Bulet. Minist. Domeniilor.) Bucurescĭ 1898.
Regulamentul de prevenirea bólelor infecţióse (modificat). Bucurescĭ 1898.
A. de Richard, Meledic, Eaux minérales, Station balnéaire. Bucarest 1898.
I. Rizu, Noţiunĭ de Anatomie şi de Gimnastică pentru usul şcólelor secundare. Slatina 1898.
F. Robin şi Chr. D. Staicovicĭ, Statistica română. Bucurescĭ 1898.
S. Rosenfeld, Contribuţiunĭ la studiul şancrelor sifilitice extragenitale. Tesă de doctor. în medic. Bucurescĭ 1898.
Fl. Simionescu, Consideraţiunĭ sciinţifice asupra casurilor de bólă observate la dispensar şi la domiciliul femeilor prostituate. Bucurescĭ 1898.
I. Ştefănescu, Privire asupra Malarieĭ în România. Bucurescĭ 1898.
V. Taban, Fabricaţiunea şi Monopolul Alcooluluĭ. Bucurescĭ 1898.
N. P. Takean, Puterea prophylaxieĭ moderne. Galaţĭ 1898.
C. Thiron, L'alcoolisme comme une des causes prédisposantes à la Tuberculose. Jassy 1898.
A. Triandafil, Consideraţiunĭ epidemiologice asupra Difterieĭ în judeţul Rîmnicul-Sărat, Tesă de doct. în medic. Bucurescĭ 1898.
T. Vasilescu, Educaţia fisică, necesitatea exerciţiilor gimnastice. Câmpulung 1898.
I. Voiculescu, Rolul femeeĭ în familia plugaruluĭ român. Buzĕŭ 1898.

1899.

D. Alexandrescu, Cele maĭ principale bóle la animale. Bucurescĭ 1899.
Virginia Alexandrescu, Contribuţiunĭ la studiul infecţiunilor gastro-intestinale la copiiĭ de sîn, Tesă de doct. în medic. Bucurescĭ 1899.
V. Babeş, Asupra baselor sciinţifice ale conferinţeĭ sanitare internaţionale din Veneţia pentru combaterea Ciumeĭ (Analele Acndemieĭ Rom. şi România medicală.) Bucurescĭ 1899.
V. Babeş, E. Pop şi P. Riegler, Prepararea seruluĭ antidifteric. (România medicală.) Bucurescĭ 1899.
V. Babeş şi V. Sion, Lesiunile nervóse în Pelagră. (România medicală, VII). Bucurescĭ 1899.
S. G. Baroncea, Contribuţiunĭ la studiul Paludismuluĭ, Tesă p. doct. în medic. Bucurescĭ 1899.
N. C. Berha, Incercărĭ asupra studiuluĭ populaţiuneĭ, Tesă p. doct. în medic. Bucurescĭ 1899.
A. Bernad-Lendway, Grâul şi făinurile, porumbul şi mălaiul din morăritul indigen. Bucurescĭ 1899.
A. Bernad-Lendway, Apele minerale din Valea Oltuluĭ. Bucurescĭ 1899.
I. Beu, Pelagra, n Transilvania. Sibiiŭ 1899.
I. Butărescu, Mangalia ca staţiune climaterică şi balneară. Bucurescĭ 1899.
V. C. Buţureanu, Tableau des analyses effectuées dans l'Institut de Chimie de Jassy pendant l'année 1898. Iassy 1899.
V. C. Buţureanu, L'analyse de l'eau minérale purgative de Copou. Jassy 1899—1900.
V. C. Buţureanu, L'analyse de l'eau minérale Vînătoriĭ Németuluĭ. Jassy 1899—1900.
D, Buzenchi, Privirĭ critice asupra agricultureĭ şi prăsileĭ vitelor cât şi asupra stăreĭ de desvoltare intelectuală a masseĭ poporuluĭ nostru. Iaşĭ 1899.
M. D. Călinescu, Scurte noţiunĭ de Igiena militară. Bucurescĭ 1899.
S. G. Cerchez, Braga. Bucurescĭ 1899.
G. D. Chiru, Studiul Actinomicoseĭ. Bucurescĭ 1899.
F. Constantinescu, Studiĭ asupra profilaxieĭ Tuberculoseĭ, Tesă p. doct. în med. Bucurescĭ 1899.
St. Corvin, Despre apă, Conferinţă. Bucurescĭ 1899.
Maria Cuţarida-Crătunescu, Despre Légăne şi în special Léganul Elisaveta. Bucurescĭ 1899.
A. C. Cuza, Victimele Alcooluluĭ. (No. 5 al Bibl. Ligeĭ rom. antialcoolice.). Iaşĭ 1899.
A. C. Cuza, Despre poporaţie, Iaşĭ 1891.
E. Elefterescu, Gălbenare, Scrofurĭ, Frigurĭ, în Foaia scolastică. Alba-Iulia 1899.
P. Eleuterescu, Importanţa şi rolul asilelor de convalescenţĭ pentru femeĭ lĕuze. Bucurescĭ 1899.
E. Felix, Lepra nasuluĭ, a faringeluĭ şi a laringeluĭ, Memoriŭ pentru abilitarea ca docent la Facult. de medic. din Bucurescĭ. Bucurescĭ 1899.
I. Felix, Die Mineralquellen Rumäniens, în Balneologische Rundschau, 1899.
L. Fortunatu, Cultura prunuluĭ şi fabricaţiunea ţuiceĭ în România. Bucur. 1899.
D. Gerota, Efectele şi desavantagiile purtăreĭ corsetuluĭ, Conferinţa. Bucur. 1899.
L. Ghelerter, Alcool şi Alcoolism, Tesă p. doct. în medic. Iaşĭ 1899.
V. Gheorghiu, Raport asupra staţiuneĭ balneare Bobocĭ. Bucurescĭ 1899.
D. Haralamb, Şancărul simplu. Bucurescĭ 1899.

M. C. Haret, Monopolul Alcoolului. Bucuresci 1899.
M. Hârsu, Fragmente din raportul unuĭ medic de plasă. Notiţe asupra Igieneĭ şi Demografieĭ plaseĭ Muntele din jud. Sucéva. Bucuresci 1899.
St. C. Hepites, Clima şi pădurile. Bucuresci 1894.
V. Imerwol, Uretritra gonococică la copiĭ de sex bărbătesc. Iaşĭ 1899.
D. Ionescu, Gimnastica in Comisiunea pentru alcătuirea nouĕlor programe şcolare. Bucuresci 1899.
C. Istrati, Câte-và cuvinte relative la petrolul ce se vinde în Capitală. (Bulet. Societ. de sciinţe fisice, T. V.). Bucuresci 1899.
C. Istrati et G. Proca, Quelques données sommaires sur la composition de la Braga. (Bulet. Societ. de sciinţe din Bucuresci, T. VIII.). Bucuresci 1899.
Lege pentru poliţia rurală. Bucuresci 1899.
N. Leon, Botanica medicală a ţĕranuluĭ român, în Archiva T. X. Iaşĭ 1899.
C. Litarczek, O părere asupra alimentăreĭ oraşuluĭ Craiova cu apă potabilă. Iaşĭ 1899.
W. H. Lindley, Studiul alimentăriĭ oraşuluĭ Iaşĭ cu apă potabilă, Iaşĭ 1899.
G. Maior, Zootechnia. Bucuresci 1899.
M. Manicatide, Sur la Lactosurie alimentaire des nourissons. Bucarest 1899.
N. A. Maraty, Studiul Enteriteĭ estivale. Bucuresci 1899.
C. D. Mielescu, Conjunctivita granulósă. Iaşĭ 1899.
N. Minculescu, Contribuţiunĭ la studiul vaccinuluĭ, Tesă p. doct. în med. Bucuresci 1899.
M. Minovicĭ, Putrefacţia din punct de vedere medico-legal şi hygienic. Bucuresci 1899.
G. S. Miron, Treĭ casurĭ de Sifilis extragenital, studiate din punctul de vedere al Igieneĭ publice. Buucuresci 1899.
Sofia Nădejde, Alăptarea, în Familia. Oradea 1899.
I. Neagoe, Pelagra în România. Bucuresci 1899.
S. G. Nicolaŭ, Turburările sensibilităţeĭ în Lepră, Tesă. Bucuresci 1899.
D. V. Păcăţianu, Călăuza practică pentru fabricanţiĭ de spirtóse. Bucuresci 1899.
P. Pelissier, Tratat elementar de Higiena practică şi socială. Piatra-Némţu 1899.
M. Petrini-Galaţĭ, Despre infecţiunea sifilitică, istoria şi originea Sifilisuluĭ, virusul sifilitic. Bucuresci 1899.
M. Petrini de Galatz, Rapport sur la prostitution et les maladies vénériennes en Roumanie. Lois et Règlements relatifs à la surveillance de la prostitution. Bucarest 1899.
M. Petrini-Galatz, Conferinţa internaţională pentru profilaxia Sifilisuluĭ, ţinută la Bruxelles în anul 1899. Bucuresci 1899.
P. Petroianu, Contribuţiunĭ la studiul Paludismuluĭ cu privire la judeţul Vlaşca Bucuresci 1899.
I Poenar, Scarlatina, în Familia, Oradea 1899.
P. S. Popovicĭ, Referat asupra staţiuneĭ balneare Govora pe anul 1898. (Buletinul Minist. Domen.). Bucuresci 1899.
St. Possa, Difterie şi Seroterapie. Iaşĭ 1899.
Primăria oraşuluĭ Iaşĭ, Ajutóre de dat persónelor trăsnite. Iaşĭ 1899.
Regulament pentru concursurĭ de oină publ. de Minist. Instr. publice şi Cult. Bucuresci 1899.
Regulament pentru măsurile de aperarea sănătăţiĭ publice faţă de exploatarea de petroleŭ, Bucuresci 1899.

Reuniunea igienică a Comitatuluĭ Sibiiŭ, Profilaxia Tuberculoseĭ pulmonare. Sibiiŭ 1899.
M. Roşeanu, Raport despre staţiunea balneară Lacul-Sărat pe anul 1898, în Bulet. Minist. Domen. Bucurescĭ 1899.
A. O. Saligny, Contribution à la connaissance des pétroles de la Roumanie. Bucarest 1899.
I. G. Saru şi V. Florinescu, Relele urmărĭ ale alcooluluĭ. Bucurescĭ 1899.
Fl. Simionescu, Casurĭ rare de şancre simple. Bucurescĭ 1899.
Solomonovicĭ, Higiena sărutăriĭ. Iaşĭ 1899.
N. D. Staicovicĭ, Câte-và cuvinte asupra Conjunctiviteĭ granulóse. Bucurescĭ 1899.
E. Sterian, Impaludismul şi Impaludaţiĭ. Bucurescĭ 1899.
S. Sufrin, Câte-và reflecţiunĭ asupra etiologieĭ Pelagreĭ. Bucurescĭ 1899.
L. Şapira. Influenţa. Iaşĭ 1899.
I. Şerbănescu, Memoriŭ asupra maladiilor infecţióse în armată şi în populaţiunea civilă. Bucurescĭ 1899.
A. Tălăşescu, Despre băile de mare. Bucurescĭ 1889.
C. Thiron, L'Alcoolisme. Jassy 1899.
E. I. Tisescu, Băile de mare de la Constanţa. (Albina, II.). Bucurescĭ 1899.
I. Toma Tomescu, Raport asupra staţiuniĭ balneare Govora. (Buletinul Ministeruluĭ Domen., 1899)
A. Urbeanu, Instrucţiĭ la întrebuinţarea esenţelor. Bucurescĭ 1899.

1900.

Ecaterina Arbore-Ralli, Mama şi copilul. Bucurescĭ 1900.
Z. Arbore, Beţia prăpădesce trupul şi sufletul. Bucurescĭ 1900.
V. Babeş, Direcţiunea medicineĭ moderne şi noul Institut de Bacteriologie. (Analele Acad. Rom.). Bucurescĭ 1900.
V. Babeş, Şépte conferinţe. Bucurescĭ 1900.
V. Babeş, V. Oprescu şi S. Nicolaŭ, Curs de Bacteriologie. Bucurescĭ 1900.
V. Babeş, Die Tuberculose in Romänien und die Mittel zur Bekämpfung derselben. (Zeitschrift für Tuberculose und Heilstättenwesen, B. I.) Leipzig 1900.
V. Babeş et Hélène Manicatide, La pathogénie de la Pellagre. (Compte-rendu de l'Académie de médecine.). Paris 1900.
T. Bălăşel, Bĕuturile spirtóse, Conferinţă. Bucurescĭ 1900.
Biblioteca antialcoolică a Ligeĭ române în contra Alcoolismuluĭ. Iaşĭ 1897—1901.
Biblioteca antialcoolică a Ministeruluĭ Cultelor şi Instrucţiuniĭ publice. Bucurescĭ 1898—1901.
O. Blaşianu, Nu scuipaţĭ pe jos saŭ lupta împotriva ofticeĭ. Bucurescĭ 1900.
O. Blaşianu, Dare de sémă asupra serviciuluĭ sanitar al judeţuluĭ Ilfov pe anul 1899—1900. Bucurescĭ 1900.
V. Buţureanu, L'analyse de l'eau minérale de Jitia et Poiana Măruluĭ. Jassy 1900.
V. Buţureanu, L'analyse de l'eau minérale de Nastasachi. Jassy 1900.
V. Buţureanu. L'analyse de l'eau minérale de Copou (Mircea) de Jassy. Jassy 1900.
M. Călinescu, Noţiunĭ de Igienă militară, ediţ. II. Bucurescĭ 1900.
Chiricescu şi Nazarie, 20 cuvîntărĭ despre pericolele bĕuturilor alcoolice. (Biblioteca antialcoolică a Minist. Cult. şi Instr. publ.). Bucurescĭ 1900.
L. Colescu, Mişcarea poporaţiuniĭ Românieĭ în 1894. Bucurescĭ 1900.

L. Colescu, Resultatele provisoriĭ ale recensămîntuluĭ general al poporaţiuniĭ din Decemvrie 1899. (Bulet. Minist. Domen., XII.). Bucurescĭ 1900.
Comisiunea pentru studiul Monopoluluĭ alcooluluĭ în Rusia. (Sc. C. Arion, St. Cihoski şi G. Vivescu). Bucurescĭ 1900.
Congresul medical român al IV-lea, Proiect de modificare a legiĭ sanitare. Bucurescĭ 1900.
S. Comşa. Igiena în casa ţĕranuluĭ. Craiova 1900.
St. Corvin, Tuberculosa în armată. Iaşĭ 1900.
G. Crăiniceanu, Die Gesundheitspflege der Augen. Tübingen 1900.
G. Crăiniceanu, Igiena ochilor. Bucurescĭ 1900.
A. C. Cuza, Monopolul cârciumilor la sate şi monopolul vînḑăriĭ alcooluluĭ. Iaşĭ 1900.
Delaunois, Alcoolismul—Miserie, bólă, crimă, tradus în românesce. (Bibl. antialc. a Minist. Cult. şi Instr. Publ.) Bucurescĭ 1900.
Gr. Dianu, Istoria închisorilor din România. Bucurescĭ 1900.
L. Donciu, Apa minerală de la Govora. (Bulet. Societ. de sciinţe, IX.). Bucurescĭ 1900.
Ch. D. Druţu, Studiĭ asupra viticulturiĭ şi vinurilor din România. Bucurescĭ 1900.
E. Felix, Les voies aériennes supérieures dans leurs rapports avec les différentes maladies, în La Semaine médicale. Paris 1900.
A. G. Găleşescu, Eforia spitalelor civile din Bucurescĭ. Bucurescĭ 1900.
C. M. Grosovicĭ. Epidemia de Febră tifoidă din 1897. Bucurescĭ 1900.
St. C. Hepites, Climatologia litoraluluĭ român al MăriĭNegre. Bucurescĭ 1900.
St. C. Hepites, Dare de sémă de lucrările Congresuluĭ internaţional de hidrologie, climatologie şi geologie de la Liége. Bucurescĭ 1900.
St. C. Hepites, Album climatologique de la Roumanie. Bucurescĭ 1900.
Instrucţiunĭ la alcătuirea catagrafieĭ celor ce urméză să fie vaccinaţĭ, publ. de Direcţ. gener. a serv. sanitar. Bucurescĭ 1900.
G. N. Ionescu-Brăila, Studiŭ asupra vaccinuluĭ animal, Tesă de doct. în medic. Bucurescĭ 1900.
I. Kalinderu, Indrumărĭ date genţilor Domeniuluĭ Coróneĭ. Bucurescĭ 1900.
Ermina Kaminski, Rolul femeeĭ în Higiena casnică. Bucurescĭ 1900.
I. Laumonier, Higiena bucătărieĭ. Bucurescĭ 1900.
Lege pentru modificarea unor disposiţiunĭ din legea impozituluĭ asupra bĕuturilor spirtóse, Bucurescĭ 1900.
Lege pentru interḑicerea importuluĭ Zaharineĭ. Bucurescĭ 1900.
N. Leon, Notes de Parasitologie Roumaine în Archives de Parasitologie. Paris 1900.
L. I. Magniet, Sterilisarea lapteluĭ. Bucurescĭ 1900.
G. Maior, Economia rurală (Manual de Agricultura, T. IV). Bucurescĭ 1900.
Elena Manicatide, Etiologia Pelagreĭ, Tesă de doct. în medic. Bucurescĭ 1900.
M. Manicatide, Méningite cérébro-spinale épidémique. 1900.
M. Minovicĭ, Antialcoolul, Organul Ligeĭ antialcoolice. Bucurescĭ 1900, 1901.
Mişcarea populaţiuneĭ române în 1894, publ. de Minist. Domen. Bucurescĭ 1900.
G. Murgeanu, Catechismul antialcoolic, din Bibl. antialcool. a Minist. Cult. şi Instrucţ. publ. Bucurescĭ 1900.
G. Murgeanu, Credinţe false rĕspândite în popor asupra pretinselor însuşirĭ ale alcooluluĭ. (Bibl. antialcool. a Minist. Cult.), Bucurescĭ 1900.
I. Neagoe, Studiĭ asupra Pelagreĭ, carte premiată de Academia Română. Bucurescĭ 1900.
V. G. Negrescu, Despre lapte. Bucurescĭ 1900.

G. N. Nicolescu et V. S. Brezeanu, État de l'arboriculture en Roumanie. Bucuresci 1900.
C. Pessicu, Alimentaţiunea tuberculoşilor. Iaşĭ. 1900.
A. Poltzer, Analisa alimentelor şi bĕuturilor. Bucuresci 1900.
M. Popovicĭ, Industrialisarea fructelor. Bucuresci 1900.
St. Possa, Alcoolismul, în Bulet. Asoc. gener. a medicilor, IV. Bucuresci 1900.
V. Predeanu, Rolul preotuluĭ în lupta contra alcooluluĭ. Bucuresci 1900.
G. Proca, Cercetărĭ asupra relaţiunilor dintre apa de bĕut şi epidemiile de Febră tifoidă din Capitală. (Bulet. societ. de sciinţe, IX). Bucuresci 1900.
E. Puşcariu et I. Lebell, Compte-rendu sur le traitement antirabique dans l'Instit. antirab. de Jassy. (Archives des sciences médic.). Paris 1900.
Regulament pentru vîndarea substanţelor medicamentóse. Bucuresci 1900.
Regulament pentru depositarea, vîndarea şi întrebuinţarea ţiţeiuluĭ şi derivatelor luĭ, public de Ministerul de Interne. Bucuresci 1900.
Regulament asupra fabricaţiuniĭ apelor şi limonadelor gazóse, publicat de Primăria oraşuluĭ Bucuresci. Bucuresci 1900.
Regulament asupra fabricăreĭ şi vîndăreĭ bĕuturilor fermentate rĕcoritóre, braga, hidromelul, cidrul şi mustul, publicat de Primăria oraş. Bucuresci. Bucuresci 1900.
E. Riegler, Méthode nouvelle pour la recherche de la Saccharine, de l'acide salicylique et d'un mélange de ces deux corps. Jassy 1900.
E. Riegler, Eine neue sehr empfindliche Reaktion zum Nachweise des Formaldehydes und des Milchzuckers in der Milch, în Pharmaceutische Centralhalle. Dresden 1900.
E. Riegler, Note sur une nouvelle réaction très sensible de la Glucose et des autres aldéhydes, în Annals scientifiques de l'Université de Jassy. Jassy 1900-1901.
E. Riegler, Réfractométrie des eaux minérales, în Bulet. Societ. de sciinţe. Bucuresci 1900.
G. Robin, Contribuţiunĭ la stabilirea roluluĭ muştelor în rĕspândirea germenilor infecţioşĭ. (România medicală, VIII.). Bucuresci 1900.
R. Rosin, Apele minerale de la Vizantea. Focşanĭ 1900.
R. Rosin, Moş Dima, povestire anti-alcoolică. (Bibliot. antialcool. a Minist. Instrucţiuneĭ publice şi al Cultelor.). Bucuresci 1900.
L. Russ, Despre staţiunea balneară Slănic. Iaşĭ 1900.
Fl. Simionescu, Apele minerale artificiale. Bucuresci 1900.
Th. Speranţiă, De necaz. (Bibl. antialcoolică a Minist. Instrucţiuniĭ publice.). Bucuresci 1900
Th. Speranţiă, Ce face dracul. (Bibl. antialcoolică a Minist. Cult. şi al Instrucţiuniĭ publice.). Bucuresci 1900.
Th. Speranţiă, Ce face beţia. Bucuresci 1900.
I. Ştefănescu, Paludismul. Bucuresci 1900.
A. A. Sutzu (junior), Contribuţiunĭ la tratamentul medical al Pelagreĭ, Tesă de doct. în medicină. Bucuresci 1900.
A. Şaabner-Tuduri, Apele minerale şi staţiunile climaterice ale Românieĭ. Bucuresci 1900.
V. Taban, Fabricarea bereĭ. Bucuresci 1900.
G. Thiron, Carte contra beţieĭ. (Bibl. antialcool. a Ministeruluĭ Instrucţ. publice.). Bucuresci 1900.

Gr. Tocilescu, Materialurĭ folklorist. Bucurescĭ 1900.
A. Urbeanu, Impositul pe ţuică o necesitate fiscală şi igienică. Bucurescĭ 1900.
V. A. Urechiă, Edilitatea sub domnia luĭ Caragea. (Anal. Acad. Rom., Ser. II, Tom. XXI.). Bucurescĭ 1900.
I. Vraca şi St. Spirescu, Colecţiunea legilor, regulamentelor şi instrucţiunilor sanitare. Bucurescĭ 1900.
A. Zaharia, Contribution à l'étude des blés roumains. Bucarest 1900.
G Zaharia, Insemnătatea lesiunilor sistemuluĭ nervos în diagnosticul repede al Turbăreĭ, Tesă de doct. în medic. Bucurescĭ 1900.
I. N. Zătreanu, Consideraţiunĭ asupra Scarlatineĭ. Iaşĭ 1900.

CUPRINSUL.

PARTEA I.

Pag.

Introducere 1
I. Literatura Igieneĭ. 2
II. Invĕţămîntul Medicineĭ şi al Igieneĭ 15
III. Administraţiunea serviciuluĭ sanitar, a Igieneĭ şi a Poliţieĭ sanitare 25
IV. Prevenirea bólelor 64
V. Bólele infecţióse şi contagióse; bólele epidemice, endemice şi sporadice. . . . 85
Scarlatina, Pojarul, Tusea convulsivă şi Disenteria epidemică 91
Influenţa 96
Febra puerperală 97
Febra tifoidă 99
Tifosul 105
Difteria şi Crupul 107
Vĕrsatul şi Vaccinaţiunea 112
Bólele venerice 126
Tuberculosa. 148
Paludismul 168
Pelagra 190
Conjunctivita granulósă 212
Lepra 224
Cretinismul endemic 231
Râia. 236
Alcoolul şi Alcoolismul 238
Ciuma 289
Cholera 304
VI. Prevenţiunea bólelor infecţióse ale animalelor carĭ se transmit la om . . . 317
Turbarea 318
Dalacul 323
Răpciuga 326
VII. Catalog cronologic al lucrărilor asupra Igieneĭ scrise în România, celor despre România, precum şi celor publicate de Românĭ 330